קובץ גליונות

תיקוני עירובין

כולל מאות שאלות הלכתיות אקטואליות
המתחדשות מידי שבוע
בבדיקת העירובים השבונתיים
מלווה בתמונות להמחשת הדברים

חלק ב

גליונות 81-200

תשע"ט

יוצא לאור ע"י
"מוקד העירוב השכונתי"
054-84-833-20
a83320@gmail.com

◆

"קול העירוב"
קו שיעורים ועדכונים
בעניני עירובים
0799-333-845

◆

ניתן להשיג בכתובת
אנגלרד
רח' אור החיים 23
בני ברק
03-6195849

◆

בשער הספר אנו מודים לכל הרבנים הגאונים שליט"א התומכים והמלווים את מערכת "תיקוני עירובין" בפרט, ואת "מוקד העירוב" בכלל.

ובמיוחד להגאון רבי מ. מנדל לובין שליט"א
חתנו של מרן הגאון רבי ניסים קרליץ שליט"א

והגאון רבי מאיר רוזנר שליט"א
בעמח"ס "חכמת הלב" על עירובין

המשיבים מידי שבוע לשאלות הסבוכות
והרבה מדבריהם הובאו בגליונות שלפנינו

יתן ד' שיזכו להעמיד תלמידים הרבה
בעיון ההלכות ובקיומם

גילוי דעת

הלכות עירובין הן מההלכות הקשות, ובעיקר הן מורכבות, בכל מקרה יש לדון מצד כמה הלכות. בגליונות אלו הובאו נידונים הלכתיים רבים על מאות מקרים שהיו, ולא ניתן לציין בכל מקרה את כל ההלכות הנוגעות אליו.
לכן כדי להורות הלכה למעשה, צריך לשאול בכל מקרה לגופו, את הרבנים הבקיאים בהלכות עירובין, ובפרקטיקה עם הנסיון, שיעמדו את כל היקף ההלכות הנוגעות למקרה המדובר, ואין להורות לבד, מתוך קריאת גליון בלבד.

לזכרון עולם ולעילוי נשמת

הרב הגאון ר' **נח** ב"ר מאיר **ברנשטיין** ז"ל

שהתמסר בכל כוחותיו לעשיית עירובים מהודרים,
היה מבחין בעינו החדה, ומעורר על כל נדנוד ושאלה,
וחידש מכשיר מיוחד לבדיקת מקום הלחיים.
עשרות עירובים בארץ נעזרו בו, וחלק מדבריו מובאים גם בקובץ זה.
נפטר בי"ז ניסן תשע"ז

ת. נ. צ. ב. ה.

פתח דבר

"ברוך ה' אשר טוב גמלנו, ברחמיו וברוב חסדיו הגדיל לנו, אלה וכאלה יוסיף עמנו, להגדיל שמו הגדול והנורא שנקרא עלינו". אילו פינו מלא שירה כים, איננו מספיקים להודות לה' יתברך, על הדברים שזיכה אותנו להספיק מידי שבוע, לעשות ולעורר, ללמוד וללמד, בגליונות המודפסים בזה, בכל תורת העירובים ועשייתם, בדיקתם ותיקונם, ידיעתם וקיומם. ודבר שפתים אך למחסור.

נושאים אנו עינינו וליבנו ליושב במרומים, שיתן לנו כוחות ואפשרויות, דעת ותבונה והצלחה, להמשיך ולהוסיף לזכות אותנו ואת הרבים, בכל התחומים ובכל חלקי התורה הקדושה, ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי התורה באהבה, אנו וזרעינו, ושתהיה ברכה והצלחה בכל מעשי ידינו, ויתקבלו הדברים לרבים, לעשות נחת רוח לבורא העולמים, עד ביאת גואל צדק ובנין בית עולמים.

קובץ הגליונות שלפנינו, הוא שני בסדרה. מכיל ארבעים וחמשה גליונות שבועיים, שיצאו במשך כשנה [מהוצאת הספר המכיל את הגליונות 1-80]. הגליונות גדושים בשאלות הלכתיות ואקטואליות, ובמקרים שונים ומשונים שארעו בעירובים, ושנשאלו במוקד העירוב, חלקם נתגלו ע"י בדיקת שלוחי מוקד העירוב, חלקם נשאלו ע"י האחראים במקומות שונים, וחלקם ע"י אברכים שלמדו, או שבאו לשאול הלכה למעשה.

מדברים אלו אפשר לראות את גודל ההשקעה והמסירות של כל האחראים בכל מקום שהוא, את הקשיים והבעיות שהם צריכים להתמודד לתקן אותם מידי שבוע, ההוצאות הגדולות הכרוכות בכך, וכמובן גודל האחריות הציבורית שיש לכל אחד.

במקביל ניתן ללמוד מכל סיפור – הלכה, סוגיה או סברה, הסבר והמחשה בשפה קלה, למושגים הידועים כדברים קשים ומורכבים. ע"י סגנון הדברים בגליונות אלו, ניתן לגשת ללימוד עירובין בצורה אחרת, קלה ומובנת. בין בלימוד הגמרא, ובין בלימוד ההלכה, ובין בקיומה למעשה, בעשיית העירובים בכל שכונה.

איפה אני בתמונה?

בקובץ זה יהיו הרבה אנשים ומשפחות, שימצאו בו את הסיפור שקרה להם, את השאלה שהתעוררה להם, ואת החויה שהם חוו. כמו כן הרבה אחראים על עירובים שונים יראו את המקרים שארעו להם, ואת ההכרעה בענין כשרות העירוב שהם אחראים עליו. חלקם ימצאו שהם מקבלים שבחים מתעודדים ונהנים, וחלקם ימצאו ביקורת נוקבת, או יזכרו בתקלה שהם לא שמו לב אליה. בין אלו ובין אלו, שמותיהם לא נזכרו, מקומותיהם לא נתפרשו, הכל סתום מוסתר ונעלם, מי זה היה, היכן זה היה, רק הוא בעצמו יודע באיזה מקום הוא מוזכר. אולי מעט יוכלו לזהות ע"פ התמונות, אך גם זה בדרך כלל לא ניכר.

אין כאן חלוקת ציונים, ולא נתינת כשרות. המטרה היא רק "ללמוד וללמד".

להמחיש את ההלכות, להסביר אותן בצורה מוחשית / להביא את ההכרעות של מורי ההוראה / לעורר עירנות להבחין בבעיות / למצוא פתרונות לתקן כהלכה בצורה קלה / לעורר דרישת הציבור לכשרות גבוהה / להבין שיש מקומות שצריך להימנע מלטלטל / ללמוד ולדעת ולקיים עוד חלק בתורה...

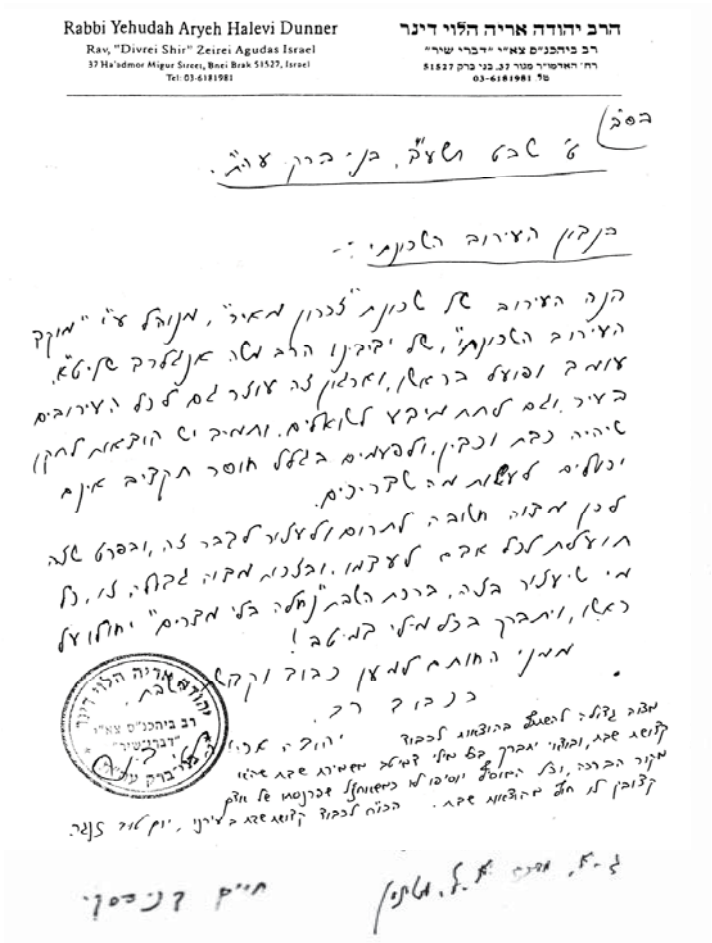
ברכותינו שלוחות לכל העוסקים במלאכת שמים, בעשיית העירובים ובדיקתם ותיקונם, שיראו ברכה וסייעתא דשמיא בכל מעשי ידיהם, בריאות ונחת מכל בני משפחותיהם, ובפרט בתפקידם החשוב בכשרות העירוב שיצליחו בתיקונים, ויעמדו לאורך ימים, ולא יצא ח"ו מכשול, אלא תמיד יזכו לזכות את הרבים.

ויחד עמם כל הציבור, המקפיד ומתעניין ונזהר, שהטלטול יהיה רק במקומות המהודרים, ונמנע מלטלטל במקומות שאינם מהודרים, ומעורר ותומך ומסייע למערכות העירובים. יתברכו כולם בכל טוב, ברוחניות וגשמיות, מברכת השבת מקור הברכה, ולמזהיר ולנזהר שלומים תן כמי נהר.

נ. ב. ההסכמות נדפסו בספר "תיקוני עירובין" חלק א'.

מערכת הגליונות "תיקוני עירובין"

קריאת קודש ממרנן ורבנן שליט"א

ט' שבט תשע"ד, בני ברק עה"ת

הנדון העירוב השכונתי

הנה העירוב של שכונת "זכרון מאיר" מנוהל ע"י "מוקד העירוב השכונתי", של ידידינו הרב משה אנגלרד שליט"א, עומד ופועל בראשו, וארגון זה עוזר גם לכל העירובים בעיר, וגם לתת מידע לשואלים, ותמיד יש הוצאות לתקן שיהיה כדת וכדין, ולפעמים בגלל חוסר תקציב אינם יכולים לעשות מה שצריכים.

לכן מצוה חשובה לתרום ולעזור לדבר זה, ובפרט שזה תועלת לכל אדם לעצמו. ובזכות מצוה גדולה זו, כל מי שיעזור בזה, ברכות השבת "נחלה בלי מצרים" יחולו על ראשו, ויתברך בכל מילי דמיטב.

ממני החותם למען כבוד וקדושת השבת בכבוד רב

יהודה אריה הלוי דינר

מצוה גדולה להשתתף בהוצאות לכבוד קדושת שבת, ובודאי יתברך בכל מילי דמיטב משמירת שבת שהיא מקור הברכה, וכל המוסיף יוסיפו לו, כמשאחז"ל שפרנסתו של אדם קצובין לו חוץ מהוצאות שבת.

הכו"ח לכבוד קדושת שבת בעירנו, **יום טוב זנגר**

ג. א. מצטרף **א. י. ל. שטינמן** **חיים קניבסקי**

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 81
שבט תשע"ו

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

במלאות שנתיים להוצאת הגליונות בס"ד

במלאות שנתיים להוצאת הגליונות המיוחדים "תיקוני עירובין", נפתח בהודאה מיוחדת לריבונו של עולם, שזיכנו ברחמיו המרובים ובחסדיו הגדולים להוציא לאור שמונים גליונות של דיני עירובין, של לימוד ההלכות, מהבנת יסודות הדינים ועד ההכרעה למעשה, סיפורים ממאות עירובים בארץ ובחו"ל, המלמדים את ההלכות בצורה מעשית. ואשר בתוכם שזורים מסירותם של עשרות אנשים שעוסקים במלאכת הקודש בכל מקום, פעילות נרחבת והתעוררות מוגברת לשפר ולקדם, לתקן ולשכלל, את העירובים די בכל אתר ואתר. לנגדם עומדות בקשות רבות מאברכים וממשפחות שזקוקות לעירוב בסמוך לביתם, בעיר מגורם, ובמקום הנופש שנוסעים לבין הזמנים ולשבת שבתוך הזמן. ובין זה לזה נמצא הסיוע ההדדי של המשקיעים, התורמים והמעודדים, להרחיב ולהמשיך בהגברת הפצת תורת העירובים לכלל ולפרט.

לפיכך אנחנו חייבים להודות לה' יתברך, ולזמר לשמך עליון, שנתן ונותן לנו בסיעתא דשמיא מרובה, להוציא לאור את הגליונות, עם כל המערכות העומדות ופועלות מאחורי הקלעים. מודים אנחנו לפניך על כל טיפה וטיפה שהורדת לנו, על ההצלחה בבדיקת העירובים בדרגותיהם השונות, ועל הביקוש שהתרחב בכל הציבור על כל גווניו, הפונים למוקד העירוב ומבקשים את הפסיקה ההלכתית, יחד עם הסיוע והיעוץ הנצרך.

ויחד עם ההודאה, עומדים אנו בתפילה ובקשה, עד הנה עזרונו רחמיך ולא עזבונו חסדיך, ואל תטשנו ה' אלוקינו לנצח. ותן בליבנו להבין ולהשכיל, לשמוע ללמוד וללמד, לשמור ולעשות ולקיים, את כל דברי תלמוד תורתך באהבה. ויהיה הלימוד מביא לידי מעשה, ובכל אשר נפנה נצליח.

למרות ההשגחה היו ענפי עץ שהסיטו את החוט

באחד הישובים שנבדקו בשבוע האחרון, היה ישוב עם עירוב מתוחזק יפה, והבודק של מוקד העירוב שכיתת רגליו ללכת באדמות הרטובות ללא שבילים, היה סבור שאפשר לדלג קצת וללכת דרך הכביש, ולהביט על החוטים מרחוק. אבל מיד הוא תפס את עצמו, שכל מה שהוא בא לכאן זה לא בשביל לראות שהחוטים אינם קרועים, כי זה גם האחראי יודע, אלא להבחין בדברים מיוחדים שלא שמים לב אליהם, וזה יכול להיות בכל פינה שהיא. לכן המשיך לבדוק ביסודיות, ולעבור על צמחי בר הממלאים את השטחים. ואכן היו מקומות שהיו דברים חשובים.

חוט העירוב נתקע בענף של עץ

היו כמה מקומות שהחוט היה קרוב לענפי עצים, והרב המקומי אמר שהוא משגיח ואומר לאחראי מידי פעם לקצוץ ענפים במקומות הנצרכים. ובאמת ברוב המקומות הענפים לא נגעו בחוט, רק הם ציינו שצריך להקדים רפואה למכה, ולהוסיף בקציצת הענפים. ובכל זאת במקום אחד היתה ממש בעיה, היה עץ שצמח תחת החוט והענפים שלו הזיזו את החוט יותר מג' טפחים מבין העמודים. במבט מרחוק לא היו מבחינים בכך, ורק ע"י שהלכו לאורך החוטים והתבוננו בזוית הנכונה, הבחינו בשינוי הזוית של החוט, שהוא יוצא מבין העמודים ומשנה זוית בצורה משמעותית. הרב ציין מיד את המקום, ואמר שיורה לאחראי לקצוץ את הענפים האלו מיד בשבוע זה.

ממקרים אלו יש ללמוד, כמה חשוב לערוך בדיקה יסודית מידי פעם, כי בבדיקה השבועית אי אפשר לגשת לכל חוט ולכל עמוד, ומוכרחים לפקח מרחוק ולבדוק שהחוטים שלמים, אבל מכיון שיש עוד דברים הפוגמים בכשרות העירוב, גם כאשר החוטים שלמים, צריכים למצוא זמן שיבוא מומחה שיבדוק את העירוב ביסודיות, כדי שלא יצא מכשול ח"ו.

פתרון נוסף להטות את העץ מחוטי העירוב

במקום נוסף היה עץ של ערבות שמשמש את אנשי המושב לנטילת ד' מינים בחג הסוכות, וממנו הם לא רוצים לקצוץ ענפים, כדי שלא יחסר להם בסוכות, ולעומת זאת העירוב היה בבעיה, שהענפים קרובים לחוט, במצב שבשעת הרוח הם כבר מנדנדים אותו, ועוד מעט הם יסיטו אותו לגמרי. הרב שאל את הבודק מה הוא מציע בענין, האם להזיז את עמודי העירוב, אך לא היתה אפשרות כ"כ טובה, כיון שבסמוך יש מבנה שצריך להקפיד שהחוט לא יעבור מעליו.

הבודק הציע הפעם רעיון מאגף החקלאות, שאותו הוא למד ממה שהוא ראה את הגננים עושים בעצים של ניו בחצרות הבתים, וכעת הוא ניצל גם את הידע הזה להכשרת העירוב. כאשר יש עץ בחצר שהתחיל לנטות ולהתעקם ואינו גדל ישר, מעמידים לו תומכים מקרשים, ואף מטים אותו ע"י דחיפה קלה מהצד, באופן שכל כמה שבועות מאריכים את התומכים במעט, עד שהעץ חוזר למקומו, לפיכך הוא אמר לרב שגם לצורך העירוב אפשר להשתמש בפתרון הזה, שידחפו את העץ לאט לאט שיחזור לישרותו, ואפילו יטו אותו לצד שני, ויהיה רחוק מהחוט. הפתרון הזה עדיף מקציצת ענפים במקרה הזה, משום שגם אם יקצצו עכשיו כמה ענפים, יצטרכו לחזור ולקצוץ כל תקופה כשהעץ יחזור ויגדל. לעומת זאת ע"י הפתרון הנ"ל להטות את העץ לצד אחר, הוא יתרחק מהחוט ושוב לא תהיה בעיה.

עץ הערבה נטוי וגדל לכיון החוט

לא בכל מקום ניתן להשתמש בפתרון זה, בהרבה מקרים לא מעונינים להטות עץ, ולפעמים העץ כבר התקשה יותר ולא שייך להטותו. אבל צריך לדעת שיש גם כזה פתרון, כגון במקרה כזה שהעץ אחורי הישוב, שלא איכפת להם איך הוא יגדל, רק צריכים את ענפיו למצוה, אפשר לפתור את הענין ע"י הטית העץ. ותמיד צריך לזכור את מגוון האפשרויות, ולהשתמש בהם לפי נתוני השטח, ומחשבה לעתיד.

המאמצים להגיע להסכמת השכנים בהקמת עירוב

בשבועות האחרונים מתחוללות סערות גדולות במוקד העירוב. שני עירובים חדשים שהוקמו מתוך השקעה מרובה במיוחד, ובמהירות גדולה ובמסירות, עומדים תלויים ועומדים על חודו של קול, קול התושבים שלא זכו להנות משמירת התורה והמצוות, ועשיית העירוב לצניעים בעיניהם. העוסקים במלאכת הקודש גייסו אמצעים שונים להידברות ופשרה בשפה יפה ונעימה, ולא תמיד ראו מיד את ההסכמה. בכל זאת לא אמרו נואש, ובעז"ה אנו מקוים ששניהם יעמדו על מכונם, ולא יפריע בהם שום אדם.

אחד העירובים שהוזכר בגליון הקודם, שלאחר מאמצים רבים, הוכרע שהם צריכים לעקור את העמוד החדש ולבטלו, והיה ספק אם יהיה עירוב לשבת. היתה סיע"ד מיוחדת, שלקראת שבת התרכזה דעתו של התושב, והוא הניח להם להשאירו לשבת, ועוד הוא הסכים שיעשו את העירוב בחצרו ע"י עמוד יותר דק, ויעמידוהו במקום קצת שונה, בפינת החצר. עקב השינוי היה צורך לקצוץ ענפי דקל רבים שגדלו כנגד המקום שהחוט אמור לעבור, וגם בזה היתה סיעתא דשמיא שהדיירים היו מעונינים לעקור את כל העץ מחמת שענפיו מפריעים בחצר, והעוסקים בעירוב עמלו לזרז את הענין, והגנן הגיע וקצץ את הדקל בשבוע זה. במקביל הביאו בעל מלאכה שיחתוך את העמוד שעשו, ויעמיד עמוד חדש כרצונו של התושב, כדי שהכל יבוא על מקומו בשלום, לשביעות רצון כולם.

מקרה זה מלמד על גודל ההשקעה וההתמסרות הנצרכת לפעמים דוקא במקום אחד בסיום העירוב, וזה קשה מאוד לעוסקים, שאחרי שכמעט הכל מסודר, כל העבודות הגדולות נעשו בצורה טובה, וחסר רק צורת הפתח אחת של פירצה אחת [יותר מי' אמות או בקרן זוית], שרוב התושבים הסכימו, ואחד או שנים עומדים בפני שכונה שלימה שרוצה עירוב. הדבר הזה קורה כמעט בכל הקמת עירוב חדש, אבל עם סבלנות והשקעה, יש סיעתא דשמיא למצוא פתרון מתקבל וכשר, ולזכות לעירוב המביא לשלום בין ישראל.

קשירת חוטי העירוב עד השעה שלוש וחצי בלילה!

בעירוב השני נמצאים עדיין בשבוע הראשון של הקמת העירוב, וכאמור בגליון הקודם, הנסיון מלמד שאי אפשר להודיע לציבור לסמוך על העירוב בשבוע הראשון,

עד שעושים בדיקת עמידות וכשרות, לראות שהעירוב מתקיים כהלכתו במשך כל השבת, ושלא נזכרו במשך השבת ששכחו פרט מסוים. באותה עיר הזכרנו בגליונות האחרונים על התגלית שסמכו על תל שאינו מתלקט, ועל הקמת עשרות עמודים חדשים, שחלקם נצבעו בצבע ירוק והוסתרו בין העצים, כדי שלא יעוררו את תלונות התושבים. לאחר ההשקעה הגדולה, אמרו צוות העוסקים במלאכה לרב העיר, נראה שמלאכת יציקת העמודים כבר הושלמה, ונשאר רק לקשור את החוטים לראשי העמודים החדשים.

קשירת החוטים נראית מלאכה קלה ופשוטה, ובאמת אינה מלאכה קשה, אבל כשמדובר בעשרות עמודים היא לוקחת זמן רב. למשל במקום אחד היו צריכים לקשור חוטים לאורך קילומטר וחצי, הרי ללכת את המרחק הזה, לפתוח חוטים לקשור אותם, ולמתוח אותם, זה כמה שעות.

הרב אמר שהוא יקשור את החוטים, יחד עם שני אנשים ממתפללי בית הכנסת שרוצים מאוד לעזור. העובדים של המוקד מסרו לו חמש עשרה סלילי חוטים, מסוג משובח ויקר שעולים כמה מאות שקלים, ונסעו למקומם. ביום שישי בשעה שמונה בבוקר, הרב מתקשר למוקד העירוב ומספר שהוא עבד לקשור את החוטים עד השעה שלוש וחצי בלילה! ואז נגמר להם החוט המיוחד שהמוקד מסר להם, לפני שהשלימו את כל ההיקף, וחסר עוד מאתים וחמישים מטר חוט. המוקדן יצא מהכלים, זו פעם ראשונה שהוא רואה דבר כזה שהרב בעצמו מתאמץ כל כך, ובפרט לעבוד בחוץ ובקור [שהיה לפני שבוע], עד שעות כאלו, והכל נעשה מתוך האחריות הגדולה של רב, שלא תעבור עוד שבת אחת בלי עירוב. המוקדן היה נסער כל אותו יום שישי, וסיפר את המעשה לרבני העירובים ולאנשים נוספים שפגש, וכולם התמלאו הערכה למסירות העצומה, וברכו להמשך טוב והצלחה.

ההשקעה הגדולה בהשלמת הקמת עירוב

הסיפורים האלו אמנם סיפורים ולא הלכות, אבל הם מעוררים ומלמדים הרבה מאוד, שעירוב לא צומח על העצים, והוא לא נהיה בקלות בכמה מאות שקלים, אלא מדובר בהשקעה גדולה ומאמצת, שלא בכל מקום שעשו עירוב חדש, מיד אפשר לסמוך עליו לתמיד. מלבד הידע ההלכתי הגדול הנצרך לכך, ואנשי המקצוע שמבצעים את עיקר ההתקנה, יש עוד הרבה הרבה התמסרות של הרבנים והאחראים, כדי שכל הפרטים יסתדרו ויושלמו. בתחזוקת החוטים, בתיאום עם השכנים, בהשלמת פירצות שנותרו לפעמים בין גדרות לעמודים חדשים, ענפי עצים שרק בקשירת החוטים מתברר שהם נוגעים בחוטים ומהווים בעיה בכשרות העירוב, ואחרי הכל צריך שתהיה בדיקה שבועית קבועה ומסודרת, ע"י אדם ירא שמים שלמד ויודע את ההלכות הנצרכות, מה לבדוק וכיצד לתקן.

בשבועות אלו אנשים רבים מתקשרים לשאול על העירובים במקומות שונים ומגוונים. ישובים נידחים שדוקא בהם הם חושבים שיוכלו למצוא מרגוע לנפשם, וכשנודע להם שאינם יכולים לטלטל שם, הם מתחרטים שנסעו לשם, יש מקומות שנבדקו ואנו יודעים על הבעיות שיש בהם יש מקומות שיודעים שהם טובים, ויש מקומות שאיננו יודעים מה טיבם, ומ"מ לפי הנתונים הידועים מהמקומות שנבדקו המובאים בגליונות, ברור שאי אפשר לטלטל במקום שלא נבדק ע"י המומחים המנוסים, מלבד הבודק המקומי, ולכן כשאין מידע ברור ומוסמך, אין לטלטל עד שיתברר המצב ע"י הבודקים המוסמכים לכך.

לצערנו עדין רבים הם האנשים שנזכרים בעירוב רק בערב שבת, לאחר ששכחו את המקום, והכינו את כל העניינים הגשמיים וכבר אי אפשר לבטל את הנסיעה, ואין ברירה אלא להיות בנופש בלי לצאת מהדירה.

אבל הדברים אמורים גם לגבי ההערכה שלנו לעוסקים בכל מקום, למרות שאנו צריכים לקיים את ההלכה שנפסקה ע"פ רבותינו פוסקי הדור ובראשם מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, שמסר הוראות ברורות בנושאים הבעיתיים בעירובים העומדים על הפרק. מכל מקום הוא עצמו היה שולח לטרוח בהקמת עירובים בכל מקום, ואמר שאין להתעלם מהשיטות המקילות, שבעבורם צריכים לדאוג לאלו שבלא"ה מטלטלים, שלפחות יהיה להם עירוב לשיטות המקילות. ולמרות כל הקולות שיש בעירובים, עדיין צריכים להשקיע הרבה כדי שהעירוב יהיה במצב כשר בכשרות רגילה, ויבורכו כל העוסקים במלאכת הקודש.

לאור ההתעוררות הגדולה, שאנשים לומדים ומבינים את ההלכה, העומדת מעל כל החוטים והעמודים המקיפים את הרחובות והערים, ואת המשמעות של טלטול עגלה ותינוק, מפתח וטישו וכל חפץ שהוא, גם המקילים שומעים ומדברים על כך שיש מקומות מותרים ויש מקומות בעייתיים, והדברים מחלחלים גם למקומות רחוקים, ומוסיפים כוח בעוסקים בעירובים, להתאמץ ולהשקיע את הטירחה הגדולה הנצרכת לכך.

בקשירת החוט גילו שחסר עמוד וקשרו חוט ארוך

הסיפורים על הסיעתא דשמיא באותו עירוב הנזכר רבים מאוד. בעת קשירת החוטים בצד אחד של העיר, היה מקום שהוסיפו אחד עשרה עמודים חדשים, כיון שבעבר העמידו קרשים ללחיים תחת חוטי החשמל, וכמה פעמים שהגיע שליח מהמוקד לבדוק אותם הם לא היו בחלק מהעמודים. עד שהרב הסכים שאי אפשר להשתמש בפתרון הלחיים, שכפי הנראה הערבים מהכפר הסמוך היו לוקחים אותם להשתמש בהם, ולכן נתן אישור לעשות עמודים חדשים לכל האורך. העובדים היו סבורים שהשלימו את העמודים הנצרכים לחיבור, אבל בקשירת החוטים גילו שהמרחק מהעמוד האחרון עד המשך ההיקף הוא גדול, והיו צריכים להוסיף עמוד נוסף באמצע. בלית ברירה קשרו את החוט לפני שבת עד לעמוד הרחוק. כמובן שהמצב הזה אינו תקין, כיון שקשה למתוח את החוט כשהוא ארוך כ"כ, והחוט התנדנד ושקע מאוד. ובפרט שבאמצע היו תלוליות והחוט היה נמוך מאוד, באופן שיכול להיקרע ברגע שמישהו יסע שם. וכאמור שתמיד בשבוע הראשון של העירוב יש עדיין בעיות, ומגלים דברים הטעונים תיקון והשלמה.

בשבוע זה הם באו להוסיף עמוד בעצמם. הם הוציאו עמוד שהיה במקום אחר ללא שימוש, עקב שינוי צורת העירוב, ורצו לסחוב אותו למקום הנצרך, אך המרחק היה יותר מקילומטר, במקום שרכב רגיל לא יכול לעבור.

גם בשעה זו ה' זימן להם ג'יפ של השיטור המקומי שעבר במקום, והוא הסכים לקשור את ראש העמוד לג'יפ, ונסע וגרר אותו עד למקום הנצרך, ושם חפרו והעמידו אותו יחד, והשלימו את התיקון.

העמוד שנעקר ע"י תושב,
והעמידוהו שוב עשרים דקות לפני שבת

למרות כל ההשקעה בעירוב הזה, הוא עדיין ממתין לרגיעת התושבים שהתנגדו לעירוב. ביום שישי סמוך לשבת, נודע לרב שעקרו את אחד העמודים במקום האסטרטגי ביותר, שהוא ידע מראש שיכול להיות מתנגדים, אך הוא לא חשב עד כדי כך, שיעקרו לו את העמוד בידיים לפני שבת.

הרב הזדרז ובא מיד למקום, השעה היתה עשרים דקות לפני כניסת שבת, ובמאמץ משותף הוא הרים את העמוד ונעץ אותו במקום כלשהו, קשר את החוטים וחזר לביתו חמש דקות לאחר הדלקת הנרות שבור ורצוץ, לאחר השקעה כ"כ גדולה, עשרות עמודים, עשרות אלפי שקלים, שעות רבות של מאמץ עד לפנות בוקר, והתנגלות של אדם אחד או שנים מעכבת ופוסלת את הכל, ומונעת יהודים שרוצים לשמור שבת.

הרב סיפר את הדברים לשיטור המקומי, והם נחרדו על צורת ההתנגלות, ונטלו את הענין לפיקוחם, ושלחו עובד להציב את העמוד, ואמרו שיעמידו מצלמות אבטחה באזור, שלא יקרה דבר כזה מכאן ולהבא. יש לציין שהסיוע שהרב מקבל מהשיטור, הוא דבר יוצא דופן, וזה סיעתא דשמיא מיוחדת שניתנת לו בעבור השקעתו הרבה. [בדרך כלל המקסימום של הסיוע הוא, שהם לא עוצרים את העבודות בתלונת תושבים]. ועכ"פ אנו מקוים שלא ימשך ענין ההתנגלות, העירוב הוא דבר רגיש וקל להינזק, שצריך שלא יהיו אנשים שמנסים להזיק אותו. ויהי רצון שישובו כולם בתשובה שלימה, ונזכה כולנו בכל מקום, להעמיד את העירוב כהלכה בקלות ובלי שום הפרעה.

דין עמוד עקום, ושיעור העקמימות

בשבוע זה היה אחד מבודקי מוקד העירוב בישוב ליד טבריה. רב הישוב נמנה על קוראי גליונות "תיקוני עירובין", ובעקבות ההלכות והמקרים שקרא בהם, הוא ביקש שיבואו לבדוק את העירוב שבישוב שלו. כבר לפני הבדיקה הוא היה שואל על דברים מסוימים שהתעוררו לו, ושלח תמונות של השאלות. המשיב הורה לו על פיהם מה הדין, וכיצד ראוי לתקן שיהיה יותר טוב, והרב דאג שיתקנו אותם בצורה טובה באותו שבוע. הבודק הגיע ועבר יחד עם הרב מסביב לכל הישוב, ואכן היתה ניכרת ההשקעה והאחריות הטובה של הרב והאחראי המסורים.

עמוד נוטה מאוד באחד הישובים

ומ"מ תנאי השטח בישובים חקלאיים הם קשים להעמדת עירוב טוב, ואחד מהדברים הוא, שהעמודים מתעקמים בתדירות גבוהה יחסית, ואע"פ שלא נקפיד על עקמימות קטנה, מדובר בעקמימות משמעותית ובולטת לעין. יש מקומות שהעמודים מתעקמים מהטרקטורים והמחרשות שעובדים בסמוך לעמודים ופוגעים בהם, ויש עמודים שמתעקמים מעצמם מחמת שהאדמה החקלאית [השחורה] רכה מאוד בזמן הגשם, ואפילו מתיחת החוט לבד, בכוחה להטות את העמוד במשך הזמן. במקומות אלו צריך להשקיע יותר בענין של יישור העמודים, וכן צריך לחדש חלק מהם, וליצוק אותם עם בטון בעומק מטר באדמה.

במהלך הבדיקה היו כמה עמודים עקומים, אבל היה מקום שהעמוד היה עקום במצב חריג ביותר, והרב שאל את הבודק האם דינו שווה לעמוד עקום רגיל, או שיש בזה שיעור מסוים הפוסל.

והנה באופן כללי בהלכות עירובין יש בעיה לומר על דבר פסול, כיון שברוב הדינים אפשר למצוא איזה שיטה מקילה, ומ"מ צריך להדגיש את גדר ההלכה המקובלת.

בעירובים השכונתיים מקפידים מאוד שהעמודים יהיו ישרים, ברמה שהחוט יעבור מעל הי' טפחים התחתונים של העמוד, כלומר שאם נוריד קו ישר מהחוט למטה, הוא יהיה מעל איזה מקום בעמוד, ולא יצא ממנו. ולכן עושים לחיים שהם רחבים יותר ומכוונים אותם תחת החוט ממש. ולא מכשירים את העירוב בנטיה יותר משיעור זה. בעירובים עירוניים מקילים בענין זה יותר. באופן רשמי מקפידים כשעושים את העמודים, להעמיד אותם בצורה ישרה באופן מדויק, אך כאשר במשך הזמן עמוד נוטה מעט, אינם יכולים להחליפו. ורק בנטיה משמעותית מיישרים אותו. יש מציינים את מש"כ בשו"ת מנחת שלמה (ח"ב סי' ס' אות כ"ג) שאם העמוד נוטה עד ג' טפחים, [כלומר שראש העמוד נוטה ממקום תחילת העמוד בקרקע פחות מג' טפחים], אין לפקפק בכשרותו, וביותר מג' טפחים הביא מחלוקת, דעת החכמת שלמה (סי' שס"ב) לאסור, ודעת החזו"א (סי' ע"א סק"ו וי"א) להכשיר. ולא הביא את מש"כ החזו"א שם שאין מקור נאמן להכשירו. אבל מפי תלמידי החזו"א מקובל שהורה למעשה להקפיד על כך, ולא להכשיר עמוד עקום, ומרן הסטייפלר זצ"ל היה מונה את הדבר באחת מהסיבות שלא לטלטל בעירוב (קריינא דאיגרתא ח"ב סי' צ"ו אות ה'). וגם מש"כ שעד ג' טפחים אין לפקפק בו, ומשמע שהחכמת שלמה מודה לשיעור זה, כבר תמהו רבים מנין המקור לשיעור כזה, הרי לא שייך ענין של לבוד בשיעור השיפוע, שלא באים לדון את השיפוע כסתום. ובפרט שלפי הטעם שכתב החכ"ש שכשהעמוד עקום אין החוט מעל גבי החלק התחתון, ברור שלא יעזור שהעקמימות פחות מג"ט, כיון שניכר לעין שהחוט לא מעל גבי החלק התחתון [וה"ה אף כשאינו ניכר לעין ואכמ"ל]. וכן ידוע בדעת החזו"א, שהשיעור הוא כל שהחוט אינו מעל תחתית העמוד, וכסברא הנ"ל.

מעבר להגדרות הנ"ל, יש ענין שהעמוד צריך להיות כדרך הפתחים, וזה שמענו מאחד מגדולי העוסקים בעירובים העירוניים, שמצאנו בכמה אחרונים את השיעור הזה בענינים דומים, ולפ"ז גם במקומות שיש עמודים עקומים יותר מג' טפחים, ועדיין אינם במצב שיכולים להקפיד על שיעור זה, מ"מ צריכים להקפיד על עקמימות גדולה שפוגמת בעצם הצורה של פתח, ואין גדר ושיעור ברור לדין זה, אלא לפי ראות עיני הרבנים והעוסקים.

העירוב לא פסול, אבל צריך לתקן

על פי הדברים האלה אמר הבודק לרב הישוב, שמן הראוי לעבור לעיתים תכופות יותר, ליישר עמודים שניכרת עקמימותם. אבל עמוד עקום במיוחד, כמו זה שנראה בתמונה, יש לתקנו וליישרו כבר באותו שבוע, שיש בו חסרון גדול יותר. שאל הרב האם העירוב פסול בצורה כזו. השיב לו הבודק אין לומר ע"ז פסול, בעירובין יש מגוון שיטות, ואפילו ביותר מכך, כל עוד שהוא בשיפוע של תל המתלקט [דהיינו שעולה י' טפחים מתוך ד' אמות], אפשר לקרוא לו עמוד (עי' בחזו"א שם), אבל בכל זאת ההוראה הברורה אצל כל הרבנים שצריך לתקן אותו. וכך הוא השיב לו גם בדינים נוספים שעלו לדיון במהלך הבדיקה, זה לא פסול, אבל צריך לתקן. אנחנו לא רוצים עירוב שהוא "לא פסול", אלא עירוב שיהיה כשר כמה שיותר, ולכן נתחיל להשקיע ולהתקדם, עד שנגיע לשיטות המקובלות להלכה בין פוסקי זמנינו.

הרב של הישוב שמח מאוד בהגדרה זו, וציין לשבח ואמר, שרק בצורה כזו ניתן לגשת אל העירובים בישובים ובערים הגדולות, שבודאי צריכים להקל בהרבה דברים, ואם בכל בעיה שהיא העירוב פסול, הרי מלכתחילה אין מה לבדוק אותו. חייבים לדעת את השיטות המקילות של גדולי האחרונים, שיש מקום לסמוך עליהם, ויחד עם הוראות אלו להתקדם לשפר ולתקן, לפי ההכרעה המקובלת בין מורי ההוראה ורבני העירובים בזמנינו. בס"ד הוא לא הרב הראשון שמציין על כך, מוקד העירוב כבר היה בעשרות ישובים בצורה כזו, והיו עוד רבנים שציינו את הענין, וברוב המקומות עשו בעקבות הבדיקה שיפורים רבים, ואנו תפילה שנזכה להמשיך לסייע ולקדם את כשרות העירובים, ושישובים נוספים יבקשו את בדיקת מוקד העירוב וכשרותו, וכולם יגיעו לרמה כשרה וטובה, עם הבדיקה השבועית הראויה ע"פ ההלכה.

הכשרות מצד האחראי, והכשרות מצד המטלטל

אמנם במקביל יש לציין, שיש שני חלקים בהגדרת כשרות העירוב, והתשובות אינן סותרות זו לזו. מצד אחד יש שאלות שמגיעות מצד הבודק והרב האחראים על העירוב, והם צריכים בהרבה מקרים להקל ולהכשיר את העירוב לפי שיטות מסוימות, כיון שאי אפשר יותר מכך, או שאין תקציב ליותר מכך, וע"פ זה הם מכריזים שהעירוב כשר. הדברים אמורים לא רק לגבי העירובים בישובים, אלא גם לגבי ערים חרדיות, ואפילו בעירובים שכונתיים, כאשר יש בעירוב גויים או מומרים שלא שכרו מהם, או שטחי קוצים שאין דרך אדם נורמלי לעבור בהם. וכל שכן כשתחזוקה מוגבלת ומפוקפקת שיש בעיות בעמודי העירוב ובגדרות. אבל מצד שני יש שאלות שמגיעות מהאנשים שגרים במקום, או שבאים למקום לשבת, והשאלה האם הכשרות הזו שבאה מכח ההכרח מתירה לטלטל. לגבי זה יש הגדרות אחרות המשתנות לפי רמת השואל, ולגבי משפחות האברכים, הורו רבותינו פוסקי הדור, שיש כמה וכמה דברים המצויים בעירובים שלא ניתן לבני תורה להקל בהם, וצריכים להימנע מלטלטל.

בשבועות האחרונים הבאנו כמה פעמים את דיני העמודים העקומים והחוטים המתנדנדים, שבתקופה זו הם באו לידי ביטוי במקומות שונים. והיו מהקוראים שהתקשרו לומר שלפי דעתם יש להקל בדבר, כיון שמצאנו אחרונים חשובים שהקלו, ואמנם מצאנו גם כנגד זה אחרונים חשובים שהחמירו, אך בדרבנן נראה להם שאפשר להקל. והנה לא אנחנו קובעים את ההלכה בענינים אלו, אנו רק כשופר של רבני העירובים שמפיהם אנו חיים, ועל פי התורה אשר יורוך וההכרעה של אלו שהגיעו להוראה ונתקבלה הוראתם, כן נעשה. והדבר ברור שבענינים אלו התקבל בזמנינו להקפיד גם ברוב העירובים העירוניים, שראו לנכון להטריח את האחראי לתקן ולהשקיע כספים רבים בנושאים אלו, וק"ו בעירובים השכונתיים שמשקיעים בזה יותר, אם כן ברור שההוראה למעשה היא כפי שנזכר לעיל, כל דין בלשונו הראויה לו.

הוצאות השדות הזרועות משטח העירוב

נקח דוגמא אחת של עירוב שנבדק בשבוע זה. מדובר בישוב שיש מסביבו הרבה שטחים חקלאיים, והבעיה המצויה היא שהבתים אינם צפופים בקו ישר, ויש הרבה לשוניות של שדות זרועים הנכנסים בין בית לבית. וכדי שלא יהיה יותר מבית סאתיים זרעים בתוך העירוב, צריך להאריך מאוד את ההיקף, לצאת ולהיכנס בסמוך לבתים, וזה גורר גם בעיות רבות כשמישהו מרחיב ובונה מחסן מאחורי ביתו או שעושה גדרות לחצרו, והם נכנסים תחת צוה"פ של העירוב. באותו ישוב הרב והאחראי השקיעו ומשקיעים מאמץ כדי שהעירוב לא יכלול את השדות, ואכן הבודק הגיע וצעד עם הרב כמה קילומטרים, לאורך חוטי העירוב סביב לכל הישוב, כדי לראות שלא הוסיפו לזרוע שטח בתוך העירוב. הדרך לא היתה קלה, הם דרכו בבוץ שבגבול השדות, ונזהרו שלא לדרוך על הזרעים שזה עתה החלו לנבוט מעל הקרקע, כדי שלא להפסידם. בשני מקומות ניגש אליהם בעל השדה ואמר, שיכולים לדרוך על הזרעים, הוא מוכן שיעשו מה שצריך בשביל העירוב. הרב והבודק התפעלו מטהרת הלב והרצון הטוב של אנשים פשוטים, וזה נתן להם מרץ להמשיך במאמץ.

עירוב שבתוכו זרעים פחות מבית סאתים

במהלך הבדיקה התעוררו לדון בכמה מקומות שהעירוב כלל חלק מהשדה הזרועה, אבל החלק שבתוך העירוב לבדו, דהיינו ממקום החוט ולפנים, לא היה יותר מבית סאתיים, האם נאמר שהשדה היא גדולה מבית סאתיים, והיא קרפף האסור, וממילא הקטע שבתוך העירוב הוא מקום האסור. או שמא צורת הפתח מועילה להפריד ולחלק את השדה, שהשטח שבתוך העירוב יהיה נידון לעצמו, וא"כ הוא פחות מבית סאתיים ואינו אוסר.

והנה מצאנו כעין זה בחזו"א (סו"ס קי"ב) שדן לגבי מקום השוק, שאנשים אוכלים בו ביום השוק, האם מחמת זה נחשב מוקף לדירה, ולבסוף כתב שלמעשה ראוי לחלק את המקום בצורת הפתח ממזרח למערב או מדרום לצפון, באופן שישאר פחות מבית סאתיים מכאן ומכאן. ומבואר שצוה"פ מועילה למעט את המקום משיעור בית סאתיים. ולפ"ז ה"ה שאפשר לכלול בעירוב פחות מבית סאתיים שלא ייאסר, והשאר יהיה אסור. פנינו עם השאלה לאחד מרבני העירובים, והוא השיב כעין זה, שיש חזו"א בהלכות שביעית (סי' כ"ז במכתב) שכתב דין זה גם לגבי שדה זרועה.

דין טלטול ממקום קטן של זרעים לבית

אמנם באמת גם במקום שהוא פחות מבית סאתיים דעת כמה פוסקים שיש בו דין מסוים שלא לטלטל מהבית אליו, וממנו לבית. בשו"ע (סי' שנ"ח ס"י) כתב, מי שיש לו גינה בחצרו [דהיינו שזרע זרעים בתוך חצר המוקפת לדירה], אם הם ברוב החצר, נחשבת כולה למקום זרעים, ואפילו אין בה אלא סאתיים, לא יטלטל מהגינה ומהחצר לבית וכו'. ואם הם במיעוט החצר, ויש בהם רק בית סאתיים או פחות, אסור להוציא ממנו לבית. וביאר המשנ"ב (ס"ק פ"ב פ"ג) שבמקום הזרעים מותר לטלטל, כיון שפחות מבית סאתיים לא נאסר בטלטול, אלא שעכ"פ אסור לטלטל ממקום הזרעים לבית, שדין זה הוא גם במקום פחות מבית סאתיים. וכתב עוד שמשמע מזה שעכ"פ מקום החצר לא נאסר כלל, ומותר לטלטל ממנו לבית, אבל יש אוסרים גם ממקום החצר, מפני שהיא פתוחה ופרוצה למקום האסור לענין טלטול לבית, ויש מקילים בכה"ג אף מהמקום של הזרעים לבית. ומסקנת המשנ"ב באופן שהזרעים פחות מבית סאתיים, שממקום החצר לבית בודאי אין להחמיר, וממקום הגינה [הזרעים] לבית, יש לסמוך להקל רק במקום הדחק. וכ"כ גם בבה"ל (סי' שנ"ט).

לפ"ז בנידון דידן שהצורת הפתח של העירוב עוברת על קטע מהשדה שהוא פחות מבית סאתיים, אין להחמיר לענין שיאסור את העירוב בטלטול מחצר לבית, אבל לגבי טלטול ממקום הזרעים לבית, יש להחמיר אם לא בשעת הדחק.

ולמעשה בדרך כלל אין אדם נכנס למקום הזרעים ואינו מטלטל מאותו מקום, ולכן אין צורך כ"כ להתריע על הדבר במקומות כאלו, בפרט שבמקום הדחק יש על מה לסמוך רק קוראי הגליונות ידעו על הדין הזה, [ויותר צריך להתריע שלא יטלטלו מחוץ לחוט של העירוב, שהמכשול מצוי בזה כיון שהחוטים קרובים מאוד לבתים ולחצרות. והדבר נוגע מאוד גם לנופשים בשבתות בישובים, במקום שיש עירוב טוב, או שעושים עירוב בחצר].

ומ"מ יש מקרים שדין זה נוגע יותר, אפילו בחצרות שבתוך העיר, שיש בהם פינה של זרעים שהילדים זרעו מיני ירקות להנאתם, וכן אפילו בקוצים שצמחו מאליהן באופן שהם מונעים מלדרוך בהם, דקי"ל שהם מבטלים את השימוש לדירה [כפי הוראת מרן הגריש"א זצ"ל], והשטח הזה הוא קרפף פחות מבית סאתיים. א"כ כאשר הילדים משחקים בכדור והכדור עף לתוך אותו שטח, ורוצים לקחת אותו משם לבית. או שילד קטן זרק בקבוק ומשחק מהחלון לתוך אותו שטח, ומעלים אותו הביתה. הרי כיון שבשטח הזה יש זרעים ונמנעים מלדרוך שם, הוא כגינה שבמיעוט החצר, שיש להחמיר שאין מטלטלים ממנה לבית, אם לא בשעת הדחק.

אמנם למעשה יש לדון בזה, מהו שיעור השטח שנחשב כקרפף, יש שרצו למעון שיהיה שיער ד' טפחים כדיני רשויות שבת, אבל לכאורה ברור שצמח אחד לא נחשב קרפף, גם אם הוא מתפרס על יותר מד' טפחים, וצ"ע למעשה. וכן במקום שהילדים זורעים ירקות, שהם זרעים ממש ולא דורכים בהם, מ"מ יש לדון שכיון שהם עושים אותם להנאה ולא לגידול, הרי זה נחשב כשימוש של הדיורים, כמו גן משחקים, כיון שהם נהנים לעמוד לידם ולהשקותם תדיר. ויתכן שהדבר תלוי במחלוקת לענין צמחי נוי, האם אומרים בהם לא פלוג. אחד מרבני העירוב שהבאנו לפניו את השאלה אמר שענין זה עדיין טעון בירור, וא"כ ניתן ללומדים לעיין ולפלפל בו.

בעניים שהתבארו בגליונות קודמים

במוקד העירוב מתקבלות תגובות רבות חיוביות מהקוראים החשובים, ורבים מתקשרים לדון ולהעיר על הנושאים ההלכתיים שהתבארו בגליונות. חלקם מקבלים תשובה מידית, הסבר הענין והסברא או מקור לפסק ההלכה, וחלקם מוסיפים הערות נחוצות שראוי להוסיף אותם בגליונות, וחלקם מעוררים שאלות חדשות שיש צורך לעיין בהן, והן מופנות לרבני העירובים הנותנים לנו את ההכרעה ההלכתית במקורותיה וסברותיה. מקוצר הזמן והמקום איננו מביאים את כל הנידונים שהוסיפו, אלא מעט מהם, וכן יש מקרים שאיננו יכולים להשיב לכל שאלה, ומ"מ הדברים מגיעים לעוסקים בהלכה.

והנה בכל נושא, בפרט כאשר אינו מפורש בגמ' ובשו"ע, אלא צריכים להביא ראיות ולדמות אותו לדינים שונים, רבו הדעות והשיטות, ויש הרבה לפלפל בכל דבר, ואנו שמחים שאברכים דנים ומפלפלים, ומחדשים שיטות נוספות וביאורים חדשים בדינים שהתבארו בגליונות, וישמע חכם ויוסיף לקח. רק לענין ההלכה למעשה, יש לנו ללכת בהוראותיהם של הרבנים הת"ח הבקיאים בדיני עירובין, ועוסקים בהם כבר עשרות שנים.

בדין סולם הנשען על גדר רעועה

בגליון 76 בסוף הגליון, בענין סולם המיועד לשמש כמעבר בין שתי חצרות, על מנת שיוכלו לערב ביניהם. הובא ספק מה הדין בסולם הנשען על גדר רעועה, שאם יעלו על הסולם, הגדר תיפול, האם צריך שיהיה אפשר בפועל לעלות בסולם, או מספיק שמבחינת הדין יש סולם בשיעור שראוי לעבור בו, וממילא המחיצה אינה מונעת מאדם להגיע לצד השני, שאם יעלה בסולם או שיעבור או שהמחיצה תקרוס ונשארנו שם בספק.

אחד האברכים הביא שדין זה מפורש ברמב"ם (פ"ג מעירובין ה"ז) שכתב היו קשין מבדילין בין שתי החצרות, וסולם מכאן וסולם מכאן, אין מערבין אחד, שהרי אין כף הרגל עולה בסולם, לפי שאין לו על מה לסמוך, עכ"ל. וכ"כ הרשב"א והריטב"א בביאור הגמ' (דף עח.) שהסתפקה, קשין באמצע מהו. הרי מבואר להדיא שסולם שאי אפשר לעלות בו בפועל, אינו מועיל, למרות שאין חסרון בסולם, אלא בגדר. אמנם השו"ע (סי' שע"ב סי"ג) פירש אחרת את הדין הזה, שמדובר בסולם שהאמצע של השליבות שלו מקש, וצ"ע אם הוא מודה לדין של הרמב"ם.

הוראה לבדוק את העירוב באמצע שבת מושלגת

בגליון 77 היה נידון עד כמה יש חזקה לסמוך על עירוב בזמן שיש שלג או סופת רוחות. בשבועות אלו התפרסם שהיתה סופת שלגים גדולה בניו יורק, והשלג הגיע לגובה מטר ויותר. באחד המקומות יש ישיבה עם קהילה קטנה בסמוך לה, ועשו עירוב קטן לאותם רחובות, וכעת לפי התחזית הסוערת המדוברת היה נראה מאוד שהעירוב לא יחזיק מעמד במשך השבת, מחמת הרוחות החזקות, ומחמת השלג, ומחמת גאות המים שבנהר הסמוך. האחראי על העירוב שאל את הרב שבאותו מקום מה לעשות, ומה להורות לציבור. והרב הורה לו שיבדוק את העירוב בשלשה זמנים במשך השבת [לפי האומדן של החזאים על השעות הסוערות], ואם העירוב יפסל יודיע שלא יטלטלו.

למעשה, סיפר האחראי למוקד העירוב, שהחזאים התבדו כמו בהרבה מקרים, והסופה היתה קטנה מאוד יחסית למה שהם התריעו, האחראי עבר במשך השבת, והפיל את השלג מהחוטים של העירוב, כדי שלא יצטבר שלג כבד ויקרע את החוטים, ובסי"ד העירוב שרד ונשאר קיים במשך כל השבת. ושמחתו היתה רבה מאוד, שלא אירע מכשול ואיסור ח"ו.

והנה באותו מקום מדובר בקהילה מצומצמת שאפשר להודיע לציבור בדרך כלשהי, אבל בשכונות שלנו בארץ ישראל, שיש כמה בתי כנסת בכל אזור, וחלק מהתושבים בשכונה הולכים להתפלל במקומות רחוקים יותר, אי אפשר לסמוך על כך שיודיעו באמצע שבת, ולכן במקרה שיש חשש שיפסל במשך השבת, צריך להודיע מראש שכל אדם יחוש לעצמו, ובמקביל לנסות לשמור על כשרות העירוב, כיון שעדיין מצויים אנשים שאינם יודעים להיזהר בטלטול.

שלג שנערם בגובה מטר ולא נשאר בצוה"פ חלל י'

שאלה נוספת שהיתה באותה שבת, והאחראי הנ"ל התקשר למוקד לשאול האם העירוב כשר. בחלק מההיקף עשו צורות פתח נמוכות, במקומות שלא עוברים בני אדם, ומחמת השלג הכבד שנערם לגובה מטר ויותר, לא נשאר בחלל הפתח גובה י' טפחים, מגובה השלג עד החוט, והשאלה האם הצורות הפתח של העירוב כשרות במצב כזה.

והנה הפוסקים האריכו לדון בענין מחיצה של שפת הנהר [מדין תל המתלקט], ובחורף הנהר קופא ולא נשאר תל מעל פני הקרח, האם ניתן להכשיר מדין המחיצה המכוסה בקרח. ועי' במשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק קכ"א) שדעתו נוטה לאסור. ולפ"ז אם הקרח נחשב כקרקע הרי אין חלל י' טפחים בפתחה, והצוה"פ לא תהיה כשרה. המשיב רצה לדמות דין זה למה שכתב בחזו"א (סי' ע"ו סק"ו) שאם במקום אחד יש חלל י' טפחים ברוחב ד' טפחים, דהיינו שיש שיעור פתח במקום אחד, זה מועיל שכל הצוה"פ כשרה כמחיצה. ולפ"ז אפשר לחפור בשלג במקום אחד [בכל צוה"פ] שיהיה חלל י' טפחים ברוחב ד' טפחים, והצוה"פ תהיה כשרה. אבל הוא העביר את השאלה לאחד מרבני העירוב, והרב השיב שאין הנידון דומה למש"כ החזו"א. כיון שהחזו"א דיבר בקורה שהיא עבה וקיימת גם מעל י' טפחים, אלא שיש בה בליטה שסותמת חלק מהחלל, לענין זה מועיל שבמקום אחד יש שיעור פתח שהוא י' ברוחב ד'. משא"כ בצוה"פ שעשויה מחוט, א"כ כאשר החוט נמוך מי' טפחים, החסרון הוא שאין שיעור בדין מחיצה של צורת הפתח, ולא רק שהפתח סתום, ולכן לא מועיל לעשות חלל ברוחב ד', אלא צריך שלכל אורך הצוה"פ יעמוד החוט בגובה י' טפחים מעל פני הקרקע. [ולכן לגבי מחצלת שסותמת מקצת מהפתח (סי' ע' ס"ק י"ט) כתב החזו"א שמספיק שיהיה חלל במקום אחד, כיון שמדובר שהמשקוף גבוה י', רק שהפתח סתום במקצת וכמשנ"ת].

ולגופו של ענין, בדין השלג שהצטבר וסתם את הפתח, יש להתיר מטעם אחר, משום שמש"כ המשנ"ב את דעת האוסרים ונוקט שהקרח מבטל את המחיצה, וה"ה בענינינו שהוא מתבטל לקרקע, נראה דהיינו דוקא בקפאון חזק שאפשר לדרוך עליו, אבל שלג שאם דורכים עליו הוא שוקע, הרי אינו כקרקע, ואינו מבטל את חלל הפתח. כמו"כ המשנ"ב דיבר בקרח שהחזיק כמה חודשים, ועד היום יש מקומות באירופה שיש להם את הבעיה הזו שסומכים על שפת הנהר לעירוב, והנהר קופא מחודש טבת עד סוף אדר. אבל שלג שאינו מחזיק מעמד תקופה ממושכת, אלא לכמה ימים ואולי אפילו לשבועיים, יש לדון ולומר שאינו נחשב כקרקע, ואינו מבטל מחיצה. בעקבות הדברים שאלנו את האחראי כמה זמן מחזיק השלג באותו מקום. והוא אמר שבשנה שעברה השלג החזיק מפרשת בא (חודש טבת) עד אחרי פורים, אבל השנה החזאים אומרים שעוד כמה ימים יתחמם מזג האויר והשלג ימס.

חוט עם יותר מעשרים קשרים

בגליון 77 הבאנו נידון בענין חוט שיש בו קשרים וזנבות, שהרבנים אמרו שיש בהם חשש של פתחי שימאי, בשבוע זה היה בודק של מוקד העירוב באחד הישובים, וראה חוט מוזר ביותר שיש בו למעלה מעשרים קשרים. הבודק אמר לאחראי שבצורה כזו מוגזמת מן הראוי להחליף את החוט. ובפרט שהוא רפוי, שוקע ומתנדנד ברוח, שזה ג"כ סיבה לטפל בו. עוד הוא הוסיף שהחוט הזה נראה עם קשרים מסודרים מידי, וזה לא נהיה מחוט שנקרע וקשרו אותו מחדש, אלא שהאחראי לקח חוט של דגלים שהיו תלויים וכדומה. וזה מלמד שהיה חסר לו חוט, ולכן הגיע למצב הזה, לכן מסתבר שכדאי לצייד אותו בכמה סלילי חוטים, ולמנוע את החשש הזה בעתיד, ובנוסף להקל מעליו את הטירחה לאלתר חוטים.

חוט העירוב עם יותר מעשרים קשרים

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי

קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על נבולות העירובים השכונתיים

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות
המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 82
אדר א' תשע"ו

תיקונים רבים נדרשים כדי להגיע לעירוב טוב

בתחזוקת העירובים העירוניים והשכונתיים, האחראים מוסיפים ומשקיעים מאמצים רבים כל שבוע, לבדוק ולתקן את הדברים שהתקלקלו, מחמת כל מיני סיבות, שחלקן צפויות וחלקן שאינן צפויות. יש מקומות בודדים שהעירוב בנוי ברובו מקירות אבן וגדרות ברזל, וצורות הפתח נעשו בצורה מקצועית וטובה, שבהם יש פחות תיקונים ובעיות. ובכל זאת אין לאחראים מנוחה, וגם במקומות אלו צריכים פתאום לגזום ענפים הקרובים לחוט, או לגלות עמוד שהתעקם ולהוסיף לחי לפניו. ואין אפשרות שיעשו עירוב ולא יצטרכו לתחזק אותו כסדר.

השבוע היה שליח של מוקד העירוב לבדוק עירוב שכונתי גדול באחת הערים בדרום, הקמת העירוב באותה שכונה לקחה כמה שנים, מתחילת התכנית ומתחילת העבודה, עד השלמתו לפני כחצי שנה, ועלותו היתה כמה עשרות אלפי שקלים, שחלק גדול מהסכום קיבלו מהמועצה. וחלק גדול מאברכים שתרמו ע"י הוראות קבע חודשיות. העבודה נעשתה ע"י איש מקצוע מעולה, שהתקין כל דבר בצורה חזקה ויפה, אך מכיון שהוא התמקצע רק בחלק הטכני ולא בחלק ההלכתי, היה צריך לעמוד עליו כל הזמן, להשגיח שיעשה את צורות הפתח והעמודים במקום המתאים ע"פ הלכה. ובהרבה מקומות שלא עמדו לידו, היו צריכים אח"כ לפרק ולחזור ולעשות בצורה טובה, או להוסיף עמודים ולשנות את התכנית, כדי להתיר את מה שנעשה. כמבואר לעיל כמה פעמים, שיש הרבה פרטים הלכתיים בדיני מחיצות העירוב, שאי אפשר לומר את כולם ברגע אחד, ואי אפשר לחשוב מראש על כל הטעויות שיכול לעשות אדם שלא למד את ההלכות. ולכן הפתרון הוא רק ע"י שיעמוד לידו מי שיודע את ההלכות.

צוה"פ מברזל על גבי קיר קטן ג' טפחים

באחד המקומות אמרו לעובד שיעשה צורת הפתח מברזל, שזה דבר שכל מסגר יודע לעשות שער בכניסה. העוסקים אמרו לו שהקנה העליון צריך להיות מעל העמודים ולא מן הצד, ולא היתה נראית בעיה נוספת שיכולה להיות, והניחו לו שיעשה אותה לבד. לאחר שהוא התקין את צורת הפתח הגיע האחראי, וראה שאחד העמודים לא מגיע לקרקע, אלא הוא העמיד אותו על גבי קיר נמוך שהיה בצד, וגובה הקיר ג' טפחים, יוצא שהעמוד גבוה ג' טפחים מהקרקע. במצב כזה הקיר אינו כשר להחשב עמוד לצורת הפתח, כיון שהוא ארוך והוא ככותל המבוי, ואינו נקנה [עמוד] שסותם מקצת הפתח, [כמבואר באחרונים שהוכיחו מהדין של קורה המונחת על גבי כתלי המבוי, שאינה נחשבת צורת הפתח, מחמת שהכתלים אינם יכולים להחשב עמוד].

צד ימין מעל הקיר והוסיפו לפניו ברזל

האחראי קרא לעובד המתקין ואמר לו שצריך לשנות את צורת הפתח, ולהזיז את העמוד למקום שהקיר נמוך יותר, ואינו מגיע לגובה ג' טפחים, וכל פחות מג' טפחים נידון כמגיע לקרקע, כמבואר מהשו"ע (סי' שס"ג ס"ז) בדין לחי שמוגבה פחות מג' טפחים. העובד הגיע בזמן אחר, פירק את ההלחמה והתקין את צורת הפתח במקום יותר נמוך. לאחר התיקון הגיע האחראי ושוב הוא ראה שזה עדיין לא מספיק, אמנם אין בקיר באותו מקום גובה ג' טפחים לשיעור חזו"א, אבל יש שם ג' טפחים לשיעור הגר"ח נאה, וצריך להקפיד על כך, כיון שבתוך העירוב יש שנוקטים לעיקר כשיעור זה, וצריך שהעירוב יהיה טוב לכולם. ועוד טעם שמקובל להקפיד על שני השיעורים לחומרא, כיון שאם יקלו כשני השיעורים מחמת שעירוב דרבנן, יוצא שבאותו עירוב יהיה מקום אחד שהמחיצה רק לשיעור רח"נ, ומקום שני לבוד רק לשיעור חזו"א, וכיון שעירוב נידון כיחידה אחת שצריך את כל ההיקף כדי שיהיה עירוב, יוצא שממה נפשך העירוב פסול. לכן [ומחמת סיבות נוספות] ההוראה המקובלת בכל מקום, לנקוט להחמיר כשני השיעורים.

פעם שלישית בהתקנת צורת הפתח אחת

כדי לתקן שוב את צורת הפתח שנעשתה בפעם השניה, הם עשו פתרון אחר, במקום לפרק את הכל ולהרכיב מחדש, העובד הוסיף עוד ברזל דק מבפנים, שהוא מתחיל מהקרקע שלפני הקיר, וארכו מטר [ועוד כמה ס"מ], והוא נידון כלחי שמכוון תחת הברזל העליון, ומדין גוד אסיק נידון כעולה עד הברזל העליון. בדרך כלל עושים לחי רחב כשלושים ס"מ, כדי שיהיה ברווח מתחת החוט ובשביל הנדנוד של החוט שלא יצא מבין הלחיים, אך במקום הזה שהצוה"פ מברזל והיא ישרה וחזקה, ניתן לעשות את הלחי גם מברזל דק. [ומ"מ עדיף לעשות ברזל שמגיע עד הקנה העליון, כיון שיש מקומות שיכולה להיות טעות גם בנושא זה, שהברזל לא יהיה מכוון בדיוק תחת העליון, וכן יתכן שבמשך הזמן הצוה"פ תתעקם מעט, ולא ישימו לב, והצוה"פ תיפסל. משא"כ באופן שהעמוד מגיע עד הקנה עליון אינו פסול לכו"ע].

צוה"פ מברזל שאחד העמודים אחורי הכותל

מקום נוסף שהיה שם דבר דומה, שהעובד עשה צורת הפתח מברזל, והעמיד את אחד העמודים מאחורי הכותל. באותו מקום היה שביל ליציאה מהשטח המוקף לעירוב, ואמרו לו שיעשה צורת הפתח בתחילת השביל, [מפני שהשביל פרוץ במלואו, וגם מפני שהוא מעבר לרבים, והוי פירצה שבקעי בה רבים, ויתכן ג"כ שאינו פירצה אלא מבוי מפולש ממש, ואכמ"ל]. העובד בתור מקצועי, בחר להעמיד את אחד העמודים בצד החיצוני מחוץ לשביל, באופן שמי שעומד בתוך השביל אינו רואה את העמוד.

קנה אחורי הכותל, והוספת פרופיל ללחי

בדין זה כתב החזו"א שעמוד הנראה מבחוץ ושוה מבפנים אינו כשר לצורת הפתח, למרות שלגבי לחי של מבוי הוא כשר (שו"ע סי' שס"ג ס"ט), משום שבצורת הפתח צריך שהעמודים יסתמו מקצת מהפתח. לאחר שהעובד התקין בא האחראי וראה את הבעיה בכשרות העבודה, והורה לו להוסיף עוד עמוד בתוך חלל הפתח, וגם כאן הוא עשה כמו הפתרון הנ"ל, שהוסיף פרופיל בגובה מטר, מכוון מתחת הברזל העליון. [והוסיף להכניס אותו לחלל הפתח ולהרחיקו מעט מהעמוד, כדי שיהיה ברור שהוא בולט לתוך השביל].

חשיבות ההשגחה על העובדים שיעשו כהלכה

מדברים אלו רואים כמה חשוב שיהיה אדם שבקי בכל פרטי ההלכות שילווה את העובדים, כדי להשגיח שיעשו כהלכה, ועי"ז אפשר למנוע הרבה תיקונים והוצאות מיותרות. ולפחות צריך שיבוא לבדוק לאחר העבודה לראות שהכל נעשה כהלכה, אבל בשום אופן לא מספיק שהתכנון נעשה ע"י המומחה, ואפילו שנתנו לעובד הוראות מדויקות, עדיין מצויות טעויות חמורות. כיון שבהתקנה יש הרבה פרטים קטנים שהעובדים עושים כדי שההתקנה תהיה חזקה או קלה ויפה, אבל מבחינה הלכתית הם מהווים בעיה. בדרך כלל אחרי שכבר נעשית

העבודה, כבר לא מחזירים את העובד לפרק ולהרכיב מחדש, אלא מתקנים בצורה פרימיטיבית ע"י קרשים הקשורים בחוטים, או מחוברים בברגים, כמו"כ יש מקומות שאחרי שכבר נעשה מקילים בדיעבד, ואינם מתקנים שוב. ודווקא הדברים שבסוף הקמת העירוב דורשים מאמץ [נפשי] יותר גדול כדי להשלימם בצורה טובה, כיון שכולם מצפים מתי כבר יגמרו העבודות ויהיה עירוב, וגם האחראי שרואה את הסוף ממהר לקרוא לו עירוב מושלם, וקשה לעכב את ההשלמה על פרטים שיש מקום להקל בהם. לכן החכם עיניו בראשו, לדאוג מראש שיעשו את הדברים בהשגחת מומחה. [וכך עושים בהתקנות שע"י מוקד העירוב], ועי"ז חוסכים הרבה תיקונים והוצאות.

יש לציין לשבח את האחראים על אותו עירוב, שלאחר גמר העבודות הוסיפו עוד כמה אלפי שקלים [למרות שכבר היו חובות בסכום גדול מאוד], כדי להשלים ולהתקין את העירוב בצורה טובה עם ברזלים מולחמים גם במקומות שהחשיש היה קל, כדי שלא תהיה אפילו שאלה של חשש. וגם בדברים שאפשר לשים חוטים וקרשים, השקיעו בעשיית תיקון בברזלים מולחמים, יש בזה מעלה עצומה, כי אם קושרים חוטים וקרשים, התחזוקה השבועית דורשת מעקב גדול, והרבה פעמים צריך לקשור שוב טלאים חדשים ובדרך כלל מתרפים ממלאכה זו במשך הזמן. משא"כ תיקון ע"י ברזל בהלחמה, הוא תיקון יקר, אבל הוא נעשה לטווח ארוך.

תיקון החלל שתחת הגדר שנפסלה מדין מחיצה תלויה

דוגמא אחת שהיתה בכמה מקומות, שהיו גדרות יציבות מברזלים, אך החול שתחתיהן נשטף בגשם ונסחף במקומות מסוימים, עד שהחלל שתחת הגדר הגיע לשיעור של 24 ס"מ מצומצמים, שהם ג' טפחים לשיעור הגר"ח נאה.

נוצר חלל תחת הגדר, והוסיפו ברזל ללבוד

במקרה שיש חלל ג' טפחים מתחת המחיצה, הרי זו מחיצה תלויה, ולמרות שיש בה עוד מטר שלם למעלה, אינה כשרה. כשמגלים דבר כזה בבדיקת העירוב, עושים דבר ראשון פתרון פרימיטיבי לאותה שבת, ע"י שקושרים חוט מתחת הגדר, שתשמש ללבוד מתחתית הגדר עד הקרקע, או ע"י שמעמידים אבנים לאורך הגדר [לפחות עד שנשאר פחות מי' אמות, ואם מדובר בפינה, צריך שהפינה תהיה כשרה, שלא תהיה פירצה בקרן זוית]. אבל השאלה היא מה עושים אח"כ, האם מביאים עובד שילחים ברזל לעשות לבוד בחלל הזה, או שממשיכים לסמוך על החוטים והאבנים, ואז יוצא שהאחראי צריך לטפל כל שבוע או שבועיים, לסדר את האבנים ולקשור שוב את החוט כשילד שיחק בו. ובמשך הזמן מגיעים למצב שאינו לכתחילה.

לפעמים נשאר עומד מרובה, ולפעמים גם זה לא נשאר, בשכונה הנ"ל עשו בכל המקומות השלמה ע"י ברזלים מולחמים [בתמונה האבנים עדיין קיימות, ויש פס ברזל הממעט את החלל]. בתיקון כזה אפשר להיות רגועים שהוא יחזיק מעמד, רק צריך לפקוח עין שלא יסחף חול נוסף.

עומד מרובה כשיש עמוד בפינת הגדר

והנה במקרה זה מדובר בפירצה בקרן זוית, ומ"מ לפי מה שכתב החזו"א (סי' ע"ב סק"ב) שאפשר להעמיד מקל אחד בפינה, ויהיה כשר, משום שהעומד מרובה של כל צד פוגש במקל, ולא אומרים אתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה, מהאויר שמחוץ לפינה שהוא מחוץ לשטח המוקף. לפ"ז לא היה כאן פסול של פירצה בקרן זוית, וכל זמן שהפירצה פחות מי' אמות היא כשרה מדין עומד מרובה.

חלל בפינת הגדר, וסתמו באבנים ואח"כ בברזל

ואלם בהתבוננות נוספת יש מקרים שיכול להיות שהגדר תהיה פסולה אף במקרה כזה, מפני שבדין עומד מרובה צריך לדון כל רוח לעצמה, וכאשר יש כמה זויות בגדר, צריך שיהיה עומד מרובה על הפרוץ בגדר של אותה זוית, וכגון במקרה המצולם, שיש זוית באורך כשני מטרים, הרי אם אורך הקטע שהגדר תלויה יהיה יותר ממטר, יוצא שהפרוץ מרובה על העומד ותהיה פסולה. והשני מטרים האלו הם פירצה האוסרת את העירוב, מפני שאין עומד מרובה כנגד באותה זוית.

לפי האמור אין להחליט מהר בדיני עומד מרובה, אלא יש להתבונן היטב ולהיות בקי בכל דיני עומד מרובה, עם הנסיון בחשבונות הפרקטיים. ומחמת זה היה מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל מורה למומחים לעירובים שהיו באים לפניו עם שאלות, שלא ישאירו בעירובים פירצות של עומד מרובה, כיון שמעטים יודעים לחשב את כל הדינים האלו, שהם מורכבים מאוד. ובפרט שבהרבה מקרים חלו אח"כ שינויים שהתרחבה הפירצה מעט, והתברר לאחר זמן שלא נשאר עומד מרובה על הפרוץ.

הפירצות המצויות מתחת הגדרות בשטח אדמה

פירצות אלו של חללים שנוצרים תחת הגדרות, הן דברים מצויים מאוד בפרט בתקופה זו של החצי השני של החורף, שהאדמה כבר ספוגה במים, והיא רכה מאוד, וכשיורד גשם הוא שוטף עימו את החול והאדמה. ובפרט בישובים שיש שטחים גדולים ללא ניקוז, והגשם שוטף ומציף וזורם מסביב לישובים, יש הרבה מקומות שנוצר חלל ג' טפחים, באורך יותר מי' אמות, שלא מועיל בו דין עומד מרובה. פירצות כאלו קשה מאוד לגלות, כיון שמן הסתם אדם מסתכל על הגדר מלמעלה, ורואה שהיא שלימה וחזקה, ולא עולה על דעתו, שפחות משלושים ס"מ למטה, יכולים לעשות שכל הגדר הטובה והחזקה אינה כשרה.

סחף חול מתחת גדר הישוב וסתימתו באבנים

על הדבר הזה צריך לעורר שהאחראים ישימו לב לבדוק את הגדרות שעומדות על אדמה, ויעברו ביסודיות מקרוב. גם במקומות שיש צמחים וקשה להתקרב לגדר, יש צורך להתקרב ולבדוק, כיון שאם משאירים פירצה אחת כזאת, יכולים ח"ו לפסול את כל העירוב.

וכמובן כשאדם מגיע לישוב ואינו יודע על אחראי שמפקח על ההיקף, אלא התושבים אומרים לו שיש גדר מסביב לישוב, עדיין לא ברור שזה מספיק לגבי הלכות עירוב, כיון שאין מעקב שלא יווצרו חללים בשיעור כזה מתחת הגדרות.

ללמוד גם מעירוב ללא בעיות, וב' סיבות לבעיות

בסיום הבדיקה בעירוב הנ"ל, שאל האחראי את הבודק של המוקד איזה הערות יש לו על העירוב הזה. האחראי היה מופתע לשמוע תשובה חדה וברורה – אין הערות, הכל נעשה כהלכה, בצורה טובה, עמודים ישרים, חוטים מתוחים, לחיים שלמים, וגדרות מתוקנות היטב. שאל האחראי שלפי הגליונות הוא מבין שבכל עירוב יש הערות ובעיות, א"כ בודאי גם בעירוב הזה יש הערות, רק שאתה לא רוצה לומר אותן. הבודק השיב לו שבאמת כמעט בכל עירוב יש הערות, אך בעירוב הזה אין הערות.

באופן כללי יש שתי סיבות לדבר. א. רוב העירובים הם ישנים, והפיקוח המתמשך נחלש במשך הזמן, ובפרט שהאחראי בדרך כלל לא נכנס ללמוד את פרטי ההלכות, ומסתמך על כך שהעירוב היה טוב והוא רק שומר על הקיים, ואינו שם לב שבהרבה מקרים העירוב נפסל והוא עשה תיקון חדש, שגם בשביל לעשות אותו צריך להיות בקי בהרבה הלכות, ובדברים האלו מוצאים הרבה פעמים בעיות.

ב. גם הקמת העירובים, נעשית בדרך כלל שלא ע"פ מומחים גדולים, אלא ע"י אברכים שלמדו פעם אחת את המשנ"ב, ועברו פעם אחת עם מומחה שאמר להם בערך איך לעשות. ובהתקנה בפועל יש הרבה מקרים שהדברים לא נעשו בצורה מדויקת, והם אינם כשרים כ"כ לפי ההלכה. הרי בעירוב הזה ג"כ ראינו כמה דברים היו צריכים לחזור ולתקן, ואלפי שקלים השקיעו בתיקונים מסוג זה, לבד מכל הוצאות ההתקנה. וזה רק ע"י שאחרי ההתקנה הביאו שוב את הבקיאים, שיבדקו ויגידו את ההערות. א"כ היו הערות, אלא שההערות כבר נאמרו ותקנו אותם, ובאמת כעת אין הערות, הכל מתוקן כהלכה. משא"כ בסתם מקומות שלא משקיעים בצורה כזו, מובן שיש דברים הטעונים תיקון.

תמיד אנו לומדים מהבעיות, מדברים שאינם טובים, בפעם הזו אנו לומדים מהדברים הטובים, מעירוב שנעשה בצורה טובה, שהשקיעו ופיקחו ובדקו,

וממשיכים לפקח ולתקן. ממנו יראו, וכן יעשו גם בכל העירובים, יביאו את הבודקים המומחים לפקח ולבדוק, ויתקנו הכל בצורה טובה, שכאשר יבואו בפעם הבאה, יהיה עירוב מתוקן כהלכה, ללא שום הערה. וזו תהיה שמחה שלימה, גם לבודק, ועוד יותר שמחה לאחראי.

צוה"פ מברזל שהקנה העליון נכפף למטה

במקום אחר נבדק עירוב שכונתי, שקשה לו להתמודד עם הקלקולים שקורים במשך הזמן, ואינו עומד בהוצאות של הבאת עובד מקצועי לתקן את העירוב, ולכן למרות שהעירוב נבנה מברזלים בצורה חזקה וטובה, הרי במשך הזמן נהיים קלקולים, ואם לא מתקנים אותם כראוי, העירוב יורד מכשרותו. באחד הפתחים להיקף של השכונה, עשו צורת הפתח מברזל, ואירע פעם אחת שמשהו כבד, [כפי הנראה זה היה מנוף שהביא חומרי בניה], פגע בקנה העליון של צורת הפתח, וכופף אותו פנימה.

הקנה העליון התעקם וכפף למטה

במקרה כזה יש כמה בעיות. דבר ראשון הקנה העליון שוקע באמצע ויורד מגובה ראשי העמודים, ודעת החזו"א, וכן כתב המשכנות יעקב [באחד הטעמים], שיש לדון את האמצע כדין קנה שהוא מן הצד של העמודים, כיון שהוא ביניהם ולא מעל ראשיהם, והמשנ"ב (שעה"צ ס"ק נ"ו) ציין לדבריו וכתב לגבי חוט שוקע שצריך להיזהר לתקנו. בנוסף לטעם זה, יש דבר שמקפידים עליו גם בעירובים עירוניים, שאע"פ שיש תמיד חוט ששוקע ברמה כזו שיורד מגובה ראשי העמוד [שזה מעט מאוד], וע"ז אינם יכולים להקפיד, מ"מ אם השקיעה ניכרת לעין אין להכשירה מפני שחסר בעיקר הצורה של צורת הפתח שבה, [והוא סניף בהלכות פתחי שימאי, שבו כולם מקפידים], ולכן במקרה הנ"ל שהמשקוף העליון עקום בצורה הבולטת לעין, הוא דבר שאינו כשר גם ברמה עירונית, וחייבים לתקנו, וק"ו בעירוב שנקרא עירוב שכונתי. אך כיון שאינם יכולים להשקיע בתיקונו, הדבר נסחב כבר במשך תקופה.

עמוד שנותר באמצע הרחוב ללא חיבור למחיצה

בעירוב אחר בעיר בני ברק, השקיעו ועשו עמודים טובים כדי להעמיד את העירוב על תילו, בצורה טובה ומהודרת, והדברים עמדו בסה"כ כמה חודשים וכבר אירע שינוי שפסל את העבודה הטובה. האחראי חיפש מקום טוב להעמיד

עמוד שנותר באמצע, וחיבורו בצוה"פ

את העמוד, שיהיה סמוך למחיצה ולא יהיה מאחורי מחיצה. יש ערים שאין להן כמעט בעיה במיקום של העמודים, לפני רוב הבנינים יש גדרות טובות, ואין כ"כ מרפסות וגגות שבולטות, וכמעט בכל מקום שיעמידו את העמוד הוא יהיה כשר. לעומת זאת בבני ברק, עקב הצפיפות, וריבוי החנויות שנמצאות בכל פינה באזור הרחובות הראשיים, קשה מאוד למצוא מקום נכון וכשר. לאחר הצעות ותכניות רבות, הוא העמיד את העמוד לפני מתקן של מיחזור קרטונים שעמד בסמוך לאחת החנויות והמתקן שימש כמחיצה מהעמוד עד לקיר הבנין. לפני שבוע החליטה העיריה לפנות משם את המתקן, ואמנם היא לא פגעה בעמוד הסמוך [אלא רק הורידה את הלחיים שהיו מחוברים למתקן], אבל יצא שהעמוד נותר באמצע הרחוב, בלי חיבור לבניין הסמוך, וא"כ יש פירצה בין העמוד לבנין.

באותו יום שהעיריה פינתה את מתקן הקרטונים, הגיעו חמש הודעות למוקד על הבעיה שנוצרה לעירוב, והדבר מראה על העירנות הטובה של האברכים, ששמים לב לכשרות העירובים בעירנו, ומבינים את ההלכות הכרוכות בהשלמת היקף העירוב, מעבר לעמוד והחוט שעל גביו.

האחראי על העירוב הגיע למקום וחיפש פתרון קל לתיקון העירוב, כיון שאי אפשר להזיז עמוד, אלא לחתוך אותו ולחבר מחדש, [ובדרך כלל צריך מחמת זה להתקין עמוד חדש, כיון שכאשר חותכים מעל פני הקרקע, העמוד מתקצר כיון שיורד ממנו החלק שהכניסו בקרקע, ואח"כ במקום החדש צריך שוב להכניס בקרקע כשמונים ס"מ, ואם החוט עובר מעל כביש, יוצא שהוא אינו מספיק גבוה [מינימום 4.70/4.50 מטר] לכן אי אפשר להשתמש בעמוד הישן, אלא להתקין עמוד חדש]. לכן הוא עשה פתרון אחר והשאיר את העמוד באמצע הרחוב, וחיבר חוטים ממנו עד שני הבנינים שבצדדים, כדי לחבר ביניהם לעמוד, והוסיף לחיים מתחת החוט. מעתה העוברים ליד העמוד יראו דבר משונה, עמוד עם שלשה לחיים, מפני ששנים נועדו לחבר את העמוד לשני הבנינים הסמוכים להשלים את החיבור שהיה לפני כן עד מתקן הקרטונים. וזה בשביל ההיקף של הרחוב הקטן. ולחי שלישי בשביל צורת הפתח שחוצה את הכביש הראשי, שבשבילו נועד העמוד.

מקרה זה הוא אחד מתוך עשרות מקרים, שגם בעירוב מושקע יש הוצאות נוספות במשך הזמן לתקן ולשנות, מחמת שינויים ופגיעות שקורים במשך הזמן, ולכן אין להסתפק בכך שהעירוב נעשה בצורה טובה, אלא צריך גם מישהו שיפקח עליו ויוכל להשקיע בו לתקנו בצורה טובה. ובמקביל לכך, מוטל עלינו התושבים הנהנים מהעירובים בכל מקום שהוא, להוסיף ולתמוך בעוסקים המתמסרים לתקן, ולתת להם אמצעים רחבים לתקן בצורה טובה, למעננו ולמען משפחותינו, שיהיה לנו עירוב מהודר כהלכה.

דין הוצאה בהסרת שלג מחוטי העירוב

בגליון הקודם הובא סיפור על עירוב בחו"ל, שהאחראי התאמץ לשמור עליו בשבת מושלגת, ובדק וטיפל בו במשך השבת, כדי שיתקיים עד מוצאי שבת, ולא ייכשלו רבים בטלטול האסור. אחת הבעיות המרכזיות בעירוב בשלג, שהשלג נתפס על החוטים, ומכביד עליהם ועי"ז החוט שוקע, וכאשר השלג מגיע לכמות במשקל מסוים [תלוי בחוזק החוט], החוט נקרע מכובד המשא. למרות שנראה לנו שהשלג אינו כבד, כמה שלג יכול להיתפס, אך המציאות היא כיון שהחוט ארוך והשלג נדבק ונתפס, יכול להגיע למשקל של שלושים ק"ג, [כידוע משקל הסגולי של מים הוא לא קטן]. במקום הנ"ל הלך האחראי בשבת לאורך חוט העירוב, ופינה את השלג מהחוטים, [הצורה היא ע"י שנוגעים בחוט, ומכח הזעזוע כעין מיתר של כנור, נופל השלג למטה], כדי שלא תצטבר כמות המסוגלת לקרוע את החוט, וב"ה העירוב החזיק ונשאר שלם עד מוצאי שבת.

לאחר שהגליונות עלו על שולחנם של מלכים, מאן מלכי רבנן, התקשרו כמה אברכים למוקד העירוב, והעירו שלכאורה אסור להפיל את השלג מהחוטים, כיון שהמקום שמעל החוט הוא רשות היחיד, כמו שכתוב בשו"ע (סי' שמ"ה ס"ג) שהמקום שמעל המחיצות העושות רה"י, דינו כרה"י, דאמרינן מיגו שלאחרים עושה מחיצה הוא עצמו לא כל שכן. וא"כ כמו כן בצורת הפתח של העירוב, כיון שהיא יוצרת רשות היחיד, גם על גבה הוא רה"י, ולהפיל את השלג מעל גבי החוט, שיפול למטה ומסתמא חלק ממנו נופל מחוץ לעירוב, הרי הוא מוציא מרשות היחיד לכרמלית. [כיון שהמקום שמחוץ לעירוב הוא בדרך כלל כרמלית, ולא רשות הרבים, שבדרך כלל הוא מקום של שדות ושטחים פתוחים. וגם באופן שמדובר בכביש, הרי כדי להתיר לעשות עירוב בלי דלתות ננעלות, צריכים לסמוך על הפוסקים שהרחובות בזמנינו שאין בהם שישים ריבוא אינם רה"ר אלא כרמלית. ורק בעירובים מהודרים שעשו שער סגור או ג' מחיצות, שלימות [שהם יכולים לבטל רה"ר], יתכן לומר שהרחובות שמחוץ לעירוב הם רה"ר למרות שסומכים על העירוב. ועכ"פ בכל אופן, השטח שמחוץ לעירוב אינו רשות היחיד [דאל"כ לא היה צריך להפרידו מהעירוב], וממילא יש בנפילת השלג הוצאה מרה"י לכמלית, וזה אסור מדרבנן].

דין טלטול בחלל צורת הפתח, ומעליה וממנה לחוץ

המוקד קיבל את השאלה מכמה מקומות, וציין לשואלים שזו שאלה יפה ויעביר אותה לדיון אצל רבני העירובים. והנה לגבי הנידון מהו הדין של המקום שמעל החוט, טען אחד הרבנים שאינו רשות היחיד, כיון שצורת הפתח שונה משאר מחיצות. בחזו"א (סו"ס ס"ז ס"ק כ"ד) כתב שמן התורה צורת הפתח היא מחיצה גם בקצה החיצוני שלה, אבל מתקנת לחי וקורה, שכל מקום שפרוץ במלואו ברוח רביעית צריך תיקון, ממילא ה"ה בתוך חלל צורת הפתח יש איסור לטלטל בו מדרבנן, מחמת שהצד החיצוני של המקום שבתוך הפתח פרוץ במלואו. ולפ"ז כיון שמקום המחיצה שלמטה אסור, ה"ה המקום שמעליו, ואין בכה"ג מיגו דלאחרים עושה מחיצה אלא באופן שהצד החיצוני הוא גם מחיצה, ומקום המחיצה הוא בכלל רה"י המותרת. לפ"ז השלג שנופל ממקום החוט לחוץ, אין בו איסור הוצאה, דאינו כמונח ברה"י.

לעומת זאת טען ת"ח אחר דכיון שמן התורה המקום הזה הוא רה"י, ורק מדרבנן הוא ככרמלית, הרי לחומרא צריך להתיחס אליו כרה"י, וממילא יש איסור להוציא ממנו לחוץ. אבל יש להשיב על כך, שכיון שמדובר בהוצאה

לכרמלית שגם היא אסורה מדרבנן אין איסור הוצאה, כמבואר בגמ' לגבי הוצאה מקרפף מוקף מחיצות לכרמלית, שרבנן ביטלו את האיסור להוציא, כדי שלא יטעו לומר שהקרפף הוא רה"י. לפ"ז ה"ה להוציא מהמקום שתחת צוה"פ לכרמלית, שדינו מדרבנן ככרמלית. ובאמת יש בענין זה סתירה במשנ"ב כמה פעמים לאורך הלכות עירובין, שבסי' שמ"ו (בה"ל ד"ה ומותר) כתב שמותר להוציא מרה"י של ג' מחיצות לכרמלית, וכ"כ במשנ"ב (סי' שס"א ס"ק ז'), אבל אח"כ בבה"ל (סי' שס"ה ס"ד ד"ה מפני) הסתפק, ואח"כ בבה"ל (סי' שע"ד ס"ב ד"ה לכרמלית) צידד שאסור. והחזו"א (סי' ס"ו ס"ק י"ח) העיר בזה על המשנ"ב, וצידד שמותר. וע"ע בדין טלטול בין הלחיים של מבוי בשו"ע (סי' שס"ה סעיף ג') ומשנ"ב (ס"ק כ"ו).

ומ"מ יש להדגיש שמקום הצוה"פ הוא רק תחת החוט, ולא כל רוחב הלחי, ולכן החצי של הלחי שמהחוט ולפנים הוא רה"י גמור ומותר לטלטל בו [ובפשטות אין בו את הגזירה שבשו"ע שם בלחי של מבוי], והחצי שמהחוט ולחוץ, הוא ודאי כדין המקום שמבחוץ. וכל הנידון הוא רק על מקום החוט. ובאופן שהמשקוף רחב, הנידון הזה יהיה על כל מקום המשקוף [בתנאי שגם הלחיים ככל רוחב המשקוף, דהיינו שצריך בכל מקרה שתהיה צורת הפתח שלימה].

אמנם למעשה המציאות היא שכאשר שלג נתפס על החוטים, הוא קולט מעובי החוט, בין לפנים ובין לחוץ, וא"כ עדיין ישאר הנידון של איסור הוצאה, מחמת השלג הנתפס מהחוט ולפנים], שהוא נמצא בחלל של רה"י, ואע"פ שהוא למעלה מי' טפחים, הרי רה"י עולה עד לרקיע, וא"כ יש איסור להפיל את השלג באופן שהוא נופל מחוץ לחוט.

והנה לגבי השלג שנתפס מהצד החיצוני של החוט ונופל לחוץ, אין איסור. וכמו כן אם הוא נכנס לפנים ג"כ אין איסור, דאע"פ שהוא היה באויר כרמלית ונכנס לרה"י, אין כרמלית למעלה מי' טפחים, והוי מקום פטור, ואין איסור להכניס ממקום פטור לרה"י. ולגבי השלג שנתפס בצד הפנימי של החוט, אם הוא יפול במקומו בפנים אין איסור, אלא כל החשש הוא שמא יפול השלג שבפנים לחוץ. האפשרות הזו תלויה בצורת הדחיפה של האחראי המנענע את החוט, ואחד העוסקים שיש לו נסיון בדבר טען, שבאופן הרגיל שהחוט מתוח ודופקים עליו להפיל את השלג, השלג אינו עף ונדחף, אלא מתנער מכח הזעזוע הקל שבחוט, [כעין מיתר של כינור], ולכן בדרך כלל כל שלג נופל במקומו, ועכ"פ אינו פסיק רישא שיפול מהצד הפנימי לצד החיצוני. עוד יש להוסיף שכיון שאינו מסיר את השלג בידיים אלא מנענע את החוט, אין בזה הוצאה בידיים, אלא ע"י כוחו, והכלל הוא שכוחו בכרמלית לא גזרו. אמנם זה תלוי איך הוא דוחף את השלג, ויש מקום לומר שזה נחשב כהוצאה בידיים, אם מחמת הדפיקה נופל השלג. ועוד שהרמ"א (סי' שנ"ז ס"ב) מחמיר בכרמלית של הרחובות שלנו שאין בהם קולא זו, כיון ששיטת כמה ראשונים שהרחובות שלנו הם רשות הרבים, [וזה אחד מהמקומות שהרמ"א חשש לשיטות שיש רה"ר אפילו באיסור דרבנן].

דין איגודו במקום פטור בגוש שלג

היו אברכים שהוסיפו לדון שהשלג היושב על החוט מבפנים נחשב כדבר שאיגודו במקום פטור, כיון שהוא גוש אחד עם השלג הבולט מחוץ לחוט [מחוץ לרה"י], ואין איסור להפילו לחוץ. אמנם באמת גם בדבר שאיגודו במקום פטור, יש איסור הוצאה מדרבנן. ומ"מ אחד מהרבנים אמר שיש לדון האם השלג נחשב לגוש, שאם חלק ממנו במקום פטור נחשב איגודו במקום פטור, או שמא הוא מקבץ פתיתים נפרדים שכל אחד נחשב לעצמו. דהנה לגבי מים שאדם שופך ונשאר חלק מהם בפנים, [שנשאר כעין שלולית], נראה שיש חיוב הוצאה על המים שיצאו לחוץ, ולא נחשב שאיגודם בפנים. וכמו כן אם יש בריכה שחלק ממנה בתוך רה"י, יש איסור להוציא מהמים שבפנים לחוץ , מפני שהמים לא נחשבים גוש אחד. ולפ"ז יש לדון שגם גוש השלג הוא פתיתים קטנים שנחו זע"ז, ואינם כגוש אחד. ומהו המודד האם הם התחברו להחשב גוש אחד. מצאנו בהרבה דיני התורה, שתלוי אם כשאוחזים בצד אחד עולה הצד השני, כגון לגבי טהרות באבר שנדלדל, ולגבי לחם משנה שחציו נפרד, ועוד הרבה דינים. והמציאות בשלג שאם מרימים כמה פתיתים, לא עולים עמם שאר הפתיתים, וא"כ הם אינם כגוש אחד, אלא דומים למים ואין בהם דין של איגודו במקום פטור. ויש לעיין בזה.

ולסיכום האם יש איסור הוצאה בהורדת השלג מהחוטים, הדבר תלוי מאוד במציאות שבצורת נפילתם, אם הגושים שנמצאים מהחוט ולפנים נופלים לחוץ, או שאינו פסיק רישא, ואם הוי ככוחו בכרמלית. ולכן אין לומר שיש בזה איסור, ומ"מ יש לעיין אם נכון לעשות כך לכתחילה.

זהירות מיציאה מגבול העירוב

מנידון זה אנו רואים כמה אפשר לדון ולפלפל במעשה קטן ופשוט לכאורה, שבהתבוננות מעמיקה נראה שיש בו מעשה של הוצאה מרשות לרשות, מתוך גבול העירוב אל מחוץ לעירוב, למרות שאינו מטלטל מרחק גדול, אלא החפץ עובר כמה סנטימטרים, מצד אחד של חוט העירוב לצד השני, יש בו מלאכת הוצאה כמו מי שמוציא מהבית לרחוב. כמה זהירות צריכים הנוהגים לטלטל בעירוב, כל אחד במקומו לפי דרגתו, הרי לכל עירוב יש גבול, וכאשר יוצאים עם העגלה או עם החפץ, אפילו פסיעה אחת מחוץ לחוט העירוב, הרי זו הוצאה גמורה.

אחראים שמתמסרים ומסתכנים בשביל לתקן את העירוב

בנוסף לכל ההשקעה וההתמסרות, יש מקרים שהאחראים על העירובים מסתכנים בשביל לעשות את העירוב. כמה פעמים נתקלנו באנשים שאומרים לעובדים לא להסתכן, תעבדו לפי הכללים, וזה נכון. אבל מצד שני הם לא נותנים עצה או עזרה לעשות לפי הכללים, אין תקציב, אין מנוף, ולפעמים אין אפילו סולם מתאים או רכב שיסיע אותו. ואם המצב ישאר כך וימתינו לתקציב לפי הכללים, יהיו ח"ו הרבה שבועות בלי עירוב. העירובים בנויים על התמסרות ומסירות של האחראים, שמרגישים את אחריות הציבור המוטלת עליהם, ואנו מאחלים ומתפללים שלא יקרה להם נזק.

אחד הדברים המסוכנים הידועים הוא, קשירת החוט על העמודים הישנים החלודים, שקשה לשער כמה הם חלודים ומה החוזק שלהם, ומתי מסוכן להשעין עליהם סולם או לטפס עליהם. לפני שבוע היה מקרה כזה באחד העירובים בצפון הארץ, שהיה צריך לקשור חוט בראש העמוד, האחראי שלח לשם את הפועל יחד עם בנו שעוזר לו, ותפקידו לטפס על העמוד [עם נעלי חבקים] ולקשור את החוט. בתוך כדי שהוא נמצא בראש העמוד, נשבר העמוד בתחתיתו, והוא קרס יחד עם הנער שעליו, מגובה חמשה מטרים. העמוד היה עם בטון חזק כראוי, ועמד כך יותר מעשרים שנה, אלא שמחמת המים שמצטברים סמוך לקרקע הוא החליד, והברזל החלוד התפורר ונשבר. הנער פונה מיד לביה"ח, ועבר צילום, ובחסדי שמים יצא עם נזק קטן יחסית לנפילתו, ונמצא ששבר אצבע, ונקע את הרגל. שמו אוריאל בן נבונה, לרפואה שלימה.

עמוד שקרס עם העובד שעליו

בתוך כדי המצב שאירע, אביו שהיה עמו המשיך במסירותו, וקשר מהר חוט מעמוד לעמוד, ודילג על העמוד שקרס, אלא שאז יצא שהחוט עבר מעל גדר שבאמצע הכביש. העובד הודיע לאחראי, והוא הגיע אח"כ עם עוד שלשה נערים וכמה לחיים, ועשו בתוך חצי שעה שלש צורות הפתח זמניות, וסיימו חמש דקות לפני הצפצוף של שבת.

נחיצות חידוש העמודים בעירובים

כיום שינו שני דברים כדי שלא יגיעו למצב כזה, א. משתמשים רק בעמודים מגולוונים שאינם מחלידים. ב. ראשי העמודים בנויים בצורת v, שאין צורך לעלות לראש העמוד לקשור את החוט, אלא מלבישים אותו בין שני הווים, ע"י מוט ארוך [מוט טלסקופי], ומושכים ומותחים מלמטה, וקושרים אותו למטה. יש עדיין מקומות וותיקים שלא חידשו את העירוב, ומשתמשים בעמודים הישנים, וכבר קרו כמה מקרים כאלו שהעמוד נפל עם האחראי. לכן חשוב מאוד לסייע לחדש את העירובים, כדי שבאמת תהיה לאחראים אפשרות לעשות לפי הכללים, ולא לסכן את עצמם.

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי

קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות
המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 83
אדר א' תשע"ו

ישיבות שדואגות מראש לעירוב במתחם שבו מתארחים

בחודשים האחרונים מתרחבת תופעה חדשה, המעידה על התקדמות נוספת במודעות של הצבור לנושא החשוב של העירוב, בפרט כשנמצאים במקומות נופש, שהדרישה הכללית לעירוב באותם מקומות, פחותה בהרבה מהדרישה והקפדה באזור מגורם של משפחות האברכים. לאחרונה היו כמה ישיבות שארגנו שבת ישיבה בישובים שונים, והתקשרו לפני כן למוקד העירוב לבקש, שמישהו יבוא לראות את העירוב של המתחם שהם נמצאים, או לעשות עירוב למתחם שהם נמצאים, כדי שלא יטלטלו על סמך העירוב הכללי.

אחת מהישיבות שבכל שנה שהם נוסעים, דואגים לסדר עירוב למקום שבו הם מתארחים, החליטו הפעם לנצל את ההזדמנות לעורר את הבחורים על בעיות שיכולות להימצא ביותר בעירובים בישובים, שבהם יותר קשה לפקח על העירוב, ויש פחות תקציב ודרישה להשקעה הגדולה הנצרכת, ולכן למרות שיש הרבה מקומות שהאחראי מסור מאוד, מוצאים בהם דברים שאין ראוי לסמוך עליהם. ראש הישיבה יצר קשר שבועיים קודם עם אחד מהת"ח המומחים לבדיקת עירובים, וביקש שיסע איתו כבר עכשיו כדי לראות את הדברים, ולהתכונן למסירת השיעור, ע"י ליבון ההלכות עם מקורותיהם. הת"ח נסע עמו, וציין כמה דברים, הדברים צולמו ע"י הישיבה, והודפסו כעין מתכונת הגליונות שלפנינו. בין התמונות היו עמודים עקומים בצורה מוגזמת, וחדר שהוא רשות היחיד שנמצא תחת החוט, ועוד כמה דברים. הישיבה חילקה את הדפים לבחורים, ודנו בהם באותה שבת, בשיעור שנמסר לכל בני הישיבה. הדברים יצרו על הבחורים רושם עצום, המעורר לדקדוק ההלכה וההקפדה על כשרות ראויה ע"י ת"ח בקיאים, גם בנושאים כאלו שאנשים חושבים שאין בהם בעיות הלכתיות, ואפשר לסמוך על כל מקום שהוא.

עמודים עקומים במיוחד בעירובים בישובים

חוט שמשנה זוית באמצע צורת הפתח

בין הדברים שהם ציינו, היה מקום אחד שהעמודים עמדו סמוך לרפת בקר, והעמודים התעקמו במשך הזמן ונטו לכיוון הרפת. והנה מלבד הנושא שהעמוד עקום, שבו מקילים בעירוב של הישוב, מכח ההכרח, היתה שם בעיה יותר חמורה, שראש העמוד נכנס בין העמודים של גג הרפת, והם הסיטו את החוט לצד, דהיינו שהחוט שינה זוית באמצע צורת הפתח. באופן זה חסר בעיקר צורת פתח, כיון שהמשקוף אינו הולך בקו אחד מעמוד לעמוד, אלא יוצא מבין העמודים וחוזר.

חוט העירוב נתקל בעמודי הרפת ומשנה זוית

והנה יש שרוצים לדמות דין זה לחוט המתנדנד ברוח, שהמשנ"ב (סו"ס שס"ב) הביא מחלוקת אחרונים, ולא הכריע כ"כ בדבר . והחזו"א (סי' ע"א סק"י) פוסל באופן שהנדנוד גורם לחוט לצאת מבין העמודים, כיון שאז אמצע החוט נחשב מן הצד של העמודים, [וממילא החוט נפסל גם כשאינו מתנדנד, כיון שאינו ראוי לעמוד בכשרותו ברוח מצויה]. לפ"ז יש לומר שגם כאשר יש עמוד שמזיז את החוט, יהיה תלוי במחלוקת הנ"ל, וא"כ י"ל לגבי עירוב של ישוב שבמקרה כזה סמכו על השיטות המתירות חוט מתנדנד.

אבל דעת הרבנים שהמחלוקת הנ"ל היא רק בחוט מתנדנד, שבעיקרון הוא עומד בקו ישר בין העמודים, ואמנם הוא מתנדנד ברוח אך מיד חוזר למקומו, לכן יש לדון אותו כפתח עם משקוף ישר, שלדעת המתירים הוא כשר. משא"כ כאשר יש דבר המסיט את החוט בצורה קבועה, כגון שנתקע בעמודי הרפת או בענף של עץ, הרי זה מקלקל את עיקר הצורה של הפתח, ואינו כשר אף לדעת המתירים חוט שמתנדנד ברוח. [ודין זה דומה למש"כ האחרונים לגבי עמודי הטלגרף, שרצו לעשות עירוב ע"י חוטי הטלפון, וע"י שיעמידו תחתיהם לחיים. ואחד מהאחרונים כתב שמספיק שיעמידו שני לחיים בכל צד של העיר ואע"פ שיש כמה עמודים שמחזיקים את החוט באמצע, והחוט משנה זוית שהרי העמודים אינם בקו ישר ממש, מ"מ אפשר להחשיבם כאילו הם צוה"פ אחת ארוכה. אבל שאר האחרונים לא סוברים כן והתירו רק כאשר עושים לחיים לכל עמוד, שכל קטע יהיה צוה"פ לעצמו].

תיקון העירוב ע"י הרפתן

המשתתפים בבדיקה צילמו היטב את הבעיה, כדי שיוכלו להראות אותה לבחורים, וללמדם את ההלכה, ואח"כ פנו לאחראי על העירוב בישוב והודיעו לו על הבעיה, כדי שיתקן אותה שיהיה עירוב מכאן ולהבא. לאחר שבוע וחצי הם באו עם הישיבה ביום שישי בצהרים, והחליטו שילכו לבדוק כיצד האחראי התיחס לדבריהם, וכיצד הוא תיקן את הדברים. הם באו אל הרפת, הביטו אחרי הרפת, והנה העמודים העקומים אינם, ואין בכלל חוט של עירוב. במקום שהוא יתקן אותם, הוא הוריד לגמרי את העירוב, היתכן? הם תמהו והתפלאו. השעה כבר היתה קרובה לשבת, והם התקשרו לאחראי לשאול מה קרה לעירוב, איזה פתרון הוא מצא לעשות במקום צורות הפתח. האחראי אמר להם שהוא לא תיקן בעצמו, אלא אמר לרפתן בעל הרפת הסמוכה שיתקן את העירוב, ואינו יודע מה בפועל הוא עשה. אמרו לו אנו נמצאים כאן, ורואים שאין חוט של עירוב כלל. מיד יצרו קשר עם הרפתן, והרפתן אמר בפשטות, שהוא הבין שלא צריך אותם, כיון שיש את הברזלים שמסביב לרפת, שמונעים מהפרות לצאת, והם יהיו העירוב.

הנה מי שמכיר את הברזלים והגדרות שמסביב לרפתות, יודע שהרווח בין הברזלים הוא 30-40 ס"מ, דהיינו יותר מג' טפחים, ואין לבוד ביניהם. וא"כ למרות שהם מונעים מהפרות לצאת, זה לא כשר למחיצה לעירוב, ויוצא שלכל אורך הרפת אין מחיצות ואין צוה"פ, באורך כ60 מטר, והעירוב פסול לגמרי! לאחראי לא היתה ברירה, והוא הגיע במהירות כמה דקות לפני שבת, וקשר חוט ארוך מהעמוד שלפני הרפת עד העמוד הבא אחרי הרפת, ודילג על שני העמודים החסרים לאורך הרפת. כמובן שחוט כזה ארוך, הוא לא עירוב לכתחילה, אך לפחות צריך לעשות מה שאפשר, שלא יטלטלו באיסור.

הרפתן סמך על גדרות הרפת שאינן כשרות למחיצה

דין זה של גדרות הרפתות, חשוב מאוד לציינו, כיון שבהרבה ישובים יש רפתות ולולים שנמצאים מחוץ לשטח העירוב, וכיון שהמחיצות שלהם אינן כשרות ע"פ הלכה, אסור לטלטל בתוכם יותר מד' אמות, אפילו לתת חציר לבהמה, מתוך מה שכבר בתוך הרפת [ברוב המקומות מסתמכים היום על כך שהטיפול בשבת נעשה בלא"ה ע"י עובדים גוים, ומ"מ בדרך כלל האדם לא יושב בחיבוק ידים, אלא בא לעזור, וצריך להיזהר מאוד בדין טלטול יותר מד' אמות].

חובת הזהירות מתיקונים ע"י מי שאינו בקי בהלכות

ראש הישיבה מיהר לחזור אל המקום שבו התארחו בני הישיבה באותה שבת, ועכשיו היה לו סיפור נוסף מבהיל, שאותו הוא לא כתב בדפים, מה קורה כשסומכים על רפתן שיתקן את העירוב. הרי הוא מתקן לפי דעתו, בלי שלמד אף פעם את ההלכות, וברור שיכול לפסול את העירוב, עוד יותר גרוע ממה שהיה לפני כן. חובה גמורה היא שתיקון העירוב ייעשה ע"י מי שיודע את ההלכות, שבקי בהן ובפרטיהן, ויש לו נסיון בפרקטיקה של זמנינו, לדעת מה כשר למחיצה, ומה בדרך כלל אינו כשר למחיצה. ואם המצב בישוב, שמחוסר ידיעה זו סומכים על כך שכל תושב פשוט יתקן את העירוב, הרי אי אפשר לקרוא לזה עירוב. כמה זהירות

צריכים בענין זה, שתלוי בו שמירת שבת של מאות ואלפי אנשים, וטעות קטנה, יש בה מכשול עצום רח"ל.

מעלת העירובים השכונתיים בנושא הענפים שפוגעים בחוטים

דבר נוסף שהם גילו בעירוב של הישוב, במקום אחד היה ענף של עץ שקרס ונפל על חוטי העירוב. הענף נשאר תלוי על החוט ומחובר מעט לעץ, ומשך את החוט למטה ולצד. ולכן שוב היתה בעיה שהחוט אינו הולך בקו ישר, אלא יורד למטה, וגם יוצא לצד מכנגד בין העמודים באופן משמעותי מאוד. הישיבה הודיעה על כך לאחראי מטעם הישוב, והוא תיקן את הדבר.

בעיות מסוג זה מצויות מאוד דוקא בעירובים העירוניים ובישובים, כאשר העמודים והחוטים של העירוב נמצאים במקומות שיש עצים שאינם קרובים לרחובות ולבתים, ושם אנשים לא עוברים כ"כ, ולא אכפת לאף אדם שיש שם עץ שנפל, רק האחראי על העירוב, אדם יחיד ובודד, צריך לפקוח עין על היקף של עיר שלימה או ישוב שלם, וקשה מאוד שיבחין בענף עץ שנפל על החוט, אע"כ החוט נקרע, או שהוא ירד באופן שניכר מכל צד. בעיה זו כמעט שאינה קיימת בעירובים השכונתיים, מכמה סיבות. דבר ראשון יש מעט צורות הפתח ובודקים אותם מקרוב, ובדרך כלל בהליכה רגלית, ולכן קל יותר להבחין בענף שנפל על החוט. דבר שני, עירוב שכונתי נמצא בסמוך לבתים וברחובות העיר, שאם ענף נוטה ליפול הוא בלא"ה מסכן חיים, ומיד ידאגו לקצוץ אותו. לכן מבחינה זו יש מעלה גדולה מאוד לעירובים השכונתיים.

ענף שנפל על חוט העירוב והסיט אותו לצד

אמנם הבעיה הזו קיימת גם בעירובים השכונתיים בצורה אחרת, כאשר ענף של עץ גדל ונוגע בחוט, ובתחילה שרואים את הענף מתקרב לחוט, אומרים שיש עוד זמן, עד שפתאום מגלים שהוא המשיך לגדול במהירות והזיז את החוט. ועל דבר זה יש לעורר ולחזק, לפקוח עין שלא יהיו ענפים סמוכים לחוטים כלל, ואם ענף מתקרב לחוט, יש להקדים ולקצצו.

מתחם מוקף גדר, והעירוב דוקא על צורות הפתח

מקרה נוסף מישיבה שהיתה במקום אחר, במתחם של הרבה מוסדות בסמוך לאחת הערים בצפון, ואמרו להם שהמתחם כולו מגודר היטב כפי שחייבים ע"פ החוק, וא"כ ברור שהעירוב שם הוא מצוין. יחד עם הישיבה היו כמה משפחות שהיו קשורות לצוות הישיבה, והן למדו מהגליונות שאי אפשר לסמוך על נתונים שלא הגיעו ממקור מוסמך לעירוב, בעירוב יש הרבה הלכות והרבה פרטים שאינם נדרשים ע"פ החוק, וברור שאדם שאינו בקי בהם, לא יודע מה צריך לבדוק ולברר, והעירוב הוא לא רק הגדר.

אותן משפחות פנו למוקד העירוב [כל משפחה לעצמה] ושאלו האם ידוע על כשרות העירוב במתחם הזה. במקרה זה המקום עדיין לא נבדק ע"י מומחי העירובים, ולכן המשיב חקר אותם על כל מיני פרטים שנצרכים לכשרות, וביניהם האם יש שטחים פנויים שגדלים בהם קוצים דינם כקרפף.

בתוך כדי שיחה הבחין השואל בשטח קוצים, הוא התקרב יותר והוא רואה עמודי עירוב לאורך השטח. השואל שמח מאוד שהוא רואה שמישהו טיפל שם בעירוב, אפילו בדבר כזה שיש עירובים עירוניים שמקילים בו, א"כ בודאי שיש שם עירוב כשר. אך המשיב קטע את שמחתו, ואמר לו שמראיית כמה עמודים עדיין לא יודעים שהעירוב כשר, אלא תמשיך ללכת לאורך העמודים, ותראה האם הם סוגרים את ההיקף של שטח הקוצים בצורה טובה. השואל אמר שהשטח הוא גדול, והוא יתקשר כשיגמור את הסבוב. לאחר מכן הוא התקשר ואמר שכל החוטים היו טובים, אבל החוט האחרון שמתחבר לגדר החיצונית, ומשלים את ההיקף, היה קרוע!

גם כשרואים עמודים עם חוטים, יתכן שההמשך קרוע

כבר בשלב זה הוא למד וחווה בעצמו פרק במשנת העירובים, שיתכן שורה ארוכה של עמודים וחוטים, ובסוף חוט אחד קרוע מבטל את הכל. בכל זאת הוא התפלא, אם השקיעו כ"כ הרבה עמודים, בודאי יש מישהו מאחורי הדברים שיודע שהם נצרכים לעירוב, א"כ מדוע הוא השאיר כאן חוט קרוע, וכי הוא לא בודק ביום שישי? השואל האברך פנה לאחד מהצוות המקומי שהיה במקום, ושאל אותו לפשר הדבר. והוא השיב לו שהם סבורים שכבר לא צריכים את העמודים לעירוב, הם נעשו כאשר היתה שם צמחיה קשה וגדולה יותר, וכעת שהם רק קוצים דקים, אינם פוסלים את העירוב, ולכן הם לא משגיחים על צורת הפתח. האברך הביט בקוצים, וראה שהם צפופים וגודשים את השטח, באופן שאין אפשרות לעבור בהם כלל, וגובהם מגיע למטר! שוב הוא התפלא האם זה נקרא קוצים דקים, ולכן הוא בקש מהם בכל זאת שיתקנו את החוט, כיון שלדעת רבותיו [הגרי"ש אלישיב זצ"ל והגר"נ קרליץ שיבדלחט"א] גם קוצים כאלו פוסלים את העירוב, והם הסכימו, ואכן התקשרו כשעה לאחר מכן שכבר קשרו את החוט.

ממקרה זה ניתן ללמוד כמה חשוב לשאול כל דבר את המומחים לעירובים, ולא להסתמך על ההבנה הפשוטה, גם כשהיא נראית נכונה וכל כך "פשוטה", הרי יש גדר טובה, ומה צריך יותר מזה. אלא שכאמור יש צורך להקפיד על דברים נוספים, שמחמתם יש מקומות שהעירוב הוא בכלל לא הגדר, אלא צורות הפתח שעוברות בתוך המתחם, שכבר אין מי שבודק אותם. בנוסף, לא בכל מקום שיש עמודים וחוטים, יש מי שבודק אותם. וגם כשרואים הרבה עמודים וחוטים, צריכים לבדוק אותם עד האחרון שבהם.

קוצים גבוהים יותר ממטר מסביב לעמודי העירוב

לאחר שתקנו את החוט והשלימו את ההיקף שמוציא את שטח הקוצים, התקשר האברך השני [שבינתיים כבר מצא את חבירו השואל הנ"ל בודק את החוטים, ע"י שעמד בקשר עם המוקד], ושאל על בעיה נוספת שקיימת בצורות הפתח עצמן, המשיב של המוקד חקר את השואל על כשרות הצוה"פ, האם החוטים יושבים מעל גבי העמודים ולא מן הצד, ואם העמודים ישרים, ומתוך כך ציין השואל שהקוצים גדלים גם בשטח שבו עומדות צורות הפתח, והעמודים עטופים בקוצים. המשיב חקר אותו האם הם קוצים מרווחים שמתנדנדים ברוח, והוא השיב לא, הקוצים צפופים מאוד ואינם מתנדנדים ברוח. שאל המשיב האם הם נמוכים מי' טפחים, שלפחות אין להם דין מחיצה. והוא השיב שהקוצים ודאי גבוהים יותר מי' טפחים, הם מגיעים לגובה רוב גופו, דהיינו יותר ממטר!

המשיב ניתח את הנידון, שיש כאן שתי בעיות הלכתיות. א. הקוצים שגבוהים י' טפחים, הם מחיצה המחלקת את צורת הפתח, ופוסלת לדעת החזו"א, והיינו שבעירוב שכונתי לא מתירים כזה דבר. אמנם יתכן לומר שאין להם דין מחיצה, מפני שאין מקום שקוצים גבוהים י' טפחים מהמקום שלפניהם, כיון שכל השטח מכוסה בקוצים, ודרך גדילת הקוצים היא, שבקצוות הם נהיים נמוכים יותר ויותר, ולא בבת אחת יורדים י' טפחים. וכדי שייחשבו מחיצה, צריך שיהיה מקום שהם גבוהים י' טפחים מהשטח שלפניהם, [לפחות בתוך משך ד' אמות, כשיעור תל המתלקט]. אמנם למעשה אי אפשר לסמוך להתיר עפ"ז, כיון שמספיק שיהיה מקום אחד שהקוצים גבוהים י' תחת צורת הפתח, וההיקף נפסל וכולו נאסר.

ב. במצב כזה שהקוצים צמודים לעמוד, יש בעיה נוספת שמורים הרבנים, שהעמוד נחשב מקולקל, ויש בו את הדין של פתחי שימאי, ודין זה קיים גם כאשר הקוצים הם פחות מי' טפחים, כל שהם מעל ג' טפחים מהקרקע. וגם בדין זה בעירוב עירוני לא יקפידו כ"כ עליהם, אבל זה רחוק מעירוב שכונתי הראוי למשפחות אברכים.

שני האברכים הסיקו מיד שעירוב טוב לא יהיה כאן, ובכל זאת הם שאלו האם לנשים או לקטנים אפשר להקל בזה, ומה רמת החומרה במצב של שתי בעיות אלו, כיון שיש כאלו שזקוקים למטלטל מבנין לבנין. המשיב אמר להם שלנשים אין להקל בזה, דבר שלדעת הרבנים יש צורך להקפיד עליו מן הדין, כמקובל בעירובים השכונתיים. אבל לגבי קטנים במקרה שיש צורך, הוא התלבט מאוד מה לומר, אחרי שיש שתי בעיות, וגם מלבד זה לא בדקו ביסודיות את כל המקום, וכמו שמצאו כאן בעיה, יתכן שיהיו עוד שאלות, ומי יודע מה יהיה דינם. הוא יצר קשר בדחיפות עם אחד מרבני העירובים, והורה להם על פי דבריו.

בענין הסרת השלג מחוטי העירוב בשבת

בענין הסרת השלג מחוטי העירוב, הובא בשני הגליונות האחרונים מקרה שהיה והווה בחודש האחרון באחת הערים בחו"ל בארצות הברית, שהאחראי היה צריך לעבור במהלך השבת ולהסיר את השלג מחוטי העירוב, כדי שלא יגרום לשקיעת החוט ולקריעתו. והקוראים העלו נידון חשוב מאוד, שאם מפילים את השלג מהחוט והוא נופל סנטימטר אחד מחוץ לחוט, יש בזה איסור הוצאה של השלג, מרשות היחיד לכרמלית. ועי' מה שהתבאר בזה באריכות בגליון הקודם.

והנה מה שהעירו שכאשר החוט שוקע הרי העירוב נפסל ואינו רשות היחיד, וא"כ אין איסור הוצאה כלל. יש לציין שלמרות שצריך להקפיד שחוט לא ישקע, וכמ"ש המשנ"ב (סי' שס"ב שעה"צ ס"ק נ"ו) שצריך ליזהר לתקנו, והחזו"א פסל כשיורד למטה מראשי העמודים. ואפילו בעירובים עירוניים מקפידים על שקיעה שבולטת לעין, מ"מ אין לומר על כך שהעירוב פסול גם לקולא, שיהיה מותר להוציא מתוך העירוב אל מחוץ לעירוב [בתוך ד' אמות] כדין כרמלית. לכן אם נופל שלג מבפנים לחוץ, אין לעשות כן בשבת.

אמנם לגופו של ענין, התקשר האחראי מחו"ל ואמר שכל הנידון הזה שייך רק בשלג הישראלי, שמדובר בפתיתי שלג, שכל אחד לעצמו ואינם מתחברים יחד, [כפי שציינו את הגמ' בנדה דף יז. ומשנה בטהרות, ששלג אינו חיבור לטומאה], ואין בו דין איגודו במקום אחר [מחוץ לרשות היחיד], וכאשר נוגעים בחוט ומזעזעים אותו, השלג נופל. אבל השלג שבאותו מקום, נעשה קרח תוך זמן קצר, וקשה להוריד אותו כמו הקרח שבמקפיא [מפני שבארץ השלג יורד בקור של מעלה אחת או שתים מתחת לאפס, ואילו שם הקור שהיה בשבועות אלו הגיע ל16 מעלות מתחת לאפס, ובזמן הרוח הגיע ל24מעלות מתחת לאפס, וזה קור שמקפיא שלוליות מים ונהרות, כמובא בפוסקים בהלכות עירובין, עי' משנ"ב סי' שס"ג סוס"ק קכ"א]. ולכן במקרה שהצטברה כמות שלג על החוט, והיא קפואה, אין כמעט אפשרות להוריד אותה, ואין סיכוי להכשיר את העירוב, כיון שהחוטים שוקעים כמעט עד הקרקע. ומה שמדובר על הורדת השלג, מדובר בשלג שאינו מצטבר [שיש בזה כמה סוגים], אלא שיש מעט שלג על החוט, כעין ציפוי דק והוא נעשה מיד קרח, שאינו נופל בנדנוד החוט, אלא האחראי עבר במסירות עם היד לאורך החוט, והמיס אותו בידיו. במצב כזה לא נופלות חתיכות שלג, כי מדובר בשכבה דקה והיא נמסה ביד, ואין שאלה של איסור הוצאה בהסרת השלג בצורה כזו. אך למרות שהשלג על החוט מועט, הוא גורם מיד לשקיעת החוט בצורה משמעותית מאוד. (אמרנו לו שלציבור יהיה קשה להאמין, והוא שלח את התמונה המצורפת, מהשלג שירד לפני שבועיים, ורואים שהחוט שוקע קרוב למטר, ומדובר תוך פחות מחצי שעה אחרי תחילת ירידת השלג). ובאמת סיבת השקיעה של החוט, אינה רק מחמת כובד השלג, אלא גם מחמת הקור והקפאון.

חוט העירוב שוקע בשלג יותר ממטר

העולה מן האמור, שבאותו מקום לא היתה שאלה של איסור בהמסת השלג, והנידון הנזכר בגליון הקודם שייך בעיקר לפי מציאות השלג בארץ. ולכל מקום יש לו את ההתמודדויות שלו, וההלכות המתאימות למציאות שלו. וטוב להביא כאן מגוון של נידונים, ללמוד להבחין בין שינויי הדינים. ותן לחכם ויחכם עוד.

שיעור סעודה לעירוב ולביעור בתפוחים

בגליון 78 הובא נידון בענין שיעור מזון ג' סעודות בתפוחים, לגבי הדין הנאמר בביעור פירות שביעית הנוהג בימים אלו, שעד שיעור כזה לא צריכים לבער מן הבית [וגם כשמשייר אותם, לפ"ד החזו"א], האם שיעור הסעודה של ביעור שווה לשיעור סעודה של עירוב חצרות, או שמא בעירוב צריך יותר מביעור, ויש בזה נפק"מ לחומרא לביעור, שאי אפשר לשייר כ"כ הרבה כפי שיעור סעודה לעירוב.

והנה דעת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, כפי שהובא בספר משפטי ארץ (פרק ל' סעיף ג') ועוד ספרים, שאין השיעורים שווים, ודוקא בעירוב מחשבים את הכמות לפי מה שאדם אוכל סעודה שכולה תפוחים, משא"כ לגבי ביעור מחשבים לפי מה שדרך האדם לאכול בסעודה רגילה, מפני ששיעור כזה שדרך אדם לאכול ביום אחד, לא נמנע ממנו מלהחזיק בביתו. ולפ"ז השיעור של סעודה בתפוחים לענין ביעור הוא תפוח אחד לסעודה, ג' תפוחים מזון ג' סעודות לנפש, ואם יש ג' נפשות בבית, אפשר להחזיק תשעה תפוחים למשפחה.

התפוח מימין 200 סמ"ק, משמאל 170 סמ"ק כל אחד

אבל בספר חוט שני להגר"נ קרליץ שליט"א (שביעת פ"ז ה"ג דין ב', עמ' שנ"ד) כתב ע"פ החזו"א שאפשר להחשיב את מזון ג' סעודות, באופן שכל הסעודה מתפוחים, והשיעור יהיה שוה לשיעור סעודה בעירוב. ולפ"ז השיעור לענין ביעור יהיה גדול יותר. אבל החוט שני כתב שמ"מ בעירוב עצמו יש מחלוקת בשיעורים, שבשו"ע (סי' שס"ח סעיף ג') הביא שתי דעות אם ב' סעודות הם ו' ביצים או ח' ביצים, ולגבי עירוב כתב המשנ"ב להחמיר שיהיה ח' ביצים, אבל לגבי ביעור שהשיעור הגדול הוא קולא, יש להחמיר שב' סעודות הם ג' ביצים. ועוד כתב שלמרות שלגבי עירוב כתב החזו"א (סי' ק' סק"ו ד"ה ובענין) להניח לפי ח' ביצים של השיעור הגדול (שכל ביצה היא 100 סמ"ק), [וכן מבואר במשנ"ב (סי' שפ"ו סק"ט) ע"ש בהערות שבמהדורת דרשו], לגבי ביעור צריך להחמיר את השיעור הקטן (שכל ביצה היא 45-50 סמ"ק). ולסיכום כתב שם ששיעור סעודה אחת לגבי ביעור הוא 135-150 סמ"ק. ושיעור זה הוא בערך כשיעור תפוח אחד (ששיעור תפוח רגיל הוא 170-200 סמ"ק). ולפ"ז למרות שהוא נקט שהשיעור של ביעור שוה לעירוב, יש הבדל גדול ביניהם, והשיעור של ביעור הוא בערך תפוח אחד לסעודה.

אבל באמת זה קשה מאוד לומר ששיעור סעודה הוא כ"כ קטן, בפרט שמדובר שאוכל סעודה של תפוחים. ובשלמא לדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל שהשיעור הוא כדרך שאוכל תפוח בתוך סעודה, מובן שהשיעור הוא תפוח אחד, אבל לדעת החזו"א והחוט שני שאפשר להקל ולהתחשב באופן שכל הסעודה היא תפוחים, הרי ברור שאדם יאכל יותר מתפוח אחד, וגם יותר משני תפוחים. ובאמת שלפי החשבון הנ"ל יוצא שגם לגבי עירוב השיעור אינו גדול כ"כ, מפני שאמנם צריך להחמיר שכל סעודה היא ד' ביצים, ולפי השיעור הגדול, מ"מ הרי זה יוצא שיעור של 400 סמ"ק, וזה כשני תפוחים או מעט יותר, ולכאורה עינינו הרואות שאדם שיאכל סעודה מתפוחים, יאכל יותר. ועיין בשו"ע שם שכתב שבתפוחי יער השיעור הוא מלא הקב, וקב הוא כ"ד ביצים, דהיינו לשיעור הקטן 1200 סמ"ק שהם כששה תפוחים, ולשיעור הגדול הם 2400 סמ"ק שהם כשנים עשר תפוחים, ששה לכל סעודה. וזה שיעור המתקבל לכאורה עם המציאות.

ועכ"פ לגבי ביעור, לדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל משערים תפוח אחד לכל סעודה, וכעין זה לפי מש"כ בחוט שני הוא שיעור 150 סמ"ק שזה קצת פחות מתפוח אחד לסעודה. וצריך עיון למעשה.

בעיות מצויות בעירוב שמחיצותיו ע"י תל המתלקט

באחת הערים שמוקד העירוב היה שותף בתיקון העירוב בחודשים אלו, היו כמה מקומות שמחיצות העירוב היו ע"י תל עפר גבוה כארבעה מטרים, שעמד לאורך כמה קילומטרים מההיקף שמסביב לעיר. והנה בדרך כלל מן הראוי שלא לסמוך על תל המתלקט שמסביב לעיר, כיון שמצוים בזה הרבה מכשולות, שאין המקום כאן להאריך בהם. יש מקרים שהרוח והגשם סוחפים את החול, ובמשך הזמן יורד מהתלילות. כמו כן יש מצב שהתל נשאר תלול אך נוצר באמצע כעין מדרגות ברוחב ד' טפחים, שהם מבטלים את צירוף שיפוע התל, ובפרט לשיטת החזו"א שאפילו מדריגה שאינה ישרה, אלא שיש באמצע ד' טפחים שהשיפוע שבהם פחות מתלילות תל המתלקט, ג"כ נחשב כמדרגה המבטלת את צירוף השיפוע של תל המתלקט. [ועי' בבה"ל רס"י שס"ב בדעת המשנ"ב בזה, ועי' מש"כ בזה בגליונות לעיל]. הבעיות האלו מצויות פי כמה כאשר יש אבנים וסלעים על התל. וכן יש עוד הרבה מקרים שבחלק מהאורך הוא משופע בתחתיתו, וחלק מהאורך הוא משופע בעליונו, ואין חיבור בין שיפוע התל העליון לתחתון. ואכמ"ל.

לכן כיום לאחר שמערכות העירובים הגדולות בארץ רכשו נסיון במשך עשרים השנים האחרונות, משקיעים מאוד שלא לסמוך על תל המתלקט בכל מצב שהוא. ומ"מ בעיר הנ"ל היה הכרח מסוים לסמוך על התל, ולכן הוא נבדק ע"י מומחה בעל נסיון, ואכן כשני קילומטר נפסלו מיד, שלמרות הגובה הרב של התל הוא לא היה מתלקט. ולעומת זאת כשלושה קילומטרים של תל הוכשרו לעת זו לסמוך עליהם. ויש להוסיף שאין ללמוד מכך למקרה אחר, כיון שהתנאים הטובים של התל שהוכשר, לא מצויים במקומות אחרים. מפני שהתל הזה נעשה במיוחד על מנת למנוע כניסת אנשים, במקום אחד כדי להבדיל מכפר ערבי, ובמקום אחר כדי לגדור גינה יוקרתית, והם במקום שלא יתכן שירחיבו ויפתחו את התל. לכן דוקא בתל הזה הסכימו להמשיך לסמוך עליו.

חיבור בין התל לשאר צוה"פ של העירוב

והנה בהשתמשות בתל יש בעיה נוספת ידועה, בחיבור בין התל למחיצות וצורות הפתח של המשך גבולות העירוב, והג"ר חיים קלמנוביץ שליט"א חיבר חיבור מיוחד על הנושא. וביאור הענין בקצרה הוא, שבכל תל משופע, המתלקט י' טפחים [שיעור מחיצה] מתוך אלכסון של ד' אמות, יוצא שמקום המחיצה הוא בגובה התל כשכבר יש בו י' טפחים, אבל החלק התחתון של התל הוא בכלל שטח הקרקע. וא"כ כשמעמידים עמוד ראשון של צורת הפתח להמשיך את המחיצה מקצה התל, וקובעים אותו למרגלות התל, יוצא שהוא עדיין לא מתחבר למחיצה האמיתית שהיא רק בגובה התל, וא"כ יש פירצה ממקום העמוד עד גובה התל. יש מקרים שאי אפשר כלל לדון בפירצה זו דין עומד מרובה, [מחמת שהצוה"פ בזוית שווה ומקבילה לתל, ואם נמשיך את המחיצה בקו ישר, היא לא תפגוש בעמוד. וכמו"כ אם נמשיך את צוה"פ בקו ישר, זה לא יפגע בתל]. אבל גם במקומות שאפשר לדון עומד מרובה, הרי המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק כ"ג) הביא מחלוקת אחרונים לגבי פירצה הסמוכה לעמוד, שהיא פוסלת גם כשיש בה עומד מרובה, (עי' בשעה"צ), והכריע להחמיר אפילו בפירצה של ג' טפחים, ולכן חייבים שהעמוד יהיה מחובר לתל במחיצה גמורה, ולא תהיה פירצה אפילו של ג' טפחים.

הצמדת גדר לעמוד הסמוך לתל המתלקט

לפ"ז היה צריך להעמיד את העמוד על גבי התל ממש, כדי שהוא יהיה במקום שכבר נחשב למחיצה. אלא שאם כן העמוד יפסל מסיבה אחרת, מפני שהוא

נמצא מחוץ למחיצה, והתל שדינו כמחיצה ממשיך תחת צורת הפתח ופוסל אותה, [והוא יותר מסתם מחיצה, כיון שהתל הוא גבול העירוב, והעמוד שמאחוריו הוא אחורי הכותל מחוץ לשטח המוקף]. וגם אי אפשר להעמיד את העמוד באמצע התלילות של התל, סמוך למקום שמגיע לי׳ טפחים, מפני שהתל המשופע נידון כמחיצה, דהיינו כדבר מאונך, וא״כ העמוד אינו עומד על קרקע. וכביכול הוא תלוי למעלה מן הקרקע, על סוג של מדרגה.

השלמת מחיצה מהעמוד עד התל, ושיעורה

לכן בהכרח צריך להעמיד את העמוד למטה מן התל, במקום שהקרקע ישרה או לפחות אינה תלולה בשיעור השיפוע של תל המתלקט, ובהכרח יש פירצה בין העמוד למחיצה של התל, שהיא נחשבת רק במקום שהתל מגיע לי׳ טפחים.

חיבור בין העמוד לתל על ידי ברזלים

והפתרון היחיד הוא לסתום את הפירצה הזו ע״י גדר, שתהיה מהעמוד עד המקום שהתל מגיע לי׳ טפחים, באופן שיש לו כבר דין מחיצה [והנה בדרך כלל נוצרת פירצה מהעמוד לתל כעין משולש, כיון שהתל הוא בשיפוע, ויש לדון האם צריך מחיצה י׳ טפחים לכל אורך הפירצה, דהיינו שגם במקום העליון בתל צריך מחיצה י׳ טפחים, כדי שמי שעומד על השיפוע יהיה לו מחיצה י׳, או שמא מספיק להשלים את המשולש לגובה י׳ טפחים, דהיינו שבמקום שהתל גבוה ה׳ טפחים, תהיה מחיצה ה׳ טפחים, ובמקום שהתל גבוה ט׳ טפחים, תהיה מחיצה טפח אחד. וכן מסתבר, והטעם משום שהמחיצה הזו מצטרפת עם התל, להחשב י׳ טפחים כלפי שטח הקרקע הישר שלמטה, וכך מקובל לעשות].

שיעור אורך המחיצה הסמוכה לעמוד

בעירוב של העיר הנזכרת, שהעירוב תוקן ע״י עובדי מוקד העירוב, דאגו להוסיף גדרות בכל מקום שהיה חיבור מהעמוד לתל, כדי שלא יהיו פירצות כנ״ל. והנה היו עמודים שלא היו סמוכים כ״כ לתל, וכן היה מקום שהיה קצת ספק האם התל למטה מתלקט עד י׳ טפחים, או שיש מדרגה ישרה שמפסיקה את התל אחרי ה׳ טפחים, וצריך להשתמש בגובה העליון של התל. וא״כ למרות שהעמידו גדר למטה בסמוך לעמוד, יתכן שעדיין יש פירצה, מהגדר עד המקום שהתל מקבל דין מחיצה.

השליח של המוקד שליוה את העובדים, כדי לשים לב לקיום פרטי ההלכות, הורה להם שכיון שהם מצמידים את הגדר לעמוד, יוצא שהעמוד כבר סמוך למחיצה, ואין פירצה בסמוך לעמוד, א״כ הפירצה נידונת כפירצה בין שתי מחיצות שאפשר לדון בהן עומד מרובה, [אם לא בקעי בה רבים]. ולכן אם הגדר יותר ארוכה מהמקום שהוא בספק תל המתלקט, אומרים עומד מרובה עד המקום שאינו מסופק, והעמוד וצורת הפתח כשרים כהלכה.

פירצה שמתחילה אחרי ד׳ טפחים מהלחי

והנה יש לדון איזה שיעור של אורך מחיצה, צריך שתהיה סמוכה לעמוד של צורת הפתח, האם מספיק מחיצה באורך ד׳ טפחים, או שמא צריך שיעור של ד׳ אמות. ועיין בגמ׳ עירובין (דף ו.) בסוגיא של מבוי שיש לו פירצה מצידו סמוך לראשו, שכתב רש״י וכן פסק השו״ע (סי׳ שס״ה סעיף א׳) שאם יש כותל ד׳ טפחים, כבר נחשב שהקורה שבראש המבוי סמוכה לכותל, והפירצה נידונת כשאר הפירצות באמצע הכותל. ולפ״ז יש ראיה לנידון דידן שאם יש כותל ד׳ טפחים סמוך לעמוד, יש לדון את העמוד שהוא סמוך למחיצה, והפירצה נידונת לעצמה כדיני פירצות במחיצות בעומד מרובה. [ומש״כ (שם דף ה.) לגבי מבוי שאין בחללו י׳, וחוקק בו להשלימו לי׳, צריך שיחקוק ד׳ אמות (וכ״פ השו״ע סי׳ שס״ג סכ״ו), היינו משום דין מבוי, שהשיעור המינימלי של מבוי צריך שיהיה לפחות ד׳ אמות]. וכן הוראת רבני העירובים שמעיקר הדין מספיק שתהיה מחיצה ד׳ טפחים סמוכה לעמוד, ויש מצריכים להחמיר שיהיה ד׳ אמות.

מקרה כזה אירע באחד העירובים השכונתיים המהודרים בבני ברק, שנפרצה גדר הסמוכה לעמוד, אבל נשארו ד׳ טפחים הסמוכים לעמוד. והנה דין זה דומה ממש למקרה הנ״ל, וכאשר הגיע אחד מרבני העירובים ובדק את העירוב, העיר לאחראי שהמחיצה הסמוכה היא רק ד׳ טפחים, ויש מקום להחמיר שתהיה ד׳ אמות, ומן הראוי להשלימה, אך לא מעיקר הדין.

בענין זה היתה שאלה נוספת מאחד הישובים בצפון שנבדקו ע״י מוקד העירוב בחודש האחרון. היה קטע קטן כשישים מטרים, שסמכו על תל המתלקט של תעלת ניקוז הסמוכה לישוב, והעמידו עמוד אחד סמוך לתחילת התל, ואחד סמוך לסופו, אך לא כמקרים הנ״ל שהעמוד היה למטה מן התל, אלא בישוב הזה העמידו אותם למעלה מן התל. הרב של אותו ישוב היה מעורב בענין העירוב, והוא השגיח עליו מן הצד, מלבד האחראי שהסתובב במסירות כל שבוע. כמו״כ הוא השקיע בלימוד ההלכות של העירובים מתוקף תפקידו כרב, ואף נמנה על קוראי הגליונות ״תיקוני עירובין״, בקביעות מידי שבוע, [וזה דבר שאינו מצוי בכל מקום, שהרב עוקב ומפקח שהעירוב נעשה כהלכה, גם כשהאחראי לא בא לשאול אותו, ואכמ״ל]. והנה מתוך העיון בגליונות, הבין הרב שיש בעיה בחיבור בין הצוה״פ לתל המתלקט, ושלח את השאלה למוקד, וקרא לבודק של המוקד שיבדוק את הדבר [יחד עם בדיקת שאר העירוב של הישוב].

במקרה זה העמוד שעמד על ראש התל, היה רחוק מהמקום של ראש התל המתלקט מרחק של מטר, והמטר הזה הוא פירצה הסמוכה לעמוד, ותלויה במחלוקת האחרונים, שהמשנ״ב מצדד להחמיר בה. בנוסף אמר לו המוקד, שהפירצה הזו יותר חמורה, כיון שתמיד בכל פירצה צריך שיהיה לפחות דין עומד מרובה על הפרוץ, [ואחרי שיש עומד מרובה, יש לדון שבסמוך לעמוד גם זה לא מועיל], אבל אם אין לפירצה היתר של עומד מרובה, ברור שגם פירצה של ג׳ או ד׳ טפחים יכולה לאסור עירוב שלם. ולפ״ז במקרה של אותו ישוב, שהצוה״פ היתה מקבילה לתל באותו צד, שאם נמשיך את צוה״פ בצורה שלה, היא לא תגיע לשפת התל [תוך י׳ אמות], ואם נמשיך את התל בזוית שלו, הוא לא יפגוש בעמוד של צוה״פ שנמצא מאחוריו [לכיוון חוץ מהישוב], א״כ אין היתר של עומד מרובה, וחייבים לתקן את החיבור בין העמוד לתל. [ולמעיינים יש לציין, שבעצם ניתן לדון עומד מרובה של שתי מחיצות חופפות, כמבואר בבה״ל (סי שנ״ח ס״ו) ובחזו״א שם, אך כיון שבמקרה זה העומד מרובה מהמחיצה הפנימית שהיא התל, יפגוש באמצע חלל צוה״פ ולא כנגד העמוד עצמו, אינו יכול להועיל, כיון שיוצא שהעמוד נמצא מחוץ לעומד מרובה ומחוץ לרה״י, ואכמ״ל].

עמוד העירוב רחוק מהתעלה של תל המתלקט

והנה יש אפשרות לחבר גדר מהעמוד עד לראש התל, כעין הפתרון המוזכר לעיל לגבי עמוד שנמצא למטה מהתל. אבל כיון שכל ההשתמשות בתל המתלקט זה דבר לא פשוט, ולא מדובר כאן בקילומטר של מחיצה [כמו במקרה הקודם], אלא בסה״כ כשישים מטר, שעם עמוד אחד נוסף באמצע אפשר להשלים את העירוב בלי להשתמש בתל, לכן המליץ לו המוקד שיעשה עמוד וצוה״פ. ומיד באותו שבוע התקינו שם עמוד חדש.

המוקד שיבח מאוד את מעשי הרב שליט״א, שלומד ומעיין בהלכות עירובין, ופוקח עין על קיומן בישוב שתחת אחריותו, ודואג לתקן את הדברים מיד בשעה שהתבררו דינם. יתן ה׳ שימשיך על משמרתו להנחיל תורה וקיום ההלכה, ויראה ברכה ברוחניות וגשמיות. ויהי רצון שבכל מקום ובכל ישוב יתעוררו לפקח על העירוב ולתקנו כהלכה, וזכות שמירת השבת תעמוד לכולנו, להתברך בברכה והצלחה וכל טוב, ברוחניות וגשמיות.

הגליון בשבוע זה נתרם

לעילוי נשמת

הג״ר דוב בן ר׳ יוסף זללה״ה

נלב״ע י׳ אדר א׳

ת. נ. צ. ב. ה.

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי

קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון שאלות הלכתיות
המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 84
אדר א' תשע"ו

קיטנה לילדים מוגבלים בישוב שאין בו עירוב

בשבועות האחרונים התגברה מאוד המודעות והדרישה לעירוב כשר כהלכה, בקרב המשפחות הנוסעות לשבת לישובים ומקומות נופש, ורבים מתקשרים לברר לפני שמחליטים את מקום הנסיעה, כדי שלפי כשרות העירוב בישוב, יקבעו את מקום נסיעתם.

בחודש האחרון התקשרה אשה באמצע שבוע, ושאלה על העירוב בישוב מסוים ליד בית שמש, המוקד השיב לה שבישוב זה אין עירוב כלל. הדברים לא נאמרו מתוך השערה, אלא מתוך ידיעה מצערת, שגם חלק מבני הישוב שם יודעים אותה, ואחת מהמשפחות שמשכירות שם חדרי אירוח, אומרת למתארחים שיעשו עירוב לחצר בלבד, ומספרת שבאים לשם רבנים ואדמו"רים ועושים עירוב ע"י שמעמידים את פח האשפה במקום פלוני, וחוט במקום פלוני. מעבר לכך, שאר התושבים סבורים ואומרים לשוכרים שיש עירוב, ואנשים תמימים מאמינים, שבישוב שיש רב מסתמא יש עירוב. אבל מי הרב, ומה הוא אומר על העירוב, זה הם לא חושבים לברר.

פחי זבל ודודים להשלמת המחיצה

האשה שהתקשרה שמעה על כך גם ממקום נוסף, והתחננה שנשלח מישהו לעשות לה עירוב בחצר של שני המבנים שהם שכרו, מדובר בקיטנה לילדים מוגבלים בכסאות גלגלים, שחייבים להוציא אותם ע"י טלטול, ואם לא יהיה עירוב הם יצטרכו לבטל את כל התכנית והאירוח, ולהפסיד הרבה כספים. קיטנה לילדים כאלו היא מצוה גדולה, וגם ככה אין בה רווח אלא היא מתרומות בלבד, היא מוכנה לשלם רק סכום סימלי שיבוא מישהו ויעשה מה שצריך, כי אין איתם אדם שיוכל לעשות בעצמו.

במקרה זה היתה סיע"ד למוקד, שמצא אברך ת"ח מבית שמש שהיה מוכן לעשות להם עירוב בהתנדבות, והוא הגיע למקום, והתקשר משם לשאול כל פרט איך לתקן ואיך לעשות, ועשה להם עירוב לאותה שבת.

מבררים על העירוב רק סמוך לשבת, ומה עושים?

תקופה ארוכה שהיו הרבה משפחות שהתקשרו לברר על העירוב בישוב שהם שוהים, אבל ברוב המקרים הם התקשרו רק ביום שישי, אחרי שכבר שכרו דירה וחלקם כבר הגיעו למקום, וכבר לא היתה ברירה בידם, אלא רק להישאר בדירה עם התינוק למשך כל השבת, [או שאחד מבני הבית ישאר עם התינוק, והשאר יטיילו]. במקרים אחרים שהמקום שאוכלים בו היה במבנה אחר ממקום השינה, היתה התמודדות ונסיון קשה מאוד, לאותן משפחות שבאו עם תינוקות, ופתאום התברר להן שאי אפשר לטלטל אותו. מצד אחד אי אפשר שלא ללכת למקום שבו עורכים את סעודות השבת, שהרי אין להם מה לאכול בחדר, אבל גם אי אפשר להשאיר את התינוק בדירה לבד. כמו כן אי אפשר לטלטל את האוכל לבן המשפחה שנשאר עם התינוק בדירה לבד, או להשאיר את התינוק כל השבת בחדר אוכל. ובנוסף מה יאמרו הקרובים שהם היו אמורים לאכול אצלם, או להיות ביחד עימם בשבת חתן, או השכנים שנהיו כעת שכנים ליום אחד וגם הם משפיעים על שיקול הדעת של האדם, [ומי שהיה במצבים כאלו, יבין את המשמעות של הלחץ העצום שבו הם נמצאים].

היו שנקלעו לישובים שהאחראי מתפקד ועושה את הפיקוח על החוטים כל שבוע כהלכה, רק יש את הקולות הידועות בעירובים עירוניים, שקשה להתמודד איתן. אבל היו שהתארחו בישובים וערים שגם הפיקוח לא טוב, כגון שהאחראי קשר חוטים מן הצד, ואינו יודע שצריך לקשור מעל גביו, או שסומכים על תל שאינו מתלקט בכולו, או על חוטי חשמל שהלחיים אינם מתקיימים תמיד, ועוד היו מקומות גרועים יותר שבכלל אין בהם עירוב. המוקד השתדל להורות להם את האיסור בזהירות הראויה, באופן שידעו שלא לטלטל, והמטלטלים יישארו במצב של מורה היתר לעצמם, שיהיו בגדר "מוטב שיהו שוגגין ואל יהיו מזידין", שדין זה נאמר בפוסקים רק כאשר ברור שלא יקיימו ולא ימנעו אף אם יאמרו להם את האיסור.

תשובות בניסוח מעודן, והרוצה להבין יבין

התשובות שהיו צריכים אנשי המוקד להשיב לאותם שואלים, היו תשובות קשות מאוד, בניסוחן ובאחריותן, מצד אחד צריך למנוע מטלטול האסור עד כמה שאפשר, ומצד שני להשאיר פתח להיות מורה היתר לאותם שגם אם ידעו לא ימנעו את עצמם [מחמת שלא הורגלו בחומרת האיסור לטלטל כשאין עירוב תקין], ובמקביל שלא לגרום ח"ו שגם מי שהיה מונע את עצמו אילו התשובה היתה חדה וברורה, ילך ויטלטל בעקבות המשמעות הפשרנית כביכול, שיש מקום לסמוך, על מה שאינו ראוי כלל. איננו יודעים מה קרה אחרי כל תשובה, ובהרבה מקרים סיפרו אח"כ שהשואלים נמנעו מלטלטל, אבל שאר המתארחים ששמעו על כך, המציאו לעצמם היתר בצורות שונות ובסברות שאינן נכונות, רח"ל.

במקרים רבים המשיב מוכרח לענות בהסתייגות גדולה, מחמת הסיבה הנ"ל ומחמת סיבות נוספות, ולכן מן ההכרח הוא לציין ולהודיע בזאת, אל כל קוראי הגליונות, ואל משפחותיהם, אשר כבר השכילו להבין את המצב הנורא, של עירוב שאינו מפוקח ע"י אדם היודע את ההלכות המורכבות של העירובים, ואינו בקי בהתאמתם לפרקטיקה המצויה בימינו, או שלא עומדים לרשותו אמצעים ותקציבים כפי הנצרך לרמת העירוב שתחת פיקוחו. כאשר אחד מדברים אלו לוקה בחסר, מגיעים מהר למצב שהעירוב אינו כשר, אינו עירוב, והטלטול אסור בהחלט.

לכן במקרה שהמשיב עונה שהעירוב אינו ברמה המהודרת או הטובה, דהיינו שהעירוב אינו כהכרעת ההלכה לפי ההוראות המקובלות אצל הרבנים, פוסקי זמנינו, אבל יש שיטות חשובות באחרונים שהתירו, וכמותם מורים בשעת הדחק, א"כ מי שנדחק לתת לילדים לטלטל, אין מזניחים אותו. אבל באופן שהמשיב עונה שהעירוב אינו בשביל בני תורה, או שיש בעיה קשה לטלטל בו. די בתשובה זו כדי להבין שהטלטול אסור, וצריך לעשות כל מאמץ שלא לטלטל אפילו ע"י קטנים.

מדוע בעירוב סבורים לסמוך על כל אדם

בשבועות האחרונים היו אברכים שקיבלו תשובה כזו, והתעקשו לשאול מה רע בעירוב הפשוט של הישוב. עד כדי כך שהיה גם מקום שאמרו שהבד"ץ באמצע חידוש העירוב, ואומר שעדיין אינו נותן את ההכשר, ובכל זאת האברך ביקש את הטלפון של האחראי הקודם מהישוב, כדי שהוא יאמר לו שאפשר לסמוך על העירוב. המוקד השיב להם בשאלה, האם הייתם נותנים לילד הקטן לאכול דבר שהבד"ץ אינו נותן לו הכשר, ואדם מהישוב אומר שזה כשר? כמו שברור לך שלא תתן מאכל מכשרות כזו, כמו"כ ברור שאי אפשר לטלטל בכשרות שאינה טובה להבד"ץ.

האברכים השואלים הבינו את הענין והתנצלו ואמרו, שהם חשבו שבכשרות המאכלים יש בעיות מצויות, אבל בעירוב לא נראה להם שיש כ"כ בעיות, ולכן היו סבורים לסמוך גם על אמירת אדם מן הכפר שאינו מוכר.

מי שקורא את הגליונות יודע, שבכשרות העירוב יש בעיות קשות עשרת מונים, יותר מכשרות המאכלים, שהרי ברוב העירובים הפשוטים נמצאים דברים שאינם טובים. יש לכך הרבה סיבות, ואי אפשר לפורטם, זו מערכת שונה לגמרי, במאכלים יש מספר מוצרים קבוע וברור, בעירוב יש כל שבוע תיקון שאינו ברור, ומי מחליט איך לתקן אותו, בהחלטה של רגע, וצריך להמשיך הלאה. כשרות המאכלים מקבלת כסף מהמפעל ומבעל העסק, יש תקציב לבדוק אם רוצים, לעומת זאת בעירוב כמעט אין תקציב. הדברים הם מזעזעים, ואיך יתכן לסמוך על שמועה או עדות, בלי חותמת כשרות מוסמכת?

גם כשהאחראי טוב יתכן שהעירוב אינו טוב

בשבוע האחרון היה שליח של מוקד העירוב בעיר חילונית שיש בה כמה מאות שומרי מצוות, וכעת מתחילה להיות בה התישבות חרדית, וכבר גרים בה כמה משפחות אברכים, ויש בה כולל אברכים יום שלם. ראש הכולל נקלע לבעיה שהאברכים שאלו מה להורות לנשותיהם בענין הטלטול בשבת. הרי בדורינו נראה לנשים שלא שייך להישאר כל השבת בבית. ראש הכולל ידע שיש אדם חרדי שבודק את העירוב כל שבוע, אבל הוא הכיר מהסיפורים הרבים שבגליונות, שזה עדיין לא מספיק בשביל לדעת שהעירוב טוב, ולכן הוא ביקש ממוקד העירוב שיבואו לבדוק. ראש הכולל קישר את המוקד עם רב נוסף שהיה בקשר עם האחראי, ותיאם פגישה בין האחראי למוקד שיבדוק את העירוב.

הבודק הגיע והסתובב עם האחראי, ושיבח את האחראי על התמסרותו הרבה לבדוק ולתקן את העירוב, גם בתנאים קשים. ובכל זאת היה חשוב מאוד שהבודק הגיע, שעי"ז תקנו כמה דברים שהיו צריכים תיקון.

המכשול בקשירת החוט לעמודים בגובה 10 מטר

בהרבה מקומות השתמשו שם בעמודי תאורה בגובה 9-10 מטר, שבראש העמוד סמוך למנורה, יש כובע וצינור צר יותר, במצב כזה אם קושרים את החוט בחלק הצר, יוצא שהוא מעל גביו של החלק הרחב, והוא כשר לשמש לצורת הפתח לעירוב. אמנם כמובן שכשרות זו היא רק ברמה עירונית, שמקילים בחוט שוקע וחוט מתנדנד ברמה מועטת, כיון שבמצב כזה החלק שבאמת נקרא עמוד של העירוב, זה רק הבליטה שבאותו צד שהחוט יוצא ממנו, כלומר שנים או

חוט העירוב בצוואר של עמודים בגובה 10 מטר

שלושה ס"מ, וברור שהחוט יתנדנד יותר משלשה ס"מ, גם אם ימתחו אותו חזק, וכן החוט שוקע במשך הזמן. ולכן לפי ההוראות המקובלות בעירובים הטובים, אין אפשרות להכשיר עמודים וחוטים במצב כזה, אלא העירוב נסמך על השיטות המקילות, ואכמ"ל.

אבל מעבר לנושאים האלו, יש בצורה הזו בעיה הרבה יותר קשה, שאם נקרע חוט, וזה קורה שם הרבה עקב שינוי מזג האויר [בצירוף שהחוטים ישנים, וגם סוג החוט כנראה פחות עמיד], אי אפשר לקחת סולם ולקשור חוט, וגם אי אפשר להשתמש במוט טלסקופי, כפי שמשתמשים בשאר העירובים בערים, כי אין שום אפשרות להגיע לגובה כזה, אלא חייבים להזמין מנוף מיוחד, שיעלה אדם לראש העמוד לקשור את החוט. כמובן שלאחראי אין מנוף, והוא לא יכול לבד להתמודד עם קשירת החוט אפילו בחוט אחד, וכל העירוב יכול להיות פסול במצב כזה, ואין בידו מה לעשות. אבל לאחראי הזה יש סייעתא דשמיא, שהעובד האחראי על המנוף של העיריה שומר מצוות, וכשהוא יודע שאם לא יבוא עם המנוף לא יהיה עירוב לכל העיר, הוא מגיע עם המנוף. [משא"כ במקומות שצריך לגזום ענפים שנוגעים בחוט, הוא לא מגיע, ואין לאחראי מה לעשות, אלא הוא מחכה שהחוט יקרע...].

בניית העירוב בצורה שיוכלו לתקן בקלות

הדברים אינם פשוטים כלל, האחראי ציין שבמשך השנים האחרונות היו שלוש שבתות שלא היה עירוב, פעם אחת המנוף התקלקל, וממילא לא היתה אפשרות לקשור את החוט שנקרע. ופעם אחת היה מזג אויר סוער והיו תשעה חוטים קרועים, וזה כבר מידי הרבה בשביל המנוף. ופעם שלישית מסיבה אחרת. הבונים את העירובים לא תמיד חושבים על הבעיה שתהיה לתחזק אותם, ואח"כ האחראי עומד בחוסר אונים, ואינו יודע מהי המחויבות שלו בתור אדם שכל העיר סומכת עליו, כל שבת מאות ואלפי אנשים, ועשרות אלפי אנשים, נכשלים ח"ו באיסור גמור עי"ז.

בשנים האחרונות מקפידים מאוד להורות למועצות, להחליף את העמודים שיש בהם קושי בתחזוקה, אלא שלא בכל מקום זה דבר קל, מדובר בהוצאה כספית גדולה, שביחס להוצאות של מועצה זה מעט מאוד, וזה כמו לחדש כביש של רחוב אחד, אבל בעיני קדושה ודת זה תמיד קשה יותר, וצריך להפעיל הרבה קשרים כדי להצליח לשפר את העירוב. אנו מקוים שבזכות ההתעוררות של הציבור, והדרישה הגוברת, נקבל מכל מקום סיוע מכל נציגי הצבור, שיתמכו תמיד להוציא את ההוצאות הגדולות הנצרכות לתחזוקת העירוב, ובעז"ה יהיה בכל מקום כל שבת, עירוב כשר כהלכה.

קשירת החוט במקום שיכול לזוז והעירוב יפסל

במקום אחר הגיע הבודק לשורה של עמודי תאורה חדשים, שהוא לא ראה כמותם באף מקום אחר. בראש העמוד יש מסגרת חלולה לנוי, ופס ברזל שוכב [מאוזן] למעלה, כעשרים ס"מ מעל ראש העמוד (ראה תמונה). האחראי ניצל את העמודים שישמשו לצורות הפתח לעירוב, כנאמר כל פעל ה' למענהו, הכל נעשה בשביל שבסוף ישתמשו בו שומרי מצוות. בצורה כזו הוא עשה צורת הפתח לאורך כמה מאות מטרים, וקשר את החוט על אמצע הפס השוכב, שיהיה מכוון מעל העמוד.

הבודק הבחין מרחוק שבצורה כזו סביר להניח שתהיה בעיה חמורה, כיון שאין לחוט מקום מוגדר, ובקלות אפשר לטעות ולקשור אותו בצד, ואפילו אם קשרו אותו באמצע יתכן שהוא יחליק ויזוז לצד. הוא עלה כמה גרמי מדרגות, וכבר בעמוד השני הוא גילה לצערו את הבעיה הזו. לכל עמוד יש שני חוטים, אחת לצוה"פ שלפניו, ואחת לצוה"פ שממנו והלאה. בעמוד הזה חוט הראשון היה טוב, הקשר של החוט היה באמצע של הפס השוכב מכוון מעל העמוד, אבל המשך החוט היה כרוך על הפס ויצא מקצה הפס, דהיינו מהצד, באופן שאינו מעל העמוד שבמרכז, והוא פסול ממש. הבודק התבונן וחשב אולי ניתן לומר שהכל נחשב עמוד אחד, וכל הפס השוכב הוא כביכול ראש העמוד, וא"כ כיון שהחוט יוצא מעל הפס בכל מקום שהוא, הרי זה נחשב מעל גביו של העמוד. אבל לפי הנסיון שרכש מהשאלות ששאל את הרבנים, הוא ידע שבמצב שיש חלל תחת הפס, והעמוד אינו מתחתיו, אי אפשר להחשיבו להמשך של העמוד. כמו"כ פס מאוזן, אינו יכול להיות המשך של עמוד, שצורתו היא במאונך. לכן רק באופן שהחוט מכוון מעל העמוד שבמרכז, שרגליו עומדות על הארץ, הוא כשר, אבל אם אינו מכוון מעל העמוד אינו כשר.

חוט שקשור למסגרת ועובר מן הצד לעמוד

הבודק הכריע מיד ובבירור שהעירוב פסול בצורה כזו, אבל הוא לא ידע איך לומר את הדבר לאחראי שכל כך מתמסר, איך הוא יוכל לקבל כזה דבר מצער. בעדינות ובלשון מסופקת, הוא הציע את הענין לפני האחראי, ואמר לו שנראה שכאשר עושים צורת הפתח במצב כזה, יכולה להיות בעיה שהחוט יוזז. האחראי אמר שזה בסדר, החוט קשור באמצע ואינו זז, הנה בעמוד הראשון החוט קשור באמצע. אמר לו הבודק שיבוא להמשך ויראה שהחוט יכול לזוז, [ואז מיד דיבר על הפתרון ואמר] לכן כדאי שיכניסו בורג מלמעלה, שיהיה מקום מוגדר שבו החוט צריך להיות, ולא יוכל לזוז לצד.

זהירות מחיבור לעמודי העיריה במקומות שיכולים להתלונן

האחראי הצטרף לדון מיד על הפתרון, ואמר שצריך זהירות שלא לחבר ולקלקל בעמודים של העיריה. אם קושרים חוט מסביב לעמוד כמו שהחוט קשור עכשיו, אין בעיה, כיון שלא קילקלתי כלום. אבל לחורר ולחבר בורג זה יכול להיות אח"כ בעיה קשה, כיון שיכול פתאום מישהו להתלונן, ואז זה מאוד מסובך, כיון שכל שינוי וחיבור בעמודי העיריה, צריך אישור של מחלקת התשתיות או ההנדסה, וזה מאוד לא פשוט לקבל מהם אישור. הדברים האלו אינם בכל עיר, אבל הם נכונים ברוב הערים, וחשוב לציין אותם כדי שידעו העוסקים בעירובים, לקחת את הענין בחשבון.

באחת הערים בדרום, קושרים עד היום לחיים סביב לעמודי תאורה, שהחוט כרוך מסביב לעמוד, ויש להם בעיה שהלחיים יכולים להסתובב לצד, כיון שהעמוד עגול, ואין לחוט במה להיתפס. וכן יש בעיה נוספת במצב הזה, שהלחיים קרובים מידי לעמוד, ואם העמוד נוטה קצת לכיוון הלחי יוצא שהוא עובר את הלחי. בשלב מסויים הם קראו לעובדי מוקד העירוב, שיקבעו לחיים חדשים וחזקים מברזל, ויעמידו אותם במקום הנכון והטוב מבחינה הלכתית. עובדי המוקד רגילים לחבר בצורה מקצועית וחזקה, והם קדחו בעמוד וחיברו בהלחמה. כעבור זמן קצר הגיע הפיקוח העירוני ועצר את העבודות, ונתן קנס של כמה מאות שקלים, על הפעולה ברכוש העיריה. לאחר מכן פנו נציגי הציבור החרדי לפעול לאשר את העבודה, ולגבי כל מה שהיה רק קשור מסביב לעמוד, הם הסכימו, אבל כדי לחבר עם ברגים והלחמה לעמודי תאורה, היה צריך לעבור אישור של מחלקת הנדסה, וזה לא הצליחו להעביר.

דברים אלו הם ענין של נסיון, שכדאי להעביר אותו לאחרים שלא התנסו, כדי שלא יתנסו. חשוב מאוד לקבל אישור על העבודות, אבל רצוי שיהיה אישור כללי, ולא להיצמד לעמודים של העיריה, כדי שלא להיזדקק לאישורים מיותרים, שהם מאוד מורכבים ומסובכים. [יש בענין זה עוד כמה פרטים, ואכ"מ].

פתרון להצמדת החוט באזיקון

בנוגע למקרה הנ"ל, שהעירוב היה על עמודי תאורה חדשים, שפס שוכב מעליהם, והחוט שקשור מעליו יכול לזוז לצד. הציע הבודק פתרון אחר, כדי שבכל זאת תהיה אפשרות לשמור שהחוט לא יברח לצד, ואמר לאחראי שיקשור חוט שזור [חוט ברזל כפול ושזור] על מקום קשירת החוט, וחוט ברזל שזור שמסובב חזק, אינו יכול לזוז לצד. האחראי קיבל את הרעיון, ומיד שיכלל אותו, ואמר שיהדק את החוט עם אזיקון, שיותר קל להתעסק איתו.

לאחר שעזבו את המקום, הבודק חשב לעצמו שיתכן שהחוט במצב הנ"ל עדיין לא היה פסול, מפני שבחלק התחתון של העמוד הוא מתרחב יותר, בעוד כשלשה ס"מ, וא"כ יתכן שהחוט שזז לצד, היה עדיין מעל החלק הרחב, והחלק הרחב יכול להיות כלחי העומד תחת החוט. אלא שהחלק הרחב בעמודים אלו לא גבוה י' טפחים אלא לשיעור רח"נ. ובפרט שהחוט יכול לזוז עוד יותר לצד, ויהיה מחוץ לחלק הרחב. ובאמת היה עוד מקום כזה בהמשך, שהחוט הגיע לפינת הפס השוכב, ושם זה לא יכול להיות פתרון.

לסיום יש לציין לשבח את מסירותו של האחראי, שלמחרת בבוקר הוא התקשר לבודק של המוקד, להודיע שכבר טיפל בחוט וסידר אותו במקומו, יחד עם עוד שני דברים שהעיר לו. למרות שהיה מדובר באמצע שבוע, הוא לא המתין עד יום חמישי, אלא תיקן מיד. הדבר מראה על האיכפתיות שלו לענין, מלבד מסירותו הרבה מידי שבוע. ויה"ר שיזכה באמת להכשיר את העירוב כהלכה תמיד.

עמוד תאורה שהולך ונהיה צר ואינו בולט

באחד הישובים שהתארחו בו בשבועות האחרונים, הזמינו מומחה לעירובים שיבדוק את העירוב של הישוב, והוא ראה שם כמה דברים הצריכים תיקון, בין הדברים היה מקום אחד שקשרו את החוט מסביב לעמוד תאורה ישן, שאמנם הוא הולך ונהיה צר, אבל החלק התחתון אינו בולט ממש מהעליון, אלא העמוד מורכב מחתיכה אחת שהולכת ונהיית צרה [כצורת כובע ליצן]. בדין זה כתב החזו"א (סי' ע"א) שאין להכשיר את העמוד מדין שהחוט מעל החלק הרחב, אלא דינו כחוט מן הצד שהוא פסול. [וק"ו שכאשר יש עמוד שהתעקם, לא יועיל לקשור חוט מהצד העליון של העקמימות, שכביכול יחשב מעל העמוד, כיון שביחס לעמוד החוט קשור מן הצד].

עוד יש להוסיף דבר שאמר אחד מגדולי העוסקים בעירובים עירוניים, שמבחינה פרקטית אי אפשר להכשיר חוט הקשור מסביב לעמודים הנ"ל, גם אם היינו אומרים שהחוט יחשב מעל החלק התחתון, [כפי שיש אומרים שמשמע בשו"ת אבני נזר סי' רצ"א ע"ש] כיון שהמציאות היא שהרבה עמודי תאורה נוטים, ובעמודים אלו שההפרש בין רוחב החלק העליון לרוחב החלק התחתון הוא כחמשה ס"מ, שנים וחצי ס"מ מכל צד [או מעט יותר, תלוי בגובה קשירת החוט]. יוצא שאם העמוד נוטה בסה"כ שנים וחצי ס"מ לכיוון של אחד החוטים, הרי אין חלק רחב מתחת החוט, כי ברגע שהעמוד נוטה והחלק הצר זז לצד, יוצא שהוא מעל החלק התחתון, או שהוא עובר אותו, והחוט שיוצא מלמעלה איננו מעל החלק התחתון. ובנטיה כזו קטנה אין שום הקפדה על העובדים של עמודי תאורה שיעשו ישר כל כך. הם אינם יודעים שאח"כ ישתמשו בהם לעירוב. וא"כ אין אפשרות לסמוך על החלק המתרחב, כשאינו בולט בצורה ניכרת, דהיינו שעשוי מצינור יותר רחב. [לפ"ז גם כאשר יש חלק מתרחב שבולט, כמו בעמודי התאורה החדשים הירוקים, צריך להקפיד שהעמוד יהיה ישר, ולא תהיה בו נטיה יותר מהחלק הבולט. ובמקומות שהחלק הבולט גבוה, יש להקפיד לקשור מעליו, סמוך ממש לבליטה, כדי שגם אם העמוד יהיה קצת עקום, יחשב שהחוט על גבי ראשו של החלק הבולט].

לחי מרשת מחוטי ברזל

לחי מרשת של גדרות

והנה בישוב הנ"ל האחראי ידע שהחוט בעמוד תאורה נחשב מן הצד, ודאג להעמיד לחי מתחתיו. לצורך כך הוא לקח רשת מחוטי ברזל, המשמשת לגדרות בין חצרות, ועטף בה את העמוד. בלחי כזה יש בעיה שהוא מחורר ואינו שלם, ויש בו דין פתחי שימאי. ואמנם זה לא דבר שבור, ואין בו את הדין הראשון של פתחי שימאי, כיון שאינו נחשב פתח הרוס, אבל יש בו את הדין השני של פתחי שימאי, שאינו עשוי כצורת פתחים, שאין דרך עשיית מזוזת המשקוף מרשת או מכל דבר מחורר. ולכן אין נכון להשתמש בו ללחי. [יש שמועה שאומרים בשם אחד מרבני ירושלים, שיש לחלק בין לחי שעשוי מפסים שוכבים וחור ביניהם, כעין משטח של סחורות, שהוא דומה לאבן נכנסת ואבן יוצאת ואינו כשר, לבין דבר שיש בו גם פסים עומדים דהיינו כצורת רשת, שהלבוד שלו גם בשתי וגם בערב, והוא כדבר שלם ואפשר להשתמש בו ללחי. אך רבני העירובים אמרו שהסברא לחלק ביניהם קשה מאוד, כיון שלא דנים בזה על דיני לבוד, ודיני שתי וערב שנאמרו במחיצות, אלא על צורת עשיית פתחים, ובזה לכאורה אין חילוק אם יש לבוד מצד אחד או משני צדדים, וצ"ע. וכך הורו רבני העירובים שגם רשת אינה כשרה ללחי].

עמוד תאורה חדש נכפף שתמיד החוט מן הצד

במקום אחר שהגיע הבודק של מוקד העירוב, השתמשו בעמוד תאורה גבוה במיוחד, מסוג חדש ומעוגל, שהראש של העמוד נכפף בצורה מתעגלת, והחוט של העירוב היה קשור מסביב לחלקו העליון. יש אנשים שראו את השאלה הזו, והעירו שהעמוד עקום ואינו כשר. אבל באמת יש בזה בעיה הרבה יותר חמורה, שהרי החוט קשור מסביב לעמוד, והוא נחשב מן הצד. ולמרות שהעמוד מתכופף וא"כ החוט מעליו, מ"מ זה לא נחשב מעל גביו, אלא מעל צידו, וביחס לעמוד זה מן הצד [כמבואר לעיל].

קשירת החוט בכיפוף של עמוד תאורה

הבודק של המוקד שהיה שם, דיבר עם האחראי, והאחראי טען שזה נמצא מעל גביו, כיון שהעמוד אינו חתיכה אחת, אלא מיוצר משתי חתיכות המורכבות זה לתוך זה, וא"כ זה כמו כובע בצוואר העמודים שיש מתחת החוט חלק רחב יותר שבולט מהעמוד. והחוט מעליו נחשב על גביו כנזכר לעיל. הבודק ראה שהעמוד אינו נראה כדברי האחראי, וגם אם יש חיבור קטן, זה לא באותו מקום שהחוט קשור מעל גובה המנורה, קרוב לראש העמוד. אך הוא ראה שאין טעם להתווכח על המציאות, וסיים בחביבות שצריך לבדוק איך למצוא פתרון יותר טוב. בצורה כזו האחראי קיבל את הדברים, ולמרות שבינתיים המצב נשאר כמו שהיה, אנו מקוים בהמשך להגיע לשינוי שיכשיר את העירוב.

לחי צמוד לעמוד מעל יציקת בטון ג' טפחים

מקרה אחר שהיה באחד העירובים שהשתמשו בעמודי התאורה שהחלק התחתון שלהם בולט, ובכל זאת במקום מסויים הוסיפו לחי לפניו, ע"י חתיכת קרש דק [דיקט] שקשרו אותו עם חוטים מסביב לעמוד. הבודק הגיע לשם לפני כמה ימים, וטען שהלחי אינו כשר, כיון שהעמוד הזה עומד על יציקת בטון בגובה חצי מטר, והלחי אינו עומד בתוך ג' טפחים לקרקע, אלא חצי מטר מעל הקרקע. והיציקה אינה נחשבת קרקע, מפני שאין בה שטח של ד' על ד' טפחים, כשיעור המינימלי של שטח ברשויות של שבת (וכמבואר מהחזו"א סי' ע' סוס"ק י"ח). ואע"פ שבכל היציקה יחד יש ד' טפחים, מ"מ צריך שלפני הפתח דהיינו בתוך חלל הפתח תחת החוט יהיה שטח של קרקע, כדי שהעמוד יתייחס לשטח הקרקע של הפתח. [והיינו שיהיה ד' טפחים מהעמוד לכיוון אורך החוט, וברוחב ד' טפחים מהחוט כלפי פנים, שהוא שטח העירוב]. וא"כ כיון שהלחי אינו מגיע סמוך לקרקע [בתוך ג' טפחים], הרי הוא מחיצה תלויה ואינו כשר, כמו שכתב השו"ע (סי' שס"ג ס"ז).

לחי מוצמד לעמוד מעל ג' טפחים

הבודק פנה אל האחראי והסביר שיש דין שהלחי יהיה סמוך לקרקע, ויש פתרון פשוט להוריד את הלחי למטה שיהיה מחובר ליציקת הבטון, האחראי קיבל לתקן את הלחי, ובאותו שבוע הוא הודיע למוקד שכבר תיקן את הדבר.

לאחר מכן התבונן הבודק לעצמו, מדוע באמת היה לחי בעמוד הזה, הרי בצד השני של אותו עמוד הוא לא העמיד לחי, וכן במקומות נוספים הוא השתמש בעמודי תאורה כאלה וקשר את החוט מעל ראש העמוד, באופן שאין צורך בלחי, א"כ מדוע כאן הוא העמיד לחי. בהכרח שכאשר תכננו את העירוב באותו מקום, היתה הוראה מת"ח כלשהו על בעיה זו שהעמוד בצד הזה גבוה מהקרקע, ולכן צריך לחי מתחתיו. וא"כ הלחי נועד להתיר את הבעיה הנ"ל, רק שהוא לא הונח בצורה הנכונה. מדבר זה יש ללמוד, להסביר את סיבת התיקון וההתקנה לעוסקים

בעירוב, כדי שהם ידעו כיצד רוצים שיעשו אותו, היכן הלחי צריך לעמוד, אם היה יודע שהסיבה היא מחמת שהעמוד מוגבה, ודאי שלא היה מגביה את הלחי, ובנוסף הוא היה לומד גם למקומות אחרים, אם תהיה בעיה כזו שהלחי על כעין מדרגה מוגבהת.

צירוף יציקת בטון לתחתית העמוד

נידון נוסף ניתן לדון בעמוד זה, מדוע לא נחשיב גם את יציקת הבטון לעמוד, ויוצא שהעמוד מתחיל מהקרקע.

התשובה היא פשוטה, כיון שיציקה לבד אינה גבוהה י' טפחים, אלא צריך לצרף לה את העמוד עצמו שאינו משתווה ליציקה בקו ישר, ויש בזה דין פתחי שימאי שאינו כשר. מטעם זה העמידו לחי באותו עירוב, כיון שאין לצרף את היציקה עם העמוד.

עמוד תאורה שעומד מעל יציקת בטון נמוכה

מקום נוסף שנבדק בשבוע זה, שהיתה בעיה כזו, היה עמוד תאורה בקצה העיר שקשרו את החוט בצוואר הצר של העמוד, והעמוד עצמו היה העמוד של העירוב. ואף יש עליו מודעה שעד כאן גבול העירוב. העמוד עמד על גבי יציקת בטון נמוכה כעשרים ס"מ, וזה לבד אינו פוסל אך מעליו יש תושבת שהיא מגביהה את המושב של העמוד, וכיון שהיא מאוד שטוחה ומאוזנת, איננה יכולה להחשב חלק מהעמוד, ואם נחשב את הגובה מהקרקע עד תחילת העמוד, יש בו 30 ס"מ שהם ג' טפחים, וא"כ יוצא שהמקום של תחילת העמוד גבוה מהקרקע של הפתח, ואינו כשר.

הבעיות מצויות בעמודי חשמל ותאורה, וחשיבות החלפת העמודים

מכל המקרים הנ"ל יש ללמוד עוד דבר אחד חשוב מאוד, המלוה את בודקי העירובים בהרבה מקומות, וגורם צער גדול ומכשול עצום רח"ל. יש הרבה סוגים של עמודי תאורה וחשמל, ובכל עמוד מצויות שאלות הלכתיות, שרבים ממתקני העירובים, אינם מעלים על דעתם, וגם אם התקינו אותם כהלכה, לא לוקחים בחשבון שאח"כ יכול להשתנות דבר קטן, והחוט יזוז בכמה ס"מ, או שהעמוד יתעקם כמה ס"מ, ויפסול עירוב של עיר שלימה.

חשוב מאוד לעורר ולדאוג להתקין עירובים בצורה מסודרת ע"י עמודים לפי התקן של התקנת עירוב, ולא לסמוך על פתרונות שאינם אחראיים כ"כ בשביל לשאת את הטלטול של עיר שלימה.

עמוד חשמל ששימש לעירוב ונפגע בתאונה

בין השאלות שהגיעו למוקד העירוב, היתה שאלה מעירוב בחו"ל שהשתמש בעמודי חשמל, באופן שהחוט היה קשור מעל גביו של העמוד ממש, ולכן לא עשו לחיים לפני העמודים, אלא הסתמכו על כשרות העמודים עצמם. באחד העמודים ארעה תאונה קשה, שרכב פגע בעמוד, והעמוד שהיה עשוי מעץ, התנפץ וכמעט נשבר. חברת החשמל שהגיעה למקום, עשתה תיקון זמני עד שיעשו עמודים חדשים, וקשרה את העמוד בחבלים עבים וחזקים. יחד עם קרש תומך שאל הרב האחראי על העירוב, האם במצב כזה העמוד כשר, או שמא יש בו חשש של פתחי שימאי. כיון שהוא שבור והרוס.

עמוד חשמל שמשמש לעירוב ונשבר בתאונה

ואכן במצב שהחוט עובר על מקום השבר, יש בזה את הדין של פתחי שימאי, שהרי זה ממש קרש הרוס, ויש בו חתיכות בולטות ושבורות. ואפילו בעץ עם בליטות שאינן שבורות, כתב המשנ"ב (סי' שס"ג שעה"צ ס"ק י"ט ומשנ"ב ס"ק קי"ג) שעץ שקורין וינגליש, שנעשה באופן זה שיש חיפופין בכותל, לדעת האוסרים בפתחי שימאי צריך להקפיד עליהם, א"כ כל שכן במצב שחתיכות בולטות מחמת שבאמת העמוד שבור. האחראי מצא מיד פתרון לאותה שבת, והעמיד לחיים לפני העמוד, מקרשים ישרים וטובים המכוונים תחת החוט.

בדיקת עירובים שכונתיים טובים

במקביל לעירובים הפשוטים שבהם מתגלות כל הזמן בעיות חמורות ביותר, המעידות על אלפי אנשים שנכשלו רח"ל בטלטול האסור, והצער והיגון הרובץ על העוסקים והבודקים מקומות אלו גדול ועצום, נערכו השבוע בדיקות גם בשני עירובים שכונתיים טובים, שלכל אורך הבדיקה היו כל הדברים עשויים כהלכה, והם נוסכים שמחה ועידוד, ומאזנים את העוסקים להמשיך בעשיה, בתקוה שיגיעו בעז"ה למצב שהעירובים יהיו כהלכה. ובינתיים הם דורשים מכל מי שיראת ה' בליבו, לשמור את משפחתו ובני ביתו מלטלטל בעירובים שעדיין לא הגיעו לדרגה הזו.

באחד העירובים הצטרף לבודק אברך ת"ח שרצה ללמוד את ההלכות ע"י ראייתם במישור המעשי, לאחר שעסק בלימוד השו"ע והמשנ"ב יותר משנתיים, הוא התפעל מהסיור בעירוב, ואמר שהוא מגלה בזה צורה חדשה והלכות נוספות, שבלימוד בספרים בלי המחשה, הוא לא שיער בדעתו כמה נידונים יוצאים מההלכות, כאשר נתקלים במציאות למעשה. והוסיף לציין שבקריאת הגליונות יש הרבה מן ההמחשה הזו, שגם מי שאין לו פנאי ואפשרות להתלוות לבדיקת עירוב, לומד מהם את ההלכות המורכבות, בצורת סיפור מוחש, וגם מקרבים אל ההבנה, הידיעה והקיום.

באחד המקומות היה לחי שעמד על קיר נמוך, אמנם הוא היה מקרש שאינו מחובר כ"כ חזק, והיה כדאי להחליפו ללחי מברזל, אבל בכל זאת הוא מחובר טוב ועומד כך זמן רב. והנה הקיר שלפניו היה נמוך, אך בכל זאת יש בו גובה ג' טפחים, וא"כ הלחי שעומד מעל הקיר, אינו עומד על קרקע הפתח, ויש לו דין מחיצה תלויה, [כנזכר לעיל בעמוד התאורה שעמד על יציקת הבטון]. הרב האחראי על העירוב, הוא ת"ח הבקי גם בהלכות עירובין, ומשמש כרב באותה שכונה, והוא שם לב לבעיה, ולשם כך הוא עשה פתרון של הגבהת הקרקע הסמוכה לקיר, כדי שהלחי יהיה בתוך ג' טפחים לקרקע. והנה לא צריך להגביה את הקרקע עד לגובה הקיר, אלא רק עד תוך ג' טפחים [לתחתית הלחי, וכיון שהלחי עומד על הקיר, מספיק תוך ג' טפחים לראש הקיר]. אבל לא מספיק להגביה מעט בסמוך לקיר, אלא צריך שיהיה לפניו שטח מינימלי של רשויות שבת, שהם ד' טפחים על ד' טפחים, ולכן הוא עשה לפני הקיר שטח של חצי מטר על חצי מטר, ודוקא את התיקון הזה עשה בצורה טובה, עם יציקת בטון מסודרת יפה.

יציקת בטון להגבהת הקרקע לפני הלחי

מעניין לציין שהוא הוסיף ועשה כבש לפני השטח המוגבה, בשיפוע פחות מתל המתלקט, כדי שיחשב כקרקע ישרה (ראה בתמונה. התמונה מחוץ לעירוב, והקיר המסתיר אינו מבפנים). וזאת מפני שיש מחלוקת בפוסקים בענין צירוף מחיצות שיש ביניהם שטח ישר של ד' טפחים, ברמ"א (סי' שנ"ח ס"ב) כתב ע"פ התרוה"ד שהשטח עושה הפסק, והמחיצות אינן מצטרפות. והגר"א חולק וסובר שמצטרפים אותן עד מרחק של ד' אמות [כדין תל המתלקט]. ולכן הרב האחראי על העירוב זה חשש לחומרא לשיטת הגר"א, שמא ההגבהה של הקיר תצטרף עם הגבהת הבטון, ויהיה ג' טפחים. לכן עשה ליציקה שיפוע פחות מתל המתלקט, שנחשב כקרקע ישרה, ואז הגובה נמדד רק ע"י הקיר. אמנם לא מקובל לחשוש לדעה זו.

עמוד שנטה מעט ועבר את הלחי

מקרה נוסף של עירנות מיוחדת של האחראים על עירוב שכונתי מצוין בעיר אחרת, שאחד מהעמודים התעקם מעט, ועדיין היה נראה ישר. אבל האברך האחראי על העירוב למד שיכולה להיות נטיה קטנה שכבר פוסלת את הלחי, ומורידה את רמת כשרות העירוב. האחראי למד קצת לפני כן להשתמש במכשיר המיוחד של הבקבוק והשרשרת, והלך למדוד ומצא שאכן העמוד נוטה לכיוון הלחי ועובר אותו בשלשה ס"מ בלבד. מיד האחראי חיפש פתרון זמני, ומצא קרש ארוך, והצמיד אותו לפני הלחי, עם עוד חתיכת קרש ביניהם כדי להרחיקו מהעמוד, ועי"ז הקרש נמצא תחת החוט ומשמש ללחי כהלכה.

עמוד שהתעקם מעט ועבר את הלחי והוסיפו קרש

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי

קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות
המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 85
אדר א' תשע"ו

התמודדויות של האחראים עם נזקים בלי חשבון

במערכת העירובים הקיימת ברוב ערי ישראל, יש חלק קשה ונכבד. מלבד הבדיקה השבועית של העירוב הדורשת להקדיש זמן יקר כל שבוע, נוסף החלק של התיקונים בדברים שניזוקו, שרובם מחמת בניה והרחבה, או עבודות תשתית ושידרוג ברחבי העיר. הדברים האלו אינם צפויים, ולפעמים האחראי עסוק או ממהר לצרכיו, וחושב לעצמו שיזדרז ויעשה את הבדיקה בסיבוב מהיר, ופתאום מגלה חוטים קרועים, גדר שנפרצה, לחי שנעלם או נפגע, והוא חייב לוותר על צרכיו ולהתמסר לעירוב. דברים אלו מצויים מאוד, ודורשים מהאחראים התמסרות עצומה ומיוחדת, ויראת שמים גדולה, להתגבר על הקשיים ולאלתר פתרונות, ויחד עם הלחץ העצום [וחוסר התקציב], לא לוותר על הכשרות, ולעשות פתרון שיהיה כשר ע"פ ההלכה.

אחת מהערים שסובלות בשבועות האחרונים מנזקים בעירוב, היא העיר בני ברק, עקב עבודות מסיביות להקמת תחנות לרכבת הקלה, שתוביל מתל אביב לפתח תקוה. במקרה זה האחראי כבר ידע מראש שצפויה לו עבודה בתיקון העירוב, והתמסר מאוד לתיקון. בשבוע האחרון היה אברך שלמד מהגליונות את הבעיות וההלכות, וכשראה בליל שישי את האחראי שבא לתכנן את התיקון, החל להתפלפל ולהתווכח איתו מה פוסל וכיצד לתקן שיהיה כשר. האחראי התעכב שם עד אחרי השעה אחת בלילה! ותיכנן ותיקן יחד עם עוד אדם שבודק עירובים בגוש דן. האברך חזר אז לביתו והיה בטוח שבזה הם סיימו למרות שלדעתו העירוב עדיין אינו כשר כהלכה. למחרת בשעה תשע בבוקר התקשר האברך למוקד העירוב לשאול ולהתלונן על כשרות התיקון, בתוך כדי כך הוא הלך שוב במקום הבעייתי, וגילה שבשעת בוקר מוקדמת האחראי בא, הוסיף עוד לחי כאן ועוד בלוק שם, ותיקן את כל הדברים.

מתחם בנית הרכבת הקלה מקוף עמודי עירוב

בהזדמנויות כאלו אנו רואים את גודל המסירות של האחראים, להיות בלילה עד שעה מאוחרת, ומיד למחרת בשעת בוקר מוקדמת. והדבר הכואב לאחראים שאין שום התיחסות לשמירת חפצי העירוב. כל עבודה כזו של הרכבת ושל שידרוג ופיתוח, מתואמת עם כמה מחלקות ומערכות כדי להיזהר שלא לפגוע בכבלי החשמל והטלפון והמים ועוד מחלקות רבות, ואילו בעירוב הם פוגעים בלי חשבון, ומשאירים לאחראי להתמודד עם כל מה שעשו ויעשו. תפקידנו לחזק את האחראים, ולתת להם סיוע גדול, שיוכל לפצות אותם ולהתמודד עם הקשיים הגדולים שיש להם, בתיקון העירוב למעננו.

מתחם הרכבת הקלה מקיף חלק מעמודי העירוב ותיקונם

עיקר הבעיה כעת בעירוב באזור הנ"ל, שהעובדים תחמו מתחם גדול שבתוכו יעבדו, והוא מקיף כמה מעמודי העירוב. וכתב המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק קי"ג) שעמוד הנמצא בתוך גדר המוקף מארבע רוחותיו, לאו כלום הוא. ואמנם המתחם עצמו מוקף בגדרות, אבל יש בעיה בצורות הפתח העומדות לפני המתחם ואחריו, שיוצא שעמוד אחד שלהם מחוץ למתחם והעמוד השני בתוכו, והן אינם כשרות, וא"כ יש פירצה בסמוך לצידי המתחם.

הפתרון לכך הוא בשני אופנים. יש אפשרות להצמיד לחי לגדר של המתחם, באופן שיהיה מכוון מתחת החוט, ועי"ז הצוה"פ כולה מחוץ למתחם, והיא צמודה למתחם. אבל החסרון הגדול בפתרון הזה, שהגדרות של המתחם אינן קבועות במקומן, ובמשך זמן העבודה יזיזו אותן קצת, ויהיה זמנים שהלחי לא יהיה מכוון תחת החוט, וקשה לבדוק אותו עם המכשיר כל ערב שבת. כמו"כ יש לחשוש שילדים ישחקו ויזיזו קצת את הגדרות, או שיחול שינוי קטן ביום שישי אחרי בדיקת הבודק. לכן הפתרון השני הוא המומלץ, שיצמידו עמוד לגדרות, והחוט יהיה מעל גביו ממש, ולא יפסל בתוזזת הגדרות, כיון שהיכן שיעמידוהו החוט נשאר מעל גביו והוא כשר. האחראי בחר בין האפשרויות האלו לפי תנאי המקום, ותיקן את העירוב.

גדר שנפרצה, ועשיית צוה"פ בגובה נמוך מעמודי הגדרות

בעיר אחרת בצפון הזמינו את הבודק של מוקד העירוב, והוא עבר עם האחראי על גבולות העירוב. בקטע מסוים מהגבולות היו גדרות חזקות לאורך כמה מאות מטרים, ומתוכם היה קטע קצת יותר חלש, ובעל השטח הסמוך פרץ את הגדר כעשרים מטר, לצורך כניסת משאית וטרקטור. הבודק הגיע עם האחראי, ומיד האחראי אמר שכבר חודשיים שבעה"ב מבטיח שיתקן את הגדר, ועדיין זה לא נעשה, ובינתיים האחראי טרח למצוא פתרון להכשיר את העירוב, כיון שהוא אינו יכול לפטור את עצמו בטענה שבעה"ב צריך לדאוג לכך, או להמתין שבוע מלתקן. ונאלץ לתקן את כל הנזקים שאחרים עושים.

במקרה זה האחראי פתר את הפירצה ע"י צורת הפתח מעמודי הגדרות שבצדדים. הוא מתח חוט מצד לצד, וקשר את החוט לראשי העמודים הקטנים, והנה יש אופן שקושרים את החוט מעל ראש העמוד של הגדר, והעמוד הוא הקנה של צורת הפתח. בצורה זו החוט מעל גביו [ובעירוב עירוני זה יועיל גם אם העמוד קצת עקום], אמנם יש בעיה שבדרך כלל העמוד נמצא מאחורי הגדר שנותרה מחוברת אליו, [ודינו תלוי בנידון דלקמן, האם מחיצה לפני העמוד פוסלת גם כשהעמוד כנגד שטח העירוב]. אבל במקום הזה האחראי עשה את האפשרות השניה, שקשר את החוט מן הצד של העמוד [מסביב לעמוד], והעמיד לחי לפניו. באופן זה צריך לפקח שהלחי נשאר קיים כל שבוע, ובאותו זמן שהגיע הבודק, לחי אחד היה קיים, והלחי השני נעלם.

חוט קשור לעמוד גדר שנפרצה, ובקבוקים להיזכר

בנוסף יש עוד בעיה הלכתית, שגובה הגדרות והעמודים מסוג זה, בדרך כלל הם רק מטר אחד [ולפעמים עוד פחות], וא"כ בהרבה מקרים גובה החלל של צורת הפתח פחות מי' טפחים לשיעור חזו"א, כגון שבאמצע צוה"פ החול נעשה קצת יותר גבוה, או שבסמוך לעמוד הצטבר עוד מעט חול. וכן אם החוט ישקע מעט באמצע הוא ירד מגובה י' טפחים, והכרעת הפוסקים (סי' שס"ג סכ"ו) שצוה"פ שחללה פחות מי' טפחים אינה כשרה. מלבד זה יש גם סכנה גדולה בחוט נמוך, שאנשים שעוברים לא ישימו לב ויתקעו בו, ובפרט אופנועים וטרקטורונים המצויים בקצוות ערים אלו, יכולים להינזק עד כדי סכנת נפשות ממש. האחראי הוסיף משום כך בקבוקים ריקים ותלה על החוט [ע"י טבעת הקשורה סביב חוט העירוב, ולא בחוט העירוב עצמו], ובמשך הזמן היו משחקים בהם ומזיזים אותם לצד סמוך לעמוד (כמופיע בתמונה) ושוב לא היה ניכר החוט. ומפני סיבה זו קשה להתיר להשאיר חוט נמוך כ"כ, שכבר היו דברים מעולם. ויה"ר שלא יארע נזק, לעוסקים בדבר מצוה, ומ"מ חובתינו להישמר.

הבעיות מצויות בעשיית פתרונות זמניים לתיקון העירוב

באחד העירובים שנבדקו לאחרונה, היה מקום שהרחיבו את העיר והחליפו את עמודי התאורה ששימשו את העירוב. האחראי פנה לקבלן המבצע, וביקש ממנו שיעשה לו פתרון זמני להכשיר את העירוב, עד שיגמרו את העבודות [ואז ממילא תהיה חומה גבוהה סביב לבנינים שתוכל לשמש לעירוב]. הקבלן מצא בשבילו מקל דק וגבוה, והצמיד אותו לגדר, ע"פ הנחיות האחראי על העירוב. כשהגיע הבודק של מוקד העירוב לבדוק את העירוב, הבחין כבר מרחוק שהעמוד התעקם מאוד, אך כשהתקרב הוא הבחין בבעיה יותר חמורה. הוא שאל את האחראי איך העמוד הזה כשר, הרי החוט קשור אליו מן הצד, ולא מעל גביו. אמר לו האחראי שהעמוד נמצא מאחורי ארון החשמל, והארון הוא הלחי.

והנה במצב הקיים שהעמוד התעקם הרבה מאוד, הרי החוט כבר אינו עובר מעל ארון החשמל, ובודאי צריך ליישר את העמוד ולכוון אותו שהלחי יהיה תחת החוט. וזו הבעיה הידועה בלחיים, שכאשר הם כשרים, הם מוסיפים הרבה בכשרות העירוב, להתיר חוטים שוקעים מעט [שעי"ז הם תמיד מעל גובה ראש הלחי], וכן להתיר חוטים מתנדנדים מעט [שעי"ז אינם יוצאים מרוחב העמודים, דהיינו הלחיים], אבל בפועל כיון שבעירוב עירוני קשה לפקח ביסודיות, הרי הלחיים נפסלים בהרבה צורות, והם גורמים לפסול את העירוב. ולכן ההוראה בעירובים עירוניים להשתמש בעמודים כשרים שהחוט מעל גביהם, ולא בעמודים שהחוט מן הצד ולחי מתחתיו, משום שעדיף שיהיה כשר בדיעבד (לפי שיטות מסוימות), ולא מהודר בשבת אחת ופסול ברוב השבתות. את הענין הזה האחראי ידע, ובאמת כמעט שלא היו לחיים בכל העירוב, אבל במקום הבודד שכן היה לחי, הוא לא היה כשר. כמובן שהדבר נעשה רק מחמת ההכרח, מחמת שהעירוב נהרס והיה צריך למצוא מיד פתרון זמני, ועל זה היה דוה ליבנו, שהפתרונות הזמניים שנעשים בעירובים כמעט כל שבוע, תחת הלחץ של יום שישי, בלי אפשרות להתייעץ עם רב המומחה לעירובים, גורמים שאיננו יכולים להיות בטוחים בכשרותם.

דין לחי מארון החשמל, והעמוד שהתעקם

במוקד העירוב שוקדים גם על פתרון בעיה זו, לתת מענה טלפוני ע"י ת"ח מנוסים שמכירים את הפרקטיקה ההלכתית, וכבר תקופה ארוכה שיש הרבה אחראים על עירובים, גם מעירובים שכונתיים וגם מעירובים עירוניים, שמתקשרים בימי חמישי ושישי לשאול על פתרונות חדשים שהם עושים בעירוב, וע"י קריאת הגליונות הם שמו לב שיש בפתרון ההוא שאלה הלכתית.

לחי מארון חשמל שנמצא בתוך בטונדה

ולגופו של ענין, יש לדון בעצם הדבר, האם ארון חשמל כשר להחשב לחי, או שמא יש בו בעיה כלשהי. וכמובן האם הדברים נכונים לגבי כל ארונות החשמל, או שיש הבדלים ביניהם. והנה ברור שיש הבדלים רבים בצורת הארונות, ובעיקר במבנה הבטון שמסביב לארון, ולכן תלוי מאוד בצורת המבנה מתי הוא כשר ללחי, וצריך שהאחראי ידע להבחין מתי אינו כשר, ומתי צריך לשאול. ובאופן כללי הדין הוא, שהארון עצמו בדרך כלל כשר ללחי, כיון שהוא ישר יחסית בצד הקדמי שלו, [למרות החריצים של סגירת הדלת של הארון, מפני שהם קטנים], אך צריך שהחוט יהיה קרוב לתחילתו, שלא יהיה מהחוט ולפנים [לתוך שטח העירוב], ג' או ד' טפחים, כמ"ש החזו"א וכדלקמן. וכל שכן הצדדים של הארון שהם חלקים ממש, אפשר לכוון את החוט שיעבור על הצדדים.

אבל כשיש לארון מבנה מבטון [בטונדה], יש לו שתי בעיות. **א.** הקירות שלפני המבנה, הם מחיצה לפני הלחי, וא"כ יוצא שהלחי עומד מאחורי מחיצה. וכידוע כתב החזו"א שלחי הנראה מבחוץ ואינו נראה מבפנים אינו כשר לצורת הפתח, [ושונה מדין לחי של מבוי שכשר גם כאשר הוא נראה רק מבחוץ, כמ"ש השו"ע סי' שס"ג ס"ט], משום שהעמודים והלחיים של צורת הפתח, צריכים לסתום מקצת מהפתח. אמנם במקרה שהלחיים עומדים כנגד שטח העירוב ורק יש מחיצה לפניהם, י"א שניתן להחשיבם כסותמים את הפתח, ולהתחשב במחיצה שלפניהם כאילו יש שני דברים סותמים, והלחי יהיה כשר. [והוכיחו כן מהחזו"א (סי' ע' ס"ק י"ט) לגבי מחצלת שגם אם היא פרוסה לפני הפתח, הפתח כשר אם נשאר בו חלל ד' טפחים ברוחב י' טפחים, ולפ"ז החזו"א סותר למש"כ בסי' ס"ז ס"ק כ"ג שקרש שבולט לפני הלחי, מבטל את סתימת הלחי, וסמכו להכריע כמ"ש בסי' ע'. אמנם יש שדוחים את הראיה ממחצלת ומיישבים את דברי החזו"א, דמחצלת שאני שהיא דבר עראי, ואינה מבטלת את הפתח, ולפ"ז העיקר כמ"ש החזו"א בסי' ס"ז, או שעכ"פ יש סתירה בחזו"א ויש לחשוש לדינא].

לכן במקרה שיש מבנה בטון סביב לארון חשמל, ותמיד הארון שוקע מהבטון, יש מחלוקת אם ניתן להשתמש בארון עצמו ללחי [ע"י שהחוט יהיה מכוון מעל גביו], כי יתכן שנחשב שהוא אחורי הכותל.

לחי מבטונדה של ארון חשמל, והעמדת לחי בתוכו

שאלה דומה לזו, שאלו האחראים על העירוב השכונתי ברמת בית שמש ג', שיש להם הרבה קשיים בעירוב, עקב הבניה המתקדמת, ובאחד השבועות היו צריכים לעשות צורת הפתח במקום שהיה רק את הבטון הנ"ל בלי הארון, והסתפקו האם הקיר הפנימי של הבטון יכול להיות הלחי, או שמא צריך להוסיף לפניו לחי, או שגם זה אינו מועיל וצריך להעמיד לחי מחוץ לבטון, כדי שלא יהיה מוסתר מהקירות של הבטון.

והתשובה לכך, שהבטון עצמו אינו נחשב אחורי המחיצה, דאדרבה כולו הוא הלחי, והוא דבר אחד, [משא"כ הארון שבתוכו אינו דבר אחד עם הבטון, שהרי הוא מובדל ויש רווח בין הארון לקירות הבטון שבצדדים]. ואע"פ שהבטון עשוי בצורת האות ח' ועיקר הלחי הוא החלק הפנימי [דהיינו גג הח'], מ"מ הורו הרבנים שאין חסרון בדבר, ונחשב שכולו יחד סותם מקצת מהפתח. ומ"מ בדרך כלל יש בעיה אחרת, שהמבנה רחב, ואם יש יותר מג' או ד' טפחים מהחוט ולפנים, כתב החזו"א (סי' ע' ס"ק י"ח בהערה) דאפשר דהוי פתחי שימאי, [והטעם משום שאין דרך לעשות את מזוזות הפתח, רחבות כל כך הרבה יותר מהמשקוף], וכך התקבל להקפיד שהלחי לא יהיה רחב מהחוט ולפנים ג' טפחים, אא"כ החוט עובר מעל הג' טפחים הראשונים של הלחי. ולכן לא ניתן להשתמש בבטון עצמו ללחי, אא"כ החוט עובר בתחילתו, [ויתכן שצריך ג"כ שהקיר שבצד לא יבלוט יותר מידי לתוך חלל הפתח, וצ"ע].

לחי בתוך ג' קירות בצורת ח'

ולגבי העמדת לחי בתוכו, הנידון תלוי בדין הנזכר לעיל לגבי ארון החשמל, שאם הקירות שבצדדים בולטים יותר מהלחי וסותמים לפניו, יש לדון שאינו סותם מקצת מהפתח. אמנם במקרה שהמקום שבתוך הבטון גדול, אפשר להעמיד לחי בתוכו, באופן שיהיה שטח של ד' טפחים לפניו [כשיעור רשויות שבת], ויוצא שהוא סותם מקצת מהפתח והוא כשר לכתחילה. [ודין זה מבואר גם לגבי צורת הפתח שעמוד אחד של הצוה"פ שברחוב, נמצא בתוך החצר הסמוכה. שהמקור חיים כתב שהצוה"פ פסולה (הובא במשנ"ב סי' שס"ג ס"ק קי"ג), והחזו"א (סי' ע' ס"ק כ"ב) כתב שבאופן שאין מחיצה תחת צוה"פ העמוד כשר. אבל זה דוקא אם יש שיעור ד' טפחים לפניו, משום שאז הוא סותם כלפי שטח הרשות שלפניו, וממילא הוא מועיל לסגור את ההיקף של כל הרחוב]. ועי' בקטע הבא.

גג הבטון מפסיק בין ארון החשמל ללחוט

ב. נידון שני שיש לדון באופן שמתכוונים שארון החשמל שבתוך הבטונדה יהיה הלחי, לפעמים יש גג הבולט המפסיק בין הלחי ללחוט. כיון שברוב המקומות יש לבטונדה גם גג מלמעלה שהוא בולט יותר מהארון, והגג אינו יכול להחשב המשך של הארון, [למרות שהוא מסתיים כמעט בשוה לו], כיון שיש רווח בין גג הארון לבטון וניכר שהוא דבר נפרד, והוא גג ולא המשך של הארון. א"כ הגג פוסל את הלחי, ואי אפשר להשתמש בארון ללחי, [אא"כ הפועלים שברו את גג הבטונדה].

כמו כן במקרה שאין ארון חשמל, ומתכוונים שהבטונדה עצמה תהיה הלחי [כמבואר לעיל], יש בעיה כאשר יש לה גג המכסה מעליה, משום שיש גג מעל הלחי. ואין לומר שכיון שהכל יחידה אחת, גם הגג הוא הלחי עצמו ואינו מפסיק. משום שא"כ תהיה בעיה אחרת שהלחי אינו זקוף וישר אלא נכפף בגגו, והרי זה פתחי שימאי שהלחי עם בליטה גדולה כ"כ. וביותר מכך מבואר

בחזו"א (סי' ע"א ס"ק י"א) שאם יוצא מהעמוד מוט מאוזן [יתד], אינו יכול להחשב המשך של העמוד, כיון שעמוד הוא הדבר המאונך, ובהכרח הוא נחשב משקוף. א"כ גם לגבי הבטונדה, בהכרח גג הבטון מוגדר כמשקוף, וממילא יהיה חסרון שהמשקוף מתחיל בבטון וממשיך בחוט ויש הפסק ביניהם, ולגבי הפסק במשקוף לא מועיל גוד אסיק, (כמבואר בחזו"א שם).

לכן באופן שיש לבטונדה גג, לא ניתן להשתמש בה ללחי, לא בה עצמה, וגם לא בארון החשמל או לחי העומד בתוכה.

הקמת עירוב שכונתי חדש, עם גוון חדש

בשבוע זה הוקם בס"ד ע"י מוקד העירוב, עירוב שכונתי חדש בעיר אלעד, לאחר שהוציאו לאור מפה מהודרת של עשרה עירובים שכונתיים, נהיה ניכר החסרון שאזורים מסוימים אינם בתוך העירובים ההם, והתעורר ביקוש להרחיב ולהקים עוד עירוב לחמישה רחובות נוספים. תקופה ארוכה שהביקוש גדל, והאברכים דיברו על הענין, אך הענין התעכב מחמת הקושי לתכנן ולבצע. לפני שבועיים הם פנו למוקד העירוב שיקח את כל הפרויקט, שיבוא לתכנן את העירוב מבחינה הלכתית, ומבחינה מקצועית, ולבצע את ההתקנה, משום שאם יעשו לבד זה יסחב עוד זמן רב. הבודק הסתובב זמן רב ובחן כמה אפשרויות, לאחר מכן הם בחרו באפשרות מסוימת, ונטלו מיד את עול ההוצאות, כדי שיקימו את העירוב בהקדם האפשרי.

הוספת עמוד קטן להשלמת הגובה הרצוי

צוות עובדי המוקד הגיעו בשבוע שלאחר מכן, ועבדו במרץ יותר מעשר שעות רצופות, מבוקר עד לילה, ובס"ד השלימו כמעט את כל ההתקנה, הכוללת כעשרים לחיים ותשעה עמודי הגבהה.

בהתקנת עירוב זה שמו דגש מיוחד לצורה האסטטית שלו, והיו לעובדי המוקד שני דברים חדשים. שיתכן להשתמש בהם במקומות נוספים. דבר אחד שרגילים בכל מקום לעשות עמודים גבוהים (5-6 מטר) התקועים בקרקע עם בטון, והם תופסים מקום במדרכה ובולטים כעשרים ס"מ. לעומת זאת באזור זה כל העמודים נעשו ע"י חיבור לגדרות גבוהות, או מעל קירות של מבנה פחי הזבל. יש מעלה בעמודים שלמים שעומדים על הקרקע [והחוט על גביהם בצורה כשרה], שגם אם הם מתעקמים עדיין יש מכשירים אותם, משא"כ כשהעמוד על גדר או על מבנה, אינו כשר אלא כאשר הלחי מכוון מתחת החוט, ומצוי מכשול בזה. ומ"מ בעירוב שכונתי שמפקחים עליו כראוי, אפשר לעשות כך, כדי שיהיה פחות בולט בקרקע, [והעלויות יותר קטנות]. רק צריך לשים לב שיהיה מקום מוגדר וקבוע לחוט העירוב, שאם הוא יזוז לצד או יקשרו אותו בטעות במקום סמוך, מיד יבחינו בו.

לחיים מאבני שיש

חידוש נוסף שהשתמשו בו הרבה באלעד, לעשות לחיים מאבן שיש. כיון שבעיר זו ובשכונות החדשות בערים נוספות, כל הרחובות והשבילים מגודרים בקירות אבן מצופים באבן ירושלמית, וממילא הלחי מברזל יותר ניכר ובולט בהם. לכן במקומות שהיתה אפשרות, השתמשו באבן שיש המוצמדת לכותל, ומכוונת תחת החוט, והיא כשרה כדין טיח שעל הכותל, ובולט ממנו המבואר ברמ"א (סי' שס"ג ס"ז) שהוא כשר לכתחילה. אך צריך לשים לב שבהרבה מקומות יש אבן שפה מעל הקיר, ובולטת מעט וחוצצת בין הלחי לחוט, והרי זה כעין גג המפסיק בין הלחי לחוט [לשיטת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל שסובר שגם בליטה קטנה מפסיקה, עי' משנ"ת לעיל גליון 4]. אלא צריך להרחיק את השיש מהקיר, או להוריד מעט מבליטת האבן העליונה.

הדבקת לחי מאבן שיש

אמנם יש לציין שבמקומות שהקיר נמוך משיעור לחי [כגון במקרה המצוי שיש גדר ברזל מעל קיר נמוך], אין אפשרות לחבר אבן שיש שתבלוט מעל גובה הקיר, כיון שאבן שיש אינה חזקה כשהיא לבד, והחלק הבולט יכול להישבר בקלות. ובמקומות כאלו יש להשתמש בלחי מברזל.

[הוספנו כאן מענין ההתמחות בפרקטיקה המקצועית, כיון שבינתיים הרבה מקומות מתקינים עירובים ע"י עובדים מזדמנים, שאינם מנוסים בתחום העירוב, אלא בתחום העבודה בבנין ובמסגרות, וחסר להם הרבה ידיעות על אפשרויות טובות וכשרות, המותאמות לכל מקום לפי מה שהוא. וכבר הזכרנו כמה פעמים על חשיבות ההתקנה ע"י עובדים שמקצועיים בתחום העירוב דוקא, והדברים אינם צריכים הסבר כלל, שהרי בכל מקצוע כגון נגרות, מסגרות ובניה וכדומה, מבררים היטב על טיב העבודה והתמחותו באותו תחום, ולא מזמינים ארון לחדר שינה או שיפוץ מטבח, מכלבוניק שלא יודעים על הנסיון שלו, כי התוצאות ידועות. כמו כן גם התקנת עירוב היא מקצוע, מלבד הכשרון לרתך ולקדוח, יש עוד הרבה פרקטיקה מעבר לכך, הן מבחינה כשרותית, והן מבחינת הטיב, שיוכלו אח"כ לתחזק את העירוב בקלות וביעילות. והחסכון בהתקנה, יכול להיות אח"כ מטריד מאוד ומכשול גדול. ואכמ"ל].

השקעה בפתרון קל במצב זמני

בהתקנת העירוב החדש, היה מקום אחד הסמוך לאתר בניה גדול, שנכנסים בו מנופים גבוהים, ולא שייך להעמיד שם את חוט העירוב באופן שלא יקרע. מן ההכרח במקום כזה, לעשות בינתיים צורת הפתח זמנית, שיורידו את החוט ויגלגלו אותו לצד, ויקשרו אותו בערב שבת. לשם כך המוקד התקין עמוד בגובה בינוני [באופן שמנוף סגור או טרקטור שכפו למטה לא יקרע את החוט], באופן שיש אפשרות קלה לקשירת החוט, בכדי לאפשר לאחראי לפקח ולטפל בעירוב בצורה קלה יחסית. האברכים שהזמינו את התקנת העירוב, חשבו אולי לוותר על ההתקנה באזור זה, ולהשתמש בפתרונות מאולתרים ע"י קרשים, כיון שבלא"ה הכל זמני. אולם המתכנן של העירוב מטעם המוקד הדריך אותם מתוך הנסיון, שיש הרבה בעיות בפתרונות המאולתרים, א. יש הרבה מקרים שלא מדייקים בהם, והקרשים זזים ואינם במקום הנכון, או שנופלים וניזוקים ע"י ילדים. ב. המאמץ לאלתר פתרונות ע"י לחיים וקרשים, מתיש מאוד את העוסקים בעירוב, וגם מביא בסופו של דבר להתרשלות במשימה. לכן חייבים להתקין מראש פתרון קל ונוח, עד כמה שאפשר במקום כזה.

ואע"פ שיוצא שמשקיעים סכום יפה בדבר זמני, נכון לדעת שיש גם הרבה דברים גשמיים שמשקיעים בדבר זמני, והענין כ"כ פשוט לנו שאיננו שמים לב, כמה אנחנו משקיעים בדבר הזמני. כל קבלן צריך להשקיע בהקמת גדרות חזקות באלפי שקלים מסביב לאתר לצורך זמני, בנסיעה לשבת נופש משקיעים בהרבה דברים [חוץ מהעירוב] לצורך זמני, ועוד הרבה דברים זמניים שאנו עושים. כמו כן בעירוב, יש צורך להוציא הוצאות נכונות להשלמת ההיקף גם באופן זמני, ואלו הן חלק בלתי נפרד מהעלויות של העירובים.

קירות הבטונדה משמשות ללחיים זמניים

במקום הנזכר המציאו עובדי מוקד העירוב פתרון מיוחד לחסוך בעלויות של הדבר הזמני. אורך הכניסה לאתר היא כ-47 מטר, [בחלק ממנה בנו גדר שבכמה מקומות נמוכה מהשיעור, ולכן צריך לעשות צוה"פ לכל אורך האתר] ומקפידים שלא לעשות צורת הפתח ארוכה כ"כ [אפילו בעירובים עירוניים], מפני שקשה למתוח חוט ארוך כ"כ, ובהכרח שהוא ישקע ויתנדנד ברוח. המתכנן של העירוב מטעם המוקד הבחין שבאמצע היה ארון חשמל עם בטונדה מבטון כעין הנזכר לעיל, [והפועלים שברו לה את הגג], ואורך הארון היה לאורך הפירצה שבפתח האתר. המתכנן החליט לנצל אותו לעירוב, והציע פתרון קל, שאפשר שהצדדים של הבטון ישמשו ללחיים, והורה לעובדים שיעמידו עמוד בפנים בסמוך לארון, והחוט יצא מהעמוד לשני הכיוונים, ויעבור מעל הקירות שבצידי הארון, וכיון שהקירות האלו חלקים וישרים, וגם אינם רחבים כ"כ, הם כשרים ללחי לכתחילה וא"כ הם יהיו הלחיים. וכך עשו.

עמוד בתוך הבטונדה והצדדים בלחיים

בשעת ההתקנה, הנחיות המוקד שצריך לעמוד ולהשגיח על הפועלים כדי שיעשו כהלכה, למרות שההוראה נראית פשוטה. ואכן היה צריך לעצור אותם, שלא יצמידו את העמוד לקיר הפנימי של הבטון [שזה האופן היותר קל להם מבחינה פרקטית], כי אז החוט יהיה יותר קרוב לחלק הפנימי, ויהיה בקיר הבטון שבצדדים [שהוא הלחין], יותר מג' טפחים מהחוט ולפנים. [ואם הוא לא היה עומד עליהם, ברור שההתקנה לא היתה טובה, והיו צריכים להוסיף לחיים מבחוץ].

חוט העירוב קשור מסביב לעמוד תאורה והחלק התחתון אינו בולט

באחד העירובים העירוניים שנבדקו לאחרונה, היה עמוד של עירוב שהיה דומה לחבריו, אבל מחמת שינוי קטן התברר שהוא אינו כשר כלל. באותו עירוב היו כמה צורות הפתח על עמודי תאורה גבוהים, והחוט היה קשור בצוואר של העמוד, וכיון שלפני חיבור המנורה מסתיים העמוד הרחב ויש מעליו כיסוי [הנקרא כובע] ומתחיל עמוד צר, לכן אם קושרים את החוט במקום הצר, נחשב שהחוט מעל גביו של החלק הרחב והוא כשר. באחד המקומות היה עמוד שונה, שברוב העמודים היתה רק מנורה אחת, ובאותו עמוד היו שתי מנורות, ולכן צורת העמוד היתה שונה, ולא היה בה חלק צר יותר. הבודק עבר על חוטי העירוב, הבחין מרחוק שבעמוד הזה החוט אינו קשור בחלק הצר, הוא התקרב יותר וראה שאין בו חלק צר. וא"כ החוט הוא מן הצד ופסול, ופוסל את כל העירוב. הוא פנה לאחראי וטען שלכאורה יש בזה חסרון שהחוט מן הצד, והאחראי השיב לו שהעמוד הזה דומה לשאר העמודים, שהרי גם הוא מורכב משני חלקים, והזרועות של המנורות הם בנפרד מהעמוד ומולבשות על הצינור של העמוד, א"כ זה כמו כל הכובעים של שאר העמודים שנחשב מעל גביו.

חוט העירוב קשור מן הצד, וההלק התחתון אינו בולט

והנה גם באופן שהמציאות כדבריו, שהזרועות של המנורות נכנסות בתוך העמוד הרחב, ויש בליטה קטנה, עדיין יש לשים לב, שאין כאן מקום ברור כ"כ כמו בשאר העמודים, שיש הבדל של כמה ס"מ, אלא מדובר בהבדל של חצי ס"מ ואפילו פחות, [כעובי הברזל], וא"כ קשה מאוד להצמיד את החוט מעל הבליטה, ובקלות מצוי שהוא יתרופף מעט וירד ממקום הקשירה, [ואפילו אם יש סיבוב עם קשר מעל הבליטה, בכל זאת אם יציאת החוט יורדת מהבליטה הוא פסול, כיון שדנים לפי מקום יציאת החוט השוקף על הפתח, כמבואר לעיל גליון 72].

ובנוסף, אם יקשרו את החוט קצת יותר גבוה מהבליטה, יש חשש אחר, שיתכן שהעמוד נוטה מעט מאוד, וממקום הבליטה עד גובה החוט נוטה חצי ס"מ, ואז החוט איננו מעל הבליטה [כאשר הנטיה היא בצד של יציאת החוט], ודבר כזה כמעט שאי אפשר לבדוק. לכן קשה מאוד להכשיר עירוב בבליטה כזו קטנה.

אבל מלבד זה יש בעיה שהמציאות אינה נכונה. הבודק של המוקד לא היה יכול להבחין בזה בראיית עין, מחמת הגובה של העמוד, אבל הוא ידע שצריך לבדוק כזה דבר. הוא לקח את המצלמה, והגדיל את העינית, עד שראה בדיוק את מקום החיבור, וגילה שצורת החיבור הפוכה, העמוד צר, והזרועות של מנורות מתלבשות עליו מבחוץ, וא"כ העמוד התחתון אינו בולט כלל, וכאשר החוט קשור מסביב למוט של הזרועות, הוא אינו מעל העמוד, אלא מן הצד, ופסול.

הנה בדבר כזה קטן, יתכן שיפסל עירוב של עיר שלימה, ולצערנו הטעות מצויה, והדימוי שעושים לבד גורם מכשול גדול. בשנים האחרונות מתפשטת ההוראה של מערכות העירובים, לא להשתמש בפתרונות שונים שהעוסקים אינם יכולים להעלות בדעתם את כל פרטי ההלכות, ומצויים בהם מכשולות, אלא יש להחליף את כל העמודים, לעמודי עירוב מקוריים ומקצועיים. ומי שעדיין סומך על עמודי חשמל ותאורה וכדומה, צריך לנקוט בזהירות רבה, ולהזמין מומחה לעירובין שיבדוק ויעקוב אחר הנעשה, כדי שלא תהיה כל מלאכתו לבטלה, ולא יצא מכשול ח"ו לעיר שלימה.

צורות שונות בראשי עמודי תאורה

בענין זה עלה השבוע דיון רחב, לשולחנם של רבני העירובים, על צורות שונות בראשי עמודי החשמל, האם ניתן לקשור חוט על גבם בצורות שונות. חלק מהם הובאו בגליון הקודם, וביניהם היו כמה צורות שההכרעה בהם קשה, וכדאי לשתף את הלומדים קוראי הגליונות, בנידון זה.

כאמור לעיל אם החוט קשור מסביב לעמוד, אינו כשר כלל, מפני שצורת הפתח שהקנה העליון מחובר מן הצד פסולה (שו"ע סי' שס"ב סי"א), ורק אם החלק התחתון בולט באופן שיש בקע בעמוד (לשון החזו"א), דהיינו כעין מדרגה, ניתן להחשיב את החלק הבולט כעמוד בפני עצמו, למרות שבמרכז העמוד יש המשך לעמוד. משא"כ בעמוד שהולך ונהיה צר בשיפוע - [כעין כובע ליצן], כתב החזו"א שהחוט הקשור בחלק הצר אינו נחשב מעל החלק הרחב, כי העמוד נידון כדבר חלק. וק"ו באופן שהעמוד נוטה באלכסון, לא ניתן לקשור חוט מסביב ולומר שהוא מן הצד.

עמוד תאורה נכפף בקשת

ובמשנ"ב (שם ס"ק ס"ד) כתב שאם חקק בראש העמוד חריץ כעין שעושים האומנים [כמו בעמודי פרגולה וסוכה], והצדדים של העמוד עודפים למעלה מהקנה [החוט] התחוב ביניהם, מסתפק הפמ"ג אם נחשב שהחוט מעל גבי העמוד או מן הצד כדין קנה שתחוב בין העמודים, דכל שאינו מעל העמוד נחשב מן הצד, ומצדד להחמיר. והחזו"א (סי' ע"א סק"ט) חולק ומתיר, מפני שאומרים דל מהכא את צדדי העמוד שאינם משמשים להכשר צוה"פ, וא"כ החוט מעל גבי העמוד. ולפ"ז יש שכתבו לדון גם בצורת העמודים הנ"ל כמו בעמודי תאורה, שהחלק התחתון רחב מהעליון, שלפי המשנ"ב יש חסרון של מן הצד, ועי' בספר נתיבות שבת. אבל למעשה פשטה ההוראה להתיר, משום שאינו דומה לדברי המשנ"ב שהמקום הכשר הוא באמצע העמוד, אלא כאן המקום הכשר הוא הצד החיצוני של העמוד [ובפרט שבאמת הוא מורכב מיחידה נפרדת], ובכה"ג גם למשנ"ב לא מתחשבים בהמשך הקיים במרכז העמוד.

על פי הדינים הנ"ל יש לדון בפתרון שנעשה באחד הישובים ליד אשדוד, שהיו עמודי תאורה שהזרוע של המנורה נכפף בעיגול, והעוסקים קשרו את החוט בנקודת הכיפוף באופן שאם נמשיך את העמוד בקו ישר, הוא יהיה מעל העמוד, וא"כ הרי זה מעל גבי העמוד. אולם יש מקום לדמות אותו לעמוד נוטה, שהחוט הכרוך מסביבו אינו מעל גביו. ובפרט לפי מה שביאר החזו"א בעמוד המשתפע, שלא שייך לקשור את החוט מעל השיפוע ולומר שנחשב מעל גביו, א"כ גם בעמוד כזה אינו נחשב מעל גביו. השאלה הובאה לפני הרבנים, ואחד הרבנים אמר שתלוי לפי רמת השיפוע, שאם בתחילת הכיפוף הוא נוטה מיד בשיפוע חזק, יתכן שאפשר להחשיבו מעל גביו. אבל בכיפוף חלש יש לצדד אינו נחשב מעל גביו. [ועוד יש לדון לפי המשנ"ב הנ"ל, כיון שסוף סוף הרי זה עמוד אחד שממשיך יותר כלפי מעלה, ותלוי בהסבר הנ"ל בעמוד תאורה, ואכמ"ל].

עמוד שם שתי מנורות והחוט באמצע

שאלה נוספת, גם אם נאמר שבמקרה הנ"ל אינו נחשב מעל גביו, מה הדין כשיש שתי מנורות, שיש מקום לומר שאפשר לקשור את החוט בין שתי הזרועות, וזה יחשב מעל גביו של העמוד לפי החזו"א. שהרי גם אם הכל המשך אחד, הרי זה דומה לעמוד שחקק באמצע, דאמרינן דל מהכא את הצדדים. אמנם לפי המשנ"ב יש מקום לאסור כנ"ל.

הזרועות של המנורות משופעות רק מעט

אבל יש לדון בעמוד דומה שאמנם יש לו שתי מנורות, מ"מ הזרועות שלהן כמעט ישרות, שברור לכאו' שאם היתה רק מנורה אחת, היה נידון כעמוד נוטה, שאי אפשר לקשור את החוט בנקודת הכיפוף שיהיה מעל גבי העמוד, כיון שהשיפוע מאוד קטן. אבל כשיש שתי מנורות, יתכן לדמותו למחלוקת המשנ"ב והחזו"א. ועיין ודו"ק.

הגליון נתרם לזכות ולרפואה שלימה

לילד יוסף בן שרה נ"י

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי

קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על נבולות העירובים השכונתיים

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 86
אדר ב' תשע"ו

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

פירצה בעירוב שהרבים עוברים בה ומדלגים על קיר נמוך

באחד העירובים השכונתיים שנבדקו לאחרונה, התעורר נידון בענין צורת הפתח, שעשו האחראים על כבש כעין גשר קטן, שעבר מעל גדרות העירוב. במקום ההוא היתה גדר אבן בגובה 60 ס"מ, ועליה גדר ברזל גבוהה המשלימה לי' טפחים. במקום אחד פתחו את הגדר ועשו גשר תלול, ועליו חיברו קרשים מאוזנים כעין מדרגות, כדי שיוכלו לעלות עליו בקלות, ולעבור לשטח שמחוץ לעירוב. והנה במקרה שיש פירצה כזו בגדרות העירוב, מן הדין היה מקום להתיר מדין עומד מרובה על הפרוץ. אבל כיון שהרבים עוברים בפירצה ובוקעים בה, ויתכן מאוד שהרחובות שלנו הם כמבוי, או שעכ"פ דיני הפירצות שלהם הוא כמבוי כמ"ש המשנ"ב (סי' שס"ב ס"ק י') לדינא. א"כ צריך לעשות צורת הפתח, בפירצות כאלו שהרבים עוברים בהם.

אמנם אם יש גידודי, דהיינו שארית של כותל בגובה ג' או ד' טפחים, ואנשים צריכים לדלג ע"ז כדי לעבור, אין לאסור משום בקיעת רבים, כדמשמע בגמ' ובשו"ע שם שבכה"ג אינו נחשב לבקיעה, כיון שלא נוח לעבור. אבל במקרה הזה הרי עשו גשר מסודר שיהיה נוח לעבור, ועל הגשר אין גידודי, וא"כ צריך לסגור פירצה זו בצורת הפתח כהלכה.

האם יש שיפוע תל המתלקט בגשר

הבודק של מוקד העירוב הגיע למקום, והאחראי ביקש ממנו שיבדוק אולי הכבש בשיעור תל המתלקט, וא"כ הוא עצמו כמחיצה, ואין צורך בצורת הפתח. אמר לו הבודק, אם בני אדם עוברים על הכבש הזה, סימן שאינו תל המתלקט, משום שבתל המתלקט קשה מאוד לעלות. לא לחינם אמרו שהוא נחשב כמחיצה. ואכן הוא מדד מיד את האורך והגובה [בחלק התחתון של הגדר], וראה שהגדר עולה 66 ס"מ מתוך 192, זאת אומרת שהאורך הוא ד' אמות לשיעור הגר"ח נאה, והגובה בערך ח' טפחים בלבד. [כמו"כ לשיעור החזו"א השיפוע נשאר באותו יחס, שבמידות הנ"ל יוצא שהאורך הוא שלוש אמות ושני טפחים, והגובה פחות מז' טפחים, כאשר בתל בשיפוע המתלקט צריך להיות באורך כזה יותר מח' טפחים].

גשר וצוה"פ מעמודים שבצדדיו

כאן המקום לציין לגבי מדידת שיעור השיפוע של תל המתלקט, שנחלקו הפוסקים איך מודדים את הד' אמות, שמתוכם צריך להתלקט י' טפחים. דעת השו"ת מהרלב"ח וכן מבואר בכמה ראשונים (רש"י וריטב"א עירובין דף יט:) ומאירי (שבת דף ק') וכן משמעות המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק קנ"ד ובשעה"צ, וסי' שס"ה ס"ק כ"ד) שמודדים ד' אמות בקו ישר, ומתוכם עולה ד' אמות. אבל דעת האור שמח והחזו"א (כלאים סי' י"ב ס"ק כ"ג) שמודדים ד' אמות בשיפוע הקרקע של התל, ומתוך ד' אמות של שיפוע, צריך שיעלה ד' אמות. ולפי שיטה זו צריך שהשיפוע יהיה תלול יותר, כיון שהאורך של ד' אמות בשיפוע, הוא פחות מאורך ד' אמות בקו ישר. ולמעשה אין הכרעה ברורה בין השיטות, והרבנים הורו להחמיר.

עמוד שנמצא בצידי הגשר באויר בתוך ג' טפחים

והנה כדי לעשות צורת הפתח למעבר שעל הגשר, הם העמידו שני קרשים בצידי הגשר וקשרו חוט מעליהם. אבל לאחר מעשה התעוררו לשאול שהעמודים אינם עומדים על הגשר עצמו, וא"כ יוצא שהם עומדים באויר. ועמודים שאינם על הקרקע או בתוך ג' טפחים לקרקע פסולים, מדין מחיצה תלויה, כעין המבואר בשו"ע (סי' שס"ג ס"י) לגבי לחי. אמנם יש לדון להתיר במקרה זה כיון שהם סמוכים בתוך ג' טפחים לקרקע של הגשר, וא"כ אולי ניתן להחשיב אותם כעומדים על קרקע הגשר.

הבודק העביר את השאלה לאחד מרבני העירובים, והוא השיב שמצד החסרון של מחיצה תלויה, אפשר לעשות לבוד גם בצורה כזו, שהעמוד הנמצא מחוץ לגשר כאילו מתחבר לקרקע הגשר, וזה משום שאפשר לדון כאילו הקרקע נמשכת עד לעמוד. אבל עדיין יהיה בזה חסרון, משום שאין לפניו שטח, והוא מחוץ לשטח המוקף, דהיינו הגשר. א"כ הרי זה כמו עמוד שאינו סותם מקצת מהפתח, שכתב החזו"א שאינו יכול לשמש לצורת הפתח.

ולפ"ז הורה שיש לחלק בין המקרים. אם עושים עירוב לגשר לבד, אי אפשר להשתמש בעמוד המוצמד מן הצד, כיון שהוא אינו סותם את השטח שלפניו, [דהיינו שגם אם נדון שבאותו מקום של העמוד הקרקע נמשכת עד לעמוד מדין לבוד, מ"מ לפני העמוד אין דבר כלשהו לעשות אליו לבוד, וא"כ לפני העמוד אין קרקע]. אבל אם עושים עירוב גם לשטח שלמטה מהגשר, א"כ העמוד נמצא כנגד השטח המוקף, והוא סוגר את השטח שלפניו, וסותם מקצת מהמקום הפתוח, אלא שהחסרון הוא רק שאינו עומד על הקרקע אלא באויר, וכיון שלענין זה מועיל דין לבוד אפשר להכשיר עמודים כאלו לשמש לצורת הפתח לשטח שמעל הגשר.

אבל יש חולקים על הכרעה זו, וסוברים שהעמוד צריך להיות מונח על הקרקע שלפניו דוקא, ולא מועיל שהוא כנגד השטח המוקף של העירוב, כאשר הוא נמצא בגובה ביחס לקרקע שלפניו. ולכן גם אם נדון אותו כלבוד לגשר, הרי אין קרקע לפניו, אלא רק בסמוך לו. [ומקור הדברים ע"פ החזו"א (סי' ע' סס"ק יח) שאם העמוד נמצא מעל מדרגה גבוהה ג' טפחים, אינו כשר, כיון שהוא תלוי ביחס לקרקע שלפניו. והמתירים הנ"ל סוברים שיש לחלק, שדברי החזו"א במדרגה הם כאשר המדרגה בתוך הפתח, וא"כ העמוד תלוי ביחס לחלל הפתח, וזה פסול. משא"כ במקרה שחלל הפתח ישר, והעמוד בתוך ג' לקרקע, ורק ביחס לשטח שלפני הפתח הוא תלוי, כגון שכל הפתח נמצא על גשר או מדרגה, בזה החזו"א מכשיר. וראייתם מדין חלון דלקמן].

ועוד יש מהרבנים שפקפקו בעצם הדין שהעמוד נחשב על קרקע הגשר, דלא מצינו לבוד אלא כשמונח מעל קרקע וכאילו יורד לקרקע, כמבואר בשו"ע לגבי לחי (סי' שס"ג ס"ז), אבל לא להמשיך את הקרקע עד לעמוד, כיון שאין לעמוד צורה של קרקע, שאין בו שטח כלשהו, שיהיה אפשר לומר לבוד כאילו הקרקע ממשיכה. [וחידוש הוא לומר שמחלקים את העמוד לשני חלקים, והמעט התחתון הוא קרקע, וכאלו המשך לקרקע הגשר, וממנו ומעלה הוי עמוד. דמהיכי תיתי לחלק את דין העמוד].

צוה"פ שעומדת על מקום גבוה ג"ט משטח העירוב

שאלה דומה היתה בעירוב שכונתי אחר באחת הערים בדרום, שהחצרות הסמוכות למדרכה [שהן מחוץ לעירוב], היו גבוהות 40 ס"מ מהמדרכה, והיה קיר נמוך לכל האורך, ומעליו גדרות ברזל. בכמה מקומות היו פתחים, והעוסקים בעירוב דנו האם במקרה כזה הקיר נחשב לגידודי, כיון שמצד אחד הוא שווה לקרקע, ורק מצד שני הוא גבוה ד' טפחים. והאם יש חילוק בין מי שמגיע מהמדרכה שצריך לעלות ד' טפחים, ואינו נוח ונחשב גידודי, לבין מי שמגיע מהחצר העליונה שאינו צריך לעלות ד' טפחים אלא רק לרדת ד' טפחים, ויתכן שנחשב נוח, ואינו כגידודי. וא"כ הבאים מהחצר יעשו את הפירצה למקום של בקיעת רבים. וצריך עיון.

העוסקים בעירוב השקיעו לתקן את הפירצות, כדי לצאת מכל חשש, ובעיקר משום שיש מקומות שהניחו לפני הפירצה בלוקים שמשמשים למדרגה לעלות בצורה נוחה, ובפירצות האלו ודאי נחשב למקום שיש בו בקיעת רבים, ולכן עשו צורת הפתח כהמשך לגדרות, דהיינו על קצה החצר העליונה, שכלפי המדרכה התחתונה יוצא שהצוה"פ עומדת על מקום גבוה ג' טפחים ויותר, וכיון שהמדרכה היא השטח של העירוב, ולא החצר העליונה, א"כ היא גבוהה מקרקע רשות היחיד, והוי מחיצה תלויה.

צוה"פ על הגבהה יותר מג"ט

בדין זה מצינו שהחזו"א (סי' ס"ח סק"י וי"א) יסד שדין מחיצה תלויה אינו רק משום שיש בקיעת גדיים מתחת המחיצה, אלא שדין מחיצה שייך רק בי' טפחים הסמוכים לקרקע, ומה שמעל י' אינו מחיצה. ולפ"ז גם כאשר מתחת העמוד יש

קיר הסותם את החלל, אך כיון שלקיר אין דין עמוד ולחי, יוצא שהעמוד מתחיל מעל י' מהקרקע, ואינו כשר.

האם חלון נחשב פירצה או כצורת פתח, ומהו שיעורו

באחד העירובים השכונתיים שביקשו הכשר של מוקד העירוב, היתה שאלה נוספת על פי הדינים הנ"ל. באחד המקומות היתה חניה הפתוחה לעירוב, ובקיר הסוגר את החניה בגבול העירוב, היה כעין חלון גדול מאוד. והנה בדרך כלל חלון הוא מעל י' טפחים מהקרקע, או שיש לו סורגים המשלימים לשיעור גובה מחיצה. או לפחות יש עומד מרובה מהקירות שבצדדים. אבל במקרה זה החלון התחיל בתוך י' טפחים, ולא היה בצדדים עומד מרובה, כיון שכל הצד ההוא היה פתח וחלון. העוסקים בעירוב סמכו על כך שהחניה סגורה וזה רק חלון. אך כאמור לחלון ג"כ יש תנאים, ובחלון כזה אין דין מחיצה.

והנה בגמ' (עירובין דף יא.) מבואר שחצר שריבה בה פתחים וחלונות, צריך שיהיה עומד מרובה על הפרוץ, ונחלקו הראשונים והאחרונים בביאור הסוגיא ואכמ"ל. יש שהוכיחו שיש דין חלון, כמו שיש דין צורת הפתח, וחלון ג"כ נחשב למחיצה. ויש חולקים שלא מצאנו דין חלון, אלא רק צורת הפתח, וכך כותב החזו"א (סי' ע"ז סק"ה ד"ה חלון) דכל חלון בכותל פחות מגובה י' ורחב ד', חשיב פירצה, ולא חשיב הכותל כצורת הפתח, דאין צוה"פ בפחות מחלל י' ורחב ד' וכו'. עכ"ל. והנה לפי דברי החזו"א נראה שאם באמת יהיה בחלון גובה י' ורחב ד', שהוא שיעור חלל של פתח, יהיה לחלון דין צורת הפתח. אבל קשה שהרי הצוה"פ עומדת על הקיר, והיא גבוהה מהקרקע יותר מג' טפחים. אלא מוכח שכיון שהעמודים נמצאים בשווה לקרקע של חלל הפתח, אין חסרון במה שהם גבוהים מהקרקע של שטח העירוב. אך יש שאוסרים למרות הדיוק מדברי החזו"א, כיון שזה סותר לדבריו במקומות אחרים. ובפרט שיש בזה עוד תוספת חידוש, כיון שהקרקע של חלל הפתח, אינה רחבה ד' טפחים, שהרי עובי הקיר לפעמים פחות מג' טפחים, ואין בפתח שיעור קרקע, שניתן להחשיב את העמודים כאילו עומדים על קרקע, וא"כ כיצד יכול להחשב צורת הפתח. ויש עוד להאריך בזה, ואכ"מ.

מחיצה שיש בה חלון בתוך י' טפחים

לכן למעשה הורה להם מוקד העירוב פתרון אחר, להעמיד לחיים צרות תחת אחת מקורות הבטון שמחזיקות את תקרת החניה, ולעשות ממנה צורת הפתח. וע"פ דברי החזו"א (סי' קי"א סק"ה) שגם דבר שלא נעשה לשם פתח, אפשר לחשוב עליו שיהיה פתח, בפרט שאת הלחיים הם עשו לשם פתח. אמנם י"א ע"פ הפמ"ג בהלכות סוכה (על דברי הרמ"א סי' תר"ל ס"ב) שבכה"ג שלא נעשה לשם פתח, שצריך שהמזוזות יגיעו עד לקורה העליונה.

בעירובין כל פרט מעכב את כל כשרות העירוב

בענין פת העירוב, שצריכים להניח בכל עירוב בנוסף לתיקון המחיצות, היו בזמן חז"ל הלכות רבות מי צריך לתת ומי פטור, ושיהיה אחראי לגבות מכולם, כל שבוע, ולשים לב אם מישהו לא נתן את חלקו שאז השיתוף אינו מושלם ואינו מועיל. אבל בזמנינו פחות מצויות בעיות בענין זה, כיון שב"ה יש שפע, ואדם אחד יכול לתת את הפת הנצרכת עבור כל השכונה וכל העיר, ויכול לזכות מדעתו לכולם ע"י אדם כלשהו, ואינו צריך לקבל רשות או להודיע על כך לשאר השכנים. הבעיה היא בעיקר שיש תושבים שאינם ראויים לערב בפת, דהיינו גויים ומומרים, שהם אוסרים את העירוב והשיתוף עד שישכרו את רשותם.

ומ"מ צריך לדעת גם את ההלכות של הנחת העירוב, ולהקפיד עליהן, כי אם הפת אינה כשרה, הרי העירוב כולו נאסר בטלטול מהבית לחוץ, ובכלים ששבתו בבית אף מחצר לחצר, ולא מועילה ההשקעה בבדיקת החוטים ותיקון ההיקף של העירוב להתיר טלטול תינוקות ומאכלים מבית לבית. וכבר ארעו מקרים של ישובים שעשו היקף של עירוב, ולא היה אף אדם שהניח פת לעירוב כהלכה.

עירוב הוא דבר מאוד מיוחד, שאם חסר פרט אחד, הכל נופל, הכל נאסר, וצריך לחזור ולשנן את מגוון ההלכות כל הזמן, להיות עירני לכל הנושאים, כדי שיהיה עירוב כשר.

מצות של העירוב שהתליעו, ומעלת העירוב במצות

בחודש האחרון היה מעשה שאירע באחד הישובים הטובים, שיש בו משפחות חרדיות, ובשביל פת העירוב, הם מניחים שלוש מצות, המונחות בארון מיוחד בבית הכנסת, כמנהג המוזכר ברמ"א ובפוסקים (סי' שס"ו ס"ג). מצות אלו מחליפים כל שנה בערב פסח, וכפי שכתב הרמ"א (סי' שס"ח ס"ה) שהמעלה במצות שאפשר לערב בהן גם בימי הפסח, ועוד מעלה שמצות הן מאכל המחזיק מעמד שנה שלימה [גם בזמנים הקדומים שלא היו אריזות המאריכות את חיי המדף]. אבל הפוסקים הזהירו שהמצות יכולות להתעפש, והמשנ"ב (שם ס"ק י"ח) כתב שיכולות גם להתליע בתולעים קטנים שקורין מילבן, וכיון שאי אפשר לאוכלם, אינן כשרות לערב בהן. ומשום כך דעת כמה אחרונים שעדיף לערב כל ערב שבת. אלא שכנגד זה יש את החשש שישכחו לערב שבת אחת כמ"ש הרמ"א, ולכן בעירוב של עיר צריך דבר ראשון לעשות עירוב במצות, שיהיה קבוע ולא יהיה מכשול. ואם רוצים להוסיף ולהדר, יעשו בנוסף לכך כל שבוע גם עירוב בפת אחרת. וגם ענין זה הוזכר במשנ"ב שם, וכן האריז"ל היה עושה עירוב בפת כל שבוע, כדי לזכות במצוה.

אבל כאמור גם בעירוב של מצות שהוא קבוע, יכול להיות מכשול, אם המצות יתליעו. ולכן בישוב הנ"ל האחראי מקפיד לבדוק את המצות כמה פעמים בשנה, וכל פעם מדביק מדבקה עם תאריך של זמן הבדיקה, כדי לפקח על המצות שיהיו כהלכה. בשנה זו הוא ניגש למצות בחודש שבט וגילה להפתעתו שהמצות כבר התליעו. לאחר שבדק אותן כחודשיים לפני כן. מיד הוא פירסם בישוב, שמי שיש לו אפשרות להשיג כבר עכשיו מצות כשרות לפסח, [משום שאם ישים חלות, יצטרך להחליפם כל שבוע], בדורינו כבר מחנוכה עובדים באפיית מצות לפסח, והביאו לו שלש מצות חדשות כשרות לפסח, שיזכה ויניח עירוב חדש. בעקבות המעשה ביקשו לעורר גם למקומות אחרים, שיבדקו את המצות, וישגיחו שהן לא מתליעות. ואכן היו עוד שציינו שמצאו שהמצות התליעו.

יש לציין שבזמנינו שיש אריזות סגורות, המצות יכולות להחזיק אפילו כמה שנים, אם הן נשמרות במקום קריר ויבש. לכן מוקד העירוב מורה לשואלים, וגם לאברכים שעושים עירוב בביתם במשך השנה, שאין מצות כשרות לפסח, בכל זאת כדאי לקנות בכמה שקלים חצי קילו מצות חמץ, ולבערן לפני פסח, כדי שיהיה עירוב בקביעות, ולא כל שבת יצטרכו לחפש מי הוא השכן שנמצא ביום שישי ויכול להגביה את החלות ולזכותן.

וכך ראוי לעשות, להניח רק מצות שסגורות באריזת הנילון המקורית, שלא פתחו אותה. כמו"כ חשוב להניחן במקום יבש שאינו לח, כגון שלא להניחן במטבח בארונות העליונים, שיש בהם לחות מהתבשילים שעל הגז. ומ"מ ודאי חשוב לבדוק את המצות לאחר תקופה ממושכת, כיון שיכולים להיות כל מיני סיבות שלא חשבו עליהן, והן גורמות למצות להתליע מהר.

צורת הפתח שהחוט משופע מאוד

באחת הערים שנבדקו בחודש האחרון, היה מקום אחד שהבודק גילה דבר נדיר, שעוד לא ראה כמוהו. חלק גדול מהעירוב היה מבוסס על חוטים הקשורים לעמודי תאורה גבוהים במיוחד (9 מטר ויותר), ובמקומות שלא היו עמודי תאורה השתמשו בעמודי עירוב הרגילים שהם נמוכים יותר (5.2 מטר בערך מעל הקרקע). באחד המקומות האחראי היה צריך לעשות צורת הפתח לחבר בין קטע של גדר, לעמוד תאורה הממשיך את העירוב, לשרשרת עמודי תאורה לאורך הרחוב. לשם כך הוא העמיד עמוד של עירוב סמוך לגדר, וקשר חוט מראש עמוד העירוב, אל ראש עמוד התאורה, שבסמוך לראשו יש (בקע) כניסה מסוימת [שמסתיים העמוד הרחב ומתחיל עמוד צר], ושם ניתן לקשור את החוט שיחשב על גביו. משא"כ אם יקשור נמוך יותר הרי זה יהיה מן הצד.

חוט בשיפוע גדול ביותר

הבודק של המוקד הסתובב עם האחראי, והגיע למקום הזה והבחין שהחוט משופע מאוד, והוא בשיפוע יותר מ-45 מעלות דהיינו יותר זקוף משוכב. כיון שההפרש בין הגבהים הוא כמעט שלוש מטר, והמרחק ביניהם כשני מטר. ובדין חוט משופע כתב המשנ"ב (סי' שס"ב ס"ק ס') שאם אחד העמודים גבוה מחבירו הרבה, והקנה העליון מונח בשיפוע כשר. ובשער הציון (ס"ק מ"ו) כתב שכ"כ הפמ"ג, ובחידושי רע"א מסתפק אם מונח בשיפוע הרבה, וציין לדברי הרא"ם, ולא התבאר מהו שיפוע הרבה, שעליו הסתפק רע"א, ואם יש הגבלה מסוימת גם לפי דברי הפמ"ג. ועיין לעיל גליון 16, שהבאנו שלוש דעות בענין זה, יש סוברים שמה שמותר הוא רק עד הפרש של 1 מתוך 20 דהיינו בצוה"פ של 20, מטר יכול להיות הפרש של מטר אחד, ובשני מטר רק עשרה ס"מ. והסברא בזה משום שביותר מכך לא נראה נורמלי והוי פתחי שימאי. רבני העירובים בבני ברק מורים עד שיפוע של תל המתלקט, שבצוה"פ של שני מטר יכול לעלות עד מטר, ובעשרים מטר יכול לעלות כ-8 מטר, וזה שיפוע גדול מאוד, והסברא מפני שעד שיעור זה מצאנו שקרקע נחשבת ישרה, ויותר משיפוע זה נחשבת זקופה כמחיצה, ומשקוף צריך להיות שוכב ולא זקוף. אמנם למעשה הורו למעט בשיפוע, אבל הכשירו בשעת הצורך שיפוע גדול כזה. ובספר נתיבות שבת הביא בשם הגר"א קוטלר להקל עד 45 מעלות שהוא שיפוע גדול מאוד, וקשה להכשיר כ"כ הרבה, והסברא מפני שביותר משיעור זה, החוט כבר יותר עומד משוכב, ויצא מגדר משקוף. אבל הגר"מ רוזנר הוכיח שההוראה של הגר"א קוטלר לא היתה להכשיר בפחות מ45, אלא לפסול ביותר מזה, ועי' לעיל גליון 16.

בדרך כלל לא מגיעים לשיפוע של 45 מעלות, אבל במקרה זה השיפוע היה יותר מ-45 מעלות, וא"כ לשיטה המקילה ביותר אינו כשר לצורת הפתח. הבודק

הבין שהסיבה שלא עשה חוט בגובה שווה עם לחי מתחתיו, מפני שבעירב עירוני קשה לפקח על הלחיים, ומסתמא הוא יפסל במשך הזמן, אבל ביקש מהאחראי שבמקום זה יעשה גדר בפירצה, לחבר את עמוד התאורה למעקה שבצד, ולא ישתמש בצורת הפתח. האחראי אמר שהוא ביקש ממנהל התשתיות, והוא לא הסכים לסגור מטר במדרכה, למרות שהיא בקצה העיר ואף אדם לא עובר בה, ולכן האחראי עשה את המוטל עליו, והתקשר לאחד מרבני העירובים של הרבנות, והוא התיר לו לעשות בשיפוע כזה. אך אותו רב לא היה במקום, אלא רק השיב דרך הטלפון, וכנראה שלא שיער בדעתו שמדובר בשיפוע כ"כ גדול, כיון שאנו יודעים שלא היה מתיר שיפוע כזה.

מדברים אלו רואים שוב, שצריך להביא בכל מקום אדם שבקי בהלכות, שיעבור בעצמו על העירוב, ויראה את כל ההיקף ויבחין בכל השאלות, כיון שיש הרבה מצבים שלא שמים לב להגדיר את הבעיה, ואת דרגת חומרת השאלה. וחשוב מאוד לעורר על כך בכל עיר ובכל מושב, שכל עוד שלא עברו על העירוב ביסודיות, יתכנו מקומות שיש בהם דברים שלכל הדעות אינם כשרים.

והנה במקום הנ"ל אמר הבודק לעצמו, שבדבר זה אין לפסול את העירוב, כיון שפירצה זו קטנה מי' אמות, ולשיטות שצורת הפתח עושה עומד מרובה (כמובא בביאור הלכה סי' שס"ג ס"ו) יש בה היתר של עומד מרובה, אלא שהמשנ"ב נוקט להחמיר כשיטות שפירצה הסמוכה ללחי או לעמוד, אינה ניתרת בעומד מרובה (שם ס"ק כ"ג), אך כיון שבמקרה זה הפירצה רק בצד אחד, דעת החזו"א לצדד כשיטת המקור חיים שאומרים עומד מרובה, והמשנ"ב (בשעה"צ שם ס"ק ט"ז) נראה שהחמיר גם בזה. לפ"ז למרות שהצוה"פ האלכסונית אינה כשרה, יש לה היתר של עומד מרובה לשיטת המקו"ח והחזו"א. הבודק לא אמר את ההיתר הזה לאחראי, כיון שהוא חשש שיחול שינוי בגדר ויקצרו אותה מעט, והאחראי לא יבחין שהעומד מרובה נפסל, [כי בשביל העומד מרובה, צריך לסמוך על רשת רעועה שממשיכה שם את הגדר], ועוד שאינו נכון להורות לעשות עירוב בצורה שאינה טובה לדעת המשנ"ב. לכן צריך לעשות איזה תיקון לפירצה זו.

כאמור האחראי אמר שיש לו בעיה עם העיריה בענין זה, ואינו יכול לתקן את הדבר כעת, אחרי שהמנהל אמר לו שלא לעשות שם גדר. וזו אחת מהבעיות בעירובים עירוניים, שיש מקומות שיש קשיים לתקן את העירוב כהלכה, ואדם שמברר סתם, אינו יכול לדעת אם באמת אין דברים כאלו בעייתיים בעירוב.

התעוררות מהישובים לתקן עירובים, ע"י אברכים שמעוררים

בשבועות האחרונים התחזק יותר הביקוש מהישובים בארץ שיבואו שלוחי מוקד העירוב לבדוק את העירוב בישוב. ברוב המקומות הביקוש מגיע ע"י אברכים שמעוררים את האחראי בישוב, או תושבים מתחזקים שגרים בישוב שיש להם קשר עם רב או אברכים שעוררו אותם על ענין העירוב, לאחר שהם ראו את הגליונות ולמדו כמה בעיות מצויות בעירובים ברמה כזו. מתוך מספר הישובים שהיו בחודש האחרון, יש ישוב שהאחראי לומד חברותא עם אברך דרך ארגון אילת השחר, ויש ישוב שקבוצת אברכים נוסעת כל יום ללמוד בבהכנ"ס שבישוב במסגרת כולל יום, עצם מציאותם מחזקת את המקום, ואחד האברכים פנה לתושב דתי והציע שמוקד העירוב יבדוק את העירוב. התושב פנה לאחראי, ושניהם אמרו שרוצים להשקיע ולשפר. בישוב נוסף יש אברך שנוסע במיוחד לישוב, למסור שיעור, ועורר אותם לעשות עירוב, ובישוב נוסף ע"י ישיבה שעברה לישוב.

עמוד שנותר מעירוב שהיה ואינו

בכל המקומות מדובר בהשקעה גדולה מאוד, יש מקומות שלפחות יש בסיס לעירוב, יש עמודים וחוטים קשורים, והתיקונים הם במקומות שחידשו מבנה מתחת צורת הפתח, או שאחד התושבים גדר את חצרו ויוצא שאחד העמודים בתוך חצר מוקפת, והכריע המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק קי"ג) כדעת המקור חיים שעמוד כזה אינו כשר. בישובים אלו צריכים לעשות כמה עמודים חדשים, וליישר עוד עמודים שהתעקמו, ולמתוח חוטים רופפים, ועלות התיקונים יכולה להגיע ליותר מעשרת אלפים שקלים. אבל לצערינו הגדול מתוך הישובים הנ"ל היו גם כאלה שלא היה בהם עירוב כלל, או שהיה עירוב וכבר כמה שנים שהוא איננו, החוטים נקרעו ולא היה מי שיקשור אותם, או שהיה מישהו שקרע אותם בכוונה, וקומץ הדתיים שבישוב אינם יודעים מהי חומרת איסור הטלטול במקום שאין עירוב, או שאינם יודעים מה הוא כולל, מה אסור לטלטל. והמכשול עצום ונורא רח"ל.

לכן חשוב לציין לכל מי שיש בכוחו להשפיע על העירוב במקום כלשהו, שיסייע לתושבים להתקדם, גם אחרי ההתעוררות הראשונה, כיון שהקשיים בתחילה הם גדולים, בהשגת התקציבים והתרומות והאישורים, ולא יסתפק בהתעוררות ראשונה.

האם להודיע שהעירוב פסול

אחד הישובים שהבודק היה בשבוע זה, הוא ישוב הנמצא בקירבת טלוסטון (קרית יערים) לפני בית שמש, ובשנים האחרונות הגיעה לשם ישיבה חרדית. רבני הישיבה הודיעו לבחורים שאין עירוב בישוב כלל, כבר תקופה של שנה או יותר שאין מי שמתחזק את העירוב, ורואים שיש חוטים קרועים. אין ספק שאסור לטלטל בישוב, ורק לשטח הישיבה הם עשו היקף נפרד. כמובן שזה לא דבר קל לבחורים שבאו ממקומות שרגילים לטלטל, לשמור עצמם שלא להוציא כלום משטח הישיבה, אבל הדין ברור שאין שום היתר לטלטל בשאר הישוב. אך רבני הישיבה התחבטו מה מוטל עליהם לעשות בשביל שאר בני הישוב, שיש מהם הרבה משפחות שומרות שבת, וחלקם מתחזקים ברמה גבוהה, ומ"מ הטלטול הוא דבר פרוץ, שגם אם יאמרו להם ספק מי ישמע וכמה ישמע.

ההכרעה בשאלה זו קשה מאוד, ובהרבה מקומות מתחבטים בה. יש הרבה שיודעים לצטט את מאמר חז"ל מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין, אבל זה רק כשיודעים שלא ישמעו, משא"כ ברוב המקרים ברור שיש אנשים שכן ישמעו, לפחות לעצמם אם לא גם לבני ביתם, ואנו פוגשים בישובים האלה הרבה אנשים שאומרים על עצמם שאינם מטלטלים כבר הרבה שנים, ובכה"ג אסור להימנע מלעורר על איסור הטלטול בשביל שיש כמה שיהיו מזידים. וצ"ע למעשה.

בחודש טבת היתה עיר אחת שפירסמה שאין עירוב בעיר, העירוב נפסל וצריך להשקיע בתיקונו מאתיים אלף שקלים. הפרסומת הפעילה לחץ על הגורמים הממשלתיים שיתנו תקציב מיוחד ומוגדל, ואכן קיבלו את התקציב ועשו עירוב חדש. התהליך הזה לקח יותר משלשה חודשים שבהם היה מפורסם שאין עירוב באותה עיר, וכל משפחות האברכים שבעיר נזהרו בקושי גדול, שלא לצאת בשבת מהבית עם הילדים, ומסתמא גם רבים מכלל הציבור נזהרו, אבל התושבים ציינו שהמכשול שנראה ברחובות בשבת נורא ואיום. ידוע שהחזו"א אמר שאינו מסוגל ללכת ברחוב בשבת, מפני שרואה אנשים שומרי מצוות שמחללים שבת בטלטול האסור, רח"ל. כמובן שאינם חשודים לטלטל במזיד ממש, אלא מחוסר ידיעה אומרים סברות שונות, שחוטי החשמל הם העירוב, או הבתים עושים מחיצה, דברים שאין להם שום תפיסה בהלכה, ומ"מ היה צריך להודיע, מפני שיש רבים שימנעו את עצמם מלטלטל.

בעיר אחרת הסמוכה לעיר הנ"ל, הביאו מומחה שיבדוק את העירוב, וגילו מיד שהעירוב פסול ממש, היו חוטים מן הצד, והיו חוטים חסרים, והרב המקומי הכריע שלא להודיע שהעירוב פסול ממש, כיון שיהיו רבים שלא יעמדו באיסור ויכשלו, לכן הודיע בניסוח מעורפל, שהתגלו בעיות בעירוב, ונכון להימנע מלטלטל. להרבה אנשים ההודעה לא עזרה, אבל מי שהוא הכיר שאם יאמר לו ימנע מלטלטל, הוא אמר לו באופן אישי שהעירוב פסול ושלא יטלטל כלל.

תכננו מספר תיקונים, והתברר שצריכים לחדש את הכל

לפני כשבועיים היה בישוב עם הישיבה הנ"ל אחד מרבני הישיבה עם משפחתו, ואשה של אחד מתושבי המקום, שומרת תורה ומצוות, באה בשבת לבקש טיטולים עבור הילדה הקטנה שלה. הרב לא היה בביתו, ובני המשפחה נתנו לאשה את אשר ביקשה. כשהגיע הרב לחדרו שמע על הסיפור, והדבר כאב לו מאוד. הרי אין עירוב בישוב, ואסור לטלטל בו, ולא די שאיננו מוחים כל הצורך בתושבים, עוד אירע כזה דבר שנתנו משלהם לטלטל, הרי יש בזה איסור של לפני עיור לא תתן מכשול. הרב [שבנוסף לתפקידו נמנה על קוראי גליונות תיקוני עירובין, וגם מדפיס אותם עבור הבחור האחראי על העירוב בישיבה] החליט שיקרא למוקד העירוב, שיקשור מחדש את החוטים, ויוסיף תיקונים וכמה עמודים במקומות הנצרכים.

הבודק הגיע לישוב והסתובב יחד עם הרב והבחור שאחראי בישיבה. הוא רק הגיע לעמודים הראשונים שהיו שם, ועמד נדהם ונחרד. הוא קרא לרב שיתבונן מה הוא אומר על החוט בראש העמוד, והוא הבחין שהעמוד אינו בצורה המקובלת המובאת בגליונות. הבודק אמר לרב שיתקרב ויביט מלמטה, ומיד הרב אמר את הדבר הנורא, החוט אינו מעל העמוד, הוא ממש מן הצד. פסול לחלוטין! הברזל שמיועד לקשירת החוט, אינו מעל העמוד אלא מולחם מן הצד של העמוד, [שהרי העמוד חלול ואי אפשר להלחים מעליו, אא"כ שמים עליו מכסה מברזל כמקובל אצל העוסקים בעירוב], והחוט שמסובב סביב למוט הברזל אינו עובר מעל העמוד. לרגע הוא עצר לחשוב אולי בכל זאת, הסיבוב של החוט מסביב למוט, מגיע משהו מעל קצה העמוד, וא"כ אפשר לומר שהחוט מעל גבי העמוד. אך הבודק הסביר שגם אם זה יכול להיות נכון בעמוד מסוים, אך זה בכלל אינו מוכרח, כיון שהעובי של החוט הוא מילימטר אחד, ומצוי שבהלחמה של המוט לעמוד, לא הצמידו אותו לגמרי, ואם יש רווח קטן כזה של מילימטר אחד, הרי גם החוט שמסובב על המוט אינו מעל העמוד. וכל זה מלבד שיתכן מאוד שהסיבוב של החוט לאחר הקשירה אינו מצטרף להחשב קנה,

כל עמודי העירוב קשורים מן הצד, תמונה מלמטה

[כמבואר בחכמת שלמה על השו"ע (סי' שס"ג סכ"ו) לגבי טבעת שהחוט קשור אליה, ועי' מש"כ בזה בגליונות הקודמים].

חוט העירוב קשור למוט מהצד

לאחר שהכריעו על העמוד הראשון, שהוא עשוי בצורה שאינה כשרה, התקדם הבודק לעמוד השני, לראות שהוא עשוי כהלכה והבעיה רק מקומית בלבד, אבל הוא גילה שגם העמוד השני עשוי באותה צורה, וכן העמוד השלישי והרביעי, עד שהגיע למסקנה העגומה, שכל הישוב עשוי בעמודים שאינם כשרים. גם אם יש מקום שהעמוד מסובב, ואחד מהחוטים כשר מפני שהוא עובר ממש מעל העמוד [כיון שהמוט נמצא בצד שני של העמוד, ראה בתמונה], מ"מ הרי החוט שכנגדו אינו מעל העמוד כלל והוא פסול. הבודק לא ידע מה לומר לרב שביקש לתקן את העירוב, הוא קרא לו בשביל להשקיע כמה תיקונים בודדים, ומתברר שאין שום בסיס, אין עמוד אחד שעשוי כמו שצריך. צריך להתחיל מהתחלה, ולהרכיב ראשים לכל העמודים. וכמה מצער לחשוב על אותן שנים שחשבו שיש עירוב, ולא היה כלום.

חוסר האחריות בהתקנה שאינה ע"י המומחים בהלכה

רבני העירובים שהובאו לפניהם התמונות המצערות, שאלו בתמיהה מי עושה כזה עירוב, איזה רב פיקח עליו ולא אמר לו איך לעשות, הרי זה חוסר אחריות ממש. אבל הבודק אמר להם מתוך הנסיון שאין על מי להתלונן, כפי הנראה העירוב לא נעשה ע"י אחראי על עירובים, ולא בפיקוח רב, אלא ע"י עובד של המועצה, שרצתה לחסוך כסף ונתנה את העבודה לקבלן או מסגר, שאמרו לו לעשות צינורות עם חוטים מסביב לישוב.

פעמים רבות הוזכר הענין בגליונות אלו, שלא למסור את העבודה ביד מי שאינו עוסק בעירובים, שבכל שינוי קטן בראש העמוד, או בהעמדת העמוד על גבי אבן או קיר, יכול לגרום שכל העירוב פסול, וכל העבודה אינה שווה. באותו זמן אף אחד לא חושב על הבעיה שיכולה להיות, ואנשים מרוצים שעשו עירוב בזול ומטלטלים, ורק אחרי כמה שנים מתברר שמעיקרא לא היה עירוב כלל, או שבמשך השנים לא קשרו את החוטים נכון, רח"ל.

צריכים לחזור ולהשריש את הדברים, שחייבים לבחור דוקא את העובדים המקצועיים, ולפקח עליהם שיעשו כפי הדרישות שהורו, [כי גם העובדים הקבועים אינם בקיאים בכל פרטי ההלכות שהורו הרבנים המומחים, וגם עליהם עומדים רבנים ומפקחים], ולאחר ההתקנה חשוב להזמין שוב בדיקה מקיפה, להשגיח שלא שכחו שום פרט. הדברים האלו אינם חידוש כלל, כולנו יודעים לעשות אותם בענינים הגשמיים, כל מוצר קונים אצל החברה המובילה באותו ענין, ולא כל חברה טובה בכל מוצר. החידוש הוא שלא מעתיקים את חשיבות הענין לנושא ההלכתי של עירוב, שהוא כ"כ מורכב ומסובך, וכל שבוע מוצאים עוד ועוד מקומות שהעירוב אינו כהלכתו.

עירוב בעיר ידועה שהתגלה שהוא פסול

לפני חודש גילו באחת הערים הגדולות בגוש דן שהעירוב פסול בכמה מקומות. מיד קראו לאחד הת"ח הבקיא בכל הקולות של האחרונים בעירובין, והוא עבר על העירוב ולא מצא דרך להכשירו כמות שהוא. באותה עיר גר ת"ח גדול ומפורסם הנמנה בין גדולי הדור, והוא אמר לאותו ת"ח שאם יתקן את העירוב בעיר זו, הוא יראה ישועה בענין מסוים הנצרך לו. מאז השקיעו הרבה בעירוב במשך כמה שבועות, ובכעת לקראת סיום תיקון העירוב, הוא זכה לישועה ההיא.

מדברים אלו אנו לומדים שעירוב כשר, הוא דבר מאוד קשה. בהרבה מקומות חוסכים ולא משקיעים כפי הנצרך, והתוצאות גרועות מאוד, עד כדי פסול ממש, בזמנים אלו אנו זוכים לראות התעוררות גדולה והתקדמות עצומה בהרבה מקומות. הדברים אינם נעשים בקלות, יש קושי גדול להשיג את התקציבים הגדולים הנצרכים לכך, ולפעמים יש גם קשיים מתושבים המתנגדים לכך, ואנו מקוים שבכל מקום יהיה סיוע והצלחה בעשיית העירוב כהלכה, וכל מי שיסייע יזכה לברכה וישועה, משבת אשר היא מקור הברכה.

ובינתיים, תפקידנו לשמור את עצמנו ובני ביתינו, שלא לטלטל במקומות שהפיקוח אינו מסור ביד המומחים הידועים, ולא לסמוך על שמועות שיש עירוב. כי באמת יש מקומות שעושים עירוב, ואינו עירוב. וגם אם יש איזו שיטה שמתירה אותו, אם היא לא נפסקה להלכה, אין לסמוך לטלטל על פיה, למרות שהרבנות מוכרחת לסמוך עליה.

החלפת ראשי העמודים

בענין תיקון ראשי העמודים הנ"ל, יש לציין שתיקון ראשי העמודים אינו דבר פשוט כ"כ, כיון שצריך לטפס לראש העמוד, ולנסר את המוט המחובר שלא כראוי, כדי שיהיה אפשר להרכיב ראש חדש, וכדי שלא יצא מכשול בעתיד שיקשרו את החוט למוט שבצד. ודבר זה מסוכן מאוד לעמוד על סולם בגובה 5 מטר, לנסר ברזל עם דיסק חשמלי, בפרט שהאדם עומד בסולם מתחת לגובה ראש העמוד והדיסק. ועוד בנוסף לכך כבר הזכרנו בגליון 82 שיש עמודים שאינם יציבים כ"כ, וארעו מקרים שהעובד נפל מראש העמוד ונפצע.

לכן גם תיקון כזה אינו פשוט, צריך לשכור מנוף שיעלה את העובד באופן שיעמוד מעל גובה ראש העמוד, וינסר ויתקין כראוי בלי חשש סכנה. כמובן שזה אחד המצבים שהמועצה מעונינת לחסוך בעלויות, ואינה משווה את ההוצאות האלו, לסכומים הגדולים פי כמה שהיא משקיעה בשאר הצרכים הגשמיים, ולא דורשת לחסוך במינימום שכזה. אנו מקוים שימצאו דרך להשקיע נכון בתיקון העירוב, בישוב זה ובשאר הישובים, ונזכה כולנו להציל רבים מעוון חילול שבת.

באחד באדר משמיעים על השקלים

בהזדמנות זו אנו מגלים מעט מהפעולות הנרקמות בזמנים אלו להרחבת פעילות המוקד, אשר יש בה כמה מערכות שונות, שיש הבדל גדול ביניהם, ברמת הכשרות ובציבור היעד. וענין זה חשוב לנו לציין, כיון שבגליונות אלו אנו מגוונים את הסיפורים מכל התפקידים יחד, לתועלת הקוראים, אך צריך לבאר ולסדר שכל דבר חשוב לעצמו, ואינו שייך לחבירו.

א. בראש המערכת עומדת המטרה החשובה לסייע להקים עירובים שכונתיים מהודרים, שיעמדו בפסיקת ההלכה המקובלת כיום ע"פ רבני העירובים, ושיהיו עשויים בצורה טובה ובטוחה שלא יבואו ח"ו לידי טעות ומכשול.

ב. שלב נוסף שמנסים כעת להשקיע בו, להכשיר ישובים ומקומות נופש, שיהיו ראויים למשפחות בני תורה, הן בבנייתם, והן בפיקוח השבועי עליהם, שלא יהיו כבישים בין עירוניים, ושלא יהיו קרפיפות, פירצות, ואפילו להתגבר על הבעיה של העמודים העקומים.

הביקוש ב"ה גדול מאוד, כל שבוע אברכים מתקשרים לשאול להיכן אפשר לנסוע לשבת, וכמעט שאין בידינו מקומות ראויים לטלטל בהם, כמובן מפני שהדרישה בישובים אינה ברמת כשרות טובה, והאפשרות להתחייב ולהשקיע גם היא נמוכה.

לכן אנו פונים בואת לכל מי שיכול לסייע, הן בכושר תיאום נכון עם רבני המקום, ובמקביל עם בעלי הדירות להשכרה, שנקבל שיתוף פעולה. כמו"כ מי שיודע על מקום שמספיק להשקיע תיקון מועט כדי להכשירו לציבור, שיודיע לנו. וכן מי שיכול לסייע בתרומות נכבדות, כדי שנוכל לזכות את הציבור בשמירת שבת מהודרת כהלכתה שיפנה בהקדם לזכות במצוה חשובה זו.

ג. תפקיד נוסף שכבר נמצא באמצע תהליך, לעשות עירובים בישובים שאין בהם עירוב כשר, במקומות שבהם לא ניתן להגיע לרמת כשרות טובה, ומ"מ יש בה כדי להציל מפני חילול שבת. בענין זה ההכרעה קשה מאוד, מה ניתן להקל בשעת הדחק לפי שורת הדין ומה אינו לפי שורת הדין, שיתכן שהמכשול שיוסיפו לטלטל בעשיית העירוב, גורם שלא ראוי לעשות את העירוב, והדבר נתון להכרעת הרבנים. ומ"מ יש הרבה ישובים שניתן להגיע בהם לעירוב כשר, ובזה אנו עוסקים כעת, וכל העוזרים והמסייעים הן בממון, והן בתיאום ובעשייה, יזכו לברכה וישועה.

מצוה זו עדיין בגדר מת מצוה, וכל מי שיטול חלק בה, יהיה שותף במהפכה גדולה בעשיית עירובים כשרים ע"פ ההלכה, שהיא זכות עצומה של זיכוי הרבים בשמירת השבת מקור הברכה, **וזכות ביצור חומות השבת והעירוב, תשמור על כל ערי ישראל, ותגן על התורמים והמסייעים ועל כל ישראל, מכל פגע רע ומכל צרה וצוקה, ונזכה לשמירה מיוחדת וברכה וישועה.**

לסיוע ולתרומה בכל העניינים הנ"ל

נא לפנות לטל': 054-8483320

הוצאת ספר תיקוני עירובין

הגיע ביקוש רב להדפסת הספר בתמונות צבעוניות שההמחשה בהם ברורה כפל כפליים

אך ההדפסה מתעכבת עקב העלויות הגדולות

מי שיכול לזכות בהדפסת 1000 ספרים

שיפנה השבוע לטל' 054-8483320

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי

קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון שאלות הלכתיות
המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 87
אדר ב' תשע"ו

בדיקת ארבעה ישובים להכשרת העירוב למשפחות אברכים

בשבוע זה יצאו בס"ד שלוחי מוקד העירוב לבדוק את מצב העירובים בכמה ישובים ידועים, שהרבה משפחות בני תורה מתארחות בהם כל שנה, השליחים בחנו את האפשרויות להדר בהם ולהכשירם ברמה הראויה לבני תורה. ובשבוע זה כבר היו בארבעה ישובים בדרום הארץ. המלאכה הזו דורשת מאמץ רב בכמה תחומים, לבדוק את האפשרויות הטובות מבחינה הלכתית, לפי תנאי השטח, באיזה מקום יש גדרות חזקות באיזה מקום אפשר להעמיד עמודים. איזה קרפף כדאי להוציא ע"י עמודי עירוב, ואיזה צריך לגזום דוקא, למרות שזה כרוך בגיזום פעמיים בשנה, כל שנה. אי אפשר לפרט את כל הסיבות שצריך לקחת בחשבון, ואנו מקוים שהעוסקים בענין ימצאו את הפתרונות הטובים והכשרים לכל מקום באשר הוא. בנוסף משקיעים במוקד לתאם את הדברים עם הרב המקומי ועם האחראי על העירוב, שלא תהיה ח"ו פגיעה כלשהי בהוספת ההידורים, [ומי שיכול לסייע, שיפנה למוקד].

בהכשרת העירובים במקומות נופש יש צורך בגיזום סמוך לעמודים

לאחר מכן מגיע השלב של ביצוע ההתקנה והתיקון כהלכה ע"י עובדי מוקד העירוב, שכמעט בכל מקום מדובר בהשקעה של כמה אלפי שקלים הכוללת השלמת גדרות שנפרצו, התקנת עמודים ישרים עם יציקות בטון כראוי, הוספת לחיים [עד כמה שאפשר], וגיזום של קוצים וצמחים של קרפיפות, או שגדלו צמוד לעמודים של צורות הפתח. ועוד כמה דברים שמקפידים עליהם בעירובים השכונתיים. בענין זה אנו זקוקים לסיוע של הציבור, כיון שההדרישות האלו אינן מגיעות מהמועצה והרבנות, שמסתפקת בכשרות אחרת.

דין עירוב בישוב ששעריו נפתחים בשבת

בין המקומות שהגיעו שלוחי המוקד בשבוע זה, היה ישוב אחד בדרום שרבים נוסעים אליו, ובשבוע הקודם לבד היו שנים ששהו בו בשבת, והתקשרו לשאול מה מצב העירוב. בעקבות הביקוש שיש בו, התעסקו בו במשך השנים האחרונות כמה ת"ח בודקי עירובים, ולמעשה יש לו היקף טוב שרובו גדר בטחונית, שהיא גם סמוכה לבתים באופן שאין חשש של קרפף, והפירצות שהיו תוקנו במהלך הזמן, וא"כ יש בסיס טוב לעירוב. החלק הבעייתי בישוב זה הוא דוקא בכניסה לישוב. בישוב זה יש כביש עם שני נתיבים רחבים, ובאמצע אי תנועה [בלי גדר], ולכל נתיב יש שער גדול, שכאשר הוא סגור יש לו דין מחיצה [ולצורך העירוב הוסיפו בתחתית השער רצועת גומי עבה (ראה בתמונה), כדי שיגיע לקרקע, ולא יהיה כמחיצה תלויה]. בשבת סוגרים את השער, אבל הוא נפתח כמה פעמים כל שבת, בשביל כניסה ויציאה של רכבי חירום ושיטור, ובאותו זמן שהשער נפתח, אין היקף העירוב שלם אלא פרוץ, ונאסר לטלטל בישוב באותו זמן. [ועוד יש שדנו לפ"ז גם על ההיתר לאחר סגירת השער, כיון שהוא שער חשמלי ונסגר לפעמים ע"י יהודי שאינו שומר מצוות, והרי זו מחיצה שנעשית בשבת במזיד, ואסור לטלטל בתוכה. [ואף כשהשער נסגר ע"י גוי אסור להנות ממנו, כיון שבמקרה כזה ברור שנעשה לצורך ישראל]. אמנם באופן שהיו מחיצות בכניסת שבת ונהרסו וחזרו ונבנו, יש מחלוקת בדין זה, שהשו"ע (סי' שס"ב ס"ג) כתב שחוזר דין רה"י, ועיין במשנ"ב (שם ס"ק כ"ו) שהפוסקים חולקים ואוסרים. ומ"מ כיון שמדובר בשער שעומד על צירים יש מתירים לסגור אותו בשבת, ולפ"ז יתכן שלא יהיה איסור של מחיצה שנעשית במזיד. וכתבנו בזה במק"א].

ואמנם בפירצה קטנה ניתן לומר שהעומד מרובה על הפרוץ, ורוחב השער הוא מעט ביחס לשאר הגדר. מ"מ דין זה אינו מועיל ברוב המקרים האלו, כיון שנפסק בשו"ע (סי' שס"ב ס"ט) שעומד מרובה אינו מועיל ביותר מי' אמות, ושיעור זה הוא בסה"כ 4.80 מטר לשיעור הגר"ח נאה, 5.60 לשיעור חזו"א, וא"כ כאשר השער נפתח לשני נתיבים הוא יותר מי' אמות [ובאותו ישוב יש שני נתיבים בכל צד, ובנוסף יש מדרכה וחלק מהאי תנועה]. ולכן צריך לעשות צורת הפתח, כדי להתיר שער כזה גם בשעה שיפתח.

עשיית צוה"פ מעל השער, ושערים שאינם מתחברים לגדרות

בעיה זו מצויה בהרבה ישובים שהשער המשמש לעירוב נפתח בשבת, או שסוגרים אותו רק בלילות, ולא ביום אפילו בשבת, וברוב הישובים עושים צורת הפתח, אבל באמת נחלקו האחרונים בדין זה, יש אומרים ששער או דלת יש לה דין מחיצה כעין צורת הפתח, גם כשאין בה צורת הפתח. ויש חולקים ואומרים שהשער שדרכו להיסגר אינו מועיל לדיני מחיצה [אלא רק לבטל דין רשות הרבים, מפני שעי"ז הרחוב אינו מסור לרבים כל שעה], ולכן רק כשמתקיימים תנאי צורת הפתח, שיש קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהם, אפשר להתיר פתח יותר מי' אמות, אבל כשאין צורת הפתח כהלכתה, אין להתיר אלא עד י' אמות [לפי כללי דין עומד מרובה]. אין כאן המקום להאריך בשיטות האחרונים בזה, וכאמור ברוב הישובים שיש עירוב, עושים צורת הפתח בשער הכניסה. וכן גם בישוב הזה יש צורת הפתח לפני השער, אלא שלא הקפידו על כשרותה, כיון שהם אומרים שסומכים על השיטות המתירות שער שאין בו צורת הפתח.

אמנם יש דבר פלא בנוגע להיתר של אותם שערים, משום ששני השערים אינם מכוונים זה כנגד זה, וגם כשהם סגורים יש רווח כמטר וחצי ביניהם, ששער אחד נמצא יותר לפנים מחבירו [כנראה בשביל להשאיר מעבר להולכי רגל], וא"כ גם אם השער הוא כמחיצה, וגם כשהשער סגור, יש באמצע פירצה של מטר וחצי בין השערים, והיא באופן שאי אפשר לדון בה עומד מרובה, כיון שהצדדים אינם מכוונים זה כנגד זה, אלא יש הבדל של מטר וחצי, [והשערים אינם חופפים, ואין בהם גם את דין עומד מרובה המבואר בסי' שנ"ח ס"ו]. ולכן במקום זה חייבים שתהיה צורת הפתח.

כמו"כ יש מקומות שיש פירצה ליד השער, כדי שאנשים יוכלו להיכנס גם כשהשער סגור [והשער מונע את הגנבים שאינם יכולים להכנס עם מכונית]. ובמקומות אלו הפירצה יכולה לפסול את העירוב, אם היא בקרן זוית.

עמוד שנמצא מאחורי גדר

במשך השנים היו הרבה משפחות וארגונים ששהו בישוב, וכאשר בירורו האם מותר לטלטל בו, התברר להם שאמנם הישוב מוקף בגדר, ויש בו בסיס לעירוב טוב, אבל יש כמה דברים קטנים שמעכבים את כשרותו. מתוך המתארחים היו כמה ששילמו למומחים לעירובים, והשקיעו כמה אלפי שקלים לעשות שלא יהיו חששות כאלו בעירוב. וכיום נשאר רק דבר אחד קטן. ולכן מוקד העירוב פנה בראשונה לסדר את הישוב הזה. בכניסה יש שני עמודים טובים, והחוט מתוח עליהם, אלא שהגדר שמקיפה את הישוב מגיעה מבחוץ ונכנסת בתוך חלל צורת הפתח, עד לשער הכניסה שנמצא מטר או שנים יותר פנימה. וא"כ יוצא שיש מחיצה מפרידה בין שני העמודים. בצד אחד כבר הוסיפו לפני הגדר לחי מברזל מולחמת היטב, אבל בצד השני לא הוסיפו. והסיבה לכך, מפני שבזמן שעשו את התיקון המושקע, לא היתה בעיה בצד השני, כי הגדר עברה מאחורי העמוד, ורק לאחר מכן עשו שם שינוי בחיבור בין הגדר לשער, ונמצא שהעמוד עומד מאחורי הגדר.

לחי חדש מברזל, ואחוריו קרש ישן

לחי משאריות של קיר גבס שהתקלקלו במשך הזמן

מאז שגילו את הבעיה, הורו לשואלים במוקד העירוב, שאם רוצים לטלטל צריך להוסיף לחי בשער הכניסה במקום פלוני. בשלב מסוים היה מישהו שהעמיד שם לחי מקרש, ע"פ ההדרכה שקיבל בטלפון. אך בבדיקה שנערכה לאחר זמן התברר שהיו בו שתי חסרונות קטנים, מפני שהוא בגודל 80 ס"מ בלבד [כאורך מדף ארוך של ארון ספרים], והגביהו אותו עם אבן, שבשינוי קל יתכן שיהיה ג' טפחים תחתיו ויפסל (ראה בתמונה מאחורי הלחי החדש). ולכן אחרי תקופה היה עוד אורח שהוסיף שם לחי נוסף. אך גם הוא לא השתמש בלחי טוב כראוי, כיון שהוא לא הצטייד בקרש טוב המתאים לכך, אלא חיפש בקרבת מקום איזה דבר שראוי ללחי, והדבר שהוא מצא היה שארית של קיר גבס שהיה זרוק בצד. הוא חתך אותו והעמיד ממנו שלש שכבות של קיר גבס, וקשר אותם במקום המכוון תחת החוט. כמובן שקיר גבס אינו דבר המחזיק מעמד בתנאי מזג האויר בשטח פתוח, בגשם ובשמש, ולכן כל מי שהתקשר למוקד בענין ישוב זה, קיבל תשובה שהוא צריך ללכת לשער הכניסה ולבדוק אם הלחי עדין קיים.

לחי מחתיכות גבס שנתרס במשך הזמן

בשבוע זה כשיצאו שלוחי המוקד לדאוג לעירובים במקומות נופש, הצטיידו מראש בלחי מברזל, כדי להעמיד במקום המדובר. כשהגיעו למקום ראו מיד שהלחי המיוחד כבר לא היה כשר. החתיכה החיצונית שהיא עיקר הלחי היתה שבורה בחלקה העליון, ולא היה בה לבד י' טפחים. ואם נתחשב בצירוף השכבה השניה, הרי זה פתחי שימאי, וזה דומה מאוד למקרה המוזכר בפוסקים, שאבן אחת שבורה, והאבן השניה שוקעת ויותר פנימית. בנוסף לכך שגם היא לא היתה שלימה ממש.

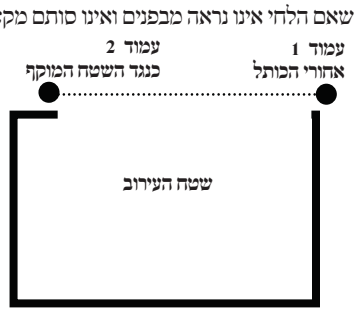
שלוחי מוקד העירוב הוציאו מיד את הלחי החדש מברזל שהביאו עמם, וחיברו אותו במקום כל הגרוטאות האלו, ומכאן ולהבא אנו מקוים שישוב זה יהיה ראוי לטלטל בתוכו. ומ"מ יש צורך כשבאים לבדוק את שלימות החוטים והלחיים בשתי הכניסות, כיון שאין בני הישוב דואגים לפקח על כך, וכל עירוב טעון בדיקה כל שבוע.

החובה לבדוק שהתיקון נשאר כהלכתו

והנה כאמור לעיל היו בשבוע הקודם שתי משפחות שהתקשרו לשאול על העירוב בישוב הזה, ושתיהן קיבלו תשובה שיבדקו את הלחי שבכניסה זו. [וגם את שלימות החוטים, כיון שאין עליהם פיקוח], ולכאורה אם מישהו מהן בדק את הלחי הזה, היה צריך להודיע שהוא הרוס, או להוסיף עליו לחי נוסף. איננו יודעים אם בדקו ולא ידעו כיצד לבדוק, או שלא בדקו וסמכו על כך שפעם תקנו אותו, או שמא באמת נמנעו מלטלטל. ועכ"פ יש ללמוד מכך שאי אפשר לסמוך על דבר שנעשה לפני זמן, ולמרות שמדובר בסה"כ בלחי אחד וחוט אחד, צריכים לבדוק אותו, בפרט כשאומרים שצריך לבדוק אותו. וכשבודקים צריך לשים לב שיבדוק אותו אדם שיש לו לפחות ידע בסיסי בהלכות, שמסתמא כל מי שהיה רואה דבר כזה, לפחות היה יודע שיש בזה שאלה והיה מתקשר למוקד העירוב לדעת את ההלכה.

לחי שיש מחיצה הסותמת לפניו

בענין מיקומו של הלחי הנ"ל, יש נידון הלכתי בדין לחי שנמצא אחורי הכותל שכנגד השטח המוקף. יסוד הענין התבאר בגליונות הקודמים ע"פ דברי החזו"א שאם הלחי אינו נראה מבפנים ואינו סותם מקצת מהפתח (כמס' 1 בציור) אינו כשר.

אבל באופן שהוא כנגד השטח של העירוב, רק יש מחיצה שבולטת וסוגרת לפניו (כמס' 2 בציור), יש מחלוקת בהבנת מסקנת דברי החזו"א, יש אומרים שהלחי סותם את המקום, אלא שיש גם מחיצה נוספת שסותמת, ושניהם סותמים והלחי כשר (ע"פ דין מחצלת בסי' ע' ס"ק י"ט). אבל יש אומרים שהפתח הוא רק המקום שנותר פתוח מבין שתי הקצוות של המחיצות, וא"כ בצורה כזו הלחי אינו סותם כלל במקום הפתוח (ע"פ המבואר בחזו"א סי' ס"ז ס"ק כ"ג), והכלל בידינו תמיד, שהמחיצה הפנימית היא הסותמת, ומה שיש מאחוריה הוא מחוץ למקום המוקף, [אא"כ יש רווח ד' טפחים בין הלחי למחיצה, שאז מספיק שהלחי סותם כלפי השטח שבינו למחיצה]. ולמעשה דעת רבני העירובים בב"ב להקפיד שלא תהיה מחיצה לפני הלחי, ועפ"ז נעשו העירובים השכונתיים בב"ב, ודעת רבנים מהעירובים בירושלים להתיר במקרה שהלחי נמצא כנגד השטח המוקף.

בישוב הנ"ל הגדר הימנית (בציור שני) נכנסה באלכסון לתוך הפתח, ולכן כאשר מעמידים את הלחי על הגדר, יש המשך שסותם לפניו. בשלב זה לא היו מספיק אמצעים להרחיק את הלחי מהמחיצה שלפניו ד' טפחים, והתיקון נעשה באופן שכשר לדעת המתירים הנ"ל.

[ובדרך אגב, יש מחלוקת נוספת בדין אחורי הכותל עם דעות הפוכות, לגבי מקרה שהלחי [או העמוד] אחורי כותל המבוי ממש (מס' 1), אלא שצוה"פ עומדת באלכסון, שהעמוד שממול (מס' 2) יותר חיצוני, ומי שעומד ליד העמוד החיצוני, רואה את הלחי ואינו אחורי הכותל, אלא שכלפי השטח בכללותו הוא אחורי הכותל. ויש ג' שיעורים שנאמרו בענין זה, דעת הרבנים בב"ב להתיר באופן שהאלכסון בשיפוע של תל המתלקט, דהיינו שהעמוד החיצוני (מס' 2) משוך למזרח ביחס של י' טפחים לכל ד' אמות מרוחב הפתח, כגון אם רוחב הפתח ח' אמות והעמוד יוצא למזרח עשרים טפחים יותר מהעמוד הפנימי, שבצורה כזו ניתן לומר שצוה"פ כזו סוגרת גם את הצד (צפון), ולא רק את המזרח, ומספיק שהיא ניכרת מן הצד. אבל דעת הגר"מ רוזנר שליט"א מרבני העירובים בירושלים, שצריך שיפוע של יותר מ45 מעלות, שיהיה יותר לכיוון הצד, מלכיוון מזרח. ועיין מה שהארכנו בזה לעיל גליון 63].

ג' מצבים ודינים שונים כשיש גדר לפני העמוד

באחד העירובים שנבדקו בחודש האחרון, היה מקום שלא רצו להעמיד עמודים על המדרכה, והעמידו אותם מאחורי גדר איסקוריט שעומדת בשפת המדרכה, ובחלק מהמקומות מדובר בשטח מוקף בפני עצמו. הבודק של המוקד הסתובב עם האחראי, ואמר לו שיש בהם בעיה הלכתית שהם מאחורי המחיצה, ואינם בתוך שטח העירוב. והנה בדינים אלו יש ג' מצבים, ודיניהם שונים. א. יש דרגה ראשונה חמורה יותר, כאשר העמוד נמצא בתוך שטח מוקף בפני עצמו, דינו מבואר במשנ"ב (סי' שס"ג סס"ק קי"ג) שכתב, אם מעמיד הקנים בתוך הבית או בתוך גדר המוקף מארבע רוחותיו, לאו כלום הוא, ואפילו אם קנה אחד העמיד שם, ג"כ לא מהני, עכ"ל.

ב. יש דרגה שניה שעמוד אינו מוקף ממש, אך יש מחיצה מתחת החוט, ובזה יש שרוצים לדייק מהמשנ"ב שאינו נפסל, כיון שהזכיר רק מקום המוקף מד' רוחותיו, [וכן נראה לפי הטעם של המקור חיים שהעמוד נפסל מפני שהמקום המוקף הוי רה"י שכולה כמאן דמליא דמי, וזה לא שייך כשהמקום אינו מוקף בשלימות ואינו רה"י. ולסוברים שהטעם מפני שרה"י היא כמחיצה עד למעלה, והדין מחיצה הוא הפוסל, י"ל שה"ה במחיצה שאינה עושה רה"י לעצמה]. ובחזו"א (סי' ע' ס"ק י"ח) מבואר שהמחיצה פוסלת, אף כשאינה מקום מוקף.

ג. יש דרגה שלישית שאין מחיצה תחת החוט, אלא שלפני העמוד יש מחיצה המקבילה לצורת הפתח, [והצוה"פ נועדה להתיר מקרים שיש פירצה בגדר יותר מי' אמות, או שאין עומד מרובה], ודין זה דומה למקרה הנ"ל שהעמוד כנגד השטח המוקף ונחלקו בו הרבנים. ומ"מ לכתחילה גם בעירובים עירוניים מכניסים את העמוד לתוך השטח המוקף, ולא מעמידים אותו מאחורי המחיצה.

עמוד מאחורי גדר איסקוריט

בישוב הנ"ל היו מכל ג' המצבים, והאחראי המסור ששמע את דיניהם נחרד ואמר שלא יתכן, לפי הדברים האלו העירוב ממש פסול, והרי היה שם ת"ח מהרבנות לפני כחמש עשרה שנה, והכשיר את העירוב הזה, ונתן מכתב המלצה. והנה כידוע דברים כאלו משתנים, וגדר איסקוריט כזו אינה עומדת חמש עשרה שנה. א"כ יתכן שבאמת כשנבדק ע"י אותו ת"ח, לא היתה גדר לפני העמוד. אולם האחראי הצטער מאוד לשמוע כזה דין על העירוב. וזה באמת דבר מאוד קשה, שהרי האחראי משקיע כ"כ הרבה מאמץ ומסירות כל שבוע, ואינו מקבל משכורת כערך התמסרותו כלל, אדם כזה בודאי כונתו היא לשם שמים לזכות את הרבים, ואיך יתכן שההשקעה אינה מועילה כלל. במקרה זה הבודק מצא דרך לפייס את האחראי, ואמר לו שיש אחרונים שסברו אחרת מהמשנ"ב, כמבואר בחת"ס שאם העמוד בולט מעל הגדר י' טפחים הוא כשר, כיון שהעמוד ניכר ונראה בתוך השטח המוקף, א"כ העירוב אינו פסול, אחרי שיש שיטה חשובה באחרונים שמכשירה אותו, רק שלמעשה צריך לתקן שיהיה כשר גם לפי הכרעת המשנ"ב. האחראי לא נרגע כ"כ מהדברים, כיון שכלל ישראל סומך על הכרעת המשנ"ב בכל דבר, וקשה לתאר את הצער שהיה לו בזה.

ההוראה בעירוב שהתגלה שהוא פסול

הדברים האלו קשים מאוד גם לבודקים, עד שבמקרים רבים הם מתקשים לומר את הדין הנחרץ, ואומרים רק בלשון עדינה שכדאי לתקן. זה לא לכתחילה, או שיש בזה מחלוקת. כדי לא לפגוע באחראי המסור. אך לפעמים האחראי ג"כ מבין את

הדברים בצורה של לכתחילה, ומתעכב מלתקנם בזמן שמדובר אפילו בפסול גמור לכו"ע. ויש הרבה מקרים כאלו.

בשבוע האחרון הגיע אחד מהת"ח בירושלים שעוסק בעירובים עירוניים, לבדוק עירוב בישוב ליד יריחו, שהיו במוקד העירוב כמה פניות של משפחות שהתארחו שם, ושאלו על העירוב. המוקד השיב לאותם אנשים שאין לו מידע בנוגע לישוב זה, ואינו יודעים מה אותם אנשים עשו במקרה שאין מידע. ובעצם תלוי, אם הם קראו את הגליונות, אולי ידעו שצריך לעשות כל מאמץ שלא לטלטל, כל זמן שלא שמעו מפורש ממקור מוסמך שהעירוב כשר, ואם לא קראו את הגליונות, מסתמא לא העלו על דעתם שיש חשש כלשהו בעירוב של ישוב דתי. הת"ח הנ"ל בדק את הישוב, והיו שם דברים פסולים ממש, כגון חוטים שקשורים לעמודי חשמל מן הצד, ואין תחתיהם לחיים, שהם פסולים לכל השיטות, ועוד כהנה. כשיצאו משם פנה אליו הנהג שכבר למד הרבה מדיני העירובים, ושאל אותו שנראה לפי הדברים שברור שהעירוב כאן לא מתחיל להיות עירוב כלל. הת"ח שתק קצת, ואמר לו שאינו רוצה לומר מה הדין עכשיו, אבל צריך לחדש את העירוב בהקדם.

ההכרעה הזאת שלא לומר שהעירוב פסול, אינה פשוטה כלל מבחינה הלכתית, כיון שלמשל בישוב דתי כזה אם ידעו כולם שהעירוב פסול לגמרי, ברור שיזדרזו לתקנו מיד ממש, וברור שרבים מאוד יזהרו וימנעו מלטלטל בשבת כל זמן שלא תקנו הכל, וגם אם יהיו מעטים שיכשלו ח"ו, הרי ברור שצריכים לדאוג לנזהרים מלטלטל, יותר מאשר לעשות שוגגים את אלו שאינם נזהרים רח"ל. וכך ההוראה המקובלת בכל הדורות, שחייבים להודיע לציבור כאשר העירוב פסול. בגליון הקודם הובא שבמקרים בודדים ומסוימים שידעו מי הם המטלטלים, היו שנמנעו מלהודיע מחמת מוטב שיהיו שוגגין, וגם בהם צ"ע אם נכון הדבר, אבל ברור שבאופן כללי בציבור צריכים להודיע. וכן מובא בחוט שני, וע"ע מש"כ בקובץ חוברות פתח העירוב (בסוף החוברת). ורק לגבי לומר לאחראי העוסק בעירוב, יש חשבונות נוספים כדי להשיג את התיקון בצורה הטובה ואכמ"ל. והשי"ת יצילנו ממכשול ומשגיאות.

שני ענינים במסירת ההערות לאחראים

דברים אלו נוגעים בעיקר לבודקי העירובים, ומ"מ אנו מציינים דברים אלו בגליונות המיועדים לציבור, מפני שני דברים. דבר ראשון, כל קורא הוא גם בודק! מי שקורא היטב את הגליונות, ונוסע אח"כ לישוב כלשהו, הוא מבחין בעצמו בדברים הטעונים תיקון, ואם הוא יכול לזכות את הישוב בתיקון העירוב, מוטל עליו לפנות לאחראי או לרב, ולהעיר את תשומת ליבם לדבר, ולכן כל אדם צריך לדעת לפנות בדרך כבוד, ושלא לפסול את העירוב כ"כ בקלות. ואם לא נזהרים, יכולים לפגוע, וגם לגרום שאף בעתיד לא ישמעו. וטוב להתייעץ ולשמוע לפני שאומרים כיצד לומר, מה באמת פסול, ובמה יש מחלוקת, וכיצד אומרים את הדברים.

דבר שני, לא כל מקום שנבדק ע"י ת"ח או ע"י המוקד, זה אומר שהעירוב כשר, גם אם האחראי המשיך אח"כ לפקח על העירוב ולבודקו. כי יתכן מאוד שהיו הערות חמורות, ובכל זאת לא קיבלו אותן, או שלא אמרו אותן במדויק, או שלא הבינו נכון, וכן יתכן שיודעים עליהן, ועדיין לא תקנו אותן, אולי מפני שלא אמרו אותן בכל חומרת הדין, או שמתכוונים לתקן אותן וממתינים לתקציב, ועוד כל מיני סיבות. ודבר אחד ברור שהעירוב לא נעשה כשר בבדיקה לבד, אלא צריך להשקיע הרבה בתיקונים, והרבה דברים אינם נעשים מיד. לכן בכל מקרה שאומרים שהעירוב נבדק ע"י ת"ח מוסמך, צריך לשאול אותו באופן פרטי, מה רמת כשרות העירוב למי שמבקש לדעת האם להימנע מלטלטל.

צוה"פ שעוברת על בנין והחוט נוגע בגג הבנין

בשבוע הזה היו בודקים של מוקד העירוב בישוב בדרום, שהאחראי לומד עם אברך דרך הטלפון, ע"י ארגון אילת השחר, והאברך המריץ אותו להזמין את מוקד העירוב שיבדוק את העירוב, על דעת שהבודק יאמר מה צריך לשפר בו. הבודק הגיע וראה מיד בכניסה את מצב העירוב, החוטים היו מעל העמודים כהלכה, והאחראי עשה בזה את תפקידו במסירות גדולה, אבל מעבר לכך הרי יש עוד דינים בצורת הפתח, שאותם לא היה לו כ"כ מנין לדעת. היו מקומות שהעמוד היה בתוך שטח מוקף כנ"ל. והיו מקומות שהעירוב עבר מעל בנין ממש, באחד המקומות החוט היה מונח ממש על גג הבנין, ובמקום נוסף החוט היה תפוס וקשור לעמוד ברזל שנמצא מעל הבנין. הבודק הסביר לאחראי לאורך הדרך שיש בעיה כשהחוט עובר מעל מבנה או בנין, שהוא רשות היחיד [ודינו יותר חמור ממחיצה שעומדת באמצע צורת הפתח], ומ"מ הוא לא אמר לו מה ההכרעה להלכה, אלא שצריך לתקן את הדברים. בשביל לתקן דברים כאלו צריכים להוסיף עמודים, וזה דבר שהאחראי ההוא בלא"ה אינו יכול לעשות, וצריכים להמתין עד שיוציאו תקציב מיוחד מהעיריה. בסיום הסיבוב שאל האחראי את הבודק של המוקד האם העירוב כשר, והבודק הוכרח להשיב לו באופן שיחזק את ידיו, ולכן אמר לו שניכרת מסירותו לתקן את החוטים, כל החוטים היו שלמים, אבל יש כאן בעיות במיקום של העמודים וצורות הפתח, ואת הענין הזה צריך לסדר עם הרב, שיוציאו תקציב להוספת עשרים עמודים חדשים לחידוש העירוב.

חוט העירוב עובר ומונח על גג הבית

אמנם לתקן דבר כזה צריך תקציב גדול יחסית, לתקציבים של מושב, והמוקד הבטיח שיסייע קצת אם הם יביאו את רוב הסכום. ומ"מ בדוגמא זאת אנו רואים, שלמרות שלבודק היה צריך לתת הרגשה טובה, מי שישאל במוקד העירוב האם אפשר לטלטל שם, יאמרו לו שלא לטלטל כלל, כיון שעמוד בתוך שטח מוקף בגדר, כתב עליו המשנ"ב ש"לאו כלום הוא", ואין לטלטל במקום כזה כלל. ודבר זה אי אפשר לשמוע מהאנשים במושב.

בדיקת חוט העירוב ע"י ילד קטן

בענין בדיקת העירוב, הגיעה למוקד העירוב שאלה משני אחראים על עירובים שכונתיים, שהיו צריכים ביום שישי בצהרים לבדוק צורת הפתח אחת בקצה השכונה, וכיון שהיו טרודים, רצו לשלוח את הבן שמתחת גיל בר מצוה לבדוק אם החוט והלחיים עומדים כראוי. והנה כמובן מדובר בילד שמבין ויודע מהו לחי וכיצד נראה החוט של העירוב, ובכל זאת אי אפשר לסמוך על הקטן בבדיקת דברים הטעונים הבחנה הלכתית, כגון בלחי מקרשים שצריך לראות שנשאר בכשרותו. אלא רק בדברים ברורים, כגון במקומות שיש עמודים חדשים ולחיים מברזל, שהבדיקה היא פשוטה, שאם רואים שהם לא התעקמו והחוט לא נקרע, אין חשש אחר ולא צריך לבדוק יותר, ובדיקה כזו גם ילד יכול לראות. אלא שעדיין יש לשאול האם מצד דיני עדות באיסורים, מספיק שהקטן המבין מעיד, או שמא קטן אינו נאמן לענין זה. והשאלה נמסרה לרבנים.

והנה יש מקומות שמצאנו שקטן נאמן כגון בבדיקת חמץ (פסחים דף ה.), ויש מקומות שאינו נאמן כגון בטבילת כלים (יו"ד סי' ק"כ סי"ד), ונפסק להלכה בשו"ע (יו"ד סי' קכ"ו ס"ג ברמ"א) שהקטן נאמן רק בדרבנן ורק באופן שלא איתחזק איסורא, אבל כשאיתחזק איסורא אינו נאמן, והש"ך וביאור הגר"א כתבו שאם בידו לתקן הוא נאמן, אם אין בו טורח גדול, וכשאינו בידו אינו נאמן, ע"ש. ועוד מצינו לגבי עירוב תחומין שאם מסר לקטן להניח עירוב תחומין, אינו יכול לסמוך על הזקה שהניח, אא"כ עומד ורואה שהוא מניח. ולפ"ז יש לדון בכל מקרה לגופו, אם לא מצוי שיהיה קלקול באותו מקום, יתכן שדומה למקרה שלא איתחזק איסורא. ואם התיקון שיכול להיות שם במקרה שנקרע החוט או נפל הלחי, הוא תיקון שהילד אינו יכול לתקן לבד, אינו נחשב בידו. ואם נותן לו לבדוק בכמה מקומות, מבואר בגמ' בפסחים שם שבדבר של טורח יותר קשה לסמוך על הקטן. ובכל זה יש להוסיף ולדון האם הרחובות בזמנינו הם בחשש רה"ר דאורייתא, [ובאמת לשיטות שהן רה"ר דאורייתא בלא"ה לא מועיל עירוב בצוה"פ אלא בדלתות, אלא שמי שסומך על מש"כ בבה"ל (סי' שס"ד ס"ב, ד"ה ואחר) בתחילת דבריו, שמה שמקילים ברחוב שאין בו ששים ריבוא הוא ע"י צירוף שיטת הרמב"ם, שצורת הפתח מועילה מדאורייתא גם ברה"ר, ורק מדרבנן צריך דלתות, א"כ העירוב מציל מיד איסור דאורייתא, ויש לו חומרא של דבר דאורייתא גם לגבי נאמנות הקטן].

ולמעשה אנו רואים שאפילו בבדיקה ע"י גדול, צריך עירנות גבוהה כדי לשים לב לכל דבר קטן שהשתנה וגורם שינוי הלכתי, וא"כ בודאי שאי אפשר לסמוך על הקטן בכל ענין בדיקת העירוב. וכל הנידון הוא במקרה שהבודק בדק את העירוב, אלא שיש לו ספק על חוט מסוים, ויש קטן שיודע למה הכוונה, בזה יש לדון על דין הנאמנות לגופו של ענין, באיזה עירוב מדובר [דאו' או דרבנן, אם מצוי שיתקלקל, ואם ביד הקטן לתקן]. ויש לעשות שאלת חכם.

שיעור שלש מצות יד לעירוב

בענין המצות שהוזכרו בגליון הקודם, על האחראי שהניח שלש מצות לעירוב של הישוב והן התליעו. היו כמה שהתקשרו להעיר ששיעור זה אינו מספיק בשביל לעשות עירוב. ובאמת הכותב אמר שהיה בדעתו לכתוב על כך, אלא שהדברים נשמטו בסגירת הגליון. והנה המצות שהונחו בישוב הן מצות יד כנהוג במקומות כאלו, וא"כ אינו מוכרח שאין בהן שיעור עירוב, כיון שמצות יד רגילות שאינן דקות במיוחד, שוקלות כשמונים גרם, ובשלש מצות יש 240 גרם, ולפי נפח המצות (כ-0.55 במשקל סגולי), יוצא שיש בזה נפח של שמונה ביצים לפי שיעור הגר"ח נאה.

אבל למעשה נכתב שם בהמשך הדברים שההוראה היא להניח קרוב לחצי קילו, (400 גרם), שהם ח' ביצים גם לשיעור החזו"א, וזה מועיל לערב את כל העיר.

קול העירוב

קו שיעורים ועדכונים בעניני עירובים

0799-333-845

למזהיר ולנזהר

שאלות הלכתיות לנזהרים שלא לטלטל

מתוך השאלות שמגיעות למוקד העירוב, היתה שאלה מענינית במיוחד, שאחד האברכים שם לב עקב זהירותו שלא לטלטל, שיתכן שיש לו איסור לנדנד את בנו הקטן בנדנדה בגינה, והוא המציא פתרון הלכתי ע"י מחשבה, ולבסוף התברר שהוא רק קילקל באותה מחשבה, ואין לו דרך לבטל את הקילקול שנהיה בעקבות המחשבה.

הנה באופן שלא סומכים על היקף העירוב, משום שאינו ברמה טובה, או שאע"פ שהא ברמה טובה הוא עדיין תלוי במחלוקות מסוימות, או שעדיין יש חשש שלפעמים מוצאים דבר שהתקלקל שאינו עשוי כהלכה, א"כ לפי חשש זה הרחובות והגינות דינם ככרמלית, שאין מטלטלין בו יותר מד' אמות. ואף אם כל ההיקף שלם חוץ ממקום אחד שהחוט קרוע או שיש פירצה בקרן זוית, נאסרו כל הרחובות כדין כרמלית. וא"כ אם הילד הקטן רוצה שירימו אותו על הידיים, מותר להרימו באותו מקום, ואף ללכת איתו פסיעה או שתים, אבל להיזהר שלא לעבור ד' אמות.

הרמת ילד ברחוב כשמסרב להמשיך ללכת

בשבוע זה התקשר אברך לשאול מה לעשות כאשר הולך עם הילד בשבת במקום שאין לסמוך על העירוב, והילד מסרב להמשיך. האם יש איזה היתר לטלטלו על הידיים. השיב לו המוקד, שצריך למצוא פתרון כלשהו להמריץ אותו ללכת, ואסור להרימו על הידיים, כמו שכתב המשנ"ב (סי' ש"ח ס"ק קנ"ד) שאסור לכולי עלמא להרים את הקטן על כתפו, אפילו בכרמלית, ויש מהמון שנכשלים בזה שנושאים קטנים על כתפיהם, וטעותם הוא מפני שהקטן יכול לילך בעצמו [וחי נושא את עצמו], ושגגה היא דאיסור דרבנן יש בכל אופן אפילו בכרמלית, ומ"מ טוב למנוע מלומר כשבודאי לא ישמעו וכו' ע"ש במשנ"ב.

אבל הוסיף לו המשיב שיכול להרים אותו מעט באותו מקום וללכת פסיעה או שתים, ועי"ז להראות לו שרוצים להרימו, אלא שיש לנו מצוה בשבת שלא לטלטל, ואם ילך יפה ירימו אותו שוב כשיגיעו לבית. שאל האברך האם אפשר גם להרימו כמה פעמים פחות מד' אמות. והתשובה היא שכתוב בשו"ע (סי' שמ"ט ס"ה) שאסור לטלטלו פחות פחות מד' אמות, למרות שמניח בינתיים, גזירה שמא יוליך יותר מד' אמות בבת אחת, והוא איסור חמור שנאסר אף בכרמלית. ומ"מ אמר המשיב שאם הילד ממשיך ללכת בעצמו, ואחרי כמה מטרים רוצה שוב שירימו אותו פחות מד' אמות, מותר להרימו שוב, דכל האיסור הוא כאשר מטלטל פחות פחות ברציפות, שיש חשש שיגיע לד' אמות, אבל אם הילד הולך באמצע, יש הפסקה בין טלטול אחד להבירו, וכל טלטול נידון לעצמו. האברך הבין את הסברא שבדבר, ושאל האם היא מופיעה בפוסקים, ובאמת לא מצאנו דבר זה בפוסקים, אלא קיבלנו הוראה זו מאחד מרבני העירוב, ויתכן שיש חולקים על כך, ונשמח לשמוע דעת רבנים נוספים בענין זה.

נדנוד ילד בנדנדה יותר מד' אמות

לפי הדין הנ"ל עורר אחד האברכים, שיוצא שאם אדם מנדנד ילד בנדנדה, שעומדת בגינה שאינה מוקפת כהלכה, או שאינו רוצה לסמוך על ההיקף, הרי הילד הולך ובא יותר מד' אמות (לפחות לשיעור הגר"ח נאה), והרי זה טלטול יותר מד' אמות בכרמלית ואסור. שאלה זו הובאה למוקד העירוב, לדון האם האברך צודק בטענתו, או שיש איזה סיבה להתיר את הדבר.

והנה בצורת הנדנוד, שהנדנדה מחוברת כל הזמן לאותו מקום, ואינה מונחת במקום אחר, יש לדון האם זה נחשב טלטול כלל, שהרי החפץ נשען תמיד על אותו מקום, ורק הקצה שלו נע באויר בלי הנחה. ויש לדון בזה מצד כמה דינים. יש שאמרו שאינו מטלטל אלא חצי חפץ, או שנחשב איגודו במקום פטור, דהיינו שהנדנדה קשורה למעלה מי. אך בענין זה מבואר בשו"ע (סי' שנ"ב ס"א ומשנ"ב סק"י) שמדרבנן יש איסור אף בכרמלית [כשראש הספר על הגג, וצידו האחד נפל לארץ, אסור להרימו כשאינו כתבי הקודש].

עוד יש שטענו שאינו נחשב טלטול כלל כי החפץ נידון לפי מקום הנחתו, ומקום הנחתו הוא במקום חיבורו שאינו זז. אך הרבנים הביאו ראיה שלא דנים כך, כמבואר בתחילת מסכת שבת, שאדם שעומד ברשות אחת ופושט ידו לרשות אחרת, היד אינה נחשבת כמונחת במקום עמידתו [אלא שגם אינה כמקום שנמצאת בו, כיון שאינה מונחת]. עוד יש לדון שאין כאן הנחה, כיון שהנדנדה אינה עוצרת במקום המרוחק באויר, אלא חוזרת כל הזמן למקומה. ובאמת זה נכון שאין כאן הנחה, אך מ"מ יש איסור טלטול מדרבנן גם בעקירה בלי הנחה. ובמשנ"ב (סי' שנ"ד ס"ק ח') הביא שהפמ"ג הסתפק בדלי תלוי על חבל מעל הבור, האם מותר למשוך אותו לחוץ בלי להניח, משום שנחשב שאין עקירה ואין הנחה ע"ש, ולכאורה זה דומה מאוד לדין הנדנדה.

עוד דנו בזה מדין כוחו בכרמלית מותר. אך בכה"ג שדוחף בידים, הרי זה זריקה שהיא טלטול ממש, ואינה ככוחו. וגם הרמ"א (סי' שנ"ז) לכאורה אוסר בכוחו בכרמלית שבתוך העיר.

אלא שיש להתיר מטעם אחר, משום שכאשר הנדנדה מגיעה למרחק של ד' אמות [דהיינו ב' אמות לכל צד], היא נמצאת למעלה מי' טפחים, ואין כרמלית למעלה מי' טפחים, ולכן באופן זה מותר לנדנד אותה, כשבתוך י' טפחים היא נעה פחות מד' אמות, ויוצאת מד' אמות רק למעלה מי' טפחים. אבל דין זה תלוי מאוד בצורת הנדנדה, שאם מקום התליה של הנדנדה נמוך, והשרשרת קצרה, יוצא שאינה מתרחקת כ"כ, [ולפי מה שנמדד כעת בכמה גינות, שהתליה בגובה כשני מטר שרשרת קצרה, נמצא שהשיעור מאוד גבולי לפי שיעור הגר"ח נאה, שבמרחק 96 ס"מ מהאמצע, הנדנדה הגיעה לגובה 85 ס"מ, זאת אומרת שאם התליה יותר גבוהה שהשרשרת ארוכה או שהמושב נמוך יותר, יתכן שיעבור את שיעור ד' אמות], ומ"מ יש מקום לדון להתיר בגלל כל הצירופים הנ"ל.

מחשבה על עמודי הנדנדה לצוה"פ, ודין ביטול המחשבה

לסיום נביא את הפתרון שעשה אברך, בגינה שהיה רגיל ללכת אליה עם הילדים, היו כמה נדנדות מחוברות במעגל [בצורת משושה], שיש עמודים ועליהם מוט שוכב שבו תלויות הנדנדות, א"כ הוא החליט שיחשוב על אותם עמודים ומוטות שיהיו צורות הפתח, ואז השטח שבתוכו נעשה רשות היחיד, ומותר לטלטל בתוכו. וכן עשה. לאחר מעשה הגיע אברך לשאול האם הועיל בפתרון זה, דהיינו האם מועילה מחשבה לעשות אותם לצוה"פ, למרות שלא נעשו לשם כך. והנה בענין זה ידוע שהאחרונים נחלקו בענין צוה"פ מעמודי הטלגרוף (טלפון), והכרעת החזו"א (סי' ק"א סק"ה) שאם חשב עליהם, אפילו מי שאינו בעלים, מועילה המחשבה לעשות את העמודים לצוה"פ, וה"ה במקרה זה. אלא שבהרבה מקומות עמודים אלו אינם יכולים להיות צוה"פ, כיון שהמוט השוכב אינו נמצא עליהם אלא ביניהם [משום שכך צורת החיבור], וצוה"פ מן הצד פסולה, ולכן גם אם יחשבו עליהם אינם נעשים צוה"פ, ואין המקום שבתוכן נעשה רה"י.

נדנוד ילד בגינה, ושטח המוקף בנדנדות

אבל הוסיף המשיב ואמר, שאם במקרה בגינה ההיא יש מוטות מעל העמודים, והם כשרים לצוה"פ, יוצא שהוא קילקל יותר, כיון שאז בתוכם הוי רה"י, ומחוץ לעמודים הוי כרמלית, והנדנוד הוא מרה"י לכרמלית, וזה אסור אף בפחות מד' אמות, אלא בכלשהו, ודחיפה זו עושים הרבה פעמים בידיים ממש, ובשלב זה הרי הנדנדה בתוך י' טפחים לקרקע, א"כ במחשבה זו הוא אסר לנדנד בנדנדות בשבת, למי שאינו סומך על העירוב המקיף את השכונה. ולא רק לעצמו, אלא לכולם, שהרי כיון שהעמודים נעשו צוה"פ במחשבתו, הוי רה"י לכל העולם.

לאחר שהאברך שמע את הדין, רצה לחזור בו ולבטל את מחשבתו. אך המשיב אמר לו שקי"ל שאין מחשבה מוציאה מיד מחשבה, כיון שכבר חל דין צוה"פ, אלא רק אם יפרק את אחד המוטות ויחזור ויניחנו לשם נדנדה ולא לשם צוה"פ, הוי ביטול שמועיל לדין שחל במחשבה. וכן הורו הרבנים. [מ"מ בדרך כלל העמודים אינם כשרים, משום דין מן הצד כאמור].

הוצאת ספר תיקוני עירובין

הגיע ביקוש רב להדפסת הספר בתמונות צבעוניות שההמחשה בהם ברורה כפל כפליים

אך ההדפסה מתעכבת עקב העלויות הגדולות

מי שיכול לזכות בהדפסת 1000 ספרים

שיפנה השבוע לטל' 054-8483320

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי

קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון שאלות הלכתיות
המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 88
אדר ב' תשע"ו

עשיית עירוב בישובים שאין בהם עירוב כמה שנים

בס"ד מתחזקת ההתעוררות לעשות עירובים חדשים במקומות רבים, ואפילו בישובים שכבר כמה שנים אין בהם עירוב, לפתע מתעוררים נערים בעלי תשובה, או תושבים מתחזקים, ומביאים את ברכת התורה והמצוות אל כלל אנשי הישוב, בשיעורי תורה, ובפתיחת מניינים בבית הכנסת, ומגיעים לשלב הזה של עשיית העירוב. כמו"כ ישובים שהיו פעם יותר טובים והיה בהם עירוב, ואח"כ הזניחו ועברו כמה שנים ללא עירוב כלל, כלומר שהחוטים קרועים, וחלק מהעמודים נעקרו עקב הרחבת הבניה, ואפשר לראות בהם עמודים שוכבים ממש, שאף אחד לא טרח לתקנם, וארבע שנים או שמונה שנים שלא טיפלו בענין. וב"ה כעת מתעוררים להתאמץ להקים עירוב, למרות העלויות הגדולות.

עמוד העירוב שנהרס ולא טופל כמה שנים

איננו יכולים לתת הסבר להתעוררות הזו, במקומות יבשים קמים אנשים לחיים של תורה, אבל כפי שלימדונו רבותינו, כאשר יש התעוררות אצל בני התורה להתחזק בנושא מסוים, זה גורם התעוררות רוחנית בכל העולם, וגם אנשים רחוקים מתחזקים באותו ענין, מהתעוררות פנימית מעצמם, או שליבם נכון לשמוע ולעשות כאשר פונים לדבר איתם. ולכן כאשר משפחות האברכים מתחזקות שלא לטלטל במקומות שאין עירוב כהלכתו, או אפילו שיש עירוב אבל אינו ברמה הטובה, הרי זה מביא התעוררות נוספת, שגם בישובים יעשו עירובים, וגם אנשים שלא ידעו מהו עירוב ומהו טלטול, יקפידו יותר לברר לפני שמוציאים דבר בשבת, לשאול אם יש עירוב, ואם הוא מהודר או רק כשר, או ח"ו מחוסר פיקוח, וימנעו מלטלטל במקומות שאינם טובים.

ההכרעה הקשה בעשיית עירובים עירוניים

אמנם כמובן שלא בכל מקום אפשר להגיע לעירוב ברמה טובה, ולפעמים השאלות הן כ"כ קשות, שמדובר בדברים שדעת פוסקי זמנינו להכריע שהם פסולים ממש, למרות שיש שיטות המתירות, ואנשים שאינם יודעים את סוגית הדברים והמשקל ההלכתי, אומרים לעוסקים לחסוך בהוצאה ולהקל כשיטות המתירות. נשאלת השאלה האם נכון לעשות עבורם עירוב כזה, שלפחות יטלטלו לפי אותן שיטות, או שמא יש בו מכשול לפי פסיקת ההלכה, ושב ואל תעשה עדיף.

והנה קשה להעמיד כאן את כל צדדי הספקות, וברור שכל ישוב הוא שאלה לעצמו לפי הנתונים שלו, ואין שאלה אחת דומה לחברתה, ואין ישוב דומה לחבירו. באופן כללי יש לשקול שני דברים גדולים, זה לעומת זה. מצד אחד יש לבחון לאיזה רמת עירוב יכולים להגיע, אם לא יהיה בו בית סאתיים של זרעים, ואם לא יהיה בו בית סאתיים של קוצים. האם יהיה היתר מסוים לשכירות עבור המחללי שבת, והגויים שעובדים במשק שבישוב. האם צורות הפתח יהיו כהלכתן, שלא יהיו מבנים מתחת צורת הפתח, ושלא יהיו קוצים ושיחים שעוטפים את העמודים, או שהם גבוהים י' טפחים וצפופים שאינם מתנדנדים ברוח, שבמקרים מסוימים דינם כמחיצה. יש לציין שלא כל הדינים באותה חומרה, ומ"מ צריך להביא לפני הדיון כל פרט.

לעומת זאת יש לשקול האם לא ייצא מכשול ע"ז, כלומר שאם העירוב לא יהיה טוב לפי עיקר ההלכה, ויהיו בו קולות בעייתיות, כגון קרפיפות, שאוסרים לרוב הדעות, וחוסר שכירות של מחללי שבת בפרהסיא ממש, ואנשים שעד היום לא טלטלו, יבואו לטלטל על סמך קולא גרועה, הרי יתכן שזה בגדר הצלה למחללי שבת, ומכשול לשומרי שבת ח"ו, שבמקרה כזה שב ואל תעשה עדיף.

אנשים בישובים שרגילים שלא לטלטל

בשבוע האחרון היו שלוחי מוקד העירוב לתכנן ולהתקין עירוב בישובים במרכז הארץ, ופגשו בהם כמה וכמה אנשים פשוטים שאינם יודעים הרבה הלכות, ודיברו איתם שיתנו רשות להעמיד עמודי עירוב בחצר האחורית, ורבים מהתושבים התפלאו לשמוע שאח"כ יהיה מותר לטלטל מחוץ לדירה, כל כך היה מקובל אצלם שבשבת לא מוציאים מחוץ לבית. שלוחי המוקד שמחו כ"כ לשמוע שאנשים פשוטים לא מטלטלים, אשריכם ישראל.

בעקבות דברים אלו עלה החשש שוב שמא עדיף שישארו במצב הזה שבשבת לא מטלטלים.

אולם לגבי שאלה זו הורה אחד מרבני מוקד העירוב, שגם לגבי אותם אנשים המציאות אינה ברורה כ"כ, כי ברוב המקרים מדובר באנשים שאינם יודעים את המשמעות של הטלטול, וטועים בהרבה דברים שיש בהם איסור טלטול, כגון שסבורים שאסור להוציא לרחוב, אבל מותר להוציא לחצר הפרוצה, כיון שהיא חלק מהבית. או שאינם מטלטלים את העגלה, ומטלטלים את הטלית והמפתח. לכן גם כלפי אותם אנשים יש מצוה לעשות את העירוב, ואדרבה, דוקא עבורם המצוה חשובה יותר, מפני שכוונתם ורצונם האמיתי הוא לשמור שבת, אלא שאינם יודעים את כל פרטי הדינים, ומצוה לדאוג להם.

עבודות העירוב בשבוע האחרון עם כלים מיוחדים

את ההכרעה למעשה איננו יכולים להביא כאן, כיון שבאמת כל מקום לגופו, הוא נידון בפני עצמו, וחלק מהדברים ניתנים לשינוי במשך הזמן או בתקציב מוגדל ואכמ"ל. אבל אנו מציינים כאן את הדברים בשביל כלל המעיינים, שידעו על הקשיים ההלכתיים שיש בעשיית העירובים האלו, והרבה מהם נעשים על מנת להציל מאיסור, ולא מגיעים לרמה המותרת למשפחות אברכים. לכן גם במקומות שאומרים שתקנו את העירוב בזמן האחרון, ואף כאשר עשו אותו ע"י ארגון ידוע, יש צורך לברר באותו מקום, מהי רמת הכשרות שהצליחו להגיע אליה.

גודל העירנות הנדרשת בבדיקת העירובים השכונתיים

בבדיקת העירובים השכונתיים, נדרשת מהבודקים שימת לב מיוחדת להבחין בכל שינוי קטן שיכול לגרום נפק"מ הלכתית, ויכול לעורר פסול בכשרות העירוב. דברים כאלו אינם נבדקים בדרך כלל בעירובים עירוניים, שבהם בודקים בעיקר את שלימות החוטים, משא"כ בעירובים השכונתיים מקפידים על הרבה דינים נוספים שבהם גם שינוי קטן יכול לפסול, ובפרט שהעירובים העירוניים נמצאים רק בקצוות העיר, שבהם השינויים הם מסיגנון אחר, כגון עמוד שהתעקם, או בנין שנבנה והורחב והרס את העמוד או הקיף אותו בגדר, משא"כ בעירובים השכונתיים יכול להיות גדר שנשברה, או לחי שהתעקם ואינו תחת החוט, ועוד דברים קטנים שהם גודלים, והאחראי צריך לפקוח עין טובה ועירנות מוגברת כדי לגלותם תוך כדי סיבוב קצר של יום שישי.

בור קטן שנחפר לפני הלחי

ביום שישי האחרון התקשר אחד הבודקים בעירוב שכונתי בבני ברק, ואמר שהוא ראה שינוי קטן, שיש לו ספק אם הוא פוסל. באותו רחוב החליפו מדרכה [במהלך העבודה הם שברו את החיבור של הלחי, והאחראי תיקן אותו ע"י צוות העובדים של יום שישי], וכעת חפרו בור קטן לפני הלחי, כדי להעמיד שם עמוד תאורה. כמובן שעמוד התאורה יכול להוות בעיה לעירוב, וזה צריך לבדוק כשיעשו אותו, אך השאלה היא האם כעת הבור פוסל את הלחי, או מעורר בו חשש. הבודק ציין שלפי מה שלמד מן הגליונות, הוא זוכר שאם יש בור לפני הלחי, עמוק ג' טפחים, נחשב שהלחי גבוה מן הקרקע, ואינו כשר, אלא שאינו לוקח את האחריות למדוד ולפסוק, אלא מוסר את ההערה לאחראי שמעליו.

בור קטן שהבודק גילה לפני הלחי

האחראי שיבח אותו על העירנות, ובפרט על הענין שהוא עוקב אחרי הגליונות, כדי למלאות תפקידו כהלכה, ואכן זה דבר חשוב מאוד. אם בכל מקצוע האדם מנסה לקלוט כל מידע שהוא, שיעזור לו לעשות את המקצוע שלו כראוי, ק"ו כאשר מדובר בתפקיד הלכתי מורכב ואחראי.

למעשה האחראי הגיע לשם ובדק וראה, שהבור אינו עמוק כ"כ, והלחי מוגבה רק ב' טפחים, ולא ג' טפחים, ולכן ניתן להכשירו לשבת זו, ורק לעקוב שבוע הבא על כל שינוי קטן. אילו היה בבור גובה ג' טפחים היה צריך למלאות אותו בחול או אבנים, ולבטל אותו לקרקע לשבת זו, או עד שהעובדים ימשיכו בעבודתם, וכך הם ייחשבו כקרקע [כמבואר ברמ"א שנ"ח ס"ב ובמשנ"ב להקל שמועיל ביטול לשבת אחת], ועי"ז הלחי לא יהיה גבוה יותר מג' טפחים.

גדר שנפגעה בפורים והלחי זז ממקומו

מקרה נוסף שהיה ביום שישי האחרון, שהבודק עבר לבדוק את העירוב, וראה את הלחי עומד בשלימות על הגדר, והיה סבור להמשיך הלאה. אך הוא הבחין שהלחי קצת עקום לאחוריו, דהיינו הפוך מחלל הפתח. והנה העקמימות מצד עצמה לא היתה גדולה כ"כ, וכאשר העקמימות היא רק כלפי הצד האחורי של הלחי, אינה פוסלת אלא עקמימות גדולה שנחשבת פתחי שימאי, אך כיון שראה שינוי, הוא ניגש קרוב יותר לבדוק מה הסיבה, ואם יש שינוי נוסף, שיתכן שיש לו משמעות הלכתית יותר גדולה.

כשהתקרב הבחין שהגדר כולה התעקמה, עקב תאונה שפגעו בגדר ביום הפורים שהיה יום קודם, ואמנם הקטע הזה של הגדר אינו משמש לעירוב, אבל כיון שהגדר נמשכה ונטתה לצד אל מקום התאונה, יש לחשוש שהחוט זז ממקום הלחי. הוא הוציא את מכשיר המדידה, ובדק וגילה שהלחי אינו מתחת החוט, כיון שגם קודם הוא לא היה באמצע של הלחי, ולכן הוא פנה לביתו, והביא לחי חדש זמני והוסיף עליו, עד שיזמין את הפועל לשנות את מקום הלחי.

גדר שנפגעה בפורים והלחי בעקבותיה

דוגמאות אלו הן מעט מתוך הדברים שהאחראים מגלים ומשקיעים בעשיית העירובים ותיקונם, ואין לנו אלא לעודדם ולתמוך בהם שימשיכו בהשקעה הטובה והחשובה, ויוסיפו ללמד אחרים מהנסיון שלהם, וללמוד מהנסיונות של אחרים, לדעת לזהות את הבעיות ולתקנן, בצורה טובה ומהודרת, כראוי למשפחות אברכים, לבני ביתם הסומכים על העירובים השכונתיים, כדת וכהלכה לפי הרמה של כל שכונה לעצמה.

עירוב חצרות חדש בערב פסח

במקומות רבים מניחים עירוב חצרות חדש בערב פסח, כלומר מחליפים את המצות של העירוב שהיו בשנה החולפת, ומזכים מצות חדשות, ומניחים אותן ואומרים את נוסח "בהדין עירובא". מנהג זה כבר הוזכר בפוסקים (רמ"א סי' שס"ח), והסיבה לכך מפני שהמצות לא מתקיימות כל כך, ובמשך הזמן הן מתליעות, לכן בערב פסח שאופים מצות חדשות היו מחליפים אותן.

כמו כן מי שעשה את העירוב במשך השנה בדבר שיש בו חשש חמץ, כעת צריך לערב מחדש במצות המותרות לאוכלן בפסח.

בזיכוי הפת, יש לזכות לכל בני העיר, כדי שלא יהא חולק את עירובו (בה"ל סי' שס"ו סי"ד), או לעשות תנאי שעושה את העירוב רק על הצד שיש בעיה בעירוב היותר כלל (ועי' במשנ"ב ס"ק ל"ג).

שיעור הנצרך לעירוב הוא 400 גרם אפילו לכל בני העיר. וגם כשעושים עירוב רק לבנין, הרי צריך לזכות אותם לכל בני העיר, [אא"כ עושה תנאי שהעירוב יחול רק על הצד שאין עירוב יותר גדול מסביב, י"ל שמספיק שיהיה כשיעור גרוגרת לכל דירה בבנין. ומעל י"ח גרוגרות כבר יש בו מזון ב' סעודות, המועיל לכל בני העיר].

באמירת הנוסח, יש לציין שהנוסח המודפס בסידורים ובמחזורים מיועד רק ל"עירוב חצרות", ולא ל"שיתוף מבואות", ואם אמר עירוב במקום שצריך שיתוף, אינו מועיל (חזו"א סי' צ' ס"ק כ"ד), ולכן יש להוסיף על הנוסח שיהיה גם לשיתוף, אם צריך שיתוף. [לדעת החזו"א גם בחדר מדרגות בבנין אחד, צריך להתנות שיהיה לשיתוף]. ולכן ראוי לומר את הנוסח דלהלן.

אם לא אמר כלל נוסח, רק הניחו לשם עירוב ושיתוף, מועיל (משנ"ב סוס"י שס"ו), אבל אם אמר בנוסח לא נכון, י"א שאינו מועיל (עי' פמ"ג סי' שס"ו משב"ז סק"ג, כשלא הזכיר כל המקומות המותרים). ומי שאין נוסח בידו, נכון שיאמר בקצרה, שיחול לעירוב ולשיתוף, לאיזה מהם שצריך, להתיר לטלטל בכל המקומות.

בענין הברכה על העירוב, בזמנינו אין כמעט אפשרות לברך על העירוב, כיון שלגבי ברכה יש לחשוש שמא העירוב הכללי מועיל לפי איזה שיטה (עי' משנ"ב סי' שס"ח ס"ק כ"א). וגם הרב שמניח את העירוב הכללי אינו יכול לברך (בהרבה מקומות), משום שיש לחוש שאדם הניח בביתו עירוב לחומרא וזיכה אותו לכל העיר, וא"כ יש כבר פת המונחת עבור כל בני העיר, [ורק במקומות שאין היקף כללי, ואדם עושה עירוב בבנין פרטי, יש אפשרות שאפשר לברך].

בשנים שעושים בערב פסח "עירוב תבשילין" ומברכים עליו. יש מצרפים יחד את העירוב חצרות, שהברכה תהיה גם עליו. [ובשנה זו אין עירוב תבשילין בערב פסח, אלא בערב יו"ט אחרון של פסח].

אבל צריך להיזהר לא לעשות "עירוב פרשיות", שלא יאמר נוסח עירוב תבשילין על עירוב חצרות. ופעם אחת כבר התקשר אברך לשאול, שהוא הניח את המצה והביצה של עירוב תבשילין לעירוב חצרות, ולאחר החג תפס את עצמו שעירוב חצרות לא עושים עם ביצה, וכיון שבמצה לבד אין שיעור של עירוב, זה לא הועיל. ובאמת שלדעת הרמ"א, שסומכים על שיתוף במקום עירוב, י"א שגם כשעושה בביצים מועיל במיגו (עי' בה"ל סי' שס"ו ס"ג ד"ה ונ"ל) , ומ"מ גם ביחד עם הביצה, לא היה שיעור הנצרך לעירוב חצרות ושיתוף.

סדר עשיית עירוב חצירות

1. לבדוק שהשטח מוקף במחיצות וצורות הפתח כדין, [והבדיקה צריכה להעשות ע"י ת"ח הבקי בהלכות עירובין, מהניסיון מצויים הרבה דינים שפוסלים את המחיצות, ורבים אפילו ת"ח אינם מכירים בהם]. וכשאינו כשר לגדרי ההלכה, העירוב מתיר רק תוך הבנין. ואם קומת הכניסה אינה סגורה, מותר רק מקומה ראשונה ומעלה. כמו כן יש לבדוק שכל המתגוררים בשטח יהודים שומרי שבת, ואם יש מחללי שבת בפרהסיא [או בצנעא] או גוים צריך לשכור רשותם [כפי דיני השכירות המפורטים בנפרד].

שים לב! אם יש גוי או מומר אחד שלא שכרו ממנו, העירוב אינו מתיר להוציא ולטלטל מהבית כלל.

2. יקח מצות [במשקל לפחות 400 גרם], או פת בנפח של 800 (ו"א 900) סמ"ק [קצת פחות מנפח של שקית חלב (שהיא 1000 סמ"ק), וזה קצת פחות מחלה רגילה][1], ויזכה אותם לכולם, כדלהלן.

3. יתן את המצות למישהו גדול שאינו סמוך על שולחנו, [ובדיעבד מועיל כל אדם חוץ מקטן הסמוך על שולחנו (שו"ע סי' שס"ו סי' ומשנ"ב ס"ק ס"ט)], ויאמר לו לזכות באופן זה:

"הגבה זאת, וזכה בזה לכל מי שהשיתוף והעירוב יכול להועיל לו, וגם לכל מי שהשיתוף והעירוב יוכל בעתיד להועיל לו (לדיירים חדשים ואורחים, או שיתרחב העירוב), **ולכל מי שדינו כשכירו ולקיטו של הגויים והמומרים שגרים במקומות שבתחום העירוב".**

אין צריך לומר בפה את הנוסח הנ"ל, אלא כדי שתהיה כוונת הזוכה לכך[2]. ויכוין לזכות גם לנמצאים בהיקף הכללי, מחוץ לעירוב הפרטי שעושה, כדי שלא יהא כחולק את עירובו ויפסל[3].

---

[1] שיעור זה מספיק אף לאלף אנשים. וכשיש פחות מי"ח אנשים, מספיק פחות לפי המבואר בשו"ע סי' שס"ח ס"ג.

[2] לפעמים ממהרים ולא קוראים מתוך הנוסח, ואפשר לטעות בדברים מעכבים. 1. זיכוי הפת הוא גם למי שיגיע בשבתות הבאות, ואם לא חשבו על כך ראוי לזכות שוב בשביל שיועיל להבא. ובדיעבד לב ב"ד מתנה, שיחול גם להם. 2. לפעמים הזוכה לא שם לב לפרטים ומגביה רק בשביל שיהיה עירוב, ולא מבין ש"זוכה בפת", ולא "עושה עירוב", [ובדיעבד לפעמים מועיל]. 3. צריך לומר שזה גם שיתוף וגם עירוב, ולפרט את כל הנוסח [בדיעבד אם זיכה והניח לעירוב, ולא אמר את הנוסח, מועיל. אבל אם אמר נוסח לא נכון לא מועיל]. 4. להניח את הפת בבין השמשות בחדר שיש בו ד' על ד'. וזה מעכב.

[3] מש"כ שאם לא מזכה לכולם נאסר מדין חולק את עירובו, מבואר בבה"ל (סי' שס"ו סי"ד ד"ה מברך) ובחזו"א (סי' צ' ס"ק כ"ח), ודלא כחכם צבי שאסר בכל אופן.

יש אומרים (חכמת הלב עמ' 17) בנוסח אחר: "זכה במצות אלו עבור כל החייבים בעירוב שגרים בהיקף המחיצות הכשרות שאפשר לטלטל אליהם כדין, מהבית בו יונח

4. אח"כ יגביה את המצות או הפת, טפח, ויזכה לכל האנשים הנ"ל.

5. בעל המצות [או כל אדם] יאמר את נוסח העירוב דלהלן:

"בְּהָדֵין שְׁתוּפָא, וְאִם מוֹעִיל גַּם לְעֵרוּב שֵׁיהֵא גַּם לְעֵרוּב, יְהֵא שָׁרֵא לָנָא לְאַפּוּקֵי וּלְעַיוּלֵי (יְהֵא מֻתָּר לָנוּ לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס), מֵהַבָּתִּים לַחָצֵר וּמֵחָצֵר לַבָּתִּים, וּמִבַּיִת לְבַיִת וּמֵחָצֵר לְחָצֵר וּמִגַּג לְגַג, וּמִבָּתִּים וַחֲצֵרוֹת לְמָבוֹי, וּמִמָּבוֹי לְכָל הַבָּתִּים וְהַחֲצֵרוֹת, שֶׁבַּמָּקוֹם שֶׁהָעֵרוּב וְהַשִּׁתּוּף יְכוֹלִים לְהוֹעִיל בָּהֶם בַּהֲוֵה אוֹ בְעָתִיד, וְכָל זֶה יוֹעִיל לָנוּ וּלְכָל הַדָּרִים בַּמָּקוֹם שֶׁהָעֵרוּב וְהַשִּׁתּוּף יָכוֹל לְהוֹעִיל לָהֶם, וְגַם לְכָל מִי שֶׁיִּתְוַסֵּף בָּהֶם, לְכָל הַשַּׁבָּתוֹת וּלְכָל הַיָּמִים טוֹבִים".

6. אם יש עוד מישהו שעושה עירוב למקום זה [כגון שיש עירוב כללי] אין לברך על העירוב, שמא העירוב הכללי כשר (משנ"ב סי' שס"ח ס"ק כא).

7. יניח את המצות מבעוד יום לפני תוספת שבת, יחד בכלי אחד, בחדר שיש בארכו וברחבו לפחות 4X4 אמות [2.32 מטר], ויש להחמיר שאין האורך משלים לרוחב, ויש אומרים שכל דבר המחובר לקרקע ממעט מהשיעור [כגון ארונות מטבח ושאר ארונות המחוברים לקיר]. ומקום הנחת הפת יהיה לכתחילה גבוה לפחות טפח מהקרקע (סימן שס"ו סעיף ג' ד').

8. לא יאכל מהפת עד צאת הכוכבים של ליל שבת. ואח"כ מותר לאכול אפילו את כולה. [ואם רוצה להשתמש בה לשבתות נוספות, צריך שישאר בה שיעור בכל כניסת שבת (עי' סי' שס"ח ס"ד)].

9. צריך שיגמור בדעתו שלא יקפיד אם יבואו מבני העירוב לאכול מהפת בערב שבת או בין השמשות[4].

10. צריך שתהיה אפשרות לבני העירוב לגשת אל הפת בבין השמשות, לכן צריך שיהיה מישהו בדירה או שיהיה מפתח של הדירה בתוך גבולות העירוב, בבין השמשות של כל ליל שבת.

וכן אם המצות ארוזות, צריך שיהיו באופן שמותר לפותחן בשבת[5].

למזהיר ולנזהר

שאלות הלכתיות לנזהרים שלא לטלטל

חומר האיסור בכל העירוב כאשר חוט אחד קרוע

בגליון הקודם נפתח מדור חדש הכולל דינים והלכות לאותם שנזהרים שלא לטלטל בעירובים השונים מחמת גודל הבעיות המצויות, או שמראש הם נסמכים על שיטות מסוימות דוקא. הרי מספיק שיש בעיה בחוט אחד, וכבר הדבר פוסל את כל העירוב.

השבוע בשעה שהיו צוות המוקד באחד הישובים לתקן את העירוב, ניגש אדם שומר מצוות והתענין מה העובדים עושים, ואמר שהוא רוצה שיבואו גם לישוב שלו, שגם שם כבר כמה שנים שאין מי שיטפל בעירוב, ויש הרבה חוטים קרועים, ואין להם עירוב. אותו אדם סיפר על הבעיה שיש לו שאינו יכול לקחת עלונים מבהכנ"ס או ביתו, אבל אמר שמישהו אמר לו שבדיעבד יש על מה לסמוך אם חלק מהחוטים קיימים... רח"ל.

הדבר הזה פשוט וברור, ואין חולק, שאם חוט אחד בכל העירוב קרוע, או שקשור מן הצד, כל העירוב נאסר, וכל ד' אמות של טלטול הוא איסור ממש. כיון שצוה"פ אחת של עירוב בזמנינו, היא יותר מי' אמות, ובפירצה כזו לא שייך כלל עומד מרובה, ולא "רוב מחיצות", וג' מחיצות אינו מתירות מדרבנן לטלטל. מסיפור זה אפשר להבין את גודל המצוה לעשות את העירובים במקומות כאלו, שהוא מציל אנשים רבים מחילול שבת גמור.

הלכות עירובין מצויים גם אצל מי שאינו מטלטל

והנה לאותם אנשים שנוהגים ע"פ החשש שמא יש תקלה בעירוב, כלפיהם המקום נידון כפרוץ, ודינו ככרמלית שאסור לטלטל בו יותר מד' אמות. לפ"ז הובא נידון רחב בענין הטלטול שבנדנוד ילד בנדנדה, כיון שהוא דוחף ומטלטל ביד את הילד, אלא שהובא בזה כמה צדדים להקל. משום שאין כרמלית למעלה מי', ולפי הנדנדות שנמדדו יוצא שבנדנדות הפשוטות החדשות, אין טלטול ד' אמות בתוך י' טפחים מהקרקע, כיון שכאשר הנדנדה מתרחקת, היא עולה כלפי מעלה. ומ"מ השיעור היה מצומצם וקרוב להגיע לד' אמות לשיעור הגר"ח נאה, ולכן צריך לבדוק כל מקרה לגופו. ועוד היו כמה צדדים לדון, עיין שם.

בעקבות הדברים הגיעו תגובות רבות מאברכים שנהנו מהדברים לראות וללמוד כיצד העירובים נוגעים להם באופן המעשי ביותר, למרות שהם נזהרים שלא לטלטל. וגם בדבר כ"כ פשוט, ללכת לגינה עם ילדים, בכל זאת צריך להיות עירני ובקי בדיני עירובין. גם לומדי מסכת עירובין בתקופה זו, הצטרפו לתגובה החיובית, שהדברים והדוגמאות המעשיות המובאות בגליונות, מפתחות דיונים סוערים וריתחא דאורייתא בכולל, ומעוררות לחיות את הלימוד, "ללמוד על מנת לעשות".

לכן בגליון זה נביא ג"כ נידון שהוא כהמשך לדין המובא בגליון הקודם.

הרמת ילדים למתקנים והגדרת שטח הגינה

הנה כאשר יש בגינה מתקנים לילדים לעלות עליהם מצד אחד, ולרדת מצד שני, או להתגלש במגלשה, והילד מתקשה לעלות ומבקש שיעלו אותו למעלה, או מקרה שמצוי מאוד שמרימים תינוקות ומושיבים אותם בתוך המתקן, כדי שהם ילכו בפנים, יש לעיין מה דין המתקן, ואם יש איסור טלטול או הוצאה בהרמת הילד לתוך המתקן.

יש להקדים שכל הנידון הוא כאשר אין עירוב טוב לגינה, או באברכים המקפידים שלא לטלטל גם בעירוב טוב, מחמת החששות המצויות בו, ובמקרים אלו הגדרת שטח הגינה הוא ככרמלית, שיש בה שני דינים. א. אסור לטלטל בה יותר מד' אמות. ב. אסור לטלטל ממנה לרשות היחיד, או לרשות הרבים. ולכן אם המתקן יהיה מוגדר כרשות היחיד, יהיה איסור לטלטל מהקרקע שהיא כרמלית, למתקן שהוא רשות היחיד.

אבל במקרה שיש עירוב טוב המקיף את הגינה, ובאופן שסומכים עליו שהוא מתפקד כהלכה, הרי גם הגינה היא מעורבת, והדין של הגינה היא רשות היחיד, וכל מה שבתוכה ג"כ רשות היחיד, ואין איסור לטלטל בכולה ובמתקנים שבתוכה.

דין קרפף בחניה וגינה

בשבוע זה היו שלוחי מוקד העירוב באחד הישובים, ופגשו שם אברך שפועל לחזק את האידשקייט בישוב, והוא שאל איך המוקד רוצה לעשות עירוב בישוב, הרי יש שם סמוך לבהכנ"ס חניה גדולה מאוד, והיא יותר מבית סאתיים, ואי אפשר לעשות לה עירוב. כמו"כ בשבועות קודמים היתה שאלה אחרת על גינת משחקים גדולה, שנמצאת בתוך אחד העירובים השכונתיים, ויש בה יותר מבית סאתיים. השואל התקשר למוקד העירוב לשאול אם יש שם עירוב, ואמרו לו שיש שם עירוב שכונתי טוב, תמה השואל, איך אומרים שיש שם עירוב טוב, הרי יש בגינה יותר מבית סאתיים בלי דירה, והרי זה כמו קרפף, ואסור לטלטל בקרפף כמו כרמלית.

ובאמת בשו"ע (סי' שנ"ח ס"א) בדיני קרפף כתבו בלשון זו, "כל היקף שלא הוקף לדירה, כגון גינות ופרדסים וכו', אסרו חכמים לטלטל בתוכה יותר מד' אמות, אם הוא יותר מסאתיים", ומבואר להדיא שגינה היא קרפף. אולם כוונת השו"ע היא רק לגינה של זרעים, כמ"ש המשנ"ב שם (סק"ב) שמקיפים אותם רק לשמור את הפירות והזרעים שבתוכן, ולא לשימוש האדם, אבל מקומות שמשמשים את האדם לשימוש כלשהו או להנאה, אע"פ שאין בהם שימוש של

העירוב, ולכל מי שגר במקומות שיתוספו בעתיד, דהיינו שיוקפו במחיצות ויתוקנו כדין שיהיה אפשר לטלטל גם אליהם, ולכל האנשים שיתוספו במקומות הנ"ל, ולכל מי שדינו כשכירו ולקיטו של הגויים והמומרים שגרים בכל המקומות הנ"ל". בנוסח זה ישנו דגש שמזכים רק למי שבמקום שאפשר לטלטל אליו, למעט מי שנמצא בחצר ובהיקף שיש בו גוי או מומר, כדי שלא להקנות לו דריסת רגל למקום הפת [עירוב מרגילן] שאז יאסור את העירוב. אבל בנוסח שכתבנו למעלה מובלע פתרון אחר (שכתב בעירובי חצירות עמ' שי"ג) שמזכים "לכל מי שיוכל להועיל לו", (כמ"ש בשו"ת מהר"ם שיק סי' קע"ח מטעם אחר שחשש לקני את וחמור).

[4] בשו"ע (סי' שס"ו ס"ד) כתב מטעם זה שלא לערב במאכלים שהכין לצורך השבת. אבל המשנ"ב כתב שאם כונתו שאם יבקשו ממנו יתן, יכול לערב. וכן כתב החזו"א (סי' פ"ז סק"ב) שאפילו שעושה כן מתוך שסבור שלא יבקשו, אם גמר בדעתו שכשיבקשו יתן, מועיל, וכן נוהגים.

[5] ע"פ המבואר בסי' שצ"ד ס"ב ג'. וכ"כ כמה ספרים. וע"ש בשעה"צ סק"ח שאם יש רק איסור דרבנן הוי עירוב, אך יל"ע כשחל יו"ט ביום שישי שאסור לעבור על שבות לצורך מצוה בבין השמשות. בפסח יש להקפיד לערב במצות יד, כשיש בעירוב אנשים שמקפידים שלא להחזיק ברשותם מצות מכונה.

צרכי דירה ממש, כאכילה ושינה, מ"מ הם משמשים את האדם, ודינם כמקום המוקף לדירה.

אמנם מחמת זה שאינם דירה ממש, צריך שיהיו פתוחים לדירה, דהיינו שיש פתח מהדירה לאותו מקום, וכמו שכתב השו"ע (שם סעיף ב') "ומה נקרא מוקף לדירה, זה שבנה בו בית דירה, או שפתח לו פתח מביתו ואח"כ הקיפו". כלומר או שהוא עצמו דירה, או שהוא פתוח לדירה. ובחזו"א (סי' פ"ט ס"ק י"ז) מבואר שאם השטח המשמש אינו סמוך לבית, כגון מחסן שנמצא במבנה אחר, וכן גינה או מגרש משחקים שנמצא בהיקף נפרד, והוא אינו סמוך לבית, שאין פתח ישיר מהבית אליו, צריך שיהיה היקף כשר מהבית עד לשטח ההוא, ולא תהיה הפסקה של כרמלית באמצע, כיון שצריך שיהיה היתר לטלטל ולהשתמש מהבית לשטח ההוא. ואם אין היקף כשר, אינו נחשב מוקף לדירה, אע"פ שהוא פתוח לרחוב, והרחוב לבית. כאשר הרחוב אינו מוקף והוא כרמלית.

לפ"ז כאשר עושים עירוב ומקיפים את כל הרחובות ועושים אותם לרשות היחיד, הרי אותן מקומות החניות והגינות, וכל השטחים שבתוך ההיקף נעשים מחוברים לבית ע"י היקף כשר, ומיד נעשים למקום המוקף לדירה, שדינו כרשות היחיד. ולכן אפשר לעשות עירוב כשר לאותן חניות וגינות שאנשים משתמשים בהן.

מגרש משחקים שהוקף לעצמו לפני העירוב

אמנם עדיין יש בעיה אחת עם מקומות שמוקפים בפני עצמן, והדבר מצוי במגרש המיועד למשחקים בכדור, שבשעה שהקיפו אותו בפני עצמו לא היה לו פתח לדירה, וכתב השו"ע (שם) שצריך שיהיה לו פתח מביתו ואח"כ להקיפו, אבל אם היה מוקף שלא לשם דירה ורוצה אח"כ להקיפו לשם דירה, או לפתוח לו פתח מהדירה, צריך לפרוץ בו פירצה הפוסלת אותו, ואח"כ להקיפו מחדש עם הפתח לדירה. וא"כ למקומות שהיו מוקפים קודם לא יועיל ההיקף של העירוב החדש. ויש להוסיף ביאור, שמקום פתוח שאין לו היקף, הרי היקף העירוב הוא זה שיוצר את המחיצות המתירות אותו, כלומר ע"י המחיצות וצורות הפתח שמסביב לישוב הוא נעשה רה"י, וההיקף הזה נעשה ביחד עם דירה, ולשם דירה, משא"כ מקום שיש לו היקף לעצמו, הרי המחיצות החדשות שמסביב לישוב אינן יוצרות את המחיצות שלו, כיון שיש לו מחיצות יותר פנימיות, ורק אם יעשו עוד מחיצות בתוך המתחם לפנים מהגדרות שהיו לו, אז יחשב שהמחיצות החדשות הן יוצרות את ההיקף למגרש ויועילו להתירו, (כמבואר בשו"ע סי' שנ"ח ס"ו). ולפ"ז מגרשים אלו לא נעשו מוקפים לדירה ע"י העירוב.

אבל יש לדון להתירם, לפי מה שהביא המשנ"ב (ס"ק י"ט) שאם חשב בפירוש בשעה שהקיף את המקום, שאחר כן יבנה בו בית או שיפתח לו פתח לבית, "אפשר שיש להקל ולומר דמקרי מוקף לדירה, שהרי הקיף אותו לשם דירה". ולפ"ז גם המקומות הנ"ל שהוקפו בזמן שלא היה עירוב, מ"מ הוא דבר העתיד להיות שיקיפו את המושב, ואמנם הפועלים לא ידעו מהדין הנ"ל כלל, מ"מ ודאי שהם חשבו שזה עתיד לשמש את התושבים הגרים בסמוך.

ויש לומר שאין צורך לכוון לשם הדין של היקף לדירה, אלא על המציאות. וכן אין צורך לכוון לכך שיהיה היקף כשר, אלא מספיק שחשב שיהיה בו שימוש לבתים ולתושבים, ואז כאשר יהיה היקף כשר יחול דין מוקף לדירה. אמנם אין הדבר ברור, וגם לשון המשנ"ב מסופק, וצ"ע למעשה.

ומ"מ למעשה נראה שמן הדין אין איסור טלטול בתוך המתחם, שבהרבה מקומות כלל אין בתוכו שיעור בית סאתיים, דהיינו 34X34 מטר לשיעור הגר"ח נאה, [או באופן שהוא צר וארוך ובתוכו אין שטח של 1156 מטר מרובע], ולכן גם אם אינו מוקף לדירה, מותר לטלטל בתוכו, כיון שמחיצותיו כשרות, והאיסור הוא רק להכנים אליו כלים מהבית. ואם המשחק או העגלה היו בחדר מדרגות או בחצר, מותר להכניסם לשם.

לסיום הענין מן הראוי לציין לשבח, מקרה שהיה לפני כשנה, כשבודק של מוקד העירוב היה בישוב דתי בשומרון לבדוק את העירוב, והרב המקומי הלך איתו לכל אורך ההיקף, לשמוע את הדברים הטעונים תיקון ולתקנם מיד באותו שבוע, ובסוף הסיבוב הגיעו לקצה הישוב שבו יה מגרש לכדור, והרב אמר שבתחילה הוא שמר מאוד שהעירוב לא יגיע למגרש, כדי שהנערים לא יבואו אליו בשבת, [רק אם החביאו כדור מערב שבת, שבדרך כלל אין מקום להחביא אותו שם], אבל אח"כ היה לחץ גדול מהממועצה וממקצת תושבים, והאריכו את העירוב, והוא מאוד מצטער על כך, כיון שמקום זה אינו מקום להיות בו בשבת, גם כשאין איסור בטלטול עצמו.

מתי דין השטח שבתוך המתקן כרה"י

לאחר כל האמור, יש חילוק בין גינה שנמצאת בעירוב טוב וכשר, שהיא עצמה רשות היחיד וכולה מותרת, לבין גינה שאינה בתוך עירוב טוב, או שנמנעים מלסמוך עליו. ובמקומות אלו יש לגינה דין כרמלית ואסור להכנים ילדים למתקנים באופן שאינם כרשות היחיד.

והנה כדי שהמקום יהיה רשות היחיד, צריך שיהיו לו מחיצות עשרה, וגם חלל של גובה עשרה טפחים, ורוחב ד' על ד' טפחים. ואם אין חלל י', אינו רשות היחיד אלא כרמלית (שו"ע סי' שמ"ה סט"ו). לפ"ז תלוי באיזה מתקן מדובר, אם הוא מתקן שהילדים עומדים בו, הרי בדרך כלל יש בו חלל ד' וגובה י', אבל במקומות שאינם יכולים לעמוד, כגון בשרוולים המצויים כיום במתקנים ובמגלשות, שאין בהם חלל י' אינם רשות היחיד, ומותר להכנים ילד לתוכן. אבל כאשר הם פתוחים למתקן שהוא רה"י, י"ל שעד מקום מסוים נחשב כחורי רה"י, וצ"ע עד איזה מקום ומה השיעור.

מתקנים בגינת משחקים שדינם כרה"י או כרמלית

כמו"כ צריך שיהיו מחיצות גבוהות י' טפחים, ואם אין מחיצות גבוהות אינו רה"י. לכן במתקנים שאינם סגורים, כגון קרוסלה, נדנדה, סוס שיושבים עליו, מוט שמחליקים עליו, ומקלות שנתלים עליהם, אין להם דין רשות היחיד, ומותר להרים את הילד עד שישב או שיתפוס בהם, וכן להוריד אותו מהם.

כמו"כ מתקן שרובו פתוח והפרוץ מרובה על העומד [כמו שמתקן הנמוך שבתמונה] אין לאותו מקום דין רה"י.

עוד יש להוסיף שכל השאלה היא רק כאשר מרימים את הילד, אבל אם רק מסייעים לו והוא עולה ברגליו, אין איסור טלטול, כיון שאינו נחשב שמטלטלים אותו, כמבואר בשו"ע (סי' ש"ח סעיף מ"א) שהאשה מדדה את בנה, ובלבד שלא תגררהו, אלא מגביה רגלו אחת ויניח השניה על הארץ, וישען עליה, עד שיחזור ויניח רגלו שהגביה, שנמצא לעולם הוא נשען על רגלו האחת, עכ"ל. ואפילו אם דוחפים אותו מעט כלפי מעלה, אבל הוא במצב שאוחז את עצמו, והסיוע הוא רק להטות את שיווי המשקל של הילד, שיוכל למשוך את עצמו לתוך המתקן, הרי זה אינו טלטול, אלא כעין האשה שמדדה את בנה. משא"כ באופן שהילד אינו אוחז את עצמו, י"ל שהדחיפה היא טלטול, ואין לעשותו במעבר מהגינה לתוך מתקן.

נדנדות שדינם כשטח שאר הגינה

וגם באופן זה יש לחלק, שכל האיסור הוא רק אם מרים אותו מהקרקע, או מתוך י' טפחים לקרקע, אבל כאשר כל ההרמה היא מעל י', דהיינו שלוקח אותו ממקום גבוה, אין כרמלית למעלה מי' טפחים, אלא הרי זה מקום פטור, ומ"מ כאשר במקום הגבוה יש שטח ד' על ד' טפחים, י"ל שנחשב קרקע בפני עצמה, והיא עצמה כרמלית [כמבואר בשו"ע סי' שמ"ה סט"ז בדין גג, ועי' במשנ"ב שם בשם הגר"א, וצ"ע ואכמ"ל].

לפ"ז מותר גם להושיב את הילד על מגלשה כאשר מרים אותו בסמוך בתוך ד' אמות, והילד יתגלש [אף יותר מד' אמות], ושוב יחזור ויקחנו שם ויש בזה חידוש נוסף, שאע"פ שהוא גורם לילד שיתגלגל ד' אמות מ"מ אין זה נחשב טלטול שלו, אלא כאילו הילד הולך בכח עצמו, מפני שהילד מניע קצת את עצמו. ובתינוק קטן ביותר, יש לדון שישחב כטלטול [והוי טלטול ע"י כוחו בכרמלית שמעיקר הדין לא גזרו ע"ז, אבל הרמ"א סו"ס שנ"ז אוסר בכרמלית בתוך העיר] ועיין.

בדברים אלו עמדנו על כמה נקודות חשובות בדיני הטלטול בגינות משחקים, ויש עוד להוסיף ולפלפל בסוגים שונים של מתקנים, ואנו מקווים שע"י יסודות אלו, ילמד כל אדם לדון בעצמו, ולדעת את המעשה אשר יעשון.

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי

קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 89

אדר ב' תשע"ו

עירנות הציבור לשלימות העירוב, מעלות לשני צדדים

בס"ד גוברת המודעות בציבור להכיר את העירובים, לדעת את ההלכות, ולהיות עירניים לשלימות העירוב ולקלקולו. אפילו בעלי העירובים העירוניים מספרים שבשנה האחרונה מתקשרים אנשים להודיע להם על חוטי עירוב שנקרעו, דבר שלא היה כלל שנים קודם לכן.

הדבר הזה לעצמו גדול מאוד, שאנשים מתעניינים בעירוב, עוקבים אחריו, שואלים עליו, זה תורם מאוד לכל אדם, שהוא מרגיש שמקיים את ההלכה. למרות שהוא עצמו לא מטלטל, ולא מוציא מביתו שום חפץ, זה עדין לא מספיק בשביל לחיות את ההלכה, עדיין זה כביכול לא נוגע אליו. יש כאלה שעירוב לא נוגע לליבם, כי הם תמיד מטלטלים לצערנו [מחוסר מודעות], ויש כאלה שתמיד לא מטלטלים. אבל אלו שלמרות שאינם מטלטלים מתבוננים בצורת העירוב ובהלכותיו, מרגישים בעצמם את קיומו של עוד חלק בתורה, בצורה מעשית.

בנוסף לכך, גם לאחראים ולעוסקים זה תורם הרבה מאוד, הם מרגישים שיש עוד אנשים איתם, הם לא עושים רק למען עצמם לקיים את החיוב שלהם כלפי שמיא. ועוד, אם מותר לומר, שכל אדם עושה יותר כשעוקבים אחריו, וכשיודעים שאנשים ישאלו, לא עושים דברים מפוקפקים. ובאמת בודקי מוקד העירוב מציינים, שהתחזוקה עלתה בכמה מקומות בצורה משמעותית ביותר.

גדרות אתר הבניה משמשות מחיצה, והסרת חוטי העירוב

באחד העירובים העירוניים, הסמוכים למקום העבודות של הקמת הרכבת הקלה בגוש דן, יש מתחם גדול שהקיפו בגדרות, ובתוכו כמה עמודים של העירוב העירוני, כמובן שיש בזה פסול הלכתי, משום שאם העמוד נמצא בתוך שטח מוקף, כתב המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק קי"ג) דלאו כלום הוא. ואמנם כששני העמודים בתוך השטח המוקף יש להם דין צוה"פ, אבל הצוה"פ שחציה מחוץ למתחם וחציה בתוך המתחם פסולה, ואם כן יש בעיה בשני מקומות, האחד בהתחלת המתחם והשני בסופו.

האחראי עשה פתרון להכשיר את העירוב, באופן שלא יצטרך להשתמש בעמודים שבתוך המתחם, [מחשש שהם יפגעו בשבועות הבאים מחמת העבודות], ולכן העמיד עמוד קרוב לתחילת המתחם, ועמוד אחרי המתחם, ולכל אורך המתחם הוא סמך על הגדרות של המתחם, שבודאי יהיו סגורות לפחות במשך השבת שלא עובדים בה, והגדרות משמשות מחיצה לעירוב, (כפי שהובא לעיל גליון 85). כעבור שבועיים סיפר האחראי שהוא קיבל כ"כ הרבה טלפונים, שאנשים שאלו אותו איך הוא משתמש בצורות הפתח שבתוך המתחם, והוא היה צריך להסביר להם שאינו משתמש בהם, אלא בגדרות של המתחם, עד שהוא החליט להוריד את החוטים מכל העמודים שבתוך המתחם, כדי שידעו שהם לא בשימוש, ולא יחשבו שהעירוב לא נעשה כהלכתו ח"ו. למוקד העירוב המשיכו להגיע שאלות, מאנשים שכבר הבינו שהגדרות משמשות לעירוב, והשאלות היו בענין הגדרות.

עמוד העירוב סמוך לגדרות המתחם, וההלל שתחתיהן

זהירות בגדרות שלא יהיו גבוהות ג' טפחים

והנה בגדרות כאלו צריכים להשגיח מאוד שהן לא יהיו גבוהות ג' טפחים מהקרקע, כיון שמראש הן לא מגיעות לקרקע, אלא מוגבהות 20-15 ס"מ, ואם יש עוד שיפוע או תלולית קטנה של חול שהגדר עומדת עליה, או שיש שקע בחול של כמה סנטימטרים, כבר נעשה חלל של ג' טפחים (28.8 לשיעור חזו"א, 24 ס"מ לשיעור רח"נ, 22.8 לשיעור החדש) הרי הגדר נעשית מחיצה תלויה, ואינה כשרה אפילו שהיא גבוהה שני מטרים ויותר. ולכן הקטע שבגדר שיש תחתיו חלל ג' טפחים, הרי הוא כמי שאינו כלל, ודבר כזה יכול לפסול עירוב שלם. לכן צריך זהירות רבה ומומחיות של נסיון בעירובים, לדעת על מה וכיצד ניתן לסמוך עירוב על גדרות של אתרי בניה.

אמנם יש מקרים שיש דין עומד מרובה, כאשר המקום הפרוץ, דהיינו הקטע שיש בו חלל של ג' טפחים מלמטה, הוא פחות מי' אמות (5.60 לשיעור חזו"א, 4.80 לשיעור הגר"ח נאה), וכנגדו בצדדים יש גדר כשרה כאורך הפרוץ. אבל צריך תנאי נוסף שהעומד ימשיך בקו ישר עד למחיצה שבצד השני של הפירצה, ובגדרות רשת ובפרט בגדרות כאלו הבנויות ממחסומים גדולים, יש הרבה זויות שונות, שהגדרות אינן עומדות בקו ישר, וקשה שהצדדים יהיו מכוונים זה כנגד זה. וא"כ קשה לסמוך שיהיה בהם עומד מרובה, ובפרט שלא ישתנה במהלך הבניה. בתקופה זו היו כמה ששאלו את מוקד העירוב על כשרות הגדרות האלו מהטעם הזה, והמוקד אמר להם שילכו עם סרט מידה ויבדקו מקרוב, השואלים הלכו ובדקו, וברוב המקומות לא היה בחלל ג' טפחים, ורק מעט חורים הם מצאו שיש בהם ג' על ג' טפחים, והתקשרו למוקד ושאלו, האם זה אומר שהעירוב פסול.

דיני עומד מרובה בפירצה בגדרות המתחם, ובקרן זוית

בעקבות השאלה אמר להם המשיב שנראה לומר כלל בענין זה, שכל זמן שהחלק הפסול הוא לא יותר מאורך של חצי ממחסום, אפשר להתיר ע"י עומד מרובה של אותו מחסום, שהרי הוא עצמו בודאי ישר, ואף כאשר המחסום הבא אחריו אינו באותה זוית, מ"מ תמיד המקל האחרון שמחזיק את המחסום מגיע עד הקרקע, וא"כ הוא מחיצה שאינה תלויה, והעומד מרובה פוגש בו ויוצא שהצדדים מכוונים בקו ישר.

אלא שעדיין יש לדון כיון שהוא רק מקל דק, ולא מחיצה ארוכה, אולי זה לא מספיק, משום שאתי אוירא שמשני הצדדים [שהגדר נחשבת פרוצה], ומבטל את המקל הבודד, ושוב אי אפשר לדון בו עומד מרובה, למרות שהוא ישר. והנה הבעיה הזו תהיה רק כאשר גם המחסום הסמוך גבוה ג"ט, שאז באמת יש רק מקל באמצע, משא"כ אם המחסום הבא כשר, יוצא שאין למקל אויר משני צדדים, ואינו מתבטל [למרות שהמחסום השני בזוית אחרת ממנו, דלענין זה שלא יהיה "אתי אוירא", מועילה גם מחיצה של צד אחר].

ועוד י"ל אף כאשר המחסום השני גבוה ואינו כשר, מ"מ כתב החזו"א (סי' ע"ב ס"ק ב') לגבי פירצה בקרן זוית, שאם מעמיד מקל דק בפינה, שכל צד פוגש במקל, הרי שתי הפירצות כשרות ונסתמות ע"י דין עומד מרובה, ולא אומרים אתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל את הקנה העומד, כיון שלא מתחשבים באויר שמחוץ לרשות ובכה"ג כלפי כל צד, המקל הוא הסוף של אותה רוח, והאויר שמעבר למקל אינו שייך למחיצה, ונמצא שיש למקל אויר רק מצד אחד, ולכן אינו מתבטל.

אמנם יש לחלק ולומר שמקרה זה אינו שייך לדברי החזו"א, כיון שבשינוי זוית מועט כמו זה שהמחסומים מזוגזגים ואינם בקו ישר, עדין כולם נחשבים רוח אחת, והאויר שבהמשך במחסום הבא [שגם הוא גבוה ג"ט] יעשה דין אתי אוירא וכו' ומבטל את המקל. ומש"כ החזו"א היינו דוקא במחיצות של צדדים שונים, כגון מזרח וצפון, ולא כששניהם מזרח רק בנטיה מועטת. [ואע"פ שלגבי דין עומד מרובה, גם נטיה מועטת לכאורה נחשבת "קרן זוית" לדעת החזו"א, היינו רק לגבי הדין שהעומד מרובה ממשיך בקו ישר, וזה אינו ישר, וכ"מ נחשב מחיצה לאותו צד, והאויר מבטל את המקל].

לכן בכל מקום שיש חלל תחת מחסום כלשהו, אם הוא עד חצי מאורך המחסום וזה רק במחסום אחד, יש להתירו. וביותר מחצי מחסום, או שהבעיה

נמשכת גם במחסום הסמוך, צריך לדון היטב בדיני עומד מרובה, ואכמ"ל. ובאמת זה סיבה לחשוש שלא לסמוך על המחסומים, אא"כ יש כל שבוע מעקב צמוד, ע"י אדם הבקי בפרטי ההלכות.

לוח מודעות תחת צורת הפתח

נידון נוסף שעורר אברך שהתהלך לאורך הגבול של אחד העירובים, והבחין בדבר שעמד כבר כמה שנים, שיש בו שאלה הלכתית. האברך התקשר למוקד העירוב, ואמר שהוא ראה תחת אחת מצורות הפתח, שעומד לוח מודעות גדול, ולדעתו זה פוסל את צוה"פ כדין מחיצה המחלקת באמצע צוה"פ. המוקד חקר אותו באיזה לוח מודעות מדובר, כיון שרוב לוחות המודעות גבוהים ג' טפחים מהקרקע, ואין בהם דין מחיצה, וממילא אינם פוסלים את צוה"פ. האברך הסביר שמדובר בעמוד בטון רחב מאוד בקוטר מטר, וגבהו כשני מטרים, וא"כ הוא בודאי מחיצה, ופוסל את צוה"פ. המוקד קיבל את ההערה והעביר אותה בכבוד, לאחראי. האחראי נסע מיד למקום לראות למה התכוון האברך, ולאחר זמן השיב שהעמוד הזה יכול להחשב ללחי לשני הצדדים, וממילא באמת הצוה"פ נחלקת לשנים, אלא שלכל צד יש לחי המשלים את צוה"פ.

לוח מודעות שמתחת צוה"פ והגג שמעליו בולט מצד אחד

האברך לא הסתפק בתשובה זו, וטען שכאן אי אפשר להכשיר את לוח המודעות ללחי, כיון שמעל ראש העמוד [לוח המודעות] יש עוד פלטה גדולה כעין גג המכסה את העמוד, והוא בולט לחוץ כמה ס"מ. נשאלת השאלה האם בליטה כזו מקלקלת ומפסיקה בין הלחי לחוט, או שמא אפשר לומר שאינה נחשבת גג, אלא אדרבה היא עצמה חלק מהלחי, אלא שהלחי בולט בראשו.

השאלה היתה ביום שישי, והיה צריך להכריע מיד, המוקד השיב להם שאם מדובר בבליטה של שנים או שלשה ס"מ, אפשר להכשיר אותה מדין שהיא כהמשך ללחי, אבל אם החוט עובר במקום שהבליטה בולטת טפח, יש לדון אותה כגג הבולט ומפסיק, וכך ענה אח"כ גם אחד מרבינו העירובים שהעבירו את השאלה לפניו, והוסיף שאין שיעור ברור לדין זה, אבל כך יש להורות, שטפח כבר פוסל, ובשנים שלשה ס"מ להכשירו, ובין שיעור זה לזה, צריך עיון. האחראי טיפס ומדד ואמר, שבצד אחד יש רק כשלשה ס"מ ובצד שני כעשר ס"מ, וא"כ צד אחד אינו כשר ללחי וא"כ צריך להוסיף לחי לפניו. אבל כאן זו בעיה להעמיד לחי, משום שמדביקים בו מודעות, ועוד שיצטרכו להרחיק את הלחי יותר מעשר ס"מ כדי שהלחי עצמו לא יהיה מתחת צוה"פ.

לפי הוראה זו החליט האחראי להזיז את החוט בכמה עשרות ס"מ, ע"י שקשר את החוט לעמוד אחר שהיה בקירבת מקום, ונמצא לבסוף שהחוט עובר בקצה העיגול, במקום שהגג אינו בולט אלא שלשה ס"מ משני הצדדים, והוא כשר לשמש ללחי משני הצדדים.

לחי רחב ועגול, האם כל משהו ממנו כלחי בפנ"ע

לאחר מעשה התעוררו לדון בזה מצד דין נוסף, שכתב החזו"א (סי' ע' ס"ק י"ח בהערה) שאם הלחי רחב ג' או ד' טפחים ממקום החוט ולפנים, אפשר דהוי פתחי שימאי, וכך התקבל להחמיר, שלא לעשות לחיים רחבות באופן שמהחוט ולפנים יהיה ג' טפחים. ולכן רוחב הלחיים המקובל הוא 40-30 ס"מ, שכאשר החוט באמצע או קרוב לאמצע, אין בלחי יותר מג' טפחים, [ויש מעדיפים שיהיה פחות מ-40 ס"מ, כדי שגם אם החוט נוטה מהאמצע, לא יהיה ג' טפחים אפילו לשיעור רח"נ]. והנה העמוד הנזכר המשמש ללוח מודעות, רחב מאוד, והקוטר [הרוחב מצד לצד] הוא מטר, וכיון שהחוט לא נמצא בתחילתו בצד הפנימי, אלא אדרבה קרוב לצד החיצוני, יוצא שהוא רחב יותר מד' טפחים כלפי פנים, ויש בו את החשש של פתחי שימאי שכתב החזו"א.

אמנם יש לכאורה מקום לחלק ולומר, שבדבר עגול כל מעט ממנו הוא צד בפני עצמו, והרי הוא כמו עמוד בצורת משושה שיש לו שש צלעות, וכל צלע נידון לעצמו, שאם הלחי יוצא מצלע מסוים, לא נאמר שנחשב לחי רחב מחמת הצלעות הנוספות, וא"כ ה"ה בדבר עגול, כל משהו או כל זוית היא צלע בפני עצמה, ולפיכך אין העמוד נחשב כלחי רחב, ובאותו מקום שהחוט יוצא, אין צלע של ג' טפחים. ומקור לסברא זו, מבואר בחזו"א (סי' ע"ב ס"ק י"ב) לגבי פסי חצר, שצריך שיהיו מכוונים זה כנגד זה בדיוק, וכתב החזו"א שאפשר להעמידם באלכסון בשיעור תל המתלקט שאז כל נקודה ממנו נחשבת כפס נוסף. והוא הדין כאן י"ל שכל נקודה בעיגול נחשבת כפס נוסף, אמנם צריך שיהיה בעיגול שיפוע של תל המתלקט.

העברנו את השאלה לאחד מרבני העירובים, והוא ציין שבספר "משכיל אל דוד" להג"ר מיכאל שמואל בלייכר כתב סברא זו, להכשיר לחי מדבר עגול, אבל יש לפקפק בה, משום שלפ"ז גם בלחי ישר יהיה דין זה באופן שביחס לצורת הפתח הוא עומד באלכסון, כל נקודה שבו נחשבת כלחי בפני עצמו, כמו שכתב החזו"א לגבי פסי חצר, ולפ"ז צריך לומר שמה שהחזו"א אסר לחי רחב, היינו רק בלחי שעומד ישר בדיוק, וזה דוחק גדול. לכן יותר נראה שהחזו"א דיבר גם בלחי שעומד באלכסון, וממילא גם בלחי מעוגל, והטעם משום שהפסול של פתחי שימאי אינו תלוי בדינים, אלא במראה העין, שנראה בעיני אדם (כדמוכח במק"א), וכיון שאדם מחשיב את העמוד כדבר אחד גדול וארוך, יש בו את הפסול של פתחי שימאי.

חיבור חתיכות דיקט לעשות לחי כשר

בגליונות הקודמים הבאנו על הצורך בהשקעה בשיפור העירוב בישובים ובמקומות נופש, שיהיה עירוב באופן המותר למשפחות האברכים, שמתארחים בהם בשבתות השנה בקיץ ובחורף, שלוחי מוקד העירוב יצאו כבר לכמה מקומות ותכננו את התיקונים הנדרשים, בהעמדת עמודים חדשים ותיקון הגדרות ושאר הלכות. באחד הישובים הגיעו שלוחי המוקד בסוף היום, לאחר חשכה, ובכניסתם ראו לחי מקרש משונה ביותר, מהצד האחורי ניכר שמדובר בחתיכת משטח של סחורות, [שהוא עשוי מקרשים עם רווח ביניהם], ולפניו יש שני חתיכות של דיקט, מחוברות עם ברגים קטנים מאוד, וניכרת בהם השקעה גדולה ומסירות. הם יצאו מהרכב וניגשו לראות מקרוב את הדבר המופלא, ואיזה דין גרם לאחראי המקומי לעשות דבר כזה.

חתיכות דיקט שחוברו במסירות ללחי

אחד מהשלוחים ראה את הלחי ונזכר שהוא הורה לו לעשות כך. ביום שישי הקודם התקשר למוקד, האחראי של אותו מקום, וסיפר שהוא רצה לעשות לחי ממשטח של סחורות, ולהעמיד אותו באופן שהקרשים עומדים והרווח ביניהם הוא בצורה מאונכת, ושאל האם יש בעיה אם יוצא שהחוט יעבור על הרווח שבין הקרשים, או שמא כיון שהם בתוך שיעור לבוד, הרי זה כסתום, וכולו לחי אחד. המשיב השיב לו מיד שע"פ הוראת הרבנים יש בעיה אם החוט יהיה על הרווח, והטעם משום שלבוד מועיל רק להחשיבו כסתום לגבי מחיצה, כביכול אין רווח בין הקרשים, אך הוא לא ממלא את המקום, ולכן לגבי דין לחי שצריך שיהיה ממשות של הקרש תחת החוט, לא נחשב שיש ברווח ממשות, ואינו כשר. לכן צריך לקחת ללחי קרש שלם. הוסיף האחראי ושאל האם יכול להצמיד על המשטח דיקט דק [שהדיקט לעצמו לא יחזיק, אלא רק ע"י שהוא מחובר למשטח]. אמר לו המשיב שזה כשר לכתחילה, ובזה סיים את השיחה. כעת ראה מעשה ונזכר הלכה, זה הלחי המדובר, שהאחראי חיבר במסירות שיריים של דיקטים כדי למלאות את החלל ולהכשיר את הלחי, שיהיה עירוב לשבת, כיון שלא מצא בישוב קרש יותר טוב. אשרי העם שככה לו.

שלוחי המוקד החלו לדון בעצמם האם יש בו חסרון של פתחי שימאי, כיון שחתיכות הדיקט שבורות בצדדים ואינן ישרות, או שמא לא מתחשבים בצדדים אלא רק במקום שהחוט עובר עליו, שבאמצע הלחי לא תהיה בליטה. הדין הזה אינו ברור, ויש בו דעות בין רבני זמנינו. במקום זה הם הוציאו מיד מהרכב לחי חלק ויפה מצופה פורמיקה, שהוזמן במיוחד מהנגריה לצורך לחיים של עירוב, והם הצטיידו בו מראש בתקוה לתקן מיידית מקומות שימצאו בדרכם. וזה אחד מהמקומות שהם תיקנו באותו יום. לפני שחיברו את הלחי, התקשרו לאחראי לתמוך ולהשתתף עימו בהחזקת העירוב. האחראי יצא אליהם, וביקש לקחת את הלחי עימו, ולחבר אותו ביום שישי, מחשש שאם יחברו אותו עכשיו, הוא ינזק מעבודות הבניה שנעשות בימים אלו בכניסה לישוב.

מדברים אלו אנו רואים את גודל הקושי של האחראים במקומות שונים להכשיר את העירוב, עד כדי שאפילו קרש נורמלי לא היה יכול להשיג. במקרה זה האחראי הוא ירא שמים מאוד, ודואג לעירוב במשך הרבה שנים בלי שום תקציב או משכורת, אבל יש מקומות שמחמת דברים כאלו העירוב נפסל פעם או פעמיים באופן שהאחראי לא מצליח לתקנו עד שהוא מתיאש ומזניח עוד יותר ואכמ"ל.

לכן מצוה גדולה וחשובה היא העשיה המבורכת, שיוצאים לתקן את העירובים בישובים, בפרט אם יכולים להביא את העירוב לרמה כשרה, בלי הקולות הגרועות שמצויות בעירובים עירוניים, וכל העוזרים והמסייעים למוקד העירוב בתרומה הגונה, יזכו לברכת ה', ברכת השבת מקור הברכה.

שיח המקיף את עמוד העירוב, ג' מצבים

בבדיקת העירובים השכונתיים היו מקומות שעשו עירובים עם עמודים בלי לחיים. כמובן שבמקומות כאלו צריך להקפיד מאוד מאוד על מתיחת החוטים, שהחוט לא יתנדנד ויצא מרוחב העמוד, ושלא ישקע מתחת לגובה ראש העמוד [שזה מעט מאוד], וכן שהעמודים יהיו ישרים ממש, כדי שהחוט יעבור מעל הי' התחתונים של העמוד, ובאמת קשה להקפיד כל כך, ובדרך כלל בעירוב שכונתי צריך שיהיו לחיים, כדי להתגבר על החששות ההלכתיות הנ"ל, ומ"מ באותו עירוב לא עשו לחיים.

עמוד העירוב טמון בשיחים

לפני כמה שבועות הגיע לשם בודק, וראה באחד העמודים שהשיחים גדלו הרבה מסביבו, ועוטפים אותו לגמרי, עד שרק למטה או למעלה מהשיח ניכר העמוד. בדבר זה הם קצת הרויחו בזה שלא עשו לחיים, שאם היה שם לחי, הרי השיח היה פוסל אותו מדין גג המפסיק בין הלחי לחוט, אבל כעת שמדובר בעמוד שהחוט מונח על גביו ממש, אין דבר שיפסיק בין ראש העמוד לחוט, וא"כ מצד הדין הזה אין להם בעיה. אלא שעדיין יש לדון בזה מדין פתחי שימאי, משום שהשיח מקיף אותו, ועומד עליו לתקופה ארוכה, יוצא שצורת העמוד כעת אינה חלקה, ובציור כזה הורו הרבנים שיש דין פתחי שימאי. אבל יש לחלק בזה בין שלשה מצבים.

א. באופן שהשיח מתחיל מהקרקע ומגיע לגובה י' טפחים, הרי הוא בשיעור מחיצה המחלקת את הפתח, והוא מקלקל את דין העמוד, כלומר שצריכים להתיחס לשיח שהוא צורת העמוד או כעין לחי, וא"כ יש בו פסול של פתחי שימאי.

ב. כמו"כ כאשר אינו מתחיל מהקרקע, אלא גבוה ג' טפחים [שאין לו דין מחיצה, מפני שהוא כמחיצה תלויה], מ"מ כיון שעומד בקביעות יש בו דין פתחי שימאי.

ג. כאשר השיח הוא רק מעל י' טפחים של העמוד, יש אומרים שאין פסול של פתחי שימאי מעל י' טפחים, כיון שהחלק העליון אינו נצרך להכשיר את צורת הפתח, שהרי לחי כשר אף כשהוא רק י' טפחים, דאמרינן גוד אסיק מחיצתא מהחלק התחתון עד החוט, (כמבואר בשו"ע סי' שס"ב ס"י), וא"כ למרות שהחלק העליון של העמוד אינו ראוי לשימוש לצורת הפתח מחמת שהוא שימאי, אבל דל מהכא והוי כמי שאינו. (ועי' כעין זה בשער הציון סי' שס"ג ס"ק י"א).

ואם תאמר איך אפשר לומר גוד אסיק, הרי בפועל יש כאן עמוד שממלא את המקום שמעל הלחי, והוי כעין גג המפסיק את הגוד אסיק. זה אינו, שהרי מבואר בגמ' בעירובין (דף יא:) שצורת הפתח העשויה ככיפה כשרה, משום שאומרים גוד אסיק של החלק התחתון שבעמוד, עד לקו המשקוף העליון ע"ש, ואע"פ שכל החלל שבאמצע מלא, מ"מ שייך לומר גוד אסיק. (וכן מבואר בשער הציון הנ"ל). והטעם שאינו דומה לדין גג, משום שגג הוא דבר אחר המפסיק, משא"כ כאן החלל מלא בהמשך של העמוד [או של המשקוף], ואמנם ההמשך העליון אינו ראוי להכשיר, אך גם אינו דבר אחר המפסיק. ועצם הדבר ששייך לומר גוד אסיק בדבר מלא, הרי הוא מבואר בגמ' הנ"ל.

ולמעשה בענין דין פתחי שימאי למעלה מי' טפחים נחלקו רבותינו גדולי הדור, לפי מה ששמענו בשמם. מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל וישבדלה"ט מרן הגר"נ קרליץ שליט"א צידדו שאין חסרון למעלה מי' טפחים, ומרן הגר"ח קניבסקי צידד שיש חסרון גם למעלה מי' טפחים. ואחריהם נחלקו רבני העירובים האם למעשה צריך להחמיר, או שמא אפשר בשעת הצורך להקל בזה.

גדר חדשה שמקיפה את עמוד העירוב השכונתי

מקום נוסף שהתעוררה שאלה בכשרות עירוב מסוים באזור חרדי בדרום הארץ, שהיה עמוד של עירוב שעמד כבר שנים רבות, ובעל החצר הסמוכה הקיף בשלב מסוים את החצר שלו, בגדרות מפלסטיק לבן, והעמיד את הגדר לפני העמוד, באופן שהעמוד נמצא בתוך החצר. והנה בפשטות במקרה כזה הרי העמוד נמצא בתוך החצר, וכתב המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק קי"ג) שאם העמוד בתוך חצר לאו כלום הוא. וא"כ חייבים להוציא את העמוד אל מחוץ לגדר. הבודק של מוקד העירוב שהגיע למקום, הבחין מיד בבעיה, ועורר עליה. יש שטענו שכיון שהעמוד במקרה זה מוצמד לגדר [בתוך ג' טפחים כשיעור לבוד], הרי אפשר להחשיב את הגדר שבקטע הזה כחלק מהעמוד, וא"כ הגדר איננה פוסלת את העמוד, אלא אדרבה היא עצמה חלק מהעמוד, ויוצא שהעמוד אינו בתוך החצר, אלא החצר מתחילה לפנים מהעמוד. וא"כ במקרה שהעמוד יהיה סמוך תוך ג' טפחים לגדר, לא יהיה פסול של עמוד בתוך חצר.

עמוד העירוב מאחורי הגדר החדשה

והנה באמת היו אחרונים שסברו שעמוד בתוך חצר כשר מטעמים שונים [משום שניכר מלמעלה ואכמ"ל], אבל לפי מה שהמשנ"ב והחזו"א פסקו והכריעו באופן ברור שהעמוד פסול כשהוא בתוך החצר, [כשהגדר חוצצת מתחת החוט], אין לומר את הסברא הנ"ל. משום שגם אם הגדר היתה בעצמה העמוד, יש בה חסרון שאינה בולטת לתוך השטח המוקף, וכתב החזו"א (סי' ס"ה) שהיסוד של צורת הפתח הוא, שהבליטה המועטת שסותמת קצת מהמקום הפרוץ, היא זו שסותמת כביכול את כל הפתח, ע"י דין צורת הפתח, משא"כ באופן שהעמוד אינו בולט, אינו כשר. וק"ו באופן שהעמוד נמצא מבפנים, ורק רוצים להחשיב חלק מהגדר כאילו היא עמוד, הרי מבואר בכמה אחרונים וברמ"א (סי' שס"ג ס"ז) שהקיר אינו כשר להיות לחי, אא"כ יש עליו טיח, וכמו שביאר המשנ"ב שם (ס"ק כ"ו) שצריך שהטיח יהיה בו ממשות, שיבלוט מעט מהכותל. ולכן עמוד הנמצא בתוך החצר, למרות שהוא צמוד לגדר, אינו יכול לשמש לצורת הפתח כלפי הרחוב.

עשיית חור בגדר שבתוך צוה"פ

באחד העירובים השכונתיים שהוקמו בתקופה האחרונה ע"י מוקד העירוב, היה מקום אחד שקשרו את החוט לעמוד תאורה, והעמידו לחי לפניו. לאחר שהתקינו את הלחי הבחין המלווה ההלכתי שהם עשו שגיאה, שהרי לפני הלחי יש גדר של גינה, שהיא מחלקת את צורת הפתח. ואמנם הגדר עצמה נמוכה, ואין בה שיעור י' טפחים, אבל בצירוף אבני השפה שלפניה, שיש בהם עוד כעשרים ס"מ, יש בגדר שיעור י' טפחים לשיעור הגר"ח נאה. ברגע ראשון הוא רצה לומר להם לפרק את הלחי ולחברו מחוץ לגדר, והצוה"פ תהיה עד הגדר. אך לאחר מכן הוא שם לב שזה לא יהיה פתרון טוב, כיון שהגדר נמוכה משיעור חזו"א, וא"כ יצטרכו להגביה אותה לאורך כמה מטרים. וא"כ ממה נפשך הוא בבעיה, אם ישאיר את המצב כך, תהיה בעיה לשיעור הגרח"נ, ואם יוציא את הלחי, תהיה בעיה לשיעור חזו"א.

חור בגדר שתחת צורת הפתח

לאחר התבוננות הוא החליט לעשות פתרון שטוב לשניהם, ואמר לעובד [לאחר שהצטייד מראש באישור העירייה] שיחתוך מהגדר שני מקלות, רק בחלק האמצעי, באופן שהגדר תראה שלימה, אבל כיון שיש בה חור יותר מג' טפחים היא אינה כשרה למחיצה, ואינה פוסלת את צורת הפתח.

דין עומד מרובה בערב

ויש להוסיף שאם החור נמצא בתחתית המחיצה [כגון בגדרות של המתחם הנ"ל], מספיק ג' טפחים כדי לפסול את המחיצה, כיון שעי"ז היא נעשית מחיצה תלויה, אבל כאשר הג' טפחים התחתונים שלמים, ואין פסול של מחיצה תלויה, הרי ניתן לומר "עומד מרובה בערב", כלומר שהחלק התחתון עושה עומד מרובה על הפירצה, ונחשבת כמחיצה כשרה, וא"כ לא מספיק חור של ג' טפחים. ומ"מ במקרה זה מספיק ג' טפחים מפני שהחור קרוב לראש העליון של המחיצה, ונשאר למעלה פחות מג' טפחים, וע"ז מבואר בגמ' שאומרים אתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה, [כאשר החלק העליון הוא פחות מגודל החור], והחלק העליון כמי שאינו, ולכן אי אפשר לומר עומד מרובה, מכיון שאין מה שסותם מעליו, וממילא הצוה"פ נעשית כהלכתה ואין תחתיה מחיצה. ועי' במשנ"ב (סי' שס"ב ס"ק נ') מתי כן ניתן לומר עומד מרובה בערב.

פרוזדור פחות מי' אמות האם צריך צורת הפתח

נסיים את הענין בשאלה נוספת שהיתה לאחד האברכים שרצה לעשות עירוב בבנין שלו, והיה פרוזדור ארוך ובו כמה יחידות דיור שאין להם היקף, אלא שתי מחיצות מהצדדים בלבד. והפרוזדור פרוץ במלואו משני צדדים, האברך קרא למוקד העירוב לשאול האם צריך לעשות איזה תיקון של צורת הפתח בכניסה לפרוזדור, שהרי זה פחות מי' אמות, וא"כ זה כמו פתח.

בענין זה יש לבאר, שמה שפירצה פחות מי׳ אמות נחשבת פתח ואינה אוסרת, היינו רק כאשר יש באותו צד עומד מרובה על הפרוץ, אבל כשמדובר בפרוזדור שפתוח במלואו, או במקרה שהצד הפתוח רובו פתוח ובמיעוטו יש מחיצה, לא מועיל שהוא פחות מי׳ אמות, וצריך לעשות בו צורת הפתח.

צורת הפתח מצנרת ביוב

צנרת ביוב בפרוזדור שתשמש לצורה"פ

מכיון שצריך לעשות צורת הפתח, חיפש האברך פתרון קל, ומצא רעיון להשתמש בצנרת הביוב היורדת בפרוזדור הזה, שיש בה קנה אחד מן הצד, ומשקוף, ולהוסיף לה עוד קנה אחד בצד השני. הבודק שהיה עימו הסתפק ואמר שיש לדון בזה, כיון שבצנרת שיש בה בליטות ועשויה שלא כדרך הפתחים, ושמא יש בה פסול של פתחי שימאי. ודין זה נשאיר למעיינים לדון בו.

עשיית עירוב במצות יד שמקפיד עליהם

בענין עשיית העירוב חצרות במצות בפסח ובערב פסח, יש לדון מצד כמה דברים. א׳. כידוע המצות בזמנינו עשויות בהידור רב וכל מצה עולה כסף רב, ובפרט משפחות שאוכלות רק מצות יד, מצמצמים באכילת המצות. והנה כאשר עושים את העירוב חצרות על מצות, צריך שהאדם יגמור בדעתו שאם יבקשו ממנו את המצות של העירוב, יתן מהם. ולכן כתב השו״ע (סי׳ שס״ו ס״ה) צריך שלא יקפיד שום אחד מהם על עירובו, אם יאכלנו חבירו, ואם מקפיד אינו עירוב, לכך צריך ליזהר שלא לערב בדבר שתיקן לצורך שבת. ובמשנ״ב (ס״ק ל״ה) הוסיף שדין זה נאמר גם כשאחד מזכה משלו לכולם, צריך להתרצות שאם יבואו מבני החבורה לאכול ממנו, שלא יקפיד עליהם. ולפ״ז מי שיש לו מצות בצמצום, הרי הוא מקפיד שלא לתת מהם לשכנים, וא״כ אם מערב בהם אין עירובו עירוב.

וכן רגיל הגאון רבי שלו׳ בן ציון פלמן שליט״א לומר בשם מרן הגאון רבי ניסים קרליץ שליט״א, שהוא עושה את העירוב על מצות מכונה, שהילדים אוכלים אותם ואינו מקפיד עליהם כ״כ, ומוכן לתת מהם למי שיבקש.

עירוב במצות מכונה כשיש האוסרים לאוכלם

ב. אמנם כאשר עושים את העירוב במצות מכונה יש לדון מצד דין אחר, שהרי יש אנשים שנוהגים איסור במצות מכונה ונזהרים שלא לאכול מהם, ואין מערבים באוכל האסור באכילה, כיון שאינו ראוי לאכילה.

והנה בפשטות יש לומר שאין בעיה במה שהוא לעצמו אינו אוכל, שהרי קי״ל מערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה, הואיל וחזי לאחריני (שו״ע סי׳ שפ״ו ס״ח), וה״ה כאן הרי ראוי לשאר אנשים. אך זה אינו דומה, משום שבנזיר ותרומה ודאי הדבר מותר באכילה לאחרים, משא״כ במצת מכונה, הרי לאותם הנוהגים בה איסור, לשיטתם המצה אסורה לכולם. ואמנם אם אותם אנשים נותנים לילדים הקטנים לאכול מהן, וכמש״כ לעיל בשם מרן הגרנ״ק שליט״א ודאי אפשר לערב בזה, כמ״ש בגמרא לגבי עירוב בפת ביום הכיפורים, דאע״פ שאסור לגדולים לאכול אמרינן הואיל וחזי לקטנים. אבל הבעיה תהיה עם אלו שאפילו לילדים אינם נותנים מצות מכונה, ואינם מחזיקים אותם בביתם, ובפרט קהילות צאנז אשר אוחזים אותו לאיסור גמור מטעם הכמוס, לכאורה אינם יכולים לערב במצות אלו, ואם יש אדם מאלו בשטח העירוב אין העירוב מועיל לכולם, דהוי כמו שכח אחד ולא עירב שאסור לכולם.

והנה בכעין נידון זה מצאנו המשנ״ב (סי׳ שפ״ו ס״ק מ״ז) לגבי מחלוקת האחרונים הידועה האם נוהג איסור "חדש" בחו״ל, והיו רבים שנהגו קולא, אבל היו מגדולי האחרונים אסרו לאכול מהחדש עד ט״ז ניסן. וכתב המשנ״ב האם מי שנוהג שלא לאכול חדש יכול לערב בפת של חדש, תלוי בזה, אם הוא נוהג כך מצד חומרא מותר לערב ולהשתתף בו, ואם הוא נזהר בזה מחמת דעת הפוסקים שסוברים שהוא אסור מן הדין גם בחו״ל, אסור לו לערב ולהשתתף בו, עכ״ל. לפ״ז נראה שכיון שגם לחוששים למצות מכונה אינו חמץ ממש, ואף לדעת הדברי חיים מצאנז, ברור שאינו אלא שהיה רצונו להנהיג כן, ולכן אסר אותן באופן מוחלט, ולא שבאמת חשש לחמץ ממש, וא״כ אפשר לערב ולשתף גם עם המחמירים במצות מכונה.

אמנם יש לפקפק בזה, מחמת שלמעשה בזמנינו סבורים קהילות צאנז שיש בו איסור ממש. דהנה יש לדקדק בלשונו של המשנ״ב מה ההבדל בין הנוהג מצד חומרא לבין הנזהר מחמת דעת האוסרים, הרי גם החומרא היא מחמת חשש לדעת האוסרים, וגם הנזהר מחמת האוסרים אינו משום שהוא עצמו פסק לאיסור, וא״כ מה ההבדל. על כרחך נראה שהדבר תלוי במחשבת האדם, אם חושב רק לחשוש לאוסרים לחומרא, יכול לערב בו, ואם חושב שחייבים לנקוט כאוסרים, אסור לערב בו, אע״פ ששניהם לא מסברא הלכתית הכריעו כן. ולפ״ז קהילות שסבורים שרבם נקט שיש במצות מכונה חשש חמץ מן הדין, נוהגים לפי מחשבתם איסור מן הדין, ואי אפשר לערב איתם במצות מכונה. [ויש לעיין בזה בכה״ג שהרב לא התכוון לאיסור מן הדין אלא להנהגה, הרי אין כאן דעה האוסרת מן הדין. אבל מצד שני הרבנים הבאים אחריו מתכוונים (לענ״ד בטעות) לאיסור גמור. וצ״ע].

ולמעשה כתב בספר עירובי חצרות (עמ׳ רצ״ט) שבאותה שנה מרן הגרנ״ק שינה ועשה את העירוב במצות יד. וא״כ צריך לגמור בדעתו שאם יבקשו ממנו מצות, יתן מהם. ואז אף אם יוצא מתוך הנחה שלא יבואו לבקש ממנו, כתבו המשנ״ב והחזו״א שהעירוב מועיל, דסוף סוף אם יבקשו ממנו יתן.

למזהיר ולנזהר

שאלות הלכתיות לנזהרים שלא לטלטל

האם צריך לעשות עירוב בפת כשמתארחים במקומות נופש

בתקופה האחרונה רבים מתקשרים לפני שבת לשאול, שהם הגיעו לשבת לבית מלון או לדירות אירוח, או למתחם מסוים יחד עם כל המשפחה, וכבר למדו מהגליונות שלא ניתן לסמוך סתם על העירובים בישובים, מלבד מקומות מסוימים שנעשים כהלכה ומפקחים כראוי, והם התארגנו לשהות כל השבת בתוך הבנין, באופן שלא מוציאים את התינוקות מחוץ לבנין, ושאלתם היא האם צריך לעשות עירוב חצרות בתוך הבנין ובתוך המתחם.

והנה הכלל בענין זה בקצרה הוא, א. אם כולם אוכלים בחדר אוכל אחד, ללא יוצא מן הכלל, הרי כולם נחשבים דיור אחד ואינם צריכים לערב. אבל אם יש בבנין דירה נוספת, או אדם שנמנע מלבוא לחדר אוכל ואכל בחדרו הפרטי, או שיש שני חדרי אוכל, צריכים לערב. וכיון שקשה לדעת אם אין מישהו שאוכל לבד, ראוי תמיד להניח עירוב בפת. אופן ההנחה מבואר בגליון הקודם, עם נוסח העירוב והזיכוי.

דיני השכירות בקצרה, וכשאי אפשר לשכור

ב. באופן שיש בבית המלון גם אנשים שאינם שומרי תורה ומצוות, שאוכלים מחוץ לחדר האוכל של כולם, יש צורך לעשות שכירות. אם ניתן לדעת מי הוא ולשכור ממנו, זה עדיף. אבל אם רוצים לשכור מהמנהל או מהמשכיר, יש בזה תנאים והגבלות, וצריך לדון כל מקרה לגופו.

באופן שעושים שכירות כדין יש להקפיד על שלש נקודות חשובות. **א.** יאמר לשון שכירות, ולא קנין או סתם זכות. **ב.** השכירות למשך שבת זו [או למשך עשרים שנה]. **ג.** השכירות היא לכל המשתתפים בעירוב בתקופה הנ״ל.

ולאחר מכן יתן מטבע לקנין.

ג. באופן שלא ניתן לשכור, צריך לדעת שאסור לטלטל לחדר אוכל, וכן אסור לטלטל מכל מה שהיה בחדר אוכל או כל חדר שאוכלים בו. ולכן הפתרון במקרים שהמשפחה לא אוכלת בחדר הפרטי אלא בחדר אוכל, שאז החדר הפרטי הוא כחצר ודינו שווה לפרוזדור, ניתן לטלטל מהחדר לפרוזדורים וללובי, ורק לא להכנים לחדר אוכל או לחדר שמישהו אוכל בו סעודות שבת. ואם יש ילדים קטנים, יניחו אותם מחוץ לחדר אוכל קרוב לפתח. ואם יכולים לזחול, או ללכת, מותר שהתינוקות יכנסו לחדר אוכל בכוחות עצמן, ובתוך חדר האוכל יהיה מותר לטלטל.

הגליון הבא ייצא בעז״ה בחודש אייר המערכת מברכת את הקוראים

בברכת פסח כשר ושמח וקיום הלכות עירוב כהלכתו
לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי
קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים
ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון מס' 90
אייר תשע"ו

שאלות רבות מגיעות למוקד מאנשים שרכשו ידיעות בהלכות עירובין

בסייעתא דשמיא חוזרים אנו לאחר תקופת בין הזמנים ניסן, להוצאת גליונות "תיקוני עירובין", הכוללים מגוון של שאלות והלכות אקטואליות שעלו ונידונו באותן שבועות. בשנים קודמות היה לאחר בין הזמנים, מאגר של סיפורים, שאלות רבות ומקרים משונים, שגילו הבודקים בבדיקת העירובים בתקופת בין הזמנים. אבל בבין הזמנים האחרון חל שינוי גדול בענין זה, אנשים רבים שהתארחו בכל מיני מקומות, בדקו בעצמם את העירוב, ע"י הידיעות שרכשו בקריאת הגליונות, וכן עשו בעצמם עירוב לחצר ולבנין שהם גרים או מתארחים, ופנו עם שאלות רבות, מה כשר ומה אינו כשר, מה בדיעבד ומה לכתחילה, כיצד לעשות, ומה צריך לתקן, עד כדי שהשאלות שנשאלו מהמתקשרים הן רבות מהשאלות של בודקי מוקד העירוב.

דבר זה מראה על התעוררות נפלאה ומורחבת בציבור, ולא רק אצל משפחות האברכים, אלא גם מכלל הציבור הגיעו שאלות רבות. רבים למדו להבין את הדברים הנעשים בעירוב, ואת ההלכות התלויות בו, מה משמש החוט ובאיזו צורה הוא צריך להיות קשור לעמוד, מתי עמודי חשמל יכולים לשמש לעירוב, ואיזה לחי צריך להיות תחתיהם, ועוד עשרות הלכות שמלפנים היו בלתי ידועות, ולא היו שייכות אלא לבודקים העוסקים בעירובים, כעת בס"ד הן נחלת הכלל.

המשיבים במענה הטלפוני מספרים שהרבה פעמים ניכר בקולו של השואל, שמחתו הרבה, לדעת שהוא הבין נכון את ההלכה, ושם לב לפרקטיקה לצורת העמוד והלחי, וערר נכון על בעיה שהדבר אינו עומד כהלכה.

דברים שהשתפרו בעקבות פניות מהציבור

דברים רבים השתפרו, בעקבות העירנות והתגובות של אנשים שמתקשרים, להודיע או לשאול על בעיה מסוימת שראו בעירוב. אחד הדברים שהובא לעיל בגליון הקודם (גליון 89) שעורר אחד האברכים שעבר ברחוב, והתקשר להעיר למוקד העירוב, והמוקד העביר את הדבר לאחראי באותו אזור. באחת מצורות הפתח המקיפות את העירוב, היה לוח מודעות גדול וגבוה שעשוי מעמוד אבן עגול, ורחבו כמטר לכל צד, והלוח עמד בדיוק מתחת החוט.

לוח מודעות מתחת צורת הפתח

והנה יש הרבה לוחות [בעיקר הלוחות החדשים] שגבוהים מהקרקע ג' טפחים או יותר, וללוחות כאלו אין דין מחיצה, כיון שכל מחיצה שגבוהה מהקרקע ג' טפחים, היא מחיצה תלויה ואינה כשרה. אבל במקרה זה מדובר בעמוד מאבן שיצוק בקרקע, והוא מחיצה ללא ספק, א"כ טען האברך שהתקשר, שבצורה כזו יוצא שיש תחת צורת הפתח מחיצה [שארכה יותר מד' טפחים] ומחלקת את צורת הפתח, והיא פוסלת כמבואר בחזו"א (סי' ע' ס"ק י"ח). ובפרט שהלוח הוא רשות היחיד שיש בו ד' על ד' טפחים, יש יותר סברה לומר שהוא חולק מקום לעצמו, ומחלק את צורת הפתח ופוסל. והטעם כיון שהצוה"פ מחולקת, יוצא שלכל צד יש רק עמוד אחד ומשקוף (חוט), ואין עמוד שני בסיום הפתח [ליד הלוח].

עמוד חדש בדי שהחוט לא יעבור מעל הלוח

והנה לכאורה היה אפשר לומר שהלוח עצמו יהיה העמוד, ויישמש לשני הצדדים, כמו כל עמוד של עירוב, שהרי החוט עובר ממש מעל הלוח, והוא עומד על הקרקע ממש, ואע"פ שהלוח אינו מגיע לחוט ממש, אלא נמוך ממנו כשני מטרים, הרי מבואר בשו"ע (סי' שס"ב ס"א) שהעמוד אינו צריך להגיע עד החוט, אלא שיהיה בגובה י' טפחים ומכוון מתחתיו, וכמו כל לחי שנעשה תחת החוטים שאינו מגיע לחוט, וכשר מדין גוד אסיק, שרואים כאילו הוא מגיע עד החוט (כמבואר במשנ"ב ס"ק שנ"ב ס"ק ס"ב). וא"כ הלוח יחשב לחי, ונמצא שיש כאן שתי צורות הפתח כשרות.

נידון זה הובא בהרחבה לעיל גליון 89, והתבאר שם שכיון שיש כעין גג המכסה מעל העמוד וגם בולט ממנו, הרי הוא גג המפסיק בין הלחי לחוט, ופוסל אותו מלשמש כלחי. ואמנם באופן שהגג אינו בולט אלא מעט [כגון 2 ס"מ], אפשר לומר שהוא כהמשך של העמוד, ואינו כגג המפסיק. אבל באופן שהגג בולט הרבה (כגון טפח, שהוא 10 ס"מ), יש לצדד שהוא לא יכול להחשב המשך של הלחי, ודבר ששוכב במאוזן, בהכרח אינו כעמוד או לחי אלא הוא גג, וממילא הוא מפסיק בין הלוח לחוט, ופוסל אותו מלשמש כלחי.

תיקון ושיפור העירוב בהעמדת עמוד חדש

המוקד העביר את ההערה לאחראי של אותו עירוב, והוא נטה להכשיר מדין שהלוח הוא לחי לשני הצדדים, למרות שבצד אחד הוא בולט 10 ס"מ. המוקד קיבל את תשובתו, למרות שלדעתו (לפי הנחיות רבני העירובים), הדין אחרת, ואז האחראי אמר מעצמו, שבשביל שכולם יהיו מרוצים הוא מסדר את החוט בצורה שתעבור על קצה הלוח, במקום שהגג המכסה בולט רק כארבעה ס"מ. כעבור שבועיים האחראי החליט שעדיף שגם זה לא יהיה תחת החוט, שלא יהיה שום פקפוק של כשרות בעירוב שלו, והזמין פועל שיתקין עמוד חדש של עירוב ליד הלוח, כדי לעקוף את הלוח, והחוט של צורת הפתח לא יעבור מעל הלוח כלל.

הנה בצורה כזו של שאלה פשוטה בנחת ובכבוד, הדבר הביא לתיקון בצורה מושלמת וטובה, והזכות היא של אותו אברך שהעיר את תשומת לב העוסקים. ואמנם לא כל התיקון נעשה מיד, ויש מקרים שמדובר בעירוב פסול ממש, ובכל זאת המוקד לא מפרסם ומודיע שבמקום פלוני העירוב פסול, [אלא רק למי שמתקשר ושואל מעצמו שעומד להתארח בדיוק באותו מקום], בצורה כזו אנו מקוים שכולם ישמחו לתקן מרצונם הטוב, וישקיעו בשיפור והידור העירוב כהלכה.

בדיקת העירוב ע"י המוקד אינה חותמת כשרות

בהזדמנות זו אנו רוצים להזכיר ולהדגיש, ידיעה חשובה בענין מקומות שהעירוב נבדק ע"י מוקד העירוב, [והן כשנבדק ע"י ת"ח וארגונים אחרים]. בעצם הבדיקה עצמה, אין שום עדות על כשרות העירוב, אדרבה, בבדיקה מוצאים לפעמים הרבה בעיות, וגם במקרים שאומרים שהמוקד אמר לאחראים שהוא משבח את עבודתם המסורה בעירוב, עדיין יתכן שיש צורך בתיקונים רבים ובהשקעה נוספת וגדולה, למרות העבודה המסורה.

פעמים רבות האחראים מתעכבים בתיקון הדברים שהתעוררו בבדיקת העירוב, ובינתיים אומרים לציבור שהמוקד בדק ושיבח שהעירוב מהודר, למרות שיתכן שבמצב הזה העירוב אינו כשר כלל, או לפחות אינו מהודר. לכן חייבים לציין שאי אפשר לסמוך על שמועות כאלו, ולא מספיק שיודעים שהעירוב נבדק, אלא צריך לשאול במוקד הטלפוני באופן פרטי. [רבני המוקד מחפשים פתרון לדבר, בתנאי שיהיה בצורה מכובדת. הצעות מתקבלות במוקד הטלפוני].

פרויקטים רבים ומגוונים במוקד העירוב

בימי בין הזמנים פעלו צוות מוקד העירוב להתקדם בעשיה בהרבה תחומים שונים ומגוונים, כשלכל אחד יש את הצרכים שלו ואת המשימות והיעוץ הנכון לו. בתחילת בין הזמנים עמלו להקים עירוב לישוב במרכז הארץ, שכבר כמה שנים שהעירוב היה ללא חוטים, והיו חסרים הרבה עמודים. בישוב זה העמידו בחודש אחד יותר מארבעים עמודים, וקשרו חוטים חדשים סביב כל הישוב. במקביל נעשו עבודות להקמת עירוב שכונתי באחת השכונות בירושלים, וכמובן בעירוב שכונתי מדובר בעבודה מסוג אחר, מדוקדקת ומחושבת עם עשרות פרטים הלכתיים, כדי שיועיל לפי כל השיטות.

גם בבדיקת העירובים, יצאו שלוחי מוקד העירוב להרבה מקומות בארץ, מהצפון ועד הדרום, ונפגשו עם רבני ערים ומושבים על מנת להוסיף ולשפר את העירובים. וכן ערכו תכניות להקמת עירובים חדשים שנתבקשו ע"י התושבים, חלקם עירובים שכונתיים וחלקם עירובים בישובים, ויתן ה' סיעתא דשמיא שהדברים ישאו פרי, ויקומו עירובים כשרים ומהודרים, עם פיקוח נכון ומתמיד, לזכות את הרבים ולהצילם ממכשול.

עירוב המחבר שלשה ישובים בשלשה הרים, דין השטח שביניהם

באחד מימי חוה"מ פסח, נקרא הבודק של מוקד העירוב לבדוק שלושה ישובים בארץ, הנמצאים על שלושה הרים סמוכים, ועשו ביניהם עירוב גדול כדי לחברם ולהתיר את השטח שביניהם, והאחראי על העירוב ביקש שנראה אם העירוב כשר. המוקד בדק במפה את גודל המרחק ביניהם ואת תנאי השטח, וראה שהמרחק בין כל אחד הוא כ-1100 מטר, כלומר יותר מאלפיים אמה, של שטחים שאינם מיושבים, עד כדי שאם העירוב אינו תקין במקום אחד, הרי יש ביניהם אפילו איסור יציאה מחוץ לתחום, וק"ו שהטלטול אסור.

כמובן שהשטח שביניהם לא ראוי כ"כ להילוך ולשימוש, מלבד הכבישים והשבילים המסומנים, והוא גדול פי מאה מבית סאתיים, ויותר גדול משלושת הישובים יחד, ובודאי ששטח כזה אינו מוקף לדירה, ולפי הכרעת החזו"א ומרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל דינו מפורש בשו"ע (סי' שנ"ח ס"ט וי') שהוא פוסל את העירוב. וגם לדעת המשנ"ב שהביא את דברי הדבר שמואל (בביאור הלכה סי' שנ"ח ס"ט), שמיקל בשטחי זרעים שבתוך היקף חומת העיר, וכתב שכשאי אפשר לתקן באופן אחר יעשו כדבריו, הרי המעיין בדברי הדבר שמואל יראה שמדובר בשטח שעומד להיבנות וזרע אותו רק באופן זמני, ולא בכאלה שטחים הרריים שלא עומדים לבנות אותם. אבל האחראי המקומי נזהר לפני שהזמין את המוקד, ואמר מראש שיש כמה דברים שהם מקילים (בלית ברירה), ובהם אינם מעונינים לשנות, ומ"מ הם רוצים שנבדוק את כשרות המחיצות.

הרי בינימין שבעירוב, וצוה"פ במורד ההר

המוקד נענה לבקשתם, כיון שיש דברים שאפשר להועיל, שלפחות לפי שיטה מסוימת לא יהיה להם איסור טלטול. ולפעמים מוצאים גם פתרון שקטע מסוים יהיה נפרד מכל המקום הבעייתי, [ובאמת יש שם הפרדה, שכל ישוב מוקף בעירוב בפני עצמו, וזה דבר חשוב מאוד]. ומ"מ זה דוגמא נוספת של עירוב שנבדק ע"י המוקד, למרות שהמוקד הבהיר שלדעתו אי אפשר להתיר את עירוב שטח ההרים שביניהם.

לחי מנרתיק נילון של לולב

באחד הישובים שנבדקו בימי בין הזמנים (בישובים הנ"ל), היה מקום אחד שהאחראי סמך על חוטי חשמל הקשורים לעמודי עץ עגולים המצויים כיום. כידוע חוטי החשמל קשורים מן הצד של העמוד, ואינם כשרים אלא אם מעמידים לחי תחתיהם, באופן שהוא מכוון תחת החוט. אבל יש לשים לב שדוקא עמודים אלו שעומדים בקצוות הישוב, נוטים מאוד הרבה, ולפעמים כדי להעמיד לחי מתחת חוט החשמל, צריך להרחיק את הלחי מהעמוד חצי מטר, ואפילו יותר. בישוב זה האחראי שם לב לכך, ולכן העמיד לחי רחוק מהעמוד, וכדי שהוא יוכל להעמיד את הלחי, הצמיד רשת ברזל לעמוד, ועל קצה הרשת העמיד את הלחי. האחראי קרא לבודק של מוקד העירוב, שיגש לשם עם המכשיר הידוע [הבקבוק והשרשרת], ויבדוק אם הלחי מכוון מתחת החוט.

הבודק התקרב ונכנס בין השיחים, ונדהם לראות ממה הלחי עשוי. בקצה הרשת היה נרתיק של לולב, שכולנו משתמשים בו בכל שנה בחג הסוכות, העשוי מנילון דק ואינו יציב כלל. הבודק אמר לאחראי, אשריכם ישראל שמשתמשים לעירוב בחפצים של מצוה, כיון דאיתעביד ביה מצוה חדא ליעבד ביה מצוה אחריתא, אבל בכל זאת לעירוב צריך דבר אחר, משום שאמנם הראש העליון של הנרתיק מכוון מתחת החוט, אבל כל החצי התחתון מקופל לצד, וגם אם ניישר אותו עכשיו, אין לו יציבות כלל, ונמצא שאין לחי שלם מתחת החוט, כלומר החצי התחתון של הלחי אינו מתחת החוט. אלא צריך להעמיד שם קרש שלם וטוב.

נרתיק של לולב שהעמידו ללחי

לחי עקום בתחתיתו, וראשו מתחת החוט

והנה לכאורה יש לדון בזה האם לעירובים כאלו שמקילים בעמוד עקום, באופן שהחוט עובר מעל ראש העמוד, ואינו עובר מעל החלק התחתון של העמוד, ומחשיבים אותו כאילו החוט מעל גביו של כל העמוד, האם הוא הדין גם בלחי עקום, שהחוט מעל ראשו. ולא מעל החלק התחתון שלו [באופן שמדובר בג' טפחים או יותר מעל הקרקע, שאין ע"ז דין לבוד]. דהנה מצד דיני גוד אסיק, מבואר בחזו"א לגבי מחיצה עקומה, שדנים גוד אסיק מראש המחיצה כלפי מעלה בקו מאונך ישר [ולא לפי צורת המחיצה], וא"כ הגוד אסיק של לחי עקום עולה ישר מראשו, והוא מכוון תחת החוט, א"כ החסרון של הלחי הוא רק שהחלק התחתון אינו מתחת החוט, ודין זה הוא מדיני צורת הפתח שצריך שהחוט יהיה "על גביו" של העמוד, והסתפק החזו"א (סי' ע"א ס"ק י"א) שמא לגבי דין זה לא מספיק החלק העליון, אלא צריך שכל הי' טפחים התחתונים של העמוד, שהם עיקר העמוד, יהיו מכוונים תחת החוט. וכיון שהם מקילים נגד סברה זו, גם הנרתיק יהיה כשר.

העברנו את השאלה לאחד מרבני העירובים, ואמר שמצד דין גוד אסיק באמת ניתן לומר כנ"ל, [כלומר אם היו מתירים עמוד עקום], אבל במקרה זה שמדובר בנרתיק נילון שאינו יציב, והוא מתקפל כדרכם של נרתיקי לולב ריקים, נראה שיש בו חסרון מדין פתחי שימאי, שבודאי פתח כזה נחשב פתח הרוס ושומם, ואין להשתמש ללחי בנרתיק במצב כזה.

בלחיים מדברים משונים צריך שימת לב מיוחדת

הבודק של מוקד העירוב התיחס גם לבעיה פרקטית שקיימת במצב הזה, שהנרתיק אינו קבוע מספיק חזק במקומו, ובשעת הרוח הוא מתנדנד, ודינו תלוי במחלוקת הפוסקים, שלפי המשנ"ב (סי' תר"ל ס"ק מ"ח) והרבה פוסקים, שגם נדנוד שאינו מביא למצב פסול, פוסל את המחיצה, א"כ הלחי הזה הוא כמחיצה המתנדנדת ברוח והוא פסול. לפי החזו"א נדנוד שאינו מביא למצב פסול, אינו פוסל. [אמנם באמת היה גם חשש שבמשך הזמן יזוז מכנגד החוט לגמרי, כיון שאינו מחובר יציב], ולכן למעשה בשביל שהעירוב יהיה כשר יש צורך להחליפו בדבר חזק וקבוע, וגם רחב יותר כדי שלא יטעו בהעמדתו תחת החוט, והנרתיק יוכל לשמש למצוות אחרות.

מדבר זה יש ללמוד, שלא ראוי להשתמש באמצעים משונים לעשות לחיים, כיון שמצוי בהם שאלות הלכתיות, בין בצורתם, ובין בעמידותם וקלקולם לאורך זמן. וכמובן שהדבר תלוי הרבה במי שעומד מאחורי הענין, כלומר הציבור. כמה הוא תומך ומסייע ונותן אמצעים טובים, לתקן את העירוב כהלכה, וזו העזרה שכל אדם יכול לעזור במקומו, לפנות עם תרומה למי שאחראי על העירוב באזור שלו, ובמעשה זה לסייע לעצמו ולמשפחתו, ולזכות גם את שכניו וידידיו הגרים עמו, וזכות הרבים תלויה בו.

עשיית עמודי עירוב להוציא את שדות הזרעים מהעירוב

לעומת הישובים הנ"ל היה מושב אחר בצפון הארץ, שמוקד העירוב היה שם לפני כמה חודשים לבדיקת העירוב של המושב, ודיבר עם הרב על כך שיש שטחי זרעים ממש בתוך הישוב, שמונה שדות של כמה עשרות דונמים, דבר שמערער מאוד את כשרות העירוב, שלפי המשנ"ב אינו אלא בשעת הדחק כשאי אפשר לתקן אחרת, ולדעת החזו"א גם בשעת הדחק אין להקל. הרב מעצמו רצה לתקן את הדבר, אלא שלא הכיר כיצד עושים פרויקט גדול כזה. ומוקד העירוב הוסיף וסייע בידו בתכנית וביעוץ, וב"ה הענין מתקדם לקראת עשיה.

בימי בין הזמנים קרא הרב של המושב למוקד העירוב למדוד בפרטות גודל כל שדה, וכמה עמודים צריכים כדי להקיף אותה. כמו"כ לתכנן ולהתיעץ היכן כדאי להעמיד את העמודים מבחינה פרקטית, שלא תפריע לעובדי האדמה, ותהיה כשרה מבחינה הלכתית. כמובן שהעלויות גדולות מאוד, והמועצה מתקשה לתת כ"כ לענינים כאלה ובכל זאת מקוים שבקרוב יזכו להשלים את התקציב ואת המלאכה, ויהיה בישוב זה עירוב כשר כהלכה.

דין השבילים שבין שדות הזרעים

והנה במושב זה היו במרכז המושב כמה שדות כאמור, ובין השדות היה שבילים שאנשים הולכים בהם בשבת כדי לקצר את הדרך להגיע לבית הכנסת, וכמובן מטלטלים בהם. וא"כ העיר הרב, שאם הוא יוצא את כל שטח

הוצאת שטחי הזרעים מהעירוב במושב

הזרעים יחד, יוצא שהשבילים האלו יהיו אסורים, ואנשים יכולים להיכשל ולטלטל בהם [ויהיה לו קשה לשנות ולהאריך להם את הדרך], ובפרט שדינם ישתנה לחומרא ע"י כך, משום שאם לא היו מקיפים את השדות, הרי השבילים הם בכלל שטח העירוב הכללי, ויש להם לפחות את הקולא של הדבר שמואל הנ"ל [למי שאינו מחלק בדברי הדבר שמואל שדיבר רק על מקום זריעה זמני]. משא"כ לאחר שיקיפו את השדות עם השבילים, יהיה דינם חמור יותר, כיון שכתב המשנ"ב שבאופן שהזרעים מוקפים בפני עצמם, גם לדברי הדבר שמואל אסור לטלטל בתוך ההיקף של השדות, כיון שהוא אינו היקף של העיר, וא"כ השבילים שבתוכם יאסרו בטלטול.

לכן אמר הרב שיש צורך להשקיע הרבה ולהוסיף עמודים לאורך השביל, ולהקיף כל שדה לעצמה, כדי שהשביל לא יהיה בתוך היקף השדות. ובצורה כזו יהיה בשבילים עירוב כשר, בלי להיזקק להיתר של הדבר שמואל.

מדידת שטח קוצים לפני הקמת עירוב שכונתי, וצורת השבילים המחלקים

מקום נוסף מהעיר נתניה, שביקשו שישלחו מישהו מהמוקד שיבוא לבדוק את גודל שטח הקוצים, אם אין בו שיעור של יותר מבית סאתים. במקרה זה לא מדובר בזרעים אלא בקוצים שצמחו מאליהם, ומ"מ לפי הוראת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל דינו שווה לשטחי זרעים שהם כקרפף, למרות שעלו מאליהם, כמו שמפורש בשו"ע (סי' שנ"ח סעיף י"א) שגם באופן שנכנסו מים והציפו את החדר, הם מבטלים את ההיקף לדירה, ואוסרים אותה כדין קרפף.

באותו אזור היו כמה שטחים של קוצים, וביניהם היו שבילים שבהם עוברים בני אדם ורכבים, ושבילים אלו מחלקים את המקום, באופן שיש לדון כל שטח לעצמו, ועי"ז לא היה שיעור בית סאתיים ברוב המקומות, מלבד שני מקומות שבהם היתה יותר מבית סאתיים לשיעור הגר"ח נאה, והאברכים שמטפלים ומתמסרים להקמת העירוב, אמרו שיוסיפו לחלק אותם בשבילים שייעשו מיוזמתם.

מקום שילדים משתמשים בתוך שטח הקוצים

בכמה מקומות היה בין שטחי הקוצים, מקום שהילדים ארגנו לעצמם מקום ישיבה בצוותא, הם גררו לשם ספות ישנות שמצאו שאנשים זרקו מבתיהם, והעמידו אותם בצורה יפה, ומשתמשים בהם להנאתם, והנה המקומות שמשתמשים בהם, ודאי שממעטים משטח בית סאתיים, ומ"מ הם לא מחלקים את השטח שסביבם, אא"כ תהיה הפרדה מלאה מצד אחד של הקוצים לצד השני. אבל באופן שהם במקום מצומצם, ושטח הקוצים מחובר מאחורי מקום ישיבתם, הרי השטח נחשב כיחידה אחת, ואפילו אם הוא צר וארוך, צריך שלא יהיה בכולו שיעור יותר מבית סאתיים.

וכן הדין לגבי שבילים שמחלקים בית סאתים, היינו דוקא באופן שהם מחלקים מצד לצד, ואנשים עוברים בהם ומשתמשים בהם, משא"כ שביל שנכנס לקרפף ואינו ממשיך לצד אחר, אלא מסתיים באמצע, אינו מחלק את הקרפף. וכן אם אינו מוביל לשום מקום ואנשים לא עוברים בו, אינו מחלק ואינו ממעט את שיעור בית סאתיים.

עירוב בין שני ישובים שאין עליו פיקוח

בשבוע שעבר יצאו כמה מבודקי העירובים מטעם מוקד העירוב, לבדוק ישובים בדרום הארץ, ויחד עם זאת לבצע תיקונים קלים לפי האפשרויות שבידם. אחד המקומות שהגיעו אליו באותו יום, הוא עירוב שמחבר בין שני ישובים ידועים, שמתארחים בהם יותר מאלף משפחות חרדיות בשנה. לשני הישובים, יש לכל אחד את העירוב שלו ואת האחראי שלו, אבל העירוב שמחבר ביניהם אינו בפיקוח של אף אחד מהם, ובכל זאת רבים סומכים עליו, בלי לדעת כלל אם יש מי שמפקח עליו.

כמובן, עירוב שאין עליו פיקוח תמידי כל שבוע, אי אפשר לסמוך עליו, כיון שמצוי מאוד שחוט נקרע או שנהיה פסול אחר, וזה יותר ממיעוט המצוי, המחייב שלא לסמוך על העירוב ללא בדיקה, כמבואר בדברי החזו"א והרב מטשיבין זצ"ל. ובאמת בשעה שהגיעו בודקי העירובים, הם גילו חוט אחד קרוע, שאי אפשר לדעת אם הוא נקרע באותו שבוע, או לפני כן. הבודקים הסתפקו האם לקשור אותו בעצמם, או שעדיף שלא להכשיר עירוב שאין עליו פיקוח, אדרבה עדיף שאנשים יראו שהחוט קרוע ויפסיקו לסמוך עליו. אבל למעשה הם הכריעו, שמסתמא יהיה אחד מהאחראים הסמוכים שיגלה את הבעיה בשבועות הקרובים ויקשור את החוט, ואנשים לא ילמדו מזה לא לסמוך על העירוב הזה, ובינתיים המכשול יותר גדול לאנשים שיטלטלו, מאשר שיהיו אנשים שיבחינו שהחוט קרוע. וא"כ עדיף לתקן ולקשור אותו, וכיון שאיננו מודיעים על תיקונו, [וגם במאמר זה איננו מציינים את מקומו], הרי שיש בזה זכות ולא חובה. מיד הם הוציאו את הציוד שבידם, וקשרו את החוט מחדש.

עמוד בתוך שטח מוקף ונעלם הלחי שלפניו

באותו עירוב היה מקום נוסף שהיה בו בעיה אחרת, אחד העמודים של צורת הפתח, עמד בתוך חצר של מפעל, שכל החצר מוקפת מכל צדדיה והעמוד עומד בתוכה. בדין זה כתב המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק קי"ג) שאם העמיד את העמודים הבית או בתוך גדר המוקפת מארבע רוחותיו, לאו כלום הוא, ואפילו רק אחד מהעמודים כך, אינו מועיל. וא"כ העירוב הזה אינו כשר לפי הכרעת המשנ"ב.

התקנת לחי לעמוד שאחורי הגדר המכופפת

ובאמת הבעיה הזו קיימת באותו עירוב בשלושה מקומות, ובשנים מהם היו אנשים שעשו לחיים לפני הגדר מבחוץ, שעי"ז הלחי הוא כביכול העמוד, והוא אינו בתוך חצר. [ואחד מהם כבר נהרס, ותוקן ע"י מוקד העירוב לפני כמה חודשים], אבל בעמוד השלישי לא היה לחי לפניו. אחד הבודקים טען שהוא זוכר שפעם קודמת שהוא בדק את העירוב הזה, היה שם לחי, אלא שכנראה מישהו סילק אותו במשך הזמן.

בין כך ובין כך, יש ללמוד מזה שאי אפשר לסמוך על עירוב שאין עליו פיקוח מוסמך ומסודר, כיון שמצויים שינויים שפוסלים את העירוב.

גדר רשת מכופפת ומפסיקה בין הלחי לחוט

גם כאן יצאו בודקי מוקד העירוב לתקן את הדבר, ולהוסיף לחי לפני הגדר, אבל התעורר ביניהם ויכוח האם אפשר להעמיד שם לחי, משום שלפני הגדר יש שער סמוך שנפתח, וא"כ אי אפשר להרחיק את הלחי מהגדר, וחייבים להצמיד אותו ממש לגדר, וכיון שהגדר מכופפת בראשה, ובולטת כעשרים ס"מ, יוצא שאם יעמידו את הלחי צמוד לגדר, יהיה הפסק בין הלחי לחוט, מחמת הגדר הבולטת, והרי זה כגג המפסיק בין הלחי לחוט. לעומת זאת טענו חלק מהם, שהגדר אינה דומה לגג, כיון שיש בה חורים, ומסתבר שהחוט יעבור בחור ואין דבר המפסיק בין הלחי לחוט. ושוב טענו האוסרים שמדין לבוד נחשבת הרשת כדבר מלא, וכמו גג שלא המפסיק.

שיעור הנקב בגג המפסיק בין הלחי לחוט

השאלה הופנתה לרבני העירובים, ושני רבנים ענו אותה תשובה. הט"ז (סי' שס"ג ס"ק י"ט) שכותב את הדין של גג המפסיק בין הלחי לחוט, כותב וז"ל, ונראה לי עוד, דאם למעלה מן הקנים שמעמידים למטה [הלחיים], יש גג שמפסיק בין גובה החבל להקנים, יש איסור בזה, דלא הוה צורת הפתח בזה, כיון שהגג מפסיק בין החבל להקנים,ואין עושים צורת הפתח בענין זה, אלא צריך שיפתח נקב גדול בגג למעלה מהקנים, בענין שיהיו מכוונים תחת החבל בלי הפסק, עכ"ל. הנה מבואר בט"ז שיש פתרון לעשות נקב גדול בגג, באופן

שלא יהיה הפסק בין החבל ללחיים, וכך הביאו המשנ"ב (שם ס"ק ק"ד) שיפתח נקב גדול. ולא התבאר בט"ז ובמשנ"ב מהו השיעור של גודל הנקב שצריך, ואמנם הזכירו בדבריהם נקב גדול, שמשמע מזה שלא מספיק נקב של סנטימטר אחד כעובי החבל, אבל גם לא נזכר שצריך שיעור ג' טפחים שלא יהיה לבוד, או ד' טפחים כשיעור רשות. ואולי טפח כשיעור פתח באהל הטומאה. וצ"ע.

והורו הרבנים, וכן שמענו בשם הגאון רבי מנדל אסיק שליט"א שלא צריך חור בשיעור ג' טפחים, אלא גם פחות מג"ט כשר, אם ניכר שאין הפסק בין הלחי לחוט למרות שיש לבוד בחור זה. [ולא התבאר השיעור המדויק]. ויש לפלפל בזה איך דין גוד אסיק, גובר עלדין לבוד, או שהוא מדין אין אומרים לבוד להחמיר.ועיין.

לפ"ז הוסיפו הרבנים ואמרו לגבי נידון דידן, שכיון שמכשירים כשיש נקב בגג, ה"ה ברשת שמלאה חורים, אפשר להכשירולומר שאינה מפסיקה, כיון שהחיבור בין הלחי לחוט יכול לעבור דרך החורים שברשת, [וממילא אף אם לו יצוייר שהחוט נמצא בדיוק כנגד חוט הברזל של הרשת, אין בזה פסול, כיון שחוט ברזל לבד, אינו כגג המפסיק]. ולכן אפשר להתיר להעמיד את הלחי תחת הכיפוף של הגדר, אם מדובר ברשת דקה שיש בה חורים גדולים, שאין דבר ממשי המפסיק בין הלחי לחוט.

חלק מהחוט עובר ברשות היחיד אחרת

ומ"מ יש לדון בזה מטעם אחר, משום שיוצא שחלק מהמשקוף של הפתח נמצא בתוך החצר המוקפת. כלומר, כיון שהגדר של החצר מכופפת ובולטת לחוץ, וקי"ל שהגוד אסיק עולה מקצה ראש המחיצה, א"כ השטח שמעל המקום המכופף שייך לרה"י שבתוך החצר שבה העמוד עומד, וכן מקצת מהחוט הסמוך לעמוד, הוא עדיין בתוך הרה"י של החצר, [דרה"י עולה עד לרקיע, וכולה כמאן דמליא, כמ"ש המקור חיים בתיקון עירובין, שהוא המקור לאיסור עמוד בתוך רה"י], וא"כ למרות שהלחי נמצא מחוץ לחצר, אבל חלק מהמשקוף, דהיינו החוט שמכוון מעל הלחי, הוא מעל הגדר המכופפת והוא נחשב בתוך החצר, והוא ברשות אחרת מהמקום שבו הפתח.

נידון זה ידוע גם לגבי מקרה אחר, שיש צורת הפתח כהלכתה, אלא שבאמצע חלל הפתח יש מרפסת שיוצאת מהבנין הסמוך, ונכנסת מתחת החוט. במקרה זה ג"כ כיון שהדין רה"י של המרפסת עולה עד לרקיע, יוצא שחלק מהחוט נמצא ברשות היחיד אחרת, והרי זה דומה לעמוד שנמצא בתוך חצר אחרת. ואין בשטח העירוב למטה פתח שלם, של שני עמודים ומשקוף שמחבר ביניהם.

ולמעשה יש דעות בענין, והשאלה שהיתה למעשה הופנתה לאחד מרבני העירוב, ואמר שלכתחילה כדאי להרחיק, ובדיעבד אין לפסול. במקרה הנ"ל לא היה אפשר להרחיק, כיון שיש שם שער שנפתח [וזו כנראה הסיבה שהורידו את הלחי הקודם], לכן שלוחי המוקד הצמידו את הלחי לגדר, וסמכו על כך שבגדר רשת אין בעיה של גג המפסיק והלחי מחוץ לחצר. אבל במקומות אחרים משתדלים להקפיד על כך, להרחיק את הלחי מהגדר, באופן שלא יעבור מתחת הגדר, או לחתוך מרשת במקום שמעל הלחי, כדי שהעירוב יהיה כשר בודאות ללא כל חשש.

גדרות אתר עבודות שמזיזים אותן כל שבוע

בימי חול המועד פסח נבדקו כמה עירובים שכונתיים באזור מסוים בירושלים, שחלקם באזור מתחרד, והם עשויים בדקדוק ובהידור והקפדה נכונה, ע"י אברכים יראי שמים הבקיאים בהלכות, ומקפידים על עשיית לחיים כדין כפי ההוראות של העירובים השכונתיים. [חשוב לציין שעירובים אלו שונים לגמרי מהעירובים שנזכרו לעיל, אלא שמוקד העירוב מטפל בכל נושא לפי דרגתו והצורך הראוי לו, ללמוד וללמד את ההלכות לכל העם, בתקוה שכל אחד יוסיף וישפר את העירוב, ויגיע לרמה הכשרה והמהודרת].

אחד העירובים נמצא בסמוך לעבודות הנעשות להארכת המסלול של הרכבת הקלה, והאחראי סיפר לבודק שבמקום הזה, כל יום שישי זה עירוב חדש. כל שבוע הם קורעים מחדש את החוט, ע"י המשאיות והטרקטורים הגדולים, ולכן מראש הוא קושר חוט דק וחלש, שלא יגרום נזק לעמוד בשעה שהמשאית תמשוך אותו. והגדרות שבאמצע הכביש, שסוגרות את מתחם העבודות תחת צורת הפתח של העירוב, ופוסלות את צורת הפתח, ממוקמות כל פעם בצורה אחרת, וכל שבוע צריך לשים שני לחיים חדשים [להעמיד על הגדרות משני צידי המתחם] ולמצוא ולאלתר קרשים חדשים, ולכוון אותם מתחת מקום החוט.

האחראי סיפר שלא בכל שבוע יש לו קרש מתאים, לפעמים הוא מתרוצץ הרבה זמן, ובלית ברירה הוא קושר לגדר חתיכת פוליגל. בנקודה זו אמר לו הבודק עצה מתוך הנסיון במקומות אחרים, וכדאי לכתוב את הדבר כאן לתועלת שאר העוסקים בעירובים, שמומלץ לבוא במוצאי שבת לפרק את הלחי ולהצניעו באחת החצרות הסמוכות, וכך יהיה לו כל יום שישי אותו לחי, מסודר ומתאים לו לפי צרכיו, ולא יצטרך להתרוצץ ולטרוח בחיפוש אחר קרש חדש, או להשתמש בפוליגל שאינו מומלץ. ואפשר להוסיף ולבקש את הדבר מאחד השכנים שגר סמוך למקום, שיעשה את התפקיד לקחת את הלחי במוצאי שבת להצניעו במקום מסוים, וכך האחראי ימצא אותו ביום שישי, ויעמיד אותו מכוון תחת הלחי, ע"י בדיקת המכשיר כהלכה. [אך את תפקיד העמדת הלחי ביום שישי, לא יתן לאדם סתם, מפני שצריך לדעת לכוונו תחת החוט כהלכה].

הבודקים עברו ובדקו את הלחיים שעל הגדרות, [שבחול המועד לא עבדו שם, והם נשארו במקום שעמדו בשבת]. והנה באחד הלחיים התגלתה בעיה דומה למקרה הנ"ל. האחראי הצמיד לחי מפוליגל לגדר של המתחם. והגדר שעליה הוצמד הלחי היתה עקומה ושוקעת כלפי חוץ, באופן שהלחי היה שקוע בגדר, והחלק העליון של הגדר כיסה מעל ראש הלחי. במבט ראשון העירו שיש בזה בעיה שהגדר מפסיקה בין הלחי לחוט. אבל כאמור מצד הבעיה שהגדר היא כדבר המפסיק, יש לומר שכיון שהיא מליאה חורים, ומסתבר שהחוט עובר מעל החור, א"כ אין בעיה של דבר המפסיק, אא"כ נחשב שהמשקוף בתוך רשות היחיד וכנ"ל.

והנה האחראי על העירוב השכונתי הסמוך, אמר שהאחריות על תיקון זה מסורה לפלוני, והוא יודע את ההלכות, ולא היה עושה כזה דבר, שהגדר תפסיק בין הלחי לחוט, וא"כ צריך לשאול אותו אולי משהו השתנה כאן ממה שהיה בשבת.

בתוך כדי התבוננות ניגש הבודק, ומדד עם המכשיר [הבקבוק והשרשרת] האם הלחי מכוון תחת החוט, והנה הוא מבחין שהלחי רחוק ממקום החוט כעשר ס"מ, זאת אומרת שהצופ"פ פסולה לגמרי. האחראי אמר שגם זה דבר שלא מתאים שיקרה לאותו אברך שמתקן את העירוב הזה. וכל המשתתפים בבדיקה חיפשו מה יכול להיות שהשתנה במקום הזה, הרי לא נראה שעבדו פה משבת האחרונה, ולא נראה שהגדר זזה ממקומה. עד שהם הבחינו בדבר פשוט מאוד. המסגרת של הגדר, אכן קבועה במקומה, אבל הרשת שבתוכה מעוקמת ואינה קבועה, ובנגיעה קלה היא נדחפת פנימה או החוצה. הם משכו אותה החוצה, ואז באמת הלחי היה במקום הנכון, ולא היה הפסק של כיפוף הגדר בין הלחי לחוט.

האחראי הנ"ל אמר מיד שהוא יפנה לאברך וילמד אותו, שבצורה כזו העירוב יכול להיפסל כבר בתחילת שבת, כגון אם מישהו נשען לרגע על הגדר, או שילד שיחק ודחף אותה, וכבר הלחי אינו במקומו. כמו"כ הוא הציע פתרון שטוב לדעת למקרים שיש גדרות מסוג זה [שהן מצויות כיום בעבודות בכבישים], לעשות קרש ארוך שיתחבר מהברזל העליון עד הברזל התחתון (קרוב לשני מטרים), ובצורה כזו הוא יהיה קבוע וחזק. כמובן בתנאי שהמסגרת יציבה במקומה.

חומרת המכשול בתיקון רפוי, וגודל האחריות וההערכה

מדבר זה יש ללמוד לחשוב קצת הלאה, מה יכול לקרות כשמישהו יגע וישען על הגדר או על הלחי, האם יכול להיות שהגדר או הלחי יזוז או יפול. הרי בדבר זה תלוי ועומד קיום שמירת שבת של עשרות או מאות משפחות, ובשבת אחת נעשים אלפי טלטולים, שאם ח"ו העירוב נפסל, הרי מדובר באלפי חילולי שבת רח"ל.

כה גדולה האחריות העומדת על העוסקים בעירובים, תפקיד האחראי לדעת את כובד המשקל של כל תיקון רופף, ומתפקידנו לדעת על מי ראוי לסמוך בתפקיד חשוב זה, לא על כל ידיעה או שמועה שיש עירוב, אלא רק על עירוב מפוקח בידי יר"ש שיש לו תקציב לתקן בצורה חזקה וטובה. ובמקום שכבר החלטנו שאפשר לסמוך על העירוב, כמה גדולה חובתינו להעריך ולהוקיר מי שנוטל על עצמו אחריות כה כבידה, ואיננו משלמים לו כגודל עבודתו, הקב"ה ישלם שכרם של כל העוסקים בעירובים, ועושים מלאכתם נאמנה, וישלח ברכה והצלחה בכל מעשי ידיהם.

קול העירוב

קו שיעורים ועדכונים בעניני עירובים

0799-333-845

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי

קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 91

אייר תשע"ו

ערימת קוביות שחת מתחת חוט העירוב

בימי בין הזמנים בבדיקת אחד העירובים בישוב בדרום, התעוררה לבודקים שאלה הלכתית, שמבחינת רמת הכשרות של הישוב, בודאי לא יחששו לדבר זה, אבל כיון שמוקד העירוב רוצה שהעירוב יהיה כשר ברמה כשרה, גם למשפחות האברכים שמתארחים במקומות כאלו בשבתות השנה ובפרט בישוב ההוא, לכן הבודקים עוקבים ודנים על כל פרט האם אפשר להכשירו ע"פ הדין, כדי לספק מידע כשרותי נכון למתארחים הפונים לברר על הכשרות.

הבודק עבר על כל ההיקף, וראה שיש מקומות ששיפצו את העירוב לפני כשנה, ובמקום העמודים הישנים העקומים, עשו עמודים חדשים וישרים (ניכר בתמונה), ובמבט כללי נראה שיהיה אפשר לומר למשפחות האברכים לסמוך על עירוב זה. אבל לקראת הסוף הוא מבחין באחת מצורות הפתח, שהחוט עובר על ערימת קוביות השחת, שעומדות בסמוך למחסן. ערימות אלו יש בהן גובה י' טפחים, ויש להן דין מחיצה, וא"כ לכאורה הן מחיצה מתחת צורת הפתח, שמבואר בחזו"א (סי' ע' ס"ק י"ח) שמחיצה תחת החוט מחלקת את צורת הפתח ופוסלת אותה, [אא"כ המחיצה כשרה להיות לחי לכאן ולכאן].

צורת הפתח שעוברת על קוביות שחת

אמנם לכאורה נראה להתיר, משום שקוביות שחת אינן דומות למחיצה, למרות שיש להן את התנאים הנדרשים למחיצה. שהרי ידוע דעת הרבנים שדברים עראיים אינם מחלקים את צורת הפתח, אף אם יש להם דין מחיצה, והדברים נאמרו לגבי מכוניות החונות תחת צורת הפתח, או פח צפרדע שמקומו תחת צורת הפתח, ואין דברים אלו פוסלים את צורת הפתח, מפני שהם דברים עראיים שמזיזים אותם כל שבוע. והביאור בזה, משום שהחסרון במחיצה תחת צורת הפתח, משום שעי"ז נחשב כאילו יש כאן שני מקומות נפרדים, וכל צד הוא כמקום לעצמו, ויוצא שבכל צד בפנ"ע יש רק עמוד וחוט ללא עמוד שני, ואין בשום צד צורת פתח אחת שלימה. משא"כ בדברים עראיים, הם לא מחלקים את המקום לשנים, אלא הם כמו חפצים שנמצאים בתוך הפתח, וא"כ המקום הוא רחב, הפתח הוא שלם, והם בתוך הפתח. לפי זה יש לומר שגם קוביות שחת, הם כמו חפצים שנמצאים בתוך הפתח, ולא יחלקו ולא יפסלו את צורת הפתח של העירוב.

חילוק בדבר שעומד זמן רב, ואם מונח בכלי

אך באמת קוביות השחת במקרה זה אינן דומות למכונית ולפח צפרדע, שעיקר ההיתר שלהם הוא מפני שמזיזים אותם בתדירות, והם אינם קבועים במקומם זמן רב, ואף הפח שעומד תמיד באותו מקום, מ"מ מגביהים אותו ומניידים אותו כל שבוע, רק מחזירים אותו לאותו מקום. משא"כ קוביות השחת שבמקרה זה הן עומדות בצורת האיחסון שלהן, שבמצב זה יעמדו כל ימי הקיץ במשך כמה חודשים, א"כ הרי הן קבועות במקומם, ולמרות שלא העמידו אותם במטרה שישמשו מחיצה, אלא התחשבו בהם כמו חפץ, מ"מ בפועל הם מחיצה וקבועים במקומם, ודבר קבוע הוא כן מגדיר את המקום. וא"כ הן מחלוקת את צורת הפתח, ופוסלות את העירוב, וכדי שהעירוב יהיה כשר למשפחות אברכים, יש למצוא פתרון אחר.

העברנו את השאלה לרבני העירובים, והורו שהדין במצב כזה אינו מוכרע, וראוי להחמיר בזה, אמנם יש מקום להקל בו, כיון שמדובר בקש ותבן ולא באבנים, וגם הם ארוזים וקשורים במצב שעומד להינטל, רק שלא ינטלו בזמן הקרוב. ומעשה שהיה ששאלו את מרן הגר"נ קרליץ שליט"א, ה' ישלח דברו וירפאהו, במקרה שקבלן הניח תחת צורת הפתח, כמות גדולה של אבנים משתלבות [אבני מדרכה קטנות], שמביאים אותן בקוביות גדולות, קשורות ברצועות ברזל, אבל אין להן כלי כגון משטח [כמו שיש לבלוקים], שהכלל שאמר מרן הוא, שאם האבנים מונחות בתוך כלי או מעל משטה, אינן קבועות ואינן פוסלות, ואם אין להן כלי אלא מונחות על הקרקע ממש, הן מחלוקת ופוסלות, ובמקרה זה האבנים על הקרקע ללא כלי, אבל הן קשורות וארוזות במצב שיותר דומה לחפץ ודבר המיטלטל. והורה מרן שליט"א לאסור מחמת שהן מחלקות את צורת הפתח [באופן שהיו שתים זו על גבי זו, שהן גבוהות י' טפחים], שוב שאלו אותו האם אפשר להקל כיון שקשה להזיז אותן, והורה שאפשר להקל. מדבריו נראה שלכתחילה יש להחמיר, ובשעת הצורך יש להקל. אמנם במקרה שלנו המצב חמור יותר, מפני ששם היה מדובר באבנים שעומדות להיפנות תוך שבוע או שבועיים, משא"כ במקרה שלנו עיקר הבעיה שהכונה שהן יעמדו שם כמה חודשים, ואילו היה מדובר באבנים שעומדות למשך זמן כזה, היה צריך לאסור, אבל כיון שמדובר בקש הורו הרבנים שיש לתקן כשאפשר, וכשאי אפשר אין לפסול את העירוב מחמת זה. ועיין מש"כ לעיל גליון 25 בענין מכוניות מקולקלות שמונחות לזמן רב.

עמוד מוקף וטמון בין קני סוף

במקום נוסף היתה שאלה אחרת בדיני מחיצה, שהיא מצויה מאוד בעירובי הישובים, והיא גורמת שגם בהרבה מקומות שישיפרו את העירוב של הישוב ובודקים אותו כראוי, מ"מ אי אפשר למשפחות האברכים לסמוך עליו מפני הבעיה הזו. אחד העמודים של העירוב, עמד במקום שגדלים קני סוף, קנים אלו גדלים מידי שנה לגובה רב ובשעה שהגיע הבודק ראה שרוב העמוד טמון בין הקנים, ורק ראשו מציץ למעלה.

עמוד מוקף בקני סוף

והנה יש מצב שהקנים רחוקים מעט זה מזה, ומתנדנדים ברוח הרבה, באופן שיש לומר שאין להם דין מחיצה, [לדעת המשנ"ב ורוב הפוסקים, אפילו כשמתנדנדים במקומם, ולדעת החזו"א רק כאשר בשעת הנדנוד מגיעים למצב שאינם כשרים למחיצה]. אבל בהרבה מקרים הם צפופים מאוד, באופן שגם בשעת הרוח הם מתנדנדים רק מעט מאוד, ובפרט בחלק התחתון שלהם (י' טפחים התחתונים), כמעט שאינם מתנדנדים כלל, ויש להם דין מחיצה שעומדת ברוח. לפ"ז כאשר העמוד מוקף בקני סוף, הרי הוא מוקף במחיצות. ודין עמוד המוקף במחיצות יותר חמור מהמקרה הנ"ל שיש מחיצה תחת החוט, כמבואר במשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק קי"ג) שכתב שאם אחד העמודים עומד בתוך חצר המוקפת מד' רוחותיה, אינו כשר. וה"ה בקנים שמקיפים את העמוד, הרי הם מקיפים אותו מד' רוחות והעמוד אינו כשר. [בנוסף לכך יש ענין של פתחי שימאי כאשר יש צמחים שצמודים לעמוד ממש, ומגיעים לגובה ג' טפחים או יותר].

התיחסות הרבנים לצמחים הפוגעים בכשרות העירוב

בענין זה יש הרגשה והתיחסות מוכרת אצל העוסקים בעירובים עירוניים, וכן שומעים אותה גם מאנשים אחרים, שאינם מתיחסים לבעיות ולדינים הנגרמים ע"י שיחים וצמחים ועצים שעלו מאליהם, ואומרים מסברתם בלי מקור, לא נראה להם שזה מחיצה, לא נראה שזה יכול לפסול, כי אין להם חשיבות, בין לגבי דין מחיצה תחת צוה"פ, ובין לגבי עמוד בתוך מקום מוקף בצמחים כמו שאירע כאן.

במסגרת הבדיקות של מוקד העירוב, נתקלים פעמים רבות באנשים עם הסתכלות כזו, אבל למעשה רבני העירובים מורים כסדר שלפי כללי ההלכה, אין הבדל בין מחיצה שהתכוונו להעמיד אותה למחיצה, לבין אבנים או חפצים שהניחו סתם והם יוצרים מחיצה, ובין צמחים שעלו מאליהם לגובה בשיעור מחיצה. בכל אופן כיון שיש דבר בגובה י' טפחים ורחב ד' טפחים או יותר, הרי זה מחיצה לכל דיני התורה, בין להקל ובין להחמיר. וכאשר יש מצב כזה מתחת חוט עירוב או מסביב לעמוד, הרי זה פוסל את העירוב כדין מחיצה ממש. [ורק במחיצות עראיות יש להקל כפי הסברא הנזכרת לעיל].

במקרים רבים האחראי נותר לסמוך על הנוהג הנפוץ שלא להתחשב במחיצות הנעשות ע"י הצמחים, [כיון שאם יקפיד על כך, יצטרך להשקיע שעות רבות מעבר להתפקידו ושכרו], ולכן נוצר מצב שדברים אלו משמשים כאחד ההבדלים בין "עירוב עירוני" ל"עירוב שכונתי". שבעירוב שכונתי מדובר בהיקף קטן יחסית, שרובו מחיצות גמורות, והמעט צורות בפתח הן ברחובות, ואין הרבה מקומות שגדלים צמחים ליד העמודים או מתחת צורות הפתח. והמעט שיש כבר, גם הוא דורש מהאחראים עבודה רבה והתמסרות גדולה מאוד, ומ"מ האחראים מקדישים את זמנם היקר כדי להכשיר את העירוב ע"פ דרישת ההלכה. לעומת זאת בעירוב עירוני אין אפשרות לעמוד בהשקעה הגדולה הנדרשת בענין זה, ונאלצים להקל בזה.

הקושי בפיקוח על כשרות טובה

בימים אלו התקשר למוקד העירוב אברך, בשעה שהתארח בישוב מסוים שיש בו עירוב בפיקוח אחת ממערכות הכשרות הידועות, והוא גילה שאחד העמודים טמון כולו בתוך שיח גדול, ובקושי ראשו מציץ מעליו, ובנוסף היה ענף של עץ אחר שגדל מאוד, והגיע לחוט והסיט אותו ממקומו. האברך שקרא בגליונות על הבעיות המצויות בעירובים בישובים, ולמד שיש בעיה בעירוב בשני דברים לו, לא ידע אם יש למי לפנות עם בעיה כזאת, בעירוב של ישוב, וביקש מהמוקד לדעת מהי חומרת הבעיה. המוקד אמר שלפי הכללים האחראים של כשרות זו, הם צריכים להקפיד על כך, אלא שכנראה היתה במקרה זה הזנחה מסוימת, ולכן חשוב שהוא יפנה אליהם, כדי שידעו שהציבור סומך עליהם ובודק אותם. המוקד היפנה אותו לועד הכשרות ההיא, שימסור להם את הפרטים, ואכן מיד באותו שבוע, הגיע אחד מראשי האחראים וטיפל בענין.

מדבר זה אנו רואים, שגם מי שבאופן רשמי מקפיד על הדברים האלו באופנים מסוימים, מ"מ כשמדובר בבדיקת עירוב של ישובים, שצריך לשלוח אנשים שיבואו ממרחק, הרי הבדיקה נעשית בצורה מהירה יותר, ויש דברים שהבודקים אינם מבחינים בהם או שאינם מיחסים להם חשיבות, ובמשך הזמן מגלים דברים שהם רוצים להקפיד עליהם, ובכל זאת אינם עומדים בהם. בשביל להצליח להחזיק עירוב בכשרות טובה, דרוש השקעה והתמסרות רבה, ואשרי העוסקים בעירובים השכונתיים, שמשקיעים מאמצים רבים להתגבר ולטפל גם בצמחים כדת וכדין.

תקופת צמיחת העצים, וסיום צמיחת השיחים

יש לציין שהתקופה הזו היא התקופה המשגשגת של ענפי העצים, שדורשת עידנות וטיפול של העוסקים בעירובים. בחודש זה העצים מתמלאים עלים, והענפים גדלים ומתפשטים, ופוגעים בחוטי העירוב, וכן חוצצים בין הלחיים לחוטים. והרבה מקומות שהיו סבורים שהעץ רחוק מהחוט, גילו כעת שהוא הקדים אותם, וגדל בצורה שכבר עושה שאלה בכשרות העירוב.

ענפים שגדלו בין הלחי לחוט

לעומת זאת לגבי השיחים והקוצים, נשלמה תקופת הגדילה, וכעת הם מתיבשים, ולכן זה הזמן לכסח את המקומות שהם מהוים בעיה, שהכיסוח כעת אמור להחזיק לכמה חודשים. [הזמן המעולה יותר הוא קצת יותר מוקדם, בעוד שהשיחים קצת ירוקים, שיותר נוח לכסח אותם. רק צריך לדעת להבחין שהם במצב שלא יגדלו שוב]. כמובן שבכל כלל יש יוצא מן הכלל, ודברים אלו הם רק עצות באופן כללי בלבד.

חשיבות עשיית עירובים שכונתיים

אחד הדברים שעסוקים בהם עובדי מוקד העירוב בחודשיים האחרונים, בהקמת עירוב שכונתי חדש בשכונה ידועה בירושלים. בשכונה זו יש אברך יקר, שהתעורר לחשיבות הענין שלא להניח לאשתו ובניו לסמוך על עירוב כללי וגדול, הכולל שאלות הלכתיות רבות, שהאפשרות להקל בהן דחוקה מאוד. אחד הדברים שהעסיקו והטרידו את האברך, היא הבעיה שהעירוב כולל כבישים סואנים המשמשים את רוב אנשי העיר ירושלים, המונה כיום למעלה משש מאות אלף איש. והרי עיקר ההיתר היום בעירובים, הוא על סמך שיטת רש"י וסיעתו (המובאת בדעה שניה בשו"ע סי' שמ"ח ס"ז) שרשות הרבים היא רק במקום שיש בו שישים ריבוא שעוברים תדיר, ובעיר שיש בה שישים ריבוא, הרחוב משמש לשישים ריבוא, ואע"פ שלא כולם עוברים באותו רחוב כל יום, מ"מ המשנ"ב (ס"ק כ"ד) אומר שלא צריך שיעברו כל יום, אלא שמצויים תדיר, וא"כ ברחובות הראשיים בירושלים, כמו הכניסה לעיר, וכביש בגין, י"ל שגם לשיטת רש"י הוי רשות הרבים (עי' שער הציון ס"ק כ"ה). ובפרט לפי השיטות שמספיק שיש בעיר שישים ריבוא, או לפי שיטת הריטב"א המובאת בביאור הלכה (סי' שמ"ה ס"ז) שמצרפים את הנכנסים לעיר. א"כ הרי ודאי שיש ברחובות אלו שיטות רבות שהטלטול אסור מן התורה, ולא מועיל לו עירוב של צורות הפתח, [אלא רק דלתות הנעלות בלילה, שהוא דבר שאינו מציאותי בזמנינו בערים כאלו].

ואמנם ודאי שמן הצורך ומן ההכרח לעשות עירוב, ולהשתדל בתיקונו ע"פ צירופי שיטות מסוימות שאכמ"ל, מ"מ אברך צריך ללמד את בני משפחתו, שלא יטלטלו בעירוב ברמה כזו, אלא רק בעירובים שכונתיים שדאגו לעשות עירובים מצומצמים, שלא יכללו רחובות כאלו, וגם יקפידו על הרבה דינים נוספים, שרק בעירובים שכונתיים ניתן להקפיד בהם [לאחר השקעה מרובה].

התעוררות והשקעה בכמה מקומות בארץ

בעקבות התעוררות זו הוא פנה לאברכים נוספים בשכונה, שיסייעו בידו בתרומות גדולות הראויות להקמת עירוב לשכונה גדולה, ויחד עם זאת עמל במשך כחצי שנה לתכנן את העירוב עם כל הפרטים ההלכתיים, והתייעץ הרבה מאוד עם ת"ח מובהקים. עד שלאחרונה פנה לביצוע הקמת העירוב, וביקש ממוקד העירוב ליטול את המשימה הגדולה. המשימה לא היתה קלה, דוקא בעירוב זה ארעו כמה עיכובים. היה מקום אחד שיצא אחד התושבים והתנגד בתוקף להעמדת עמוד העירוב, ולא הסכים לו בשום אופן. פעם נוספת היו תקלות באמצע העבודה מצד העובדים. ובכל זאת בסייעתא דשמיא המשיכו ועשו כבר חלק גדול בהקמת העירוב.

בהרבה מקומות יש כעת התעוררות להקמת עירובים שכונתיים ברחבי הארץ, בין המקומות שמטופלים כעת במוקד העירוב, שכונות בבני ברק, ירושלים, בית שמש, ונתניה. בדרך כלל יש אברך או שנים שנוטלים על עצמם את עיקר הקושי והטירחה, רבים מאיתנו אינם יודעים על גודל ההשקעה שנדרשת מאותם אברכים, בתכנון, בגיוס התרומות, בתיאום עם העובדים, ובבקשת רשות מהשכנים, ועוד כמה וכמה ענינים. הדבר היחיד שאנו יודעים שהעירוב דורש, כאשר באים לבקש מאיתנו תרומה, ואנו דוחים אותם לחודש הבא, ולבסוף פוטרים אותם בסכום מועט, [כיון שבאמת המצב דחוק]. והרבה עירובים מתעכבים מחמת זה.

אם נחשב לרגע כמה הם משקיעים למען העירוב עוד לפני שהוא נבנה, הרי נרצה לעזור להם הרבה יותר. אך לא כל אדם מוכשר לעזור בנושאים הנצרכים, להתרוצץ ולתכנן, לשאול רבנים, או לבקש משכנים, לשנות תכנית ושוב להתחיל הכל מחדש. הסיוע הכספי הוא הדבר שכולנו יכולים לעזור בו, וכמה שהוא יקר, מהבחינה הזו הוא הכי קל, נותנים ומסיעים. לכן בראותינו מי שמתעסק בהקמת עירוב חדש, או בשיפץ עירוב קיים, נדע כמה חשוב לסייע לו בתרומה הגונה, לדרבנן אותו ולתמוך בו, שיראה שהציבור יחד איתו, ולזכות בזה בזכות הגדולה, לחיזוק שמירת השבת מאיסור הוצאה בשכונה, שבדרך כלל העזרה הזו היא גם בשבילנו ובשביל בני המשפחה.

שאלות הלכתיות שמתעוררות רק משעת התקנת העירוב

בהקמת עירוב שכונתי, פעמים רבות נתקלים בשעת ההתקנה בשאלות הלכתיות חדשות, שמתעוררות רק כאשר רואים את העמודים מול העיניים. יש מומחים מיוחדים שיודעים לחשב מראש כמעט את כל הדינים הכרוכים בהעמדת העירוב לפי תנאי השטח, ותמיד חשוב להתיעץ לפני הזמנת העבודה, ובכל זאת מצוי שבשעת ההתקנה מגלים פרט הלכתי שמעכב את הכשרות, ודורש לשנות את התכנית. לפעמים תופסים את הבעיה לפני ההתקנה, שלפחות לא עשו עבודה לחינם, אבל לפעמים מגלים את הבעיה רק לאחר ההתקנה, וצריך לפרק ולהתקין מחדש.

העמדת עמודים מאחורי גדר תלויה, ודין פתחי שימאי בחלל הפתח

בהתקנת העירוב בירושלים, העיריה דרשה מהאחראי שיעשה את העמודים בצורה יפה שאינה בולטת ככל האפשר. באחד המקומות בפתח של גינה, אמרו לו שיעמיד את העמודים מאחורי הגדרות של השביל, כדי שלא יפריעו לאחוז בגדרות. והנה כידוע בצורה כזו יש בעיה שהגדרות מחלקות את צורת הפתח, [ואי אפשר כאן להעמיד לחיים על הגדר, שהרי הענין הוא שהעירוב לא יבלוט ולא יפריע, לאלו שאינם מעונינים בו]. האברך בדק את האפשרות, וגילה לשמחתו שחלק מהגדר גבוהה מהקרקע ג' טפחים, ואם כן הרי זו מחיצה תלויה, שאע"פ שהיא גבוהה, אין לגדר דין מחיצה, ואינה פוסלת את צורת הפתח. לפיכך תכנן האחראי להעמיד את העמוד באמצע הגדר, במקום שאין לגדר דין מחיצה, ובמקום כזה אפשר שהצוה"פ תעבור מעל הגדר.

עמוד מאחורי גדר תלויה ג' טפחים

אמנם יש בזה נקודה נוספת, שאם העמוד יהיה צמוד לגדר מבחוץ, כלומר שהגדר מחוברת לעמוד בתוך חלל הפתח, יש אומרים שהיא פוגמת בצורת

העמוד, שעי"ז אינו ישר, אלא יש בו בליטות של הברזלים של המעקה. ואמנם בליטות אלו אינן במצב של דבר שבור והרוס, מ"מ צורת העמוד אינה חלקה, אלא כעין אבן יוצאת ואבן נכנסת שיש בה חסרון של פתחי שימאי. [יש מצבים שמותר שיהיו בליטות בעמוד, כגון בעמודי תאורה שהבליטות שבהן נעשו לנוי של העמוד עצמו, משא"כ במקרה זה שהגדר אינה משמשת לנוי הפתח, ואדרבה כל אדם שיראה יבין שאין דרך להעמיד את העמודים מאחורי הגדר, ובודאי יאמר שמחמת ההכרח עשו כך, א"כ זה ראיה ברורה שאין זה צורה של פתח, ויש בזה פסול של פתחי שימאי].

כדי לפתור בעיה של פתחי שימאי, הורו הרבנים להרחיק את העמוד מהגדר מעט [2-3 ס"מ], באופן שניכר שהעמוד עומד לעצמו, והגדר אינה כחלק מהעמוד, אלא רק עומדת לפניו, ואז לא יהיה חסרון של פתחי שימאי. והביאור הוא כיון שהפסול של פתחי שימאי, מיוסד על מראה עיניו של אדם, האם הוא רואה את העמוד שלם כדרכו, או משונה מצורתו, וכאשר העמוד ניכר לעצמו, אין הגדר משנה את מראה העמוד עצמו.

אמנם עדיין יש לשאול שהרי אין דרך שיש מעקה גדול כ"כ בתוך חלל הפתח, וגם זה יחשב פתחי שימאי. התשובה היא שהדין פתחי שימאי נאמר בדין המבנה של צורת הפתח, בקנים והעמודים של צורת הפתח, ובכמה אחרונים מצאנו גם בקנה העליון, דהיינו החוט שהוא המשקוף של צורת הפתח, ולא בדברים חיצוניים שבחלל הפתח או במיקום של הפתח. כגון אפשר לומר שאין דרך לעשות פתחים בשדות שמסביב לעיר, ורק לעירוב עושים שם חוטים הנחשבים כפתחים, א"כ כל הענין הזה אינו כדרך הפתחים, אבל אין בזה חסרון, כיון שהדין נאמר רק על הגדרת המבנה, דהיינו צורת העמודים והחוטים של צורת הפתח. וכל מה שבחלל ואינו קשור לעמודים, אינו פוסל מצד דין זה.

פירוק העמודים והתקנתם בשינוי קטן שקובע בהלכה

לאחר שהאברך השקיע בבירור ההלכות הנ"ל ותכנן באופן מדויק היכן להעמיד את העמודים שיהיה טוב ע"פ הלכה, הגיעו העובדים ועשו בדיוק כפי הוראותיו, והעמידו את העמודים מאחורי הגדר, רחוקים מעט מהגדר. לאחר שעברו לעבוד במקום הבא, התעורר האברך שעדיין יש לו בעיה. דהנה כל צורת הפתח, צריכה להיות מחוברת בצורה כלשהי להמשך מחיצות העירוב, שיסודו הוא לסגור מעגל שלם מד' רוחות המקיף את השכונה או הרחוב, ועי"ז השטח שבתוך ההיקף נעשה רשות היחיד. וא"כ צריך שתהיה מחיצה מהעמודים שמאחורי הגדר התלויה, עד להמשך הגדר שאינה תלויה, שהיא המשך המחיצה של העירוב.

לשם כך הוא רצה לעשות עוד ברזל שיסתום את החלל שמתחת חצי הגדר מהעמוד ולחוץ, וישאיר חלל תחת הגדר שמהעמוד כלפי פנים. ואז המחיצה תתחיל מחוץ לעמוד ולצורת הפתח, ולא תסתום בחלל הפתח עצמו, ולא תפסול את הפתח. אולם לאחר שהתקינו את העמוד של העירוב קרוב [בתוך ג' טפחים] לעמוד שמחזיק את המעקה [כדי שהעמוד ישתלב עם צורת הגדר], יוצא שיהיה לבוד נוסף מההשלמה של תחתית הגדר שמחוץ לפתח, לעמוד של הגדר שנמצא לפני הפתח, ויהיה לגדר דין מחיצה גם בתוך חלל הפתח. וא"כ הצוה"פ תיפסל.

האברך הזדרז ואמר לעובדים שיחזרו למקום הקודם ויפרקו את העמודים שעשו, ויזיזו אותם ג' טפחים, כדי שלא יהיה לבוד לעמוד של הגדר. לעובדים היה נראה שהוא מדקדק סתם על הבדלים קטנים, בשביל כזה דבר קטן לא מפרקים עמודים שכבר חיברו אותם כ"כ טוב. אבל העובדים של מוקד העירוב כבר למדו שאין להם להתערב בהכרעה ההלכתית, האם זה מעכב או רק הידור, והאם זה מובן להם או לא, אלא הם צריכים לעשות כפי ההוראות של מפקח העירובים [שבמקרה זה הוא האברך האחראי], גם כאשר מדובר בפירוק עמודים שהותקנו במאמץ רב. ואכן גם במקרה זה הם חזרו ופירקו והרכיבו אותם מחדש, כפי ההוראה ההלכתית המדויקת.

מחיצה לפני העמוד שמחלקת את צוה"פ רק בחלק העליון

אחד האברכים שהיה שם הציע פתרון, ואמר שיש לדון האם הוא כשר מבחינה הלכתית, דהנה כיון שהגדר היא מחיצה תלויה, וכל מה שיהיה לה דין מחיצה הוא רק ע"י סתימת החלל שלמטה, ע"י ברזל שישמש ללבוד, א"כ אם הסתימת תיעשה מאחורי מקום העמוד, יוצא שכשרות המחיצה, דהיינו תחילת המחיצה למטה, היא מאחורי הפתח ולא לפני הפתח, והחלק שבתוך הפתח לבד אינו מחיצה, א"כ אין מחיצה בתוך חלל הפתח, בין העמודים, אלא רק מאחורי העמודים מחוץ לפתח. וא"כ המחיצה לא תחלק את הפתח, ולא תפסול את העמודים במצב הקיים.

אבל הוא עצמו אמר שיש לדון ולומר, שלמרות שכשרות הגדר למחיצה היא רק ע"י החלק התחתון שהוא מחוץ לפתח, מ"מ לבסוף יוצא שהגדר היא מחיצה, ויתכן שאינה מסלקת ומחלקת את הג' טפחים התחתונים של העמודים, מ"מ היא מחלקת את שבעת הטפחים שמעליהם, וגם זה סיבה לפסול את הפתח. ורק באופן שהמחיצה שבתוך הפתח תלויה לגמרי, שאין לה דין מחיצה כלל, אינה פוסלת. אבל כשהיא מחיצה היא מחלקת, גם כאשר מחלקת רק את החלק העליון של העמוד. לעומת זאת אפשר לטעון, שכיון שקרקע הפתח אינו מחולק, כי על פני הקרקע [בג' טפחים התחתונים], אין מחיצה בין העמודים, אין המחיצה פוגמת בהגדרת הפתח.

השאלה התעוררה לפני פירוק העמודים, והעוסקים עמדו נבוכים ולא ידעו להכריע בדבר, כולם הבינו שיש כאן שני צדדים, ולא ידעו להכריע האם לפרק את העמודים או לא. לאחר דקות ארוכות, הם הצליחו ליצור קשר עם אחד מרבני העירובים, והוא הורה לאסור, שגם כאשר המחיצה היא רק בחלק העליון של העמוד [בתוך י' טפחים מהקרקע], ג"כ אינו פתח שלם. וביאר את דבריו, מפני שיש כאן עוד הגדרה בחסרון של עמוד שנמצא מאחורי מחיצה, מפני שהוא לא סותם את הפתח, כיון שהוא מחוץ לחלל הפתח, ומובדל במחיצה. ודין זה הוא לא רק בהגדרת קרקע המקום של הפתח, אלא דין בכל הי' טפחים של העמוד, שהוא מזווית הפתח. ולכן אם שבעת הטפחים העליונים נמצאים מאחורי מחיצה, הרי הם לא סותמים וגודרים את הפתח, ואינם יכולים לשמש לצורת הפתח. העוסקים שמחו בהתרת הספק, ומיד הורו לעובדים לבצע את ההוראה.

במקרה זה אנו רואים כמה דקדוקים נדרשים בהתקנת עירוב שכונתי, שיהיה כשר ללא חשש, ולפעמים בדיוק קטנהבדל של שלושים ס"מ, נמדדת כשרות העירוב, האם הוא כשר או לא.

האם בעירוב שכונתי יש קלקולים, ומה מוגדר עירוב שכונתי

רבים שואלים, לאחר ההתעוררות הגדולה להשקיע בעשיית העירובים בצורה טובה, וב"ה אנו רואים שבאמת חל מהפך ושינוי ניכר מאוד בעירובים השכונתיים, והם נעשים ע"י לחיים מברזל מחוברים היטב בהלחמה, ומפוקחים בצורה מסודרת, כמו כן העירנות של התושבים מוסיפה חיזוק מתמיד בהארות והערות נכונות ומעוררות, האם ניתן לומר שכבר אין קלקולים בעירובים, כבר התבטל החשש שכתב החזו"א שאין שבוע שלא צריך לתקן את העירוב, ואפשר לסמוך לפחות על העירובים השכונתיים, ללא חשש שהם התקלקלו.

והנה התשובה הנכונה היחידה היא, שאין שום אפשרות להשוות בזה את כל העירובים השכונתיים, ואפילו לא להשוות את חלקם, כל עירוב שונה מחבירו, תלוי באיזה צורה הוא בנוי, באיזה תנאי שטח, אם יש מקומות של אתר בניה סמוך לצורת הפתח, ואם יש שטחים של קוצים הדורשים טיפול. אם יש באזור סיכוי שיבוא תושב חילוני או עובד זר, כיצד בודקים אותו כל שבוע, ביסודיות או במהירות, ואם מכירים את נקודות הרפיון שלו. ועוד עשרות פרטים, המרכיבים את הכשרות המהודרת של העירוב השכונתי. יכול להיות שני עירובים אחד ליד השני, לשניהם אחראים אברכים מסורים, אך אחד בנוי מקירות גבוהות שאין בהם חשש, ומעט צורות הפתח שאין סביבם עצים וצמחים, ולעומתו העירוב השני בנוי מגדרות רשת בגובה מטר, שעם כל הפיקוח הנהדר מצוי בהם מכשולות, ויש לו צמחים וענפים קרוב לחוטים, שצריך לרדוף כל הזמן אחרי ההתקדמות שלהם לקצצם. לכן המושג "עירוב שכונתי", אינו מגדיר שאין חשש לקלקול העירוב.

דבר אחד יסודי וחשוב, אותו המושג "עירוב שכונתי" צריך להגדיר, שיש עליו פיקוח שבועי ומדוקדק כהלכה, באופן שאמור להבחין בכל בעיה שהיא, ולתקן אותה במסירות לפני כניסת השבת. בצורה כזו ניתן לומר שעל פי דין מותר לסמוך על העירוב, עירוב שמותר על פי הדין [לפי הוראות ההלכה של רבני זמנינו], הוא העירוב המוגדר עירוב שכונתי, הראוי למשפחות בני תורה. מה שאינו מוגדר כעירוב שכונתי, זאת אומרת שסומכים להקל בדברים שהרבנים הכריעו שאינו מתאים לבני תורה, [כגון עמודים עקומים, חוטים רופפים שוקעים ומתנדנדים, שאין תחתיהם לחיים, או שטחי קוצים יותר מבית סאתים, וכדומה]. לעומת זאת בתוך דרגת עירוב שכונתי יש מהודרים יותר ויש פחות, וכל מקום נידון לגופו.

לחי שנפרד בחלקו התחתון ונפסל

ובקשר לשאלה האם מצויים בעירובים השכונתיים מקרים שצריך בהם תיקונים. התשובה היא ודאי שיש, ובודאי שזה מצוי, גם אם לא בכל עירוב, ולא בכל תקופה, אבל בסיכום הכללי יש לכל עירוב תיקונים יותר ממומצע של אחת לחודש. אלא ההישג צריך להיות שמדובר בתיקונים שמגלים אותם בבדיקה, ולא מפספסים.

לחי שהתנתק בחלקו התחתון

לשם כך צריכים תמיד להוסיף ולהשקיע בבדיקה יסודית ובתיקון מקצועי. ביום שישי האחרון, עבר אחד הבודקים בעירובים השכונתיים, לבדוק את העירוב בצורות הפתח הנמצאות בחצרות הבתים, באחד המקומות שהחוט קשור לבנין והצמידו קרש מתחתיו, מבחין הבודק שהקרש אינו עומד ישר. הוא התקרב והתבונן, וראה שהבורג התחתון יצא מהקיר, מחמת שהקיר

התפורר, והגיע למצב שהחלק התחתון של הלחי אינו מתחת החוט, דבר שבעירוב שכונתי מוגדר מצב שאינו כשר. באמת זו עירנות מיוחדת לראות לחי שעומד במקום, ולהבחין שאינו מחובר בתחתיתו. על דבר כזה הוא לא היה יכול לחשוב מראש, כמובן שהלחי עומד שם כבר כמה שנים טובות, ומ"מ ביום מן הימים זה קורה, פעם במקום זה, ופעם במקום אחר, ובסה"כ יש קלקולים, ורק ע"י העירנות המיוחדת של האחראים המסורים, ניתן להגיע לעירוב כשר.

החוט שנקרע בערב פסח שעה לפני כניסת החג

מלבד הפיקח המיוחד, יש דברים שהם מעבר ליכולת אנוש, וגם הם קורים לפעמים בעירובים, ובהם ה' נותן סייעתא דשמיא והשגחה פרטית, כדי שלא ייצא מכשול לרבים. אחת הדוגמאות מעשה שהיה בחודש האחרון בערב פסח, הבודק עבר בצהרים ובדק את כל העירוב, ראה את החוטים קשורים כראוי. שעה לפני כניסת החג הוא מקבל טלפון, שברחוב פלוני עברה משאית של פחי זבל, במסגרת המאמץ לנקיון העיר בערב החג, ורוקנה את הפסולת שהיתה קרוב לחוט העירוב, וקרעה את החוט. האחראי נכנס ללחץ גדול, כיצד יספיק לקשור את החוט בנוסף לכל ההכנות שיש בשעה כזו בכל בית.

חוט העירוב שנקרע לפני כניסת החג

בלית ברירה הוא התארגן עם כל הדברים, ויצא עם המצות של ליל הסדר בדרכו לבית חמיו, שבו יערוך את הסדר, יחד עם שקית של חוט ואביזרים נוספים. הוא הגיע למקום, החוט היה קשור לקיר הבנין סמוך לחלון, הוא נכנס למשפחה ההיא, ושילשל חוט חדש, קשר חוט לחוט והעלה אותה, בשעה שקשר את החוט לוו שבקיר הבנין, הוא ברח מידיו, ושוב היה צריך לשלשל חוט ולקשור, הוא קרא לאדם שעבר ברחוב שיסייע לו, ושוב מתח את החוט. בינתיים המשפחה כבר מקבלת שבת, מדליקה את הנרות, והוא עדיין עומד בחלון ומותח את החוט, שלא יתנדנד. לאחר מכן הוא סיים ויצא מהם, ורץ להביא את המצות ולהספיק לתפילת המנחה.

מעשה זה הוא אחד מתוך מאות הסיפורים, של האברכים המתמסרים למעננו, ובהזדמנות זו אנו מודים להם בשם כל מי שיודע ושאינו יודע על כך, ויהי רצון שכל העוסקים יתברכו בכל טוב, ברוחניות וגשמיות, ונחת מכל משפחתם.

למזהיר ולנזהר

שאלות הלכתיות לנזהרים שלא לטלטל

נפק"מ למעשה מדיני הוצאה שבתחילת מסכת שבת

בשבוע זה היתה קבוצת אברכים שהתחילה ללמוד "מסכת שבת", תחילת המסכת עוסקת בדיני הוצאה של בעה"ב שנתן לעני, והמשנה מאריכה בכמה אופנים, שתים שהן ארבע בפנים ושתים שהן ארבע בחוץ, מתי יש איסור דאורייתא ומי מהן חייב על ההוצאה. והגמרא (דף ג.) מבארת שמלאכת הוצאה מן התורה, היא רק כאשר אדם עושה "עקירה" בתחילת ההוצאה, ו"הנחה" בסוף ההוצאה, אבל באופן שהראשון עקר והשני הניח, פטור מן התורה ואסור מדרבנן.

ענינים אלו של דיני הוצאה, שייכים מאוד לדיני עירובין שמטרת העירוב היא להתיר את איסור ההוצאה. נושאים אלו של עירובין ושל הוצאה נראים קצת קשים ועמומים, והאברכים ביקשו לשמוע איזה הלכות הנוגעות למעשה אפשר ללמוד מהלכות אלו, כדי להיכנס יותר לעניני הסוגיות. ראש החבורה פנה למוקד העירוב, אם אפשר להרחיב את שיעורי הלכות עירובין, גם לדינים הנמצאים במסכת שבת. והנה נביא כאן אחת הדוגמאות שנאמרו בשיעור, הנוגע לדין המשנה הראשונה.

ביאור הנוהג לתת לילד קטן לטלטל, ובאיזה אופן

מקובל בזמנינו במקומות שיש עירובים טובים, שהגברים מקפידים בכל אופן שלא לטלטל, ובכל זאת רבים מקילים לתת לילדים שיטלטלו עבורם. בעיקרון גם בנתינת לילד לטלטל יש איסור, ובמקומות שהעירוב אינו כשר, מבואר במשנ"ב (סי' שס"ב ס"ק מ"ד) שאם נותן לילד לטלטל יש בזה איסור ספיה, אפילו במקום שאינו רשות הרבים אלא רק כרמלית שאסור מדרבנן. כמו כן כתב המשנ"ב שם שאם אביו רואה אותו מטלטל מעצמו, מחויב לגעור בו כדי לחנכו. ואם כן מהו הנוהג המוזר לתת לילד לטלטל.

ביאור הענין הוא, שבאמת במקום שהעירוב אינו כהלכה, או שלא ידוע שיש עליו פיקוח חזק, אי אפשר גם לתת לילד לטלטל, ואדרבה יש לחנכו שבמקומות כאלו יש להיזהר ולהימנע מלטלטל. אלא מדובר רק במקום שיש עירוב כהלכה, שמן הדין מותר לסמוך על העירוב, אלא שבכל זאת רוב העירובים השכונתיים בזמנינו תלויים במחלוקת גדולה בענין רשות הרבים, ומסתמכים על השיטות שהובאו בהלכה (סי' שמ"ה ס"ז ובביאור הלכה) שיש תנאי ברה"ר שיהיו מצויים בה שישים ריבוא, ולכן בערים רגילות שאין בהם שישים ריבוא כלל, אין רה"ר. וכתב המשנ"ב שכיון שכמה אחרונים צידדו כשיטה זו וכן היה מנהג העולם, אין בנו כח למחות ביד המקילים, ובעל נפש יחמיר לעצמו. לפ"ז כיון שמן הדין יש היתר לסמוך על שיטה זו, מותר לקטן לסמוך על כך, והאב יכול לצאת בזה ידי חובת חינוך, שמלמדו שמותר לטלטל רק בעירובים טובים ברמה זו. ולכשיגדיל ילמד אותו להיות מבעלי הנפש שכתב המשנ"ב שיחמירו לעצמם, כפי שהתקבל אצל ציבור האברכים.

ולכן רבים נוהגים שלמרות שהם מקפידים לעצמם שלא לטלטל, מקילים למסור לילד שיטלטל, כיון שכלפי הילד מותר לסמוך על השיטות המקילות. [ויש מקפידים גם ע"ז מחמת שיש בזה הלכות ספיה ושביתת בנו, שהוא דין על האב עצמו, ומקילים רק בקטן המטלטל מעצמו, שבזה יש רק דין חינוך שהוא דין הנוגע לבן, כלומר צריך לחנך את הילד בכמה הנכונה עבורו, וכיון שלגבי הבן יש להקל, גם האב לא מחויב יותר מזה בחינוכו].

איסור עקירה במסירה לילד לטלטל

והנה הגמרא בתחילת מסכת שבת (דף ג.) מבארת את המשנה שכל פטורי דשבת פטור אבל אסור, ויש איסור דרבנן, בעשיית חצי מלאכה, כגון בעקירת החפץ ומסירתו לאדם אחר שיוציאו. ולכן אם בעל הבית עוקר מרשות היחיד ונותן לתוך ידו של העני הפשוטה לתוך רה"י, יש על בעה"ב שעשה את העקירה, איסור מדרבנן, משום שעשה עקירה שהיא תחילת המלאכה. ורק באופן שהעני עקר מעצמו [אפילו מתוך ידו של בעה"ב], אין בעה"ב עובר באיסור. ועוד מבואר בתוס' (שם ד"ה מאי) שאם אדם אחד מסתובב בבית, ובא השני ומניח עליו חפץ, והראשון יוצא תוך כדי הילוכו, נחשב שאותו אדם הראשון לא עשה עקירה, אלא השני שהניח עליו הוא העוקר מרשות היחיד. ורק אם הראשון עצר באיזה מקום בבית, ושוב התחיל ללכת ויצא, נחשב שהחפץ נח כשעצר, ונעקר כשהתחיל ללכת, ואז המניח עליו לא עבר באיסור כלל . וכך פוסק המשנ"ב להלכה (סי' שמ"ז סק"ב ובשעה"צ).

לפי דברי הגמרא והתוס' יוצא שאם אדם רוצה להחמיר בכל מה שנוגע אליו, שהרחוב הוא כרשות הרבים, והוא לוקח בביץ חפץ בידיו ונותן לילד שיוציא את החפץ לחוץ, הרי הוא עושה עקירה שהיא תחילת הוצאה, ולפי השיטות שהרחוב הוא רה"ר, הרי יש בזה איסור מדרבנן, כמו הדין של המשנה שבעה"ב נתן לתוך ידו של עני כשהיא פשוטה לרה"י, שיש בזה עקירה לבעה"ב ופטור אבל אסור מדרבנן. ואם כן יש להקפיד שלא לתת לילד חפץ שיוציא לחוץ, אלא רק באופן שהילד יגביה אותו בעצמו.

אמנם דין זה תלוי אם הילד התחיל ללכת בשעה שהאדם מוסר לו את החפץ, או שהוא עומד במקום. שדוקא כאשר הילד כבר הולך, אין לילד מעשה עקירה, ולכן העקירה מתיחסת לאדם שנתן לתוך ידו. אבל במקרה שהילד עומד באותה שעה שהאדם מוסר לו את החפץ, [וה"ה אם היה הולך בשעת המסירה, ואח"כ נעצר בתוך הבית לפני שיצא, שגם זה נחשב עקירה חדשה], הרי הילד עושה את כל המעשה עם העקירה, ולכן אין לאדם שמוסר לו שותפות במעשה כלל, [אלא רק דין חינוך, המותר במקרה שיש עירוב כהלכה וכאמור].

הרי לפנינו דין שנוהג למעשה, במקרים רבים היוצא מהדין של המשנה בהוצאה של העני ובעה"ב. למרות שהסוגיא נראית רחוקה מהמציאות של ימינו, אפשר לתרגם אותה למציאות מצויה מאוד.

ללומדים מסכת עירובין ניתן לרכוש במוקד העירוב חוברת "פתח העירוב – על סדר הדף", ובה מבוארים דיניהמצויים למעשה, העולים מסוגיות הגמרא, על כל המסכת. כמו"כ ניתן להאזין לשיעורים המסודרים על סדר השו"ע, במערכת "קול העירוב", ובימים הקרובים יוכנסו בעז"ה שיעורים על סדר מסכת עירובין.

קול העירוב

קו שיעורים ועדכונים בענייני עירובים

0799-333-845

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי

קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 92
אייר תשע"ו

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

האם רבים הנזקים ממדורות ל"ג בעומר

סביב לימי ל"ג בעומר, רבים מתעניינים ושואלים האם רבים הנזקים בעירובים בעקבות המדורות ששורפות את חוטי העירוב, ובעיקר מהילדים שאוספים קרשים מכל הבא ליד, ועוקרים לחיים כדי להשתמש בהם להגדיל את המדורה ולהאדירה. דברים אלו היו מצויים מאוד בבני ברק בשנים קודמות, בזמנים שהעירובים היו עשויים מקרשים מאולתרים, ואפילו בשנה שעברה הבאנו מקרה של אחד העירובים השכונתיים, שהאחראי סיפר שכל שנה היה נעלם לו קרש אחד או שנים בעירוב. עד שפעם אחת לא הצליח למצוא קרש חילופי במקום הלחי שנעלם, והיה צריך להודיע שהוא מוציא כמה בנינים מהעירוב באותה שבת.

אבל בסייעתא דשמיא חל שינוי גדול בשנתיים האחרונות, ואפשר לומר שכמעט כל הלחיים כיום, הם מברזלים מולחמים בצורה מקצועית וטובה, שבהם אין לילדים צורך למדורה, וגם אינם יכולים לקלקל אותם ולקחתם. כמו כן לגבי חוטי העירוב, הילדים למדו להכיר מהו חוט של עירוב, ולהבין את חשיבות העירוב, ואת קיום המצוה שגם הם עצמם מקיימים בו כאשר מטלטלים בשבת, ואינם רוצים לפגוע בו. נשארו רק מקרים בודדים שחוט העירוב עובר על שטח פתוח שהיה מיועד למדורות מקדמת דנא, ובהם האחראים מורידים את החוט לפני שמדליקים את המדורות, ויכולים לאחר מכן להחזיר אותו בשלמותו, ללא שום נזק. כמובן שגם בזה נדרשת עבודה מסורה מצידם לטובתינו, ויישר כוחם של כל העוסקים למעננו.

מדורת ל"ג בעומר שהוקמה לפני שבת תחת העירוב

בכל זאת בעירובים יש שאלות שמתחדשות כל הזמן, גם בעקבות מדורות ל"ג בעומר. ביום שישי האחרון בשעה שלוש בצהרים, התקשר האחראי על אחד העירובים השכונתיים באלעד, ושאל שהתעוררה לו שאלה עכשיו כשבדק את העירוב. העירוב שלהם נמצא בחלקו בשטח פתוח המיועד למדורות, ואחת המדורות נמצאת מתחת החוט. כיום מקובל שהילדים תופסים מקום למדורה, ומתחילים בהעמדת הקרשים כבר יותר משבוע לפני ל"ג בעומר.

בשעה שהאחראי בדק את העירוב, הוא הבחין שבמדורה שמתחת החוט כבר העמידו קרשים רבים, שיש בהם גובה י' טפחים, ונמשכים על פני יותר מד' טפחים, וא"כ יש להם דין מחיצה. בגליון הקודם הובא שבעירובים השכונתיים נוקטים שגם מחיצה [שאינה רה"י] מחלקת את צורת הפתח ופוסלת את העירוב, כמבואר בחזו"א (סי' ע' ס"ק י"ח). [למרות שהיו אחרונים שאסרו רק כאשר העמוד מוקף בד' מחיצות, ומשמע מדבריהם שמחיצה לבד אינה פוסלת, ואכמ"ל], וא"כ המדורה במצב הזה ג"כ עושה בעיה בכשרות העירוב. האחראי נטה לקרוא לילדים שיפרקו את המדורה, אך לפני כן התקשר למוקד העירוב לשאול האם זו אכן בעיה, או שמא יש להתיר מאיזה טעם שהוא.

האם קרשי המדורה נחשבים דבר ארעי

והנה לכאורה נראה שהמדורה לא תפסול את צורת הפתח, כיון שהיא מיועדת לעמוד שם כמה ימים בלבד, והיא מוגדרת כדבר זמני וארעי, ביארנו בגליון הקודם שדבר זמני אינו פוסל את צורת הפתח. משום שדבר זמני אינו קובע את צורת המקום לשני פתחים שמחיצה ביניהם, אלא המקום מוגדר פתח אחד שיש דבר גדול בתוכו, והכל פתח אחד. [ומקור הדין הוא מדברי החזו"א (סי' ע"ב ס"ק י"ג) שכתב שגג המפסיק בין הלחי לחוט פוסל, רק כאשר הוא דבר קבוע, אבל אם יש ביניהם באויר דבר שאינו קבוע, אינו מפסיק. והביא ראיה לכך מהדין של מחיצה המחלקת את פתח המבוי, כאשר הוא רחב עשרים אמות, ויש בעיה לחי או קורה יכולים להתיר רק עד פתח של י' אמות, עושים מחיצה באמצע לעשותו לשני פתחים, והביא החזו"א שלא מספיק שם הפסק כלשהו באמצע, אלא צריך דבר בשיעור חשוב ע"ש. ומזה שהחזו"א דימה אותם, מבואר שמחיצה שאינה קבועה, אינה מחלקת את הפתח. ויש שלמדו משם שמחיצה פוסלת רק כאשר יש בה אורך ד' אמות, אבל דעת הרבנים לאסור גם בד' טפחים, ואכמ"ל]. לפי זה כיון שהמדורה אינה קבועה, הרי יש לומר שאינה פוסלת את הפתח. המשיב במוקד העירוב ענה לו תשובה זו, אך כיון שזו שאלה חדשה שיש מקום להסתפק בה, הוא צריך להפנות אותה לאחד הרבנים. ואמר לאחראי שיתקשר לאחר זמן קצר.

המוקד התקשר לאחד מרבני המוקד וקיבל תשובה שונה ממה שהוא חשב, משום שאע"פ שהמדורה תעמוד רק כמה ימים, מ"מ לא עומדים לפרק אותה, העמידו אותה על מנת שהיא תעמוד לכל ימי חייה, עד שהקרשים ישרפו ויתבטלו, ודבר כזה נחשב שעומד לעולם, משום שההגדרה של עומד לעולם, אינה רק מפני שיתקיים זמן רב, אלא גם מפני שמבחינת הביטול שלו למקום הוא על דעת שישאר שם, וכשהעמידו שלא על מנת לפנות נחשב דבר קבוע. לפיכך הורה הרב לצדד שהמדורה פוסלת את צורת הפתח, וצריך למצוא פתרון להכשיר את העירוב.

ויש להאריך טובא בדין זה, הנוגע לכמה סוגיות ונושאים בדיני התורה, ויש לדון האם ניתן לחלק ביניהם. כגון לגבי כתיבה על עלה בשבת, שהכתיבה מתקיימת כל זמן שהעלה קיים, אלא שהעלה אינו מתקיים לעולם, עיין במשנ"ב (סי' ש"מ ס"ד בה"ל ד"ה במשקין). ולגבי תפרים של ניתוח, שהן נמסות מאליהן בהמשך הזמן, ולא מסירים אותם לעולם אלא שמציאותן בטלה (עי' בסוף ספר מראה כהן). ועיין ברש"י בסוף מסכת שבת (דף קנז: ד"ה בגמ'). ולגבי ביטול לקרקע, יש לדון גם מצד הדין שתבן וקש שאין עתיד לפנותו, הוי ביטול. ויש להאריך, ותן לחכם ויחכם עוד.

המשיב במוקד קיבל את התשובה, וחזר מיד וטילפן לאחראי מאלעד לומר לו, שהוא צריך למהר ולהספיק לטפל במדורה, ולתקן את העירוב לפני שבת. האחראי לא ידע דרך לתקן, אלא לפרק את המדורה, למרות האכזבה שתהיה לילדים, אבל המשיב הציע לו פתרון אחר, ואמר לו, הרי בודאי יש במדורה עצמה קרשים בצורת מדפים וכדומה שראויים לשמש כלחי, א"כ יקח שנים מתוכם, ויעמיד אותם לפני המדורה ואחריה, באופן שיהיו מכוונים תחת החוט, ויקשור ויחבר אותם למדורה באופן שלא יזוז גם אם ילד יגע בהם באמצע שבת, והרי זה יהיה לחי מכאן ולחי מכאן, והמדורה עצמה היא מחיצה המחברת בין שני הלחיים, ובכך לא יצטרך לסתור את כל הבנין היפה של הילדים, ובודאי זה לא מקלקל להם, ועדיף להם מאשר יצטרכו לפרק את הכל. האחראי שמח על הפתרון הפרקטי המצורף לתשובה הלכתית, ופנה לתקן את העירוב.

תל עפר זמני מתחת חוט העירוב

שאלה נוספת שהגיעה למוקד העירוב ביום שישי האחרון, מהאחראי על העירוב באחת הערים בדרום, שיש בה שתי קהילות חרדיות, ועשו עירוב גדול סביב לשכונות החרדיות והאזורים המתחרדים. האחראי עבר לבדוק את העירוב, וגילה שמתחת אחת מצורות הפתח עשו ערימת חול גבוהה כמטר וחצי או יותר, והיא בשיפוע תל המתלקט, שיש בה שיעור מחיצה המחלקת את צורת הפתח. האחראי ציין שמדובר במקום סמוך לאתר בניה גדול, שברור שהערימה הזו זמנית ביותר, והיא תתפנה תוך תקופה קצרה, כשבועיים או קצת יותר, וא"כ שאל האם אפשר להקל שהיא מחיצה זמנית שאינה פוסלת, או שבכל זאת היא פוסלת.

בענין זה קיבלנו הוראה כבר כמה פעמים מרבני העירובים, בשם שנים מגדולי הדור, מרן הגר"ש וואזנר זצ"ל, ומרן הגר"נ קרליץ שיבדלח"ט, שאבנים ועפר שעומדים על הקרקע [לא בתוך כלי או שק, בלה], מתבטלים לקרקע אפילו אם יפנו

אותם מיד ביום ראשון, כיון שהם מבוטלים לשבת אחת. [ויש לעיין בזה בדברי הפוסקים בסי' שנ"ח (סעיף ב' ברמ"א) האם פוסקים שביטול לשבת אחת הוי ביטול, שההכרעה היא להקל שביטול לשבת אחת מועיל, וכאן יוצא להחמיר שביטול לשבת אחת פוסל, ע"ש].

פתרונות בעשיית מדרגות בתל, או לחיים לפניו

לפיכך אמר לו המשיב שהערימה פוסלת את צורת הפתח, וצריך להעמיד לחיים לפני התל, או למעט אותו מי' טפחים. המשיב הוסיף גם עצה פרקטית, שלא צריך לסתור את כל התל, אלא כיון שמדובר בערימה של מטר וחצי, אפשר לבטל אותה ע"י עשיית מדרגות בשיפוע התל, דהיינו ליישר קטע קטן באמצע התל משני הצדדים, במקום שהחוט עובר, ברוחב ד' על ד' טפחים. ודין זה מבואר ברמ"א (שם) שאם יש תל בגובה 19 טפחים, ועושה מדרגה כזו [של ד' טפחים] בגובה 9.5 טפחים, המחיצה מתבטלת, כיון שבצורה כזו לא מצרפים את החלק התחתון עם העליון, ובכל חלק לבד אין שיעור מחיצה.

לחי לפני התל שנערם תחת צורת הפתח

למעשה האחראי בחר לעשות לחיים לפני התל, ועשה אותם כהלכה בצורה הנכונה, שהעמיד את הלחי ישר, אך כיון שהתל אינו ישר, יוצא שנשארת פירצה בין הלחי לגובה התל, ולכן הוסיף קרש להשלים את הרווח הזה במחיצה, מהלחי עד המקום שהתל מגיע לגובה י' טפחים.

עמוד שהתעקם והחוט נתפס מן הצד

בשבוע זה נסע אחד הבודקים לישוב מסוים, כדי לפגוש את אחד התושבים, שיכול לעורר את בני המקום לתקן את העירוב. בדרכו הוא עבר בישוב הסמוך וראה שם בעיה חמורה בכשרותו, הבודק לא ידע למי לפנות לעורר אותו על הבעיה, האם מדובר באדם רציני שזה באמת ישמח אותו, או שח"ו הוא יזלזל בהערה ויאמר שגם במצב הזה העירוב כשר. אבל הקב"ה זימן לו שבתוך כדי שהיה במקום, נזדמן לו אותו אדם שאחראי על העירוב בישוב הסמוך, והתעניין לשם מה הבודק בא. הבודק ראה בכך אות וסימ"ד מיוחדת, וניצל את ההזדמנות והראה לו את הבעיה.

עמוד גבוה שהתעקם מנמשאית שפגעה בו

אחד העמודים בכניסה למושב, התעקם ממשאית שפגעה בו, ולאחראי לא היתה אפשרות ליישר אותו, כיון שהוא יצוק בבטון ואם ימשוך אותו שוב, הוא יעקם את הברזל עצמו והעמוד ישבר, [ואין כאן המקום לפרט את החלק הטכני, מתי אפשר ליישר עמוד, ומתי אי אפשר]. לכן האחראי קשר את החוט על העמוד העקום כמות שהוא, וסמך בלית ברירה, על האומרים שעמוד עקום שהחוט על גבי ראשו, כשר. אבל הבודק הבחין שמתוך כך נוצרה בעיה אחרת, שהחוט נתפס מסביב לעמוד לפני שעולה על ראשו, ונמצא שהוא קשור מן הצד של העמוד, אע"פ שבסופו הוא נמצא גם מעל ראש העמוד. כיון שהקובע לענין דין צורת הפתח הוא מקום הנגיעה של החוט בעמוד, וכיון שהחוט מגיע לעמוד מן הצד, ורק אחרי סיבוב הוא מגיע מעל ראשו, הרי כלפי דין צוה"פ הוא נחשב מן הצד והוא פסול.

והנה דבר כזה יכול לקרות בכל חוט וגם בעמוד ישר, ולכן אחת מההוראות של הבד"ץ לעוסקים בעירוב, שאחרי קשירת חוט צריך לחזור לעמוד האחר, ולראות שהחוט יוצא מעל גביו, ולא הסתבך ונתפס מן הצד. אבל במקרה זה היו שתי סיבות נוספות שגרמו לכך, דבר ראשון העמוד עקום, ולכן כאשר מושכים את החוט לזווית מסוימת לכיוון העמוד שאחריו, [באופן שאינו ממשיך בקו ישר], יוצא שהחוט לאיכול להחליק כלפי מעלה במתיחה רגילה, מפני שכביכול ראש העמוד בולט ועוצר אותו. דבר שני האחראי משתמש שם בחוט ברזל, שמצד אחד הוא פחות מסתלסל ומסתבך, ומצד שני כאשר הוא נכרך על משהו, הוא מקבל צורה, ואי אפשר לשחרר אותו במתיחה רגילה, אלא צריך לדחוף ולהזיז אותו באותו מקום.

האחראי רוצה לתקן את העירוב ואינו יכול

האחראי קיבל את הדין, והסכים שצריך לתקנו, אבל הוא אמר שאין לו אמצעים לתקן כזה דבר, כיון שמדובר בעמוד גבוה במיוחד שראשו מגיע לגובה 6 מטר מעל פני הקרקע, והמוחט הטלסקופי שלו לא מגיע לגובה כזה. ובפרט שכאמור מדובר בחוט ברזל, שלא מספיק לנענע אותו עם מוט טלסקופי, אחרי שקיבל את צורת הסיבוב. לצערינו הבעיה נשאר כך, ולמרות הרצון הטוב, אין מי שיתקן אותה. אנו מקוים שבשבוע הבא יעברו באזור העובדים של מוקד העירוב, ויעזרו לו לתקן את הדבר.

המצב הזה שהאחראי רוצה לתקן את העירוב, ואינו יכול מחוסר אמצעים, מצוי לצערנו בהרבה מקומות, בין בעירובים עירוניים ובמושבים שאין דרישה גבוהה כ"כ לעירוב, ובין בעירובים שכונתיים שהדרישה בהם גבוהה במיוחד, שאם יאמרו שהעירוב השכונתי פסול, כמעט כולם לא יטלטלו, ויתנו סכומים הגונים לפתרון הבעיה, ובכל זאת האחראי נאנק בחוסר אמצעים. יש מקומות שכבר סידרו מגבית מיוחדת לעירוב, ובכל זאת חסר פועל ראוי למלאכה זו.

חוט העירוב נתפס מן הצד של העמוד

והבעיה מורכבת מאוד, כיון שמסגר מקצועי עולה הרבה כסף לפי כל נקודה, הרבה יותר ממה שהיו נוטלים הפועלים המיוחדים למלאכת העירוב. בנוסף לכך הם אינם יודעים את הדינים המורכבים של העירוב, ולא מורגלים במלאכה זו, ולכל דבר יש את המקצועיות שלו, כך שמסגר שיודע להלחים ולחבר סורגים, קשה לו להתרגל לחבר לחיים במרחק המתאים ובזווית הנכונה. בקיצור, כל דבר צריך ללמוד. ובמקרים שלקחו עובדים שלא עסקו בעירובים, היו צריכים כל רגע להגיד להם איזה עוד דבר לא לעשות, לא לקרב יותר מידי לקיר הזה, ולא להרחיק מהלבוד הזה, וכו'. והאחראים נמצאים בבעיה קשה. בבני ברק המצב התייצב יותר, שביום שישי יש עובד שמתקן מה שהוא מספיק, אבל במקומות רבים עדין אין מי שיעשה את התיקונים.

מוקד העירוב מתקין עירובים טובים לאנשים פרטיים

כמו כן אברכים שרצו לעשות עירוב פרטי לחצר או לרחוב שלהם, פעם היו עושים מקרשים, עובדים קשה למתוח חוט לבתים, ולכוון אותו שיעבור במקום הנכון, בכל דבר כזה היו מתקשים מאוד ומשתמשים באמצעים פרימיטיביים, וגם זה היה דורש שעות רבות של עבודה, משום שמי שאינו מתעסק קבוע בענין זה, צריך לחפש את הכלים המתאימים, ולהתגבר על חסרון הכלים שאין לו להשיג. וכן לא לכל אדם יש את המיומנות לכך.

במוקד העירוב משקיעים לסייע גם בענין זה, ולתת מענה לאברכים גם בעשיית עירובים פרטיים, לפי רמת ההידור שניתן להגיע באותו מקום, כגון ללא חשש רה"ר, וללא חשש מחלל שבת. לפני כמה שבועות היה ת"ח שעסק הרבה בעירובין ובתחומין לפני הרבה שנים, וחיבר גם חיבור הלכתי ידוע, ולאחרונה הוא היה צריך מסיבה מסוימת שתהיה אפשרות לטלטלו מהבית לבית הכנסת. למרות שתמיד הוא לא טילטל, אבל כעת בלית ברירה הוא חייב לסמוך על העירוב השכונתי, כי אחרת אינו יכול להגיע לבית הכנסת, ומ"מ הוא רצה שלפחות לא יצטרך לסמוך על כל ההיקף של השכונה, אלא יהיה לו היקף קטן מהבית עד בית הכנסת. הוא פנה למוקד העירוב שאחראי גם על העירוב השכונתי באותה שכונה, ושאל אם אפשר שהמוקד יעשה את העבודה, עם הפועלים של המוקד.

עובדי המוקד הגיעו, תיכננו והביאו את החומר הנצרך, ועשו את העירוב תוך כמה ימים. הת"ח השתתף ועמד עימם בשעת העשיה, וראה כיצד הם עובדים במהירות, בתוך כדי העבודה הוא רצה שיזיז לכאן, הזיז כדבריו, רצה שירחיקו והרחיקו. ובנוסף עשו עוד שינויים קלים כדי שיהיה מהודר, שלא יהיה כרוך בשאלות הלכתיות שהתחדשו כיום. לאחר מכן הוא שיבח מאוד את פעילות המוקד, ואמר לבני ביתו, שמה שהם היו עושים פעם בחמש שעות, עושים היום עובדי המוקד בשעה וחצי, ועושים הרבה יותר חזק ומדויק, ומצוידים במכשירים מועילים ביותר. נכון שפעם זה לא עלה כסף, והיום זה עולה כמה מאות שקלים, אבל היום כבר קשה לאנשים להשקיע מאמץ פיזי כמו שעשו פעם, ועדיף לשלם ושיעשו אחרים. בפרט שמה שעשו פעם היה נשבר והיו צריכים להתעסק איתו כל שבוע, לעומת זאת בעבודה המקצועית של עובדי המוקד, עושים וזה עומד, מלבד מקרים חריגים של מנופים וכדומה. בני ביתו מסרו את הדברים למוקד העירוב, לחזק ולהוסיף בהרחבת הפעולות, בס"ד.

רכישת נגררת חדשה וציוד משוכלל

בימים אלו צריכים במוקד העירוב להשקיע סכום גדול ברכישת נגררת חדשה עם ציוד מקצועי ואלקטרוני חדש, אחרי שלצערינו כבר לא ניתן להשתמש בנגררת הקודמת, להקמת העירובים בערים הרחוקות, ובעבודות שטח בישובים, שבהם נוקקים לכלים כבדים וחזקים יותר. עלות ההשקעה העומדת כעת היא למעלה מעשרים אלף שקל, וכל זה בזכות המסייעים והתומכים. וכל המסייעים לנו במצוה גדולה זו, יתברכו בכל טוב מברכת השבת מקור הברכות.

תכנון עירוב שכונתי חדש

בחודש האחרון היה מקום נוסף שביקש להקים עירוב שכונתי, על פני אזור גדול שמתחרד, וגרים בו כבר כמה עשרות משפחות חרדיות. המוקד שלח לשם מומחה שיבדוק את האפשרויות הטובות להקמת העירוב, באופן שיהיה כמה שיותר קירות ומחיצות חזקות, ורק מעט צורות הפתח, באופן שהעומד מרובה על הפרוץ (עי' שו"ע סי' שס"ב סעיף י'). בקטע מסוים הם רצו להשתמש בגבול העירוני, ועברו עם הבודק לבדוק אם זה כשר גם לרמת עירוב שכונתי.

באחד המקומות החוט היה קרוע, והם לא הבינו להיכן הוא היה קשור. הם ראו עמוד במרחק, אבל הוא היה מידי רחוק, ומסתבר שגם העירוב העירוני לא עושה צוה"פ ארוכה כל כך. הם התקשרו לאחראי על העירוב העירוני, והוא אמר שביום שישי האחרון היה שם עוד עמוד באמצע, והחוט היה קשור מעליו, וכנראה שאחרי שבת היה שם טרקטור שפינה חול, והוא הוריד את העמוד, וסילק אותו, עד כדי שלא נשאר ממנו זכר.

עמוד העירוב מושחל בתוך חור שבגג

במקום נוסף היה דבר מענין שהבודק הסתפק בכשרותו. אחד העמודים הצמידו למבנה מאיסקוריט, שהגג שלו בולט מחוץ למבנה כשלושים ס"מ. האחראי לא רצה להעמיד את העמוד מחוץ לקצה הגג, משום שאז תהיה לו פירצה בין העמוד לקיר, וכתב המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק כ"ג) שיש להחמיר שלא תהיה פירצה סמוך לעמוד או ללחי. לכן הוא ביקש רשות מבעל המבנה, לעשות חור בגג, ולהשחיל את העמוד צמוד לקיר המבנה. וכך עשה. הבודק התבונן בדבר המוזר והסתפק בכשרותו, ובכל זאת הוא ניתח את הנידון בפני המשתתפים שהצטרפו אליו, ואמר כדלהלן.

עמוד מושחל בתוך חור שבגג

הנה מה שכתב המשנ"ב שאם יש גג מתחת החוט הוא פוסל, היינו דוקא במקרה שמדובר בלחי, שהוא מתחבר לחוט ע"י דין גוד אסיק, והגג מפסיק את הגוד אסיק. אבל באופן שמדובר בעמוד שעולה עד החוט, והחוט יושב על גביו, הרי אין הגג מהווה הפסק בין העמוד לחוט. כמו כן אילו הגג היה רשות היחיד, היתה בעיה שראש העמוד וקצה החוט מחולקים במחיצות [הלכתיות] מהפתח, ומקצת מצוה"פ נמצאת ברה"י אחרת, אבל במקרה זה אין לגג דין רשות היחיד, כיון שהוא בולט מהמחיצות [ברוב המקומות יותר מד' טפחים], ובכה"ג מבואר בשו"ע (סי' שמ"ה סט"ז) שהגג דינו ככרמלית או כמקום פטור (ע"ש במשנ"ב ס"ק ס"ו), וא"כ לפי הכללים ההלכתיים אין בזה פסול כלשהו. ומ"מ לכאורה נראה שעמוד שעובר בתוך גג, כבר אינו המשך אחד, וזה כאילו קשרו את החוט על הגג, ואינו שייך לחלק התחתון שמתחת הגג. אמנם הוא הוסיף שיתכן שבמקרה זה שיש קצת רווח מסביב לעמוד, אפשר לומר שהוא עמוד אחד, והגג לא מפסיק אותו, ומ"מ הוא הסתפק בעצם הסברא האם היא נכונה. ולכן אמר שיפנה את השאלה לרבנים, ואם יצטרכו יוסיפו לחי רחוק, לאחר סיום הגג.

לאחר שגמר את התכנון הוא שאל שני רבנים מרבני העירובים, ושניהם אמרו אותה תשובה. שמצד החשש שהגג מקלקל את העמוד, כיון שניכר שהחלק העליון הוא המשך של התחתון, אין הגג פוסל אותו. אלא שיש בזה ענין של פתחי שימאי כאשר יש גג באמצע הקנה של מזוזת הפתח. ולכן תלוי במציאות, אם הגג אינו צמוד לעמוד, אלא יש רווח [כמו שבאמת יש במקרה זה], העמוד כשר, והגג אינו עושה שום חשש. אבל באופן שהגג צמוד לעמוד, יש בזה ענין של פתחי שימאי, ומ"מ כיון שהגג נמצא מעל י' טפחים, הרי זה פתחי שימאי למעלה מי', שיש אומרים דל מהכא את החלק העליון, ויהיה כשר מדין החלק התחתון לבד, שהרי מספיק גובה י' טפחים. [ואין חסרון בגוד אסיק, כיון שהגג אינו במקום של העמוד]. אבל יש מחמירים בזה, וכן דעת מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א. לכן אם הגג צמיד לעמוד, יש להחמיר בו כפי החשש של פתחי שימאי למעלה מי' טפחים.

פניות רבות למוקד העירוב, לברר על כשרות העירובים

בס"ד ההתעוררות בציבור גוברת מאוד, להתקשר לברר על עירובים כשרים ומהודרים. בין בישובי נופש, ובין במקומות המגורים של משפחות האברכים, שגם בהם יש הפתעות, שלפעמים מגלים אזור חרדי שאין בו עירוב שכונתי ואז האברכים מתעוררים לגיים תרומות ולעשות עירוב כהלכה. הדבר נפוץ יותר ביציאה לנופש לישובים נידחים, שבהם קל יותר להבין שצריך לברר טוב, או יותר נכון מסתבר שרמת הכשרות המספיקה לישוב, אינה מספיקה למשפחות האברכים. רבים מתקשרים לברר על ישובים מסוימים בלתי מוכרים, נידחים ממש. כיום האברכים למדו יותר, שבמקומות נידחים אין אפשרות לטלטל, ונמנעים מלנסוע לשם, ורוב המתקשרים לברר על מקומות אלו הם מחמת אילוצים, כגון שיש להם קרובי משפחה, או מטעם ארגון כלשהו. ובכל שבוע מגיעות פניות על מקומות שונים, חלקם מוכרים וחלקם לא, חלקם מתקשרים מראש לברר האם כדאי לשכור שם ולנסוע, או לאיזה מקום אפשר לנסוע, לפי כשרות העירוב הם יבחרו את מקום הנופש, כדי שלא יצטרכו להישאר כל השבת בארבע קירות. ובאמת המקומות הכשרים מועטים, בחלק מהמקומות מותר רק בתוך הבנין או בתוך החצר, ורק כמה מהם מסודרים כראוי בכל הישוב.

עשיית עירוב במושב לאחר שמונה שנים שהעירוב בטל

בשבוע זה נתבקש מוקד העירוב לבוא לתקן עירוב לישוב מסוים, שלפני הרבה שנים היה בו עירוב, וכבר יותר משמונה שנים שאין עירוב. הבודק של מוקד העירוב הגיע למקום ויצא לשדות, כדי לראות אם יש לפחות רוב העירוב, שיהיה מספיק לתקן חלקים ממנו. הוא עבר מסביב לישוב קיים, וראה שכמעט על החוטים קרועים, וכן חסרים הרבה עמודים, מחמת שאנשים שיש להם משק סמוך לבית מסביב למושבים, בונים מחסנים גדולים ומרחיבים, והורסים את עמודי העירוב.

בשעה שהעירוב פעיל, שיש חוטים מעל כל עמוד, וכל שבוע מישהו עובר לבדוק את העירוב, התושב מבין יותר שהוא הורס משהו, וכשהאחראי מגיע תוך שבוע לחפש פתרון, התושב עוד מגיע קצת לעזור לו, לתקוע את העמוד מחדש במקום אחר בצורה פרימיטיבית [עד לתיקון הבא], וגם זה בהרבה מקרים לא מפסיק לכשרות העירוב, כיון שהעמוד התעקם או נחתך, וההוצאות נופלות על העוסק בעירוב, או על קופת התקציב שהיא ריקה בהרבה מקומות. אבל בישובים שבהם העירוב לא היה פעיל, כעבור תקופה קצרה מגלים עמודים חסרים, והרבה בעיות נוספות שאנשים עושים בשלהם, ולא מתחשבים בכך שהעירוב נפסל.

בלית ברירה הבודק רשם לועד המושב שצריכים לעשות כמה עשרות עמודים חדשים, שכמובן העלות הכוללת היא גדולה, ולמרבה הפלא הם מעונינים להתאמץ להשיג את התקציב ולהקים עירוב במושב. וכבר פנו לתושבים המקומיים, ואספו אלפי שקלים.

דבר זה אינו פשוט כלל, מדובר בישוב של אנשים שרובם אינם מוחזקים כשומרי שבת, ובכל זאת הם שמחים שיהיה עירוב, ואף תורמים סכומים הגונים. אין ספק שזו התעוררות רוחנית משמים, שבאה בעקבות ההתחזקות של משפחות האברכים, שמקפידים לברר ולהישמר שלא לטלטל במקומות שלא ידוע שנעשו כהלכה.

עירוב שלא נבדק נפסל במהירות

ביום שישי האחרון התקשר בחור מישוב ליד רמלה, שאנשי הישוב השקיעו לפני כחודש וחצי, עשרות אלפי שקלים בעשיית עירוב חדש, ומוקד העירוב היה מעורב בזה, ואמרו להם שאם לא יבדקו את העירוב כל שבוע, אי אפשר לסמוך עליו כלל, ופשוט חבל על כל ההשקעה, כי אם לא בודקים ושומרים על כשרות העירוב, הוא נפסל מהר ואינו כשר. ואין תועלת במה שרוב ההיקף קיים, כי אם חסר חוט אחד, אין היתר לטלטל כלל! מן הסתם קשה לאנשים להאמין לאזהרה כ"כ מפחידה, ואינם מאמינים שצריך לחשוש כ"כ, בפרט שאנשי המושב יודעים שהשקיע עכשיו בעירוב, והם לא יפסלו אותו.

תושב שקשר סככה לחוט של העירוב

עברו שבועיים מאז שסיימו את ההתקנה והעירוב לא נבדק, אחרי שבועיים החליט אחד מהם לבדוק, הוא עבר סביב המושב, והגיע למקום אחד שהיתה בריכת מים קרוב לעמודים, והתושב עשה סככה על הבריכה. לשמחתו הוא מצא פתרון קל, הרי עכשיו חידשו את העירוב, וקשרו לו ליד הבריכה חוט חזק מעל עמודים, הלך התושב וקשר את הסככה לחוט העירוב.

כשבא הבחור לבדוק, ראה שהחוט נמשך לצד ושוקע מטר מגובה ראשי העמודים, הוא לא ידע מה הדין, אבל הוא הבין שדבר כזה דורש שאלה, והתחיל להאמין שאם לא בודקים את העירוב, אי אפשר לסמוך עליו. מיד הוא התקשר למוקד העירוב, והמשיב אמר לו שהחוט צריך להיות ישר. בחוט שוקע יש נידון באחרונים, והמשנ"ב כותב שיש ליהר לתקנו. אבל במצב שהחוט זז לצד ויוצא מבין העמודים, זו בעיה עוד יותר חמורה, שאמנם המשנ"ב לא הזכיר אותה, אבל באחרונים מבואר שזו היתה אחת הבעיות שניצונו בהשתמשות בחוטי הטלגרף לעירוב, שצריכים להוסיף לחי לכל חוט וחוט.

הבחור מן הישוב רצה לפנות לתושב שיוריד את הסככה מחוט העירוב, אך שאל האם יש פתרון אחר, והאם בכל זאת יש אפשרות שהתושב יוכל להשתמש בו לסככה, כגון שהוא ימתח את החוט חזק. אמר לו המשיב, מתיחת החוט לא יכולה לפתור את הבעיה, כיון שהסככה כבידה ביחס לחוזק מתיחת החוט של העירוב.

אבל יש פתרון אחר להשאיר את הסככה מחוברת כמו שהיא, ולהוסיף חוט אחר מעמוד לעמוד, החוט החדש יהיה ישר ומתוח, ולא יפריע לכשרותו מה שקשור שם חוט נוסף בצורה שאינה טובה. מפני שיש לומר בזה ממה נפשך, אם החוט התחתון העקום של הסככה הוא נחשב משקוף, א"כ לא צריך את החוט העליון החדש. ואם החוט התחתון אינו כשר, א"כ גם אינו מקלקל, כי אין לו דין צוה"פ ואין לו דין מחיצה.

שלט וחוט נוסף בתוך חלל צורת הפתח

שאלה זו כבר באה כמה פעמים למוקד העירוב, בכל מיני תקופות, אחת הפעמים היתה השנה בערב סוכות (עי' לעיל גליון 65), שתלו שלט של מכירת ארבעת המינים, על שני הברגים המחזיקים את החוט של העירוב. ואמנם הם לא פגעו בחוט העירוב, אבל הם עשו חוט נוסף שוקע בדיוק מתחת חוט העירוב, שהרי השלט קשור באותם ברגים שחוט העירוב קשור עליהם. האחראי על העירוב התקשר לפני ראש השנה לאחר שתלו את השלט, ושאל האם יש בזה פסול ממש, או בעיה כלשהי. הוא ציין שהעירוב שלו מאוד מהודר, וכולל רק כמה בנינים ללא חשש רשות הרבים, ולכן אם יש בזה איזה חשש קטן, הוא רוצה שיורידו את השלט. מצד שני הוא אמר, שאם אין בזה חשש הלכתי, הוא רוצה לתת להם לתלות, ולא לומר להם להוריד אותו סתם.

בשאלה זו המשיב הסתבך ולא ידע מה לענות, בפרטים אלו הדינים והגדרים אינם ברורים כל כך, יש דברים שחוששים בהם לרווחא דמילתא, כדי לצאת מכל חשש, בעיקר בעירובים מהודרים, אבל אם הוא אומר שגם לא רוצה למנוע מבעל המכירות שתלה את השלט, א"כ אנחנו בבעיה, שצריכים למצות את עומק הדין, להיתר או לאיסור.

המשיב חילק את השאלה לב' נידונים. א. האם החוט של השלט שהוא תחתון סותר לחוט העליון, כלומר שיתכן שהוא אינו כשר לצוה"פ, ובכל זאת הפתח מסתיים בו, ומה שמעליו כבר אינו חלק מהפתח, וממילא החוט של העירוב אינו מתיר את הפתח. ב. האם יש פסול של פתחי שימאי, כאשר יש בתוך הפתח שלט או חוט שעובר מתחת המשקוף.

בסופו של אותו נידון, הוכרע שכיון שהשלט מתנדנד מעט ברוח, אין לחשוש שהוא פוסל את החוט העליון, אא"כ הוא כשר לצוה"פ מצד עצמו במצב שהוא, [ואין את החשש הנזכר באות א'], ולכן אין צורך לומר למוכר שיוריד את השלט. ובאמת השלט נשאר עד סוכות.

עמודי העירוב ברחבת הכותל המערבי

מקרה נוסף שהיה בחודש האחרון בכותל המערבי, בשעה שאחד מבודקי מוקד העירוב הגיע לתפילה בכותל המערבי, וכמובן עיניו הביטו על העירובים הנמצאים בדרכו. ברחבת הכותל עצמה עשו לפני תקופה עמודי עירוב בירידה למקום התפילה, כדי לעשות עירוב לרחבה המצומצמת לבד, בלי לסמוך על שאר השערים הבטחוניים שלפעמים נפתחים בשבת עצמה. והנה הוא מבחין שעל החוט הקשור לעמודי העירוב, תלוי שלט "כניסה". הוא התבונן יותר וראה שלא נגעו בחוט העירוב, אלא הוסיפו חוט אחר באותו מקום שעליו קשור השלט, וחוט העירוב מתוח כהלכה. אחד הבחורים שהיה שם והכיר אותו, שאל מיד את השאלה האם זה לא פוסל את העירוב. אבל כאמור החוט הנוסף מתחת חוט העירוב, אינו פוסל את העירוב.

חוט העירוב בכותל המערבי, ותחתיו תלוי שלט

בטונדה שעומדת תחת חוט העירוב

במסגרת בדיקת העירובים השכונתיים, יצאו שני בודקים מטעם מוקד העירוב, לבדיקת עירוב באחת השכונות החרדיות בירושלים, והצטרפו אליהם שני אברכים, שביקשו לראות וללמוד את ההלכות במישור המעשי. באותה שכונה האחראי אברך מסור מאוד, שיודע את ההלכות ומעיין ולומד אותם, בודק כל יום שישי את כל ההיקף, ומשקיע בזה זמן רב. וכדרכו של עירוב, יש מקומות שעושים שינויים בתחבורה ובכבישים או בונים בנינים, ופני הרחוב משתנים לתקופה מסוימת, ובכך נצרכת התמודדות והשקעה לתיקון העירוב מידי שבוע. באותו מקום עשו שינוי בכביש, והעמידו לפני עמוד העירוב, בטונדה רחבה [מטר על מטר], שבתוכה משחילים עמוד עץ עגול, להעביר את חוטי החשמל באופן זמני. האחראי על העירוב הבחין שהדבר הזה עושה לו בעיה בעירוב, כיון שהבטונדה היא בשיעור מחיצה.

בטונדה לפני הלחי, ועומדת תחת צוה"פ

והנה לאחראי הבריק רעיון, שהבטונדה עצמה תהיה הלחי, ובמקום לפסול את צוה"פ, היא עצמה תהיה חלק מצוה"פ, וממילא אין שום דבר נוסף המחלק בתוך צוה"פ. [יש מקרים שצריך שהבטונדה תהיה לחי לשני הצדדים, וזה במקרה שהבטונדה באמצע הפתח, וא"כ יש פסול בשני חלקי הפתח. אבל במקרה זה הבטונדה צמודה למקום העמוד של העירוב, וא"כ מספיק שהצד הפונה לחלל הפתח, ישמש ללחי אחד.

גובה מצומצם בבטונדה ובלחיים גורם שיכולים להפסל

יש לציין שגובה הבטונדות מסוג זה, בדרך כלל הוא מטר, ולכן צריך לבדוק כל מקרה לגופו. אבל מצוי מאוד שהן עמודות במקום שיש חול [שהרי הן סמוכות לאתרי בניה], והחלק התחתון מתכסה בחול, ומספיק חול מועט כדי שכבר יחסר משיעור י' טפחים, והבטונדה לא תהיה כשרה לשמש ללחי.

אלא שאז יהיה ממה נפשך, משום שאם אין בה שיעור י' טפחים אין לה גם דין מחיצה, ואינה פוסלת את צורת הפתח, ואין צורך שתשמש ללחי. ומ"מ יש אופן שהיא פוסלת ואינה כשרה, וזה באופן שעומדת באמצע הפתח, ורק מצד אחד התכסתה במעט חול, וא"כ בצד אחד יש מחיצה שמחלקת את הפתח, וגם משמשת ללחי. ומצד שני של הבטונדה שאין בו שיעור, הפתח מחולק מחמת הצד הראשון, ואין לו לחי כיון שהבטונדה בצד זה אינה גבוהה בשיעור י' טפחים. לכן במקרה שרוצים להשתמש בבטונדה, צריך לדעת את הפרקטיקה איזה שינויים יכולים לגרום בעיה הלכתית, ולפקוח עין לבדוק שלא יארע אפילו שינוי קל.

עשו מדרכה חדשה גבוהה יותר ומיעטו מגובה הלחי

בענין זה יש להוסיף גם בענין כשרות לחיים רגילות שלא לעשותם בשיעור מצומצם, מפני שיכולים להיפסל בהיצטברות חול ואבנים מעטים. אלא ראוי להשתמש בלחיים בשיעור מרווח. דוגמא כזאת אירעה לאחרונה ג"כ באחד העירובים בבני ברק, שהעיריה החליפה מדרכה, והגביהה אותה בכמה ס"מ, אחד האברכים פנה למוקד העירוב שיבדוק אם נשאר בלחי שיעור י' טפחים. המשיב מיד אמר לו, שבבני ברק ובמוקד העירוב משתמשים כיום בלחיים של 110 ס"מ, בשביל למנוע בעיות כאלו, ולכן מסתבר שלא חסר בשיעור הלחי. ואכן הוא בא ובדק, וראה שהלחי התמעט בכמה ס"מ, אבל נשאר בו עדיין יותר ממטר.

באיזה אופן רוחב הבטונדה כשר ללחי

כאשר בא הבודק של מוקד העירוב למקום של הבטונדה הנ"ל, הוא כבר הכיר את הפתרון הזה, וניגש מיד למדוד את גובה הבטונדה, ואכן היא היתה בגובה מטר. אבל הוא עורר את האחראי לשאלה אחרת. בחזו"א (סי' ע' ס"ק י', ט בהערה) מבואר שאם הלחי רחב ג' או ד' טפחים מהחוט כלפי פנים [לשטח העירוב], יש בו חשש של פתחי שימאי, [שאין דרך לעשות את הקנים שבצדדים], רחבים כ"כ הרבה מעבר לרוחב המשקוף]. ועל פי זה מקפידים בכל העירובים השכונתיים שלא להשתמש בלחיים רחבות מאוד [יותר מה' טפחים], מפני שבהם מצוי שיהיה ג' טפחים לצד אחד. ואם אירע שמשתמשים בלחי רחב, מעמידים אותו משוך יותר לחוץ, באופן שמהחוט ולפנים לא יהיה ג' או ד' טפחים. לפ"ז הוא הדין בענין הבטונדה. תלוי היכן החוט עובר, אם הוא קרוב לתחילת הבטונדה, הוא כשר, ואם הוא יותר במרכז הבטונדה, שיש ג' וד' טפחים מהחוט ולפנים, מחמירים לאסור אותו. במקרה זה החוט היה במרכז, ולכן יש צורך להוסיף לחי לפני הבטונדה.

קול העירוב

קו שיעורים ועדכונים בעניני עירובים

0799-333-845

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי

קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון שאלות הלכתיות

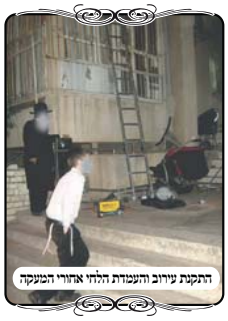
המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 93
אייר תשע"ו

חשיבות התיקון וההתקנה בצורה טובה וחזקה

יש דבר שהוזכר בגליונות כמה פעמים, בכל מיני סגנונות שונים ומגוונים, בענין לחיים העשויות מקרשים וחפצים מאולתרים, שיש בהם שאלות הלכתיות, ובס"ד הנושא הולך ומתחזק בכל רחבי הארץ, שמשקיעים בעשיית לחיים מברזל שלמים ומולחמים היטב, בצורה מקצועית ויפה. ויש בזה שני עניינים. דבר אחד, זה האחריות שלנו שהלחיים לא ייפסלו, ולא יגרם מכשול ח"ו של טלטול האסור וחילול שבת רח"ל. בהרבה מקומות שעשו לחיים מאולתרים, קשרו אותם בחוטים מתוך תקוה שהם לא יזוזו, אבל הם זזו או נפלו ונפסלו גם באמצע שבת. לכן בהרבה עירובים שכונתיים כבר מקפידים לעשות רק לחיים מולחמות, וגם במקרים שמגלים תקלה ביום שישי, או שהפועל אינו יכול להגיע, וצריכים לעשות לחי זמני, מקפידים מאוד לעשותו בצורה חזקה וטובה, מקרש חלק ושלם, המחובר היטב בברגים, או בחוט ברזל שזור.

בשבוע שעבר פנו מנין אברכים שמעונינים לטלטל נביאים לקריאת ההפטרות מבית הכנסת הסמוך, והם לא רוצים לסמוך על עירוב שכונתי רגיל, למרות שמדובר בעירוב טוב המפוקח בצורה טובה. מפני שבכל זאת הוא כולל רחובות רחבים ט"ז אמה או יותר, ומחמת כל החששות המבוארות בגליונות, ולא רצו אפילו שילד יטלטל עבורם. לכן הם פנו למוקד העירוב שיבוא לעשות להם עירוב. ואכן מוקד העירוב בא ועשה לכם עירוב מהודר וקטן, שלא יהיה בו שום פקפוק. והנה בעבר האברכים מסוג זה היו מתקינים קרשים שחלקם היו נופלים וחלקם היו מקרשים משונים ושבורים, שאריות של ארונות או מדפים ישנים שמצאו זרוקים, ולפעמים היתה בעיה בשיעור הגובה והגביהו אותו עם אבנים, ולפעמים חיברו שני קרשים יחד והיתה שאלה של פתחי שימאי. בנוסף לכל הבעיות, הדברים היו נשברים ונופלים, ושוב היו מאלתרים מדברים שמוצאים ברגעים האחרונים לפני שבת, וכל ענין העירוב הפרטי היה כרוך בכשרון רב לאלתר פתרונות בתדירות רבה, ובידים נמרצות לחבר בלי אמצעים.

התקנת עירוב והעמדת הלחי אחורי הפעקה

אבל כיום לאחר שנודעו הסיפורים הרבים על הבעיות המצויות בלחיים המאולתרים, שאינם עומדים כראוי, ושיש בהם לפעמים שאלות של כשרות ופסול, הגיע מצב שאנשים מעדיפים לשלם לבעל מלאכה מקצועי שיעשה להם עירוב תקין וחזק, שלא יצטרכו לעמול לתקנו, אלא לבודקו בלבד, מלבד מקרים בודדים שהחוט נקרע מחמת מנוף שהיה באותו מקום וכדומה. במקום הנזכר התקשר אחד האברכים למוקד העירוב, וביקש שיעשו להם את ההתקנה בלחיים מברזל מולחמות כראוי, מכוונים היטב תחת החוט.

התקנה מקצועית יחד עם החשיבות ההלכתית

הבודק הגיע לפני כן לראות אם התכנית נעשית כהלכה, והאברך סיפר שהוא עמד שם כמה שעות עם ת"ח שדנו על כל פרט והלכה, וקבעו מקום מסוים. אבל הבודק העיר הפעם הערה טכנית דוקא. הוא שם לב שהמקום שהם בחרו כדי לא להיכנס לשאלה הלכתית, בולט מאוד במעבר שיש שם, ועתיד להפריע לאנשים, ובתור מי שדואג גם לחלק המקצועי, הוא מעונין לעשות מהודר וגם טוב, ומיד הציע להם פתרון אחר במקום מוסתר יותר, ותכנן אותו בדיוק עם מרחק 40 ס"מ מהמחיצה שלפניו, וכמה ס"מ מהסורג שהחוט יהיה קשור אליו, ויהיה במקום שאין פי תקרה מעליו, ועם כל פרטי ההלכה הנצרכים לכך. האברך התפעל מהמקצועיות למצוא מיד פתרון טוב

הופיע ויצא לאור בס"ד

קובץ גליונות "תיקוני עירובין"

הכולל גליונות אלו 1-80

מהדורה מיוחדת בכריכה קשה
עם מפתח נושאים מפורט
ובסופו תמונות צבעוניות של כל הגליונות

ניתן לרכוש בחנויות הספרים "יפה נוף"
במחיר מוזל 55 ש"ח בלבד

מבצע מיוחד לרגל ההוצאה

במחיר 45 ש"ח – בנקודות המכירה בלבד

רשימת נקודות המכירה:

אלעד – רח' חוני המעגל 30 דירה 1 טל: 03-9096104
בני ברק – רח' אור החיים 23 טל: 03-6195849
ביתר – האדמו"ר מזוועהיל 1 טל: 052-7112068
ירושלים – בית וגן רח' הפסגה 42 טל: 02-6423766 / 052-7164161
כרמיאל – ישיבת רינה של תורה טל: 052-7161058
קרית ספר – רח' אור החיים 14 טל: 08-9798930

יש מקומות שהספרים יגיעו רק בעוד כמה ימים

האחראים על העירובים, יכולים לקבל ספר זה במתנה ללא תשלום,
ע"י מילוי טופס על פרטי העירוב וגבולותיו (עדיף עם מפה, לא חובה)
ניתן לפנות למלאות טופס לטל: 03-6195849, או במייל
ולקבל את הספר בנקודות המכירה

וכשר, ואמר שהוא מבין שכל נושא זה מקצוע. הבודק מסר לאברך את התכנית, וביקש שיבדוק עם הת"ח שהוא סומך עליו, האם זה כשר לפי כל דקדוקי החומרות שהוא מחמיר. האברך העדיף לגמור כבר את ההתקנה, ולא רצה לטרוח לדון עם הת"ח עוד על התכנית החדשה. אבל הבודק של מוקד העירוב דחף אותו מאוד לעשות זאת, כיון שהוא רואה את הדברים גם מבחינה מקצועית, וזה הבדל עצום אם תוקעים לחי באמצע מעבר, או מעמידים אותו בצד. לקח כמה ימים עד שהאברך השיג את האישור של הת"ח, שאכן התכנית של מוקד העירוב, עונה על כל הדרישות ההלכתיות, ולאחר מכן נשלח העובד לבצע את ההתקנה.

ענין זה הוא דבר חשוב בעשיית עירוב, ואנשי מוקד העירוב משתדלים גם לשים לב על דבר זה, עד כמה שאפשר. לחשוב גם על טובת הציבור, להעמיד את הלחיים במקומות שאינם בולטים, במקומות פחות מטופחים, כדי שהלחיים ישתלבו עם הסביבה. כמובן שלא בכל מקום זה אפשרי, כיון שבראש ובראשונה אנו צריכים שיהיה מהודר וחלק מבחינה הלכתית. ואדרבה, הלחיים המצויות ברחובותינו, מזכירות לנו ומלמדות אותנו, שהטלטול המותר הוא רק ע"י העירוב, שלא נטעה לטלטל בכל מקום ללא הגבלה.

לפני שבועיים עבר אחד הבודקים של מוקד העירוב ברח' מהרש"ל בבני ברק, וראה אברך שעומד ליד העמוד של העירוב עם בנו הקטן שהוא פחות מגיל שלש, ומסביר לו – זה עמוד של העירוב, וזה לחי של העירוב. אשריכם ישראל.

התקנת לחי בהלחמה בחול המועד

בחול המועד פסח התקשר למוקד העירוב אברך שאחראי על אחד העירובים השכונתיים בבני ברק, ושאל שאלה בהלכות חול המועד. יש לו מקום מסויים בפאתי העיר שהלחי נהרס, והוא העמיד שם קרש וסילקו אותו, ואם גם עכשיו ישים קרש, יש להסתפק אם הוא ישאר עד סוף שבת, ורק אם יעשה שם לחי מברזל בהלחמה, הם לא ישברו אותו האחראי ציין שזו אחריות של ציבור גדול, אם הלחי לא יעמוד כל השבת, ואם כן האם מצד דיני חול המועד מותר לו להזמין את הפועל שיתקין לחי מברזל בהלחמה, כיון שהיא בודאי בגדר של "מעשה אומן", ואסור לעשות מעשה אומן בחוה"מ אפילו לצורך המועד. והתשובה היתה שקי"ל עושין צרכי הרבים במועד אפילו במלאכת אומן, וכיון שבמקרה זה הצורך של הרבים הוא שהלחי ייעשה בתוך המועד לפני שבת, למנוע מכשול האסור, מותר להלחים את הלחי ע"י אומן. המשיב שאל אותו שוב האם הלחי הזה מעכב, אולי זה רק להפסיק בין שני עירובים. אך האחראי אמר שמדובר בגבול האחרון של העירובים, והחוט במקום פתוח, באופן שיכול להתנדנד מעט ברוח חזקה, וחייבים לעשות לחיים. לכן אמר לו המשיב שמותר לו לעשות את הלחי עם הלחמה.

האברך האחראי קרא לפועל שמוכן לבוא להתקין לחי בחוה"מ, שגם הוא אברך, והמתקין אמר שהוא יעשה את העבודה בחינם, כיון שכתב השו"ע שהעובד בשכר בחול המועד אינו רואה סימן ברכה. וכך עבדו שני האברכים המסורים, שהשכר והמאמץ אינם מעסיקים אותם, אלא רק שיהיה עירוב כשר ומהודר. אנו מוסרים להם בזאת את התודה המיוחדת של הציבור, שרובו עדיין אינו יודע את גודל המסירות של האחראים למעננו, והעוסקים יתברכו בהצלחה וסייעתא דשמיא בכל מעשי ידיהם, ונחת מכל יוצאי חלציהם.

דין זה היו אברכים שטענו גם על כל קשירת חוט של עירוב שנקרע, שהרי הקשירה הזו נעשית [בתקוה] שתעמוד זמן ארוך ואפילו כמה שנים, ולכו"ע זה קשר של קיימא שמבואר בהלכות שבת (סי' שי"ז) שהוא נאסר בשבת מדין "קשר אומן", וא"כ יהיה אסור לקשור את חוטי העירוב בחול המועד, [אא"כ יפתחו אותם מיד אחרי שבת, לדעת הסוברים שגם יותר מכ"ד שעות עדיין אינו של קיימא]. והורו הרבנים שמותר לקשור את החוטים כרגיל.

תיקון בחוה"מ בצוה"פ שבין שני עירובים שכונתיים

כמו"כ היה מקרה שהלחי נשבר בחול המועד, במקום שהוא בין שני עירובים שכונתיים, שאחד מהם לא היה מפוקח כ"כ טוב, והאחראי בא לשאול בחוה"מ האם במקרה כזה מותר לתקן מלאכת אומן בחוה"מ, כיון שגם במקום הפרוץ יש עירוב שכונתי, אמר לו אחד מרבני העירובים, שאם שני העירובים טובים וזה נועד רק לגיבוי, שלא יתקן אלא בדברים קלים, אבל כיון שבמקרה זה מדובר בעירוב פחות טוב, ולא רק מחשש בעלמא, הרי זה בכלל צרכי הרבים שמותר לתקן עבורם בחוה"מ במלאכת אומן.

הוסיף האחראי ושאל, שיש לו שלשה בניינים לפני מקום זה, צורת הפתח אחרת שהיתה בעבר, והיא כשרה לשמש עכשיו, א"כ כל הנידון הוא רק לגבי שלשה בנינים, האם הם יהיו כלולים בעירוב הטוב, מתוך אותם בנינים הרוב סומכים גם על העירוב הפחות טוב, ורק מעט מעונינים בעירוב הטוב, א"כ אולי זה לא נחשב צרכי רבים. השיב לו הרב, שמה שהם אינם מבקשים עירוב טוב, היינו מפני שאינם יודעים מהו עירוב פחות טוב, כמה מכשול יכול להיות בו, אבל אתה יודע שהם צריכים עירוב טוב, ואתה יכולם לתקן גם עבורם.

לחי מרשת נילון הכרוכה מסביב לעמוד חשמל

הדבר השני והחשוב בהתקדמות המיוחדת להשתמש בלחיים מברזל שלמים, וזה מלבד הענין שהם חזקים ועומדים זמן רב ללא צורך בתיקונים, וללא חשש שיזוזו ויפלו ויפסלו, [אא"כ ע"י פגיעת רכב וכדומה]. במקומות רבים, בין בעירובים עירוניים ובין בעירובים שכונתיים, שהשתמשו בפתרונות שונים ללחיים, גילו כל פעם שבדקו, שיש לדון הרבה בכשרותם.

בשבוע שעבר שלח אלינו אברך מומחה לעירובין, שעומד בתאום עם מוקד העירוב השכונתי, והלך לראות עירוב שכונתי באחת הערים בדרום הארץ. באותו מקום היה לאחראי פתרון מקורי לעשות לחיים. הוא הסתמך לעירוב על חוטי חשמל, אמנם כידוע חוטי החשמל אינם כשרים להחשב צורת הפתח, מפני שהם קשורים מן הצד של העמוד, ע"י יתדות היוצאות בצידי העמוד, וצורת הפתח שהחוט אינו מעל גבי העמוד פסולה (שו"ע סי' שס"ב סעיף י"א), אלא צריך להעמיד תחתיהם לחיים, מכוונות תחת כבל החשמל.

האברך הנ"ל הגיע וראה שבמקום להעמיד לחי מקרש או ברזל, האחראי לקח רשת נילון צבעונית, שמשתמשים בה לסגירת אתר חפירות בכבישים, וכרך אותה על עמוד החשמל. ברגע הראשון האברך הזדעזע מהדבר, אבל לאחר שעבר רגע הוא התחיל להתבונן ולחשוב, מה באמת הבעיה בלחי כזה. האברך ציין שכאשר הלחי כרוך צמוד לעמוד, יש דבר המפסיק בין הלחי לחוט, כיון שלכל עמוד חשמל יש מסגרת דוקרנים, הצמודה (בגובה 3 מטר) לעמוד מכל צד, וא"כ הרי זה כמו גג המפסיק בין הלחי לחוט. והנה בענין זה יש הבדל עם רק הדוקרנים עצמם בין הלחי לחוט, שבדרך כלל החוט נמצא ברווח שבין הדוקרנים, ובזה דעת הרבנים לומר שאינם נחשבים דבר המפסיק, ולא לחשוש לדין לבוד לחומרא. ורק אם בודקים ומגלים שהברזל עצמו נמצא בין הלחי לחוט, דינו תלוי במחלוקת פוסקי זמנינו. וכמו כן באופן שהמסגרת נמצאת בין הלחי לחוט, נחלקו פוסקי זמנינו האם יש שיעור בגודל הגג, המהווה הפסק בין הלחי לחוט, או שמא אין חילוק ואפילו משהו קטן יכול לעשות הפסק. ועי' לעיל (גליון 4) שהבאנו מחלוקת פוסקי זמנינו בענין זה. לדעת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל כל דבר מפסיק, ולדעת מרן הגר"נ קרליץ שיבדלח"ט רק בשיעור טפח או יותר. ע"ש מה שהתבאר בסברותיהם.

לחי מרשת נילון הכרוכה סביב לעמוד חשמל

מספר בעיות שיכולים להיות בפתרון מאולתר

האברך שראה את הרשת, העיר על בעיה זו שהמסגרת של הדוקרנים מפסיקה בין הלחי לחוט, והתקשר למוקד העירוב לשאול האם הוא צדוק בטענתו. המשיב אמר לו שהוא צודק בהערה זו כיון שיש בזה דעות האוסרות, אבל המשיב אמר שזו הבעיה הקטנה בסיפור הזה, כיון שהצורה של הלחי שעשוי מרשת מחוררת, היא עצמה בעיה בלחי, שהוא נחשב לפתחי שימאי, כמבואר בפוסקים שאם יש אבן בולטת או אבן שוקע, והלחי אינו חלק, יש בו חסרון של פתחי שימאי (אף כשהדבר אינו הרוס), מפני שאין דרך לעשות פתחים מדברים מחוררים או חסרים, [אא"כ מדובר בעמוד שלם עם בליטות לנוי]. ולכן הוראת הרבנים שאין לעשות לחי מרשת.

בנוסף יש כאן בעיה אחרת [שהאברך ג"כ עמד עליה]. שברוב המקומות שסומכים על חוטי החשמל, צריך להרחיק את הלחיים מהעמוד, כדי שיהיו תחת הכבל, כיון שחלק גדול מהכבלים קשורים ליתדות ולמוטות היוצאים מהעמוד. ובמקרה זה שהוא כרך את הרשת צמוד לעמוד החשמל, יוצא שהלחי אינו מתחת החוט אלא מתחת היתד, ויש צד גדול לומר שהיתד אינו המשך של החוט [תלוי גם בצורת החיבור], ועכ"פ גם אם נחשיב את היתד כהמשך למשקוף, יש בזה חסרון של פתחי שימאי, שהכבל שהוא המשקוף, נצמד לברזל ומתעקם וממשיך [להבנה ברורה יותר, יש להתבונן ברחובות בצורות השונות של חיבורי הכבלים לעמודי הברזל של חברת החשמל].

מדבר זה אנו רואים שכאשר עושים פתרון מאולתר, צריך זהירות יתירה שיעשו את הדבר כהלכה, וצריך ידע ונסיון לבחון את הדברים עם כל פרטי הדינים והפרקטיקה. בגליונות אלו אנו מביאים את הדברים לעורר ולהמחיש

את ההלכות, שגם מי שבכל זאת ישתמש פעם בפתרון מאולתר, ידע שצריך לשאול, ואולי גם ידע להבחין בבעיות המצויות.

לחי שעליו מחובר חתיכות קרש

מקרה נוסף שהיה בעירוב שכונתי במקום אחר, שהאחראי הצמיד קרש דק לעמוד, שהיה עליו פס של קרש נוסף [לייסט, כמו המוטות של סוכות], שמחובר על פני הלחי באמצע הלחי. והנה החיבור הזה הוא קבוע, וממילא הוא יוצר שצורת הלחי היא אינה חלקה, אלא עם בליטה של קרש נוסף. בדין זה יש לדון

קרש המחובר באמצע הלחי

מה שיעור הבליטה שגורמת דין פתחי שימאי, וכמובן שיש בזה דעות שונות וחילוקים בדעת בני אדם, ואי אפשר לכתוב דבר ברור בזה. ומ"מ הוראת רבני העירובים להימנע מלהשתמש בקרשים שאינם חלקים, שיש בהם דברים הבולטים, כמו שמצאנו במשנ"ב (סי' שס"ג שעה"צ ס"ק י"ט ומשנ"ב ס"ק קי"ג) שכתב בשם הפמ"ג שלפי דעת האוסרים פתחי שימאי, לא מועיל לעשות לחי מעץ שיש בו חיפופין, אע"פ שהיו משתמשים בו לכתלים. ולכן לכתחילה ודאי יש להקפיד שיהיו קרשים חלקים, ובדיעבד כשמדובר בבליטה אחת ולא גדולה כ"כ יש לשאול ולברר מה הדין בכל מקרה לגופו.

מסגרת של חלון עם חוטים ללבוד בתוכה

באחד העירובים של הישובים שקראו לבודק של מוקד העירוב, כדי לשמוע ולשפר, להוסיף ולהדר, הגיע הבודק לקטע בעירוב שהסתמכו על חוטי חשמל, והעמידו לחיים לפני העמודים. אבל במקום הזה עדיין לא הגיעו המושגים הטובים של לחיים שלמים וחזקים, והיו שם פתרונות שונים ומשונים.

באחד העמודים היתה מסגרת של חלון גדול, והבודק רואה מרחוק ומתפלא כיצד הוא השתמש במסגרת שבתוכה אין כלום, הוא התקרב והבין שבתוך המסגרת קשר האחראי חוטים דקים מצד לצד, [עד גובה י' טפחים], כדי שיהיה לבוד, ויחשב כאילו כולו מלא. והנה לגבי מחיצות מותר להשתמש

מסגרת עם חוטים משמשת ללחי

בלבוד ע"י חוטים, אם יודעים שהם יחזיקו מעמד בצורה מתוכה, ולא יווצר מקום שהמרחק בין החוטים יגיע לג' טפחים [וכמובן שבסתמא יש חשש שבמשך הזמן יווצר רווח, ואין להשתמש בפתרון של חוטים גם מחיצות]. אבל לגבי דין לחי, מקפידים לעשות דוקא מדבר שלם ולא ע"י לבוד, כשיטות האוסרות פתחי שימאי.

הבודק עורר על כך בעדינות, שמן הראוי להקפיד שהלחי יהיה מדבר שלם, ולא ע"י לבוד, אך הוא הבין שהמקום הזה מסתפק בכך שיש שיטות המתירות גם ע"י לבוד, והמשיך להתיחס לשאר הנושאים ההלכתיים, הנוגעים לכשרות העירוב.

חבית מכוונת תחת ראש העמוד

והנה באופן שמשתמשים בלחיים לפני עמודי החשמל, צריך לבדוק שהלחי מכוון תחת החוט, גם אם הוא לא צמוד לעמוד [שאז אין את הבעיה הנ"ל], עדיין יתכן שהעמוד נוטה לצד, וזה דבר מצוי מאוד בעמודי עץ עגולים. הבודק הוציא את המכשיר הידוע [הבקבוק והשרשרת] והאחראי נהנה לראות את המכשיר ולהבין את העיקרון שלו. והנה העמוד הזה נטה מאוד לצד, אל תוך שטח העירוב, מצד אחד של העמוד היתה המסגרת הנ"ל, ומצד שני היתה חבית ריקה, שהיתה קשורה לעמוד. הבודק מודד ורואה שהעמוד נוטה כמעט חצי מטר, אבל כיון שהחבית רחבה, החוט היה עדיין על קצה החבית, היא עדיין ראויה לשמש ללחי, אבל כדאי להזיז אותה.

מיד אמר הבודק לאחראי שימשוך יחד, כדי שהם יתקנו אותה מיד לכבוד שבת קודש. באותו רגע אמר הבודק, שבצורה כזו החבית כשרה לשמש כמו שני לחיים, מפני שתמיד החבית שעומדת מצד אחד של העמוד, ולכן אינה כשרה בשביל הצד השני, מפני שהיא לא נמצאת מתחת החוט השני, אבל במקרה זה שהחבית אינה לפני העמוד אלא מן הצד של העמוד [מחמת שהעמוד נוטה לצד], אפשר להעמיד אותה תחת מקום ראש העמוד, ותבלוט לשני הצדדים, וכל צד יחשב לחי לחוט אחר, כמו בעמוד שנמצא בתוך חבית, שהיא משמשת ללחי לשני הצדדים. וכן הם עשו, ועי"ז הרוויחו שלא צריכים לסמוך על המסגרת עם החוטים. [יש לציין שחבית סטנדרטית היא בגובה י' טפחים רק לשיעור הגר"ח נאה, ולא לשיעור חזו"א אמנם ניתן להגביה אותה (כעשרים ס"מ) שתהיה כשרה גם לשיעור חזו"א].

שאלות רבות ומגוונות במוקד הטלפוני

במוקד הטלפוני של מוקד העירוב מגיעות שיחות מגוונות מאוד, שניכר מתוכן שהשואלים מבינים כבר מהו עירוב ומהו הלכותיו. יש ששואלים שאלות הלכתיות, ומתוכן שאלות סבוכות והכרעות קשות, ויש שמבקשים להתפלפל בדין שהם חידשו בלימוד הסוגיות. ויש גם שאינם בקיאים בהלכות ומבררים על רמת הכשרות של העירוב בסביבות אזור מגורם, מחמת שהם הולכים להתארח בשכונה סמוכה, או לבקר קרוב משפחה. כמו כן יש אנשים שמבררים על ישובים ומקומות שהם צריכים להיות בשבת, ויש שמבררים מראש לאיזה מקום אפשר לנסוע לשבת. לאחרונה התרבו השואלים מראש להיכן אפשר לנסוע, ומבקשים שם של מקום שהוא בהגדרת "ישוב" או "מושב", העיקר לא עיר, ובכל זאת יש בו עירוב טוב. הם לא רוצים לוותר ח"ו על שמירת השבת כהלכה, אבל רוצים שיהיה את כל הדברים עם הכשר טוב. ולצערנו את הדבר הזה עדיין אין. אולי אנחנו בדרך להגיע אליו, אך עדיין אין מושב עם כשרות של בני תורה. אנו מוסרים לשואלים את המקומות שנראה שאפשר לסמוך עליהם, ומשתדלים לשפץ ולקדם את התיקון במקומות שונים, אבל בינתיים יש אנשים שלא מספיק להם ההתאוררות שניתן להשיג במקומות המסודרים.

התעוררות רבה ביישובי הארץ לעשיית עירוב

בשבוע זה היו עובדי מוקד העירוב להתקין עירוב בישוב דתי מסורתי, אחד בן תורה, שמוסר שיעורי תורה ומעורר אותם לדברים שבקדושה, והוא עורר אותם גם לחדש את העירוב של הישוב, שהושבת במשך השנים. התושבים ששמעו על כך גילו שביעות רצון יפה מאוד, שיעשו את העירוב בישוב. אולם עדיין עשיית העירוב התעכבה זמן רב מחמת העלות הגבוהה של הענין. עד שלאחרונה מוקד העירוב הציע לעשות את העירוב במחיר נמוך, וזה עורר אותם להשקיע.

דבר מעניין מאוד לציין את דברי הגמרא שכל בני ישראל מלאים מצוות כרימון בישוב זה יש דבר מיוחד מאוד. בדרך כלל כשמציעים לעשות כזה פרויקט, אנשים אומרים תבקשו מהמועצה ולא מאיתנו, זה דבר שהמועצה צריכה לממן. ואילו בישוב זה, ראש הועד וחתנו אספו את הכסף מהתושבים בלי מאמץ גדול, התושבים תרמו סכומים יפים של מאות ואלפי שקלים בשמחה ובקלות, ובפרט שגם תושבים שאינם זוכים כל שבוע במצות שמירת שבת, השתתפו כאן וסייעו במצוה לכבוד שבת. אין לדברים אלו הסבר טבעי, אלא רק הסבר רוחני, שאנו יודעים שהוא קיים ולא יודעים להסביר אותו.

לכל אדם יש נשמה קדושה, שרוצה רק תורה ומצוות, וכאשר היא נדלקת, האדם עושה בשמחה, דברים שבטבע החומרי לא היה עושה אותם, בתורה ובתפילה ובמצוות. השאלה שלנו היא איך מעוררים אותה שתגבר על החומריות, שתמיד נקיים כראוי ובשמחה.

לכל אדם יש את דרכי עבודת ה' שלו, ובכל זאת יש גם דברים שמשפיעים על הרחוקים, בזכות אחרים שמתחזקים בדבר, כשאנו מתחזקים להקפיד בשמירת השבת שלא להיכשל בטלטול, ולסדר עירוב מהודר בכל מקומות מושבותינו, הדבר משפיע גם על הרחוקים שירצו לסדר עירוב כראוי, לקיים איזה דברים שבאפשרותם לקיים.

ובכל זאת דברים אלו מעוררים גם אותנו, במקומות שצריכים לשפר את העירוב, או לסייע בהחזקתו, יש לנו את הכח וההתעוררות להבין שצריך להשקיע בעירוב, ולתת את חלקנו בהקמתו והחזקתו. ויהי רצון שנזכה לשאת בעול, ולתרום את חלקנו.

תרומות לסידור העירוב בשלשה ישובים מבוקשים

במוקד העירוב יש כעת שלשה ישובים מבוקשים, שמתארחים בהם משפחות בני תורה, ורבים מבררים על כשרותם, אך כדי להביא אותם למצב כשר לבני תורה אנו זקוקים להוסיף על ההשקעה של האחראי מטעם המושב, ותקציב זה לא ניתן לקבל מהמושב, ולכן הדברים מתעכבים כבר למעלה מחודש. אנו פונים בזאת לכל מי שחפץ לזכות במצוה, ע"י תרומה שסייע לשלוח לשם את עובדי מוקד העירוב, שיסדרו את הדברים הנצרכים.

סידור העירוב בישוב י'. 1200 ש"ח

סידור העירוב בישוב ח. 2400 ש"ח

סידור העירוב בישוב ח.י. 6400 ש"ח

לתרומות נא לפנות לטל' של מוקד העירוב 054-8483320

וכל המסייעים יזכו לברכת השבת מקור הברכה

בס"ד הופיע ויצא לאור

ניתן להשיג את הספר
בחנויות "יפה נוף"
ובנקודות המכירה

כולל מאות שאלות הלכתיות אקטואליות
המתחדשות מידי שבוע
בבדיקת העירובים השכונתיים
מלווה בתמונות להמחשת הדברים

ובסופו מפתח ענינים מורחב ומפורט
וקובץ תמונות הגליונות בהדפסה צבעונית

גליונות 1-80

תיקוני עירובין

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון שאלות הלכתיות
המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 94
סיון תשע"ו

שמחה רבה בהוצאת הספר "תיקוני עירובין" החדש

שמחה גדולה והתרגשות רבה בהיכלי התורה ובין העוסקים בעירובים, בעקבות הוצאת הספר החדש "תיקוני עירובין", הכולל 80 גליונות שבועיים, שיצאו לאור במשך השנתיים האחרונות, עם מאות שאלות ונידונים הלכתיים אקטואליים. עשרות אברכים ואחראים נגשו או התקשרו לציין את התועלת הגדולה מהגליונות, המלמדים את הלכות עירובין בצורה קלה ומענינת, מהיסודות הבסיסיים, ועד הנידונים הסבוכים, בסברות למדניות והכרעות והוראות של פוסקי זמנינו ורבני העירובים. ואנו מודים בזאת לכל התומכים והמעודדים והמסייעים, בפעילות השבועית בהדפסת הגליונות, ובחלוקת הגליונות בבתי הכנסיות ובכוללים, בהערות נכונות ושאלות הלכתיות, שהביאו אותנו להוצאת הספר הנפלא הזה.

ובזמן זה אנו נושאים תפילה לבורא עולם, שיזכה אותנו להמשיך במלאכת הקודש, בהוצאת הגליונות, בעריכת השאלות ההלכתיות, ולכוון לאמיתה של תורה בהלכה פסוקה ונכונה, לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, ושיתקבלו הדברים בבתי המדרשות.

אנשים ההולכים לאורך גבול העירוב כדי להתבונן בו

בעקבות הידיעות הנרחבות שרכשו קוראי הגליונות, רבים מספרים על עצמם שעד לפני מעט זמן הם לא ידעו איך נראה עירוב, ועכשיו הם מבינים מהו החוט של העירוב, מהו עמוד ומהו לחי, והרבה מהדינים שלהם, ומתבוננים בדרכים על עירובים שונים. כמה הם נהנים לעבור על גבולות של עירובים לעיין, ללמוד ולבחון, האם העירוב נעשה כהלכה, ואיזה פתרונות עשה אחראי כדי להכשירו.

יש מקום מסוים בסמוך לבני ברק, שאנשים שצריכים ללכת מטעמי בריאות, מנצלים את הזמן ללכת לאורך גבול העירוב, מתבוננים בו ומעירים הערות או שואלים שאלות, שלפי מה שקראו בגליונות, נראה שהעירוב ההוא אינו כשר. המוקד משיב ומסביר להם מדוע הכשירו ע"י פתרונות שנעשו שם באופנים שונים, ושיש דברים שמקילים יותר בעירובים עירוניים, וגם חלק מהדברים באמת היו צריכים תיקון, וכבר כמה פעמים יצא מזה תיקונים חשובים, שנעשו ע"י שהמוקד העביר את ההערות לאחראים.

העירוב מורכב מחוטים וגדרות, ההבנה התגלתה בטיול

הדברים הגיעו עד כדי שגם בעזרת נשים לומדים להכיר את צורת העירובים, הלחיים והחוטים. אם זה ע"י עיון בגליונות [בסיפורים או בתמונות], ואם זה ע"י שבני הבית מדברים על כך בשולחן השבת. לאחרונה היתה משפחה שטיילה לאורך

צוהר"ם לחבר בין הגדרות בחוף הים

חוף הים, ובני המשפחה הבחינו בחוטי העירוב העוברים לאורך החוף, שכמובן שם חייב להיות גבול של עירוב, כי הים הוא כרמלית ואסור בטלטול. הם התבוננו בעירוב בדרכם, ולפתע הסתיים החוט, הוא היה קשור לראש העמוד, אך לא המשיך הלאה. חלקם תמהו ואמרו שהעירוב נקרע או שאינו שלם. אבל מיד הסבירו להם האחרים מבני המשפחה, שהעירוב לא חייב להיות מחוטים, אלא גם גדרות יכולות לשמש לגבול של עירוב, מפני שהם מחיצה גבוהה י' טפחים, ואם כן זו הסיבה שאין המשך לחוט, כיון שהעמוד צמוד לגדר הנמצאת לאורך הטיילת, והגדר היא המחיצה. [וכמובן שלפי"ז החוף עצמו, נמצא מחוץ לגבול העירוב, ואסור לטלטל בו כלל, וכך המצב בכל החופים].

בני המשפחה שמחו שהצליחו לפענח את הלכות עשיית העירוב, והמשיכו בדרכם לאורך הגדרות, עד שראו שוב ירידה לחוף, שיש פתח בגדרות, ובאמת שם היתה עוד צורת הפתח אחת, שזו נעשתה כדי לחבר בין שני הגדרות, והגדר הבאה היא ההמשך של גבולות העירוב.

ובאמת יש להוסיף לדייק יותר, שבעצם העירוב נועד להקיף את העיר במחיצות, ולא בחוטים. בשנים הקדומות מבואר בפוסקים שהיתה חומה לרוב הערים, והחומה היתה מחיצה שיצרה את העירוב, מדין מחיצה. אלא שיש מקומות שאי אפשר שתהיה מחיצה, כיון שצריכים להיכנס ולצאת, ובמקומות אלו שהם הפתחים, הדין אומר לעשות עמודים וחוטים שיוצרים צורת פתח כעין משקוף, ויש לזה דין כמו מחיצה. הדברים התרחבו והשתלשלו עד כדי שיש מקומות שעושים רק עמודים וחוטים סביב כל העיר, בלי גדרות, כלומר כאילו סביב לכל העיר יש פתחים רצופים, והם מועילים לעירוב מחמת שיש להם דן כמו מחיצה. [ובאמת דעת הרמב"ם (המובאת בשו"ע סי' שס"ב ס"י) שאי אפשר לעשות את כל הצדדים פתחים יותר מי' אמות, אלא צריך שיהיה לפחות רוב מחיצות, שהעומד מרובה על הפרוץ, ואז אפשר לעשות את השאר בפתחים ע"י צורות הפתח. ונחלקו המשנ"ב והחזו"א בדעת הרמב"ם, דעת המשנ"ב שדברי הרמב"ם הם דוקא כשצורות הפתח רחבות יותר מי' אמות [5.60 / 4.80 מטר] אבל אם יעשו עמודים כל פחות מי' אמות, יהיה כשר גם לדעת הרמב"ם. ודעת החזו"א שגם אם יוסיפו עמודים זה לא יועיל לדעת הרמב"ם, וזה נחשב צוה"פ יותר מי' אמות לענין זה, מפני שסוף סוף אי אפשר שיהיו הרוב פתחים, אלא צריך רוב מחיצות. ולמעשה כל צורות הפתח של ימינו הם יותר מי' אמות, ואינם מועילים לדעת הרמב"ם כשאין רוב מחיצות בין למשנ"ב ובין לחזו"א].

לפי המבואר יוצא שאינו מדויק לומר שהעירוב הוא מעמודים וחוטים, אלא שכשיש גדר היא משלימה במקום חוט. אלא ההיפך הוא הנכון, בעצם העירוב ראוי שיהיה מגדרות, אלא שכאשר אין גדרות וקשה להעמיד גדרות, עושים עמודים וחוטים שהם צורות הפתח שמשלימות במקום גדרות. ומ"מ במישור המעשי בזמנינו, נכונה ההגדרה שהעוסקים בעירובים העירוניים עובדים בעיקר עם עמודים וחוטים, וכשיש באיזה מקום גדר ארוכה, הם משתמשים בה לחבר ולהשלים את צורות הפתח.

הים סחף חול מתחתית העמוד ופסל אותו

בני המשפחה הנ"ל המשיכו לטייל ולהתבונן על העירוב לאורך החוף, עד שהגיעו למקום אחד ובחינו בדבר מעניין חשוב. בשלב מסוים היו שוב צורות הפתח שהתחברו לגדר ההפרדה בין החופים, והעמוד היה סמוך מאוד לים. האחראי שהיה צריך להעמיד את העמוד, ראה שיכול להקל במלאכה, ובמקום לחפור בעומק בחול וליצוק את העמוד עם בטון, הוא הצמיד את העמוד לגדר החזקה, בלי להכניס אותו בחול. והנה אחת מבנות המשפחה הבחינה שהעמוד גבוה מהחול ג' טפחים, בני המשפחה כבר ידעו לציין את הדין שלמדו מהגליונות שצריך שהעמוד יגיע לקרקע, והשיעור הוא שיהיה בתוך ג' טפחים. כפי הנראה האחראי שעשה את העמוד העמיד אותו על החול ממש, והחול היה גבוה מסביב לעמוד, אלא שכידוע במשך הזמן גלי הים מציפים את החוף עולים ויורדים, וסוחפים איתם חול, עד שהגיע למצב שנחסר ג' טפחים.

הים סחף את החול לפני העמוד

אמנם לא היה איתם כלי מדידה (מטר), לבדוק אם הם ג' טפחים לשיעור חזו"א או רק לשיעור הגר"ח נאה, וגם יתכן שבאמת זה קצת פחות מג' טפחים, כיון שבהשערה ובאומדן אפשר לטעות, בפרט מי שאינו מנוסה. ומ"מ ברור שזה קרוב לג' טפחים, ובעוד מעט יכול לרדת יותר חול, ויהיה יותר מג' טפחים, בלי שהבודק של העירוב יבחין בכך.

פסול קטן בעמוד אחד אוסר עיר שלימה

בדבר קטן כזה, מעט חול שנחסר מסחף של מי הים, יכול להיפסל עירוב של עיר שלימה! הרי עמוד שמוגבה מהקרקע ג' טפחים הוא פסול מדין מחיצה תלויה, כמבואר בשו"ע (סי' שס"ג ס"י) לגבי לחי. וכיון שהעמוד פסול, אין כאן צורת הפתח, וכל אורך החוט הזה שהוא כשלושים מטר או יותר, הרי זה פרוץ, [כאמור שתפקיד החוט לשמש למחיצה מדין צורת הפתח, ואם אינו כשר לפי הלכות צורת הפתח, אין כאן מחיצה]. פירצה שהיא יותר מי' אמות [5.60 / 4.80 מטר], אין לה היתר אפילו בעומד מרובה על הפרוץ, וכאשר יש פירצה אחת כזו באיזה מקום אחד בעירוב, כל העיר פרוצה, ואסור לטלטל ברחובות יותר מד' אמות, ואסור להוציא מהבתים לרחובות, ובהרבה מקרים גם לא לחצרות, [כגון שאינן מוקפות, או שיש שני דיירים ואין פת עירוב המשתפת את חדר המדרגות].

ממקרה זה יש ללמוד כמה זהירות צריך בעשיית עירוב. כמה אנשים היו מעלים על הדעת שהעמוד יוכל להיפסל מדבר כזה, הרי אפילו המתקינים המקצועיים לא חושבים על זה. ורק מתוך המקרים שמגלים ומתפרסמים כאן לציבור העוסקים בעירובים, אנו מקוים שנדע להקיש למקומות אחרים, שיכולה להיות בעיה כזו או מסיבה דומה לה, שיחסר חול תחת העמוד.

במקביל יש אברכים טובים ששואלים האם יש ענין להחמיר ולא לטלטל, אם כל שבוע בודקים את העירוב. קשה להסביר להם שיש מקרים שהחוט נקרע אחרי שהאחראי בדק, רק שע"פ שורת הדין יתכן שאיננו מצווים לחשוש לזה, והמחמיר תבוא עליו ברכה. ומ"מ במקרה זה ניתן להסביר, שאפילו כשבודקים שכל העמודים והחוטים שלמים, יש דברים שלא מעלים על הדעת, לראות מה קורה מתחת העמוד. לא בכל דבר כשרותי יש כאלו בעיות, עירוב הוא דבר מיוחד שפרוס בשטחים נרחבים שנתונים לשינויים. ואנו נושאים תפילה שנזכה לשמור על העירובים כהלכה, ולא ייצא מכשול מתחת ידינו.

חצר שפינתה חול והלחי נעשה גבוה מהקרקע

בשבוע זה פנה מוקד העירוב לבדוק אחד מהעירובים השכונתיים שהותקן ע"י המוקד לפני כשנתיים, שהאחריות על הבדיקה והתיקונים השבועיים אינם שייכים למוקד, אלא לאחראי המקומי, שהוא אחד האברכים שעסק בגיוס כספי ההתקנה. המתקין הדריך את האברך בכל הדברים שיכולים לפסול את העירוב, ושם דגש על שני דברים, שהוא למד מהנסיון שהם המצויים בתנאי שטח כגון אלו, והאברך קנה כלים מיוחדים לטפל בהם. ובכל זאת הבודק שעבר השבוע, נתקל בשתי בעיות משני דברים אלו שעליהם הזהיר מראש. וממקרה זה יש ללמוד, שלא מספיק שעושים התקנה טובה, כי אם אין פיקוח של אדם שבקי בהלכות, ושעושה את הבדיקה כראוי, יכולים להיות במשך הזמן בעיות של ממש, למרות שהזהירו אותו עליהם.

בעירוב זה היה צד אחד של העירוב שהוא בסוף העיר, באורך כקילומטר וחצי, שעשו עמודים עם לחיים. והנה מצוי מאוד בסוף גבול העיר שהתושבים מביאים טרקטור שיפנה חול ואדמה מהחצר, כדי להנמיך את הקרקע ולישר אותה, או להוסיף אדמה כדי להגביה אותה. בשעה שבא הבודק בשבוע זה, הוא עבר על כל העמודים והלחיים לראות שלא התחדשו בעיות, והנה באחד העמודים הוא רואה שהנמיכו את הקרקע, אבל סמוך ללחי נשארה ערימה גבוהה, מפני שיש שם יציקה רחבה של העמוד. הבודק התקרב ומדד את גובה האבן משאר פני הקרקע הנמוכים, וגילה שהיא גבוהה 31 ס"מ, שהם יותר מג' טפחים אפילו לשיעור חזו"א.

פינו חול בחצר והלחי נעשה גבוה ג"ט

והנה במקרה זה אין חלל תחת הלחי, ואין בזה דין מחיצה תלויה המוזכר בשו"ע, ומ"מ בחזו"א (סי' ע"ח ס"ק י"ח) כתב לגבי מקרה דומה, שהעמוד פסול מחמת שאינו על הקרקע. ודבריו הם באופן שהעמוד צמוד לקיר גדול, ולפני העמוד [בחלל הפתח]. יש עוד קיר נמוך שגבוה ג' טפחים, וסמוך לקיר הגדול בתוך ג' טפחים, בצורה כזו יוצא שיש לבוד מהקיר הקטן לקיר הגדול, והחלל שביניהם כסתום, ונוצר כעין מדריגה של ג' טפחים, וע"פ הלכה נחשב שהעמוד מתחיל מעל המדריגה. [עד כאן הגענו למקרה דומה לעמוד ולחי העומדים על אבן גבוהה]. וכתב החזו"א שאם אין ברוחב המדריגה ד' טפחים [בחלל הפתח לפני העמוד], יש לעמוד דין מחיצה תלויה, למרות שאין חלל מתחתיו. מפני שבפחות משטח של ' טפחים המדריגה אינה נחשבת קרקע, וא"כ גובה הקרקע נמדד מהשטח שלפני המדריגה, וכלפי שטח זה יוצא שהעמוד אינו מתחיל בסמוך לקרקע בתוך ג' טפחים, אלא גבוה יותר. ואע"פ שאין חלל מתחתיו, מ"מ מבאר החזו"א שהיסוד הוא שכל מחיצה היא רק בי' טפחים הסמוכים לקרקע, ומעליהם אינו משמש מחיצה, ואינו משלים לי' טפחים, ולפיכך אם המחיצה לא מתחילה מהקרקע, אין בה שיעור י' טפחים. [ואם היא מוגבהת פחות מג"ט, הרי ע"י לבוד נחשב שיש י' טפחים, אבל ביותר מג' יוצא שחסר בגודל המחיצה].

צמחי בר גבוהים שנשארו מסביב ללחי

מקום נוסף שהיתה בעיה באותו עירוב, בסמוך לאחד מהעמודים צמחו קוצים וצמחי בר לגובה רב, יותר מי' טפחים. צמחים אלו מצויים כיום בכל שטח אדמה שאינו מטופל, והמוקד הזהיר מאוד את האחראי שצריך להשגיח עליהם לכל אורך החוט, א. שלא יגיעו לגובה י' טפחים, שיש להם דין מחיצה ב. שלא יהיו צמודים ללחי, באופן שיש חשש פתחי שימאי.

מאחורי הקוצים נמצא לחי מהודר

באזור זה הצמחים גדלים בזמן החורף על פני שטח גדול, אלא שהעיריה שולחת כל שנה טרקטור גדול לכסח את רוב השטח [מחשש לנחשים המסתתרים במקומות כאלו], והאחראי דואג לשמור על הלחיים והזהיר אותם שלא יכסחו את מה שצמוד ללחיים שמא יעקמו את הלחיים. העובד היה ממושמע ולא נגע במה שסמוך ללחיים. כעת נוצר מצב שמסביב ללחי עומדים קוצים וצמחי בר צפופים, בגובה יותר מי' טפחים, והרי יש להם שיעור מחיצה המחלקת את צורת הפתח ופוסלת אותה. הבודק התפלא מאוד, הרי הוא לימד אותם והזהיר אותם, שצמחים במקום הזה ברמה כזו פוסלים את העירוב [לפי המקובל בעירובים שכונתיים], ולא עזר לו כל ההדרכות וההסברים, שיעשו את הבדיקה והפיקוח כהלכה.

בעקבות מקרים אלו, גובר הצורך להסמיך בודקים בקיאים, שרק מי שלומד את ההלכות ויודע אותן, יוכל להיות בודק עירוב, ולא כל מי שעוסק בכולל בלימוד נשים נזיקין ראוי לכך, למרות שמעלותיו חשובות וגדולות. מפני שלכשרות צריך משגיח מוסמך, שיהיה בקי בטכניקה של ההשגחה, על מה צריך לפקוח עין, ובאיזה דברים מצויים מכשולות.

בימים אלו הודפסו טופסי רישום לאחראים על העירובים, למלא את פרטי גבולות העירובים, ובהם נרשם לציין האם הם מעונים בשיעורים (קורס) ללימוד ההלכות עם הטכניקה של ימינו. כמו כן אברכים המעונינים להצטרף, יכולים לשלוח פרטיהם (שם כתובת וטלפון, עם ציון המטרה), ולפ"ז המוקד יבדוק כיצד לקדם את הדבר. במסגרת השיעורים יבואו גם רבנים מערים אחרות, הידועים בבקיאותם בדיני עירובין ועשייתם. אנו בטוחים שבעז"ה תהיה תועלת גדולה בשיעורים אלו, שיימסרו ע"י בעלי נסיון הבקיאים בהלכות, ויהי רצון שנזכה להביא תועלת וזיכוי הרבים.

להרשמה לשיעורי בודקי עירובין (קורס)

נא לשלוח פרטים לפקס 1533-6195849.

השיעורים יימסרו בעז"ה בשעות הערב, פעם בשבוע.

אפשר לציין שעה רצויה.

מעקה לאחיזה שעובר לפני הלחי והעמוד

בגליון הקודם הובא על התקנת עירוב פרטי לבית כנסת, שרצו לטלטל נביאים לקריאת ההפטרה, והמוקד הציע לעשות אותו באופן שלא יבלוט, ולהעמיד את הלחיים בצד המעבר אחורי המעקה. והנה ברור שמדובר במעקה שאינו שלם כעין המקרה שבחדרי מדרגות, ואין לו דין מחיצה, כי אילו היה למעקה דין מחיצה, הוא היה פוסל את צורת הפתח. אלא מדובר במעקה שמיועד לאחיזה בלבד, [פס אחד ברוחב אחיזת היד], ולכן אינו פוסל את הפתח. בעיני המזמין היה נראה מוזר שהמעקה בתוך הפתח, ושאל האם באמת אין בזה חשש הלכתי הרי הוא זוכר שאפילו במעקה בטיחות שבקצה המדרכות, יש חומרא שהוא פוסל את הפתח, והיו מקומות שעשו עליו לחיים משני צדדים. השיב לו הבודק של המוקד, באמת יש מחמירים במעקה, אבל דוקא כאשר יש לו עמודים משני הצדדים, כמו מעקה בטיחות שבמדרכות, והטעם מפני שיש לחשוש לשיטות שהוא נחשב צורת הפתח, ויוצא שיש צוה"פ תחת צוה"פ, ובכה"ג לפחות העליונה פסולה לדעת החזו"א (שונה הלכות בסוף הספר בהערות לסי' שס"ג) שם החזו"א, [וע"ש בדין צוה"פ התחתונה]. אבל במעקה שיש

לחי שעומד אחורי המעקה במרחק מועט

במקום הזה, אין עמוד באחד הצדדים, אלא המעקה מחובר לקיר, ולכן אין צד לומר שהוא נחשב צוה"פ, ואין חשש שהוא יעמוד לפני הלחי בתוך הפתח.

הוסיפו עמוד לפני המעקה

לאחר התקנת העירוב, ניגש עוד אברך ת"ח למוקד העירוב, וטען שיש בזה חסרון של פתחי שימאי, שיש מעקה שעובר לפני הלחי בתוך הפתח, והוסיף שבבית הכנסת לדרמן, חתכו במעקה והוציאו את החתיכה שהיתה בתוך חלל הפתח.

בשבוע זה היה אחד מבודקי העירובים בעירובים שכונתי בירושלים ליד עזרת תורה, וראה מקום אחד שעשו צורת הפתח מברזל, והיה מעקה כזה [שהוא רק פס אחד] בתוך הפתח צמוד לעמוד, והאחראים הוסיפו עוד ברזל לפני המעקה. במבט ראשון היה נראה שהם חששו לסברא הנ"ל שיש בזה חסרון של פתחי שימאי, ולכן הוסיפו ברזל לפני המעקה, שהוא כעין לחי מכוון תחת הקנה העליון. אמנם הוא התקרב וראה שכאשר עשו את המעקה, חתכו בעמוד של העירוב, כדי לקרב את המעקה לקיר, וא"כ העמוד אינו שלם, ובצורה כזו בודאי שיש בו חסרון של פתחי שימאי, ובאופן זה צריך להוסיף לפניו לחי שלם. אבל עדיין יש לדון באופן שהעמוד שלם אלא שיש לפניו מעקה.

שאלה זו נשאלה כמה פעמים לרבני העירובים, וההוראה הפשוטה היא שתלוי אם הם צמודים. כלומר, אם המעקה צמוד לעמוד [והוא בדרך כלל בתוך ״ טפחים לקרקע], יש מקום לומר שהוא נחשב דבר אחד עם העמוד, ואין דרך לעשות בליטה במשקוף של פתח, גם כאשר היא משמשת לאחיזה. המעקה הוא דבר ששייך לשביל למעבר, ולא לתוך הפתח. אבל באופן שהמעקה אינו צמוד לעמוד, ואפילו ברווח של שני ס"מ בלבד, כבר ניכר שהמעקה נפרד מהעמוד, ונמצא בחלל הפתח, ואילו העמוד דהיינו המשקוף שלם בפני עצמו, בזה אין חסרון של פתחי שימאי, כי העמוד חלק וישר, ומה שמוסיפים בחלל הפתח אינו פוסל, ולכן בצורה כזו מותר שיהיה מעקה בתוך הפתח, [אם אין לו דין צורת הפתח לחומרא, שיחשב צוה"פ המחלקת בתוך צוה"פ].

צוה"פ שהעבירו את העמוד לפני המעקה

אמנם למרות הוראה זו יש מקומות שהחמירו על עצמם ועשו שהעמוד של צוה"פ יהיה בפנים לפני המעקה, ולא אחורי המעקה, וכגון בעירוב של ישיבת פוניבז', היתה צוה"פ שהעמוד היה אחורי המעקה, ופרקו והעבירו אותו שיעמוד לפני המעקה. לשביעות רצונם של המעוררים והמחמירים, אבל אינו מן הדין, לפי הוראת רבני העירובים.

לאור האמור, כן הדין לגבי הלחי החדש שהמוקד המליץ לעשותו מעבר למעקה סמוך לקיר, כדי שלא יעכב את העוברים, אע"פ שיש לפניו מעקה שנמצא בתך חלל הפתח, מ"מ הוא רחוק מהלחי כעשרה ס"מ, ואינו עושה חשש של פתחי שימאי. וגם משום דין צורת הפתח אין בו חשש, כיון שאין למעקה הזה עמוד בסופו, אלא הוא מחובר לקיר מן הצד (ראה תמונה). לכן אפשר לכתחילה להעמיד את הלחי בצורה כזו. וכן כשיהיה נידון כזה במקום אחר, יש לדון מצד שני דינים אלו וכנ"ל.

כשמתרגלים בבדיקה יותר קשה להבחין בשינויים

בבדיקת העירובים בצורה שבועית קבועה, מתרגלים לראות אותם חוטים ואותם לחיים, שעומדים זמן רב כתיקונם משעת התקנתם, ומחמת ההרגל מסתפקים בראיה בעלמא מרחוק. רואים שהחוט לא נקרע והלחיים קיימות, ואומרים מסתמא כל דבר במקומו, ולא צריך להתקרב ולבדוק ביסודיות כל פעם. ובאמת בעיקרון זה נכון, אך למעשה בסך הכללי מצויות בעיות שלא רואים אותם כ"כ במבט מרחוק, ורק ע"י שמתקרבים לראות מקרוב, מבחינים בבעיות המתחדשות. ואפילו בדברים רציניים יותר, כגון חוט שהתרופף, יכול להיות שלא ישימו לב, כיון שלפעמים רואים רק מקצת מהחוט, ולא רואים את הנדנוד ואת העובדה שהוא שוקע.

באחד העירובים השכונתיים בבני ברק, מקום שהחוט עדיין אינו קשור לעמודי עירוב, אלא למרפסת בגג כפי שהשתמשו בעירינו זה שנים רבות, וזמן רב הוא עומד כתיקונו. לפני כשנתיים הבודק החליט שכבר לא צריך לבדוק אותו כל שבוע, כיון שיש חזקה שהוא לא מתקלקל. ובס"ד בדיוק באותו שבוע או שבוע לאחר מכן, הגיע מנוף והעלה חומרי בנין לגובה ארבע קומות, לגג של הבנין ממול, והמנוף קרע את החוט. הבודק שהגיע ביום שישי וראה שהחוט קרוע, התפלא מאוד איך זה קרא בדיוק באותו זמן, אמר למוקד העירוב, שלפעמים צריך שהעירוב יתקלקל כדי שיהיה כח לבדוק אותו, וגם זה ה' שולח כשצריך.

[ולענין הלכה, ידוע שהחזו"א כתב שגם אם חוט מסוים מחזיק יותר משנה, מ"מ דנים את כל העירוב יחד, וכיון שמצוי קלקול בכל שבוע במקום אחר, ממילא אין חזקה גם לכל חוט בפני עצמו. מפני שההיתר לטלטל חל רק בצירוף כל החוטים והלחיים והגדרות יחד, והכל יחידה אחת, ולכן צריך לבדוק את כל העירוב כל שבוע].

המשפחה שמרה על החוט וקשרה אותו בצידי המרפסת

לפני כחודש עבר הבודק ביום שישי, וראה את החוט קשור לסורג שבמרפסת בגג, ובכל זאת הוא הבחין במשהו משונה. הוא התקרב וראה שהחוט אינו מכוון מעל הלחי, אלא נמצא בצד אחר של הסורג, ורחוק ארבע מטרים ממקום קשירתו הרגילה. הוא מיהר ועלה לאותה משפחה כדי להעביר את החוט חזרה למקומו, ואמר לבעלת הבית שהחוט של העירוב אינו קשור טוב. בעלת הבית השיבה בפליאה, שהיא יודעת שבעלה שמר עליו, ואמר לעובדים שבאו להתקין שם גג, שזה חוט של עירוב ושלא יקרעו אותו, אם כן מדוע הוא לא טוב.

אמר לה האחראי תודה רבה שלא קרעו את החוט, כי אז היתה לו עבודה יותר קשה, ומ"מ לא מספיק שהחוט קשור לסורג, אלא החוט צריך להיות קשור למקום מסוים מאוד, מכוון מעל הלחי שנמצא ~~לפנים~~, ולכן ~~בזמן~~ שהם ~~עבדו~~ את החוט לצידי המרפסת, הוא לא כשר במצב הזה, וצריך להחזירו למקומו.

אנו מציינים לשבח את המשפחה שדאגה לשמור על חוט העירוב, ומ"מ צריך ללמוד מכך גם להיזהר יותר, כאשר משנים משהו בדבר של עירוב, לשאול את האחראי על העירוב ולהתעיץ איתו, האם השינוי מותר ואינו פוסל, כיון שיתכן שהאחראי יראה את החוט קשור, ולא יבחין שהזיזו אותו לצד, במקום שהוא פסול. וכן מי שרואה חוט שנקרע, ורוצה לעשות טובה ולקשור אותו, צריך להתיעץ עם אדם שיודע את ההלכות עם הפרטים הטכניים, כדי שלא יקשור מן הצד או בצורה אחרת שאינה כשרה.

חוט שקשור למרפסת ולסורג, מועד למכשול

באותו מקום היה בשבוע האחרון שוב שינוי שפוסל את העירוב, לאחר שהאחראי חשב שסיימו את הבניה והחוט יעמוד כתיקונו. הבודק עבר ביום שישי וראה את החוט, אבל כשהתקרב הבחין שהחוט התרופף מאוד. הוא שמח ששם לב לכך, ועלה למרפסת ומתח את החוט. לאחר מכן התקשר אבי המשפחה ואמר, שהוא רוצה לשמור על החוט של העירוב, אבל הוא רואה שנכנסים הילדים, והתלמידים מהישיבה, ומשחקים בחוט ופותחים אותו, ואינו יכול לקחת אחריות עליו.

דבר זה הוא אחד החסרונות בחוטים הקשורים לסורגים של בתים, שיתכן פתאום ביום אחד שמישהו ישחק בחוט, או יזיז אותו לצד, בלי לחשוב שהוא עושה איזה בעיה, והבודק לא יעלה על דעתו ולא ישים לב לכך, והעירוב יהיה פסול ח"ו. כמובן שההוצאה של הרכבת עמודי עירוב, היא גדולה. אבל בשביל שלא ייצא מכשול ח"ו צריכים להשקיע.

ההשקעה הטובה להתקין עירוב בצורה חזקה

בשבוע זה התקשר אברך מאחת השכונות החרדיות החדשות בצפון הארץ, שהולכת ונבנית בתקופה זו, וכבר גרים בה כמה עשרות משפחות, ואמר שהעירוב שלהם עשוי מדברים מאולתרים, והם נשברים בתדירות, וכל פעם עושים אילתורים אחרים. והוסיף ויציין שיש להם בסה"כ שלש צורות פתח בכל היקף העירוב, [כיון שבשכונה חדשה יש הרבה קירות מסביב], וא"כ צריכים רק מעט עמודים ולחיים, אבל אי אפשר להוציא הרבה כסף מהאברכים.

והנה באמת ההוצאה היא גדולה, כיון שצריך לשלוח עד לאותו מקום צוות מקצועי, עם החומרים המתאימים והמהודרים, לחיים מכופפים, עמודים עם ראשים נכונים. ואם עושים את העבודה עם בעל מלאכה שאינו בקי בהלכות, או שעומד עליו מפקח עירובין, יתכן שכל ההשקעה היא לריק, כיון שיש הרבה פרטים בהלכות שאינם מסודרים בספרי הפוסקים ולא חושבים עליהם. ומ"מ צריך לדעת שביחס לכלל הציבור, זה השקעה חד פעמית לזמן ארוך, וכאשר מחלקים אותה בין המשפחות, יוצא כמאה או מאתים שקלים למשפחה, ובשכונות גדולות הסכום עוד פחות מכך, ואילו היינו יודעים מה גדול הצורך בעירוב שכונתי בנוי טוב ומתוחזק טוב, לעומת עירוב כללי או עירוב מאולתר, בודאי היינו נותנים בשמחה יותר מסכום כזה.

נסיים בברכה לכל המקומות שכבר השקיעו ומשקיעים בתיקון העירוב בצורה קבועה וטובה, ויזכו כל העוסקים והמסייעים לברכה וישועה ברוחניות וגשמיות, ולבנים תלמידי חכמים, כברכת מרן החפץ חיים.

בס"ד הופיע ויצא לאור

במחיר מיוחד
55
שח כולל

מאות דינים
ושאלות הלכתיות עם תמונות

לחי שאינו בדיוק מתחת החוט
סוגי מכשירים לבדיקת מקום הלחי
כמה מקפידים על עמוד שהתעקם
מהו התחום של מירון
עשרות מקרים שהחוט היה קשור מהצד
דבר המפסיק בין הלחי לחוט
שטחי קוצים יותר מבית סאתיים
שיחים שמגיעים לי' טפחים
עומד מרובה שאינו מכוון
עגלה שהיתה בחדר מדרגות
פירצה שעוברים בה ילדים
כיצד שוכרים ממחלל שבת
גדרות שנפסלו בהצטברות חול
באיזו צורה אפשר להשתמש בעמודי חשמל
ועוד...

כולל מאות שאלות הלכתיות אקטואליות
המתחדשות מידי שבוע
בבדיקת העירובים השכונתיים
מלווה בתמונות להמחשת הדברים

ובסופו מפתח ענינים מורחב ומפורט
וקובץ תמונות הגליונות בהדפסה צבעונית

גליונות 1-80

ניתן לרכוש את הספר:

★בחנויות הספרים המובחרות - הפצה **"יפה נוף"**

★ משלוח עד הבית חינם (בכרטיס אשראי בלבד)

מכר-רב: 05485-390-22

★**בנקודות המכירה** בבתים ובכוללים (בהנחה של 10 ש"ח)

נקודות המכירה

אלעד – רח' חוני המעגל 30 דירה 1 טל: 03-9096104
בני ברק – רח' אור החיים 23 טל: 03-6195849
ביתר – האדמו"ר מזוועהיל 1 טל: 052-7112068
ירושלים – בית וגן רח' הפסגה 42 טל: 052-7164161
כרמיאל – ישיבת רינה של תורה טל: 052-7161058
קרית ספר – רח' אור החיים 14 טל: 08-9798930

תיקוני עירובין

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון שאלות הלכתיות
המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 95
סיון תשע"ו

עירוב שכונתי מול עירוב פרטי

מבין העירובים הנעשים ברחובותינו יש מושג שנקרא "עירוב פרטי", והוא שונה מ"עירוב שכונתי", לטוב ולמוטב. בעירוב שכונתי, המצב כיום ברוב המקומות, שהאחראי יודע שהוא מחויב לכלל הציבור, והוא צריך לעשות ע"פ הוראות הרבנים העוסקים בעירובים, וכן הוא מחויב לבדוק ולתקן בצורה אחראית וטובה. הוא לא יכול לשים לחי מדבר שיכול ליפול במשך השבת, והוא ישתדל שלא לעשות אותו משברי גרוטאות שאינן ראויות. כמו"כ הוא ישתדל לברר ולשאול את ההלכות, אצל הבקיאים בהם [למרות שיש צורך להוסיף ולשפר תחום זה].

לעומת זאת "עירוב פרטי", יש לו לפעמים מעלה כאשר הוא במקום קטן ללא חשש רה"ר ומחללי שבת, אבל בהרבה מקרים יש לו חסרון גדול, זה עירוב שאדם עשה לעצמו, ואין לו שום אחריות שזה יחזיק מעמד כל השבת, כי כלפי משפחתו הוא אומר, שאם זה יפול הוא יפסיק לטלטל. וכן יכול לעשות מדברים שלפי דעתו הם טובים, למרות שדעת הרבנים לאסור אותם. וכן הוא יכול להפסיק שבת אחת מלתקנו, כשיראה שיש באותו שבוע תיקון קשה, ואינו מודיע על כך לאחרים. על עירוב כזה קשה לסמוך, בין לסמוך עליו שהוא נעשה כהלכה, וכל שכן שקשה לסמוך שהוא יהיה תקין כל שבוע.

משפחה שקשרה את החוט לציר של השער

באחת הישיבות בבני ברק, היתה משפחה שקיבלה את חדר האוכל לשבת בשביל שמחה משפחתית. בני המשפחה היו מהמחמירים שלא לטלטל אפילו בעירוב שכונתי טוב, כמו העירוב שקיים באותה שכונה, ולכן כדי לטלטל את המאכלים מהמטבח לחדר אוכל, הם עשו עירוב למותחם של הישיבה. באחד השערים שעומד פתוח במשך השבת, הם עשו צורת הפתח, וקשרו את החוט לציר שמחזיק את השער. היו אברכים שלמדו מהגליונות לפקוח עין על מלאכת העירובים, ומיד בשבוע שלאחר מכן התקשרו אברכים למוקד העירוב, להודיע על צורת הפתח פסולה שעשו בני אותה משפחה, מתוך הקפדתם על עירוב מהודר.

קשרו חוט עירוב לציר של השער מן הצד

החוט שהיה קשור לציר, לא עבר כלל מעל העמוד, אלא מן הצד ממש, שהרי הציר מחובר בצד של העמוד, והרי זה צורת הפתח מן הצד, שמפורש בשו"ע (סי' שס"ב סי"א) שהיא פסולה לכל הדעות. ראש הישיבה ראה את החוט לאחר כמה ימים, וביקש מאברך שיקרע את החוט, כדי שלא יחשדו אותו בטעות גסה שכזו.

ממקרה זה אנו לומדים שגם אברכים שעוסקים כל היום בלימוד תורתינו הקדושה, ובקיאים בלימודם, עדיין חלק זה שבתורה, ההלכות המעשיות של עירובין אינן מוכרות. ויתכן שההלכה עצמה מוכרת לאותו אברך, הוא יודע שצורת הפתח שעשאה מן הצד פסולה, אך הוא לא יודע לתרגם אותה לכל מיני דוגמאות מיוחדות, שהם ג"כ בכלל הדין של צורת הפתח מן הצד. כגון במקרה זה, יתכן שהיה סבור שאם קושר מעל הציר נחשב מעל העמוד. אבל ההלכה היא, שכיון שהציר מחובר לצידי העמוד, הוא נקרא מן הצד. ואם היה מחובר לציר, מוט ברזל ארוך עד לציר שבעמוד השני, הרי זה היה צוה"פ מן הצד, הוא הדין כאשר קושר חוט על הציר, החוט אינו עדיף מהציר, והוא נחשב מן הצד. [ובנוסף שיתכן שהחוט אינו יכול להיות המשך של החוט, משום ההבדל הגדול בצורתם ובגודלם, ונחשב פתחי שימאי].

בחזו"א (סי' ע"א ס"ק י"א) היה סבור בתחילה שיתד היוצא מן העמוד, יכול להחשב המשך של החוט, וכתב שאז אפשר להתיר את החוט הקשור ליתד, כאילו הוא ממשיך ומגיע מעל ראש העמוד [ולבסוף פסל אותו משום פתחי שימאי]. משמע לכאורה שאם החוט קשור ליתד, נחשב מעל גבי העמוד. אבל זה אינו, משום שהיתד של החזו"א אינו דומה לציר שבמקרה שלנו. מכיון שבחזו"א מדובר ביתד היוצא מעל ראש העמוד, שאם נחשיב אותו כהמשך של החוט (או המשך של העמוד), יהיה החוט על גביו. אבל במקרה של הציר, גם אם נחשיב אותו המשך של החוט, הרי הוא מן הצד של העמוד. [וגם אי אפשר שיחשב המשך של העמוד, כיון שהעמוד ממשיך מעל הציר כלפי מעלה, וניכר שהוא מן הצד].

מקרה נוסף שגילה הבודק של מוקד העירוב, במהלך בדיקת אחד הישובים, תושב שעשה לעצמו הרחבה לעירוב של המושב, מפני שהוא לא כלל את לול התרנגולים שלו, ועשה את העירוב בצורה שאינה כשרה. הבודק שהגיע לבדוק את העירוב של המשוב, הסתובב יחד עם הרב המקומי וכשהגיעו למקום הזה אמר הרב שהתוספת הזו אינה באחריותו, וכבר העיר פעם אחת לבעה"ב, וראה שלא קיבל את דבריו, ולכן אין לו אחריות על כך. והנה במקרה זה התושב העתיק יפה מעמודי העירוב הקיימים שיש מעליהם צורת V, והלך ועשה כעין זה בצורה פרימטיבית ע"י ענף עץ שיש לו פיצול של שני ענפים, ותקע את ענף העץ בראש צינור ברזל. כמובן שענף עץ אינו דבר ישר כ"כ, וכיון שהענף אינו נכנס בעמוד לגמרי, אלא ממשיך לגובה כחצי מטר, יוצא שהענף נוטה מהעמוד, והחוט אינו מכוון מעל ראש העמוד.

ראש העמוד שעשה תושב מענף עץ

בעיה זו תלויה בנידון של עמוד עקום, שהחוט יושב מעל ראש העמוד, ורק אינו מכוון מעל החלק התחתון, שבעירובי הישובים והעירוניים מקילים בזה בלית ברירה [ורק מידי תקופה משקיעים ביישור העמודים]. לעומת זאת בעירובים שכונתיים מקפידים מאוד, ולא מתירים עמוד עקום. ומ"מ מקרה זה אינו דומה לחוט שאינו מכוון מעל הלחי, שהוא פסול מן הדין (כמבואר במשנ"ב סי' שס"ב ס"ק ס"ג, וסי' שס"ג ס"ק קי"ד), משא"כ כאן ניתן להחשיב את העין כהמשך של העמוד [למרות שהוא קצת משונה בעביו וצורתו], אמנם יתכן שיחשב פתחי שימאי, ולמרות שהוא מעל י' טפחים, מ"מ לא שייך לומר את ההיתר של דל מהכא את החלק העליון כאילו אינו, כיון שהעמדו עקום ואנו זקוקים לו להכשר העמוד, כסברת השעה"צ (סי' שס"ג ס"ק י"א). ועכ"פ אם ננקוט להקל, שנחשב המשך לעמוד, יהיה דינו כדין עמוד עקום שיש מקילים בו.

אבל היתה בו בעיה אחרת, שהחוט הקשור מעל ראש העמוד, היה רפוי ביותר, בצורה חריגה מאוד, עד כדי שהחוט ירד לתוך י' טפחים מהקרקע ובצורה כזו הצוה"פ פסולה, מפני שצריך שיהיה בצוה"פ חלל י' טפחים. הדבר הזה מאוד מוזר, משום שמתיחת החוט היא דבר קל, וגם אם לא יהיה מתוח לגמרי, מ"מ להשאיר אותו כ"כ רפוי זה פלא. איננו יכולים לדון את הסיבות הגורמות לאותו אדם להזניח כ"כ את העירוב, שהוא סומך עליו למנוע חילול שבת ח"ו.

חוט העירוב הפרטי יורד קרוב לאדמה

בבית עושים טוב בעירוב מספיק שכעת הוא כשר

אבל יש הרגשה מצויה, שצריך לדעת להינצל ממנה, אדם שבונה בית או סככה או כל גדר, הוא דורש מהמתקין שיעשה אותה חזקה שלא תיפול גם בעוד כמה שנים, ושיעשה אותה יפה, ולא עם השלמות וחורים. וזה גם כאשר מבחינת המטרה שהוא עושה את הגדר, היא טובה גם אם היא קשורה בחוטי ברזל, בכל זאת כשעושים רוצים שיהיה טוב. לעומת זאת אדם שעושה עירוב, מרגיש שמספיק לעשות את המינימום שמתיר ע"פ הלכה, לא צריך שיהיה חזק ולא צריך שיהיה יפה. אם זה מותר, זה כבר טוב. ולכן הוא מסוגל לעשות את העירוב ממקלות עץ דקים, שאם מותחים את החוט חזק, העמוד יכול להישבר, ולכן משאיר אותו רפוי. או שעושה לחיים מקרשים, ואינו טורח להביא מומחה שיבדוק עם מכשיר, האם הלחי מכוון מתחת החוט, והרבה פעמים מתברר אח"כ שהעירוב שעשה אינו כשר, או שהיה כשר והתקלקל. ההרגשה הזו קיימת ברמה מסוימת גם אצל אחראים על עירובים, שמשתמשים בפתרונות שהם מוגדרים כשרים, אך לא מוגדרים טובים.

מטרתינו בזה לעורר על הדבר, לראות עד היכן הדברים יכולים להגיע, מה הן ההשלכות שיוצאות שמתברר לאחר זמן על עירובים שאינם כשרים. וצריך זהירות רבה כשנתקעים ביום שישי ועושים פתרון זמני, להקפיד לעשות אותו בצורה טובה וחזקה. וק"ו כשמתקינים את הדברים הקבועים, הלחיים והעמודים והגדרות, להשקיע שיהיו בצורה בטוחה וראויה.

שאלות רבות בתחומין לקראת חג השבועות

לקראת חג השבועות הגיעו למוקד שאלות רבות בעניני התחומין, שבס"ד נכנסה בציבור מודעות גדולה מאוד, להבין שהתחום המותר הוא לא גדול, בסה"כ כקילומטר אחד, שהוא מרחק הליכה כרבע שעה בלבד, ובהליכה מהירה אפילו פחות מעשר דקות. ובמרחקים של ימינו אדם הולך לישוב בסמוך כחצי שעה, שהוא יותר מכפול משיעור התחום. רבים ביקשו שנמדוד להם מקומות שמעולם לא שאלו עליהם, ורבני המוקד ישבו על המפות וחישבו ומדדו את הדרכים והפתרונות האפשריים.

השאלות היו מגוונות מאוד, מכל מיני מקרים, אחד מהם היה מוהל שהתבקש מרב בעיר הרחוקה חמש קילומטר, לבוא ביו"ט למול, ואמר לו שאם הוא לא יבוא ידחו את המילה. [הרב סמך על מישהו שעשה חישוב להתיר ע"י ריבועים ועירובים שלערים, אבל המוהל שהוא אברך לא רצה לסמוך על כך, והתחבט מאוד מהלעשות. ולבסוף הרבהודיע שמצא מוהל אחר]. וכן בוגדרי הישיבות שבאו מערי השדה, ביקשו ללמוד בליל שבועות בבית המדרש בו הם למדו תורה ונתעלו [עי' רש"י בפסחים (דף ע:) דאמר רב יוסף אי לאו האי יומא (יום מתן תורתינו) שלמדתי תורה ונתרוממתי], אברכים שביקשו להגיע משכונות רבות בירושלים אל הכותל המערבי. אנשים ששהו עם קרוביהם בבתי חולים, וביקשו להגיע לתפילת שחרית של שבועות לבית כנסת מסודר, או לחזור לסעודת יו"ט לביתם. ועוד מקרים שונים שהתקשרו למוקד לדעת דבר ה' זו הלכה.

לפני שרות התגיירה, נשאלה על הזהירות בתחום שבת

במגילת רות שקוראים בחג השבועות, נזכר הענין של איסור התחומין, כאחד מהדברים המאפיינים את ההגבלות שזכינו בשמירת המצוות. כאשר רות המואביה ביקשה ללכת עם נעמי לארץ ישראל ולהתגייר, אמרה לה נעמי שהגירות מחייבת את האדם, ונתנה לה כמה דוגמאות, ומתשובת רות לנעמי "באשר תלכי אלך, באשר תלוני אלון וכו" דורשת הגמרא (יבמות דף מז:) איזה דוגמאות היא אמרה לה, שאחת מהם היא איסור היציאה מחוץ לתחום. וכך מבארת הגמרא, אמרה לה אסור לן תחום שבת, ורות השיבה "באשר תלכי אלך". אסור לן יחוד, ורות השיבה "באשר תליני אלין" מצווים אנו על תרי"ג מצוות, אסור לנו עבודה זרה, ויש חיוב ארבע מיתות ב"ד לעבירות מסוימות, אלו השאלות ששאלה נעמי את רות אם היא מוכנה לקבל את עול המצוות, ומתוך כל המצוות לא פירטה אלא "תחום שבת", יחוד ועבודה זרה.

כמובן הענין צריך ביאור מדוע תחום שבת הוא כל כך מיוחד, שאותו בחרה נעמי ברגעים אלו לבדוק את רצונה של רות להתגייר. ומ"מ אנו רואים את החשיבות הגדולה של מצוה זו, בין אם היא מדאוריתא ובין אם היא מדברי חכמים, וכמה צריכים אנו ללמוד להיזהר שלא להיכשל בה.

בשנה זו שחג השבועות חל ביום ראשון, סמוך לשבת, היה דין מיוחד בהנחת עירוב תחומין, שהוא גורם שלא לכל אדם אפשר להניח עירוב תחומין לחג השבועות, ולצורך הבנת הענין יש להקדים, מהו ענין הנחת עירוב תחומין.

לכל אדם יש אלפיים אמה לכל רוח ממקום שביתתו, דהיינו מהמקום העיקרי שלו בשבת שהוא המקום שבו הוא עתיד לאכול את רוב סעודות השבת [דקי"ל מקום פיתא עיקר (שו"ע סי' ש"ע ס"ה, וסי' ת"ט ס"ז)]. כדי להקל על האדם שצריך ללכת בשבת למקום מסוים לדבר מצוה, נתנו חז"ל אפשרות להניח פת בדרך ולקבוע את שביתתו במקום שהניח פתו, ועי"ז מותר ללכת בכיוון זה ארבעת אלפים אמה, שהרי יש לו אלפיים לכל צד ממקום העירוב. זהו הענין של עירוב תחומין. כלומר, העירוב לא מתיר סתם עוד אלפיים, אלא הוא קובע שמרכז השביתה יהיה בדרך, וממילא יש ממנו אלפיים לכל צד, שהם בסה"כ ארבעת אלפים לכיוון מסוים.

והנה אדם שמניח עירוב תחומין, צריך שיהיה מותר לו להגיע אל מקום הנחת העירוב, ואם יניח אותו במרחק אלפיים אמה ממקומו, באופן שאסור לו להגיע לעירובו, לא יחול לו העירוב תחומין כלל. ולפ"ז אם נקח דוגמא, אדם מבני ברק שמניח עירוב תחומין בעיר תל אביב, [שיש ביניהם הפסק של קמ"א אמה לאורך כביש נתיבי איילון], יצטרך להניח בתוך אלפיים הסמוכות לב"ב, באופן שיהיה מותר לו ללכת לשם בבין השמשות של כניסת השבת.

אמנם בהוראות שכתב החזו"א (בשנת תשי"ב) כיצד לעשות עירוב תחומין מב"ב לת"א, כתב שאפשר להניח את העירוב גם באמצע תל אביב, למרות שאותו מקום הוא מחוץ לאלפיים של ב"ב. והטעם שמותר לעשות כן, מפני שאפשר להתחשב במצב שיחול לאחר הנחת העירוב, שאז שביתתו תהיה בתוך תל אביב וכל העיר נחשבת לו כד' אמותיו [כיון שהניח את העירוב בתוך העיר], וממילא יכול ללכת לכל העיר ת"א, ומותר להניח את העירוב בכל מקום בעיר.

על פי זה נוהגים בזמנינו בעשיית עירובי התחומין הציבוריים, שאפשר להניחם בכל מקום בעיר. כגון בעירוב שנעשה עבור הולכים מב"ב פ"ת [באופנים מסוימים, ע"י יצירת קשר עם המוקד לפני שבת], מקום הנחת העירוב היא במרכז פ"ת, רחוק מבני ברק יותר מאלפיים אמה, ובעצם אסור לאדם מבני ברק להגיע למקום העירוב, אלא שכיון שע"י שהניח וזכה בעירוב ובשביתה בפתח תקוה, נעשית לו העיר פ"ת כד' אמותיו, מותר לו ללכת גם למרכז פ"ת, וזה מועיל להחשב שהעירוב במקום המותר לו ללכת לשם, דהיינו שאחר שיחול העירוב יהיה מותר לו ללכת לשם [באופן שהוא נמצא בתוך התחום של פ"ת, לפי החישוב שלאחר קניית העירוב, או שיש לו היתר ללכת לפ"ת ע"י דין עיר שלן בה בבני ברק, ואכמ"ל].

הגבלה בעשיית עירוב תחומין ביו"ט הסמוך לשבת

והנה כל זה נכון בשבת רגילה או ביו"ט לבד, שבבין השמשות של כניסת שבת, מותר ללכת לכל מקום שיהיה מותר לו ביום השבת. אבל כאשר יש יו"ט ושבת הסמוכים זה לזה [או שני ימים טובים של ר"ה], שבבין השמשות צריך להחמיר כדין שני הימים, אינו יכול ללכת אלא למקום שמותר לו להיות בשני הימים. ולדוגמא בשנה זו שחל חג השבועות ביום ראשון, ואדם רוצה להניח עירוב תחומין בשביל שיחול ליו"ט ולא לשבת, [כדי שבשבת יהיה מותר ללכת לצד השני של בני ברק], הרי אינו יכול ללכת בבין השמשות של כניסת החג למרכז פ"ת, כי יש לו עדיין דיני שבת שהתחום מסתיים בתחילת פ"ת בשכונת הדר גנים. לכן במקרה כזה צריך להניח את העירוב במקום קרוב לב"ב, בבתים הראשונים שהם עדיין בתחום של האלפים של ב"ב. ודין זה לפעמים קשה לעשותו כשאין מי שישמור על השמן באותם בתים. במוקד הטלפוני של "מוקד העירוב" וארגון "ערבתם" הנותנים מענה לבירורים על עירובי התחומין ע"י הרבנים, היו מודעים לכך שבפעם הזו לא כל עירוב תחומין מועיל, וימים אלו שונים משאר השבתות.

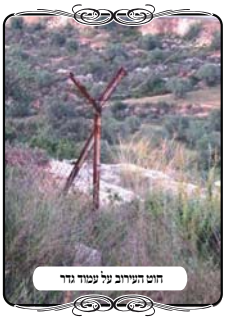
קשירת החוט לעמודי גדר שיש להם שני ראשים אלכסוניים

במהלך בדיקת העירובים הישובים, הגיע הבודק למקום שהאחראי המציא פתרון חדש לעשות צורת הפתח. באותו אזור היתה גדר רשת ישנה, שהקיפה את הישוב להגנה מפני פולשים שאינם רצויים, ובמשך הזמן היא נהרסה, [ולא בנו אחרת במקומה, משום שעברו לשיטה אחרת, של מצלמות ורדארים אלקטרונים]. האחראי שחיפש דרך קלה לעשות היקף של עירוב, מצא פתרון להשתמש בעמודי הגדר שנותרו לאורך הישוב. העמודים היו בצורת Y, והוא ידע שהחוט צריך להיות מעל גדר ראש העמוד, לכן הוא העביר וקשר את החוט באמצע בין שני השיניים העליונים, ויוצא שהחוט נמצא בדיוק מעל העמוד העיקרי.

מחלוקת המשנ"ב והחזו"א בחוט בתוך חריץ או חור

הבודק שעבר אותו על העירוב, החמיא לו על הרעיון, אבל הוסיף שלכאורה דבר כזה שנוי במחלוקת המשנ"ב והחזו"א, שדיברו על מקרה קצת דומה. המשנ"ב (סי' שס"ב ס"ק ס"ד) כותב מה הדין כשעשה חריץ בראש העמוד, והכנים את החוט בתוך החריץ [כעין הצורה שעושים לתומכי הסכך של סוכות, ובפרגולה], וזה לשון המשנ"ב. אם הקנה שלמעלה תחוב בין קנה לקנה, שנחקק קצת בקנים כעין שעושים האומנים, והקנים עודפים למעלה על גב הקנה שמונח ביניהם, [כלומר, שני הצדדים שבולטים מעל החריץ, ממשיכים מעל גובה החוט המונח בתוך החריץ], מסתפק הפרי מגדים, ומצדד בזה להחמיר, עכ"ל. מדברי המשנ"ב נראה שנוקט להחמיר במקרה כזה, והטעם מפני שנחשב שהחוט אינו מעל ראש העמוד, שהרי העמוד ממשיך ועולה מעליו.

ובחזו"א (סי' ע"א סק"ט) חולק על המשנ"ב, משום שאפשר לומר דל מהכא את הצדדים הבולטים, שאין בהם צורך לצורת הפתח, ונמצא שהחוט מעל עיקר העמוד. [ונחלקו הלומדים האם החזו"א אומר דל מהכא רק על הצדדים של העמוד, באופן שבנקודה של החוט באמת אין העמוד ממשיך מעליו, ולא כאשר הכניסו את החוט בחור שבתוך העמוד, שהעמוד ממשיך מעל החוט ממש. או שמא גם בזה ניתן להכשיר, ע"י שלא מתחשבים במה שמעל החוט].

חוט העירוב על עמוד גדר

לפי דברים אלו נראה שגם העמוד היצירתי של הגדר, שהחוט עובר בין שני שיניו], דינו תלוי במחלוקת זו, שהרי זה כמו עמוד שחקק באמצע, והוא ממשיך ועולה בשני הצדדים, שלדעת המשנ"ב יש להחמיר שנחשב שהחוט אינו מעל כל העמוד, כיון שאינו מעל גובה הראשים שבצדדים. ולדעת החזו"א הוא כשר. וא"כ קשה להתיר לעשות עירוב ע"פ חזו"א נגד פסק המשנ"ב, בפרט שמדובר בציבור שנמשך יותר אחרי פסקי המשנ"ב.

אולם יש להסתפק ולומר שאולי עמוד כזה עדיף מעמוד ישר שחקק בו, כי לפי צורתו יש לומר שהקוים האלכסוניים אינם המשך של העמוד האמצעי, אלא הם תוספת צדדית, וא"כ החוט נחשב מעל גביו כלפי העמוד שבאמצע, ויהיה כשר גם לדעת המשנ"ב.

ואם תאמר הרי מקרה זה דומה ממש לעמודי העירוב, שעושים שני שיניים מעל העמוד, והחוט עובר ביניהם, והוא נמצא נמוך מקצה ראשי השיניים. התשובה לכך מבואר במשנ"ב, שהוא האוסר בחקק בעמוד, ומ"מ כתב (שם) שאם נעץ מסמר בראש העמוד וכרך את החוט סביב, הרי זה כשר, כיון שעכ"פ מונח מלמעלה נגד הקנה [העמוד]. וכוונתו כיון שברור שהמסמר אינו המשך של העמוד, אלא תוספת לסייע לקשור את החוט, ולכן מועיל שביחם לעמוד עצמו הוא מעל גביו. [וי"א שהכוונה כיון שבקצה העמדו אין שיניים ובשפת העמוד החוט מעליו ללא שיניים]. ולפ"ז גם בצורה המקובלת שיש שני שיניים מעל ראש העמוד, והחוט שוכב ביניהם, אין לדמות אותם למקרה של חריץ בראש העמוד, שהעמוד עצמו ממשיך כלפי מעלה, אלא הם דומים למסמר שבראש העמוד, שהוא כשר כיון שמתחשבים רק בעמוד עצמו, שהחוט שוכב על גביו ממש.

ולמעשה לגבי עמודי הגדר הנ"ל הורו רבני העירובים שדינם תלוי במחלוקת שלדעת החזו"א הם כשרים, אבל לדעת המשנ"ב אינם כשרים. א. משום שהמוטות נחשבים המשך של העמוד, [גם כאשר הם חתיכות נפרדות שמולחמות], כיון שזו צורת העמוד.

צורת ראשי העמודים במסמר או עם V ובענין חוט שוקע

בענין זה עלה נידון לפני שבוע, כאשר הובא הספר החדש של גליונות "תיקוני עירובין", לפני ת"ח גדול בירושלים, הבקי במיוחד בהלכות עירובין ובפרקטיקה של ההלכות, ובהיותו מדפדף בין דפי הספר, הוא הבחין בתמונה של ראש עמוד, ועליה כתוב שזו צורת ראשי העמודים המקובלת כיום. הת"ח הרים את עיניו וטען מנין זה נהיה הצורה המקובלת, הרי יש בזה בעיה חמורה. שהמשנ"ב (סי' שס"ב בשעה"צ ס"ק נ"ו) מביא את דברי המשכנות יעקב, שאם לא ימתח את החוט בחזקה והחוט ישקע באמצע ונכפף כלפי מטה בעיגול, יש ליזהר לתקנו [ולא ביאר מה השיעור של שקיעת החוט]. והחזו"א נקט דין זה מעיקר הדין, שאם החוט שוקע מראשי העמודים, הרי זה כצוה"פ מן הצד, כיון שאם נמדוד את האמצע בקו אוירי ישר, [ביחס לראשי העמודים], נראה שאמצע החוט נמצא מתחת גובה ראשי העמודים, והוא פסול. [ולפי טעם זה, שנזכר גם בתו"ד המשכנות יעקב, גם שקיעה מועטת פוסלת, כל שהחוט יורד מגובה ראשי העמודים]. והרי כל חוט שהוא, גם כשמותחים אותו, הוא שוקע מעט באמצע, לפחות סנטימטר, וא"כ כאשר עושים את ראשי העמודים בצורה כזו, ברור שהחוט ישקע מעט וירד מתחת לגובה ראשי העמודים, ויהיה פסול לדעת החזו"א, וגם לדעת המשנ"ב אינו ראוי.

מטעם זה רצה הת"ח הנ"ל שישתמשו בצורה הישנה, שלדבריו היא היתה יותר טובה מבחינה זו. שהיו עושים בראש העמוד רק שן אחת, כמו המסמר המוזכר במשנ"ב, ואז קושרים את החוט בגובה של המסמר, ובצורה כזו החוט גבוה 8-5 ס"מ מעל ראש העמוד, ולמרות שהוא שוקע מעט סנטימטר או שנים, עדיין הוא מעל ראש העמוד.

והנה האמת היא שבצורה הישנה קשה מאוד לתחזק את העירוב, כיון שכל חוט שנקרע, צריך להביא סולם לטפס לגובה חמש מטר, שזה גם קשה וגם מסוכן, וכיום העובדים לא מוכנים לעשות דבר כזה. ובלא"ה אדם שנמצא בגובה כזה, קשה לו להתרכז במתיחת החוט, ברמה גבוהה כ"כ. וא"כ בכל אופן בעירובים פשוטים החוט יהיה שוקע מראשי העמודים, ובפרט שהפועלים לא היו יודעים שדורשים מהם לקשור בגובה המסמר, והיו קושרים בסמוך לחיבור לראש העמוד, שזה יותר קל מבחינה טכנית, ושוב היה המצב שהחוט ישוב על העמוד ממש.

כיפת ברזל ועליה וי V, הצורה המקובלת

ורק במקומות בודדים כמו העירוב שבשכונת הת"ח הנ"ל, יש צוה"פ שהחוט קשור בצורה כזו בגובה המסמר ובצורה מתוחה, אך זה לא יכול להיות פתרון לכלל העירובים, גם משום הקושי שבדבר, וגם משום שלא נשיג את התועלת שהוא רוצה.

ובאמת כיום כמעט כל הערים והישובים משתמשים בצורה הזו של הV, [וגם בזה יש שעושים בצורה טובה ויש שקושרים בצורה בעייתית, עיין דוגמאות שהובאו לעיל גליונות 43, 48]. ובצורה כזו קל לקשור חוט ע"י מוט טלסקופי, שמניח את החוט בין שני השיניים, ואז מושכים אותו מלמטה וקושרים למטה ללא מאמץ גדול. כמו כן יש אפשרות למתוח חזק, כיון שהמשיכה היא כשעומדים למטה על הקרקע.

חוט העירוב קשור למסמר גבוה מראש העמוד

ומ"מ ברור שיש לציין שהבעיה קיימת, שבאמת החוט שוקע מגובה ראש העמוד, וגם אם בתחילה מותחים חזק, הרי במשך הזמן החוט מתרופף מעט מחמת שינויי הקור והחום שגורמות לו להתרחב, וזה מוריד את כשרות העירוב, למצב שלפי דעת החזו"א אינו כשר, ולפי דעת המשנ"ב אינו ראוי. ולכן בעירובים השכונתיים הטובים, מקפידים מאוד לעשות לחיים לפני כל עמוד כדי לפתור את הבעיה הזו, שעי"ז העמוד האמיתי הוא הלחי, וגבהו נמוך, והחוט לעולם לא יורד מתחת לראש הלחי. אבל במקומות שאין לחיים, מצוי שתהיה בעיה של חוט שוקע, והם מקילים בה, כאשר מדובר בשיעור שאינו ניכר לעין. וצ"ע מהו השיעור בענין זה, והאם יש מקור לכך.

הנגררת החדשה והציוד המשוכלל בפעולה

בשבועות האחרונים היה למוקד העירוב הוצאה גדולה ברכישת נגררת חדשה, עם גנרטור חדש וציוד יקר ומשוכלל, שישמש בס"ד להקמת עירובים בצורה טובה ומהירה. ובס"ד כבר הקימו עמה עירובים בכמה ערים בארץ, בהקמת הרחבה גדולה לעירוב שכונתי ברמת בית שמש, בהקמת עירוב שכונתי בשכונה בירושלים, השלמת עירוב שכונתי בפתח תקוה, והקמת כמה עשרות עמודים נוספים בישוב, שכבר כמה שנים שלא היה בו עירוב. אנו מודים בזאת לכל המסייעים והתורמים, שמסייעים בידינו להמשיך בפעילות הרבה לזיכוי הרבים בשמירת השבת.

בהקמת העירובים שכונתיים בתוככי הערים, יש את התמודדויות עם תושבים שמתנגדים, חלקם שאינם שומרי מצוות, וחלקם טוענים שמספיק

העירוב הכללי, ויש גם אנשים שגרים בסמוך למקום העמוד והוא מפריע להם מסיבה טכנית או רגשית. בכל המקרים משתדלים למצוא דרך להסתדר עם כולם בדרכים נעימות, ויתן ה' שנצליח תמיד בכל מקום ומקום, להעמיד את העירוב בצורה מהודרת וטובה, וגם תתקבל על הסביבה, בלי עיכובים וויכוחים.

תושבים שרוצים עירוב למרות שאינם שומרים שבת

דבר מיוחד ויוצא דופן, היה בהקמת העירוב בישוב הנזכר. באותו ישוב רובם אינם מוגדרים כשומרי שבת, ובכל זאת היתה שמחה רבה אצל כל התושבים, על היוזמה הטובה לחדש ולתקן את העירוב במושב, שהיה מושבת במשך כמה שנים. ראש הועד המקומי סיפר למוקד העירוב, על תושבים שתרמו בחודש שעבר סכומים של שלושת אלפי שקלים בשביל הקמת העירוב, למרות שאינם נשמרים מטלטול במצב הקיים. הדברים האלו עוררו שאלה גדולה בהגדרתם לגבי הדין של מחלל שבת שאוסר את העירוב, מה הדין באדם שרואים שהוא מוכן לתת סכום כה גדול בשביל שיעשו עירוב למען שמירת השבת.

בשבוע זה כשהעובדים הגיעו לקצה המושב, ראו שיש בקצה המושב מבנה מוזנח, שנראה כמו מחסן עזוב, וחשבו לחסוך בעמודים ולסיים את העירוב לפני המבנה. תוך כדי שהם חופרים ניגש השכן בבנין הפנימי יותר, ואמר שבמבנה הזה יש ג"כ אדם שגר בתוכו, אדם זה הוא עולה מרוסיה שאינו שומר שבת, אבל הוא אומר שהוא יהודי. המפקח על ההתקנה שהיה נוכח באותו זמן, עצר את העובדים בחפירתם ואמר, שאם יש שם יהודי, צריכים להכניס גם אותו. ובקשר לדין של מי שהוא מחלל שבת, הרי בלא"ה צריך למצוא פתרון לכל המושב. מיד הם שינו את התכנית, והוסיפו עוד שני עמודים, כדי להכניס גם את המבנה האחרון. בתוך כדי עבודתם יצא התושב הרוסי בקול שמחה, והודה על כך שמתקנים את העמודים האלו, ואמר שבדיוק לפני כמה שבועות הוא דיבר על כך, איך יתכן שזה לא תקין, שהוא רואה שאין חוטים על מספר העמודים שעוד היו פזורים פה ושם. מרוב שמחה הוא הלך והביא ארבעה אבטיחים שנלקטו באותו יום מהשדה, ונתן לכל אחד מהעובדים אבטיח שלם.

מתוך כך העלה מוקד העירוב את השאלה הקשה לפני רבני העירובים, איך להגדיר תושבים כאלו בהלכות עירובין, האם הם אוסרים את העירוב, או שמא הם נחשבים מודים בעירוב שהרי רוצים אותו מאוד, או אולי תינוקות שנשבו, ואפשר לשתף אותם בפת בלי שכירות.

הגדרת חילונים מסורתיים בזמנינו לענין עירוב

והנה תשובת הרבנים היתה שיש בזה תערובת של הגדרות, כלומר שמצד אחד הוא לא בגדר תינוק שנשבה שאינו יודע, אלא גם מה שהוא יודע לפי רמת הידיעות שלו, הוא אינו שומר. והוא יודע שעושים עירוב כדי שיהיה מותר לטלטל בשבת, וגם כשאין עירוב הוא לא נמנע מכך רח"ל. מצד שני הוא חי בהרגשה של יהודי מאמין, ע"י תיאוריה מסוימת שיש גם כזה יהודי. מסתבר שהרגשה זו באה מתוך הקלקול של החברה, שהוא רואה רבים שאינם מקיימים מצוות, ולומד מהם שגם כך אפשר להחשב יהודי מאמין בלב רח"ל, וזה קרוב לגדר של תינוק שנשבה שכתב החזו"א שנתגדל בחינוך הרע. [וכאן גם כשהתגדל בחינוך דתי וירד, היינו משום שלמד דרך מקולקלת חדשה]. ומ"מ הוסיפו הרבנים שאדם כזה יודע בתוכו שצריך לשמור יותר, ובעת צרה רח"ל הוא מקבל לשמור מצוות נוספות כגון תפילין וברכות, או שמירת שבת ברמה מסוימת, א"כ מה שהוא חי בתיאוריה הזו של מאמין בלב ואינו מקיים, זה הבנה שנבנתה גם מחמת הרצון לפרוק עול, וזה בגדר מומר לתיאבון, ואי אפשר להגדירו כתינוק שנשבה. ויש עוד להאריך בזה, וכן יש לדון האם הם לא יחללו שבת בפני אדם גדול, וכמובן שאי אפשר לכלול את כולם בהגדרה אחת, ואכמ"ל.

ולכן למעשה הורו הרבנים שיש כאן מורכבות של תינוק שנשבה [לפ"ד החזו"א] יחד עם בחינה של מומר, ואי אפשר להקל להחשיבו ממש כתינוק שנשבה, אלא הוא ספק מומר, וצריך להתיר את רשותו ע"י שכירות או ע"י שכירו ולקיטו.

ויש להוסף שכל מש"כ לדון אם נחשב תינוק שנשבה, היינו רק לפי דעת החזו"א בענין זה (או"ח סי' פ"ז, ס"ק י"ד), אבל כבר כתבו בספרי זמנינו שרבים מפוסקי זמנינו נקטו שאם הוא יודע על שמירת המצוות, לא מועיל מה שנתחנך ברעה להגדירו כתינוק שנשבה, אלא דינו כמומר, כמבואר ברמ"א (יו"ד סי' קנ"ט ס"ג) ועי' מה שהבאנו בזה בחוברת "פתח העירוב" דיני מומר, סעיף י"ב ע"פ שו"ת שבט הלוי (ח"ב סי' קע"ב, ח"ט סי' קצ"ח), שבות יצחק (הל' יו"ט פי"ד פט"ו).

תרומות לסידור העירוב בשלשה ישובים מבוקשים

במוקד העירוב יש כעת שלשה ישובים מבוקשים, שמתארחים בהם משפחות בני תורה, ורבים מבררים על כשרותם, אך כדי להביא אותם למצב כשר לבני תורה אנו זקוקים להוסיף על ההשקעה של האחראי מטעם המושב, ותקציב זה לא ניתן לקבל מהמושב, ולכן הדברים מתעכבים כבר למעלה מחודש. אנו פונים בזאת לכל מי שחפץ לזכות במצוה, ע"י תרומה שסייע לשלוח לשם את עובדי מוקד העירוב, שיסדרו את הדברים הנצרכים.

סידור העירוב בישוב י. 1200 ש"ח

סידור העירוב בישוב ח. 2400 ש"ח

סידור העירוב בישוב ח.ז. 6400 ש"ח

לתרומות נא לפנות לט' של מוקד העירוב 054-8483320

וכל המסייעים יזכו לברכת השבת מקור הברכה

בס"ד הופיע ויצא לאור

מאות דינים
ושאלות הלכתיות עם תמונות

לחי שאינו בדיוק מתחת החוט
סוגי מכשירים לבדיקת מקום הלחי
כמה מקפידים על עמוד שהתעקם
מהו התחום של מירון
עשרות מקרים שהחוט היה קשור מהצד
דבר המפסיק בין הלחי לחוט
שטחי קוצים יותר מבית סאתיים
שיחים שמגיעים לי' טפחים
עומד מרובה שאינו מכוון
עגלה שהיתה בחדר מדרגות
פירצה שעוברים בה ילדים
כיצד שוכרים ממחלל שבת
גדרות שנפסלו בהצטברות חול
באיזו צורה אפשר להשתמש בעמודי חשמל
ועוד...

כולל מאות שאלות הלכתיות אקטואליות
המתחדשות מידי שבוע
בבדיקת העירובים השכונתיים
מלווה בתמונות להמחשת הדברים

ובכופו מפתח ענינים מורחב ומפורט
וקובץ תמונות הגליונות בהדפסה צבעונית

גליונות 1-80

ניתן לרכוש את הספר:
★בחנויות הספרים המובחרות - הפצה **"יפה נוף"**
★ משלוח עד הבית חינם (בכרטיס אשראי בלבד)
מכר-רב: 05485-390-22
★**בנקודות המכירה** בבתים ובכוללים (בהנחה של 10 ש"ח)

אלעד – רח' חוני המעגל 30 דירה 1 טל: 03-9096104
בני ברק – רח' אור החיים 23 טל: 03-6195849
ביתר – האדמו"ר מווזעניץ 1 טל: 052-7112068
ירושלים – בית וגן רח' הפסגה 42 טל: 052-7164161
כרמיאל – ישיבת רינה של תורה טל: 052-7161058
קרית ספר – רח' אור החיים 14 טל: 08-9798930

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי
קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים
ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 96
סיון תשע"ו

תגובת הקוראים לייצור מיוחד בצורת ראשי העמודים

בתחילת הגליון ברצוננו להתייחס למאמר שנכתב בגליון הקודם, נידון מעניין בענין צורת ראשי העמודים של העירוב, מהי הצורה הטובה מבחינה הלכתית.

הצורה הרגילה כיום, שעושים V על ראש העמוד והחוט יושב באמצע, על ראש העמוד. אך יש בה חסרון, מפני שכל חוט מתרופף מעט במשך הזמן, ואז אמצע החוט שוקע ויורד, ואם החוט יושב ממש מעל העמוד, א"כ כשהוא שוקע אפילו מעט, הרי הוא יורד מגובה ראש העמוד, ולדעת החזו"א (סי' ע' סק"י) יש בזה פסול של צורת הפתח מן הצד, שאמצע המשקוף (החוט) נמצא מן הצד של העמודים [ביניהם ולא מעליהם]. ובמשנ"ב ג"כ ציין לדברי המשכנות יעקב שדן בזה, וכתב בשעה"צ (סי' שס"ב ס"ק נ"ו) שיש ליזהר לתקנו. [אמנם במשנ"ב לא מפורש מה הטעם ובאיזה שיעור].

מחמת בעיה זו, היה ת"ח שטען שהצורה הטובה היא כמו שהיה פעם, שיש וו אחד בראש העמוד, וקושרים את החוט סביבו בגובה כשמונה ס"מ מעל ראש העמוד, כדי שגם כשהחוט שוקע מעט, יהיה כולו מעל העמוד. אבל כתבנו שקשה לעשות כן, כיון שאז צריך לטפס לראש העמוד, לקשור כל חוט שנקרע. וגם קשה למותח כשנמצאים על סולם בגובה חמש מטרים, וגם פעם [לפני כעשרים שנה] שהיו ראשי העמודים בצורה כזו, היו קושרים סמוך לעמוד, ולא בגובה מראש העמוד, וממילא לא ירויחו בצורה זו כלל.

לאחר שהגליון הגיע לידי הקוראים החכמים, הגיעו הרבה תגובות בסגנון אחד, והציעו שיעשו את ראש העמוד מורכב משתי המעלות, דהיינו על ראש העמוד יחברו מסמר, ועל ראש המסמר יעשו את הV, ואז יוצא צורת Y, בצורה כזו אפשר לקשור בלי לעלות לראש העמוד, [כמו שעושים היום, ע"י מוט טלסקופי שמרים את החוט ומניחו בין שני הווים, והוא משתלשל משם למטה, ומחזיקים וקושרים למטה]. וכן אפשר בצורה זו למותח את החוט מלמטה בצורה חזקה. וגם נרויח את המעלה שהחוט גבוה מראש העמוד, באופן שאף אם ישקע מעט יהיה מעל העמוד.

דוגמית לייצור ראש העמוד החדש

והנה יפה העירו הקוראים, ובאמת הת"ח הנ"ל הציע מעצמו את הרעיון הזה, וכבר יצרו כמה ראשי עמודים כאלו, כדי לבדוק את האפשרות הזו. אך כמובן שיש בזה קושי והשקעה טכנית טובה. מפני שאם יעשו את המסמר מברזל דק כפי שהיו עושים, הוא יתכופף במתיחת החוט, או שישר המקום של ההלחמה, וכאשר העמוד כבר עומד ונשבר ראש העמוד, קשה מאוד לתקנו, כי אי אפשר לעמדו על סולם ולרתך בגובה מעל ראש העובד (מפני הסכנה), וחייבים להביא מנוף או טרקטור כדי לתקן את ראשי העמודים. ויש סיכוי גדול שיהיה מזה בעיות יותר קשות. [משא"כ בצורה של ה-V, אין המתיחה מושכת את ההלחמה, כיון שהחוט יושב ולוחץ על העמוד עצמו]. ולכן בפתרון הנ"ל צריך להשתמש בברזל עבה וייצור מיוחד בהלחמה של המפעל, שרק המקומות המהדרים יוכלו להשתמש בו.

הבהרה נוספת בענין מש"כ בגליון הקודם, על צוה"פ שעשתה משפחה, ע"י קשירת חוט על הציר מן הצד, יש לציין שהדברים נכתבו בכוונה לאחר כמה שבועות, כדי שלא יוכלו להבין מי היה בעל השמחה, כדרכנו להסתיר את המקומות מפני הכבוד.

השקעה רבה בהקמת עירוב שכונתי

בשבועות אלו יש פעילות נרחבת מאוד במוקד העירוב בם"ד, בהרבה תחומים גם בבדיקת והקמת עירובים שכונתיים, וגם בשיפור והידור העירובים בישובים, במקומות שיש פיקוח בסיסי שיכול להיות ראוי למשפחות אברכים, וגם בהקמת עירובי ישובים ברמה הראויה להם לפי הוראת הרבנים.

במהלך השבוע עסקו העובדים בהמשך הקמת עירוב שכונתי בירושלים, שנעשה בהקפדה על כל הדינים והחומרות, הנהוגות בעירובים השכונתיים. באזור זה יש עדיין הרבה משפחות שאינן נמנות על הציבור החרדי, ולכן האחראי היה צריך להשקיע הרבה מאמץ, לקבל רשות מהתושבים בכל מקום, ולעשות את העירוב בצורה אסטטית ויפה. באחד המקומות התקינו עמוד של עירוב, והתושב שגר בבנין הסמוך יצא והתנגד בכל תוקף, ואיים שיתלונן במשטרה ועוד. שכניו אמרו שאינם יודעים להסתדר איתו, ולא היה נראה להם פתרון כלשהו, אלא רק להוציא את הבנין שלו מהעירוב, ולהקטין את גבולות העירוב. בכל זאת האחראי לא התייאש, וההתאמץ והצליח בס"ד לקבל את הסכמת התושב, ע"י שעשה שינוי קטן באותו מקום.

צורת פתח מעוטרת להנחת דעת התושבים

במקום נוסף היה צריך לעשות צורת הפתח בכניסה לגינה, וכאשר הוא פנה לקבלת אישור מהעיריה, אמרו לו שבמקום הזה צריך לעשות שער מעוטר, שייראה כמו שער לנוי, ולא יהיה ניכר שהוא נעשה רק לצאת ידי חובת עירוב, כדי שלא יפריע בעיניהם של הציבור השונה. האברך ביקש ממוקד העירוב לבצע את הבקשה, והעובד המקצועי של המוקד שידיו רב לו גם בשאר עבודות, עשה להם שער מעוטר ויפה במיוחד, שאפשר לכוון בו גם לשם נוי העירוב.

שני דברים אלו, הם רק מעט מגודל ההשקעה הנצרכת בעשיית עירוב שכונתי מהודר. האברך באותה שכונה השקיע כמה חודשים בתכנון העירוב, למד את ההלכות, שאל את הרבנים עשרות שאלות, ואף הביא אותם לכמה מקומות לראות ולפסוק כיצד נכון לעשות. לאחר מכן פנה לגורמים הרשמיים, המתין לאישורים הנצרכים. אנו בודאי מכירים מהו להמתין לאישור כלשהו, ובפרט כשצריכים להשקיע בשבילו הרבה מאמץ, והדבר נתון לחסדיהם של אנשים שאינם מכירים צורך בעירוב שכונתי. ובכל זאת עם מאמץ ועקביות [והתיעצות נכונה], יש סייעתא דשמיא מיוחדת להצליח. אנו מברכים בזאת את האברך שעומד לקראת סיום העירוב, ומשקיע בלי שיודעים להעריך את השקעתו... יתן ה' שיזכה להשלים את העירוב כהלכתו, שיהיה מהודר בתכליתו, ויזכה הוא וכל בני ביתו, לברכה והצלחה ברוחניות ובגשמיות.

צורת הפתח מעוטרת שנעשתה עבור העירוב

משכירי דירות שעושים עירוב לחצר עבור משפחות האברכים

במקביל לעבודות העירובים השכונתיים הטובים, עסקו העובדים גם בשיפוץ ותיקון עירוב בשני ישובים, על מנת שיהיו רואים למשפחות אברכים יש לציין שיש התעוררות גדולה מאוד בציבור לברר ולדרוש עירובים ברמה טובה, המוכרים ע"י מוקד העירוב. ביום שישי האחרון היה בין המתקשרים, אדם שנסע עם משפחתו לישוב שהעירוב בו פסול כפשוטו, והדבר ידוע גם לשאר המוקדים הידועים בארץ, ומ"מ אין אפשרות לתקן שם את העירוב, כיון שהרב המקומי טוען שיש חוטי חשמל במרחק מהישוב, שהם עושים עירוב לכל האזור וד"ל. והנה הדברים הגיעו למצב שיש כמה תושבים שמשכירים דירות חרדים, [שמאיזה סיבה בוחרים לנסוע דוקא לישובים כאלו], ולכן הבעלים משכירים הידרות דאגו שיהיה עירוב לחצר הפרטית, או לפחות אומרים לשוכר שרוב החצר מוקפת גדר, ונותנים לו לעשות צורת הפתח, במקום שהם מבינים שזה פירצה. אותו אדם שהתקשר הגיע למשפחה מסוימת, שהזמינה את אחת האגודות שעוסקות בעירובים בארץ, ושילמה להם שיעשו עירוב למתחם של החצר, והם נתנו

למשפחה אישור בכתב שיש עירוב לחצר, על מנת שתוכל להשתמש בו עבור השוכרים החדרים. לאחר השבת התקשר בעל הדירות, וביקש שגם מוקד העירוב יאמר לשוכרים שהחצר מאושרת.

כמובן שלמרות האישור צריך שהשוכר יהיה מבין כיצד עושים עירוב לפחות לבדוק שהחוטים והעמודים נשארו כמו שהיו בהתקנתם, ושלא נפתחו פירצות נוספות, ולפעמים צריך למתוח את החוט. ואי אפשר לסמוך על מה שעשו, בלי שיהיה פיקוח כמו בכל עירוב. א"כ האישור במצב כזה שניתן לזמן ארוך, אינו מועיל כ"כ, אלא אם יהיו בו הוראות מפורטות מה לבדוק וכיצד לבדוק. ולכן מוקד העירוב אמר לו שישלח מישהו לבדוק את החצר. ומ"מ רואים שדרישת האברכים מועילה ומשפיעה לטובה גם במקומות רחוקים, ויהי רצון שהשפעה תמשיך לקדם את עשיית העירובים בצורה מהודרת, בכל מקום ומקום.

בירור על כשרות העירוב לפני הנסיעה לנופש

בגליון הקודם התפרסמה בקשה לתיקון עירובים בשלושה ישובים, שמשפחות רבות של אברכים מתארחות בהן, והעירוב שיש בהם אינו ראוי למשפחות אברכים, לפי הוראת מרנן פוסקי הדור. והרבה משפחות נתקעות בגלל זה בבית, או בבית מגורם, או בבית שמתארחים בו. יש משפחות שמתקשרות לפני ששוכרות דירה, ומבררות האם יוכלו לטלטל בישוב פלוני, וכששומעות שאי אפשר לטלטל בו, בוחרות לנסוע לשכונה חרדית מסודרת בעיר ולא למושב, או שמחמת זה מעדיפים לשבות בעיר מגורם, ולא לצאת למקומות הספר, שבהם לא יוכלו להישמר מטלטול שאינו כהלכה. אבל יש משפחות שמתקשרות ביום שישי, אחרי שכבר שכרו וכבר הגיעו למקום עם כל החבילות והמאכלים, ורק אז נזכרו שצריך גם שיהיה עירוב טוב.

במקרים אלו המשפחה הכניסה את עצמה לשעת הדחק, והמוקד משתדל לענות תשובה ברורה ולא ברורה, באופן שיהיה ברור שמדובר בבעיה שלדעת פוסקי הדור היא פוסלת מן הדין, ולא רק כחומרא, ולעומת זאת אם לבסוף הם כן יטלטלו [מחמת שיגרמו אחרי תושבי הישוב שמטלטלים, ויאמרו "מסתמא" יש עירוב כשר], לא יהיו בעיני עצמם כמחללי שבת, אלא יסמכו על מי שמיקל בענין.

יש קולות בישובים שפוסלות לדעת פוסקי הדור

ובאמת נושא העירוב שונה מהרבה דברים בהלכה ובכשרות, שגם בישובים שמפקחים על העירוב, יש קולות שנפוצות ביותר שההיתר שלהן דחוק מאוד, ובחלק מהן לדעת המשנ"ב או החזו"א ומרנן פוסקי הדור, הן פוסלות מן הדין, כגון הנושא של שטחי קוצים שיש בהם יותר מבית סאתיים, שבעירובים העירוניים מקילים בהם, בטענה שאינם כמו שטחים שהוקצו לזרעים שזורעים אותם בידיים, ואילו מרן הגריש"א זצ"ל הורה באופן ברור שהם פוסלים את העירוב, כמו מים שנכנסו לחצר, והציפו שטח יותר מבית סאתיים, נפסק בשו"ע (סי' שנ"ח סי"א) שהם פוסלים את כל החצר, למרות שלא הקצו אתהמקום לכך, ואל הכניסום בידיים, אלא הם נכנסו בעל כרחו של בעה"ב. וכתב הביאור הלכה (שם ד"ה והוא) ששיעור המים הוא לפי מה שאין בני אדם נכנסים בהם, וכ"כ החזו"א (ספ"ט ס"ד) שאפילו בפחות מג"ט העיקר תלוי אם עדיין משמש את האנשים. לפיכך קוצים שאין דרך בני אדם להיכנס בהם, [וכלשונו של מרן הגריש"א, שאדם נורמלי שצריך להגיע לצד השני, ילך מסביב ולא יכנס בתוכם], הרי הם קרפף ופוסלים את העירוב.

כמו"כ יש את הבעיות של העמודים העקומים והחוטים ששוקעים ומתנדנדים, שגם בהם יש מחלוקת בפוסקים, יש דברים שהמשנ"ב צידד להחמיר, והחזו"א פוסל. ויש דברים שהמשנ"ב רק הביא מחלוקת, והחזו"א פוסל. והוראת מרנן פוסקי הדור הלכה למעשה, לנקוט כדעת האוסרים בשלושת דברים אלו.

העולה מהדברים, שבנושא העירוב קשה להכשיר עירוב של ישוב, ברמה הראויה למשפחות אברכים, ואנו צריכים להיות מודעים למצב, שגם כשיש פיקוח טוב ורב טוב, זה עדיין לא מחייב שהעירוב ברמה טובה, ועלינו ללמד את בני המשפחה, להימנע מלטלטל במקומות אלו.

להקפיד לשכור מוקף מוקף כהלכה

בימים אלו שאנשים מבררים על דירות ושוכרים מקומות לשבתות בין הזמנים ושלפניהם, יש להקפיד מאוד שלא ייצא מכשול של חילול שבת ח"ו. יש להקפיד לשכור מקום שיכולים להישאר בו בלי לטלטל לחוץ, דהיינו שמקום האכילה בתוך הדירה או בחדר אוכל שנמצא באותו מבנה. ואם שוכרים כמה מבנים, וברור שיצטרכו לטלטל ילדים וחפצים אל חדר האוכל, יש לברר היטב שהחצר והמתחם מוקף כהלכה, ובנוסף לבוא מוקדם עם אדם שיודע הלכות עירובין, שיבדוק אם צריך להוסיף תיקון של גדר או צורת פתח, או לסגור שער שעתיד להיפתח בשבת יותר מי' אמות. וכן לעשות שכירות, אם ישנם אנשים נוספים שאינם שומרי שבת.

יש להדגיש וללמד שאברכים לא יתפתו לסמוך על ההלכות שהמשכיר אומר, על סמך מה שהוא הבין מת"ח שהיה אצלו ועשה עירוב, ברור שהמשכיר לא יכול להבחין בפרטי ההלכות המורכבות של עירובין, שאותו ת"ח שם לב בעשייתו. דברי המשכיר להועיל רק כאשר באים ובודקים ע"י מי שמבין בדיני המחיצות וצורות הפתח, כי בהרבה מקרים התברר לאחר כניסת השבת, שלא הבחינו בפירצה או בעיה כלשהי, ונשארו תקועים עם התינוקות בחדרים בלי לדעת להכריע האם הבעיה פוסלת או לא.

מבצע בדיקת עירובים לנופש למשפחות ולמוסדות

כדי לעזור ולסייע למשפחות שמעונינות לסדר את העירוב בצורה מהודרת, שח"ו לא ייצא מכשול של חילול שבת מתוך הנפש המאורגן, ואם משקיעים אלפי שקלים בשכירות המקום ובפעילויות שונות ומגוונות, ודאי מן הראוי להשקיע לא פחות בכשרות של העירוב, גם אם המשכיר לא מוכן להשתתף בהוצאה זו. ולא להסתפק בידיעות שרכשו בני המשפחה מקריאת הגליונות וכדומה. על כן נתארגן בעז"ה לסדר בודקים שיהיו מוכנים לנסוע למקומות רחוקים שבחרו הנופשים (במחיר 400-200 ש"ח), כדי לבדוק את היקף המתחמים והחצרות, ויתנו הוראות מפורטות בכתב, לדברים שצריכים לתקן או לסגור במשך השבת. [לפי רמת הביקוש, יתכן שתהיה אפשרות גם לסדר מערכת השאלה, להקמת עירוב מהודר עם עמודים ניידים ונשלפים, ברמה שכונתית עם לחיים].

אנו מקוים שכל המשפחות והמוסדות יבינו את חשיבות הענין, לדאוג מראש לסדר שיהיה עירוב כשר במתחם שבו שוהים בשבת, ולהזהיר את הבאים שלא יטלטלו מחוץ למתחם.

תרומות לתיקון העירובים בישובים עם הכרת הטוב

בעקבות הצורך הגדול שיש בציבור, שאינו יכול לוותר על שבת במושב, ובכל זאת רוצה שיהיה עירוב מסודר כהלכה, ברמה שבני הישוב אינם זקוקים לה (למיטב ידיעתם), נטל מוקד העירוב את הפרויקט להשיג תרומות בעזרת הציבור, ולתקן את העירובים באופן עצמאי, בתיאום עם הרב המקומי והאחראי על העירוב.

לאחר הפרסום בשבוע שעבר, התקשרו כמה אברכים לברר לסייע ולתרום למקומות שהם מתארחים בהם וכבר תרמו חלק מהסכומים, ואחד מהאברכים עשה מאמץ מיוחד ותרם את כל הסכום הנדרש לאחד הישובים. ומיד יצאו שלוחי מוקד העירוב לקדם את תיקון העירוב בישוב זה.

התורם היה אברך שהתארח במקום כמה פעמים, ואמר שהוא מרגיש חיוב הכרת הטוב לסייע לאותו מקום, והביא לכך מקור מחז"ל, שנאמר במיוחד על ענין עירוב של שבת. בתורה נאמר שיעקב אבינו חזר מבית לבן לארץ ישראל, והגיע לעיר שכם, "ויחן את פני העיר". ובגמ' (שבת דף לג:) מבואר שרשב"י למד מפסוק זה, שאם אירע לאדם נס או דבר טוב במקום מסוים, מן הראוי שיתקן דבר טוב למקום, כמו שיעקב אבינו עשה. ויש שם ג' שיטות מה יעקב אבינו תיקן להם, צורת המטבע או שווקים. ובמדרש (בראשית רבה עט, ו) דרשו מלשון ויחן את פני העיר, שנכנס בערב שבת עם דמדומי חמה, וקבע לו תחומי שבת. הרי לנו שאדם שמתארח במקום ונהנה ממנו, ראוי שיכיר טובה למקום ויסייע בתיקונו.

בדרך כלל אין לאדם אפשרות לסייע למקום, הרי הוא לא יעשה שם ספסלים ולא מדרכות, כאן יש לנו את האפשרות לסייע בדבר שכל משפחה בישוב סומכת עליו, בבת אחת כולם נהנים ממנו, ואין מי שיעשה אותו. בפרט שיש בזה זכות גדולה של זיכוי הרבים, גם של התושבים הקבועים, וגם של משפחות האברכים המתארחות בו.

והנה באמת נראה שדברי המדרש אינם פירוש לדברי הגמרא, דהיינו שקביעת תחום שבת נעשה עבור יעקב אבינו ומשפחתו, ולא עבור בני המקום שהיו גויים, ועדיין לא ניתנה תורה, ורק יעקב אבינו ומשפחתו שמרו את כל התורה. ולכן הגמרא שלומדת מכאן להכיר טובה למקום, מפרשת את הפסוק על דברים אחרים כמו צורת המטבע. ומ"מ בישובים יהודים, ודאי שתיקון העירוב הוא הדבר המועיל ביותר שאפשר לסייע לבני המקום, שכאמור זה הדבר שמועיל לכל המשפחות באופן מיידי, יותר מכל ספסל וכל מדרכה שאפשר לעשות שם ושמי יודע כמה אנשים יהנו ממנו.

בתרומות לעירוב ניתן להשיב גזל הרבים

בנוסף ציינו חלק מהתורמים, שאפשר לקיים בתרומה לעשיית העירוב, השבת גזל הרבים, שכידוע מבואר בפוסקים שמי שנכשל ואינו יודע ממי גזל, יעשה צרכי רבים, כדי שאולי הגנזל ישתמש בהם ויקבל את מה שנחסר לו. והנה בזמנינו קשה מאוד למצוא דבר שרבים משתמשים בו. כיון שהמדרכות והספסלים נעשים ע"י העיריה, ולא ע"י תרומות. וכן אם יתרום סידור לאיזה בית כנסת, בדרך כלל זה מיועד לקהל מצומצם, וגם אלו שנקלעים מרחוק, מי יודע אם יפול לידם בדיוק הסידור הזה, מבין עשרות הסידורים שבביהכנ"ס.

אבל בעירוב, כל עזרה שהיא, כל תיקון במקום מסוים, מועיל מיד לשכונה או לישוב שלם, לכל תושבי המקום, ולכל בני העיר שעוברים דרך השכונה, כיון

שהעירוב הוא יחידה אחת, וצריך שהכל יהיה מתוקן כדי שהעירוב יהיה כשר או מהודר. ובודאי שהסיכויים שהנגזל ישתמש ויהנה מהעירוב סיכויים גדולים מאוד, לכן זו הדרך המובחרת להשבת גזל הרבים.

תיאום שלוחי מוקד העירוב עם רב המושב

השלוחים יצאו אל המושב ונפגשו עם הרב של המושב. הרב שליט"א הסביר שקיבל מאביו שרק שדות זרעים פוסלים את העירוב, ולא חשש לשטחי זרעים. והרב סיפר שזוכר מילדותו, שאביו הרב זצ"ל היה מבקש מהילדים שילכו לביתם דרך השבילים שבשדות הזרעים שהיו אז בשטח העירוב, כדי שלא יהיה שטח רצוף של בית סאתיים שאינו משמש לדירה. ואילו על שטחי קוצים הוא לא אמר להם כך, למרות שיש שטחים כאלו בהיקף של המושב. השלוחים הודו ואמרו שאכן בכל הערים עושים את העירובים בצורה כזו, ומ"מ ביקשו אם אפשר לסדר שיהיה גם לדעות המחמירות בזה, שהמשפחות המתארחות מקפידות בהן.

הרב נהג בנו בעין טובה, ואמר שלישוב קשה להתמודד עם הבעיה, כיון שכל פעם זה צומח מחדש ומשתנה, אבל מי שרוצה לסדר שיהיה לכל הדעות, יכול לעשות בשמחה רבה. ע"פ דבריו יצאו העוסקים אל השטח, ועמלו במשך כמה שעות, בעזרת מכשיר שהושאל למוקד העירוב ע"י הרב שמשון מישוב שעלבים, שהביא אותו במיוחד כדי לסייע לעשות עירובים.

פתרון כיסוח הקוצים ועשיית שבילים

והנה הפתרון הטוב למקום שגדלים קוצים הוא, לכסח את כל הקוצים ולהשאיר את השטח פנוי וריק.

בצורה כזו השטח ראוי להליכת כל אדם, ואין בו חשש של קרפף. אמנם החזו"א כתב שגם בשטחים ריקים יכול להיות דין קרפף, וא"כ לכאורה גם אם יכסחו את הקוצים, עדיין ייחשב קרפף ויהיה אסור. אולם החזו"א כתב כן רק כאשר השטחים האלו לא משמשים את בני העיר, דהיינו שאינם הולכים בהם, ולכן כתב החזו"א דין זה רק בשטחים גדולים שבסביבות העיר, ולא בשטחים קטנים, למרות שיש בהם יותר מבית סאתיים, כי בשטחים הסמוכים לעיר מצוי שבני אדם מסתובבים לעיתים קרובות, ולכן אין בהם דין קרפף. ולפ"ז גם שטחי הקוצים, כאשר מכסחים אותם, מצוי שאנשים רוצים לעבור מצד לצד עוברים בתוכם, ובזה הם נחשבים משמשים לבני העיר.

עבודות כיסוח הקוצים לעשיית שבילים מסודרים

על פי זה יש פתרון נוסף לשטחי קוצים, לעשות בתוך השטח שבילים שנוח ללכת בהם, באופן שאנשים שמסתובבים שם יעברו בהם לעיתים קרובות. וכיון שהשביל משמש לבני העיר, הוא גם מועיל לחלק את המקום, דהיינו שאם בין שביל אחד לשביל שני יש פחות מבית סאתיים, כל השטח אינו נאסר, כיון ששביל שעוברים ומשתמשים בו, אינו חלק מהקרפף, ולכן המקומות שבין השבילים נידונים כל מקום לעצמו, וקרפף פחות מבית סאתיים אינו נאסר. אמנם בצורה זו צריך להקפיד שהשבילים יהיו באופן שבאמת יעברו בהם, ולכן צריך לעשות שבילים ניכרים, ושיהיו מובילים למקום כלשהו, כגון לעבור אל הצד השני של השטח, ולא שיסתיימו באמצע שטח הקוצים.

עשיית השבילים ישרים וניכרים שיעברו בהם בפועל

בישוב זה עמלו שלוחי מוקד העירוב לפנות שבילים רחבים, שיובילו מצד לצד. כמו כן דאגו לעשותם ישרים, כדי שהאנשים שיעברו לידם, יראו שאפשר לעבור דרכם וישתמשו בהם. לאחר המאמץ הגדול פנה המשגיח על המלאכה אל אחד מרבני העירובים, ושאל מהי הכשרות ההלכתית במצב הזה, משום שאינו יודע כמה אנשים באמת יעברו בהם. לפי ידיעתינו, אנשי המושב לא מסתובבים שם כ"כ, משום שמדובר במובלעת שבין שני מפעלים. אנשי המפעלים, אם יצטרכו לעבור מאחד לשני, ודאי יעברו באחד מהשבילים, השאלה כמה פעמים זה יקרה, והאם אנשי המפעל נחשבים דיורים. [במקרה זה מדובר באנשים מהישוב, שיש לצדד שנחשב משמש לדירה, מפני שמקום עיסוקם, מוקף עם ביתם ע"י ההיקף של העירוב]. וא"כ כיון שלא משתמשים שם, מה יעזרו השבילים. הוסיף השואל ואמר שהאורחים במושב שבאים להחליף אוירה, מסתובבים ומטיילים בכל מקום אפשרי, והם כנראה יעברו שם, כשיגיעו לשם ויראו שאפשר לעבור בשבילים, אך השאלה כמה הם יהיו. והאם צריך שכבר עכשיו יטיילו שם, או מספיק שבמשך החודש הבא יהיו אורחים שיעברו שם.

מאמץ רב לפיני שאריות הקוצים מהשבילים

להודיע לאורחים שיטיילו בשבילים

הרב התקשה להכריע, כיון שהשואל התקשה להגדיר את הנתונים. ובסופו של דבר הציע השואל רעיון נפלא. מהיום יאמרו במוקד העירוב, למי שמתקשר לברר על הישוב הזה, שילך בשבת לטייל באותו אזור ויהנה מהשבילים. בממוצע יש בכל שבוע אחד או שנים ששואלים על העירוב במושב זה, וכך נדע שהשבילים משמשים את המתארחים.

הרב הסכים עם הרעיון, ואמר שהוא באמת יועיל להתיר את המקום. ובעת כתיבת השורות, כבר נמסרה ההודעה לכמה משפחות שילכו לטייל באותו אזור מסוים, ואז ממילא יטיילו גם בשבילים שנעשו בס"ד, ויחול ההיתר על המקום. [שם המקום לא נתפרסם בשבוע זה, עד שישלימו את כל הנדרש, ונתן לברר בטל' של המוקד].

פריצת ההיקף ותיקונו לשם דירה, לאחר כיסוח הקוצים

לאחר השלמת תיקון השבילים והקרפיפות בס"ד, עורר המשגיח על המלאכה, שיש עוד הלכה במקום שנאסר מחמת שאינו מוקף לדירה, ואח"כ עשו אותו שישמש לדירה, שגם לאחר התיקון נשאר בו האיסור, מחמת שההיקף לא נעשה בהכשר, ואינו "מוקף" לשם דירה. בדין זה כתב השו"ע (סי' שנ"ח ס"ב) שצריך לפרוץ בו יותר מי' אמות, ולחזור ולתקנו לשם דירה. ובביאור הלכה (ס"ט ד"ה הזרעים) הסתפק האם ה"ה בהיקף של חצר או עירוב, שזרעו זרעים בשטח של בית סאתיים, ואח"כ נשלמה עונת הגידול וקצרו את הזרעים, האם אמרינן שבשעת האיסור נתבטל ההיקף לגמרי, ונעשה כמי שלא הוקף לדירה, וא"כ גם לאחר שקצרו אסור לטלטל עד שיפרוץ את ההיקף ויתקנו מחדש, או שמא הזרעים לא מבטלים את ההיקף עצמו, רק שההיקף אינו מועיל כשיש זרעים, אבל כשהתבטלו הזרעים יהיה מותר לטלטל. ולבסוף כתב הבאור הלכה, שבאופן שהזרעים היו יותר מבית סאתיים, נאסר ההיקף וצריך לפרוץ ולתקנו מחדש לשם דירה, ורק בחצר שהוא פחות מבית סאתיים [שנאסרה לגבי להוציא מהבית לקרפף], בזה מי שמיקל לאחר שנעקרו הזרעים, אין למחות בידו. לפ"ז מבואר שמסקנת הבה"ל לאסור את ההיקף, כאשר מדובר בשטח יותר מבית סאתיים, כמו במקרה הנ"ל.

צורת פתח נמוכה במקום של פירצה בגדר

נעצרו העוסקים והתבוננו, איך אפשר במושב שיש לו גדרות חזקות, לפרוץ י' אמות מהגדר. מי יתן כזה דבר, ומי יתקן אח"כ את הגדר. והנה יש פתרון פשוט לכך, לפסול את ההיקף בלי להרוס שום דבר. וזה ע"י שפוסלים את צורת הפתח שבכניסה, שבודאי היא רחבה יותר מי' אמות, וכאשר יחזור ויתקן אותה, יוצא שהוא פרץ וסגר י' אמות לשם דירה. בצורה כזו לא צריך לשבור שום דבר, אלא מספיק שפותחים את החוט, מרימים אותו מהעמוד, ומחזירים, וכך נוצר היקף חדש שנעשה לשם דירה. אמנם באותו ישוב היתה בכניסה צוה"פ עם חוץ כרוך בצורה משונה, והם לא ידעו אם יכולים להחזיר כזה דבר בצורה טובה. עד שמצאו פירצה מסוימת באורך י' אמות, שהאחראי עשה בה צוה"פ נמוכה. ושם ניתן להזיז מעט את החוט ולהשיבו, וע"י כך להכשיר את ההיקף לשם דירה ולהתירו.

דין פירצה מעל קיר נמוך שעומד בין העמוד ללחי

בשבוע זה יצאו בודקי עירובין ממוקד העירוב, יחד עם הגאון רבי מאיר רוזנר שליט"א, לבדוק יחד עירוב שכונתי שנעשה מחדש לפני כשנתיים, כדי לראות האם העמודים והלחיים עומדים בכשרותם, וללמוד כיצד לשפר את ההתקנה, בחוזק החומר ובגודל היציקה ועוד. וכן לבדוק אם שמו לב לכל הפירצות וההלכות, לפי גודל הדקדוק וההקפדה הנהוגה בעירובים הטובים. במשך כמה שעות הם בדקו ביסודיות כל פרט, מדדו ופלפלו בנידונים הלכתיים שונים, הנוגעים להתקנת העירוב.

סתימת הפירצה מהעמוד ללחי בעל הקיר הנמוך

אחד הנידונים שדנו בהם, בפתרון שנעשה בשני מקומות, באופן שהיה עמוד סמוך לגדר נמוכה [כחמישים ס"מ], שאין לה דין מחיצה, וא"כ אין בעיה אם העמוד עומד אחורי גדר כזו. אלא שלפי צורת המקום היה צורך להעמיד את העמוד סמוך לגדר, וממילא יוצא שאי אפשר להעמיד שם לחי קרוב לעמוד, מפני שא"כ יהיה קיר קטן לפניו בתוך ג' או ד' טפחים הסמוכים לו, ועל מקרה כזה כתב

החזו"א (סי' ע' ס"ק י"ח) שאומרים לבוד מהקיר הקטן לעמוד, או ללחי, והחלק שמאחורי הקיר כאילו אינו קיים, כיון שהוא כביכול טמון במקום המוגדר כסתום. [וגם אי אפשר להעמיד את הלחי מעל הקיר, משום שהוא לא מוגדר מקום, כיון שאין לו שטח של ד' על ד' טפחים]. לכן היו חייבים להעמיד את הלחי מעבר לקיר, ולחבר במחיצה מהלחי עד העמוד, כדי שלא תהיה פירצה בין הלחי לעמוד, ובענין זה כתב המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק כ"ג) שלכתחילה בודאי נכון לחוש להחמיר אפילו כשהלחי רחוק ג' טפחים מהכותל, ובפרט כאשר רחוק ד' טפחים שרק בשעת הדחק יש לסמוך להקל. לכן בהתקנת העירוב, עשו פסי ברזל שביניהם פחות מג' טפחים (שיעור לבוד), כדי לסתום את הפירצה בין הלחי לעמוד.

והנה במקרים כאלו יש בעיה ידועה, שלא מספיק להשלים לגובה י' טפחים מהקרקע, כיון שההשלמה הזו מיועדת לשמש מחיצה בין הלחי לעמוד גם מעל הקיר, וא"כ צריך שיהיה י' טפחים מעל ראש הקיר. ולכן בהרבה מקומות כעין זה עשו מוט ברזל גבוה י' טפחים מעל ראש הכותל, שנמצא בתוך לבוד למחיצה שיש לפני הקיר ואחריו. כשבאו הבודקים בשבוע זה ראו מיד שלא עשו כאן את ההגבהה הזו, אלא סתמו רק עד גובה י' טפחים מהקרקע. וא"כ זה לא הועיל לסתום את הפירצה, שהרי אין מחיצה י' טפחים מעל השטח של רוחב (עובי) הקיר.

דין לבוד בין המחיצות שבשני צידי הקיר

אחד הבודקים שהיה במקום שהוא היה גם שותף בהקמת העירוב באותה שכונה, טען שמקרה זה שונה מכל מקום, ובו אין צורך להגביה מעל שטח עובי הקיר. והדין הזה תלוי בשיעור עובי הקיר. במקרים שעובי הקיר הוא ד' טפחים, ודאי שמעל הקיר הוא מקום בפני עצמו, וחייבים לעשות מחיצה שתהיה י' טפחים מעל עובי הקיר. וכן במקרים שעובי הקיר הוא ג' טפחים, אין לבוד מצידי הקיר, ויוצא שהמקום הזה שמעל עובי הקיר הוא פירצה ג' טפחים, שכתב המשנ"ב שלכתחילה בודאי נכון להחמיר לסתום אותה. אבל במקרה זה עובי הקיר הוא רק 20 ס"מ, שהוא פחות מג' טפחים לכל השיטות, וא"כ אפשר לומר לבוד מצד אחד של הקיר לצד השני. אמנם בכל זאת היו צריכים לעשות את התוספת שבאמצע, מפני שהעמוד אינו צמוד לקיר, וכן הלחי אינו צמוד בצידו השני, ויש ביניהם כארבעים ס"מ. אבל לאחר שעשו את התוספת שבאמצע, א"כ בין העמוד לקיר, ובין הלחי לקיר יש מחיצה גבוהה י' טפחים מהקרקע, ורק בשני הטפחים שמעל הקיר אין שיעור גובה מחיצה, ובזה אפשר לומר לבוד מהמחיצות שבשני צידי הקיר.

לחי צמוד לקיר נמוך, בתוך ג' לגדר שמאחוריו

הבודקים החלו להתפלפל בחשבון ההלכתי, וכל אחד סיפר מנסיונו שעלה דיון דומה במקומות אחרים, בירושלים, ובערים נוספות, והרב הכריע שהדין הזה תלוי אם אומרים לבוד כאשר יש דבר ממשי ביניהם, כגון במקרה זה, שיש קיר נמוך בין שתי המחיצות, והמקום של הקיר אינו מחיצה [כלפי הצדדים שכנגד העובי של והלבוד יכול להתחיל רק מעליו א"כ הלבוד אינו יוצר מחיצה. ושיטת הפמ"ג שלא אומרים לבוד כשיש דבר ממשי באמצע. א"כ למרות שהפירצה פחות מג' טפחים, אין בה דין לבוד, והיא נשארת פירצה.

אמנם יש לדון ולומר שיש עוד מושג של לבוד בדין של המחיצה, ולא שיחשב כסתום במציאות. והמקור לדין זה הוא כגון במקרה שיש מחיצה במורד הר, ובאמצע המחיצה יש פירצה פחות מג' טפחים (2.9 טפחים) בקו ישר, אבל כיון שיוצא שמחיצה אחת גבוהה מחברתה, ואילו נמתח קו אלכסון (ראה שירטוט) כדי שיהיה לבוד עד גובה י' טפחים במקום הפרוץ [כלפי השטח שבפירצה], יהיה יותר מג' טפחים (3.2 טפחים), מ"מ אומרים לבוד, כיון שהדין אומר שהפירצה פחות מג"ט נידונית כסתומה, והמחיצה עולה ביחס לקרקע, דהיינו שלא צריך שהלבוד יסתום ממש את האויר, אלא יש גם לבוד בדין מחיצה. ויש לעיין אם ניתן ללמוד מזה גם למקרה הנ"ל שיש קיר נמוך שסותם, באופן שאין לקיר דין קרקע.

ולמעשה במקרה זה היה שני צירופים להקל, מפני שגם אם זה פירצה, הרי היא רק בצד אחד של צוה"פ, ויש בזה מחלוקת (עי' שעה"צ שם ס"ק ט"ז שמשמע שלא רצה להקל, והחזו"א מיקל בזה). ועוד יש דין שפירצה קטנה מג' אינה פוסלת, מלבד דין לבוד, כעין הדין של פירצה בקרן זוית פחות מד', עי' במשנ"ב שם ואכמ"ל.

צורות פתח נמוכות, על עמודונים של גדרות

בהמשך הבדיקה הם פגשו בגבול העירוב העירוני, ושם גילו שהעובד המסור השתמש בפתרון מיוחד, לעשות צורות הפתח לאורך כארבעים מטר, ע"י שתקע עמודונים קטנים של גדרות (בזנטים), וקשר את החוט על גביהם, ע"י בורג קודח. הבודקים התבוננו בפתרון, וראו שאכן הוא ידע לקשור את החוט כהלכה, ומתח אותם באופן שלא יפלו מראש העמוד [למרות שיש בזה סיכון שלא יבחינו אם החוט יפול לצד]. ומ"מ היתה בזה בעיה, משום שגובה העמודים הוא קצת יותר מי' טפחים, וא"כ באופן שתצטבר ערימת חול קטנה תחת החוט, יהיה חסר בשיעור י' טפחים מחלל הפתח, והצוה"פ תיפסל. הם בדקו את גובה הקרקע לאורך צורות הפתח, ובמקום אחד היתה ערימת חול שמילאה את החלל, באופן שהחלל היה 95 ס"מ בלבד.

בודקי העירובים ליד צוה"פ נמוכה על ערימת חול

מדבר זה יש ללמוד כמה זהירות צריך כשעושים פתרונות שאינם סטנדרטים השינוי הזה שהצטבר חול, הוא שינוי קטן שקשה לראות אותו בבדיקת עירוב רגילה, ודוקא זה סיבה שלא להשתמש בפתרונות שיכולים להיות בהם בעיות, כי אם ח"ו נפסלת צורת פתח אחת, מדובר באלפי טלטולי אסורים, של אנשי עיר שלימה רח"ל.

נסיים בתפילה לקב"ה, שנזכה יחד עם כל העוסקים בעירובים, לשים לב לכל פרטי ההלכות והבעיות, ולעשות את התיקונים כראוי, ולקבל את הסיוע והתקציב בקלות ובזמן, שנזכה תמיד לזכות את הרבים, ושלא ייצא מכשול ח"ו מתח"י.

תרומות לסידור העירוב בשלשה ישובים מבוקשים

במוקד העירוב יש כעת שלשה ישובים מבוקשים, שמתארחים בהם משפחות בני תורה, ורבים מברכים על כשרותם, אך כדי להביא אותם למצב כשר לבני תורה אנו זקוקים להוסיף על ההשקעה של האחראי מטעם המושב, ותקציב זה לא ניתן לקבל מהמושב, ולכן הדברים מתעכבים כבר למעלה מחודש. אנו פונים בזאת לכל מי שחפץ לזכות במצוה, ע"י תרומה שסייע לשלוח לשם את עובדי מוקד העירוב, שיסדרו את הדברים הנצרכים.

סידור העירוב בישוב י. ~~1200 ש"ח~~ - נתרם כל הסכום והתחילו העבודות
סידור העירוב בישוב ח. ~~2400 ש"ח~~ - נתרם חלקית - ונשאר 1800 ש"ח
סידור העירוב בישוב ח. ז. 6400 ש"ח

לתרומות נא לפנות לטל' של מוקד העירוב 054-8483320

תודה מיוחדת לכל התורמים

וכל המסייעים יזכו לברכת השבת מקור הברכה

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי
קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים
ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון שאלות הלכתיות
המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 97
סיון תשע"ו

התושבים שמרחיבים בקצוות העיר פוסלים את העירוב

בשבוע זה שוב עסקו עובדי מוקד העירוב, להתקין עירוב בישוב במרכז הארץ. לאחר כמה שנים שלא טיפלו בעירוב, ולא נשאר ממנו אלא כשליש מהעמודים, כיון שרבים הרחיבו את חצרותיהם. דבר זה הוא אחד מהבעיות הקשות בעירובים העירוניים, שיש להם עשרות או מאות עמודים שנמצאים סביב לעיר מאחורי הבתים והחצרות, ובכל תקופה יש תושבים שבונים ומוסיפים בחצר שאחורי הבית, ופוגעים בעמודי העירוב, מעקמים אותם, או אפילו עוקרים אותם, ולא מתוך כוונה רעה, אלא שהם בתוך השטח הפרטי שלהם. בשעת התקנת העירוב הם היו אדיבים, ונתנו להעמיד את העמוד היכן שרוצים, וכעת הם צריכים את השטח, ובאמת זה מזכותם, אלא שהעירוב נותר פסול ונתון בבעיה קשה.

כמו כן מצוי שאנשים מקיפים את השטח שאחורי הבית בגדר, או בונים מבנה קל תחת צורת הפתח, ואפילו אם אינם נוגעים בעמוד לרעה, הם יכולים לפסול את העירוב. במקרים אלו הבעיה עוד יותר קשה, שהאחראי לא מעלה על דעתו שהעירוב נפסל, הוא עובר כל שבוע בכביש, ומציץ בין הבתים לראות שהחוטים שלמים, ואינו יודע שמאחורי הבית נעשה שינוי ועשו גדרות והעמידו מבנים מתחת צורת הפתח. וגם אם הוא רוצה להקפיד על עמוד המוקף בגדר, כמבואר במשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק ק"ג) שאם אפילו עמוד אחד נמצא במקום המוקף מחיצות, לאו כלום הוא, האחראי אינו יכול להבחין בזה, כיון שאינו רואה מה קורה מאחורי הבתים, אין לו גישה לשם עם רכב, ואינו יכול לצאת כל פעם מהרכב ולהיכנס בחצרות, כשמדובר בהיקף של עיר שלימה.

לעורר לבדוק ביסודיות פעם בכמה חודשים

אין פתרון בטוח וברור לבעיות אלה, אבל הרבנים והעוסקים בעירובים אומרים, שצריך לפחות לעשות כן פעם אחת בתקופה, לעבור מקרוב על העירוב, להיכנס אחורי הבתים ולבדוק שלא נעשו שינויים הפוסלים. [ולא צריך לעשות את כל ההיקף בשבוע אחד, אלא כל שבוע יעשה קטע מסוים, באופן שתוך כמה שבועות יגמור את כל ההיקף].

ולמעשה כמעט כולם יודעים שחשוב מאוד לעשות בדיקה זו, אך בפועל כמעט לא מגיעים אליה. האחראים המסורים טרודים ועסוקים בבדיקה הרגילה ובתיקונים השגרתיים, שגם בזה מדובר במסירות גדולה, בימי שישי בחורף הגשום, ובקיץ הלוהט, ואינם מגיעים להוסיף את הבדיקה היסודית, ובפרט אחרי שעובר כמה שנים שהם בתפקיד. וא"כ זו באמת בעיה קשה, שמצויה בעירובים הגדולים העירוניים. במוקד העירוב מעונינים לסייע ולעזור גם בתפקיד הקשה הזה, ומדרבנים את העוסקים לבוא עמהם לבדוק את העירוב ביסודיות, וע"י שהאחראי מראה את העירוב למישהו אחר, מעצמו הוא שם לב לדברים, או שהשליח מעורר אותו לדינים נוספים. ובבדיקות אלו מגלים הרבה דברים מפתיעים.

ישיבה שעברה ופרקה מבנה, ופסלה את העירוב

בשבוע שעבר עברו הבודקים על קטע מעירוב של אחת הערים הידועות, היו מקומות שהם מצאו דברים לדון בהם. עד שהם הגיעו למקום אחד שהיתה פירצה בין שני בנינים, ולא ראו שם שום צורת הפתח. עמוד אחד של העירוב היה בתוך חצר שסגרה שטח עם העמוד, והעמוד השני היה ללא חוט. הם מיהרו למדוד, אולי הרווח הפרוץ רק י' אמות ואפשר לומר בו עומד מרובה, אבל בצער רב התברר שהפתח הוא 5.80 מטר, יותר מי' אמות לכל השיטות.

הבודקים התפלאו, איך האחראי לא משגיח ובודק שהעירוב פסול ממש. היה שם אחד מהבודקים שעבר על העירוב לפני שנתיים, בשעה שתכננו שם עירוב שכונתי, והוא זכר שהיתה במקום הזה ישיבה, והיה כאן מבנה של חדר אוכל, שהוא חיבר בין הבנינים, ולא היתה פירצה, אלא שכעת המבנה איננו, הישיבה עברה מקום, ופירקה את המבנה. הם התבוננו היטב מסביבם, וראו את שאריות המבנה, ונסערו מאוד מהתגלית החמורה, שעירוב העיר כולו פסול במשך תקופה, בגלל פירצה אחת של ששה מטרים בלבד. וכל זה מאותה סיבה שקשה לאחראי להבחין במה שקורה אחורי הבתים. הוא ידע שבשורת הבנינים האלו יש רצף של גדרות ומבנים, ולא העלה על דעתו לבדוק שמא הרסו את אחד המבנים.

מדבר זה אנו לומדים שיש דברים שקשה לפקח עליהם, ועלינו ללמוד שלמרות שמוטל על העוסקים לעשות ככל האפשר, אנו נלמד להימנע מלטלטל ומלסמוך על העירוב במקומות כעין אלו, למרות שיש עליהם אחראי מסור ויר"ש, כיון שכמעט אינו בידו לגלות את כל השינויים והבעיות המתחדשות. אא"כ ידוע שהוא בודק ומפקח גם על המצב אחורי החצרות.

עירוב שאינו מפוקח טוב יתכן שפסול לגמרי

בשבוע זה התקשר אברך טוב למוקד העירוב, ושאל מה מצב העירוב בישוב פלוני. אמר לו המשיב שיש שם אדם שמפקח על העירוב, אבל הוא עירוב בעייתי, ולא ברמה הראויה למשפחות בני תורה. אמר האברך שהוא מבין מהתשובה שהפיקוח בסדר, זאת אומרת שהחוטים קיימים אין חוט קרוע, רק יש להם קולות שעושים לא לפי כל השיטות, א"כ הוא יכול להקל לבני ביתו לטלטל. אמר לו המשיב מי אמר לך שהקולות שהם עושים אינם פוסלים, מה יעזור לך שיש את כל החוטים אם העמודים אינם כהלכה, או שהחוט אינו במקום. מספיק שלא הקפידו על חוט אחד והוא בטעות קשור מן הצד, הרי כל העירוב פסול באופן מוחלט. הרי זה דומה לחנות ירקות בכשרות רדודה, שהם מעשרים את הירקות רק לא מקפידים לעשר נכון, האם יש תועלת במעשר שאינו טוב, וכי יש טעם להקל בו. הרי אם עישרו לא נכון, נשאר האיסור בחומרתו. וגם בעירוב אם לא הקפידו על כל ההלכות, יתכן שהעירוב פסול.

יש לציין בענין זה, שיש אנשים שנראה להם כביכול שכשרות רדודה עושה הכל טוב, רק לא לפי כל השיטות, ולכן הם שואלים את המוקד הטלפוני, "האם ברמה עירונית עירוב פלוני כשר". אבל זו טעות, כיון שכאשר הפיקוח אינו מושלם, מצויים דברים שפוסלים ממש, בפרט בעירובים שיש כ"כ הרבה הלכות מורכבות, וגם האחראים מחפשים כל מיני פתרונות זולים במקרים שנפגע העירוב, וקושרים את חוטי העירוב לעמודי חשמל ולגדרות, ואינם בקיאים לשים לב שיש הרבה צורות שאינן כשרות. והיו כבר עשרות מקומות, שגילו שהאחראי התמסר כל יום שישי לקשור את החוטים שנקרעו, אבל היו שני חוטים מכל העיר שהוא קשר אותם מן הצד, וכל העבודה היתה לריק, וכל הטלטול היה אסור רח"ל. המקרים האלו מצערים מאוד, והגברת המודעות והידע הפרקטי, המופיעים בגליונות אלו, זה הפתרון והסיוע שניתן לשדרג את הבדיקה והתיקונים שהאחראים עושים, כל אחראי במקומו ובתפקידו, ע"י שיידע מה יכול לקרות, איזה צורה כשרה ואיזה פסולה. ועכ"פ חשוב לנו לדעת שעירוב צריך כשרות טובה ופיקוח טוב, ושיהיה לאחראי תקציב מרווח לתקן טוב, וכאשר חסר משהו בדברים אלו, הדברים יכולים להגיע בקלות לידי פסול ממש.

הארכת גובה העמוד ע"י צינור מן הצד

בשבוע האחרון עברו בודקי העירובים של מוקד העירוב, במקום מסוים שעשו עירוב לחבר בין שני ישובים. העירוב הזה ידוע ומפורסם, וכבר כמה

פעמים שאלו במוקד על כשרותו. כמובן שמראש היה ברור שאינו ברמה טובה, במקומות כאלו תמיד יש עמודים עקומים וכו'.

ובכל זאת כיון שעברו שם, הם התבוננו על העירוב תוך כדי נסיעה, ופתאום אחד מהם אומר לנהג לעצור, הם יצאו וראו שמתוך שורה ארוכה של צורת הפתח מסודרות, יש צורת פתח אחת שאינה כשרה, התברר [לפי סימני

צינור המוצמד לעמוד מן הצד, להגבהת גובה העמוד

השטח], שהמקום הזה משמש כניסה לשדות, שבו עוברים טרקטורים וציוד כבד, וכנראה שהחוט היה נקרע לעיתים קרובות, לכן האחראי האריך את העמוד והגביה את החוט, אלא שהוא לא העמיד עמוד חדש גבוה בצורה תקינה, אלא עשה הארכה לעמוד וחיבר מוט נוסף מצידו, והרי זה צורת הפתח מן הצד, ודין זה אינו רק לשיטות שפוסלות עמוד עקום מחמת שצריך שהחוט יעבור מעל רי' התחתונים של העמוד, אלא גם אם יכשירו עמוד עקום, הרי זה דוקא כשהעמוד הוא צינור ישר, שנחשב שהחוט על גבי החלק התחתון, משא"כ כשניכר לכל שהם שתי צינורות נפרדים שצמודים זה לזה, והעמוד העליון אינו מגיע עד הקרקע, אינו כשר. ועי' מה שהארכנו בדין זה בגליונות הקודמים. האחראי היה סבור שהוא מצא פתרון להכשיר את העירוב בצורה קבועה, אבל מחוסר ידיעה הוא פסל את העירוב בצורה קבועה. רואים מזה כמה צריך להקפיד לשמוע וללמוד את ההלכות עם הפרקטיקה המעשית.

הוצאה מלאכה גרועה, אנשים מתקשים להבין שזו מלאכה

באחד המקומות שהיו שלוחי מוקד העירוב, הם פגשו אדם מן המושב שתפקידו לפקח על העירוב בישוב הסמוך לביתו. הוא עצמו היה מחוץ לעירוב הזה, ועד היום בינתיים אין עירוב בישוב שהוא גר. והאחראי אמר לנו שמצוי שאמו שגרה לידו מכינה ומביאה לו סלטים ומאכלים בשבת, ונותנת לו שיקח, והוא אומר לה בכבוד שאינו יכול לקחת בשבת, כי אין עירוב. המצב הזה חוזר על עצמו לעתים קרובות, ולמרות שהמשפחה שומרת שבת, בכל זאת בענין הטלטול מגישים לו שוב ושוב, [אנשי המוקד עוררו על כך שא"כ חייבים לעשות עירוב בישוב שלו. ובס"ד כבר עובדים להתקין שם עירוב]. רואים אנו שמלאכת הוצאה ואיסור טלטול, אינם מתקבלים כ"כ אצל פשוטי עם.

ומצאנו יסוד לבעיה הזו, בדברי התוס' בתחילת מסכת שבת, שהקשו מדוע התנא כותב במשנה שמלאכת הוצאה היא שתים שהן ארבע, הוצאה והכנסה, לעני ולבעל הבית, הרי סה"כ זו מלאכה אחת של העברה מרשות לרשות, מה לי מוציא ומה לי מכנים.

ותירצו שמלאכת הוצאה היא מלאכה גרועה, שלא שינה שום דבר בגוף החפץ, אלא רק העביר אותו, ולא נראה לאדם כמלאכה. לכן התנא היה צריך לפרש ולפרט שהאיסור כולל גם הוצאה מרה"י לרה"ר, וגם הכנסה מרה"ר לרה"י. הרי מבואר שמלאכת הוצאה לא נתפשת כ"כ בדעת בני אדם, ולכן גם בציבור שלנו יש הרבה שמקילים יותר ממה שראוי להם לפי דרגתם.

אביו של האחראי חלם שהעירוב פסול, וכך היה

האחראי הנזכר לעיל שמח לפגוש אנשים שעוסקים בעירוב, והוא סיפר בהתרגשות דבר נורא שאירע לו לפני תקופה. יום אחד אביו קם בבוקר ואומר לו שהעירוב פסול, בגלל שאתה לא משגיח טוב על העירוב במקום מסוים, והאב אמר לו בדיוק על איזה מקום הוא חלם שיש בעיה. הבן נבהל, והרהר בעצמו שבדיוק באותו מקום הוא לא בדק כמה שבועות. הימים היו ימי חורף קשים, ובמושבים שיש אדמה חקלאית רכה, קשה מאוד להיכנס לכל מקום, ויש מקומות שנעשים ביצה, שאם נכנסים לשם, שוקעים ולא יוצאים מהר. מיד הוא אמר לאביו שהשבוע הוא יבדוק שם.

באותו שבוע בבדיקת העירוב הוא עשה מאמץ ונכנס לשם אל מאחורי העצים, ואכן הוא רואה שענף גדול של עץ נפל על החוט וכופף אותו הרבה מאוד, גם כלפי מטה וגם לצד. הוא נדהם מגודל ההשגחה השמימית המיוחדת, משמים משגיחים על מעשיו, ודאגו לגלות לו שיש בעיה בעירוב שלו. הרגשה מרוממת אחזה בו, גם כעת בשעה שחזר וסיפר את הסיפור לאנשי מוקד העירוב. הוא הוסיף ואמר שאביו אדם פשוט מהמושב, אין לו גילויים משמים, מה שכן אפשר לומר שהוא קרא את ספר התהילים כמה מאות פעמים במשך חייו, ורואים שהקב"ה גילה לו דבר, כדי להציל את בנו ואת בני המושב ממכשול. איננו יודעים חשבונות שמים, יתכן שזו זכות של הבן, ויתכן שזו זכות של האב, ואולי זכות של בני המושב, ועל כל פנים זה ודאי דבר מיוחד, שנותן כח התעוררות להמשיך במאמצים הרבים, לתקן ולהתקין עירובים בישובים ובכל מקום שהוא.

ממשיכים בסידור העירובים בישובים

בשבוע שעבר ובשבוע זה השקיעו מאמצים רבים במוקד העירוב להוסיף ולסדר את העירובים בשני ישובים, שיהיו באופן הראוי למשפחות האברכים המתארחים בהם. באחד המקומות עשו שביל לחלק קרפף, ובמקום נוסף היה עמוד מוקף בצמחים גבוהים שיש בו חשש פתחי שימאי, וגם הם הגיעו במקום מסוים תחת החוט לגובה י' טפחים, והם כמחיצה המחלקת את הפתח. לכן העוסקים פינו את הקוצים שתחת החוט.

עשיית שביל תחת מקום החוט

כאמור זו בעיה נפוצה וקשה, שבעירובים בישובים מקילים בכמה דברים שרבותינו הורו בהם לאיסור. כמובן שאין לנו תלונה ח"ו על מה שהם מקילים, אם כך הורו להם הרבנים, אלא שעבורנו זה לא מתאים ולא מספיק, ובודאי שבשביל "נופש", לא נכניס את עצמנו לסמוך על דבר שההיתר שלו נאמר בשעת הדחק, מחמת שאין אפשרות לעשות יותר.

ההכרעה להתיר בלית ברירה נעשתה בהיתר

בשבוע שעבר נפגשו עם רב של אחד הישובים, ודיברו עימו בענין שטחי קוצים יותר מבית סאתים. הרב אמר שהוא הסתפק בזה, והזמין רב פלוני שעוסק בעירובין של עיר פלונית, והוא הגיע ובדק את כל המקומות ואמר שזה כשר, כי אם לא מקילים בזה, לא יהיה עירוב כמעט בשום מקום.

הנה הטענה הזו נכונה, שאם רוצים לעשות עירוב לעיר שלימה, או למושב שלם, ברור שיהיו בעיות של שטחי קוצים יותר מבית סאתים, אא"כ ישקיעו בעמודים נוספים לקרב את הגבול אל הבתים. אבל זה עצמו אינו דבר ראוי, לעשות עירוב שמוגבל ומוכרח לחפש קולות. עירוב כזה נעשה רק בשביל להציל את המטלטלים, או עבור מי שלא יכול להימנע מלטלטל, אבל משפחות אברכים שמקפידים לשמור את ההלכה כפסקם של רבותינו מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, ומרן הגר"נ קרליץ שיבדלחט"א, שהורו שהשטחים האלו פוסלים את העירוב, הרי אנו מוכרחים למנוע עצמינו מלטלטל בהם.

כשהפיקוח אינו מהודר יש גם חשש של פסול

יש להוסיף ולהדגיש, בעקבות שאלות רבות של אברכים, שכל האמור שהבעיה היא רק שבישובים מסתמכים על קולא בענינים מסוימים, מדובר בישובים שנבדקו שיש להם גדר תקינה, ויש אחראי שיודע את ההלכה. אבל בישובים שיש בהם צורת הפתח רבות, או גדרות שאינן תקינות, יש עוד הרבה דברים, שיתכן שמדובר בדברים פסולים. בעת כתיבת שורות אלו, התקשר אברך ושאל על יושב דתי מסוים, והמשיב אמר לו שהעירוב אינו ברמה שכונתית, והוא קיוה שהאברך יבין שצריך להימנע מלטלטל, ובכך יחסוך מלפרט לו שהעירוב עם בעיות הלכתיות. אך האברך רצה בכל זאת להתיר לב"ב לטלטל ושאל האם עכ"פ מה שהאחראי מתקן כשר בדיעבד, או שיש חשש של פסול ממש. המשיב לא ידע כיצד להסביר לו שיש חשש פסול ממש, לכל עירוב יש תיקונים כמעט כל שבוע, ואם האחראי אינו בקי ממש בהלכות, יתכן שיתקן בצורה פסולה, כי בהבדל קטן יכול להפוך מכשר לפסול. המשיב בחר להסיר את האחריות ממנו, ואמר לו שהוא לא מכיר את כל התיקונים שהאחראי עושה לדעת אם בדיעבד אפשר להכשירם, כי בכל שבוע מתחדשים תיקונים.

לחי שנמצא תחת כבל המחזיק את החוט

בשבועות האחרונים היו שלוחי מוקד העירוב בעירוב של ישיבה מסוימת, שעשתה עירוב מהודר לבנינים של הישיבה. התעוררה שאלה הלכתית באחת מהצורות הפתח שעשו שלכאורה נראה שאם היו עושים בצורה נורמלית לא היו מגיעים לבעיה כזו, אלא מחמת שהשתמשו בפתרון מאולתר לקשירת החוט, לא הבחינו שיש בעיה הלכתית במה שנעשה. בין שני בנינים של הישיבה, עשו צורת הפתח, ע"י שקשרו חוט לקיר של הבנינים, והעמידו תחתיו לחיים בשני הצדדים. בצד אחד הם מצאו כבל חשמל שהיה משוך מהקיר, והחליטו שאפשר לקשור את החוט לכבל החשמל ולחסוך לקדוח בקיר, והנה יש מקרים שחוט חשמל היוצא מן הקיר, אינו יציב כ"כ, ומפחדים למשוך בו חזק, ואז יוצא שחוט העירוב הקשור אליו רפוי, והוא מתנדנד ברוח או שוקע

[באופן זה החסרון רק כששוקע באופן הניכר, כיון שיש לחיים]. ומ"מ במקרה זה החוט היה מתוח כדין, ולא היתה בעיה של חוט רפוי.

הבודק התקרב אל מקום הלחי, לבדוק את מיקומו מתחת החוט, והחל להסתפק האם נחשב שהלחי מתחת החוט. הסובבים אותו שאלו בסקרנות מה הבעיה, הרי הלחי נראה בדיוק בקו של החוט. אמר להם הבודק שיסתכלו על חיבור החוט לקיר, ויאמרו מעצמם איזה בעיה יכולה להיות כאן, כדי שילמדו להבחין לבד. המשתתפים הבחינו במציאות המשונה, שהחוט קשור לכבל ואינו מגיע עד הקיר, וגם הבחינו שהלחי תחת הכבל, אך לא ידעו מדוע יש בזה בעיה הלכתית.

והנה בחכמת שלמה (נדפס על גליון השו"ע, סי' שס"ג סכ"ו) כתב שאם יש טבעת המקיפה את העמוד, והחוט קשור לטבעת [דבר המצוי בעמודי חשמל מעץ], צריך שהלחי יהיה תחת החוט עצמו, ולא תחת הטבעת, כלומר שהטבעת אינה נחשבת המשך של החוט. והטעם משום שהיא אינה ממשיכה בקו ישר עם החוט, אלא נפתחת לצדדים, וניכר שאינה בצורה של המשך, לכן אי אפשר להחשיב אותה המשך של המשקוף. ממילא המשקוף מסתיים בחוט, ואם הלחי תחת הטבעת הוא פסול, כדין לחי שאינו מתחת החוט. לפי זה הורה הגאון רבי יעקב בלוי זצ"ל לעוסקים בעירוב של בד"ץ העדה החרדית בירושלים, שאם קושרים את החוט מסביב לעמוד תאורה, ועושים את הקשר [לאחר הסבוב] על החוט של העירוב, צריך לעשות את הקשר מהודק וצמוד לעמוד ממש, כי אם הוא לא מהודק לעמוד, נוצר כעין טבעת ויתכן שיהיה מצב שהלחי [או החלק התחתון הבולט שמשמש כלחי] לא יהיה תחת החוט אלא תחת הטבעת, ואינו כשר.

לפי דין זה, ה"ה בחוט הנ"ל, שקשור לכבל חשמל שיוצא מן הקיר יותר מעשרה ס"מ בצורה כעין טבעת, אינו יכול להחשב המשך של החוט, וצריך שהלחי יהיה רחוק מן הקיר, כדי שיהיה תחת החוט עצמו. אבל בצורה זו שהלחי קרוב לקיר, והוא תחת הכבל, יש להחשיבו כמו לחי שאינו תחת החוט, ואינו כשר.

סידור העירוב ע"י מארגני הנופש

מקרה זה הוא אחד ממאות מקרים, שאנשים טובים רוצים לעשות עירוב מהודר, ומחוסר תקציב הם מחפשים לאלתר פתרונות שונים ומגוונים, לעשות צורות הפתח, לקשור חוטים ולהעמיד לחיים, אלא שכל דבר שאינו סטנדרטי יש בו הרבה הלכות ופרטים, שאדם שאינו עוסק בהם לא מעלה על דעתו. וכאשר באים לאחר זמן אנשים שעוסקים בעירובין, מבחינים מיד בדברים שאינם כהלכה.

במה דברים אמורים, כעת לפני היציאה לימי בין הזמנים. זכינו בס"ד שנכנסה התעוררות גדולה בעניני עירובין, הרבה משפחות מתקשרות לברר על העירוב, לפני ששוכרים את המקום, ובמקומות רבים אין עירוב ברמה הראויה לבני תורה, המשפחות באמת משתדלות להיות במתחם סגור, או שהמשפחות שיש להם תינוקות יהיו במבנה שבו חדר האוכל, ולא יצאו איתם מהבנין. אבל בהרבה מקרים אין אפשרות ולכן המשפחות דואגות לעשות עירוב לחצר שמתארחים בה, לפי מיטב הידיעות של בני המשפחה, ובענין זה צריך להדגיש שיש הרבה ידיעות הלכתיות שאינן ידועות למי שאינו עוסק בהם, וגם קשה להבחין בכל הדברים. ולכן כדי שלא יצא מכשול, צריכים לפנות מראש, ולקרוא למי שמתעסק בעירובים, וידוע שהוא בקי ומומחה בפרטי ההלכות והפרקטיקה, שיבדוק ויאמר כיצד לעשות ומה לעשות.

ניתן להזמין בודק ע"י המוקד הטלפוני של מוקד העירוב **054-8483320**

ארון של בזק משמש ללחי, ודין לחי רחב

בבדיקת העירוב השכונתי ביום שישי האחרון, באחת השכונות בבני ברק גילה הבודק חשש בכשרות לחי, ע"י עירנות מיוחדת. באותו רחוב יש לחי מקורי מאוד, שהומצא לפני הרבה שנים, ובשעת חידוש העירוב לא מצאו דרך טובה כ"כ להחליף אותו, [כיון שהמדרכה של בני ברק מאוד צרה, בפרט באותו מקום, ועמוד עם לחי מצמצם את המעבר לאנשים עם עגלות]. לפני שנים לא רבות, עדיין לא היו תרומות כ"כ, לעשיית עירובים שכונתיים, משפחות רבות לא טלטלו אפילו ע"י בני ביתם, והאחראים היו עמלים למצוא פתרונות זולים. כמובן שעמודים לא עשו כלל, אלא קשרו את החוטים לבתים ולמרפסות (כמו שהוזכר ברמ"א סי' שס"ג סכ"ו), אבל גם בלחיים עשו כל מיני פתרונות. בצורת הפתח הזו, המציא האחראי שאינו צריך לעשות לחי כלל, אלא הוא מתח חוט של עירוב במכוון מעל ארון של בזק, וכיוון אותו בצורה מדויקת מאוד שיהיה כשר ע"פ הלכה.

בדין לחי מארון חשמל או בזק, יש שאלה של לחי רחב. דעת המקור חיים (בתיקון עירובין, הנדפס בסוף הל' פסח) שאם הלחי רחב ד' אמות אינו כשר ללחי. ולפי"ז אין בעיה בארונות אלו, כיון שאינם באורך ד' אמות. והחזו"א (סי' ע' ס"ק יח) חולק על דברי המקור חיים, וסובר שאפילו אם הלחי ארוך ד' אמות הוא כשר, ומ"מ כתב בהערה שם שאם יש בלחי ג' או ד' טפחים מהחוט ולפנים, אפשר דהוי פתחי שימאי. וכך נוקטים למעשה להקפיד בפרט בעירובים השכונתיים, שאם משתמשים בלחי רחב, יש להקפיד שהחוט יהיה בתחילתו בתוך ג' טפחים הראשונים, כדי שלא יהיה חשש של פתחי שימאי, ואז אין חסרון במה שהלחי בולט כלפי חוץ מהעירוב. לפ"ז הקפיד האחראי לכוון את החוט שיעבור מעל הארון כ-20 ס"מ מתחילת הארון [כלפי שטח העירוב], והארון עצמו הוא הלחי.

מאז שהאחראי קשר את החוט, הוא הספיק להיקרע כמה פעמים, וגם האחראי שאחריו המשיך בדרך זו, וכיוון את החוט במקום זה.

עירנות של הבודק בעקבות החלפת המדרכה

בשבוע האחרון עשו עבודות תשתית להחליף את המדרכה. ביום שישי היו עדיין באמצע התהליך, המדרכה הקודמת כבר לא היתה, והחדשה עדיין לא באה. הבודק עבר וראה שעבדו שם, לכן התבונן היטב שאין שום שינוי הפוסל. והנה הוא מבחין בשינוי קטן, שאינו יודע להכריע האם הוא פוסל. בתחתית הארון יש חלק קבוע שאינו נפתח, ומעליו מתחילות הדלתות, והחלק התחתון נפגע והתעקם כלפי פנים. אמנם הוא עדיין עמד במקומו, אבל נוצר כביכול שקע בתחתית הלחי. הבודק הודע מיד לאחראי הראשי, והאחראי אמר שיבוא בעצמו לבדוק ולהכריע.

האחראי הגיע וראה שהשקע שנוצר הוא כמה סנטימטרים, ומיד הוא אמר שיש בזה שאלה של פתחי שימאי. בדין זה שאלו פעם את מרן הגר"נ קרליץ שליט"א, בדבר דומה שהיו שקעים קטנים, באופן שמדובר בדבר שזו צורתו המקורית והטובה. ומרן השיב בבליטה שהיא כשני ס"מ, שהיא כשרה ואינו עושה חשש של פתחי שימאי. לפ"ז האחראי ידע שעד שני ס"מ הוא יכול להכשיר, ועל סמך זה היה סומך כל השנים על ארון זה, למרות שיש קצת שקע מתחת הדלתות. אבל כעת שנהיה שקע יותר גדול, ובפרט שזה כבר לא צורתו המקורית, אלא מחמת שנשבר, הרי זה דבר הרוס שעליו נאמר את הדין של פתחי שימאי, שהלחי אינו דבר שלם, ולא דבר ישר.

לחי מארון של בזק, ואבנים שהונחו להגבהת הקרקע

הוסיף האחראי ואמר לאברך נוסף שפגש אותו, וביקש להשתתף ולראות את אחד מתוך עשרות המקרים שיש תקלה וקלקול בעירוב.

הנה אם היו עושים כבר את המדרכה החדשה, לא היתה בעיה, כיון שמדובר בתחתית הלחי, וזה יהיה למטה מג' טפחים, שגם אם היה שם חור, זה היה כשר, שע"י דין לבוד נחשב כאילו מגיע עד הקרקע (ע"פ שו"ע סי' שס"ב ס"י). אלא שכעת שחסר את גובה המדרכה, יוצא שהשקע נמצא למעלה משלושים ס"מ, והוא נמצא בעיקר הלחי, שכבר אי אפשר להתירו ע"י לבוד.

לאחר שהאחראי החליט שצריך לתקן, הוא חיפש כיצד לתקן, מה אפשר לעשות, הרי השעה היתה קרובה לשבת, לא כדאי להזיז את החוט, כיון שבשבוע הבא יעשו את המדרכה החדשה, שאז גם אם לא יתקנו את הארון, הוא יהיה כשר ללחי ע"י לבוד לקרקע וכנ"ל. הפתרון הפשוט הוא להוסיף לחי זמני לפני הלחי השבור, אבל כיון שמדובר בארון של בזק, לא שייך לחבר אליו לחי עם ברגים.

עירמת אבנים שהונחה ע"מ להגביה את הקרקע

האחראי עמד וחשב, עד שמצא פתרון קל, הוא קיבץ אבנים שנותרו בקצוות מהמדרכה הישנה, והושיב אותן סביב לעמוד, והתכוון לבטל אותן לקרקע לשבת זו. בצורה זו הוא כביכול הגביה את הקרקע, ומעתה גובה החלק השבור הוא בתוך ג' טפחים לקרקע, ושוב הארון כשר מדין לבוד לקרקע, גם בלי החלק השוקע. אמנם לא מספיק להוסיף שתי אבנים לפני הלחי, מפני שצריך שהלחי לא יהיה גבוה ג"ט מכל הקרקע שלפניו במשך ד' טפחים. לכן הוא הוסיף הרבה אבנים מסביב, עד שנוצר שטח ד' על ד' טפחים של קרקע מוגבהת.

ארון בזק מתחת צורת הפתח

באחד הישובים שנבדקו בשבוע האחרון ע"י מוקד העירוב, נתקל הבודק ג"כ בדין ארון חשמל. באחת מצורות הפתח שהיו שם עמד ארון חשמל בדיוק

ארון של בוק מתחת צורת הפתח

מתחת החוט, במקרה זה לא היה צריך שהארון יהיה לחי, אלא הוא דוקא הפריע מתחת החוט, מפני שהוא מחיצה המחלקת באמצע צורת הפתח.

והנה יש פתרון במקרה כזה שהארון ישמש ללחי לשני הצדדים, ואז החוט נחשב כשתי צורות הפתח, אחת עד הארון, ואחת מהארון, ובצורה כזו אין בעיה של מחיצה, כיון שהיא לא באמצע אלא בין שתי צוה"פ אולם הוא לא היה בכוונה מתחת החוט, ולכן לא היה מכוון כהלכה, אלא עמד באלכסון והיה בולט מהחוט יותר מד' טפחים. במקרה זה לא היה פתרון קל להכשיר את צורת הפתח, כיון שאי אפשר להצמיד לחיים לארון החשמל וכפי הנראה הפתרון יהיה רק להזיז את העמוד למקום אחר, באופן שהחוט לא יעבור מעל הארון.

הוספת לחיים על ארון שיש לו גג הבולט

מקרה נוסף שהיה אצל אחד האחראים על עירוב שכונתי בדרום הארץ, והוא צילם ושלח אל הגליון, ואמר שהוא התעורר לכך בעקבות דין וציור דומה שהופיע בגליון. תחת אחת מצורות הפתח שעומדת זמן רב, הוא הבחין שיש ארון חשמל. האחראי אמר לעוזר המתלוה אליו שמסייע לו בתיקונים, שנראה שהארון מתחת החוט. אך העוזר אמר שלא נראה לו שהארון תחת החוט. האחראי הביא את המכשיר הידוע [הבקבוק והשרשרת] ומדד וראה שבאמת הארון מתחת החוט. האחראי התפלא מאוד איך עד היום לא ראה את הדבר הזה, והתפעל כמה כח הציור מועיל לו בבדיקת העירוב.

לחיים על ארון של בוק שתחת צוה"פ

והנה במקרה זה הארון נמצא לאורך החוט, וא"כ בעיקרון הצד של הארון שרחבו כארבעים ס"מ, יכול להחשב לחי כשר לעירוב. אלא שהאחראי שם לב שיש לארון גג בולט כעשרה ס"מ. דבר זה אינו מצוי בדרך כלל, שיהיה גג בולט כ"כ, ומ"מ באופן שיש גג הבולט, אי אפשר להשתמש בו ללחי, כיון שהגג מפסיק בין הלחי לחוט, כמו שכתב המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק קי"ב). האחראי התקשר למוקד העירוב ביום שישי, ושאל אם אפשר להכשיר ארון עם גג שבולט כ"כ, והמשיב אמר לו שכאשר בולט עשרה ס"מ כשיעור טפח, זה כבר גג חשוב ואינו כשר, והפתרון הוא רק להעמיד לחיים באופן שיהיו רחוקים מהארון שלא יהיה הגג מפסיק ביניהם לחוט. האחראי הזדרז והביא שני לחיים והעמיד אותם משני צידי הארון, ומרוחקים מהארון, והם הלחיים המופיעים בתמונה הסמוכה.

אנו שמחים לקבל תגובות כאלו מהאחראים, שמספרים על התועלת המעשית מקריאת הגליונות, ומוסיפים לזכות גם את הרבים בדברים אלו.

למזהיר ולנזהר

שאלות הלכתיות לנזהרים שלא לטלטל

לאחוז בידי תינוק שעכשיו התחיל לצעוד כדי שילך ברחוב

בשבוע האחרון היו שני אברכים מבין השואלים במוקד העירוב, ששאלו אותה שאלה בענין מוצץ. יתכן שלחלק מהקוראים התשובה פשוטה, מ"מ כאן היא שאלה חדשה, שעדיין לא הובאה בגליונות אלו. אחד השואלים היה צריך להתארח בעיר מסוימת שהעירוב שם בעייתי, ואינו יכול לסמוך עליו אף לקטנים. השואל לא ידע על כך, והתקשר ושאל לתומו האם אפשר לטלטל בעיר פלונית. אמר לו המשיב את התשובה הנ"ל, לפי המידע שנמצא תח"י, שלפי הוראת הרבנים אין לסמוך עליו אף לא לקטנים.

האברך קיבל מיד את הדבר, שהם לא יוכלו לטלטל כלל, והעלה רעיון אחר. בנו כעת בגיל שנה וחודש, וכבר צועד על רגליו, אך לא לבד, אלא צריך להחזיק בו בשתי ידיו. האם מותר לו ללכת עם הילד בצורה כזו, או שמא גם זה נקרא טלטול, משום שכל יכולתו ללכת היא רק ע"י שנשען על ידי המחזיק בידיו.

והנה דין זה מפורש בשו"ע בהלכות שבת (סי' ש"ח סעיף מ"א) וזה לשונו, "האשה מדדה את בנה, אפילו ברשות הרבים, ובלבד שלא תגררהו, אלא יהא מגביה רגלו אחת ויניח השניה על הארץ, וישען עליה עד שיחזור ויניח רגלו שהגביה, שנמצא לעולם הוא נשען על רגלו האחת". מבואר שלמרות שהוא נתמך בידי אמו מ"מ כאשר הוא מרים את רגליו, ובאותו זמן הרי הוא נשען על רגליו, ההגדרה היא שהוא ילד הולך, ולא נישא, שהאחיזה היא רק כדי שהוא לא יפול, אבל הטלטול נעשה ע"י הליכתו בכוחות עצמו, וזה מותר. לכן אמר לו המשיב, שאם הילד מזיז את רגליו, ומתקדם ע"י רגליו, מותר להחזיק בידיו, אף כאשר הוא נשען עליהם באופן שבלעדיהם הוא יפול.

לתת לתינוק שיטלטל מוצץ בפיו

האברך שמח שמצא פתרון לקחת את בנו, כנראה שהדרך שהיה צריך לקחתו היתה דרך קצרה. אך הוא הוסיף ושאל האם אפשר שבנו הקטן יקח מוצץ בפיו, האם יש בזה איסור טלטול, ואם זה טלטול הרי מדובר בקטן ממש, ואינו מחויב אפילו בחינוך.

והנה מצד דיני טלטול, יש במוצץ דין טלטול, למרות שהוא נוטל אותו בפיו ולא בידיו, כמו שכתוב במשנה שהמוציא אוכלים בפיו חייב. והמוצץ אינו נחשב מלבוש של התינוק, ולכך זה מוגדר כטלטול גמור. (וגם אם קושרים את המוצץ לבגד של התינוק עם סרט, אינו מוגדר כחלק מן הבגד, אלא כמו אדם שתלה שקית עם דברים על הבגד, שיש בזה איסור טלטול. [ורק אילו המוצץ היה קבוע באותו בגד היה כחלק ממנו ממש. ולא כאשר מעבירים אותו מבגד לבגד]. וא"כ הנידון הוא על החלק השני, כיון שמדובר בקטן ממש. הנה באמת כאשר ילד קטן פחות מגיל חינוך נוטל מעצמו מוצץ ויוצא, אין דין למחות בו. כיון שאינו מחויב בחינוך. ורק מגיל שהגיע לחינוך צריך למחות בו וללמדו, כמבואר במשנ"ב (סי' שס"ב ס"ק מ"ד). ולגבי איסורים הוא מגיל קטן מאוד, כאשר מבין כשאומרים לו שהדבר אסור, אף שאינו מבין בטעמי האיסור (משנ"ב סי' שמ"ג סק"ג), וזה בערך בגיל שנתיים עד שלש, כפי שהורו פוסקי זמנינו (עי' ספר שבתא דינוקא פרק י' סעיף כ).

ולכן לגבי מה ששאל אחד מהשואלים על ילד בן שלוש, לגביו כבר יש דין חינוך, וצריך ללמד אותו שלא יטלטל, כמבואר במשנ"ב (סי' שס"ב שם), שמש"כ בגמ' שקטן יטלטל את המציאה, היינו רק כשעושה מעצמו לצורך עצמו, וכשאביו אינו רואהו. אבל לגבי השני ששאל על תינוק בגיל שנה וחודש, הרי אין בו דין חינוך, ואין איסור אם הילד לוקח ומטלטל בפני אביו, ומ"מ כתב המשנ"ב שלתת לו בידים אסור אף בתינוק קטן, ואף בכרמלית, משום איסור ספיה (סי' שמ"ג סק"ו, וסי' שס"ב שם). ולכן אסור לתת לו את המוצץ שיקח אותו לחוץ.

שאל האברך האם יכול לתת לו את המוצץ בבית כשעדיין לא יוצא, ואח"כ לתת לו יד שייצא, שבצורה כזו הנתינה לתינוק לא היתה על מנת שיוציא. המשיב הפנה את השאלה אל אחד מרבני העירובים, והרב השיב שגם אם הילד לקח מעצמו את המוצץ והכניסו לפיו בתוך הבית, אסור לתת לו יד שייצא, דכיון שהוא במצב שיש עליו משא, וע"י נתינת היד האדם קורא לו שייצא ויעשה את פעולת ההוצאה, הרי זה כמו שנותן לו שיוציא, ויש בו דין ספיה.

אמר האברך שאם כן הפתרון הוא להכין מלפני שבת שני מוצצים, אחד במקום האירוח לסעודות, והשני במקום השינה, וכך יוכל להימנע מלטלטל, הוא ואשתו וגם בנו הקטן.

תרומות לסידור העירוב בשלשה ישובים מבוקשים

במוקד העירוב יש כעת שלשה ישובים מבוקשים, שמתארחים בהם משפחות בני תורה, ורבים מבררים על כשרותם, אך כדי להביא אותם למצב כשר לבני תורה אנו זקוקים להוסיף על ההשקעה של האחראי מטעם המושב, ותקציב זה לא ניתן לקבל מהמושב, ולכן הדברים מתעכבים כבר למעלה מחודש. אנו פונים בזאת לכל מי שחפץ לזכות במצוה, ע"י תרומה שתסייע לשלוח לשם את עובדי מוקד העירוב, שיסדרו את הדברים הנצרכים.

סידור העירוב בישוב ה. ~~2400 ש"ח~~ - נתרם חלקית - ונשאר 1800 ש"ח
סידור העירוב בישוב ה. ז. ~~6400 ש"ח~~ - נתרם חלקית - ונשאר 5600 ש"ח
לתרומות נא לפנות לט' של מוקד העירוב 054-8483320

תודה מיוחדת לכל התורמים

וכל המסייעים יזכו לברכת השבת מקור הברכה

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי
קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים
ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות
המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 98
תמוז תשע"ו

עשיית עירוב בין שני הבנינים שהתארחו בהם

בס"ד יש התקדמות רבה מאוד בענין המשפחות הנוסעות לישובים לשבתות של שמחת שבע ברכות וכדומה, או שמארגנות נופש משפחתי. במקרים אלו יש בעיה קשה ביותר, שהמשפחות שיש להן תינוקות קטנים, מוכרחות לטלטל אותם מחדרם אל חדר האוכל, וברוב המקומות מדובר בחדרים פזורים בחצר שאינה מוקפת, שאין אפשרות לקחת דברים מחדר השינה אל חדר האוכל, בלי להיזקק לעירוב הכללי, שבהרבה מקומות אינו כשר ברמה הראויה לבני משפחות בני תורה, ואפילו לא לטלטול ע"י קטנים.

בשבוע האחרון היו כמה משפחות אברכים שנזקקו לשהות בישוב נידח בעקבות שמחה משפחתית, ורוב בני המשפחה לא היו בני תורה, ולא הקפידו על הטלטול רק בעירוב כשר ומהודר, אך אותן משפחות אברכים היו בבעיה קשה. למזלם היה מדובר בשני בנינים סמוכים, שהאחד משמש לפנימיה, שבו היו אמורים לישן עם ילדיהם, והבנין ממול בו היו אמורים לאכול את סעודות השבת. ולפיכך הם החליטו ליום בעצמם להקים עירוב פרטי לשבת אחת, בין שני הבנינים האלו. אולם הם לא למדו את ההלכות, ולא יודעים כיצד להכריע בכשרות המחיצות, ואם צריך צורת הפתח באיזה מקום כיצד להעמיד אותה שתהיה כשרה. דבר אחד הם ידעו מהגליונות, שאם עושים בלי לדעת, קרוב הדבר שיהיה משהו שאינו כהלכה, והעירוב יהיה פסול.

מציאת מומחים לעירובין לעשיית עירוב לנופשים

אחד האברכים פנה למוקד העירוב, התקשר ובא במיוחד לבקש שימצאו מישהו שבקי בהלכות עירובים, ויסע לישוב ההוא לבדוק מה צריך לעשות, ואף לבצע ולעשות את העירוב, בתשלום הוגן כפי שידרש, כיון שהם לא אנשים עם ידע טכני, וקשה להם לבצע את הדברים גם אם יקבלו הוראות ברורות.

ברוב המקרים בסגנון זה קשה למצוא מיד אדם שיהיה מוכן לבוא ולהתקין עירוב, כיון שגם לאחראים על העירובים אין כ"כ נסיון בדבר זה, להגיע למקום בלתי מוכר ולהעמיד לחיים יציבות בלי לקדוח בקירות וכו'. בנוסף חסר אמצעים טכניים וחומר מתאים, וגם קשה להתמודד עם משימות חדשות, כאשרמלבד זה מוטל עליהם העירוב השכונתי שבו הם משקיעים הרבה מאוד. בנוסף שאנשים לא לוקחים בחשבון את העלויות היקרות, להגיע במיוחד עם רכב מצויד כראוי, ומבקשים שיעשו להם את הכל תמורת כמה שקלים, שאינם מספיקים אפילו להוצאות הרכב. בכל זאת במקרה זה בסייעתא דשמיא עלה רעיון טוב, ובמוקד העירוב יצרו קשר עם אברך מהעיר "ביתר" הקרובה לאותו ישוב, וביקשו ממנו לעזור לכמה משפחות שזקוקות לטלטל בשבת הקרובה. האברך קיבל את המשימה, ובא יחד עם עוד שני אברכים, ומדד ובדק את כל הצדדים ומחיצותיהם, ועשה צורת הפתח במקום הנצרך, קשר חוט והעמיד לחיים, עד שסיים את הדבר ביום שישי אחה"צ, כמה שעות לפני השבת

התקנת לחי בבית האריזה בישוב

הקושי וההשקעה בעשיית עירוב במקומות נופש

ראשית אנו מציינים לשבח את האברכים שהתמסרו לדאוג למשפחות שאינם מכירים אותן, וטרחו מאוד לעשות את העירוב כהלכה. דבר שני יש לציין, שאנשים חושבים שעשיית עירוב פרטי הוא דבר קל לעוסקים בעירוב, הרי באים ובודקים, קושרים חוטים ומעמידים קרשים, ויש עירוב. כמה זמן זה כבר יכול לקחת?

אך המציאות היא שהבדיקה עצמה לוקחת זמן, להכריע איזה שטח להקיף, כי בכל מחיצה יש קצת בעיות, וקשה מאוד להחליט האם כדאי לתקן את מחיצה א' ויהיה שטח כזה, או את מחיצה ב' ויהיה שטח כזה, כי אז יצטרכו צורת הפתח במקום פלוני, מה קל לעשות ומה יותר קשה. מה אפשר להעמיד בלי לקלקל, ומה צריך קצת יותר לקבוע ולחבר. ועוד הרבה חשבונות, שיכלה המקום בדף והם לא יכלו. הדברים תלויים לפי תנאי השטח, ולפי רמת ההשקעה והתקציב שמוכנים לתת, וכן לפי היחס של המשכיר, כי לא בכל מקום הוא מוכן שיעשו מה שרוצים.

ובכל אופן ברור שצריך להקדיש לנושא הזה של העירוב והטלטול במקומות נופש, להשקיע גם בו זמן וכסף כמו בשאר הצרכים, זה חלק מההוצאות הכרוכות בנסיעה, והוא לא גדול ביחס לסכומים שמוציאים על השכירות והפעילויות השונות. ואשרי מי שדואג לסדר את העירוב, שלא ייצא מכשול.

תכנון לישוב שהעירוב פסול במשך כשנתיים

בשבוע זה המשיכו הבודקים לכתת רגליהם בישובים נוספים, לבדוק ולסייע לעשות עירובים ולתקנם באופן האפשרי. בדרכם היו בשלשה מושבים, שכל אחד היה במצב שונה לגמרי מחבירו. בישוב הראשון אין עירוב, כפשוטו. לפני יותר מעשר שנים עשו בו עירוב אבל במשך השנים התקלקלו דברים והעוסקים בעירוב תקנו עוד ועוד, עד שהגיעו למסקנא שהתיקונים כ"כ רבים, שהם נאלצים להפסיק מטירחתם. בהתחלה אנשים עוד אומרים שמא העירוב נשאר תקין, ולצערנו יש שסומכים על הספק הזה להקל ולטלטל, כי "מסתמא" יש עירוב, אבל כעת ברור מעבר לכל ספק שאין עירוב במושב, יש חוטים קרועים, חסרים עמודים, ואין מי שיטפל בו. כמעט שנתיים כבר עברו, וכעת החליט הרב של המושב לעשות מאמץ גדול על מנת להתקין עירוב חדש. יתן ד' שתהיה סייעתא דשמיא לעשות את העירוב כהלכה.

הרב קרא לבודק של מוקד העירוב שיבדוק מה צריך לעשות ויתן את ההנחיות ההלכתיות, והפיקוח על בעלי המלאכה, שהעירוב ייעשה כהלכה. הבודקים הגיעו ויצאו לבדוק את העמודים הקיימים, וחשבו להשתמש בעמודים שהיו עד לפני שנתיים, אך התברר שכמעט כולם עקומים באופן ניכר ובולט, באופן שלא ניתן להשתמש בהם. כמו"כ יש הרבה מקומות שהעוסקים עשו עמודי עץ כמו של טלפון, והוסיפו מסמר על גבי ראש העמוד, כדי שהחוט יהיה קשור מעליו [בשונה מקשירת חוטי הטלפון], מפני שחייבים שהעמוד יהיה מעל העמוד ממש. אבל גם הם התעקמו מאוד, במצב שגם בעירובים העירוניים מקפידים שלא יהיה עקום כ"כ, ולכן במצב כזה יש צורך להחליף כמה עשרות עמודים.

עמוד עקום בעירוב שהתבטל

טעם העירובים שמקפידים רק על עמוד שהתעקם הרבה

והסברא בזה להקפיד על עקמימות גדולה, יותר מעקמימות קטנה, הרי לכאורה ממה נפשך, אם נוקטים כדברי החזו"א שצריך שהחוט יהיה מכוון מעל החלק התחתון [י' טפחים התחתונים] שהם עיקר העמוד [משום שדיני מחיצות הם רק בי' טפחים שמעל הקרקע], א"כ גם בעקמימות קטנה של 5 ס"מ כבר החוט אינו עובר מעל העמוד, [משום שעובי העמוד כ-9 ס"מ והחוט באמצעו, דהיינו 4.5 ס"מ לכל צד, וכשנוטה 5 ס"מ, עובר את רוחב העמוד]. ואם לא נוקטים כן, והיינו משום שמתחשבים לגבי דין על גביו גם בחלק העליון של העמוד, דכיון שבמציאות העמוד ממשיך והחוט יושב עליו, יש בזה צורה של פתח, ונחשב שהחוט על גבי העמודים אע"פ שמבחינה הלכתית העמוד הוא רק החלק של הי' טפחים התחתונים, הרי לפ"ז גם בעקמימות גדולה יהיה כשר. [וסברא כעין זו מצאנו לכאו' במשנה ברורה (סי' שס"ג שעה"צ ס"ק י"א) שאם העמוד נוטה לכיוון הפתח ויש בעיה בחלק העליון שהוא מתנדנד ברוח,

עמוד עין שהתקינו לעירוב

אפשר לומר דל מהכא את החלק העליון, כיון שאינו עיקר. אבל כתב שם שאם החוט קצר ואינו מגיע מעל הי' התחתונים, וכשרותו היא משום שהעמוד נוטה כלפי החוט, אי אפשר לומר דל מהכא. הרי מבואר שניתן להתחשב בחלק העליון לחבר בין העמוד לחוט, למרות שהוא אינו מעכב, ואין לו דין מחיצה. אמנם אין מכאן ראיה להכשיר גם את כל העמודים העקומים, כיון שהמשנ"ב דיבר בעמוד שנוטה לכיוון של החוט, וזה כשר גם לפי דברי החזו"א [כדין צוה"פ העשויה ככיפה] משום שהחלק העקום נידון כלחי עם משקוף יחד ואכמ"ל], משא"כ בעמוד שהתעקם גם לצד הפנימי או החיצון, יתכן שאינו כשר, כך יש לדייק מדברי החזו"א. [ולא כמו מי שכתב לדמות את הדברים]. וא"כ מדוע לחלק בין עקום מעט לעקום הרבה.

ביאור הדבר שמענו מאחד מגדולי העוסקים בעירובים העירוניים [בחלק ההלכתי], משום שגם אם לא נאמר שצריך שהחוט יהיה מעל י' הטפחים התחתונים, מ"מ צריך שיהיה צורה של פתח, וכעין מה שכתבנו הראשונים בכמה מקומות שצורת הפתח מן הצד פסולה משום שאינו כדרך הפתחים, והיינו שהעיקר של צורת הפתח שתהיה כדרך פתח, אח"כ יש דינים שאפשר לעשות לחיים וכו'. ואמנם אנחנו לא יכולים לקבוע איזה פרט נחשב עיקר ואיזה לא ולכן רק מה שגילו לנו חז"ל והראשונים פוסל מן הדין, כגון מן הצד ממש, אבל מה שאינו מפורש איננו יכולים לפסול מן הדין, ומ"מ יש דברים שבהם התקבל לחשוש שאינם כשרים. מחמת זה שאינם כצורת פתח, ויש הרבה דברים אלו בספרי האחרונים, כגון בדין גג המפסיק בין הלחי לחוט כתב המשנ"ב (סי' שס"ג סס"ק קי"ב) כי "אין עושים צורת הפתח בענין זה". [ומ"מ י"א שהטעם משום שנפסק הדין גוד אסיק של הלחי, עי' מש"כ לעיל גליון 4 ובעוד מקומות בזה]. ועל פי יסוד זה נוקטים להחמיר בעמודים עקומים בשיעור גדול, שמא חסר להם בצורה של צורת הפתח. ובזה משתדלים לתקן גם בעירובים עירוניים, אלא שכיון שדין זה לא נזכר במפורש [ובחזו"א (סי' ע"א סק"ו) מבואר שלפני שפסל עמוד עקום (בס"ק י"א) היה סבור שעמוד עקום כשר עד שיפוע של תל המתלקט], לכן לא פוסלים עירוב כשהעמוד עקום, ומ"מ צריכים להשקיע כדי לתקנו.

דין עמוד עקום להלכה, ובעירובים השכונתיים

ולסיום הענין יש לציין שכל הנ"ל אמרו בכשרות עירונית, אבל בכשרות שכונתית, כלומר לפי פסקי רבותינו פוסקי הדור, צריכים להקפיד מאוד שהעמוד יהיה ישר ממש, שהחוט יהיה מכוון מעל הי' טפחים התחתונים, ואם אינו מכוון אין להכשירו. כן כתב מרן הקהילת יעקב במכתב המופיע בקריינא דאיגרתא (ח"א סי' צ"ד), וכן הורה מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל להקפיד אף על עקמימות קטנה, כל שהחוט אינו מעל הי' התחתונים, וכן הוראת הבד"ץ העדה החרדית בירושלים, להקפיד על ישרות העמודים מאוד, בשיעור שהחוט יעבור מעל עובי העמוד למטה, דהיינו שלא תהיה עקמימות בשיעור של חצי מעובי העמוד [שהוא 5 ס"מ כמבואר לעיל]. אלא שבעירובים עירוניים שיש בהם בדרך כלל יותר ממאה עמודים, קשה להקפיד ע"ז.

אחד העמודים העקומים שבשימוש

אבל במקרה כזה בעירוב שכונתי שהעמוד התעקם מעט בשיעור של עובי העמוד, הרי זה מוגדר שהעירוב אינו תקין, וצריך שידעו שלא יטלטלו בו. ולכן כמעט בכל עירוב שכונתי מוסיפים לחיים לפני העמוד, כדי שגם כאשר העמוד עקום מעט, עדיין החוט יהיה מכוון מעל הלחי. וגם אם יתעקם יותר מרוחב הלחי, תהיה אפשרות להוסיף לחי נוסף במקום מרוחק יותר, באופן שיהיה מכוון מעל הלחי, [ולא יצטרכו להמתין ליישור העמוד או החלפתו].

דברים המעכבים בכשרות העירובים למשפחות אברכים

דין זה מהווה אחת מהבעיות הקשות להכשיר את העירובים בישובים עבור משפחות האברכים, כיון שבכל מקום שהעירוב בנוי מצורות פתח, אינם עומדים בדרישות ההלכתיות שהורו רבותינו, שאחד מהם הוא דין העמודים שיהיו ישרים ולא עקומים. המקומות שבכל זאת יכולים להיות כשרים, הם מקומות שרוב המקום מוקף בגדר, ויש רק מעט צורות פתח. ואז אפשר להקפיד שהם יהיו כהלכה. אמנם במקביל יש בעיה אחרת בישובים המוקפים גדר, שבדרך כלל מרחיקים את הגדר מהבתים במקומות מסוימים, ונוצר שטח של יותר מבית סאתיים שלא משתמשים בו, והוא מתמלא קוצים, ואז יש בו את הפסול של קרפף לפי דעת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל ומרן הגר"נ קרליץ שיבדלח"ט, [כפי הדין המבואר בפשטות בשו"ע בדין מים שנכנסו לחצר]. לכן רק מעט מקומות יכולים להתאים לבני משפחות האברכים לטלטל בהם.

בחודשים אלו שוקדים במוקד העירוב, להכשיר מקומות וישובים נוספים, ובודקים היכן ניתן לתקן בהשקעה לא גדולה, ובשיתוף פעולה מצד המקום. כפי שהתפרסם בגליונות האחרונים, אנו זקוקים לתרומות מהציבור כדי שנוכל להשקיע את הנצרך, חלק מהסכומים כבר נתרמו, והשתמשו בהם לקדם את העבודות, אך עדיין זקוקים לסכום נכבד כדי להשלים עוד שני מקומות ידועים, שרבים מתארחים בהם.

מי שבידו לשאת בעול הציבור, לזכות את הרבים בזהירות ושמירת שבת כהלכתה, יפנה למוקד הטלפוני **054-8483320**, ויזכה לברכת השבת מקור הברכה.

מקומות וישובים שהעירוב מתוקן כהלכה למשפחות אברכים

בגליון זה אנו נענים לבקשות הרבות של ציבור הקוראים, לכתוב מעט על שמות המקומות אשר עלה בידינו בס"ד, לסדר או לראות שהעירוב מתוקן כהלכה, כדי שהנופשים ידעו היכן טוב לשכור דירות לשבתות, באופן שיהיו יכולים לטלטל בשבת

חובה לציין שהמוקד אינו נוטל אחריות על הפיקוח השבועי שצריך בכל מקום, אלא הפיקוח מסור בידי האחראי המקומי, שבמקומות אלו אנו יודעים שהוא נעשה כראוי. כמו כן יש לציין שעירוב הוא דבר שמשתנה מתקופה לתקופה, והרבה פעמים מתחלף האחראי ומשתנית רמת הפיקוח, ובישוב יש גם הבדל גדול בין קיץ לחורף, ולכן הדברים הנכתבים כאן נכונים לתקופה זו עד אחרי החגים (ר"ח חשון תשע"ז) בלבד.

א. ישוב "יסודות", העירוב בנוי כמעט כולו מגדר חזקה, ושתי צוה"פ עם לחיים. ענין שטחי הקוצים מסודר כעת לתקופה זו, עד ר"ח חשון בלבד.

ב. ישוב "יד בנימין", העירוב בנוי כולו מגדר חזקה, ושתי צוה"פ בכניסות. לפי מה שנמסר כולם שומרי שבת.

שאר הישובים באזור, עדיין אינם מוכשרים ברמה השכונתית המקובלת בשכונות החרדיות.

ג. ישוב "מירון", חלקים מהעירוב בנויים בגדר, וחלקים נוספים בצורות פתח עם לחיים. ובענין שטחי הקוצים, מסדרים אותם כמה פעמים בשנה.

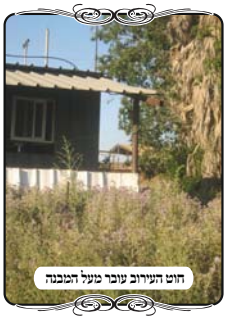
שאר הישובים באזור, מוקפים בגדרות עם מעט צורות פתח, [שצריכים לברר על פיקוחם], אך בכל אופן לא סידרו את שטחי הקוצים.

אנו מקוים שציבור המדקדקים יפעלו בצורה נכונה, לדרבן ולסייע למקומות נוספים להשקיע בעירוב כשר לפי פסקי רבותינו פוסקי דורנו. אין במידע זה הודעה שלילית על מקום כלשהו שאינו כשר ח"ו, כאשר הוא מיקל על סמך רבנים ואישי הלכה.

יש לציין שהמהדרים שלא לטלטל גם בעירוב שכונתי, נכון שיהדרו כן גם במקומות אלו, והכל לפי הענין.

מבנה תחת צורת הפתח ועשיית לחיים לפניו ואחריו

במסגרת בדיקת המושבים הגיעו הבודקים לישוב מסוים בדרום, שהאחראי על העירוב מתמסר מאוד לתקנו כהלכתו, לפי מיטב ידיעותיו. והרב של המושב שהוא אדם חרדי, ביקש לפני תקופה ארוכה לבדוק את העירוב במושב, ואמר גם לאחראי שידבר עם המוקד, אך מסיבות שונות ומהגבלות תקציביות, לא הסתייע עד כה להגיע לישוב. בשבוע זה נקלעו הבודקים לאזור, ונכנסו אל המושב, פגשו את האחראי, ועברו איתו על העירוב. האחראי שמח עם בואם, ויצא עמם אל השטח במשך כשעה וחצי, ובו עברו על חצי מהיקף העירוב.

חוט העירוב עובר מעל המבנה

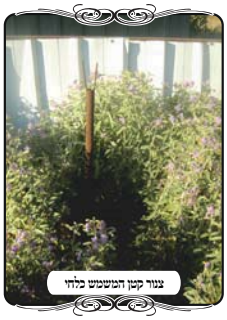
במהלך הבדיקה הציע האחראי את שאלותיו וספקותיו, את הבעיות שהיו לו, ואת הפתרונות שהוא עשה, ע"פ הכרעת הרב במושב, ולפעמים הביא גם את הרב האזורי. אולם כאמור רב המושב לא רצה לסמוך רק על ידיעותיו, כיון שאינו עוסק בתחום זה, וביקש שנבוא לבדוק ולאשר.

באחד המקומות הראה הבודק חוט של צורת הפתח שעובר על מבנה של חדר קטן. האחראי שהבחין בבעיה שבדבר, קרא לרב ושאל אותו מה צריך לעשות, והרב הורה לו שיעמיד לחי לפני המבנה ואחרי המבנה, באופן שיהיו מכוונים תחת החוט. הכוונה בפתרון זה, שעי"ז נעשו כשתי צורות פתח נפרדות, אחת עד המבנה, ואחת מהמבנה והלאה, ובין שני הלחיים [דהיינו בין שתי צורות הפתח], מחבר קיר המבנה שהוא מחיצה.

הרב לא בדק מה הוא עשה, וכיצד הוא עשה, אלא אמר את הדין וסמך עליו שהוא יודע. האחראי באמת עשה על פי דבריו, אך הוא לא ידע את הפרקטיקה ששומרת על כשרות הלחי, שאינה מפורשת בספרי ההלכה.

לחי מצינור דק, וחוט מתנדנד

הבודק שהגיע ניגש קרוב למבנה, לראות איזה לחי הוא העמיד, וכמובן למדוד האם הוא מכוון תחת החוט. ולהפתעתו הוא גילה לחי דק במיוחד, האחראי לקח צינור ברזל בעובי 5 ס"מ, התבונן היכן נראה לו מקום החוט, ותקע אותו באדמה ללא מדידה במשקולת, או במכשיר כלשהו. בצורה כזו צריך מזל בשביל לכוון אותו למקום החוט, ובראיה רגילה אי אפשר להבחין בכך.

צינור קטן המשמש כלחי

אבל גם אילו הצינור היה מכוון במקום שהחוט עובר, אך כיון שהחוט שם היה רפוי [שהשתמש בחוט ברזל שאינו יכול למתוח אותו ביותר], וגם בלי רוח מיוחדת הוא התנדנד יותר מחמש ס"מ, א"כ בכל אופן הלחי לא יהיה כשר, כיון שהחוט יוצא ממנו. וממילא גם לא שייך לכוון את הצינור מתחת החוט, כיון שכל רגע הוא זז למקום אחר. ולכן הלחי הזה אינו כשר.

הסבר ההלכות לבודקים ומציאות פתרונות כשרים

הבודק נזהר שלא לפגוע בכבודו ובמסירותו של האחראי, שבסה"כ השקיע בזה מאמץ לקבוע וגם לבדוק, ולכן פנה לדבר על צורת התיקון. הבודק הסביר לאחראי כיצד אנו עושים לחיים, מדבר רחב 30-40 ס"מ, כיון שגם במכשיר המדידה קשה לדייק כ"כ בשיעור שיהיה מכוון מעל דבר שרחבו 5 ס"מ, וגם מחמת הענין שהחוט יכול להתנדנד. ובכך יעין גם לו שיצמיד לפני הצינור שבאדמה קרש רחב 30-40 ס"מ וגבוה מטר, ואז יכול לדעת שהלחי נמצא תחת החוט.

האחראי קיבל את הדברים, אך לא היה נוח לו להשתמש בפתרון זה, להעמיד קרש גדול באמצע חצר של אדם פרטי, ולכן ניסה להציע פתרונות שונים. כמו"כ הבודק הבחין שבאמצע המבנה יש שביל, שמהווה פירצה בין שני הלחיים. ואמנם יש בו דיני עומד מרובה על הפרוץ, מ"מ לא כדאי לסמוך על דינים אלו שיכולים להשתנות [ע"י שיורידו חתיכה מהגדר הסמוכה לשם], ולא יהיה מי שידע לבדוק את הנושא] ולבסוף האחראי הציע פתרון טוב, שיוסיף עמוד בפינת המבנה, והחוט יעבור בצידי המבנה ולא מעליו. הבודק שמח על הפתרון, והמריץ את האחראי לעשותו, כי באמת בזה הוא יוצא מכל הבעיה, בצורה הטובה ביותר.

חוט שעובר מעל גגון שבולט מהמבנה

אולם הנהג שהשתתף במסע למושבים, שאל מדוע הפתרון הזה טוב, הרי גם אז החוט יעבור מעל הגג, כיון שיש גג הבולט מעבר לקירות המבנה.

כדוגמת שאלה זו, יש גם מקום דומה, באחד העירובים השכונתיים בבני ברק, שהתקינו עמוד חדש ועשו אותו באופן שהחוט עובר מעל גגון של חנות. אברכים שעברו שם התקשרו למוקד העירוב ושאלו, מדוע אין בעיה שהגג בולט בתוך צורת הפתח.

שני דינים בדבר בנוי בחלל הפתח

והנה הדין של מבנה או עץ או כל דבר שנמצא בחלל הפתח, [ואינו נוגע בעמוד והלחיים או בחוט], יש בו שתי הלכות, א. כאשר המבנה או המחיצה בנויה על הקרקע, יש בזה פסול שהמבנה או מחיצה מחלקת את הפתח. אך זה רק כאשר המבנה על הקרקע, משא"כ באופן שהמבנה גבוה מהקרקע, אפילו אינו גבוה אלא ג' טפחים בלבד, כבר אינו משמש מחיצה בקרקע, כיון שזו מחיצה תלויה, ולכן שטח הפתח אינו מחולק במחיצה, ואין בו את הפסול הזה.

ב. באופן שיש מקום שהוא רשות היחיד באויר של חלל הפתח, כגון מבנה או מרפסת שיש לה מחיצות י' טפחים בגובה, אינה עושה רה"י מתחתיה, אבל מעליה קי"ל שרה"י עולה עד לרקיע, ולכן יש אומרים שהמקום שמעל המבנה מובדל מהשטח שלמטה, וכביכול קטע מהחוט [שהוא המשקוף של הפתח] נמצא ברשות אחרת, ואינו יכול להועיל לשמש פתח לרשות הנמצאת למטה. ולפ"ז כאשר החוט עובר על מרפסת [או עץ מסודר באופן שהצדדים נחשבים מחיצה, שאינם נדים ברוח, ועולים י' טפחים ישר או בשיפוע עד תל המתלקט, ואכמ"ל בזה], הרי זה פוסל את צורת הפתח. לעומת זאת יש מכשירים, מטעם שדין עולה עד לרקיע אינו מחלק את החוט, וכיון שלמטה שני הקנים עומדים באותה רשות, והחוט ניכר מלמטה, הרי הוא כשר. ודעת הגר"מ לובין שליט"א להחמיר בזה.

חוט הירוב עובר על גגון של חנות

ולפ"ז כאשר יש בחלל הפתח גג סתם שאין לו מחיצות, הרי אין לו שום אחד מהחסרונות, א. אין מחיצות בקרקע שמחלקות את הפתח. ב. אין לו דין רשות היחיד. מפני שאין לו מחיצות י' טפחים. ואין מעליו דין של רה"י עולה עד לרקיע. לפיכך באופן שיש גג בתוך חלל הפתח, הרי זה כשר.

פיגומים של בנין בחלל של צורת הפתח

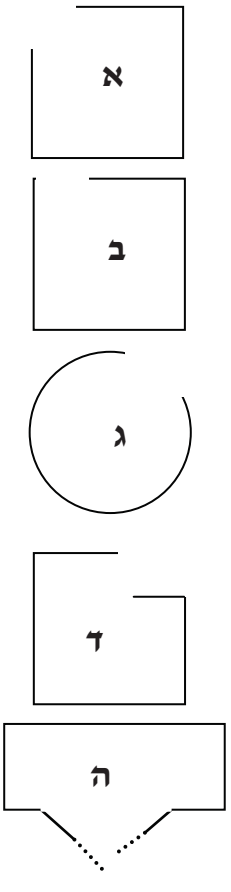
מקרה נוסף שכבר כמה העירו עליו, אבל לפי האמור לעיל אין בו בעיה הלכתית מצד דין זה. באחד המקומות בעירוב עירוני במרכז הארץ, עשו פיגומים כדי לשפץ את הבנין הסמוך, ובנו אותם תחת חוט העירוב, באופן שיש בתוך הפתח שתי קומות של פיגומים. אברכים שעברו במקום זה, התקשרו למוקד העירוב לשאול, ואמרו שהם למדו מהגליונות לבדוק ולהסתכל על העירובים, ונראה להם שיש פה דבר פסול. כיון שלפיגומים יש שטח רחב שאפשר לעמוד עליהם, ונמצא שיש גג באמצע הפתח מתחת החוט.

אבל לפי האמור אין בעיה בצורה כזו, כיון שלפיגומים אין מחיצות עד הקרקע, אלא רק עמודים. וכן הם עצמם לא נחשבים רשות היחיד, כיון שאין להם שום מחיצות י' טפחים, ואף לא למעלה, וא"כ אין בזה פסול של חילוק רשות בתוך הפתח.

בדיני עומד מרובה

הגדרת החזו"א בפירצה בקרן זוית, ובפירצה בחצר עגולה

א. בשו"ע נפסק שחצר שנפרצה פחות מי' אמות, מותרת כאשר העומד מרובה על הפרוץ (סי' שס"ב ס"ח ט'). אבל כאשר נפרצה בקרן זוית, דהיינו בפינת החצר, אפילו בפחות מעשר אמות נאסרת (סי' שס"א ס"ב), ולא אומרים דין עומד מרובה בקרן זוית. דין זה נאמר כאשר הפירצה אוכלת בשתי רוחות, דהיינו (דרך דוגמא) כשחסר מהכתלים, גם מרוח מזרח וגם מרוח צפון (משנ"ב סק"ח) ראה שירטוט א'. אבל אם נפרץ רק מרוח מזרח, למרות שהפירצה היא עד הפינה (ראה שירטוט ב'), אינה אוסרת, כשברוח מזרח יש כותל בשיעור הפירצה דהיינו שהעומד מרובה על הפרוץ (ודלא כשיטת הרי"ף).

ב. ההבנה הפשוטה היא שעומד מרובה מועיל רק למקום שמוגדר פתח, ולא לפירצה, ובקרן זוית שאין דרך אנשים לעשות פתח בקרן זוית [כלשון הגמ' פתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי], הרי זה אינו פתח אלא פירצה. אבל החזו"א (סי' ע"ב סק"א) מבאר באופן אחר, שנאמר בזה יסוד, שכוחו של עומד מרובה הוא לגדור בין שני עומדים בקו ישר, ולא באלכסון. ולכן בפירצה שהיא קרן זוית שאם נמשיך את הכותל בקו ישר אין כנגדו כלום, אי אפשר להמשיך ולומר כאילו גדור. [אלא שאם היו עושים פתח בקרן זוית, היינו אומרים עומד מרובה באלכסון, מפני שזו צורת המקום במקרה כזה, וכמ"ש החזו"א (סק"ד) שדנים לפי צורת הכתלים ולא לפי רוחות העולם. וכיון שאין דרך לעשות פתח באלכסון, א"כ צורת המקום בקו ישר כעין ריבוע, ובצורה כזו אין משהו שיפגוש בקו ישר כנגד העומד, בתוך י' אמות כשיעור פירצה, ולכן לא אומרים עומד מרובה בקרן זוית].

ג. לפ"ז כתב החזו"א (סי' קי"א סק"ד ד"ה ואם) שבחצר עגולה (שירטוט ג'), כל פירצה היא בקרן זוית, כיון שאי אפשר למשוך עומד מרובה אלא בקו ישר, ולא באלכסון או בעיגול, וכלשון החזו"א במכתב שאין מי שיחייב לדון את העומדים מתעגלים זה לזה. ואם נמשיך את העומד בקו ישר, הוא לא יפגוש בכותל שכנגדו.

פירצה בגדר שאינה מכוונת ישר

ד. לפי דברי החזו"א כתב השונה הלכות (סי' שס"ד סעיף ל"ד) שגם כאשר הפירצה ברוח אחת (לדוגמא רוח מזרח), והצדדים אינם מכוונים זה כנגד זה, אלא הקיר שבימין לפירצה, יותר פנימי מהקיר שמשמאל לפירצה (ראה שירטוט ד'), שאם נמשיך כל צד בקו ישר, לא יפגע בזה שכנגדו, אין אומרים דין עומד מרובה, והרי זה כפירצה בקרן זוית. ויש לעיין האם יש שיעור כלשהו שעדיין נחשב ישר, וניתן לכוון את העומדים שילכו זה לזה, או שמא גם בהפרש כלשהו אין אומרים עומד מרובה. ובספר תיקון מבואות הסתפק בזה, ורבים מחמירים בזה.

ה. דין זה מצוי מאוד ויש בו הרבה נפק"מ כאשר יש פירצות בגדרות, והם בזוית שונה [כעין צורת משושה או מתומן, ואפילו כשרק קיר אחד בשיפוע קל], או כשעושים עומד מרובה ע"י שער, והשער פתוח מעט, נמצא שאם נלך בקו ישר, לא נגיע להמשך הגדר שכנגדו (ראה שירטוט ה'). והדבר מצוי בשערים של אתרי בניה, שאחד מהם נפסל מחמת שגבוה ג' טפחים מהקרקע, ואי אפשר לעשות עומד מרובה מחמת שהשער פתוח מעט, ועומד באלכסון באופן שאינו מגיע כנגד המשך הגדר שכנגדו.

כמו כן יש בעיה גדולה בפירצות בגדרות רשת, שהעובי שלהן פחות מסנטימטר, וא"כ בכל שינוי ועקמימות קטנה, כבר לא יפגשו זה בזה. ובפרט שהגדרות מתעקמות בסמוך למקום שפרצו את הגדר (ראה שירטוט ו').

ו. אמנם יש לדון בכל עומד מרובה, כאשר סוף הקיר מסתובב לזוית אחרת, כגון שיש פירצה ט' אמות, ועומד י"ב אמות, והב' אמות האחרונות של הגדר מסובבים לזוית אחרת (ראה שרטוט ז'), האם אומרים שהעומד ממשיך לפי הסוף (בצורת מס' 2), דהיינו לפי הב' אמות האחרונות, או לפי כל הי' אמות, שהם יוצרים את דין עומד מרובה (בצורת מס' 1, ופסול). ויש בזה הרבה ציורים וחילוקי דינים. ועל זה אומרים בשם מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, שראוי לעשות עירוב במחיצות שלימות ולא ע"י עומד מרובה, כי רק יחידים יודעים לדון עומד מרובה כהלכה בכל פרטיו.

תרומת הספרים "תיקוני עירובין"

לבתי הכנסת

בעקבות הביקוש והעידוד של הציבור, על התועלת הגדולה בספר החדש של 80 גליונות מלאים בהלכות ובפרקטיקה של דיני עירובין ובפרט עם המפתחות שאפשר לעיין בכל הלכה ונושא שהוא. והתמונות המעוררות גם נשים וילדים לעיין בו.

לכן אנו פונים לציבור, מי שיכול לסייע בהוצאות לתרום עלות ספר לבית כנסת, על מנת שהספרים יגיעו לאנשים רבים, להוסיף ולעורר ולחזק את דקדוק ההלכה והזהירות בטלטול רק במקומות כשרים ומהודרים.

הספרים יתרמו לאחר כריכה והדבקה

למען יעמדו ימים רבים.

תרומת ספר אחד מכורך – 50 שי"ח.

ניתן לתרום בכרטיס אשראי,

ובמקומות נוספים בטל 054-8483320

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי

קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון שאלות הלכתיות
המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 99
תמוז תשע"ו

עומד מרובה בפירצה שהצדדים אינם מכוונים

בגליון הקודם הובאו כמה דינים בהלכות עומד מרובה, הבנוים על היסוד שכתב החזו"א (סי' ע"ב סק"א, וסי' ק"א סק"ד) שעומד מרובה מתיר את הפירצה, רק כאשר אפשר להמשיך אותו בקו ישר [לפי המחיצה] ויפגוש בקיר שכנגדו. אבל אם הוא מסתובב ואם נמשיך אותו הוא לא יפגוש בקיר שכנגדו, לא אומרים דין עומד מרובה. וכלשון החזו"א במכתב, שאין מי שיחייב את העומדים להסתובב זה כנגד זה. ובשונה הלכות הוסיף שאף בקיר ישר, אם צד אחד של הפירצה יותר פנימי מהצד השני, הרי כל צד שימשיך בקו ישר, לא יפגוש בקיר שכנגדו, ולא אומרים בזה עומד מרובה (ראה בגליון קודם שרטוט ד'). ולא התבאר אם יש שיעור בענין זה, האם כאשר ההבדל מועט אפשר לומר שמכוונים את הצדדים זה לזה, או שבכל הבדל שהוא, אם הצדדים אינם פוגשים, אין אומרים דין עומד מרובה.

מקרים אלו מהוים בעיה מצויה מאוד כאשר יש פירצות בגדרות רשת, ומצוי שהגדר אינה ישרה, ואפילו פירצה של מטר או חצי מטר, יכולה לפסול את העירוב לפי שיטה זו. דבר זה מצוי אפילו בגדרות בטיחות של ישובים, שהרבה פעמים יש בהם פירצות שנעשו ע"י תושב שיוצא בקביעות לשדותיו שמחוץ לגדר, או נפרצו בשעת עבודות תשתית ולא תקנו אותם, וצריך לדון בהם דין עומד מרובה. ובמקרים רבים מדובר בסיבוב או בעקמימות, שהיא בגדר פירצה בקרן זוית.

הפירצות מצויות גם בגדרות הבטיחות שבישובים

אנשים רבים אינם יכולים להאמין שיש פירצות בגדר הבטיחות, והם חוזרים ושואלים אם כך מה מועילה הגדר. אבל באמת שיש הרבה מקומות שהגדרות נפרצות במשך הזמן, אמנם בישובים הסמוכים לכפרים הערביים, יש מקומות שמקפידים על הגדר ובודקים אותה במשך השבוע, ואז יש לתלות שאין פירצות [וגם בהם יש לפעמים צדדים שסומכים על מצלמות או שמירה מאוישת, ובהם הגדר אינה שלימה], אבל בסתם ישובים ברור שמצויים פירצות.

גדר של הישוב פרוצה בשני מטרים

בשבוע שעבר יצאו בודקי העירובים לכמה ישובים, באחד מהם הם עברו על רוב הישוב, וראו מרחוק בתוך כדי נסיעה ברכב שיש גדר בטיחות מרשת טובה [מולחמת], ולכן לא נגשו לבדוק מקרוב את שלימות הגדר. לפתע הנהג אומר לבודק, איך אתה סומך שהגדר שלימה, האם אינך חושש לפירצה קטנה שהיא בקרן זוית והיא פוסלת, שזה דבר מצוי בגדר כזו. והבודק השיב לו שלפי טביעות עינו, היה נראה עד כאן שהגדר שלימה. בדיוק באותו מקום היה קטע מהגדר שהיה מוסתר, והבודק יצא לראות את הגדר מקרוב, ושם גילה פירצה של יותר משני מטרים שאחד התושבים חתך בגדר כדי לצאת לשדותיו. במבט שטחי היה נראה שאפשר לדון בה עומד מרובה, אבל למקפידים שגם סטיה מועטת פוסלת, מצוי מאוד שבפירצה ברוחב כזה יש שינוי בזוית של הגדר, באופן שצד אחד לא יפגוש בצד שני.

גם במתחם סגור עם עירוב מצויות פירצות חדשות

מקרה נוסף שהיה ביום ששי האחרון, בישיבה שנסעה למתחם הארחה במושב בצפון, ובעל הבית היה אדם ירא שמים, ואמר להם שכל הבנינים מוקפים היטב, ובפתח הראשי הוא עשה צורת הפתח, ואין שם חשש שלא לטלטל שם. הוא סיפר שהיו אצלו הרבה רבנים, חלקם סמכו עליו, וחלקם בדקו אותו בעצמם ועשו עירוב. ועכשיו הכל מסודר. ובאמת אותו אדם הבין וידע את עקרי ההלכות, והיה נראה שאפשר לסמוך על דבריו. ובכל זאת אחד מצוות הישיבה, שראה בגליונות שמצויות כ"כ הרבה בעיות שונות, החליט לבדוק בעצמו. הוא עבר על כל המקום, ולהפתעתו גילה שלש פירצות במקומות שונים. באחד הוא לקח משטח סחורות שהיה זרוק בצד, וקשר אותו לסתום את הפירצה, במקום השני היה מקום שאנשים פרצו ועברו בו, וא"כ היה גם חשש של פירצה שרבים בוקעים בה, ואז לא מועיל עומד מרובה, אלא צריך לעשות צורת הפתח. הוא התקשר מיד לבעה"ב של מקום האירוח, ובעה"ב הבטיח להם שיבוא לסדר את הפירצה לפני שבת.

האברך שבדק התקשר למוקד העירוב כמה פעמים במהלך הבדיקה, לשאול על הדינים הנוהגים בפירצות, ובצורות שונות. ולבסוף סיכם את הבדיקה ואמר שבודאי יש ללמד את הציבור שלא יאמינו בשום מקום שהמתחם סגור, אפילו כשהמשכיר אינו חשוד להכשיל, והוא יודע מהו עירוב. הרבה פעמים בעה"ב עצמו אינו יודע שיש לו פירצה במקום כלשהו, אולי משום שהוא מילתא דלא רמיא עליה דאינש, לאו אדעתיה, או משום שבאמת אינו אמור להתעסק עם הגדרות של המקום, ואינו אמור לדעת על פירצה שנעשתה ע"י שכנים וכדומה. ועכ"פ זה דבר מצוי שמחייב בדיקה.

סתימת החלל תחת שערי אתר בניה בקרטונים ובקבוקים

מקרה אחר של דיני עומד מרובה בקרן זוית, בשערים לאתר בניה. מקרה זה קיים עדיין באחד העירובים השכונתיים, שיש מתחם גדול של בניה, שעדיין לא בנו בו, אלא רק חפרו את הבור, והתחילו ביסודות. בעיקרון אם כל הבור חפור, יש לבור מחיצות, שמבדילות אותו מהעירוב. אולם בדרך כלל במשך זמן החפירות עדיין נשארת הירידה שבה יורדים הטרקטורים לשטח, והיא בחלק מהמקרים יותר מי' אמות, שאי אפשר לומר בה עומד מרובה. לכן צריך להקפיד שהשער יהיה סגור ע"פ הלכה.

אברך שגר בסמוך למקום, הבחין בבעיה לפני כמה חודשים, מיד כשהתחילו להרוס את המבנים שהיו שם, והוא מיד קרא לשליח של מוקד העירוב שיבדוק עם מכשיר הליזר, את הגודל המדויק של השטח, אם יש בו שיעור יותר מבית סאתים. והתוצאה היתה שיש בו יותר מבית סאתים רק לשיעור הגר"ח נאה, ולא לשיעור חזו"א. כיון שבעירובים שהם דבר ציבורי, מחמירים את שני השיעורים לחומרא, החליט האברך שהוא ידאג לזה לסגור את המקום. בתחילה היו בעיות רבות בגדרות, והצענו לו שיפנה לקבלן בטענה שהגדר אינה בטיחותית, ולא ע"פ החוק המחייב גידור מלא. ובאמת כעבור כמה ימים השלימו את הגדרות.

קרטונים ובקבוקים שהונחו לסתימת החלל שתחת השער

בזמן האחרון סיפר האברך שיש לו כל שבוע עבודה למצוא פתרון לפירצה מתחת השערים, כיון שהחול הונמך ונוצר תחתיהם חלל ג' טפחים. יש מקרים שאורך החלל הוא י' אמות, ובשיעור כזה לא מועיל שהעומד מרובה על הפרוץ (שו"ע סי' שס"ב ס"י) אבל כשהחסרון הוא רק במרכז הפתח יש בעיה אחרת אפילו בפחות מי' אמות, שהשערים עומדים באלכסון כשהם נכנסים מעט לתוך השטח, והרי זה פירצה בקרן זוית, כיון שאם נמשיך כל צד, לפי הכיוון של המחיצה דהיינו השער האחד, לא יפגע בשער שכנגדו [בקטע שהשער כבר מגיע לתוך ג' טפחים לקרקע]. מחמת זה האברך סותם כל שבוע את הפירצה, לפעמים הוא קשר חוט, ולפעמים הוא מניח מציאות, קרטונים ובקבוקים גדולים, כדי לסתום את הפירצה.

פתרונות פרקטיים קבועים לשערי אתר בניה

האברך סיפר את הדברים למוקד, כדי לשאול האם יש איזה פתרון קבוע לבעיה הזו, שהרי כל מה שהוא מניח שם או קושר, נלקח ונקרע מיד ביום ראשון, כשהפועלים פותחים את השער ונכנסת משאית או טרקטור, וקשה לו לעשות כל שבוע דבר חדש.

כמו כן התקשר השבוע אחראי על עירוב שכונתי בפתח תקוה, שג"כ יש לו שער של אתר בניה בגבול העירוב [לא רק מחמת דין קרפף], והחלל מתחתיו יותר מג' טפחים, ואין שם עומד מרובה מסיבה אחרת [משום שהשערים נמצאים בתוך שביל בין שני קירות, ולכן צריך לחשב את העומד מרובה לפי השביל בלבד. וכשרוב השער מוגבה, אין עומד מרובה]. ולכן הוא קושר כל שבוע חוט מעל שני ראשי העמודים הנמוכים, כדי שתהיה צורת פתח כשרה, במקום השערים. האחראי אמר שזו עבודה מתישה לקשור כל שבוע חוט, וגם הוא רצה עצה טובה, לפתרון הבעיה בצורה קבועה. המוקד הציע לשניהם עצה שלמד מן הנסיון, וכדאי לפרסם אותה כאן, גם בשביל האחראים במקומות אחרים, שבודאי רבים נתקלים בבעיה זו.

הפתרון הוא לעשות דבר מתחת השער, בצורה שהוא יהיה תלוי על השער ונפתח עם השער, כדי שכאשר הפועלים יפתחו את השער הוא יזוז לצד, ולא יתקלו בו ולא יהרסו אותו. וכדאי לומר למנהל העבודה שעושים את הדבר בשביל שבת, שלא יורידו אותו ללא צורך. הפתרון הפשוט הוא, לקחת קרש של האתר, ולקשור אותו בחוט ברזל אל תחתית השער. אם רק חלק מהשער מוגבה ג' טפחים, אפשר שהקרש יהיה קצר וסותם רק באותו מקום שהשער גבוה, כדי שלא יתקע בחול במקומות הנמוכים. בצורה כזו הקרש סותם 5-10 ס"מ [תלוי אם מחברים אותו על הרוחב או על העובי], ובדרך כלל זה מספיק למעט מהחלל שלא יהיה ג' טפחים.

אמנם לפעמים במקום הסגירה של השער, החול נמוך והשער גבוה, ובמקום הפתיחה כשהשער פתוח, הוא עומד במקום שהחול גבוה, ואם מוסיפים את הקרש, אי אפשר לפתוח את השער עד הסוף. לכן במקרים כאלו עושים פתרון דומה, שמחברים דבר גמיש, ואפשר לעשותו בכמה צורות. יש שעשו ע"י שרשרת ברזל [כמו של קשירת אופנים, או בכניסה לחניה שמורה], תולים את השרשרת מתחת השער, באופן שהיא מחוברת וקשורה לתחתית השער כל 20 ס"מ, ובין קשירה לקשירה היא משוחררת ונופלת [ראה שירטוט], ויש לבוד בין השרשראות. בצורה כזו כאשר השער פתוח, השרשרת מתקפלת ונגררת אחריו, וכשהשער סגור ונעשה מוגבה מהקרקע, השרשרת ממלאת את החלל. כמו כן אפשר לעשות פתרון זה בחומר יותר זול, כגון בחבל עבה, או בחוט ברזל שזור. אך חוט ברזל יכול להתקמט ולהשאר מכופף, ורק בדבר גמיש אפשר לסמוך שיפול לחלל עם סגירת השער.

בדברים אלו אנו מקוים להקל מעט מן המאמץ והמסירות הגדולה של האחראים על העירובים, שדואגים כל שבוע לסדר כל פינה בהיקף העירוב, שכולל קילומטרים של מחיצות וצורות פתח, [שאפילו שכונה קטנה שאורכה 500 מטר בלבד, ההיקף שלה הוא כ-2 קילומטרים!], וכל דברינו כאן הם על חמש מטר בלבד. מובן לכל כמה קשה לאחראי לטפל כל שבוע בחמש מטר, אפילו רק לקשור חוט, כשיש לו לפקח עוד על היקף שלם ומורכב. ויתן ה' שיזכו כולם להצליח בעבודת הקודש, ולהעמיד את העירוב כל שבוע בכשרות הטובה והראויה, בקלות ובס"ד מרובה.

עמוד אחד הוקף בגדר של המשק

באחד הישובים שנבדקו בשבוע האחרון, היה אחראי מסור מאוד, שלמרות שאינו בקי בהלכות עירובין, הוא תפס את העיקרון בצורה טובה, והיה שם לב ושואל על כל מקרה של בעיה, וכפי שאמרו לו היה מתקן. בזמן הסיור עבר הבודק של מוקד העירוב יחד עם האחראי על המקומות הבעיתיים, האחראי הירצה את השאלה ההלכתית שהתעוררה לו, ואת הפתרון שעשה לפי מה שפסקו לו. באחד המקומות הגיעו למשק שיש בו לול של עופות, שכיום עושים למשק כזה גדרות גבוהות וחזקות, כדי למנוע גניבות, ובעל המשק הקיף עם הגדר את אחד מעמודי העירוב, וא"כ אחד מהעמודים נמצא בתוך רשות היחיד המוקפת מד' רוחותיה. במקרה כזה כתב המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק ק"ג) אם מעמיד הקנים [העמודים] בתוך הבית או בתוך גדר המוקף מארבע רוחותיו, לאו כלום הוא. ואפילו אם קנה אחד העמיד שם, גם כן לא מהני, עכ"ל. לפי דברי המשנ"ב הרי העמוד הזה שבתוך שטח חצר הלול נפסל, והצורת הפתח ההיא אינה כשרה, וא"כ היא פירצה [באורך כעשרים מטר] שפוסלת את כל העירוב.

תיקון ללא ידיעת ההלכה יכול להכפיל את הבעיה

האחראי שם לב לבעיה, ושאל את רב הישוב האם צריך לעשות משהו, ומה אפשר לעשות. והרב אמר לו שיוסיף עוד עמוד מחוץ לגדר, ויקשור אליו את החוט. הרב סמך על האחראי שאינו צריך להסביר לו בדיוק איך לעשות. האחראי המסור עשה כדברי הרב, אך הוא לא חשב שהכוונה לבטל את העמוד הישן. האחראי חיפש פתרון קל, ולכן הוא העדיף להשאיר את החוט קשור לעמוד הישן שהוא עמוד חזק ויצוק בבטון באדמה, והוסיף עמוד דק וחלש צמוד לגדר מבחוץ, וקשר חוט נוסף מהעמוד הישן אל העמוד החדש, ועשה כמין צוה"פ קטנה שמחברת מהעמוד הישן שבתוך הגדר, לעמוד חדש שמחוץ לגדר. האחראי היה סבור שבזה תיקן את הבעיה, שהרי כעת יש עמוד מחוץ לגדר, והחוט מגיע עד לעמוד זה.

אבל מי שיתבונן ביסוד ההלכה הטמונה כאן, יבין שבעצם הוא רק הכפיל את הבעיה, במקום לפתור אותה. הרי הבעיה שהיתה היא משום שאי אפשר לעשות צורת פתח כשאחד העמודים מוקף בגדר, א"כ מה יעזור שעשה עוד צוה"פ מהעמוד הישן לחדש, הרי הצוה"פ הישנה נשארה פסולה. ובנוסף, הרי אותו פסול יש גם בצוה"פ החדשה, משום שהעמוד הישן בפנים והעמוד החדש בחוץ, וא"כ אחד מעמודי הצוה"פ השניה החדשה ג"כ מוקף בגדר.

במקרה זה אנו רואים שלפעמים האחראי מתמסר ושואל, אבל אם אינו מבין את יסוד ההלכה, הוא יכול לטעות ולתקן בצורה פסולה, ולחזור על אותה בעיה פעם שניה, ולהיות סבור שהוא עשה כהלכה. כמו כן ידוע לעוסקים בעירוב שכאשר אומרים לפועל שאינו יודע את ההלכות, לתקן דבר מסוים, חייבים לבדוק אח"כ אם הוא עשה כראוי, כיון שבלי לדעת את ההלכה אפשר לטעות. הבודק של מוקד העירוב הסביר לאחראי את שורש הבעיה, ואת הסיבה שאמרו לו להוסיף עמוד, משום שצריך באותה צורת פתח הישנה, שיהיה עמוד מחוץ לגדר, והאחראי הבין מיד את ההלכה ואת הטעות שאירעה.

למעשה, הבודק הציע לו שיקח את העמוד החדש, ויכנים אותו מתחת החוט הקיים, [באופן שהעמוד יגיע עד החוט, ולא תהיה בעיה שאולי אינו מכוון תחת החוט, כמבואר בגליון הקודם], ובזה ירויח שהכובד והמתיחה של החוט יהיו לעמוד הישן שבתוך הגדר שמחובר בצורה חזקה, אבל העמוד המתיר את צורת הפתח יהיה מחוץ לגדר. אך האחראי התקשה לחבר אותו שם מבחינה טכנית, והחליט להצמיד עמוד חדש במקום אחר בסמוך לאותה גדר, ולשנות את מקום החוט לעמוד החדש ואז ירויח בעיה נוספת שהחוט היה קרוב לעצים. האחראי שאל את הבודק האם זה פתרון נכון. והבודק אישר את הדבר, והראה לו באיזה מקום בדיוק להעמיד את העמוד, וכיצד להצמיד אותו, בתקוה שכעת יתוקן הדבר בצורה הראויה.

בישובים עדיף עירוב שכולו צורות הפתח, ממעט מחיצות

במקום אחר היתה ג"כ צורת פתח שעברה על שטח מוקף, שסתם כמעט את כל החלל והשטח שבין עמודי העירוב. וגם שם הבודק הסביר לאחראי בעדינות שכדאי למצוא פתרון אחר, והסביר שהפתח צריך להיות פתוח, ולא שחלק ממנו מוקף וסגור בגדר. במקרה זה הבודק מצא פתרון להשתמש בגדר עצמה, כיון שהגדר סותמת את כל הפתח, ושני העמודים היו סמוכים לאותה גדר, [במרחק של שלושים מטר בין העמודים], ואם כן הוא אמר לאחראי שיחבר ויסתום את הרווח הקטן שנשאר שבין העמודים לגדר [כחצי מטר] ע"י רשת פשוטה, ואז במקום החוט שבין שני עמודים אלו תהיה מחיצה, ומהעמוד השני ואילך תהיה שוב צורת הפתח.

לאחר שהלכו משם אמר הבודק, שיש להסתפק מה ראוי לעשות במקרה כזה, האם להורות לאחראי לסמוך על חיבור ושילוב של מחיצות וצורות פתח,

או שיעשה רק צורות הפתח כיון שיש אחראים שאינם מבינים כ"כ למה במקום אחד צריך חוט, ובמקום אחר לא צריך חוט, מה יש אם העמוד צמוד לגדר או למבנה. ולכן אם כל העירוב רק מצורות פתח, הם יודעים דבר אחד, שצריך חוטים על כל העמודים, ותו לא. אבל אם בחלק צריך חוטים ובחלק לא, יש לחשוש שהם יטעו להכשיר עירוב בלי חוט, גם במקומות שהעמודים אינם סמוכים לגדרות, ויש בהם פירצות, או שיסמוך על גדרות שאינן כשרות.

שאלה זו היא שאלה עקרונית, ואין לדמות אחראי שמבין טוב לאחראי שאינו מבין כ"כ, וכן תלוי אם מדובר בגדר טובה, ומהי צורת הפיקוח. והכל לפי הענין. לפעמים אין ברירה, כאשר יש משק גדול סגור בגדר, ואי אפשר לעשות מעליו צורת פתח. אבל כשאפשר, יש מעלה מסוימת לעירובים בישובים, שיהיה בנוי בצורה פשוטה וברורה, שכל ההיקף בצורות הפתח, הנקרא בלשון העם, שהכל מוקף בחוטים...

כמובן שיש עוד הלכות רבות בצורות הפתח, ובאמת אם הידע מסתכם בחוטים, הרי יכולים להיות עוד הרבה בעיות בכשרות החוטים, ובאמת בגליונות אלו מסופר על מקומות כאלו שנמצאו דברים הפוסלים לפי שיטות שונות, ומשפחות האברכים צריכים להיזהר ולהקפיד שלא לטלטל במקומות שאינם ידועים. ומ"מ כלפי מה שעושים בישובים, ומסתמכים על קולות שונות, עדיף להשתמש רק בצורות פתח, כדי להיפטר מטעויות בכמה דברים שיכולים לפסול.

בדיקת עירוב של כמה ישובים יחד

לפני כמה חודשים נבדק עירוב גדול מאוד שכולל שלשה ישובים, שביניהם מרחק של קילומטר והעירוב הקיף את כל השטח שביניהם. כמובן שיש בזה שאלה גדולה, כיצד ניתן להתיר שטח כ"כ גדול שאין בו שימוש של דיורים, ובפרט שקשה לעבור בו. אמנם האחראים יודעים את הבעיה, ובזה הם בחרו להקל, ואמרו לבודק של המוקד שבזה הם לא באים לשאול אותו, אלא הם רוצים שיבדוק רק את המחיצות, ויוסיף להם מהידע המקצועי – הלכתי שבידו, לעורר לשים לב לפרטי ההלכות והבעיות שיש במחיצות וצורות הפתח, כדי שהם יתקנו לפי ראות עיניהם. הבודק הסכים לבקשתם, כיון שהם קראו לו על דעת לתקן, וצריך לעשות מה שאפשר, למרות שברור שהבעיה של השטח הגדול שביניהם, לדעת רבותינו פוסלת את העירוב.

הבודק עבר עם האחראים, ועם רב של אחד מהישובים, על כל ההיקף הגדול. חלק מהמקומות היו הרריים וקשים למעבר, ולשם כך הם הזמינו לסיור את הג'יפ של סיירת הבטחון, שרק הוא יכול לנסוע במקומות ההם. באזורים אלו הם עשו צורות פתח נמוכות וחוטי ברזל, מתוך הנחה שאנשים לא עוברים שם ולא יגעו בהם, והם יעמדו לאורך זמן. חלק נוסף מההיקף היתה טיילת ארוכה מאוד, שכמעט לכל אורכה היתה גדר טובה וחדשה.

הבעיות מצויות בעומד מרובה בפירצות

כמובן שבהיקף גדול יש גם שאלות גדולות, ובאמת במספר מקומות היו בגדר מקומות פתוחים, שהיה צריך לדון בהם דין עומד מרובה. אך הוא לא היה ישר ומכוון בצורה פשוטה, אלא היה צריך להשתמש בכללים שונים ומחודשים בהלכות עומד מרובה, שכאמור בגליון הקודם הם דברים מורכבים ומסובכים. אחד הציורים שהיו שם, הוא הנידון בגדר ארוכה שבמטר האחרון

היא מסתובבת (הובא בגליון הקודם אות ה'), האם דנים לפי הצורה של סוף הגדר, או לפי שיעור העומד שיוצר את ההיתר לפירצה. בדין זה יש הבדל אם הכותל המסתובב הוא לכיון פנים או לכיוון חוץ, שכאשר מסתובב לחוץ, ודאי שאי אפשר לומר שכל הגדר תסגור לפי סוף הגדר, אלא צריך להתחשב בצורה של הגדר שלפניה, או לפי הצורה הכללית של המקום, ואכמ"ל.

במקרה זה האחראים דאגו שיוסיפו את הקטע האחרון המסתובב, במיוחד בשביל העירוב, כדי ליצור עומד מרובה, וכדי למעט את הפתח מי' אמות. אך במהלך הבדיקה התברר שזה לא כ"כ פשוט. והיו צריכים לשנות מעט בשביל להתיר את העומד מרובה.

בהמשך הבדיקה היה מקום אחד שהסתיימה הגדר, והתחילו צורות פתח, אך העמוד של צוה"פ לא התחיל מסוף הגדר, אלא כמטר אח"כ, וגם כאן הם התכוונו לסמוך על דין עומד מרובה. אולם בסמוך לצורת פתח יש יותר בעיה להתיר פירצה בעומד מרובה, כמ"ש המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק כ"ג) שיש מחלוקת באחרונים אם אומרים אתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ופוסל את העמוד. אך מלבד זה העומד לא היה מכוון כנגד העמוד, אלא הסתמכו על הסברא שאם רוב המקום סגור הרי זה כשר. ולפי האמור שלעומד מרובה יש כללים והלכות, וצריך שהוא ימשיך לפי צורת המחיצה ויגיע לעומד שכנגדו, הרי אם אינם זה מול זה, והעמוד אינו כנגד הגדר, אין אומרים בו דין עומד מרובה.

ג' יסודות להתיר 'עומד מרובה' פשוט

בנושא זה יש לחזור ולציין, שהכללים של עומד מרובה רבים מאוד, וכדברי מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל רק יחידים יודעים לדון אותם כהלכה, לשים לב לכל הפרטים והצדדים ולהכריע בהם כראוי. כאשר אנו באים לדון דין עומד מרובה, אין לנו להתיר לבד, אלא את הציור הפשוט והברור. ויש בזה ג' יסודות.

א. המחיצה ממשיכה בקו ישר, לפי צורת המחיצה, ופוגשת כנגדה במחיצה השניה הממשיכה את ההיקף.

ב. שיעור גודל הפירצה, רק כפי שיעור המחיצה שעושה את העומד מרובה, זו שעומדת באותה זוית מכוונת כנ"ל אות א'.

ג. עומד מרובה מועיל רק עד י' אמות, ולא יותר [ושיעורם 5.76 מטר לשיעור חזו"א, 4.80 מטר לשיעור הגרח"נ, 4.55 לשיעור החדש]. ומודדים לפי הקו שממשיכה המחיצה, עד הנקודה שבה פוגשת בגדר שכנגדה.

בכל מקרה שאינו קו ישר לפי המחיצה, יש לעשות שאלת חכם הבקי בענינים אלו, שיראה את המקום ויכריע, ולא לסמוך על תיאור של השואל בלבד, כיון שהשואל אינו יודע להרצות את כל הפרטים שיש בהם משמעות הלכתית.

דיני התחומין מצויים ושכיחים לנוסעים לישובים ולנופש

בענין דיני התחומין, מן הראוי לחזור ולהזכיר את ההלכות בתקופה זו, כאשר ישיבות עם עשרות בחורים יוצאות יחד לשבתות לישובים, ומן הסתם בחורים מבקשים להסתובב ולהכיר עוד ארבע אמות בארץ ישראל, וכן משפחות שנופשות מטיילות לישובים סמוכים. נראה כי איסור התחומין הוא דבר רחוק, שאינו נוגע לטיול של שעה או שעתיים בשבת אחר הצהרים.

אבל לא כן הם הדברים, איסור התחום הוא דבר קרוב יחסית למרחקים שהולכים בזמנינו, וגם בהליכה של רבע שעה אפשר להגיע אל מחוץ לתחום. ולכן מן הראוי לעורר על כך שוב בתקופה זו.

א. שיעור התחום אלפיים אמה, במידות של זמנינו הוא בערך קילומטר אחד [1152 לשיעור חזו"א, 960 לשיעור הגרח"נ, 910 לשיעור הקטן]. ודרך אדם ללכת מרחק זה בכרבע שעה, ובהליכה מהירה אפילו 10-9 דקות בלבד.

למרות שבפוסקים מבואר ששיעור הליכת מיל הוא 18 דקות, המציאות כיום שאנשים הולכים יותר מהר, מפני שהדרך סלולה וקל ללכת, או שאנשים ממהרים יותר. ועכ"פ זו מציאות ידועה למתעסקים בענין.

ב. חישוב התחום הוא מקצה הישוב שמתארח בו בשבת, דהיינו מהבית האחרון. אמנם יש ישובים שאין רצף בתים בתוך הישוב, כגון שיש רווח בין הישוב הישן להוספה החדשה, או שיש באמצע מרכז נוער גדול, ואז מבחינה הלכתית נחשב לשני גושים, וכל גוש מודד את האלפיים אמה מהגוש שלו, ולא משניהם יחד. ודי ברווח של 81 מטר לשיעור חזו"א, 68 מטר לשיעור הגר"ח נאה, [שהם קמ"א אמה], כאורך מתחם של שלשה בנינים רגילים, וכבר נעשה הפסק בין בתי הישוב, ונחשבים כשני ישובים.

ג. יש מקרים רבים שיש שני ישובים סמוכים, וביניהם כ300-150 מטר, ובהליכה כמעט לא מרגישים במרחק, ורגילים לומר שמותר ללכת, כיון שאין ביניהם אלפיים אמה, וכל העיר כד' אמות. וזו טעות.

הדין שכל העיר כד' אמות, נאמר רק על אותה עיר ששבת בה בכניסת שבת, ובה אמור לאכול את סעודות השבת. אבל הישוב שהולך אליו אינו כד' אמותיו. והוא צריך למדוד אלפיים מהישוב ששבת בו, **ולעצור במקום**

שמסתיים התחום, אפילו באמצע הישוב (שו"ע סי' ת"ח סעיף א'), ואפילו באמצע בית (חזו"א), ואסור להמשיך מעבר לסוף התחום.

יש עוד מקרה שכל הישוב כד' אמות, אם כל הישוב נכנס בתוך האלפיים שלו, וזה נקרא "הבלעה", והנפק"מ בזה הוא לשיעור המותר לו ללכת לאחר הישוב. אמנם זה רק כאשר הישוב נמצא מול הריבוע של מקום שביתתו, ולא כשנמצא בזוית, ולכן צריך לשאול את הבקיאים, כיצד לרבע את העיר או הישוב שנמצא בו, ע"י מפה מדויקת.

לכן גם במקרים שבין הישובים אין מרחק גדול, צריך לזכור שלא להיכנס בתוך הישוב השני, יותר מאלפיים אמה מהישוב ששבת בו.

ד. בהנחת עירוב תחומין מותר ללכת כביכול יותר מאלפיים אמה, אך זה לא משום שהתחום גדל, אלא משום שבמקום ללכת אלפיים לכל צד, מותר ללכת ארבעת אלפים לצד אחד, במקום צד שני. וזה נעשה ע"י שקובעים את מרכז השביתה, במקום שמניח את עירוב התחומין, וממנו מודד אלפיים אמה לכל רוח.

לכן גם ע"י הנחת עירוב תחומין, לא הותר ללכת מרחקים גדולים מאוד, אלא רק כפול משיעור התחום. ובמציאות של זמנינו, הרבה מרחקים שאנשים רוצים ללכת, הם יותר מכפול משיעור התחום, ולא מועיל להם עירוב תחומין.

יש אופן שמניחים עירוב בתוך עיר, וע"ז אפשר להגדיל את התחום, מפני שהעיר שהניח בה את העירוב נעשית לו כד' אמות, כדין עיר ששבת בתוכה, ואז יש לו אלפיים מסביב העיר, ואם היא עיר גדולה יש לו תחום גדול.

ה. כאשר עושים עירוב תחומין מחוץ לעיר או לישוב, וכאמור התחום המותר הוא אלפיים ממקום העירוב, **יוצא שיתכן שהבית שמתארח בו, נמצא ג"כ מחוץ לתחום.** כגון אם מניח את העירוב במרחק 2000 מקצה הישוב, ובית הארחה נמצא 100 מטר בתוך הישוב, הרי ביתו מחוץ לתחומו. וא"כ כיצד יהיה מותר ללכת לחדרו.

בדין זה נחלקו הפוסקים. דעת השו"ע שבאמת נחשב שהחדר שלו מחוץ לתחום, ומ"מ יש לו היתר ללכת לכיוון העירוב [לפ"ד המג"א והביאור הלכה (סי' ת"ח ס"א ד"ה רחוק) בדעת השו"ע], ואסור לו אח"כ לחזור משם לחדרו. [ובפשטות גם לבית כנסת יהיה אסור ללכת בשבת, אם הוא נמצא בצד המתרחק ממקום הנחת העירוב, ואכמ"ל]. ולכן אין אפשרות להניח את העירוב בקצה האלפיים, אם רוצה לחזור לחדרו בשבת. ובמקרה שביתו נמצא במרכז עיר גדולה, דהיינו שיש אלפיים אמה [קילומטר בסה"כ] עד קצה העיר, אין לו אפשרות כלל להניח עירוב תחומין, באופן שיהיה מותר לחזור לביתו.

דעת הרמ"א (שם) שיש היתר של **"עיר שלן בה"**, שכל העיר שלן בה נעשית כד' אמותיו, ומספיק שקצה העיר מגיע בתוך אלפיים מהעירוב. ולפ"ז גם מי שגר במרכז עיר גדולה, יכול להניח עירוב מחוץ לעיר בקצה האלפיים, ובתוך עיר זו יהיה מותר לו ללכת, רק לא בצדדים מחוץ לאותה עיר, אלא ייצא במקום שהוא נכנס באלפיים של התחום.

בצורה זו חייב ללון בלילה באותה עיר, וגם להיות בה כל בין השמשות בכניסת שבת, וא"כ ההיתר יהיה רק ללכת ביום. וי"א שמותר גם ללכת בלילה, אם חוזר כבר בלילה ללון בביתו.

יש לציין שחישוב התחום וההוראות למעשה, צריכות להיות ע"פ תלמיד חכם הבקי במיוחד בהלכות אלו, כיון שיש הרבה הלכות וחישובים מורכבים שאי אפשר להביאם כאן, ובכל מקרה לגופו ניתן להתקשר למוקד העירוב, ולשאול על הדינים הנוהגים בו.

בדברים הנזכרים כאן הבאנו את עיקרי הדינים, לדעת מתי מגיעים לשאלה של תחום שבת, כמה קרוב הדבר למעשה, ובפרט שהוא יכול להיות גם בהליכה בין ישובים סמוכים מאוד, וגם יתכן שהתחום יסתיים באמצע עיר או מושב.

שאלה בתחום של ישוב בצפון שהגיעה סמוך לשבת

ביום שישי האחרון הגיעה שאלה דחופה בענין תחום שבת, מאדם שנקלע לישוב נידח בצפון הארץ, שלמרבה הצער אין בו מנין אפילו בתפילות שבת. לפעמים יש בו מנין בתפילת מעריב של שבת, אבל לא בשחרית רח"ל. השעה היתה קרוב לשבת, והשואל אמר שאינו יכול להספיק להגיע לישוב אחר למצוא מקום שיארח אותו, ולכן הוא שואל אם יכול ללכת לישוב "מורשת" הנמצא במרחק מה, כדי להתפלל בו תפילת שבת במנין וקריאת התורה.

השואל והמשיב מדדו את המרחק בתוכנה הממוחשבת, מהו המרחק מהישוב שנמצא בו עד ביהכנ"ס בישוב השני. לפי האמור לעיל צורת המדידה היא מביתו בישוב א' עד בית הכנסת בישוב ב', כיון שמניח את העירוב תחומין בדרך בשדה, ויש לו אלפיים אמה מהעירוב לכל צד, סה"כ 4000 אמה. ולפי הקולא של הרמ"א שיש עיר שלן בה [והוא ילך לישוב ב' רק בבוקר לתפילת שחרית, ולא לתפילת מעריב] צורת המדידה היא מהבית האחרון בישוב א' שלן בו, לבית הכנסת בישוב ב'. ולא מספיק שהאלפיים יגיעו לתחילת הישוב.

עירוב תחומין באלכסון ששיעורו 5600 אמות

התוצאה לא היתה כ"כ משמחת, המרחק הוא 2680 מטרים. בפשטות זה יותר מכפול משיעור התחום [יותר מ4000 אמה], ואין אפשרות ללכת אפילו ע"י הנחת עירוב תחומין. אבל המשיב אמר לו שיש עוד פתרון אחד שיתכן שהוא יעזור במקרה הזה. מביאר בגמרא ובשו"ע שלכל שביתה יש שטח מרובע, שבאלכסון שלו מרויחים עוד שני חומשים (40%) דהיינו שבתחום רגיל שהוא 4000 אמה בריבוע, יש בו 5600 אמות באלכסון. וכתב החזו"א שאפשר להניח עירוב תחומין בשדה ולפרש באיזו צורה הוא יחול, באופן שהאלכסון יהיה למקום הרצוי, ויהיה מותר ללכת 5600 אמות. המשיב עשה חשבון מהר, והתוצאה היא שהפתרון של עירוב באלכסון מתיר עד 3225 מטר לשיעור חזו"א, 2688 לשיעור הגר"ח נאה. וא"כ במקרה זה שהמרחק 2680 מטר, הרי זה מועיל רק לשיעור חזו"א. משא"כ לשיעור הגרח"נ הוא בספק גדול. יתכן שהמדידה לא מדויקת ובהכנ"ס נכנס בתחום, אבל יתכן ג"כ שהוא מחוץ לתחום, בפרט שיש למעט קצת מהמדידה, מחמת השיפוע של הרי וגבעות שממעט ע"פ הלכה, פחות מהמידה האוירית.

קולא בתחומין לפי שיעור חזו"א, וברכה בהנחתו

שאל השואל מהי ההכרעה במקרה כזה, האם מותר לו ללכת. אמר לו המשיב שבסתם ההוראה היא שלא מקילים בשיעור חזו"א, אפילו שתחומין בשיעור זה הם דרבנן, אבל במקרה שלך אם לא תלך לא יהיה לך מנין לקריאת התורה. השואל קיבל את ההכרעה [למרות שהיה נשמע שהוא מאלה שסומכים על שיעור הגרח"נ להקל, וכאן הרי שיעור חזו"א הוא להקל].

הוסיף השואל ושאל האם יברך על הנחת עירוב תחומין במקום הזה. שאלה זו היא שאלה נדירה, כי בדרך כלל יש ספקות ומחלוקות בחישובים בחיבור הערים, ואין בערים הגדולות עירוב תחומין שברור שצריך אותו לכל הדעות. המשיב בדק ואמר שכאן נראה שאין ספק בחיבורים, וברור שצריך עירוב תחומין. וא"כ יהיה אפשר לברך. אלא שכאן יש ספק אחר, מפני שכאמור העירוב מתיר רק לפי שיעור חזו"א, ולא לשיעור הגרח"נ, וא"כ זה עצמו ספק אם מועילה הנחת העירוב. אמנם מצד שני, מתירים לו ללכת כעת על סמך זה, ואיך יתכן שלא יברך עליו. וצריך לחלק שכלפי דין תחומין דרבנן מתירים לסמוך על שיעור זה, וכלפי ברכה דאורייתא לא מקילים, ויעשה עירוב תחומין בלי ברכה. וזה חידוש, ועיין בזה.

למעשה השואל המשיך ושאל היכן להניח את העירוב, הרי צריך למצוא את המקום המדויק באמצע הדרך, וניסה לחשב ולמדוד ככל האפשר. השאלות והנידונים התארכו, וכבר היה צפצוף ראשון שמודיע על כניסת השבת. המשיב מיהר לסייע ולהכריע על שאר הפרטים, ואמר לו להניח בכביש המתפתל ועשה עימו נוסח מיוחד שיועיל גם אם הוא יניח את העירוב במרחק מסוים מהמקום הנכון, ואכמ"ל. מספר דקות לפני צפצוף שני הסתיימה השיחה, והמשיב זירז אותו שיספיק להניח ולחזור עוד לפני שבת. בתקוה שהעירוב באמת נעשה כהלכה.

[לאחר מכן היתה עוד שיחה במוקד של שואל נוסף, והיא לא נענתה, עקב השעה המאוחרת. השואלים מתבקשים להקדים את שאלותיהם, ולא להמתין לדקות האחרונות לפני כניסת השבת].

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי

קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 100

תמוז תשע"ו

להוצאת גליון המאה... ואחד

בהודאה ובשבח לקל גומר עלי, שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה. ברחמיו וברוב חסדיו זיכה אותנו ה' יתברך, להגיע להוצאת גליון המאה של "תיקוני עירובין", גליון שבועי המכיל הלכות ופלפולים, עצות וסיפורים, בהלכות עירובין המורכבות, ובפתרון עשייתם כהלכה, בצורה טובה.

אנשים שואלים מה יהיה בגליון המאה, האם הוא יהיה צבעוני, יהיה בו מבצע מיוחד או סיפור מיוחד. חז"ל אומרים (גמ' חגיגה), על הפסוק ושבתם וראיתם וכו' בין עובד אלוקים לאשר לא עבדו, מהו אשר לא עבדו, אלא אינו דומה השונה פרקו מאה פעמים, למי ששונה פרקו מאה ואחד פעמים. מהו ההבדל הגדול כל כך בין מאה למאה ואחד, עד כדי שההבדל הזה נקרא בין עובד אלוקים לאשר לא עבדו. ידוע הביאור, שיש מושג שאדם שואף ומתאמץ להגיע למאה, מספר עגול ומרשים, ואז נחה דעתו ואינו ממשיך יותר. בצורה כזו מוכח שאינו עושה מחמת שהוא עובד אלוקים, שהרי רצון ה' שימשיך הלאה, אלא שאיפת ההצלחה היא זו שהביאה אותו ללימוד מאה פעמים, ודי לו בזה. לעומת זאת אם הוא ממשיך גם מאה ואחד והלאה, מוכח שסיבת לימודו היא לעשות רצון ה'.

לפי דברים אלו אין לנו מה לעשות באופן מיוחד בגליון המאה, אלא להוסיף ולהתפלל שנזכה להמשיך הלאה, בגליון מאה ואחד, ומאתיים ואחד. וכן להצליח בשיעורים ובתיקון העירובים. עד הנה עזרונו רחמיך, ולא עזבונו חסדיך, ואל תטשנו ה' אלוקינו לנצח, ועוד יוסיף עמנו כאלה וכאלה, להגדיל שמו הגדול שנקרא עלינו.

סיור מודרך של בדיקת עירובין לילדי התלמוד תורה

בשבוע זה היה דבר חדש במוקד העירובים – סיור מודרך של בדיקת עירובים לילדים. זו הפעם הראשונה שעושים דבר כזה, ואנו מקוים שיהיו עוד הרבה הזדמנויות כאלו. ילדי כיתות ז' בתלמוד תורה "אור זורח" בני ברק, למדו בתקופה האחרונה במסגרת הלימודים, משניות מסכת "עירובין", בהבנה עמוקה ורחבה. המלמדים היקרים השקיעו הרבה, כדי להסביר לילדים את כל המושגים המורכבים שבמסכת עירובין, ולקראת סיום המסכת ערכו להם רשימה של שמונים מושגים, שכל ילד היה צריך לכתוב הסבר לכל דבר. כמו כן הביאו ת"ח העוסקים בעירובין, שסיפרו להם מהדברים שאירעו להם בבדיקת העירובין, כגון מהבעיות שהתגלו בישובים שונים, וכן לימדו על מדידת התחומין בזמנינו ע"י מפות מדויקות. ולסיום נערך טיול לכל ילדי כיתות ז', לצאת אל השדה לראות את העירוב מקרוב, ללמוד את ההלכות המתקיימות בו כהלכה, ולגלות אם יש דברים שאינם כהלכה, או שהם שנויים במחלוקת, לפי הדינים וההלכות שלימדו אותם.

הילדים בודקים את העמוד ורושמים בדפים

הילדים מסמנים ברשימות הבעיות המצויות בזמנינו

בתחילת הסיור חילקו לתלמידים דפים עם רשימה של כארבעים בעיות המצויות בעירובים בזמנינו, ובמקביל טבלה עם משבצות, שיסמנו בהם את הדינים והבעיות שהם בדקו. אם היתה בעיה, יציינו את מספר הבעיה. ואם לא היתה בעיה, יסמנו סימן של כשר.

השמחה היתה ניכרת על פניהם של הילדים, חלקם כבר קראו חלק מגליונות "תיקוני עירובין" ראו שיש מקומות עם בעיות ממש, ויש מקומות פסולים. כדרכם של אנשים שאוהבים למצוא הערה, כולם המתינו לרגע שימצאו איזה בעיה, לסמן אותה בדף המחולק, ובעיקר לדעת כיצד עושים עירוב כהלכה ונשמרים מכל פקפוק ושאלה.

הסיור היה מחולק לשנים, בתחילה פנו לבדוק עירוב שכונתי עם לחיים, שבו החוטים קשורים כהלכה ומתוחים היטב, והבעיות הן בדרך כלל בדברים הדורשים ידע והבחנה יותר עמוקה, כמו בבדיקת מיקום הלחיים, או בפירצה קטנה. ולאחר מכן בדקו עירוב עירוני ועירוב של ישוב, שבהם הבעיות [כאשר ישנן] הן יותר ברורות ופשוטות, כמו עמוד עקום וחוט שוקע, תל המתלקט וכו'.

מיד כשהגיעו הילדים למקום העירוב, עלו קריאות שונות מפיהם, זה אומר העמוד עקום, וחבירו מסביר לו שכיון שיש לחי לפני העמוד, א"כ הלחי הוא המתיר את צורת הפתח, הלחי נחשב העמוד וע"י דין גוד אסיק מחיצתא נידון כאילו הוא מגיע עד החוט, ואין צורך בעמוד אלא לשימוש טכני לקשירת החוט. לעומתם צעקו ילדים אחרים שהלחי אינו במקום הנכון, כיון שהעמוד עקום, וא"כ שוב צריך לסמוך על העמוד, והרי העמוד עקום. האחרים טענו יש כאן בעיה מספר 6, שיש שיחים צמוד ללחיים. המלמדים והשליח של מוקד העירוב סיכמו יחד את הבעיה הנכונה, וכל הילדים רשמו בדפים את ההלכה, בנוגע לעמוד והלחי הזה.

לחיים טמונים באדמה, ותל המתלקט תחת החוט

לאחר מכן עברו לעמוד הבא, היו בו לחיים שקועות באדמה, מיד היו ילדים שהצטיידו מראש בכלים המתאימים, במודד מטר, ומכשיר פלס, מדדו את גובה הלחי, והוא רק 70 ס"מ. והכריזו בקול לרשום בעיה מספר 23. בהמשך המסלול עברו לעירוב העירוני, ושם היה חוט שעובר על תל המתלקט גבוה כארבעה מטרים! הילדים רשמו בדפים את הבעיה מספר 18, תל המתלקט תחת החוט. בין הילדים היו כמה שטיפסו ועלו לראש התל למדוד כמה גובה נשאר בין החוט לקרקע, התל היה כ"כ גבוה שכבר היה להם ספק שמא אין י' טפחים בחלל שתחת החוט, ואז צורת הפתח פסולה.

הילדים מודדים את גובה החוט מקרקע התל

הילדים הופתעו מגודל הבעיות שהם גילו בעירובים

כך עברו ילדי החידר עם המלמדים שהדריכו אותם על הנידונים ההלכתיים, ועברו מעמוד לעמוד, ללחי ולחוט, התחילו בעירוב שכונתי, ועברו לקטע מעירוב עירוני, וסיימו בקטע בעירוב של מושב.

לא בכל מקום היו בעיות, ואז הילדים סימנו ✓ אבל עדיין העירוב אינו כשר, הסביר אחד המלמדים, מפני שבשביל שיהיה מותר לטלטל, צריך שכל ההיקף יהיה מושלם. ואם עמוד אחד או חוט אחד פסול, אסור לטלטל בכל מקום שבהיקף, בין ברחובות, ובין בחצרות אם אינן מוקפות בגדר כשרה בפני עצמן.

הילדים היו מופתעים מאוד מגודל הבעיות שנמצאו, לא רק בעיה אחת ולא שתים, לא רק בעמוד אחד ולא בחמש. ארבעים סימונים של בעיות הם גילו

במשך שלש שעות, שחלק מהן אפילו היו בעירוב השכונתי. היו ילדים שנגשו בדאגה לשליח של מוקד העירוב, ושאלו האם גם בבני ברק המצב הוא כ"כ נורא. אמר להם השליח שהוא בכוונה לקח אותם למקום שיש בעיות, כדי שיהיה להם מה לראות וללמוד. בבני ברק העירובים השכונתיים עברו מהפך גדול בחמש שנים האחרונות, וכיום המצב טוב, כמעט בכל השכונות, וזה הולך ומשתפר כל הזמן, אבל מחוץ לבני ברק יש הרבה מקומות שיש בעיות חמורות בעירוב, כמו שראיתם פה.

זה כבר לא רק בסיפורים של הגליונות, שמי יודע מאיזה מקום נידח הם באו, אלא הנה הם כאן לנגד עינינו, בעירוב של עיר ידועה מאוד. כמובן שלא כל העיר מלאה בעיות, המוקד מכיר את העירוב, והוא ידע להביא אותם אל הקטע היותר בעייתי, כדי שהם יוכלו ללמוד ולרכוש את הידיעות, אבל זה לא מועיל שיש בעירוב קטעים טובים בלי בעיות, כאמור כל העירוב הוא יחידה אחת, ואם יש קטע בעייתי, עמוד אחד בכל העיר פסול, אסור לטלטל בכל העיר, [מלבד מקומות שמוקפים בנפרד].

הילדים קלטו חזק מאוד את המסרים החשובים, גם את לימוד ההלכות במישור המעשי, שבו הם יוכלו לבחון בעצמם עירובים, כשיהיו במקומות מגוונים ברחבי הארץ, וגם את חומרת האיסור לסמוך על עירובים שאינם ברמה טובה, כי גם אם האחראי מתקן את כל החוטים, מספיק שחסר לו ידיעות הלכתיות, פיקוח או תקציב מרווח, או שלא עירנים לבעיות המתחדשות וכבר העירוב מלא בעיות והוא נפסל ממש.

הילדים גילו שהלחי אינו מתחת החוט

במקום נוסף בעירובים, הגיעו לעמוד של חשמל עקום מאוד, וחוט העירוב היה קשור מעליו. הילדים צעקו שהעמוד עקום מאוד, אבל מיד שמו לב שיש לו לחי, ואז אין צורך בעמוד כאמור, אלא שבדקו וגילו דבר נורא, הלחי איננו מתחת החוט בכמה סנטימטרים! והילדים רשמו בדפים בעיה 21, הלחי פסול.

מכשיר המדידה שהמציא הגר"י דוידזון שליט"א

אחד הילדים מנכדיו של הגר"י דוידזון שליט"א, ה' יאריך ימיו וירפאהו, אשר מסר נפשו ממש לעשיית עירובים שכונתיים, לפני כארבעים שנה,

המכשיר העתיק שייצר הגר"י דוידזון

בזמנים שלא היה שום תקציב ולא היו אמצעים טובים, הוא היה קושר חוטים לבנינים ומעמיד לחיים, ודואג ללמד את העוסקים בעירובים לבדוק שהלחיים יהיו מכוונים מתחת החוט. הוא הראשון שהמציא מכשיר לבדיקת מקום החוט. המכשיר שבנה הרב דוידזון שליט"א בנוי מברזל שמחובר בראשו פלס קטן, ובתחתיו ראי, ובאמצע מחוברים שני ברזילים כעין ברגים, שצריך לראותם בראי בנקודה אחת זה מעל זה, ויחד עם זאת לראות בפלס שהמכשיר ישר, ואז ניתן לדעת את מקום החוט, שאם החוט נראה בראי מעל הברגים, סימן שזה מקומו מעל המכשיר. המכשיר הזה שוכלל לאחר הרבה שנים ע"י האחראים על העירוב בקרית ספר, והוא נמכר כיום [במקביל למכשיר הבקבוק והשרשרת].

הדיוק במכשיר המדידה, ולימוד צורת המדידה

הנכד הביא לטיול את המכשיר העתיק המקורי המופיע בתמונה, ובדק איתו את מקום החוט. חבירו ניסה לחקות את המכשיר הזה, ועשה כדוגמתו מעץ

בודקים את הלחי בעמוד העקום

עם ברגים. אמנם יש לציין שהמכשיר חייב להיות בנוי בדיוק גדול בכמה דברים, כגון שהפלס יהיה מחובר לקרש בזוית ישרה ומדוייקת, שאל"כ לא יהיה ניתן לבדוק שהקרש ישר. וכן שני הברגים חייבים להיות זה מעל זה בדיוק גדול, שאל"כ תהיה סטיה במדידה, וכל סטיה קטנה במכשיר, היא סטיה גדולה במקום של החוט.

ובאמת לימוד בדיקת החוט היא מקצוע, וצריך שהאחראים יעשו "שימוש", וילמדו את הבדיקה ממי שמומחה בה. בשבוע זה התקשר אחראי על עירוב שכונתי בירושלים, שביקש לבוא ללמוד את הבדיקה במכשיר הבקבוק והשרשרת, כיון שהוא בדק בצורה אחרת וגילה לאחר זמן שהיתה לו טעות. לכן כדי שלא יצא ח"ו מכשול, יש להקפיד ללמוד את הבדיקה ע"י מומחה, ולא לזלזל בלימוד זה.

חוט קשור לברזילים של חממה

המקום האחרון בסיור היה במושב מסויים במרכז הארץ, הגיעו למקום שהאחראי קשר את החוט של העירוב לשפיץ של חממה, במקום לראש עמוד. הרי במצב כזה, אין עמוד מתחת החוט, ובצורת הפתח צריך קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן (שו"ע סי' שס"ב סי"א). השליח של מוקד העירוב שאל אותם, מי יכול להסביר מה היה סבור האחראי שעשה טעות כזו, האם הוא חשב שמספיק להקיף את המושב בחוטים, לא הדין שצריך שהחוטים יהיו צורת פתח, או שיש פה איזה הסבר. אחד המשתתפים טען לזכותו, שהברזל של החממה מחובר מעל שני עמודים, וא"כ הוא עצמו נחשב צורת הפתח, והוא חיבר את החוט של העירוב לצורת פתח, וכך שתי צורות הפתח מתחברות. זה נשמע טענה טובה, אבל זה ודאי פסול, מפני שבאמת כאשר יש שתי צורות פתח כהלכתן, הן מתחברות ויוצרות עירוב, אבל בקשירת החוט לאמעצ של צורת פתח, החוט אינו כשר, והוא אינו צורת פתח, א"כ הוא לא חיבר שתי צורות פתח, אלא הוא חיבר "חוט" בלבד, כי חוט שאין לו עמוד מתחתיו, הוא חוט ולא צורת פתח.

השליח של מוקד העירוב, אמר להם הסבר אחר מה חשב האחראי. אם נתבונן נראה שיש לחממה ברזלים כעין שער, והחוט קשור לנקודה הכי עליונה של העיגול של השער, לפיכך סבר האחראי שאפשר להחשיב כאילו כל השער זה עמוד רחב, שבפנים הוא חלול, ואז החוט שנמצא על השפיץ של השער, הוא כאילו מעל עמוד. טענה כזאת נשמעה מפי אחד האחראים באותו מקום, לגבי חוט שהיה מעל עמוד חשמל בלי לחי, וכנראה זו היתה כוונתו גם כאן. אבל הרבנים שנשאלו על כך אמרו כולם, שזו טעות ממש, כיון שאי אפשר להחשיב אותו לעמוד, אלא כאשר יש לבוד מתחתיו, וכאן המרחק בין העמודים הוא כמה מטרים, ובפרט שגם כשיש לבוד, נוקטים שאי אפשר להחשיב חלל לעמוד, כיון שלבוד רק נידון כמי שאינו פרוץ, ואינו נדון כאילו מלא ממש [וזה שונה ממש"כ הפוסקים לגבי לבוד באבן יוצאת ואבן נכנסת, שזה לבוד בשתי, וכאן זה לבוד בערב, ואכמ"ל]. הילדים חיפשו איזה פסול זה מתוך הרשימה, חוט שאינו מעל עמוד ואין תחתיו לחי, והם לא מצאו כזה פסול. שאל אותם המלמד איך אתם מגדירים את הפסול הזה, אי אפשר לומר שזה מן הצד, כי זה בכלל בלי עמוד. והילדים הגדירו "זה לא צורת הפתח", וכך רשמו בדף "אינו צורת הפתח".

לסיום הכריזו ואמרו לכל הילדים, מי שיתארח הוא או משפחתו או אחד מחביריו, בישוב הזה, תגידו לו שאסור לטלטל שום דבר מחוץ לבית, לא תינוק ולא מפתח, לא טישו ולא ספר, לא לנשים ולא לקטנים, כי אין פה עירוב!

לצערנו הבעיות מצויות בהרבה מקומות, שלא משקיעים בפיקוח מקצועי ונכון, והעוסקים מחדשים חידושים, או ממציאים פתרונות, שאינן ע"פ ההלכה שנפסקה ע"י הרבנים מורי ההוראה. וגם אם יש רב של ישוב שהכריע להתיר, ברור שאין לנו אלא הוראות רבותינו. וכל שכן במקומות שהאחראי אינו יודע להבחין בבעיות, ואינו יודע את ההלכות ביסודיות, שקרוב לודאי שיש בהם דברים פסולים, שהרי לא יתכן כשרות שמנוהגת ע"י מי שאינו בקי בהלכותיה. ולכן מוטל עלינו לברר היטב לפני שנוסעים לשבתות, האם יש עירוב מפוקח כהלכה, בידי אדם ירא שמים שיודע לנו שהוא בקי בהלכות ובפרקטיקה המעשית. וצריך לקחת בחשבון כשנוסעים, שלא מטלטלים דבר כלשהו מחוץ לבית, ולהתארגן עם התינוקות ועם המאכלים בהתאם לכך, שלא יצטרכו לטלטלם.

בדיקת העירובים בישובים ע"מ ללמד הלכות עירובין

בשבוע זה המשיכו במוקד העירוב, גם בפרויקט בדיקת העירובים ברחבי הארץ, שנועד לסייע לעוסקים בעירובים בהדרכה הלכתית, שידעו את ההלכות בצורה נכונה. יש אחראים שיודעים רק את יסודות הדינים, וחסר להם הרבה

הלכות נוספות, ובפרט את ההבחנה בבעיות המתחדשות, לשים לב שעמוד רחוק מעט מהגדר, מהווה פירצה שצריך לסתום אותה, או לדעת שאם החוט עובר על מבנה צריך להוסיף עמוד לעקוף אותו, או להעמיד לחיים, וכיצד מעמידים את הלחיים במקום הנכון שלא יהיה גג המפסיק. וכן תל עפר גבוה י' טפחים, מהווה מחיצה תחת צורת הפתח, וכן שלא יהיו ענפים המסיטים את החוט, למתוח את החוטים שלא יהיה חוט שוקע ומתנדנד, ועוד עשרות הלכות שלא מקפידים עליהם מתוך חוסר ידיעה.

במקביל יש מקומות שהאחראי מבין את ההלכות, ומ"מ הם לא מוחלטים אצלו, וכאשר קשה לו למצוא פתרון, הוא משאיר את הדבר כמות שהוא, עם הבעיות ההלכתיות שלו. יש מומחים שטוענים שמפני זה צריך לדרוש שהפועל המתקן יהיה אחר מאשר הבודק, כדי שהבודק לא יתעצל בתיקונים. משום שכאשר הבודק צריך לתקן בעצמו, הוא מיקל על דברים מסוימים שלא צריך לתקנם, או אומר לעצמו שמספיק להניח איזה גדר או קרש בלי לחבר אותו. משא"כ כאשר יש פועל שמתקן, הבודק לא יקל בשביל הפועל, אלא ידרוש ממנו לתקן את כל הדברים בצורה טובה. והנה בעיקרון זה דבר נכון, אבל מתוך הנסיון בעשרות ישובים בארץ, המציאות אינה מאפשרת לעשות כן, מפני שאין תקציב מרווח לעשיית העירוב, ובמקרה הטוב משלמים לבודק כמה מאות שקלים לחודש על כל הבדיקה כולל התיקונים הרגילים, ולכן יש הרבה תיקונים שהוא נזקק לעשות מאילתורים של קרשים, וקשירת חוטים וחביות, ולא שייך לבקש מפועל לבוא לחפש את הקרשים ולקשור אותם, הוא לא יטרח בהם, ולא יידע מה צריך לעשות. והאחראים אומרים שיותר קל להם להתאמץ ללעשות בעצמם, מאשר לבקש מאדם אחר שיעזור.

בשביל לשפר את המצבים האלו, יוצאים שליחי מוקד העירוב לסיורים יחד עם האחראים על העירוב, עם הבודק בעצמו, כדי ללמוד יחד איתו את הדינים המצויים בעירוב שלו, ובתנאי השטח שלו, וללמד אותו פתרונות קלים וכשרים ע"פ הלכה, בצורה בטוחה יותר וטובה.

יש לציין בהרבה מקומות האחראי שמח על הביקור והבדיקה, שנעשית בצורה לימודית ולא ביקורתית. לכולם יש רצון טוב, הם לא מחפשים רק לצאת ידי חובת העבודה, אלא מתמסרים ומשקיעים הרבה יותר מהסכום שהם מקבלים, ובאמת רוצים שיהיה עירוב כשר כהלכה. רק שיש הרבה בעיות מחמת חוסר תקציב, או חוסר אפשרות להתמודד לבד עם התיקונים המורכבים, המרובים והתדירים.

תל המתלקט תחת החוט

באחד הישובים שהגיעו שלוחי מוקד העירוב, נסעו יחד עם האחראי הבודק, והוא מעצמו אמר שיש לו כמה שאלות שהוא לא יודע איך לפתור אותם. באחד המקומות היה חוט של עירוב, עם בקבוק גדול קשור אליו, כדי שיוכלו לראות אותו מרחוק, ותחת החוט עמוד תל גבוה כשני מטרים, של עפר ואבנים (פסולת בניה) שהטרקטור של השכן שפך והערים בגבול האחורי של החצר, מתחת חוט העירוב. האחראי ידע שיש בכך בעיה, והוא ביקש מאחד התושבים שיש לו טרקטור, שיבוא ויפנה את העפר מתחת החוט. הטרקטור הגיע ולא היה יכול לפנות ממנו, כיון שלא מדובר בעפר סתם, אלא בגושי בטון ענקים. משום כך האחראי השאיר את המצב כמות שהוא, מחוסר ברירה, וכעת שאל את הבודק של מוקד העירוב מה הדין ומה אפשר לעשות. כמו"כ הוא שאל מה הדין במקום אחר שיש לו חוט שעובר מעל העין, באופן שהענפים לא נוגעים בחוט ולא מנדנדים אותו.

הבודק של המוקד שיבח אותו על השאלות הטובות ועל ידיעותיו, והאחראי סיפר שהוא למד את הדינים האלו בספר על עירובים עם תמונות, ושם כתוב שזה בעיה. אלא שלמעשה המצב נשאר כמות שהוא וכנ"ל.

עשיית מדרגה ד' טפחים באמצע תל המתלקט

הבודק חיפש דרך לסייע לו לפתור את בעיית התל, ניגש קרוב ומדד אותו, בצד אחד של הערימה, התל היה עשוי מחתיכות גדולות של בטון, וצורתו היתה כעין מדרגות שיש בהם רוחב ד' טפחים, ואין במדרגה אחת גובה י' טפחים. ובזה הבודק פסק לו להקל ע"פ הרמ"א (סי' שנ"ח ס"ב) שכאשר יש מדרגה רחבה ד' טפחים, היא מבטלת את המחיצה, וכאן זה ישמש לקולא שאין מחיצה תחת צורת הפתח (דלא כשיטת הגר"א שמצרפים את כל הד' אמות).

אלא שעדיין יש בעיה מחמת הצד השני של הערימה שהיה בה שיפוע מסודר של עפר, בשיעור תל המתלקט, והרי צד זה לבד ג"כ נחשב למחיצה, והוא לא יכול לפנות אותה. לפיכך הציע הבודק שני פתרונות, שיש הבדל הלכתי ביניהם. האפשרות הקלה לקחת מעדר ולעשות באמצע השיפוע מדריגה רחבה ד' טפחים, באופן שמתחתיה ומעליה אין בתל גובה י' טפחים, וזה יבטל את המחיצה, ע"פ הכלל של הרמ"א הנ"ל.

אמנם יש בזה מחלוקת, משום שבמשנ"ב (סי' שס"ב ס"א בה"ל ד"ה שעשה) מבואר שנקט שיש חילוק בדין זה בין מחיצה לתל, ודברי הרמ"א הם רק לגבי צירוף של מחיצות, ולא בצירוף של תל, כלומר שאם יש תל משופע, עם מדרגה ד' טפחים באמצע, ובסה"כ הוא מתלקט ועולה לגובה י' טפחים בתוך ד' אמות, [כגון שהשיפוע שלו תלול יותר], דינו כמחיצה. והחזו"א (סי' ק"א סק"ד) חולק וסובר שגם תל אינו מצטרף בתוך ד' אמות, אם יש באמצע מדרגה רחבה ד' טפחים. וא"כ לכאורה לדעת המשנ"ב יהיה לתל הזה דין מחיצה. [ועיין לעיל גליון _ שהבאנו מחלוקת בהבנת דברי המשנ"ב, מה נחשב תל ומה נחשב מחיצה, שהרי גם תל הוא מחיצה, וגם מחיצה יכולה להיות בשיפוע, א"כ האם שיעור השיפוע יבדיל בין תל למחיצה, וא"כ מהו השיעור. והבאנו שיש אומרים שהחילוק הוא למי התל משמש למחיצה, לגבי העליונים שמעל התל הוא נידון כתל, וכלפי התחתונים הוא נחשב מחיצה. ויש לעיין ולדון הרבה בחידוש זה, ועכ"פ לפי דבריו, יהיה לתל במקרה זה דין מחיצה (שגם למשנ"ב אינו מצטרף כשיש בו מדרגה), מפני שכאן הנידון הוא כלפי צורת הפתח שנמצאת בקרקע התחתונה. אמנם למעשה צ"ע אם לסמוך על חילוק זה].

פתרון שני שיועיל לכו"ע, בלי לפנות את התל, שכאמור אינו יכול לפנותו. אמר הבודק לאחראי שיקרא שוב לטרקטור, שיוסיף חול מהסביבה, ויעשה לתל שיפוע ארוך וחלש, שלא יהיה מתלקט י' טפחים מתוך ד' אמות, ובצורה כזו אין לו דין מחיצה ואינו פוסל כלל, למרות שגבהו כשני מטרים. אלא שצריך בשביל זה שטח כחמשה מטרים, לפרוס את השיפוע של התל.

רב היישוב ביקש שמוקד העירוב יבוא לבדוק את העירוב

ישוב נוסף בצפון הארץ, ששמו ידוע מאוד בעקבות הפרשיה הארוכה שהיתה עליו בשנים האחרונות, שעמדו לבנות בו מאות יחידות דיור לציבור החרדי, ולצערנו זה עבר ליעוד לציבור החילוני. במרכז הישוב הישן הקיים שם, יש משפחות בעלי תשובה, ובית כנסת פעיל עם שיעורי תורה, והרב ביקש ממוקד העירוב שיבואו לבדוק את העירוב שנעשה שם במשך השנה וחצי האחרונות. הרב הכיר את מוקד העירוב, ע"י יום עיון לבודקי העירובים שנערך בשנה שעברה בירושלים, וקנה חלק מהחוברות שיצאו לאור בעניני ההלכתיים, וכעת הוא עורר שנראה לו שיש ליקויים בעירוב, ונחוץ מאוד שנבוא לבדוק.

הבודק הרגיש בטלפון את נחיצות הענין ואת גודל הרצון הטוב, ויצא לשם מיד למחרת. העיר הזו כאמור בתהליכי בניה בגודל עצום, פי חמש מהשטח של הישוב הישן, ובכל מקום שבונים יש קשיים גדולים לתקן את העירוב, כיון שכל שבוע המשאיות והפועלים קורעים חוטים, פורצים גדרות במקומות חדשים, או בונים גדרות חדשות מתחת צורות הפתח, וגם שערי האתר המשמשים בדרך כלל למחיצה של העירוב, לפעמים נשארים פתוחים ולפעמים שבורים. והאחראי צריך להשקיע שעות רבות, לסדר כל יום שישי את כל הבעיות ובחלקן צריך להמתין ולתקן רק סמוך לשבת לאחר שילכו הפועלים ויוכל לחסום את הפירצות בקרשים וברזלים שונים.

בכמה מקומות שעברנו בסיור יחד עם הבודק השבועי, אמר האחראי שהגדר הזו לא היתה בשבוע שעבר, או שנעשית לפני שבוע. ובמקום אחר היתה גדר עד יום שישי, ועכשיו פרצו אותה. באחד המקומות ראו הבודקים שיש צורת הפתח מאולתרת בתוך האתר, מאחורי גדר איסקוריט טובה, ושאלו את האחראי למה היא נצרכת. אמר להם האחראי שהגדר הזו חדשה משבוע זה, ולא היתה ביום שישי, לכן היה צריך לעשות צורת הפתח. אמר לו אחד הבודקים שהוא יכול לשמוח שעשו לו גדר טובה, אבל מיד הם הבחינו שהגדר הזו גם עשתה בעיה חמורה, שהיא מקיפה את העמוד שממנו ממשיכה צורת הפתח גדולה שעל הרחוב, והעמוד נמצא בתוך אתר מוקף, שכתב המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק קי"ב) שהוא פסול. וכעת צריך לעשות עמוד חדש מבחוץ, או לפחות לשים לחי רחב על הגדר מבחוץ, באופן שיהיה מכוון מתחת החוט.

עמוד שחוקף בגדר אתר בניה

במקום נוסף הקבלן עשה קיר אבן, במקום גדר האיסקוריט שלפעמים מתפרקת, היה מקום לשמוח שמעתה יש מחיצה כשרה וחזקה, אבל גם כאן האחראי מעצמו תפס את הבעיה, שהקיר נמוך מהשיעור מעט, וגובהו 95 ס"מ בלבד. [בפרט שעדיין אין מדרכה, ולאחר שיעשו את המדרכה יהיה חסר עוד כעשרה ס"מ. אלא שאז כבר ישתנה גבול העירוב, והוא יכלול עוד שורת בנינים נוספת].

כדי לתקן בעיה זו באופן זמני, קשר האחראי חוט דק של עירוב לאורך הקיר, מעמדו העירוב ועד מקום שהמחיצה גבוהה כשיעור, ובין החוט לקיר יש כחמש עשרה ס"מ שהוא נידון כסתום ע"י לבוד. וזה אחד מהדברים שהוא צריך לחזור ולקשור במסירות כמעט כל שבוע, כיון שהפועלים קורעים את החוט. עוד יש לציין שבמקרים כאלו יש להקפיד שהחוט יהיה מתוח מעט, שלא יתנדנד הרבה ברוח, מפני שמחיצה המתנדנדת ברוח פסולה. לדעת המשנ"ב והפוסקים עצם הנדנוד הוא סיבה לפסול. וצ"ע מהו שיעור הנדנוד, ולדעת החזו"א רק נדנוד שמביא למצב פסול פוסל, כגון שנוצר חלל ג' טפחים, או יורד מגובה י' טפחים.

מותחים חוט נמוך להשלים את גובה הקיר

ברכה על עירוב תחומין שמועיל רק לשיעור חזו"א

בענין מה שנכתב בגליון הקודם, לגבי השאלה שנשאלה סמוך לשבת, על הנחת עירוב תחומין בין שני ישובים בצפון הארץ, באדם שנקלע לישוב שלצערינו אין בו מנין לתפילות, ורצה ללכת לישוב הסמוך, והמרחק בין קצה הישוב שנמצא בו עד בית הכנסת, הוא כ-2700 מטר, שגם לאחר הפתרון המיוחד להניח עירוב תחומין באלכסון [שהצורה של הריבוע תהיה באופן שהאלכסון, שהוא יותר ארוך ב 40%, יהיה לכיון ההליכה שלו אל בית הכנסת], עדיין המרחק הוא כנראה יותר משיעור הגר"ח נאה, וההיתר מתבסס על שיעור חזו"א לקולא, שיש להתיר במקרה כזה באיסור תחומין שהם דרבנן, לצורך תפילה בציבור וקריאת התורה. ושאל השואל האם יכול לברך על הנחת העירוב, באופן שהוא כשר רק לשיעור חזו"א.

הקוראים החשובים פלפלו בדינים, ויש שהביאו את דברי הפרי מגדים בהלכות סוכה, והובא במשנ"ב (סוף סי' תרל"א), באופן שיש פלוגתא דרבוותא בדין דרבנן, ואין לו סוכה אחרת, יוצא בה ידי חובתו, וברוכי נמי מברך, ועדיין צ"ע קצת, עכ"ל. מבואר שאע"פ שברכה היא איסור דאורייתא (כדעת הרמב"ם), ויש ספק אם יוצא ידי"ח, וממילא האם חייב בברכה, מ"מ כיון שבדרבנן הוא יוצא ידי"ח בספק, יש לו לברך ע"ז. ולפ"ז לכאו' ה"ה באופן שמקילים במחלוקת השיעורים ומתירים לו ללכת עפ"ז, צריך להיות שיוכל לברך. אמנם המשנ"ב עצמו השאיר את הדין בצ"ע.

עירוב לשיעור חזו"א מועיל חלקי גם לשיעור הגרח"נ

והנה היו כמה אברכים שהתקשרו למוקד העירוב עם טענה אחרת, שבמקרה זה אפשר לברך לפי כל השיטות, משום שגם לפי שיעור רח"נ העירוב חל ומתיר ללכת לפי השיעור שלו, וכל הנושא בין השיעורים הוא עד איזה מרחק יועיל העירוב להתיר ללכת. וא"כ לגבי הנחת העירוב הרי הוא חל לכו"ע, אלא מה שמוסיף ללכת, הוא רק לפי שיעור חזו"א. ולפיכך ודאי שהמניח עירוב זה, יכול לברך עליו, גם לפי שיעור הגר"ח נאה.

אמנם יש להוסיף ולחלק, שיש אופן שהעירוב לא יחול לפי שיעור הגרח"נ, כגון שניח אותו במקום שמרוחק מהישוב יותר מאלפיים לשיעור הגרח"נ, ובתוך אלפיים לשיעור חזו"א. והדין הוא שאם הניח עירובו רחוק אלפיים ממקומו, אינו חל, כיון שאינו יכול להגיע לעירובו בזמן בין השמשות של כניסת שבת. אבל במקרה זה היה אפשר להניח את העירוב בתוך שיעור הגרח"נ (עם האלכסון), ואז הוא יחול גם לשיעור הגרח"נ, ויועיל להתיר ללכת עד קרוב לבית הכנסת, ומה שימשיך ללכת סמוך לבכנ"ס יהיה לפי שיעור חזו"א.

שיעורים לקראת
ימי בין הזמנים

לקראת ימי בין הזמנים הבעל"ט
נערכת סדרת שיעורים על עניני עירובים
עם הבעיות המצויות בזמנינו

השיעור הראשון יימסר בס"ד
ביום שני פרשת מטות – י"ט תמוז
בשעה 7:45
בבית המדרש של תלמוד תורה "אור זורח"
רחוב מלצר – בני ברק

השיעור יימסר בליווי תמונות
מהעירובים בערים וישובים בארץ

קול העירוב
קו שיעורים ועדכונים בעניני עירובים
0799-333-845

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:
מוקד העירוב השכונתי
קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים
ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון שאלות הלכתיות
המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 101
תמוז תשע"ו

סדרת שיעורים עם תמונות על העירובים בזמנינו

בשבוע האחרון נפתח מסלול חדש במערכת הפעילות של "מוקד העירוב", סידרה של שיעורים מסודרים לפי נושאים, להחדרת התודעה של הלכות עירובין בצורה מעשית ומוחשית ביותר, להגיע למצב שבו המשתתפים והשומעים יוכלו לבד, להבחין ברמת הכשרות של העירוב, שיראו בדרכם או במקום הנופש שישהו בימי בין הזמנים.

עשרות אברכים השתתפו בשיעור הראשון שהתקיים השבוע בבני ברק, מתוכם היו גם אחראים על עירובים, וכן הצטרפו עשרות ילדים מכיתות שונות. השיעור הראשון התמקד בדיני צורת הפתח, דיני העמודים ודיני החוטים, שבהם עיקר השימוש כיום בעשיית העירובים. במהלך השיעור הוצגו עשרות תמונות של עמודים וחוטים שיש בהם שאלה הלכתית, וביניהם דברים פסולים או מפוקפקים, שהתגלו בעירובים ברחבי הארץ, על חוטים שקשרו מן הצד, עמוד שראשו מורכב בצורה פסולה, עמוד שהוקף בגדר, חוט שוקע ומתנדנד, ועוד. היו דברים שנעשו ע"י האינסטלאטור של המועצה, שלא רכש ידיעה מוקדמת בעירובים כלל, ולא היה ת"ח שמפקח עליו, ואף אחד לא ידע לומר לאחראי שהוא בודק כל שבוע עירוב פסול לחלוטין, עד שהרב ביקש ממוקד העירוב לבדוק, וגילה שאין לו עירוב לעיר. והיו דברים שהאחראי ידע על ההלכה אלא שמצא סברא להתירם, ודעת פוסקי זמנינו שהם פסולים.

השיעור בעירובים שהתקיים השבוע

לאחר השיעור הגיעו תגובות רבות מהמשתתפים, שהתמונות הכניסו אותם בבת אחת להבין ולהבחין, לדעת ולהכיר, את צורת העירוב, צורת הפתח ההלכתית והמעשית, בצורה קלה וברורה. השומעים הרגישו לאחר השיעור, שעכשיו כשיראו עמוד, הם יוכלו לדעת אם הוא כשר או תלוי במחלוקת או פסול לכו"ע. אין ספק שהלימוד הזה הוא נחוץ לכל אדם, אנו פוגשים בהלכות האלו כל שבוע, היכן מותר לטלטל, והיכן אסור לטלטל, וכשאדם יודע מה נחשב פסול או פקפוק, והוא ניגש ורואה את העמודים של העירוב, קל לו יותר לקיים ולהישמר מטלטול במקום האסור. אחד המשתתפים שאל כבר למחרת על העירוב במקום מגוריו, שלפי הנלמד בשיעור הוא הבין שיש שם בעיה, וזכה לעשות בו תיקון חשוב מאוד.

בימים אלו שוקדים להרחיב את מסירת השיעורים במקומות נוספים, בשכונות ברחבי הארץ, בתלמודי תורה, ובקעמפים שיהיו בעז"ה בימי בין הזמנים. מי שיכול לסייע בענין זה, שיתקשר כעת לטל' של מוקד העירוב, ויזכה בזיכוי הרבים, בלימוד ההלכה ובקיומה למעשה.

יש שתי קבוצות, ויש קבוצה שלישית

העולם מתחלק בענין זה, לשתי קבוצות של אנשים, יש אנשים שלא מטלטלים בכל מקום שהוא, גם כשנמצאים בקרית ספר או בשכונה עם שערים הסגורים בשבת, הם קיבלו הנהגה שלא לטלטל. תמיד יש דעות ושיטות בכשרות העירוב, הרבה דברים קשה לדעת במאה אחוז שלא התחדש דייר שאינו מודה בעירוב. וכיון שקשה לברר בודאות איזה מקום מצליח באמת לפקח על כל הדברים, ובפרט שיש הבדלים בין תקופה לתקופה, לפי גודל הקשיים וצוות העובדים שמתחלפים, לכן יש כזו הנהגה טובה להימנע שלא לטלטל כלל מחוץ לבית. ויש בזה מעלה, שכאשר מגיעים למקום שהוא באמת בעייתי, לא קשה להם שלא לטלטל, והם לא צריכים לחשוב פעמיים אם אי אפשר למצוא איזה קולא לטלטל.

לעומת זאת יש אנשים שהורגלו לטלטל במקום מגורם על סמך העירוב, שמפוקח ע"י רב העיר המוכר להם, והם רגילים לסמוך עליו. ומעולם לא נפגשו עם השאלה האם מותר לטלטל. אנשים אלו כאשר הם מזדמנים למושב, שבו אינם מכירים את הרב, ולא שמעו את שמו כלל, דבר פשוט אצלם שיש עירוב ואפשר לטלטל. הם בכלל לא חושבים לברר, ואפילו בישובים שרוב התושבים אינם שומרי שבת, שבהרבה מהם אין עירוב, או שהוא הופסק ונפסל במשך הזמן, כמו שהבאנו בגליונות האחרונים מכמה מושבים, הם מסתפקים בכך שהמשכיר המסורתי אומר להם שיש עירוב, או שבכלל לא יודעים שצריך לשאול אם יש עירוב, והם מטלטלים בחופשיות בכל מקום, ומגיעים לידי חילול שבת רח"ל, בטלטול במקומות שאין בהם עירוב כלל.

מאז הוצאת הגליונות "תיקוני עירובין", מתפתחת הקבוצה השלישית, האמצעית, אנשים שיודעים להבדיל בין מקום שיש עירוב טוב ואפשר לטלטל, לבין מקום שהעירוב אינו ברמה טובה, ושם לא לטלטל למרות שבאזור מגוריהם הם סומכים על העירובים הטובים, ומטלטלים ע"י הילדים או ע"י נשים, לאחר שהם יודעים שחברם הטוב והיר"ש, מתמסר ומפקח כל שבוע על העירוב, [ולפעמים הם גם תורמים קצת לקופת העירוב השכונתי]. למרות שכבר הורגלו לטלטל ולצאת עם העגלות לגינה בשבת אחר הצהרים, בכל זאת כאשר יוצאים לנופש למקומות אחרים, הכשרות שם היא אחרת, הרמה היא אחרת, ושם לא מטלטלים! גם אם המשכיר יאמר שיש עירוב טוב, ויש רב טוב, צריכים פיקוח ואישור שהעירוב עומד ברמת כשרות המועילה לפי דעת רבותינו גדולי הדור, ובראשם מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל שהנחה דרך ברורה בהרבה הלכות ובעיות המצויות בעירובים הכלליים, וכאשר הישוב לא אושר, או שהוא נבדק ואינו ברמה טובה, או שלא נבדק ע"י כשרות מוכרת, ברור חד משמעית, שלא מטלטלים גם לא ע"י ילדים קטנים.

מהשיעור בעירובין שנמסר השבוע

הידיעה הזו וההבנה הפשוטה הזו, שכשרות עירוב של מושב, שאין בו דרישה גדולה, אינה ראויה לנו ולבני משפחותינו, גם כאשר נישאר תקועים כביכול בבית כל השבת, עדיין חסרה אצל חלק גדול מהציבור, והדברים מגיעים עד כדי חילול שבת ממש רח"ל, בטלטול במקומות שאין עירוב.

לעומת זאת רבים כבר התעוררו לנושא, ויודעים שלא לטלטל בישובים כלל. ומתקשרים לברר כיצד לעשות עירוב לחצר למתחם.

אנשים רבים בודקים את החצרות ומתקינים בהם עירוב

ימי בין הזמנים עדיין לא הגיעו, אבל יש אנשים ואפילו ישיבות, שכבר הרחיבו אותו והקדימו לנסוע לשבתות נופש בימים אלו, מחמת "מצוקת הדיור" כביכול, במחירי הדירות בזמן העומס. איננו נכנסים לעצם הענין מה ראוי לעשות, שאין כאן המקום לדון בדבר, וכ"א יעשה ע"פ התיעצות עם רבותינו מורי דרכינו. ועכ"פ במערכת הטלפונית של מוקד העירוב, מגיעות מידי שבוע שאלות רבות מקצוות הארץ, כיצד לבדוק את המתחם ולתקן את הפרצות שבו.

בין השאלות שמגיעות מידי יום שישי ממקומות הנופש, מאנשים שמנסים לאלתר כל מיני פתרונות לעשות עירוב לחצר שבו הם מתארחים, יש הרבה פתרונות יצירתיים, שמוקד העירוב צריך להתמודד עם השאלות, ולבחון מיד כל דבר ודבר האם הוא כשר או שאינו כשר, ובעיקר לאמוד בכח הדמיון האם יכול להיות איזה מקרה שתהיה בעיה, כיון שדרך הטלפון הוא אינו רואה את המקום המדובר, ובהרבה מקרים יכול להיות פרטים נוספים שמשנים את הדין, והשואל אינו יודע שצריך לומר אותם. הנסיון שרכש מוקד העירוב בבדיקת העירובים השונים, מסייע בידו להביא את השואל, לשים לב ולומר את הפרטים הנוספים הנוגעים לדין ולהלכה.

איך אפשר לעשות לחי מקרטונים

אחד האילתורים ששאלו השואלים, במקום שהיו צריכים לעשות צורת הפתח, הם קשרו חוט לבנין ולא מצאו קרש לעשות ממנו לחי, ולכן התקשרו ושאלו האם הם יכולים לעשות לחי מקרטונים.

והנה בדרך כלל קשה למצוא קרטון בגובה מטר, כשיעור י' טפחים, אא"כ פותחים אותו ופורסים אותו. ואין לו יציבות כלל, לכן אי אפשר להעמיד אותו יציב אלא באופן שיש גדר רשת או סורג שאפשר לפרוס אותו ולקשור אותו לגדר, אבל אם לוקחים שני קרטונים, אפשר להעמיד אותם בלי שום חיבור, והשאלה האם זה כשר ללחי.

לחי משני קרטונים זה על זה

השואל לא ידע לומר במה הוא מסתפק, למה שלא יחשב לחי, והמשיב היה צריך להרצות לו את כל הפרטים. קרטון, מצד החומר שלו, אין בו בעיה, אין דין מאיזה חומר לעשות את הלחיים. אבל יש תנאים אחרים שצריכים בו. **א.** צריך שהלחי לא יפול ברוח מצויה, ולכן קרטונים ריקים זה על גבי זה פסולים אף כשאין רוח, כיון שאם תהיה רוח הם יפלו בהרבה מקרים. ובשביל זה היה מספיק לשים בתוכם אבנים וכדומה. **ב.** צריך שהלחי יהיה חזק באופן שראוי להעמיד עליו דלת של קש (שו"ע סי' שס"ב סי"א), ולכן אם הקרטונים לא קשורים חזק, אינם כשרים. **ג.** כשמונחים שני קרטונים זה על זה, צריך שפניהם יהיו שווים זה מעל זה, שלא תהיה בליטה באמצע הלחי, ויהיה דין פתחי שימאי.

הפירצות מצויות בגדרות המתחם שמתארחים בשבת

ביום שישי האחרון היתה משפחה חרדית שאספה את כל קרוביה ונסעה לישוב ידוע בדרום, ושכרה מתחם של ישיבה תיכונית. שני אברכים מתוכם הספיקו לקרוא כמה גליונות של תיקוני עירובין, ולמדו שמצוי שיש בעיות גם כשמדובר במתחם עם גדרות טובות, והם דאגו לבני המשפחה שלא יכשלו בטלטול האסור. השניים הגיעו עם הקבוצה, ופנו מיד בצהרי יום שישי לבדוק את הגדרות. הסיבוב לא היה קצר כ"כ, במהלך הסיבוב הם התקשרו כמה פעמים. כל מקום שהם מצאו פירצה קטנה, הם לא רצו להחליט בעצמם, [שלטענתם הם לא יודעים לפסוק בהלכות עירובין], אלא התקשרו למוקד, תיארו את הפירצה, ושאלו את הדין.

בסוף הסיבוב שארך יותר משעה, הם סיכמו את הפירצות שהיו, שבשנים מתוכם היה צריך תיקון. בשיחה האחרונה הם הודו למשיב שענה להם בסבלנות כל מקום לפני ענינו, ואמרו שאכן הגליונות צודקים, גם במקומות מגודרים, מצויים בעיות פרוצות. הסיבוב הזה היה להם טוב, ללמוד פרק בעירובין.

מה יכול להיות כשאומרים שהבד"ץ בודק את העירוב

בשער הראשי נשארה להם בעיה, לא היתה מעליו צורת הפתח, והם הסתפקו אם הוא רחב י' אמות, ואין בו דין עומד מרובה, לכן הם רצו לסמוך על הרחבת ההיקף שהיה שם עם צורות הפתח, עד הדירה של אחד מצוות הישיבה. המוקד יעץ להם שלא יהיו תלויים בו [כיון שהוא ידע שיש בו בעיות], ולכן אמר להם שיסגרו לפחות חלק מהשער, באופן שלא יהיה פתח י' אמות, וישימו דבר שימנע את פתיחתו [כגון שיקשרו את אמצע השער לאחד מהתומכים של השער], ויהיה להם עומד מרובה להשלים את היקף המתחם.

אמנם השואל טען שהוא רואה שהעמודים של ההיקף הנוסף, עמודים טובים וישרים, ונראה שזה עירוב טוב ומפוקח. וכן הם שאלו מישהו מהמקום, ואמר להם שהבד"ץ שולחים כל שבוע מישהו לבדוק את העירוב הזה, והישיבה משלמת על כך.

לאחר השבת התקשר האברך השואל ואמר, שהלך בשבת לראות את ההיקף, ומצא בהמשך כמה בעיות, צורת הפתח עוברת על תל המתלקט, ויש שיחים גבוהים מתחת הפתח. ויש חוטים רפויים, שניכר שלא משגיחים עליהם טוב. הוא שאל את הבן של אחד מהצוות האם הבד"ץ בודקים את העירוב הזה כל שבוע, כמו שהוא שמע קודם לכן, והוא אמר לו שהעירוב נבנה ע"י הבד"ץ, אבל הם כבר שנתיים לא בודקים אותו.

לברר רק במקורות מוסמכים

מדבר זה אנו לומדים, שיש מקומות שהתחילו ברמה טובה, ואח"כ לא היה תקציב להמשיך ולשלם כל חודש את הסכום הנדרש, והפסיקו לבדוק, או שהפקידו את התפקיד ביד בחור כלשהו, שגם הוא מוסר לחבירו, וחבירו לחבירו. כמובן שבמשך זמן קצר מתחדשים בעיות שהבחור אינו עירני להם, וכן יש דברים שמתקלקלים וצריך לתקנם, ואם התיקון נעשה ע"י מי שאינו בקי בהלכות, יתכן שיהיו בו טעויות, עד כדי פסול ממש.

לכן צריך להקפיד לברר את ענין העירוב באחריות ובזהירות. בכל מוצר כשרות יש חותמת המעידה על כשרותו, ולעולם לא נסמוך על בעל הבית בישוב שאומר שכל המוצרים בהכשר הבד"ץ, משום שידוע שהיו בזה הרבה רמאויות. תמיד נדרוש תעודה וחותמת. בעירוב אין תעונות כשרות, אין חותמת, קשה לדעת אם אומרים אמת, וגם אם לא פג התוקף, אם הם עדיין ממשיכים לפקח ולתקן. ומשום כך צריכים לברר דוקא אצל המוקד והרבנים המוכרים, אם הם יודעים מה המצב נכון לעכשיו. ואם אין אישור, אין תעודה, לא נסמוך על סתם שמועה, ונזכה לשמור שבת כהלכתה.

מה עושים כשאין מידע במוקד העירוב

במקרים רבים אנו נתקלים בשאלות מישובים חדשים שאינם מוכרים לנו, ואיננו יודעים לענות מהי רמת הכשרות של העירוב הנמצא שם, אם יש בכלל. האנשים שמתקשרים נבוכים ואינם יודעים מה לעשות.

והנה בכל נושא בכשרות, בשחיטה, במאפה, במוצרי חלב, תפילין ומזוזות, ועוד, אם יביאו לנו דבר שאיננו יודעים מאיזה כשרות הוא, גם אם יאמרו לנו שהרב של המושב אומר שזה למהדרין, לא נסמוך על כך, ולא ניקח אותו אפילו בחינם. כיון שאנו יודעים שבדבר שמצוי מכשול או חוסר פיקוח, איננו סומכים אלא על מי שאנו מכירים, גם כשלא נאמר שבישוב הדברים אינם כשרים ח"ו.

כך גם בעירוב, איננו זקוקים לדון אם בישוב הזה עושים כשר או לא, הרי אנו יודעים שהמכשולות מצויים, עשרות ישובים נבדקו על ידינו והיו בהם בעיות חמורות ביותר, שחלקם מדובר בדברים הפסולים לפחות לפי עיקר הדין וההלכה. יתכן שבאותו ישוב המצב אחרת, אבל מהיום יש כלל בידינו, לא מטלטלים במקום שאינו תחת פיקוח כשרות מהודרת.

"אוכל מביאים איתנו מהבית, ואת התינוקות משאירים בשבת בתוך הבית"

מתי צריך לעשות עירוב בין המשפחות במתחם הנופש

בין השאלות שהגיעו ממקומות הנופש, היו שאלות רבות של אנשים שבאו עם הידיעה שהם לא יטלטלו בישוב כלל, אלא רק בבנין שבו הם נמצאים. ושאלתם היתה האם הם צריכים לעשות עירוב חצרות בין החדרים שבתוך

הבנין. והיו בזה הרבה שאלות שונות ומקרים שונים. יש שהיו משפחות שונות בדירות נפרדות וכל משפחה אוכלת בדירתה, יש מקרים שהיו כמה משפחות מאותה משפחה, שישנים בדירות נפרדות ואוכלים יחד בחדר אוכל אחד. ויש מקרים שהשאלה היתה על כמה משפחות באותה דירה, שכל משפחה קיבלה חדר, ואינם אוכלים כלל בדירה, אלא במקום אחר, רחוק מאותה חצר. האם כל אלו צריכים לערב, או שאינם צריכים לערב. והאם מותר להם להוציא מהדירה לחדר מדרגות, או שאסור להם.

והנה יש בזה כמה חילוקי דינים, ופרטים רבים. קשה לכלול את כל הדינים והפרטים בסיכום קצר, ומן הראוי בכל מקרה להתקשר ולשאול, מפני שלפעמים צריך לשים לב שיש שינוי בדין. ומ"מ ננקוט בקצרה את עיקרי הדינים, עד כמה שאפשר להביאם בצורה מובנת וברורה.

כללי העירוב והטלטול במתחם הנופש בקצרה

א. אם כולם אוכלים בחדר אוכל אחד, אינם צריכים עירוב.

ב. מצוי שמגלים שיש עוד דירה, בבנין או במתחם, שמושכרת למישהו אחר שאוכל בנפרד [או שהתינוקות יונקים ואוכלים את מזונם בחדריהם], יש להניח פת עירוב.

ג. אם יש דירת גוי או מומר בבנין או במתחם, תלוי, אם יש שני מקומות אכילה מלבדו, צריך לשכור ממנו את מקומו ואח"כ לערב בפת. ואם אין אלא מקום אחד מלבדו, לא צריך לשכור ממנו, [ובמקרה שמדובר בחילוני שאינו גוי, רצוי להניח פת מספק].

ד. אם לא אוכלים כלל בבנין או במתחם, אלא הולכים לאכול את הסעודות במקום שנמצא מחוץ למתחם, הדירות, נחשבות כחצר, ואין צורך בעירוב ביניהם. ומותר להוציא מהחדרים לחצר [אם היא מוקפת], כדין כלים ששבתו בחצר, שמעבירים אותם מחצר לחצר.

אמנם יש מחמירים בזה (ספר חכמת הלב), משום שיטת רש"י שחורבה שלא אוכלים בה והיא של בעלים אחרים, אסור להוציא ממנה, למרות שאינה דיורים האוסרים. ולשיטתם קשה למצוא פתרון להתיר דבר כזה.

ה. במקרים שיש היקף עירוב כשר בשכונה, והבעיה בעירוב היא רק שלא שכרו מהמורים, מותר לאורחים הנ"ל שאינם אוכלים סעודת שבת בדירתם, לקחת את העגלה והחפצים עד לאולם שנמצא בתוך העירוב, אך לא להכניסם לתוך האולם, כי מקום האכילה הוא כבית, ואסור להכניס אליו חפצים שהגיעו מחצר שאינה מעורבת עם הבית.

ביאור החילוק בין אוכלים כולם יחד לבין משפחה לבד

והנה צריך לבאר מה הטעם שאם אוכלים יחד, אינם צריכים עירוב, הרי הם שוהים בדירות נפרדות. וביאור הענין הוא כך.

א. באופן שיש כמה משפחות, שכל בני המשפחות אוכלים את סעודות השבת יחד בחדר אוכל אחד, ואין בכל הבנין עוד אנשים אחרים שאוכלים בחדר אחר, אינם צריכים לעשות עירוב. משום שכולם נחשבים כדירה אחת, כמ"ש השו"ע "מקום פיתא עיקר" (שו"ע סימן ש"ע ס"ה). עיקר מקומו של האדם הוא מקום אכילתו, ורק שם הוא אוסר. וכיון שיש רק מקום אכילה אחד, אין את מי לערב. העירוב נועד לחבר בין שני מקומות של דיורים, וכאן יש רק מקום אחד. או אפשר לומר בנוסח אחר, שיש כאן עירוב, פת העירוב נועדה לומר כאילו כולם דרים בבית הזה שהניחו בו את העירוב, והנה כאן הם באמת אוכלים ודרים בבית אחד.

ב. הבעיה המצויה היא שבהרבה מקרים מגלים שיש עוד דירות אחרות שמושכרות לאנשים אחרים, וזה קורה גם כשישוכרים מתחם של בית ספר או ישיבה וכדומה, שמגלים אח"כ יש דירות של הצוות, או של העובדים שמשרתים במשך השנה, וגם אם הם עצמם לא נמצאים, הם נותנים את הדירה לאחרים. ובפרט בבתי הארחה, שיש להם חדרים פנויים ומשכירים אותם. עשרות פעמים היו אנשים שהתקשרו ביום שישי ואמרו, שהגיעו למקום וגילו שיש עוד מישהו באותו בנין, או באותו חצר ומתחם.

לכן צריך לבדוק היטב את כל החדרים שאינם בשימוש, ואם מגלים שיש עוד דייר, הדין הוא כדלהלן. אם הדיירים כולם שומרי שבת, אפשר לזכות פת, ולהניח עבור עירוב לכולם, אפילו בלי לומר להם, מפני שזכין לאדם שלא בפניו.

אבל אם יש מישהו שאינו שומר שבת, או עובד גוי, הדין תלוי. אם יש שתי מקומות אכילה בלעדיו [דהיינו שני יהודים וגוי], צריך לשכור ממנו את רשותו. ואם יש רק מקום אכילה אחד מלבד הגוי, אין צורך לשכור ממנו. מפני שכתב השו"ע (סימן שפ"ב ס"א) "הדר עם העכו"ם בחצר, אינו אוסר עליו, עד שיהיו ב' ישראלים דרים בשני בתים וכו'". ולגבי חילוני, ראה בעז"ה בגליון הבא.

שימת לב גדולה נדרשת לפקח על הענפים הסמוכים לעירוב

במקביל לפעילות המתרחבת, המשיכו במוקד העירוב גם בבדיקת העירובים ברחבי הארץ. באחד הימים נסע הבודק לעיר בצפון, שהרב של בית הכנסת ביקש ממוקד העירוב שיבואו לבדוק את העירוב, האם בעל התפקיד עושה את הדברים כהלכתם, מפני שהוא חשש מליקויים מסוימים. בדרכו לאותה עיר, הוא ירד בדרך לחכות למי שיקח אותו משם והלאה, כיוון שבינתיים אין למוקד תקציב לרכב ונהג, שיקח את הבודקים למושבים ולערים הרחוקות, והם נאלצים למצוא דרכים שונות ע"י אוטובוסים להגיע לכל מקום.

בשעת ההמתנה, הוא חיפש איזה עירוב הוא יכול לראות מסביבו. בסמוך למקום שהמתין יש אזור קטן שיש בו משפות חרדיות, והם עשו עירוב שכונתי לאותו רחוב. הבודק חיפש את צורות הפתח של המקום ההוא, עד שמצא לחיים, המסמנים שכאן יש עירוב שכונתי. אחד הלחיים היה עשוי מברזל בצורה טובה. והוא עבר ללחי השני, וראה שהענפים ממלאים את החלל, ומפסיקים בין הלחי לחוט. בדין זה נוקטים הרבנים שהענפים מהווים הפסק בין הלחי לחוט, והם פוסלים את צורת הפתח, כמבואר במשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק קי"ב) שאם יש גג המפסיק בין הלחי לחוט פסול. הוא המתין לשעת רוח מצויה, לראות אולי הם מתנדנדים ברוח, וא"כ אפשר לומר שאינם חשובים כגג, כמו שכתוב לגבי מחיצה, שאם היא מתנדנדת ברוח אינה מחיצה, [וכן מבואר במסכת טהרות, לגבי טלית המתנפנפת ברוח, שאין לה דין אהל]. אבל הענפים גדלו כבר הרבה והתחזקו, ולא התנדנדו ברוח.

ענפים המפסיקים בין הלחי לחוט

יש לציין שצמיחת העצים וענפי השיחים, הוא דבר שדורש הרבה תשומת לב ועירנות של כל אחראי על עירוב. אין כמעט עירוב שאין לו מקומות שצריך לפקח ולגזום כל תקופה את הענפים, וקשה מאוד לבוא בזמן הנכון. בהרבה מקרים דוחים את הגיזום, או שלא שמים לב אליו, עד שהוא מגיע למצב שפוסל או מעורר שאלה גדולה בכשרות העירוב.

ולכן אנו מזכירים ומעוררים שוב על הענין הזה, שבהתרשלות קלה יכול הדבר להגיע לחשש גדול, שהענפים ינדנדו את החוט, או יסיטו אותו מבין העמודים. ובפרט בעירובים שיש בהם לחיים, שהענפים מפסיקים בין הלחי לחוט.

ענף שגדל והזיז את החוט ממקום הלחי

בעירוב שכונתי אחר בעיר חרדית, ערכו בודקי מוקד העירוב בדיקה יסודית בתחילת החודש, כדי לראות איך האחראים החדשים מנהלים את העירוב.

ענפי העץ הסיטו את החוט שעובר בתוכו

באחד המקומות היתה צורת הפתח בכניסה לחניה גדולה, המשמשת לכמה בנינים, החניה סגורה בגדרות מכל הצדדים, ונשאר בה רק פתח בכניסה, שהוא רחב יותר מי' אמות, ולכן עשו בו צורת הפתח כדי שבחניה יהיה עירוב טוב ומהודר, ללא חשש של רשות הרבים או שכירות ועוד.

הבודקים הגיעו למקום, ראו את החוט במקום, והלחיים במקום, הכל נראה טוב ויפה, ורצו להמשיך הלאה. ולפתע עוצר אחד הבודקים ואומר, שבהתבוננות מרחוק החוט נמצא ממש בקצה הלחי, ואולי אפילו יוצא מהמקום שמעל הלחי לגמרי.

הם לקחו את המכשיר הידוע, הבקבוק והשרשרת, ומדדו, ובאמת גילו בעיה חמורה. יחד הם התבוננו מה גרם לטעות הזו, הרי ודאי שכאשר התקינו את החוט והלחי, זה היה טוב. והאחראים במקום הזה יודעים את ההלכות. עד

שאחד מהם גילה את הבעיה. החוט היה קשור למוט מברזל שמחובר בהמשך הקיר, ולא סמוך למקום הלחי, ובאמצע גדלו ענפים רחבים, והזיזו את מקום החוט.

בדיקה יסודית לגלות שינויים קטנים שיכולים לפסול

דבר כזה קשה מאוד לשים לב אליו, כיון שהאחראי רגיל לראות את החוט קשור ומתוח, ואין לו סיבה לחשוש שהשתנה משהו. אבל במציאות מגלים הרבה פעמים שהשתנו דברים קטנים שהם גדולים. במקרה זה גילו ענף שהזיז את החוט, במקרים אחרים מישהו קרע את החוט וקשרו אותו בצד של העמוד, מחמת רצונו הטוב לסייע לאחראי, אבל כיון שאינו יודע את ההלכות הוא פסל את העירוב בצורה שהאחראי לא יכול לדעת על הדבר.

הפתרון שצריך לעשות מחובת ההשתדלות לדברים כאלו, לעבור כל תקופה בדיקה אחת יסודית על כל מטר בעירוב. לא חייבים לעשות את הכל ביום אחד, אפשר לחלק את הבדיקה לארבעה שבועות, חודש אחד יבדוק כל יום שישי רבע מהעירוב ביסודיות, והשאר כרגיל [חוטים ולחיים ופירצות]. ורצוי לקחת אברך נוסף שיצטרף לבדיקה היסודית, כגון אברכים שרוצים ללמוד ולראות עירוב, משום שכאשר יש אדם נוסף שישמע וישאל, הבדיקה נעשית יותר טוב, וגם אינה משעממת. ויהי רצון שנזכה לגלות כל בעיה מיד ובזמן, ולתקן כהלכה, ולא ייצא מכשול מתח"י.

השקעת המועצה בעירוב זמני, ולימוד ההלכות של האחראי

הבודק הנזכר המשיך בדרכו צפונה, והגיע לעיר המבוקשת, ועבר עם הרב ועם האחראי על העירוב. בעיר זו יש עכשיו תהליך בניה רחב מאוד, בונים בה מאות יחידות דיור חדשות, וכל פעם שמאכלסים כמה בנינים, התושבים דורשים להרחיב את העירוב, ולכן כל מה שעושים שם, הכל רק עירוב זמני. ובכל זאת אם עושים את העירוב הזמני מקרשים ואילתורים, אי אפשר לעמוד בכמות התיקונים הנדרשת כל שבוע. ולכן המועצה השקיעה בעשיית עשרות עמודי עירוב חדשים ויצוקים באדמה עם בטון, ושמו פתק עם למינציה על העמודים, ובהם כתוב "עירוב זמני לשבת" לסימון והודעה שמעבר לעמוד זה, אסור לטלטל בשבת.

ההשקעה השובה בעמוד עירוב זמני

יש לציין לשבח את המועצה שנתנה את ההשקעה הזו, היא באמת הכרחית ביותר אך מה אפשר לעשות שהרבה ערים מתחמקים מלתת את התקציב הנצרך לעניני הדת, וזורקים ומכלים את ממון הציבור על שטויות והבלים. הדבר ברור שאי אפשר לתת לאחראי לעבוד יותר מידי, שגם כך יש לו מספיק תיקונים, כמה שעות כל יום שישי, הוא עובד לתקן דברים שהקבלנים הרסו או פתחו פתחים חדשים, ואם יהיה לו מידי הרבה תיקונים, הוא לא יספיק את הכל, ויצטרך להקל, ולדלג על דברים המעכבים.

דבר נוסף יש לציין לשבח את האחראי המקומי, שמיד עם היכנסו לתפקיד בדיקת העירוב, הוא קבע מיד זמן ללימוד הלכות עירובין יחד עם הרב, ואמר שאי אפשר להיות בודק עירוב, אם לא יודעים הלכות עירוב. ואכן השליח של מוקד העירוב התפעל מידיעותיו, ומכשרונותיו למצוא פתרונות כשרים. באחד המקומות הורידו לו עמוד של העירוב, והוא קשר את החוט לראש השלט שלפני גדר האתר. הבודק שם לב שהעמוד של השלט אינו מגיע עד הקרקע, ולכן הוסיף לפניו קרש אחר שישמש כלחי, שיגיע עד הקרקע, למרות שאינו מגיע עד החוט. משום שהעיקר בכל מחיצה ולחי, הם הי' טפחים הסמוכים לקרקע, ואפילו אם הלחי אינו מגיע עד החוט כשר, כיון שע"י דין גוד אסיק, דנים אותו כאילו עולה עד החוט, בתנאי שיהיה מכוון מתחת החוט.

צריך ללמוד ממקום זה את שני הדברים החשובים א. הבודק ילמד ויהיה בקי בהלכות, ב. אנשי המועצה ידאגו להביא תקציב מרווח לתיקון העירוב בצורה חזקה וטובה. ויהי רצון שתמיד בכל מקום, נקבל סיוע נכון.

בזכות הגליונות גילה שהקבלן קשר את החוט מן הצד

לאחרונה מתקשרים הרבה מהקוראים לספר דברים שהם תיקנו בעירוב, או עשו עירוב, בעקבות קריאת הגליונות. בשבוע זה היה אחד מהסיפורים מאחד בחו"ל, שנמצא באיזה ישיבה שיש לה מתחם גדול, וכידוע בחו"ל אין עירוב ברוב המקומות, אנשים חרדים שגרים שם יודעים שבשבת לא מטלטלים כלל, [ורק לאנשים שבאים מהארץ קשה לקלוט את הדבר הזה, שיש מצב שאין עירוב. אנשי חו"ל מספרים שהם אומרים לאורחים שלא לטלטל ברחוב, והאורחים חושבים שהם מחמירים. דבר בסיסי כל כך אינו ידוע – כשלא עושים עירוב, אין עירוב, ואסור לטלטל. ואכמ"ל]. הישיבה עשתה עירוב למתחם ע"י עמודים וחוטים, כדי שיהיה אפשר לטלטל מבנין לבנין, והעמידו בודק שיבדוק כל שבוע. כעת בונים במתחם שאחורי הישיבה, והישיבה עשתה הסכם חתום עם הקבלן, שישאיר את עמודי העירוב, שאם לא היו עושים חוזה, ודאי היו מורידים להם אותו.

חוט קשור לראש השלט, ותחתיו מחובר קרש דק ללחי

בשבוע שעבר הלך הבודק וראה מרחוק את החוט מתוח כרגיל. ברגע הראשון הוא רצה לחזור וללכת הלאה, אבל הוא אמר לעצמו שקרא כבר כמה פעמים בגליונות "תקוני עירובין", שכאשר יש אתר בניה, יש בעיות בעירוב, וצריך לבדוק טוב וביסודיות. אם ככה זה בארץ ישראל, מסתמא גם בחו"ל זה יכול להיות. הוא התקרב עוד, וכבר ראה את אחד העמודים כשר כהלכתו, ושוב חשב לחזור וללכת מהמקום, אבל הוא החליט להמשיך לבדוק עד הסוף. הוא הגיע לעמוד השני, ובאמת הוא גילה דבר נורא. החוט היה קשור לעמוד של העירוב, אבל מן הצד ממש, בצורה שפסולה לכל הדעות.

התברר שהקבלן שהיה צריך להוריד את החוט כשנכנסו משאיות, החזיר את החוט לעמוד כדי לשמור על ההסכם החתום, אבל הוא לא ידע הבדל בין אם החוט קשור מעל העמוד או מן הצד. ובעצם זה הבדל בין עירוב כשר, ללא עירוב. האחראי התקשר בשביל כך למוקד ואמר, שלולי הגליונות הוא לא היה ניגש קרוב כל כך, והיה מסתפק בבדיקת החוט, והיה יכול לעבור זמן רב ולא היה יודע על כך, והיה איסור גמור לטלטל בין בניני הישיבה.

אנו מודים לה' שזיכה אותנו להיות שלוחים לעורר נושא שהיה בבחינת מת מצוה, לפתח אותו וללמד את הצורה שצריך להתעסק איתו, כדי שיהיה כשר ולא יהיה מכשול, ובכל זאת כל זה רק בבחינת "השתדלות" שאנחנו מחויבים בה, ועדיין אנו זקוקים להרבה סייעתא דשמיא והשגחה פרטית בכל שבוע. זה בכלל לא פשוט לשים לב לכל הדברים שמשתנים בהיקף של עיר או שכונה שלימה, ויהי רצון שנזכה תמיד להצליח בתפקיד המיוחד, להמשיך ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי התורה ומצוותיה. ולא ייצא מכשול ח"ו מתח"י.

- שימו לב לשינוי במקום השיעור לאולם ממוזג -

שיעורים לקראת ימי בין הזמנים

לקראת ימי בין הזמנים הבעל"ט
נערכת סדרת שיעורים על עניני עירובים
עם הבעיות המצויות בזמנינו

השיעור השני יימסר בס"ד
ביום ראשון פרשת מסעי – כ"ה תמוז
בשעה 7:45 בערב
בבית המדרש "דרכי איש"
רח' אדמו"ר מגור – בני ברק
השיעור יימסר בליווי תמונות
מהעירובים בערים וישובים בארץ

שיעורים נוספים יתקיימו בעז"ה בקרית הרצוג – בני ברק ובירושלים – באזור ישיבת מיר פרטים בטל: 054-8483320

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי
קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 102
אב תשע"ו

עשרות מצטרפים לפעילי "מוקד העירוב" ברחבי הארץ

לקראת ימי בין הזמנים, מצטרפים עשרות ומאות מקוראי העלונים, להיות חלק מפעילי מוקד העירוב, בעקבות הלימוד והידיעות שרכשו בקריאת העלונים. הם כבר מתכוננים מראש, שאחת מהתכניות שיהיו להם כשיגיעו לנופש, לטייל לראות את העירוב. וכבר בדרך בנסיעתם, הילדים מצביעים על עמודים של עירוב עירוני, שנראים בשולי הכביש, כאשר הכביש נמצא בסמוך לעיר.

מן הסתם יהיה לכולם דברים להאיר או להעיר. חלק מהדברים הם באמת בעיתיים שארעו מחמת אי שימת לב, או חוסר ידיעה, שכאשר יאמרו אותם לאחראי בשפה נעימה, הוא יקבל ויתקן כפי השגת ידו וידיעתו. וחלק מהדברים ידועים כצרת רבים של העירובים העירוניים, שבעל כרחם נאלצים להקל בהם, ולגבי זה לא תהיה תועלת שיתקנו אותם מיד, ובכל זאת עצם ההתענינות בעירוב, שאנשים פונים לאחראי ומדברים איתו על הנושא, ומודים על התמסרותו, זה כבר מעורר את האחראי עצמו לפקוח עין, והתועלת מגיעה באופן ישיר שהוא ישקיע לטפל בנקודות אחרות, שבהם יותר קל לו לתקן.

אנו פונים בזאת לכל השלוחים שלאחר שבדקו ישוב מסוים, ויודעים שם וטלפון של הרב ושל האחראי על העירוב, או שיודעים שאין שם עירוב, נא לזכור להתקשר למוקד, ולעדכן את הפרטים, שם הישוב ושם האחראי ומס' טלפון, ומה נראה לדעתם כדי שהמוקד יוכל לבחון את הדברים ע"י המומחים ואח"כ לספק מידע כשר לאורחים נוספים. ואולי גם לטפל ולשפץ את העירוב, לפי הרצון ושיתוף הפעולה של הרב והאחראי.

כמו"כ מי שיכול שישתדל להשפיע על העוסקים בעירוב לקרוא למוקד לבדיקה מקיפה, או שמשכירי הדירות יתרמו למוקד סכום קטן, שיהיה אפשר לשלוח בודקים, ולהוסיף בשיפור העירובים, בכל מקום ומושב.

החכמה בהערה נכונה, הערה בונה

אמנם יש לציין כלל חשוב, לכל מי שמעונין להביא תועלת, ולא להביא מחלוקת. והוא יסוד מקצועי בתחום זה. כאשר באים לאדם ואומרים לו שהדבר שהוא עושה פסול, או שהעירוב של הישוב שלו פסול, מיד הוא מתגונן ואומר זה לא פסול, יש מכשירים אותו. ולפעמים הוא מוסיף שגם בעיר פלונית הידועה עושים כך. בצורה כזו הוא עוסק להצדיק את עצמו, ולתת לעצמו הרגשה טובה, שמה שיש לו טוב, ולא יקבל הערה, אא"כ הוא אדם נוח במיוחד, והענין הוא כעין דברי הגמרא "איידי דטריד למיפלט, לא בלע". ובהרבה מקרים הוא גם צודק, יש שיטות מכשירות, אלא שהם לא נפסקו להלכה. וגם בעיר פלוני יש בעיה כזו, ובאמת גם שם העירוב בעייתי, מחוסר פיקוח או מחוסר תקציב.

לעומת זאת כאשר ניגשים לאחראי בשאלה, האם העמוד העקום הזה כשר לכתחילה, וכזה חוט שוקע, האם אין בו בעיה שהוא מתנדנד ושוקע. בצורה כזו האחראי יצטרך להציג את שני הצדדים, והתשובה של האחראי תהיה [בדרך כלל] שאנחנו סומכים על המקילים בחוט כזה, למרות שיש מחמירים, וזה באמת לא הכי לכתחילה שיכול להיות. בצורה כזו האחראי בעצמו העביר את המסר שזה מצב שאינו לכתחילה, בלי שנעבוד לשכנע אותו. יתכן שהוא יוסיף שלא צריך יותר או שבכל המקומות עושים כך, ואפשר שנוסיף לו שראינו בבני ברק או בקרית ספר שהאחראי כן מתאמץ שהחוט יהיה מתוח, ונספר לו שהמציאו פתרון מיוחד לראשי העמודים, כמבואר בגליונות קודמים. ועכ"פ הדברים לא נאמרו בצורת הערה, אלא בצורת התענינות, סיפור ודיון, והאחראי שותף לומר שיש מקום להדר. ודוקא דברים כאלו הם ההערה החכמה, מחכימה ובונה.

דבר זה משמש ככלי עזר בהרבה תחומים בחיים, ומונע חלק ניכר מהויכוחים, כאשר שני הצדדים מסכימים שהדבר אינו ברור וחלק, יש מתירים ויש אוסרים, כבר אין ראוי לומר למיקל שמה שהוא עושה פסול, ולעומת זאת אי אפשר לומר למחמיר שאין בו צורך, הרי כולם מסכימים על כך שיש ספק או מחלוקת. ובכל זאת אנו לעצמינו נשכיל ונדע, נחזור ונשנן, את הוראות רבותינו הברורות, שגם כאשר הערובים הכללים נאלצים להקל, אנו צריכים להיזהר ולהישמר שלא לטלטל. כי לגבינו אין לנו לפסוק סתם אלא לפי הוראות רבותינו שהורו על עירוב עם קולות אלו, שהוא מוגדר פסול, ואין לטלטל בו.

פתרונות לתיקון עירוב לחצר שבמקום הנופש

לכן כאשר ניסע לנופש לישוב, [נשתדל לעשות זאת בימי החול, כדי להינצל מהרבה בעיות, ראה רשימת דברים בסוף הגליון. ואם בכל זאת נתארגן כראוי ונהיה בנופש בשבת], נזכור שלא לטלטל בחוץ, ונעשה עירוב לחצר ולמתחם.

ויש לציין שבס"ד הרבה משפחות כבר נזהרות שלא לטלטל בישובים, ועושות עירובים קטנים לחצרות שבהן מתארחים, ע"י שבודקים את הגדרות, ומשלימים את הפרצות באמצעים ובאילתורים שונים, ומתקשרים ביום שישי למוקד הטלפוני, לשאול האם אפשר להכשיר באמצעי כזה או כזה.

האם אפשר לסתום פירצה עם מכונית

אחד הדברים שהיו לפני שבוע ביום שישי, משפחה שהיתה בישוב ליד מירון ובדקה את הגדרות, והיתה צריכה לסתום פירצה באחד המקומות. אחד מבני המשפחה התקשר ושאל, האם אפשר לסתום את הפירצה עם מכונית.

אמר לו המשיב שצריך שני תנאים. א. שהרכב לא יהיה נמוך מי' טפחים. ברכבים קטנים מצוי שהחלק הקידמי והאחורי נמוך, ובהצטרף מעט מהרווח שלפני המכונית ואחריה, יוצא שהפרוץ מרובה על העומד. לגבי זה אמר השואל שיש להם טנדר שכולו מגיע לגובה י' טפחים.

הרכב שהעמידו למחיצה, וקרטון וקרש תחתיו

ב. התנאי השני שלא יהיה גבוה ג' טפחים מהקרקע. בענין זה רוב הרכבים מגיעים עד תוך ג' טפחים, [אמנם יש לבדוק כל רכב בפנ"ע] אלא שבחלק הקידמי והאחורי התחתית עולה ויש ג' טפחים. ולגבי זה אמר השואל שימדוד ויסתום בקרטון במקום החסר. לאחר השבת הוא שלח את התמונה למערכת הגליון. לזכות בלימוד ההלכה לציבור הקוראים.

מי שמטלטל בעירוב עירוני האם יטלטל בישוב

בנושא זה יש אנשים שכביכול אינם יודעים, שיש הבדל גדול בין פסקי רבותינו לפסקי הרבנים של המושבים. זה לא סוד, ואין מי שיכחיש את הדבר, ואין ספק שמשפחות חרדיות עושים רק כהוראות הפוסקים הידועים, ולא לפי המורים בישובים דתיים. ומ"מ כל זמן שלא אומרים את הדברים במפורש, יש אנשים שחושבים לסמוך על מאן דהו מהישוב, ששמו בלתי נודע גם לו וגם לנו, ורק שמועה לאזניו באה שיש עירוב באיזו שהיא רמה.

ולכן אנו כותבים כאן במילים קצרות, מתוך הנסיון בעשרות ערים וישובים בארץ, שהעירוב הוא דבר בעייתי מאוד מבין הדברים שבכשרות, שמאוד קשה להשיג עבורו את התקציב הנכון, ולכן למרות שהאחראים מתמסרים ומשקיעים מאמץ יש בו הרבה מכשולות, ואין לסמוך בשום אופן על עירוב שאינו מאושר ע"י המומחים הידועים.

מדוע האשה מקילה יותר בטלטול

יש קצת אברכים שמתקשרים ומדגישים שהם לא שואלים לעצמם, כי הם לא מטלטלים אפילו בעירוב שכונתי, אבל הם שואלים כלפי האשה שלהם שמטלטלת גם בעירוב עירוני, האם גם ישוב פלוני הוא כמו העירוב העירוני בעיר פלונית שבה הם גרים.

ההשוואה הזו אין לה בסיס כלל, במקרים אלו שואל אותו המשיב, מי פסק לה שהיא יכולה לטלטל בעירוב העירוני, כדי שאדע באיזה נושאים מהבעיות של העירוב הוא פסק בהם להיתר, ולפ"ז אוכל לדעת האם הוא יפסוק להיתר בישוב המדובר. כמובן שהתשובה של השואל היא, שהיא לא שאלה אף רב, ובודאי לא

רב כזה שמכיר את הבעיות באותו עירוב עירוני, אלא היא פסקה דין לעצמה. וגם זה לא ע"פ שו"ע או משנ"ב, אלא ע"י שראתה נשים מטלטלות.

ידוע מה שאמר מרן הגר"נ קרליץ שליט"א על הדבר הזה, שבציבור שלנו יש ב"ה הרבה נשים שנזהרות שלא לטלטל, ובפרט אצל האמהות של המפחות הצעירות, שעד לפני כעשרים שנה רוב נשות האברכים היו נשארות כל השבת בבית עם הילדים, בשביל שלא לטלטל [כאשר הם היו בגיל שצריכים עגלה]. וא"כ מדוע בזמנינו האשה מקילה יותר. אלא שהאשה מסתכלת היום ברחוב, ורואה רק את הנשים המטלטלות עם העגלות, היא אינה רואה את הנשים שנשארות בבית, וכן אינה שמה לב לאשה שיוצאת ונזהרת שלא לטלטל, שהרי הדבר לא ניכר בידיה. א"כ היא מקבלת תחושה שכל הנשים מטלטלות, חוץ משתי נשים שהיא שמעה שנשארות בבית, ממילא היא מוכיחה שהדבר מותר. וכשמתבוננים אין בכך שום הוכחה, ואדרבה יש ללמוד מהנשים שאינן ברחוב. וד"ל.

הדבר שבו למדונו רבותינו שיש קולא יותר לנשים, הוא בענין רחוב ט"ז אמה שאין בו שישים ריבוא, שמעיקר הדין היה מנהג כשיטות הפוסקים המתירים, אבל רק באופן ששאר דיני ההיקף והעירוב כהלכתם, משא"כ בעירוב מפוקפק בדברים אחרים, אין קולא לנשים.

מי שמטלטל בעירוב עירוני, ישמע מרבו שלא לטלטל

לפיכך אומר המשיב לשואלים האלה, שבזה שהיא מטלטלת אין שום פסק, היא פסקה דין מעצמה בלי לדעת על מה ולמה, איזה בעיות יש באמת בעירוב העירוני ההוא, ואין מה להשוות את הישוב למה שהיא עושה כל שבוע, אלא צריך לברר מה ההלכה אומרת, לפנות לרבנים ולפוסקים שיודעים את מצב העירובים, ולשאול אותם האם לטלטל, בין בעירוב שבעיר מגוריכם ובין במושב. ולפיכך מהיום היא תקפיד לטלטל רק בעירוב שכונתי טוב, שבזה הורו שהיא יכולה להקל, אבל לא תצא מחוץ לשכונה, למקומות שמדובר בעירוב עירוני, וק"ו שלא תטלטל במושב, בעירוב שאינך יודע מהי רמת כשרותו.

לימוד ההלכות והעירנות הגבוהה הנדרשת מהאחראים

במסגרת בדיקת העירובים בערים וישובים בארץ, נתקלו בודקי העירובים בנושא חשוב ביותר, שיש מקרים שהוא נתון למחלוקת, ויש מקרים שהוא יכול לפסול ממש עירוב שלם, בחסרון של 40 ס"מ! באחד העירובים שנבדקו בצפון הארץ, היה אחראי שהתמסר מאוד לבדיקת העירוב ותיקונו, והשקיע בלימוד ההלכות בחברותא, ואמר בפשיטות כי ברור שאי אפשר להיות אחראי על כשרות של עירוב, אם לא לומדים ויודעים את ההלכות. הדבר הזה באמת פשוט, והלואי שכולם היו מבינים אותו ועושים אותו.

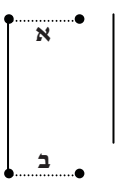
למרות ידיעת ההלכות, נדרש מהאחראי עירנות ברמה גבוהה במיוחד, לשים לב לשינויים של בניה והריסה בגדרות הנעשים בסמוך לגבולות העירוב, ולהבחין ולפסוק מיד, מה גורם בעיה, ומה אינו גורם בעיה. ומשום כך כל אחראי, צריך להיות ירא שמים, ולהיות פוסק בהלכות אלו, כמו רב ותיק שמכריע דינים והלכות תוך דקות ספורות. אם הוא יתעכב יותר מידי במקום מסוים, לפעמים כבר לא יספיק לבדוק את שאר המקומות. ולפעמים תיקון אחד יכול לקחת שעה ויותר, עד שמביאים את החומר [עמוד, לחי, ברגים וחוטים], ועד שמתקינים אותו. הלחץ הוא גדול, והעלויות של התיקונים דורשות מאמץ נוסף להשיג אותן. ועלינו לתת את הדעת לתרום ולסייע בכל שכונה ובכל מקום, כדי להקל ולו במעט מהאחראים, שיוכלו להשתמש באמצעים טובים ברווח, מפני שהרבה דברים מתעכבים בעקבות הנסיון למצוא עובדים זולים. והדברים ידועים לאחראים.

פירצה הסמוכה לעמוד וללחי

באחד המקומות הגיעו הבודקים למקום שעשו עמוד טוב לעירוב, והגדר היתה

רחוקה ממנו 40 ס"מ. שיעור זה הוא ד' טפחים לכל השיעורים, והוא מהווה פירצה לכל העירוב. והנה בכל פירצה עד י' אמות, ניתן להתיר ע"י דין עומד מרובה. אבל כאשר הפירצה סמוכה לעמוד של צורת הפתח, נחלקו הפוסקים האם ניתן להתירה ע"י עומד מרובה. דעת רוב הפוסקים שצורת הפתח היא כמו מחיצה ממש, ובעיקרון אפשר שהיא תחשב עומד, שהוא מרובה על הפירצה. ומ"מ כתב המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק כ"ג) שיש פוסקים שסוברים שיש דין בלחי של צורת הפתח, שיהיה סמוך למחיצה [עד שיעור לבוד], ואם יש פירצה ג' או ד' טפחים בסמוך ללחי, נפסל הלחי, וכל צורת הפתח נאסרת [כיון שהגדיים בוקעים שם, ויש אריכות דברים בטעם הדין הזה]. וכתב המשנ"ב שרק בשעת הדחק יש לסמוך להקל, וגם בפירצה פחות מד' טפחים כתב שעכ"פ לכתחילה נכון לחוש להחמיר. לכן בפירצה כזו הסמוכה לעמוד או ללחי, צריך לסגור אותה, אע"פ שהעומד מרובה על הפרוץ. [אמנם דעת החזו"א כשיטת המקור חיים, שאם בצד אחד הצוה"פ סמוכה למחיצה, אינה נפסלת בפירצה בצד השני, (ראה בשרטוט אות א') אבל במשנ"ב הביא דעה זו בשעה"צ, ומשמע שאינו מיקל כשיטה זו, כמובא בספרים].

הבודק של מוקד העירוב המשיך לעבור על העירוב יחד עם האחראי, והגיעו למקום אחר שמרחוק היה נראה שגם במקום זה יש פירצה בין העמוד למחיצה, והבודק שם לב שבמקרה זה אם תהיה פירצה, היא תפסול יותר מאשר במקרה הקודם, מפני שהמחלוקת במקרה הקודם היתה באופן שהצוה"פ עומדת כנגד המחיצה, כלומר שלפי דיני עומד מרובה נחשב כאילו הפירצה סגורה, [אלא שנחלקו הפוסקים האם בכל זאת יש פסול של פירצה בסמוך ללחיים]. משא"כ באופן שאין היתר של עומד מרובה, הפירצה אוסרת גם כשהיא בין שתי מחיצות גמורות. כגון באופן שצורת הקיר אינו מכוון כנגד העמוד של העירוב, והזוית של צורת הפתח אינה מכוונת כנגד הקיר (ראה בשירטוט אות ב'), [כלומר שאם נעשה כעין קו ישר בזוית של הפתח, הקו לא יפגוש בקיר, אלא ימשיך באויר, [ואינו יכול להמשיך יותר מי' אמות]. בציור כזה יכול להיות פירצה של 40 ס"מ, שתפסול את כל העירוב.

הבודק והאחראי התקרבו למקום, וכאן האחראי אמר מיד שהוא שם לב ותיקן את הפירצה. ובאמת הם הגיעו לעמוד וראו שהיה שם קרשים למטה לסתום בין העמוד לקיר, אך הם היו נמוכים פחות מג' טפחים, והאחראי הוסיף קרש דק באמצע הרווח, שהוא מועיל לסתום את הפירצה מדין לבוד. כלומר, שהרווח שבין המקל לקיר פחות מי' טפחים, ובין המקל לעמוד פחות מג' טפחים, הרי זה נחשב כסתום, ומצטרף עם הקרשים שלמטה להשלים שיעור מחיצה.

הנה במקרה זה הבודק ידע את הדין, ותיקן במקום אחד, ובכל זאת היה מקום אחר שהוא לא שם לב, והיה צריך למישהו שיעורר אותו לשים לב, שיש פירצה בין העמוד למחיצה. הנקודה הזו היא דבר שלצערנו מצויה, אחראי שצריך לבדוק כמה קילומטרים של חוטים וגדרות, שבוע אחרי שבוע, צריך עזרה כדי להיות עירני לכל הפרטים. ובזה יש הרבה שיכולים לסייע. כל מי שפונה אליו ומברר אצלו על העירוב בצורה יפה, האחראי רואה שיש התעניינות ומעשיו רצויים, ממילא זה מעורר בו את הרצון והעירנות לבדוק טוב ולתקן טוב.

שיעורי העירובים ברחבי הארץ לכל גיל

לאחר מסירת השיעור החדש בליווי תמונות, מהעירובים שנבדקו בערים וישובים ברחבי הארץ, הגיעו בקשות רבות מאברכים במקומות רבים בארץ, מירושלים, קרית ספר, חיפה ועוד. המוקד אמר לאברכים שהתקשרו שינטלו על עצמם את המשימה למצוא מקום וזמן מתאים, ובס"ד עומדים להיות שיעורים בערים נוספות בארץ, בבתי מדרשות, בקעמפים, ולמשפחות מאורגנות, והאפשרות ניתנת למקומות נוספים, לפנות למוקד ולהפוך את הנושא העמום של העירובים, לנושא מוכר וחוייתי, שיש לו השלכות גם בקיום ההלכה למעשה במשך כל שבתות השנה.

המשתתפים בשיעורים ציינו את גודל הבהירות בהבנת הדינים והפרטים המצויים, עם שיטות הפוסקים בכל נושא והלכה. וגם אנשים שלא עסקו בלימוד הלכות עירובין, השתתפו בשאלות נכונות וטובות. גם ילדים צעירים, שחלקם למדו משניות מסכת עירובין, וחלקם רק הסתקרנו לראות תמונות, השתתפו בשיעור והבינו אותו. כמה וכמה הורים פנו למוקד להודות ולספר, על התועלת שהיתה לבניהם משמיעת השיעור.

ישוב שמעמידים כל שבוע חבית לפני גג הרפת

באחד השיעורים היה משתתף אחד שגר בישוב מסוים בדרום, וכאשר שמע את השיעור וחזר לביתו, הוא התעורר לחשוב שיש בעיה בעירוב בישוב שלו. באחד המקומות יש רפת גדולה, שמסביבה עובדים כל השבוע עם טרקטורים גדולים,

ובעל הרפת אינו מסכים שיעמידו עמוד של עירוב בסמוך לרפת, מחשש שהעמוד יפריע לפעילות של הטרקטורים והמשאיות ברפת.

משום כך האחראי עשה פתרון להשלים את העירוב, והוא קשר את החוט על הגג של הרפת. חוט שבא מצורת הפתח שבימין, קשר מעל הגג בצד הימני, וחוט שבא מצורת הפתח שבשמאל, קשר על הגג בקצה השמאלי.

אותו אדם ראה ושמע בשיעור שחוט שקשור על הגג, אינו כשר, כיון שהגג אינו במקום עמוד, וחייבים שיהיה לחי לפני הגג הוא הלך וראה שבאמת העמידו לחיים, בצד אחד יש עגלה גדולה מלאה באבנים, ובצד שני שבו הטרקטורים עוברים, האחראי בא כל שבוע לפני שבת, וגורר ומגלגל לשם חבית כבידה שעומדת בצד. לאחר שגילה שהם עושים את הפתרון הזה, התקשר ושאל האם מה שהם מעמידים זה כשר, וכיצד אפשר לדעת שהחבית מכוונת תחת החוט.

המשיב ענה לו שבעיקרון הפתרון הזה כשר, וכמובן צריך לבדוק עם מכשיר מקצועי או עם אנך, שהחבית מכוונת תחת החוט. וכיון שכל שבוע מעמידים אותה מחדש, צריך לסמן בקרקע, או לפי המרחק מעמוד מסוים של הרפת, כדי שידעו להעמיד אותה תמיד במקום הנכון. כי גם בדבר גדול כחבית, מצוי שתהיה טעות במראה עין, שהיא תראה מכוונת תחת החוט, ובאמת אינה תחת החוט.

הרפת עצמה פרוצה והגדרות אינן כשרות

אבל מתוך שאלתו בענין החבית המשיב עלה על בעיה אחרת שיש במה שהם עשו, שיש פירצה גדולה בין שני הלחיים. כי במצב כזה שמעמידים לחי וחוט עד צד הימני של הרפת, ולחי וחוט שיוצא מהצד השמאלי של הרפת, יוצא שברפת עצמה אין צורת הפתח כלל. אלא שיתכן שהאחראי התכוון שהרפת עצמה לא צריכה צורת הפתח, כיון שהיא מקום סגור. אבל הדבר ידוע שגדרות הרפת אינן כשרות למחיצה, מפני שהם עשויים מברזלים שיש ביניהם יותר מג' טפחים, ואין בהם דין לבוד. וא"כ מקום הרפת פרוץ הרבה יותר מי' אמות, ואין היקף העירוב מושלם, ואסור לטלטל בכל המושב.

חוטי העירוב קשורים לגג הרפת

דבר זה כבר אירע בשנה האחרונה בישוב מסוים בצפון, שסמכו על גדרות רפת, וכשהגיע בודק מומחה, הוא הראה להם שגדרות של רפת אינן כשרות למחיצה. ומתוך הנסיון במעשה ההוא, למדו הבודקים של מוקד העירוב, שכאשר מגיעים לרפת צריכים להיות עירני שלא משתמשים לעירוב בגדרות הרפת. ומכתיבת הדברים בגליונות אלה הידיעה תשמש בעז"ה לאחראים נוספים, לדעת שגדרות הרפת אינן כשרות, וצריך לעשות צורת הפתח מסביב לרפתות.

צורת הפתח שעוברת בתוך הרפת

באותו ענין השתמשו עובדי מוקד העירוב בתיקון עירוב מחדש באחד הישובים בחודש האחרון, וסמכו על דין זה גם להקל ולעשות צורת הפתח בתוך רפת, והעבירו את החוט מתחת הגג, עד העמוד שאחרי הרפת, באופן שצורת הפתח עוברת מעל גדרות הרפת, [והחלק האחורי של הרפת נותר מחוץ לעירוב]. ולא חששו שמא הגדרות יפסלו את צורת הפתח, למרות שמקפידים שאם יש מחיצה י' טפחים מתחת החוט של העירוב, המחיצה מחלקת ופוסלת את צורת הפתח (ע"פ המבואר בחזו"א סי' ע' ס"ק י"ח), מ"מ בגדרות של רפת כמעט תמיד יש בין הברזלים יותר מג' טפחים, והן אינן מחיצה, ודבר שאינו מחיצה אינו פוסל באמצע הפתח.

עשיית צורת הפתח בתחת גג הרפת

כללים לבדיקת החצר לשוהים בישובים בארץ

הנה כפי שבארנו בגליון זה ובגליונות קודמים פעמים רבות, כמה בעיות מצויות בעירובי הישובים, והמסקנה הברורה שאין למשפחות אברכים מקום לסמוך על העירובים בישובים, שמעיקרא נעשים בכשרות רדודה עם הרבה קולות, ונוסף עליהם הבעיות המתחדשות והקלקולים שאינם יכולים לעמוד בהם. וכמו שאדם לא יתן למשפחתו מאכל בהכשר הרבנות, כך לא יתן להם לטלטל בעירוב בהכשר הרבנות. ובפרט שהעירוב הוא מהדברים הכי קשים בכשרות, משום שבכל נושא יש פס ייצור אחיד, וצריך לעקוב רק שלא יחול שינוי, משא"כ בעירוב כל הזמן חלים שינויים, והאחראי לבדו צריך להתמודד לתקן אותם, ולהמציא פתרונות חדשים שיענו על כל פרטי הדינים. ואעפ"כ אשרי העוסקים שמשתדלים לעשות כפי יכולתם להציל מה שאפשר. לאור האמור צריך לבדוק שיהיה אפשר לטלטל בבנין ובחצר שמתארחים בהם.

לגבי טלטול בתוך הבנין. צריך צורת הפתח בכניסה, או שהעומד מרובה על הפתח. ואם בכניסה יש שביל ישר ללא פתח, מותר לטלטל רק מהחלק המתרחב לפנים מהשביל [ראה בשרטוט מס' 4].

ברוב המקומות יש שתי משפחות המתארחות בבנין ואוכלים בחדרים נפרדים, וצריכים לערב בפת ביניהם כדי להתיר לטלטל לפרוזדורים המשותפים [אע"כ בעה"ב גר שם בשבת, עם פתח לפרוזדור או לחצר של האורחים, והוא יהודי שומר שבת].]. בענין מש"כ בגליון הקודם שאם יש תינוקות יונקים בחדרם, וההורים אוכלים בבנין אחר במתחם, נחשב לשני דירות, שמענו שהדברים עוררו ריתחא דאורייתא בכמה כוללים, ובאמת יש דעות חלוקות בענין, ובדברי שו"ת הרשב"א (ח"ה סי' צ"ז), ואכמ"ל. וטוב שמעיינים ומפלפלים בעירובין ויגדיל תורה ויאדיר.

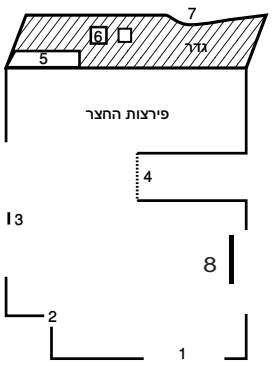
לעשיית עירוב, יש לקחת פת בנפח 800 סמ"ק, קצת פחות מנפח שקית חלב, ולזכות "לכל מי שהעירוב יכול להועיל לו" כולל תושבי העיר, ולהניחו לשם עירוב ושיתוף בחדר ד' על ד' אמות. [וראה לקמן פרטים נוספים].

אם יש גוי או מומר, אי אפשר לערב, אא"כ ישכרו ממנו את דירתו.

לגבי הטלטול בחצר. צריך לבדוק את כל הגדרות מסביב, ולראות שהן כשרות לפי כללי ההלכה, **א.** הגדרות גבוהות י' טפחים (מחמירים שהשיעור מטר שלם), **ב.** אין חלל ג' טפחים בתחתית המחיצה. **ג.** בפינות ובזויות שלא יהיה פירצות כלל. **ד.** פתחים או פירצות מג' טפחים עד י' אמות [שאינן בזויות], כשרות בתנאי שיש לידם מחיצה יותר משיעור הפרוץ, [עומד מרובה על הפרוץ]. כשחסר בתנאי זה צריך לעשות צורת הפתח. **ה.** צורת הפתח צריך עמוד מכאן ועמוד מכאן, והמשקוף שוכב מעל העמוד ולא מצידו. העמודים או לחיים צריכים להיות ישרים, והמשקוף אם הוא חוט צריך שיהיה מתוח, שלא יתנדנד ברוח.

דינים אלו הם רק ראשי פרקים, ובכל שאלה יש לברר אצל העוסקים בכך. ובכל מקרה מומלץ להתקשר להנחיות ברורות.

שירטוט להסבר כללי בדיקת המחיצות

1. עומד מרובה על הפרוץ, מותר עד י' אמות. **2.** פירצה בקרן זוית, אוסרת מג' או ד' טפחים. **3.** המחיצה שבאמצע מתבטלת מהאויר שבצדדים שגדול ממנה, ונחשב שהכל פירצה גדולה. **4.** העומד מרובה רק בצד הפנימי, והשביל אסור. **5.** מחיצה תלויה בגובה ג' טפחים, אינה מחיצה. **6.** חורים ג' טפחים באמצע גדר ברוב המקרים קטע זה אינו מחיצה. **7.** קטע נמוך מי' טפחים, אינו מחיצה. **8.** כשהמחיצות שבצידי הפירצה אינם מכוונים זה כנגד זה, נחשב פירצה בקרן זוית, ואוסרת בג' או ד' טפחים.

סדר עשיית עירוב חצרות להתיר לטלטל בתוך הבנין

א. יקח פת בנפח 900-800 סמ"ק [ובמצות במשקל 400 גרם], ובדיעבד מועיל בשני שליש משיעור זה. **ב.** יזכה ע"י אדם אחר שאינו סמוך על שולחנו. **ג.** באופן שיש צד שהיקף העירוב כשר, יזכה לכל התושבים, שלא לחלוק עירובו, ויכוין לנוסח זה:

"הגבה זאת, וזכה בזה לְכָל מי שהשיתוף והעירוב יכול לְהועיל לו, [וגם לְכָל מי שהשיתוף והעירוב יכול בעתיד לְהועיל לו (ליירים חדשים ואורחים, או שיתרחב העירוב)**], ולְכָל מי שדינו כשכירו ולקיטו של הגויים והמומרים שגרים במקומות שבתחום העירוב".**

ד. לאחמ"כ יניחנה בבית בחדר שיש בו ד' על ד' אמות בריבוע. **ה.** יאמר את נוסח העירוב הכולל גם שיתוף [ובאופן שיש צד שהיקף העירוב כשר, לא יברך], ויאמר בפיו:

"בְּהֶדִין שְׁתוּפָא, וְאִם מוֹעִיל גַּם לְעֵרוּב שֶׁיִּהְיֶה גַּם לְעֵרוּב, יְהֵא שָׁרֵא לָנָא לְאַפּוּקֵי וּלְעַיּוּלֵי (יְהֵא מֻתָּר לָנוּ לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס), מֵהַבָּתִּים לַחָצֵר וּמֵחָצֵר לַבָּתִּים, וּמִבַּיִת לְבַיִת וּמֵחָצֵר לְחָצֵר וּמִגַּג לְגַג, וּמִבָּתִּים וַחֲצֵרוֹת לְמָבוֹי, וּמִמָּבוֹי לְכָל הַבָּתִּים וְהַחֲצֵרוֹת, שֶׁבַּמָּקוֹם שֶׁהָעֵרוּב וְהַשִּׁתּוּף יְכוֹלִים לְהוֹעִיל בָּהֶם בַּהֲוֵה אוֹ בֶּעָתִיד, וְכָל זֶה יוֹעִיל לָנוּ וּלְכָל הַדָּרִים בַּמָּקוֹם שֶׁהָעֵרוּב וְהַשִּׁתּוּף יָכוֹל לְהוֹעִיל לָהֶם, [וְגַם לְכָל מִי שֶׁיִּתְוַסֵּף בָּהֶם, לְכָל הַשַּׁבָּתוֹת וּלְכָל הַיָּמִים טוֹבִים"].

ו. צריך שהפת תהיה קיימת כל בין השמשות, ואח"כ יכול לאוכלה. ז. יגמור בדעתו לתת מהפת לכל מי שיבקש [בזמן ביה"ש]. באופן שיש גוי או מומר בבנין, צריך לעשות עמו "שכירות רשות" כמבואר לקמן. לאחר עשית סדר זה מותר לטלטל בתוך הבנין לכתחילה.

כיצד לעשות שכירות בקצרה

במקרה שיש גוי או חילוני, וצריך לשכור את רשותו על מנת שיהיה מותר לטלטל, רבים שואלים מה הן ההוראות לעשיית השכירות. והשואלים מבקשים תשובה של משפט אחד בלבד. התשובה היא, שאי אפשר לומר את כל ההלכות שכוללים עשרות פרטים, ומ"מ באופן נורמלי יש להקפיד על שלש נקודות חשובות.

א. יאמר לשון שכירות, ולא קנין או סתם זכות. **ב.** השכירות למשך עשרים שנה. **ג.** השכירות היא לכל המשתתפים בעירוב בתקופה הנ"ל. ולאחר מכן יתן מטבע לקנין.

לפ"ז נוסח השכירות המקוצר הוא: **"אני שוכר ממך את רשותך [המקומות שברשותך], למשך עשרים שנה, לכל המשתתפים בעירוב בתקופה הנ"ל".** ויתן מטבע לקנין.

ההוראה הקצרה בענין טלטול במקומות שלא שכרו מהמומרים

אברכים רבים מתקשרים למוקד העירוב לברר מה הן ההלכות של עירובים שיש להם היקף כשר אבל לא שכרו מהחילונים שבעירוב. מהו דין טלטול כלים ששבתו בחצר, מה מותר לטלטל, והיכן צריך להניחו.

והנה יש הרבה פרטים בהלכות אלו, כפי שבארנו בפרטות בחוברת "פתח העירוב" חלק א', בדיני כלים ששבתו בחצר, [ולעיל בגליונות 2, 13, 14]. אך ההוראה הקצרה והברורה, שנמסרת לשואלים ומבקשים לדעת את ההלכה למעשה ברגע אחד, שיקחו כלל לעצמם: "מותר לטלטל מחצר לחצר ולחדרי מדרגות, דברים שהיו מכניסת שבת בחצר ובחדר מדרגות, ולא דברים שהיו בבית, וכן לא להכניס דברים אלו לבית, בין בבית שגרים בו ובין בבית שהולכים אליו". "בנוגע לילד, צריך שיצא מהדירה לחדר המדרגות, בכוחות עצמו בהליכה או בזחילה, ואם אינו יוחל אין לטלטלו". בהוראות אלו אנו מקוים שאנשים לא יטעו, ואם יקפידו עליהם בעז"ה לא יכשלו, אמנם יש עוד מקרים ואופנים בודדים שאפשר להתיר יותר, לפי שיטות מסוימות, אך צריך לדעת את הפרטים, ולשים לב היטב שלא להיכשל, כיון שהם מורכבים ומצוי שטועים בהם.

מה מועיל עירוב פרטי בבנין, כשהמומרים אוסרים את הרחובות

במקרים הנ"ל שיש עירוב שכונתי שעשו היקף מחיצות טוב, ולא עשו שכירות, רבים משתדלים לעשות שכירות לפחות בבנין שבו הם גרים נשאלת השאלה מה יועיל לעשות שכירות ועירוב בבנין, הרי אם יוציא את התינוק הקטן מהבית שהוא עדיין לא הולך או זוחל, יש לו דין כלי ששבת בבית (כמבואר ברע"א המובא בבית מאיר סי' שמ"ט לגבי תינוק המובא למילה), וא"כ גם אם יעשה עירוב בבנין ויוציא אותו בשבת מהבית לחדר מדרגות, יהיה אסור לו אח"כ לטלטל אותו לרחוב, מפני שכלי ששבת בבית אסור לטלטלו מחצר לחצר.

התשובה היא שבאמת ההיתר מועיל בעיקר רק לילדים שהולכים וזוחלים שאין להם דין כלי ששבת וכל הענין היא טלטול העגלה. ומ"מ יש היתר חלקי גם לתינוק שאינו זוחל, באופן שיהיה עם התינוק בחדר מדרגות בבין השמשות, ואז הוא יהיה ככלי ששבת בחצר, ויוכל לטלטלו מחצר לחצר. וכיון שהוא שבת באותו חדר מדרגות של הבית, שיש בו עירוב עם הבית, יהיה מותר לו גם להכניס אותו לבית. ואמנם לבית אחר לא יוכל להכניסו, אלא רק לבית באותו בנין שהוא היה בו בבין השמשות, אך הוא יוכל ללכת איתו לגינה שבעירוב, כיון שזה טלטול כלי ששבת בחצר, מחצר לחצר.

אך יש להדגיש שבאופן זה לא יכנים בבת אחת מהרחוב לבית, כיון שזה נאסר גם בדבר שלא שבת מחמת עצם מעשה העברה מרשות לרשות, כמבואר בתוס' וברשב"א וריטב"א (עירובין דף צט:) לגבי מי גשמים. אלא יעצור ויניחנו בעגלה בחדר מדרגות, וי"א שיעשה ע"י שני בני אדם, כלומר שמישהו אחר יכנים לבית. [אך כמובן דוקא באופן זה שהתינוק שבת בחצר, ויש עירוב פרטי מהחצר לבית, ולא כאשר שבת בבית, או שחסר עירוב בבנין שלגבי זה לא עוזר שעושים את הטלטול בשני בני אדם].

נופש כשר כהלכה

לקראת היציאה לבין הזמנים, אנו מצטרפים לתפילת עם ישראל, שכולם יאגרו כוחות חדשים, ויחזרו בריאים ושלמים בגופם ובנפשם לעבודת ה', בלימוד התורה וקיומה בשנה הבאה עלינו לטובה. וימי בין הזמנים יעברו בקדושה ובשמירת כל פרטי ההלכה.

קיבלנו מאחד הת"ח, רשימה חשובה של דברים חשובים, שצריך לשים לב אליהם ולהיזהר במיוחד כשנמצאים מחוץ לבית, כיון שאי אפשר לחשוב מראש על הכל, ולארגן את כל הדברים, ובשבת אי אפשר לקנות חד פעמי, או לוותר על סעודה בשרית. עד כדי שהוא ממליץ לקיים את ה"חיוב" לנופש בימי החול, ובשבת קודש להיות רק בבית, שבו מורגלים ומאורגנים כל הדברים על מתכונתם.

- לפנות את חפצי המוקצה מהמקומות שצריכים להשתמש, ובפרט מהמזוודה.
- בחיפוש במזוודה מצוי מאוד שאלות של איסור בורר.
- בדיני שהיה וחזרה, לארגן מראש את הנצרך (פח, פלטה). ומצוי שבאמצע שבת נכבה משהו, ונכנסים לשאלות נוספות.
- דיני איסור הוצאה בלי עירוב, מצויים מאוד, למרפסת פתוחה, לחצר, לפרוזדור ושביל של הכניסה, מפני שאין להם מחיצות גורות מכל צד. ולפעמים יש איסור גם לפרוזדור שבתוך הבנין בין שני חדרי אירוח, משום שצריכים לערב בפת.

- יש מקומות שיש גו או מקרר משותפים לשני מתארחים, וצריך לעשות עירוב כדי להביא משם לחדר.
- מקרר צריך שיהיה בו התקן שבת מוסמך, ומצוי שמגלים שאין התקן, או ששוכחים להעביר למצב שבת, ואין דרך לפתוח את המקרר.
- מוני מים דיגטליים, אוסרים לפתוח את הברז, ויש לברר מראש איזה מכון מאשר את המונה, כי יש בשוק מונים שאינם מוסמכים. ויש לציין שיש מונים שנראים מכניים עם מספרים וגלגלי שניים, ובאמת יש בהם שידור דיגיטליים. לבירורים יש לפנות עם שם הדגם, לטל': 072-2164422
- מצוי שנזקקים לקנות מאכלים נוספים, שביום חול מוותרים עליהם, ובשבת נדחקים לקנות מהכשרים ברמה נמוכה.
- כשמשתמשים בכלים של בעה"ב, אי אפשר לדעת באיזה כשרות השתמשו בהם המשכירים והשוכרים הקודמים. וכן תערובת כלים בשריים וחלביים. [הרבנים מספרים שבתקופה זו באים הרבה שאלות של הטרפת כלים, שהשוכרים החליפו בשרי עם חלבי].

בשמיטה החשש יותר גדול, כי כמעט בכל הישובים מצוי ירקות של היתר מכירה, שאוסרים את הכלים.

- חשמל כשר לשבת. גנרטור, או תאורת חרום ללא מזגן.
- דיני התחומין מצויים מאוד בישובים, ושיעור התחום אלפיים אמה, הוא דרך של כעשר דקות בלבד! מסוף גוש הבתים של הישוב. ואף אם נכנסים לתוך ישוב אחר, אין להתרחק מהשיעור הנ"ל.

"רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות"

ניתן להשיג את המפה של העירובים השכונתיים ב"בני ברק"

ב"מוקד העירוב השכונתי" ע"י תרומה בסך 50 ש"ח ומעלה.

גמ"ח תאורת חירום

גמ"ח לתאורות חרום (לדים) נטענות, קטנות ונוחות לנסיעה, למשפחות שנוסעות לשבת למקומות שאין בהם תאורה המופעלת ע"י גנרטור.

בבני ברק ברח' אור החיים. טל' 03-6195849

סניף חדש – רח' פרדו 3. טל' 052-7669374/5

רכוש את אוצר הגליונות - הספר "תיקוני עירובין". 55 ₪ בלבד

השיעור בקרית הרצוג יתקיים בשעה 7:45 בערב

בביהמ"ד "חברון" רח' חי טייב בימים שני ורביעי-ד' ו' אב ובביהמ"ד "דרכי אישי" ביום ראשון (שיעור מס' 3)

מוקד העירוב השכונתי

קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות
המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 103
אלול תשע"ו

לאחר תקופת בין הזמנים חוזרים אנו בסייעתא דשמיא להמשיך בהוצאת הגליונות המיוחדים "תיקוני עירובין", העוסקים בדיני עירובין המעשיים בזמנינו, עם השאלות המתחדשות ודוגמאות מהנעשה בשטח, הכרעות הרבנים והמקורות בפוסקים.

בימי בין הזמנים שמחנו לפגוש אנשים רבים שסיפרו שהם קוראים בקביעות את הגליונות ושאלו מתי יהיה ההמשך. דברים אלו נותנים לנו כח להמשיך במאמץ הגדול, בנשיאת המערכת של העירובים, הכוללת כמה וכמה תחומים, ופועלת בכל רחבי הארץ ב"ה, כ"י. ויהי רצון שבזכות הציבור נזכה להצליח בכל המערכות ובכל הפעולות, לזכות את הרבים גם בלימוד ההלכות וידיעת הדינים, וגם בקיום המעשי, בהקמת עירובים כשרים ומהודרים ובפיקוחם, ובזהירות הטלטול במקומות שאינם מפוקחים כהלכתם.

שיעורים בעירובין ברחבי הארץ

בימי בין הזמנים היתה פעילות רחבה במוקד העירוב בהרבה נושאים, אחד מהדברים המיוחדים שהתחדש בבין הזמנים הזה, מסירת שיעורים על הדינים המצויים, בליווי תמונות מהשטח, להמחשת ההלכות בצורה ברורה, מעירובים שנבדקו ונמצאו בהם דברים מיוחדים, כשרים או שאינם כשרים, שיש ללמוד מהם את ההלכות. השיעורים נמסרו בהרבה ערים בארץ, בירושלים ובבני ברק, בבית שמש וברחובות, בקרית ספר ועוד, וכן בקעמפים ובמשפחות שבחרו בשיעור זה כאחד מתכניות הנופש.

בשיעורים השתתפו מכל הגילאים, מנער ועד זקן, וכולם יצאו עם ידיעות נכבדות, שמלבד הידיעה הם ציינו שהדברים פתחו להם את העיניים כפשוטו. גם עד היום הם עברו באותם רחובות בעינים פקוחות, אבל הם לא ידעו שאחד מתוך כל החוטים הוא חוט של עירוב. וכיום הם עוברים ומבחינים שקיימים ברחוב דברים חדשים, יש חוטים ויש עמודים, יש לחיים ויש דינים, יש ביניהם קשר הלכתי, ואפשר להתבונן אם הם כהלכה, ואם נעשו בהידור או לא. חלק מהמשתתפים הוסיפו שהם כבר למדו עירובין בכולל, ופלפלו וסיכמו את המסקנות ההלכתיות, אבל לא חיו את ההלכות, ומשיעור אחד הם למדו לראות את העירוב, ולדעת מה צריך לראות בו, איזה הלכות נוהגות היום בעמוד ואיזה בלחי, וזה שינה להם את כל הלימוד.

כעת לאחר שעברו ימי בין הזמנים, מתקשרים אנשים שלא הספיקו להיות בשיעורים, ושמעו מחבירהם על התועלת שהיתה להם, ומבקשים לדעת האם יהיו שיעורים נוספים בשבועות אלו. על כן אנו מציינים שהשיעורים לא יתקיימו בשבועות אלו, אבל בעז"ה יהיו שיעורים בימי חג הסוכות ובשבוע שלאחריו, ותבוא על כך הודעה נפרדת.

סיפורי העירובים בידי הקוראים

דבר נוסף שהקוראים מחכים לקרוא, על הסיפורים המדהימים שהתגלו בדיקת העירובים בימי בין הזמנים. גם בנושא זה חל שינוי ממה שהיה בשנים קודמות. בעבר כאשר היתה משפחה נוסעת למקום שהעירוב בעייתי, היו מזמינים את אחד מהבקיאים העוסקים בעירובים, שיבוא לבודק את ההיקף של המתחם, ולתקן את הצריך תיקון, או שהיו מוצאים אחד מבני המשפחה שהתעסק פעם בעירוב השכונתי בעיר מגוריו, ומתוך כך למד היטב את ההלכות והבעיות. הדבר היה מסור לאנשים בודדים, ואליהם היו מתנקזים כל הסיפורים.

בשנה זו כבר כמעט לא הזמינו את הבודקים, בכל משפחה כבר יש מישהו שקורא כל שבוע את הגליונות, לומד אותם, מפלפל בהם בכולל יחד עם החברותא, והוא כבר נהיה בעצמו מבין ויודע לפחות בהלכות הבסיסיות, להכיר מה צריך לבדוק, איך צורת פתח צריכה להראות, עמודים ישרים או לחיים, חוטים מתוחים, גדרות בשיעור הנצרך ועוד. וכל דבר שאינו חלק כמו שכתוב, הוא יודע לשים לב שצריך לשאול, ואפשר לשאול בטלפון במוקד העירוב. כמו כן בני המשפחות למדו למצוא פתרונות הלכתיים, ולעשות צורות פתח וגדרות, מגרוטאות וממציאת חפצים, אבנים וקרשים. לכל משפחה יש בודק עירובין קטן, והתפקיד של הבקיאים עבר להיות דרך הטלפון.

בימי בין הזמנים בשנה זו, הגיעו מאות שאלות מכל רחבי הארץ, מהמשפחות הנופשות די בכל אתר ואתר, מהגבול הצפוני של הארץ, בישובים גורן, עדבון, ועד הישובים שבקצה הגבול ההלכתי של ארצנו הקדושה, באזור העיר ירוחם, מישובים זיתן, תקומה, ועוד. איננו יודעים מדוע יש אנשים שבוחרים דוקא ישובים נידחים כל כך, שאין בהם הרבה שומרי שבת, כל אחד והסיבה שלו, אך עכ"פ למוקד העירוב היה קשה מאוד לתת מידע מדויק על כשרות העירוב במקומות אלו, משום שאין כ"כ מי שבדק אותם, מלבד האחראי עצמו שאיננו מכירים אותו. עם כל זאת המוקד השתדל למצוא בכל אזור את הנציג שיכול לספק מידע ברמה הנצרכת לבני תורה, ובחלק מהמקרים פנינו אל הרב בשאלות מקיפות וחוקרות. רבני הישובים סייעו בידינו, ואמרו גם דברים שאינם מקפידים עליהם, מתוך ידיעה שמדובר עבור משפחות אברכים. ומ"מ יש לציין שהשאלות צריכות לבוא ממומחה, שיודע לשאול על פרטי הדינים, ולא שאלה כללית האם העירוב טוב גם לבני תורה, משום שהדברים שאנו צריכים להקפיד עליהם, אינם מפורסמים בכל מקום. ואכמ"ל.

עשיית מחיצה במתחם הנופש מגרוטאות ואבנים

לאור האמור, הסיפורים על העירובים כבר לא אצלינו, הם אצל עשרות ומאות המשפחות הנופשות קוראי הגליונות, כל משפחה והסיפור שלה. אחת גילתה פירצה בגדר וחששה שאין בה עומד מרובה מכוון ישר, וגייסה את הבחורים לאסוף גרוטאות לסתום אותה. משפחה אחרת קשרה קרשים בצורה חלשה, והילדים הקטנים שראו את הגדולים נראים כמשחקים בקשירת הגדר, עשו כמותם בשבת עצמה והפילו את המחיצה, והויכוח הוא מתי זה קרה, בשבת בצהרים, לפני סעודה שלישית, או בסוף שבת.

עשיית לחי מכסא, ואם עוטפים אותו בנילון

עוד משפחות שלא מצאו קרשים, והתקשרו ושאלו מה עוד אפשר לעשות, האם הכסא יכול להיות לחי. כמובן שתחת הכסא יש חלל ג' טפחים, והוא פסול מדין מחיצה תלויה, כיון שהלחי דינו כמחיצה. אבל הם

הוסיפו ושאלו, מה יהיה הדין אם יקשרו לו חוט למטה, שיהיה לבוד עד הקרקע.

והנה כידוע יש הלכה של "פתחי שימאי", שהלחי שמשמש למזוזת הפתח, יותר חמור מהלכות מחיצה, ולמרות שבמחיצה שיש בה חורים מספיק שיהיה לבוד בכל חור, דהיינו שהחור יהיה פחות מג' טפחים, ועי"ז נחשב כסתום וכמחיצה שלימה, מ"מ לחי צריך שיהיה שלם וחלק, ואם יש בו בליטות כעין אבן נכנסת ואבן בולטת, או כגון עץ שיש בו בליטות וחיפופין, אין לעשות ממנו לחי, כיון שאין דרך לעשות פתחים בצורה כזו.

עשיית לחי מכסא עשוף בגילון

המשנ"ב בשני מקומות הביא מחלוקת הפוסקים בדין זה (סי' שס"ג שעה"צ ס"ק י"ט, ומשנ"ב ס"ק קי"ג) ולא הכריע כ"כ בדבר זה. החזו"א בספרו כתב מעיקר הדין להקל בזה והמחמיר תבוא עליו ברכה, אבל למעשה מסופר שהיה שולח לשפות את הקנים של עמודי העירוב. וכך התקבל למעשה, להקפיד שהלחיים יהיו שלמים וחלקים. לפיכך בנוגע לענייננו, לגבי כסא שקושרים לו חוט בין רגליו כדי שיהיה לבוד, הוא יכול להיות כשר למחיצה [אם גובהו י' טפחים], אבל אינו יכול לשמש ללחי, מפני שאינו דבר שלם, אלא מחורר.

לאחר שבן המשפחה הנ"ל הבין את הבעיה, הוא המציא רעיון נוסף, ושאל האם הרעיון הזה כן יועיל. יש איתם מפות שולחן חד פעמיות, הוא יכול לעטוף את הכסא בנילון, ואז יהיה בין הרגלים משהו שלם, מהקרקע עד ראש גב הכסא. א"כ בעצם השאלה היא האם אפשר לעשות לחי מנילון.

בענין זה יש לדון מה שיעור חוזק הלחי. בענין זה יש שני דינים. א. צריך שהלחי יעמוד ברוח מצויה, מפני שאם אינו עומד ברוח מצויה, אין לו דין מחיצה, וממילא אינו כשר ללחי. ב. יש דין מיוחד בלחי של צורת הפתח שכתב השו"ע (סי' שס"ב סי"א) שצריך שיהיה ראוי להעמיד דלת של קש, והכוונה היא דלת קלה ומינימלית. ויש להסתפק מה הדין כיום שאפשר לעשות דלת מחומרים יותר קלים, כגון מקרטון או פוליגל וכדומה, האם מספיק שיוכל להעמיד דלת כזו, או שמא צריך כשיעור דלת שחז"ל קבעו, שיהיה ראוי לדלת של קש (גמ' עירובין דף יא:). עוד יש להסתפק מהו שיעור רוחב הדלת, האם כשיעור כל רוחב הפתח, שבזמנינו עושים צוה"פ רחבות שלושים מטר ויותר, האם צריך להחזיק דלת כ"כ ארוכה, שהוא שיעור חזוק גדול. או שמא מספיק דלת הכי קטנה, דהיינו רוחב ד' טפחים. [ובנוסח אחר יש לבאר את הספק, האם יסוד הדין הוא שצריך שיוכל לסגור את הפתח, ולפ"ז השיעור כרוחב הפתח. אוא שמא הוא שיעור בחוזק של משקוף שיוכל להיות בו דלת, כמו שי"א שצריך שיהיה בו היכר ציר, ולפ"ז מספיק דלת כלשהי]. וצ"ע.

לפי דין זה אמר להם המשיב, שמסתבר שנילון אינו יכול להחזיק דלת של קש, ואינו יכול להיות כשר ללחי. לאחר מכן הוסיפו ושאלו האם אפשר לקשור קרטון על גב הכסא, שהוא יותר חזק מנילון, ובזה השיב המשיב שאם יקשרו אותו טוב, והוא יהיה חזק, יש אופן שיהיה ראוי להעמיד דלת ויהיה כשר.

פירצה בין הלחי שבגב הכסא לבין הקיר

אמנם יש בזה בעיה נוספת, משום שא"כ הלחי הוא רק גב הכסא המכוון תחת החוט, והוא יוצא מרוחק מהקיר או הגדר, שהם המשך המחיצה. ובדין זה כתב המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק כ"ג) שנחלקו האחרונים האם להתירה מדין עומד מרובה, והכריע לאסור, שאם יש בין הלחי למחיצה ד' טפחים, צריך לתקן ולסתום את הרווח, ואפילו בג' טפחים נכון להחמיר לסתום. והרי במקרה זה בדרך כלל כאשר הכסא במצב שהגב אינו בצד הקיר, כדי שיהיה מתחת החוט, יש ד' טפחים בין גב הכסא לקיר, והכסא אינו מחיצה.

בשביל לתקן את הדבר אמר לו המשיב שיניח מזוודה או משהו גדול על הכסא [שיגיע עד גובה י' טפחים], וכן יניח משהו מתחת הכסא, או שיקשור חוט בין שני רגליו, כדי שיהיה לבוד עד הקרקע. ובמקרה זה מועיל לבוד, כיון שאנו באים לסתום במחיצה. ואינו שייך לדין הלחי עצמו.

הנה מדברים אלו אנו רואים כמה השקיעו בני המשפחות למצוא פתרונות להקיף את חצרות הנופש ואת המתחם המשמש למשפחה המורחבת, גם כאשר היו בחוסר אמצעים, ועי"ז למדו את ההלכות בצורה המעשית ביותר.

יש מקומות שאסור לטלטל

במקביל לכך היו ג"כ משפחות רבות שהסיפורים שלהם נגמרו ב-"אסור לטלטל כלל".

משפחות שהיו בטוחות שבכל ישוב בארץ יש עירוב, הרי זה גם ע"פ כללי הרבנות, כמו שבכל מקום צריך להיות רב. אך כמובן שהכללים האלו לא מתממשים, ולא בכל מקום יש רב, ובמאות ישובים אין עירוב, וגם כשיש עירוב, אין לו תקציב נכון ועושים רק את המינימום שיהיה לפי איזה שיטה אחת, לצאת ידי חובה. רק במקומות שיש דרישה מצד התושבים, ומוכנים להשקיע בו, יתכן להגיע לעירוב. משפחות אלו שהתקשרו ביום שישי אחה"צ לברר על העירוב, והתברר להם שאין להם על מה לסמוך, היו צריכות להישאר כל השבת בדירה, ולפעמים גם לחפש פתרון לעשיית סעודת שבת, כשהיו אמורות לאכול את הסעודותבבית אחר, במבנה אחר.

מתחם הצימרים אינו מוקף כהלכה

הרבה רבנים קיבלו שאלות על עירובים

בעקבות ההתעוררות הגדולה של הציבור החרדי לברר על כשרות העירוב בכל מקום, היו הרבה רבנים ומורי הוראה שקיבלו פתאום שאלות בענייניעירוב, מאנשים שמבררים מה כשרות העירוב במקום מסוים, או בהלכות טלטול מעשיות. חלק מהרבנים הפנו את השואלים למוקד העירוב, וחלקם השיבו בעצמם כל אחד לפי ענינו. מתוך השואלים היו כאלה שנתקעו בישוב שאי אפשר לסמוך על היערוב, והיו צריכיסכל מיני היתרים של שעת הדחק, או שלא היה להם כיצד לברר, והרבנים העירו להם על כך, איך משאירים דבר כזה לרגעים האחרונים לפני שבת, אדם שנוסע מברר קודם אם יהודי יכול לקיים שם את ההלכות כראוי, ולא נזכרים בהלכות רק כשמגיעים למקום סמוך לשבת. היו רבנים שנגשו לאחר מכן לדרשת לילשבת, וסיפרו לקהל מהשאלות שנשאלו על העירוב, דקות ספורות לפני כניסת השבת, לעוררם על הצורך לברר מראש על העירוב, ולנסוע רקלמקומות שהעירוב מסודר כהלכה.

כולנו שמחים לראות את ההתפתחות הגדולה והמתרחבת, של המודעות והדרישה לעירוב כשר כהלכה, ומבקשים מה' יתברך שיתן הלאה סיע"ד להביא את ההתעוררות לכל הציבור בכל עיר ושכונה, וכל המסייעים בדבר, יבורכו בברכת השבת מקור הברכה, ברוחניות וגשמיות, ונחת מכל משפחותיהם.

בדיקת הישובים,

והבעיות שהתגלו גם כשמוקפים גדר בטחונית

במסגרת בדיקת העירובים של הישובים, לצורך משפחות האברכים הנופשים היו כמה ישובים שמוקפים גדר בטיחות חזקה וטובה כנהוג, ומן הסתם היה נראה שהעירוב טוב, ואין צורך לעבור על הגדר, כי הרי חייבים שהגדר תהיה שלימה, אחרת אינה משמשת לבטיחות כראוי. אבל בודקי מוקד העירוב ידעו מתוך הנסיון, שאין ביטחון בביטחון. וגם בגדר בטיחות, יתכן שיש מקומות שהגדר פתוחה וסומכים על שמירה בצורה אחרת.

לפני ימי בין הזמנים הגיע למוקד הטלפוני שאלה על ישוב קרוב לירושלים, השוכן בין ישובים ערביים במקום מסוכן, ושתי משפחות ששהו בישוב התקשרו לברר האם העירוב טוב, והוסיפו לציין שזה ישוב מוקף גדר מעולה, והוא במקום מסוכן, שבודאי בודקים כל יום שכל הגדר שלימה, שלא תהיה אפילו פירצה קטנה שערבי יכול לעבור בה. והנה כשבועים לפני כן פנה הרב של הישוב לאחד העוסקים בעירובים בירושלים, וביקש ממנו שיבוא לבדוק את העירוב, כי יש חלק גדול מהישוב שאין גדר בטחון, [אלא העמידו מצלמות מיוחדות, מכ"מ], ובשביל העירוב הם סומכים ועל תל המתלקט, על חוטי חשמל עם חביות. הרב הגיע לישוב ובדק ומצא בעיות חמורות מאוד, עד כדי העירוב היה פסול ממש!

תיקון הפירצה בגדר בעמודים עקומים

הבעיה הגדולה שהיתה שם, משום שסמכו על חוטי חשמל, וכידוע חוטי החשמל קשורים לעמודים מן הצד, ואינם כשרים לצורת הפתח, שבה העמוד חייב להיות מעל העמוד, אלא כדי להכשירם לצורת פתח מעמידים לחיים מתחת כל חוט, וכאשר הלחי מכוון מתחת החוט, הוא נחשב העמוד שהחוט מעליו. בדבר זה יש קושי גדול לדעת לכוון את הלחי מתחת החוט, מפני שעמודי החשמל נוטים ועקומים, ולמרות שהנטיה קטנה יחסית, אבל מתוך שהעמוד גבוה חמש מטר ויותר, היא מצטרפת להבדל משמעותי.

תיקון מאולתר בעירוב שהתגלה כפסול, מחוסר תקציב

הרב הבודק אמר לרב הישוב את חומרת הדברים, שמדובר באיסור טלטול גמור, ורב הישוב ביקש שיבואו לתקן, אך לא היה לו לשלם על תיקון כראוי, אלא ביקש תיקון מאולתר בלבד. משום כך הרב הבודק מירושלים, רצה מאוד שהעירוב יתוקן, אך לא היה יכול להביא לשם את העובדים עם הכלים המקצועים, אלא לקח איתו ביום שישי את אחד העוזרים, ועסק איתו כמה שעות לתקן את העירוב עד כמה שהיה יכול, עד שהשבת התקרבה, והיו מוכרחים לחזור לירושלים, ואמרו לרב שיודיע שהעירוב עדיין פסול. לאחר כחודש בררנו אצל אחד מבני הישוב, ולצערנו הוא לא שמע שהיתה הודעה שהעירוב פסול, ועכ"פ במערכת המידע של המוקד, נרשם שאין לסמוך על העירוב באותו ישוב גם להבא, כיון שאין עליו פיקוח שיודע לבדוק את פרטי ההלכה, וגם התיקון שנעשה היה רק תיקון מאולתר וזמני, מחוסר תקציב.

בסגנון זה יש לצערנו הרבה מקומות שמוסרים את העיסוק בעירוב, לכל מי שיתנדב בסכום הכי מועט שיש. כל מי שקורא את הבעיות שמתגלות בעירובים, יודע שעירוב דורש ידיעת הרבה הלכות, דורש מאוד הרבה מאמץ ועקביות, יחד עם יצירתיות וידיים טובות. ולכן יש מקומות של שומרי שבת, והעירוב פסול ממש [מחוסר ידיעה]. לכן אי אפשרלסמוך על כך שהישוב דתי, ושיש אחראי שבודק, אלא צריך אישור ממומחי העירובים שבדקו שהפיקוח נעשה כראוי ע"פ ההלכה.

במהלך בדיקת הישובים, היו שני ישובים ליד מירון, שג"כ מוקפים בגדר בטיחות טובה סביב, ומוקד העירוב שלח לבדוק האם ניתן לנופשים בשבתות, לטלטל ולסמוך על היקף הגדר שלהם. כאמור הבודק לא הסתפק בכך שהגדר נראית טובה, אלא עשה סיבוב על כל היקף הישובים כדי לראות שאין בו פרצות. בישוב אחד היה כשלש מאות מטר שהגדר נפרצה, [כנראה בעקבות עבודת תשתיות], והשאירו אותה פרוצה כבר למעלה משנה. באותו מקום היה מישהו שדאג שיהיה עירוב [כמובן בהתנדבות], והיה מגיע פעם בכמה חודשים לבדוק, וכאשר ראה את הפירצה הגדולה, הוא חיפש פתרון להכשיר את העירוב. כמובן שתקציב לתיקון טוב הוא לא קיבל, ולכן השתמש בפתרון של עמודי החשמל ובצורה קצת אחרת. הוא תקע מסמר מעל העמוד [העשוי מעץ], וקשר עליו את החוט. בצורה כזו הרי החוט יושב מעל העמוד, ואין צורך בלחי או חבית, וכך עשה שם צורות פתח לאורך כל המקום הפרוץ, ובמקום אחד שלא היה אפשר לקשור מעל העמוד, הצמיד לעמוד החשמל עמוד דק מעץ, וקשר מעליו את החוט.

לפעמים בתיקון אחד מאולתר כל העירוב נתון במחלוקת

הנה בתיקון כזה יוצא שכל כשרות העירוב ירדה בבת אחת לרמה מפוקפקת ובעייתית. לפני שפרצו את הגדר, היה היקף כשר לכל הדעות, וכעת שפרצו ועשו צורות פתח מעמודי חשמל, הרי כל העירוב נתון למחלוקת הפוסקים בכמה הלכות. כיון שעמודי החשמל מתעקמים עם הזמן ואינם עומדים ישר, ובפרט בקצוות הישובים נראה שמלכתחילה לא מעמידים אותם ישר, א"כ החוט שנמצא בראש העמוד, אינו מכוון מעל החלק התחתון של העמוד, אלא רק מעל ראשו. דין זה לא התבאר כ"כ בפוסקים, ובחזו"א (סי' ע"א סק"ו) סבר מתחילה להכשירו, ואח"כ (בס"ק י"א) כתב שאין מקור נאמן להכשירו, ולמעשה ידוע שהחזו"א החמיר בה מאוד, ובמכתבים ממרן הקהילות יעקב (קריינא דאיגרתא ח"א סי' ?) כתב שהחזו"א פסל לנו כל עמוד עקום. והטעם הוא כמבואר בספר חזון איש שם, דכיון שיש הלכה בצורה הפתח שהחוט חייב להיות מעל העמוד, והרי עיקר העמוד הוא רק הי' טפחים התחתונים שהם שיעור מחיצה, א"כ החוט חייב להיות מכוון מעל החלק התחתון. וכך גם ההוראות של הבד"ץ העדה החרדית בירושלים, שהעמודים צריכים להיות ישרים ממש, כי אם תהיה אפילו סטיה קטנה, כבר החוט לא יהיה מעל החלק התחתון של העמוד, שהרי רוחב העמוד בזמנינו הוא כ-9 ס"מ, והחוט יושב באמצע, דהיינו 4.5 ס"מ לכל צד, א"כ בסטיה של 1 ס"מ מתוך מטר, מקום החוט שנמצא בגובה חמש מטר או יותר, אינו מעל החלק התחתון של העמוד.

למעשה רק בעירובים השכונתיים מצליחים לעמוד על כך, מפני שיש מעט צורות פתח, ומפקחים עליהם ביסודיות. כמו כן נעזרים גם בלחיים שרחבם 30-40 ס"מ, ואפשר לכוון אותם למקום החוט לפי הצורך, [אם יש אחראי שיודע לכוון אותם]. אבל בעירובים העירוניים קשה להקפיד על כך, ולמרות שברוב הערים הגדולות מקפידים ע"ז שבאופן רשמי העמודים יהיו ישרים, ומידי פעם מחדשים עמודים שהתעקמו, מ"מ אי אפשר שבהיקף גדול של עיר או מושב שכולל למעלה ממאה עמודים, לא יהיה עמוד עקום בשיעור כזה. ולכן בעירובים אלו נאלצים להקל ע"פ הסברא שהיה לחזו"א בהתחלה, שגם כשהעמוד עקום נחשב שהחוט מעל גבי העמוד, דיש מקום לומר שהחלק העליון של העמוד נחשב המשך של העמוד, [כמו שלענין גוד אסיק במחיצה נטויה, אומרים גוד אסיק מסוף המחיצה], ואפשר שזה מספיק גם להלכה שהחוט יהיה מעל העמוד. אבל כאמור מעיקר הדין יש להקפיד על עירוב שיהיה כשר לפי הכרעת הפוסקים, והכרעת החזו"א והבד"ץ למעשה שחייבים שהעמוד יהיה ישר.

בעיה הלכתית בעמודים חדשים שהתקינו בנטיה קטנה

בשבוע האחרון היה אחד מבודקי מוקד העירוב בעיר בצפון הארץ, שבתקופה זו חידשו שם את העירוב בעשרות אלפי שקלים, ובקטע מסוים שעשו עמודים חדשים, עשו העובדים פתרון להקל בעבודה, ובמקום לחפור באדמה הקשה וליצוק בטון לכל עמוד, הם הצמידו את העמודים לעמודי תאורה, שעומדים לאורך כמה מאות מטרים בצידי הכביש. והנה עמודי תאורה מסוג זה (ראה תמונה), הם רחבים מלמטה, וצרים מלמעלה. וא"כ הדופן של העמוד אינה ישרה, אלא נטויה מעט, לפ"ז כאשר מצמידים עמוד של עירוב לצידי עמוד התאורה, הוא לא עומד ישר ממש, אלא נוטה מעט, ולפעמים מספיק נטיה כזו קטנה, בשביל שהחוט לא יעבור מעל החלק התחתון של העמוד. באותו מקום הם חסכו גם בעובי העמודים, [כיון שיש לעמוד יציבות מעמוד התאורה שעליו הוא נתמך], והשתמשו בעמודים דקים ברוחב 6 ס"מ בלבד, [ובנוסף לכך, הוו שבראש העמוד היה קצת פתוח, שהחוט לא חייב להיות בדיוק באמצע של העמוד], ונמצא שבחלק גדול מהעמודים, החוט לא מעל הי' טפחים התחתונים.

עמודי עירוב דקים מוצמדים לעמודי תאורה

אמנם מדובר בהבדל קטן, אבל בנושא הזה של דין "על גביו", יש דין שיהיה מכוון ממש, כמו שהדגיש המשנ"ב בשני מקומות (סי' שס"ב ס"ק ס"ג, וסי' שס"ג ס"ק קי"ד) וזה לשונו, וכתב במשבצות זהב ואפילו אם קנה אחד לא היה מכוון כנגדו אלא רחוק כל שהוא, פסול. עכ"ל. [המשנ"ב מדבר לגבי לחי שאינו מכוון תחת החוט, ולפי משנ"ת שמקפידים שגם בעמוד יש אותו דין כמו בלחי, כיון שעיקר העמוד הוא החלק התחתון כמו לחי, א"כ דינו שווה גם לענין זה].

מדבר זה אנו לומדים, כמה חשוב הדקדוק ההלכתי בעירוב בכל פרט, שלפעמים נטיה כזו קטנה, מבדילה בין עירוב כשר, לעירוב שנתון למחלוקת. אמנם באמת מסתבר שזה לא כ"כ קובע למעשה את הכשרות אותו עירוב, כי בעירוב של עיר כה גדולה, בלא"ה יהיה איזה עמוד שיתעקם בשיעור כזה, כמבואר לעיל. מכל מקום כאשר מתקינים מחדש, בפרט כשמטרת ההתקנה להדר את העירוב, יש צורך לעשות ע"פ כל דקדוקי ההלכה, וע"פ הסטנדרטים המקובלים, כיון שיש בהם משמעות הלכתית חשובה.

[עוד יש משמעות הלכתית נוספת לרוחב העמוד, גם כאשר הוא יציב, מפני שיש מחלוקת הפוסקים (הובא במשנ"ב סוס"י שס"ב) באופן שהחוט מתנדנד ברוח, והחזו"א (סי' ע' סק"י) כותב שהשיעור הפוסל בנדנוד הוא, באופן שבשעת הרוח החוט יוצא מבין העמודים. וגם על דין זה משתדלים להקפיד, ולכן מצמצמים, את הרווח בין העמודים, ומגבילים אותו עד 30-40 מטר. וככל שהעמוד יותר רחב, יש יותר סיכוי שהחוט לא יצא מבין העמודים. כגון אם רוחב העמוד 9 ס"מ, שיעור הנדנוד יכול להיות עד 4.5 ס"מ. ואם העמוד רחב 6 ס"מ, שיעור הנדנוד יכול להיות רק עד 3 ס"מ].

עירוב שכונתי

שהעמודים התעקמו והחוטים התרופפו

בימי בין הזמנים נטל מוקד העירוב לבצע פרויקט נוסף, לשפץ ולהדר עירוב שהרבה חרדים סומכים עליו במשך השנה. באחת השכונות החרדיות בארץ ישנו עירוב שכונתי ישן, שנעשה ע"י עמודי עץ המוצמדים לעמודי חשמל, ועליהם קשורים חוטי ברזל, כפי שהיו משתמשים בעירובים לפני הרבה שנים. במשך השנים התעקמו עמודי החשמל [שעשויים עמודי עץ עגולים], ובעקבותיהם גם עמודי העירוב המוצמדים להם. בחלק מהמקומות האחראי פירק את העמוד והכניס באמצע עוד קשר, כדי שהחלק העליון של עמוד העירוב יהיה מרוחק מעמוד החשמל, ויהיה ישר. אך לא בכל עמוד אפשר לעשות פתרון כזה, בפרט שבחלקם יש עקמימות מאוד גדולה.

חוטי ברזל שוקעים ומתנדנדים

בחוטי הברזל יש גם כן חסרון ויש בהם שתי בעיות הלכתיות, שבאות מחמת סיבה טכנית, מכיון שחוט ברזל כבד ואינו גמיש, אי אפשר למתוח

אותו בצורה מושלמת, [אא"כ באומנות מיוחדת בעזרת פטיש חולין], ולכן ברוב המקומות חוטי הברזל אינם ישרים אלא שוקעים, ובשער הציון (סו"ס שס"ב) כתב שאם החוט שוקע, צרך ליזהר לתקנו. בעיה נוספת שהחוט מתנדנד ברוח מחמת שהוא לא כ"כ מתוח. אמנם חוט ברזל לא מתנדנד כמו חוט נילון, כיון שהוא כבד, ומ"מ אם הוא רפוי קצת יותר, כמו שהיה באותה שכונה, החוט התנדנד באופן משמעותי, והוא יוצא מבין העמודים בשעת הרוח, ובדין זה הביא המשנ"ב (סי' שס"ב ס"ק ס"ד) מחלוקת הפוסקים ולא הכריע בה, אלא סיים שלפי דעת המחמירים צריך למתוח את החבל בחזקה, שלא ינידנו הרוח. ובחזו"א נקט כשיטות הפוסלות, א"כ במצב כזה יש שתי בעיות הלכתיות, שבעירובים השכונתיים המקובלים וע"פ ההוראות של רבני זמנינו, לא "מתירים עירוב שהמשנ"ב מפקפק בו, והחזו"א פוסל אותו".

במשך השנה ובפרט בימי בין הזמנים מגיעים לשם הרבה משפחות חרדיות, וכעת עקב ההתעוררות הגדולה, התקשרו הרבה משפחות לברר על העירוב, ולצערנו היינו צריכים לומר שהעירוב אינו כשר ברמה השכונתית, למרות שמדובר בשכונה חרדית. עד שאחד מתוך השואלים החליט להיכנס לענין ולדאוג שמוקד העירוב יתקן את העירוב, בתיאום עם הנוגעים בדבר. הענין היה כרוך בהרבה מאמץ, אלא שלבסוף לא היה מהיכן להשיג תקציב לכך. הוא ניסה לאסוף תרומות מהאורחים החשובים, ועדיין לא הגיע לסכום הראוי.

תרומות לשיפוץ עירוב בשכונה חרדית

הוא פנה למוקד בצער רב, והמוקד נטל על עצמו לדאוג להמשך ההוצאות, והעובדים יצאו לתקן את העירוב ע"י עשיית לחיים רחבים, שיקלטו את נדנוד החוט, שלא ייצא מבין הלחיים. וכן לא יהיה פסול של חוט שוקע, כיון שהוא בודאי לא יירד עד לגוה הלחיים. כשהגיעו למקום, בדקו את העמודים היכן מקום הלחיים, והחלו בהתקנה, אולם חלק מהעמודים היו עקומים כל כך, שאם היו מעמידים כנגדם לחיים, הם לא היו מכוונים תחת החוט, אלא צריך להעמידם בצידי העמוד, בשביל שיהיו כשרים. ולכן היתה התלבטות גדולה כיצד להמשיך בעבודה, מאחר שהעלויות נהיו הרבה יותר מכפי שחשבו מתחילה.

בדברים אלו אנו פונים אל הקוראים, שכבר יודעים את גודל החשיבות של עשיית העירובים המהודרים שיקחו את ההזדמנות הזאת לתרום בעין יפה ולסייע לעשיית עירוב בשכונה חרדית, שגם מתארחים בה משפחות רבות מאוד, וכל מי שיטול חלק במצוה זו, יזכה בזכות גדולה מאוד, של שמירת שבת קודש כהלכה, של אלפי נפשות. ובזכות המצוה יבורכו כל המסייעים בכל הברכות, ברוחניות ובגשמיות, ויראו נחת רוח מכל משפחותיהם.

חדש! ניתן לתרום בכרטיס אשראי במאות בתי כנסת ברחבי הארץ במכשירים של "נדרים פלוס"

רכוש את אוצר הגליונות

הספר "תיקוני עירובין" 55 ש"ח בלבד

ניתן להזמין משלוח חינם עד הבית

(ספרא) בטל: 054-8539022

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי

קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות
המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 104
אלול תשע"ו

שכונות רבות מתעוררות לעשות עירובים שכונתיים

בחודשים האחרונים ניכרת עליה גדולה בדרישת ציבור האברכים, לעשות עירובים שכונתיים כשרים, ולא לסמוך על עירובים עירוניים, שמחמת ההכרח שצריכים לכלול את כל העיר ואת הכבישים הראשיים, ומחמת הקושי באחזקתם, הם נתונים לכמה מחלוקות גדולות בפוסקים, וכשרותם אינה פשוטה כלל.

יש שכונות שעדיין אין בהם עירוב שכונתי, וכבר הרבה שנים דיברו על הצורך בעירוב שכונתי, והתחילו לאסוף כסף, אבל כמה פעמים העשיה נעצרה ולא הגיעה לידי מעשה, מחמת כל מיני סיבות. בהתחלה לא ידעו בכלל מה הם צריכים לעשות, מי יתכנן את העירוב שיהיה ע"פ הלכה. ואחרי שכבר שמעו על ת"ח מסוים, והוא בא והשקיע זמן, לתת תכנית כללית מה בערך צריך לעשות, ועל איזה אזורים ורחובות להתפרס, שוב נעצר הענין כאשר לא היה להם פועל שיודע את מלאכת העירובין. לפעמים הבעיה היא מתושבים שמתנגדים להקמת העירוב, אם זה באופן עקרוני, או כדי שהעמוד לא יעמוד ליד ביתם. דברים רבים כרוכים בתכנון ובעשיה של העירובים השכונתיים, ובהרבה מקרים האברך שהתחיל עם הענין, הפסיק באמצע והתיאש מכל הענין, מחמת גודל ההשקעה והקשיים שנערמו בדרכו.

למרות כל הקשיים, ולמרות ההשקעה הגדולה הכרוכה באיסוף הכספים למען העירוב, מוצאים בהרבה שכונות אברכים יקרים יראי שמים, שאיכפת להם, שהם רוצים ליטול לעצמם את הזכות הגדולה, של עשרות או מאות המשפחות שמטלטלות מידי שבת בשבתה, ואינן יודעות את חומרת הטלטול כשהעירוב מפוקפק. ככל שהאברכים מתעניינים יותר, מדברים יותר על הצורך הגדול בעירוב שכונתי, רואים יותר ויותר מקומות שמתארגנים לעשות את העירוב.

בזמנינו יש הרבה מקומות בארץ שמתגבשות קהילות חדשות של אברכים, ויודעים שיש במקומות כאלו קושי מסוים לסמוך על נושאי הכשרות והדת, ומתאמצים ללכת רחוק לחנויות כשרות, ונמנעים מלקנות דברים מסוימים, ונמנעים מלהיכנס לחנויות או רחובות פרוצים, אבל במיוחד בנושא העירוב קשה מאוד להיזהר, כיון שאי אפשר להשיג אותו במקום אחר, צריכים אותו דוקא ליד הבית, דוקא במקום הבעייתי. ולכן רבים נאלצים שלא למחות בבני ביתם שמטלטלים, וקשה להם ללמדם להימנע מהטלטול.

אבל צריך לחזור ולהדגיש שהעירובים הפשוטים אין בהם רק שאלה של חומרא, אלא שאלות של עיקר הדין, וחייבים לדאוג שיהיה עירוב שכונתי, ולא לטלטל כשאין עירוב שכונתי.

התרחבות "מוקד העירוב"
לעשיית עירובים שכונתיים בארץ הקודש

במוקד העירוב מוסיפים להשקיע בחודשים אלו בהתרחבות העירובים השכונתיים, גם בשכונות שנמצאות מחוץ לערים החרדיות, בכל רחבי הארץ.

בימי בין הזמנים עסקו עובדי מוקד העירוב בהקמת עירובים שכונתיים בכמה ערים בארץ, בירושלים בבני ברק ובנתניה. כמו כן עומדים על הפרק עוד עירובים שכונתיים בערים אחרות, הממתינים לרגע שיזכו להקים את העירוב.

מבררים לפני קניה ושכירות דירה,
האם יש שם עירוב טוב

יש להוסיף ולציין שבזמן האחרון נוסף חידוש גדול, בענין דרישת האברכים לעירוב שכונתי, עד כדי שאנשים שבאים לקנות דירה, מתקשרים למוקד העירוב לשאול אם יש שם עירוב מהודר. בחודש האחרון היו לפחות שנים ששאלו על עירוב לצורך רכישת דירה או שכירות דירה, השואל בענין רכישת הדירה, התעניין על מקום מתחרד, שכבר דיברו על כך שצריך עירוב שכונתי, אלא שהענין התעכב כבר כמה וכמה חודשים, מחמת חסור תקציב. ולכן אין שם כעת עירוב שכונתי, אלא רק את מה שיש מסביב כל העיר יחד, שהוא מאוד בעייתי, וצריך להימנע מלטלטל בו גם לנשים.

השואל שמע את הדברים, ואמר שאם כך הוא יחפש לו דירה בעיר אחרת, ובמקום אחר שיש בו עירוב כשר. והנה טענה זו נזכרה בגמרא באותו ענין בדין קצת אחר, שחז"ל תקנו שגוי אוסר ופוסל את העירוב של הפת, אע"פ שבעצם דירת גוי אינה אוסרת, אלא כדי שלא ילמד ממעשיו (גמ' עירובין דף סב:), כלומר, שאדם יעדיף לגור במקום שכולו אנשים שומרי תורה ומצוות, ולא לגור בשכנות עם גוי, כדי שהוא יוכל לטלטל בשבת מחוץ לביתו, אל החצרות והרחובות כאשר הן מוקפות כדין. במקרה הנזכר האברך לא נמנע בגלל הנושא של חז"ל שיש שם חילונים וח"ו שמא ילמד ממעשיהם, [עי' במשנ"ב בהלכות עירובין (סי' שפ"ה שעה"צ ס"ק ב') מש"כ בענין זה נפק"מ לדינא בדין תינוקות שנשבו, שיש חשש שילמד ממעשיהם למרות שאינם כגויים], אלא האברך נמנע בגלל הנושא של כלל העירוב, מצד היקף המחיצות. אבל בכל זאת רואים שהמודעות לנושא העירוב גדלה ב"ה כל כך, שאנשים מחפשים לגור במקום שיש עירוב.

במקרה זה, המשיב במוקד העירוב כבר היה באותה שכונה ועשה תכנית לעירוב שכונתי, אלא שכאמור הענין התעכב, ולכן הוא אמר לאותו אברך ששאל אם כדאי לקנות שם דירה, שכפי הנראה יהיה שם בעתיד עירוב שכונתי, אלא שצריך יותר לדרבן את העסקנים לפעול בענין זה. ולכן המוקד הפנה אותו למי שהתעסק בתכנית העירוב, בתקוה שאם הוא ישמע שהדבר מונע מאברכים לבוא לאזור, הוא יתאמץ בשביל כך הרבה יותר. כעת בשבוע זה, לאחר פחות מחודש מפנייתו של האברך, היתה סיעתא דשמיא בדרך אחרת, והתקבל סיוע לכל התקציב הנצרך, ובעז"ה עומדים לבצע את הקמת העירוב השכונתי.

תקנת חז"ל שלא יגור במקום של גוי ומומר

המצב הזה שאברכים שבאים לשכור דירה או לקנות, מבררים על כשרות העירוב היה כבר כמה פעמים גם בבני ברק, למרות שיש עירוב

שכונתי ברוב האזורים, אבל יש מקומות בודדים עם חילונים שלא שכרו מהם, ולכן אברכים ברזו והעדיפו את האזורים שכולם חרדים, ולא את האזורים המעורבים. המצב הזה, הוא קיום אמיתי של תקנת חז"ל, שביטלו את העירוב במקומו אלו, על מנת שאנשים לא יגורו בהם. אולם נתנו גם אפשרות לשכור מהגוים והמומרים, כיון שידעו שיש מצבים שאדם צריך לגור שם, וגם יש ענין שצריכים שיהיו עוד שכונות לחרדים, והדרך היא רק באופן שבאים בזמן שעדיין יש גויים או מומרים. מ"מ בעירוב מצאנו שחז"ל תקנו תקנה מיוחדת כדי שישתדלו שלא לגור במקום שיש גוים או מומרים.

לפי זה היה מקום לדון בדברי הגינת ורדים, שכתב לחדש שבזמן הזה בטלה תקנת חז"ל של שכירות מגוי, ואפשר לערב, כיון שבלא"ה דרים במקומות של גויים, והממשלה אוסרת לגור לבד [בזמנם], וסברא זו מצאנו לגבי הלואה הרי בית מגוי, שמדרבנן אסור להלוות לגוי בריבית כדי שלא ירבה להתעסק עם גוים, וכתבו הפוסקים ובזה"ז נהגו היתר, מחמת שבלא"ה גרים בין הגוים. וידוע שלגבי עירוב הפוסקים לא הסכימו להקל בזה, כמ"ש השבט הלוי (ח"ו סי' צ"ד אות י"ד) שמרן החת"ס דחה סברא זו בשתי ידים, ומ"מ היו אומרים את זה למקומות שאין שום אפשרות לשכור מהגויים והמומרים, שבכל זאת לא ימנעו מלעשות היקף כהלכתו, כדי שעכ"פ יהיה את שיטת הגינת ורדים. והנה לפי המצב כיום, שאברכים מחפשים ומברררים על מקום שאין בו מומרים, הרי לכאורה התבטלה סברת הגינת ורדים לגמרי, שהרי אנשים באמת נמנעים מכח תקנה זו, שלא לגור באותם מקומות שיש גוים ומומרים, ויש את האפשרות לגור במקומות שכולם שומרי שבת. וצ"ע למעשה.

באחד מהעירובים השכונתיים שנעשו בימי בין הזמנים, היו שני אחראים ת"ח הבקיאים בדיני עירובין המעשיים, עם החומרות וההידורים לצאת ידי כל השיטות שהובאו להלכה. ובהרבה מקומות היה דיונים הלכתיים ופתרונות מיוחדים, כדי שהעירוב יהיה מהודר כראוי. באחד המקומות תכננו לעשות צורת הפתח ברחוב לסיים את העירוב, אלא שהעמוד יוצא סמוך לגדר נמוכה, שאין בה גובה י' טפחים. ואם כן אין המשך למחיצות הערוב, והעירוב נחשב פרוץ. לכן הוסיפו עוד צורת הפתח בשטח הסמוך, [שטח ריק שמיועד לגינה, ובינתיים ילדים עוברים בו], וצורת הפתח משמשת במקום מחיצה, על הצד השני של השטח, שבו יש גדר בגובה י' טפחים.

שימת לב להשלמת מחיצה בסמוך ללחיים

והנה כאן התעוררה להם בעיה, משום שהגדר הנמוכה [שצורת הפתח השניה הנ"ל עוברת עליה], נמצאת בסמוך לעמוד, וא"כ אי אפשר להעמיד את הלחי אלא מעבר לגדר, וישאר רווח בין הלחי לעמוד כעובי הגדר. [ואם בכל זאת ידחקו את הלחי בין העמוד לגדר, הרי כיון שהלחי צמוד לעמוד, הוא קרוב להיפסל, כי ברגע שהעמוד יתעקם מעט לכיוון החוט, הרי החוט יתחיל אחרי המקום שמעל הלחי, והלחי לא יהיה מתחת החוט, אלא מתחת העמוד].

השלמת גובה המחיצה בין העמוד ללחי, וצירוף הקיר הסמוך

והנה עובי הקיר הנמוך הוא כשלושים ס"מ, וא"כ הרווח בין הלחי לעמוד הוא יותר מג' טפחים, ובדרך כלל יוצא שיש עוד מעט רווח בין העמוד לקיר [בשביל יציקת הבטון שתחתיו], א"כ הרווח מגיע גם לד' טפחים לשיעור הגרח"נ, ובדין זה כתב המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק כג) שאם בסמוך ללחי של צורת הפתח יש פירצה, [מקום שאינו סגור במחיצה גבוהה י' טפחים]. נחלקו האחרונים האם הוא כשר, ובשעת הדחק יש לסמוך להקל, ולכתחילה בודאי נכון לחוש להחמיר אפילו ברחוק ג' טפחים מן הכותל, עכ"ל המשנ"ב. ולפ"ז מקום עובי הקיר, הוא עצמו פירצה בין הלחי לעמוד, שרק מהעמוד והלאה מתחילה צורת הפתח הבאה הממשיכה את גבול העירוב.

לכן כדי להכשיר את העירוב, היו צריכים להשלים במחיצה גבוה י' טפחים, מהעמוד עד הלחי. והנה כאשר גובה הקיר ה' טפחים, היה ראוי שיספיק להשלים מעליו ה' טפחים נוספים, אבל זה דוקא כאשר משלימים את אורך המחיצה, משא"כ כאשר המחיצה היא לרוחב עובי הקיר, לא מספיק להשלים ה' טפחים, אלא צריך שיהיה י' טפחים מעל הקיר. וכך ידוע בין העוסקים בעירובים, ובמקרים כאלו עושים כביכול עמוד קטן מעל עובי הקיר באמצע, באופן שמגיע לגובה מטר, והוא לבוד לעמוד, וממנו יש פחות מג' טפחים עד מקום הלחי.

באותו זמן היה שם גם אחד הבודקים של מוקד העירוב, והציע להם שבמקרה זה מספיק להשלים ה' טפחים בלבד, כיון שהעמוד והלחי קרובים אל ראש הכותל, וא"כ הברזלים יצטרפו עם ראש הכותל, ויהיו ביחד י' טפחים. אלא שהוא עצמו עורר שאלה מורכבת, שאם תהיה מחיצה בין הלחי לעמוד, יוצא שהעמוד אינו כשר כלפי צורת פתח זו, כי המחיצה מחלקת אותו באמצע, אלא צריך לעשות את המחיצה מאחורי הלחי, כביכול מחוץ לעירוב, ואז השלמת המחיצה לא תהיה סמוכה לראש הכותל, ושוב יצטרכו י' טפחים מעל המחיצה. הת"ח עמדו והתפללו זמן רב, מה הדין במחיצה שרק החלק התחתון שלה [הקיר הנמוך] בתוך הפתח, ואילו החלק העליון [הברזלים] מחוץ לפתח, או להיפך, שהחלק העליון בתוך הפתח, והחלק התחתון מחוץ לפתח.

העובדים התעכבו זמן רב, עד שיחליטו איך לעשות בצורה הכי טובה, ולבסוף הבודק של מוקד העירוב הכריע, שהטעם שרוצים שגם העמוד יהיה כשר כשיש לחי, היינו מחשש שהלחי יפסל, כגון שמשהו יפגע בו או יחתוך אותו, ומסתבר שבמקרה כזה גם הברזלים המחוברים ללחי ירדו, ולא תהיה מחיצה כלל, ולכן מחמת ההכרח, לא צריך לחשוש כעת מפני המחיצה שבין הלחי לעמוד.

השלמת מחיצה בין העמוד למחיצה של דין גוד אסיק

במקום נוסף היה ג"כ צורך להעמיד את העמוד רחוק מהקיר, במקרה זה השתמשו בחלק העליון של השטח, והיה מסביבו קיר גבוה י' טפחים. בציור כזה המחיצה היא ע"י דין גוד אסיק, שכביכול הקיר שלמטה גודר את החלק העליון, וצריך שהעמוד יהיה סמוך תוך ג' טפחים לשפת הקיר החיצונה, שהיא המחיצה. וכיון שנשאר מרחק של כשישים ס"מ, היו צריכים להעמיד ברזלים בגובה מטר, כדי שתהיה מחיצה מהעמוד עד מקום הקיר. וכיון שבשישים ס"מ יש יותר משיעור שני פעמים לבוד, לא מספיק להעמיד ברזל אחד, אלא העמידו שני ברזלים, ע"י העובד המקצועי, שהתקין אותם בצורה חזקה וטובה.

השלמת מחיצה מהעמוד עד גוד אסיק מהקיר התחתון

אלו הם חלק מהדברים, שבעירובים השכונתיים זקוקים לדעת הרבה פרטי הלכות, מפני שהם מקפידים גם על פירצות קטנות, ועל פרטים רבים בהלכה, וכן מקפידים לשתף מחיצות בין צורות הפתח [כדי שיהיה רוב מחיצות]. ולכן חשוב להקפיד לעשותם, ע"י ת"ח הבקיאים במיוחד בנושא הלכתי זה, ויודעים לשים לב לפרקטיקה החשובה מאוד בהתקנת העירובים.

חדש! ניתן לתרום בכרטיס אשראי במאות בתי כנסת ברחבי הארץ במכשירים של "נדרים פלוס" וכן במכשירי "קהילות"

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 105
אלול תשע"ו

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

השלמת עירוב שכונתי חדש

בשבוע זה זכינו בס"ד שעובדי "מוקד העירוב" השלימו עירוב שכונתי חדש במרכז העיר "נתניה", ברחובות גבע – אצל, עם חלק מרחוב פתח תקוה, ושאר הרחובות שביניהם, עד גבול כביש החוף. העירוב כולל שטח גדול מאוד, ובו גרים כמה עשרות משפחות של אברכים.

העירוב הזה לא נעשה ביום אחד ולא בחודש אחד. למרות שהקמת העירוב נעשתה תוך זמן קצר, ההכנות והתכנון שלו ארכו זמן רב. לפני כשנה החלו האברכים באיסוף התרומות להקמתו, עד שהגיעו לרוב הסכום הנדרש. לפני כמה חודשים הזמינו את מוקד העירוב לתכנן את העירוב, ולבדוק היכן יש אפשרות להעמיד את עמודי העירוב של צורות הפתח, ובאיזה מקומות אפשר להשתמש בגדרות של חצרות ובקיר האקוסטי. לאחר השלמת התכנית, ביקשו לשנות כדי להכניס עוד כמה רחובות, שוב הגיע מוקד העירוב ובדק את האפשרויות, לאחר זמן הגיעו למסקנה ובחרו אחת מהאפשרויות, ואישרו את התחלת עשיית העירוב. במהלך העבודות שוב נתקעו בספק הלכתי שכולל גם ענין פרקטי שאכמ"ל, המתינו כמה ימים עד שהנוגעים בדבר החליטו, ושוב באו העובדים והשלימו את העירוב.

קשיים רבים בהקמת עירוב שכונתי, וההצלחה בס"ד

הקמת עירוב חדש, הוא דבר מורכב ומתמשך, ובהרבה מקרים האברכים חושבים להתאיש לאור הקשיים של התכנון, ובקשת רשות שכנים, איסוף כספים ופיקוח הלכתי. בדברים אלו אנו באים לתוך ולסייע ביד כל העוסקים, וללמד מתוך הנסיון, שגם במקומות שלא היה נראה סיכוי, וגם במקרים שנתקעו, לקח קצת זמן עד שהמשיכו, ובסוף הצליחו בס"ד להשלים את העירוב.

פעמים רבות יש תלונות המעכבות את עשיית העירוב, והצוות של מוקד העירוב כבר רגיל בהם ומשתדל לרצות את התושבים, ופעמים רבות משנים קצת את התכנית, בתוך כדי ההתקנה, מכיון העירובים שכונתיים הם בתוך העיר וסמוכים לחצרות, כמעט שאין יום של עבודה ללא תלונה.

בימי בין הזמנים נסעו עובדי מוקד העירוב לשפץ עירוב שכונתי באחת הערים שאינן חרדיות, בתוך כדי שעבדו בהתקנת הלחיים, עצרו אותם בפתאומיות ארבעה ניידות של פיקוח עירוני, ושיטור עירוני, על התקנה שאינה חוקית בשטח העיר. צוות מוקד העירוב נערכו מראש לתלונה כזו, ולקחו מראש אישור ממשרדי העיריה, ולאחר משא ומתן ארוך כחצי שעה השתחררו בס"ד ללא קנס, אך העבודות כבר לא המשיכו באותו יום. ולבסוף התברר שחשדו אותם בהתקנה אחרת שנעשתה במקום סמוך ללא אישור, והיא גרמה חשד על התקנת העירוב. בס"ד יצאו בנזק קטן יחסית. ועומדים כעת להמשיך בהשלמת עירוב זה.

בימים אלה עומדים לפני צוות מוקד העירוב לבנות ולהשלים שלשה עירובים שכונתיים באזורים מתחרדים [שעדיין אינם מסודרים מצד שכירות רשות של מחללי שבת], ועוד שני עירובים שכונתיים בשכונות חרדיות, [אחד מהם לחלק ולהפריד מקום שיש בו מחללי שבת]. אנו מתפללים ומקוים שההתעוררות הגדולה לעירובים שכונתיים, תמשיך ותגדל בעז"ה גם בשנה הבעל"ט, ונזכה להמשיך לזכות את הרבים גם בלימוד הלכות עירובין, בגליונות ובשיעורים ועוד, וגם בקיום ההלכות המעשיות, בהוראות הלכתיות ובמענה הטלפוני, והקמת עירובים כשרים ומהודרים.

גם בעירובים שכונתיים יש שנדחקים להקל

במסגרת בדיקת העירובים השכונתיים ברחבי ארץ הקודש, הגיע הבודק של "מוקד העירוב", לאחת הערים בצפון, שבעשור השנים האחרונות מתמקמת שם קהילת חרדית גדולה, המונה כיום עשרות משפחות אברכים, עם מוסדות וכוללים, ומשקיעים הרבה בהתפתחות הקהילה, וגם בענין העירוב הם השקיעו הרבה מאמצים, לתקן אותו כראוי למשפחות הקהילה. מפני חוסר התקציב, הם הלכו בשלבים איטיים, ועדיין הם באמצע המלאכה. בהתחלה הם הצטרפו לבודק העירוב של העיר, וסייעו לו לתקן את הגבול העירוני באזור של השכונה. כמו כן הביאו ת"ח שיאמרו האם הוא עשה כהלכה, והוסיפו לחלק את אזור השכונה משאר חלקי העיר.

בשלב שני הזמינו את מוקד העירוב לתכנן כיצד להפריד את השכונה מהכביש הראשי שעובר בעיר, שהוא כביש בין עירוני מרכזי (כביש 65), ויש בו חשש איסור רשות הרבים יותר חמור, [שגם לדעות שצריך שישים ריבוא, כתב הרמב"ן והובא בביאור הלכה (סי' שמ"ה ס"ז) שדרך מעיר לעיר נחשבת מסורה לשישים ריבוא]. וכעת הם מתכוננים לקראת השלב הבא, להיפרד יותר מהעירוב העירוני.

הבודק שאל את האחראי באותה שכונה, מה הוא אומר כיום על כשרות העירוב, לאחר ההשקעה המרובה שמשקיע בבדיקתו ותיקונו מידי יום שישי. אמר האחראי ע"פ ההנחיות שקיבל מרבני השכונה, העירוב עדיין אינו כשר לכתחילה, ובעיקר מצד הבעיה של הגוים והמומרים הגרים ביניהם.

ולכן הוסיף האחראי ואמר שהוא מתפלא על המשפחות שבאו בבין הזמנים וטלטלו בעירוב הזה, בשלמא מי שגר כאן כל השנה, ובלי לסמוך על העירוב, האשה לא תצא מהבית בשבתות, מוכרח לסמוך על קולות, באופן שהרבנים מתירים לסמוך עליהם בעת הצורך, אבל אדם שבא בשביל נופש, מי התיר לו להקל סתם, שיחזור לביתו לשבת ויבוא בימי החול.

הבודק של המוקד הצדיק את ההסתכלות שלו, אך האחראי לא הסתפק בזה, ושאל את הבודק מה יש לו לומר על אותם אנשים, שמקילים לטלטל במקומות הנופש, בעירובים שאינם בדרגה שהם רגילים בה. והנה הטענה נכונה, אלא שאנשים רבים אינם שמים לב להבדל, וסבורים שאם יש עירוב במקום שגרות משפחות חרדיות, מסתמא הוא ברמה הטובה הנצרכת. האחראים והאנשים שעוסקים בעירובים, יודעים שיש הבדל גדול, ולא כל דבר שאפשר לעשות בשכונה חרדית, ניתן לעשות בשכונה מתחרדת, או מעורבת [וכל שכן בישובים]. ובכל זאת במשך הזמן משקיעים יותר ויותר, ובעז"ה גם במקומות כאלו יגיעו לרמה טובה ומהודרת.

גוי נתלה על צוה"פ ועיקם אותה

במהלך הסיור הראה האחראי לבודק מקום מסוים שהתעוררה לו שאלה בכשרות צורת פתח. באחד המעברים עשו צורת הפתח מברזל, ואחד מהגויים הגרים באזור הבין שניתן לעשות עם זה התעמלות. הוא נאחז בידיו בקנה העליון, עלה וירד, עם כל משקלו הכבד. תוך זמן קצר הוא הבין שלא כדאי לו להמשיך במעשה זה, כי עוד מעט הברזל יפול יחד איתו. לאחר מעשה הגיע האחראי וראה שהברזל התעקם כלפי מטה, והוא שוקע מראשי העמודים. שאל האחראי האם צורת הפתח במצב כזה עדיין כשרה, או שאינה כשרה.

והנה המשנ"ב דיבר בנושא דומה לזה, כאשר עושים את העירוב מחוטים הקשורים מעל ראשי העמודים, והביא (בסי' שס"ב שעה"צ ס"ק נ"ו) את דברי המשכנות יעקב, שאם החבל אינו מתוח בחזקה, ונכפף למטה בעיגול, יש ליזהר לתקנו. והחזו"א (סי' ע' סק"י) נוקט שבמצב שהחוט נכפף למטה מראשי העמודים הוא פסול, מפני שיוצא שהאמצע של החוט אינו בקו יחסי מעל ראש העמוד, אלא בגובה צידי העמודים, ויש לו דין צוה"פ מן הצד. ולמרות שראש החוט ישוב מעל העמוד, מ"מ האמצע ג"כ צריך להיות בגובה שמעל ראש העמוד. לפי דין זה, הוא הדין במקרה שהברזל נכפף, ואין הבדל בין צורת הפתח עם חוט, לצורת הפתח מברזל, בשניהם יש לקנה העליון דין משקוף, והוא צריך להיות מעל גובה ראש העמוד. וא"כ במצב כזה, המשנ"ב מפקפק בכשרות צורת הפתח, והחזו"א פוסל את צורת הפתח, ובודאי שצריך לתקן אותה.

[דרך אגב יש לציין, שבמקרה זה הברזל היה מידי דק, פחות ממה שרגילים לעשות בצורות פתח כאלו. וראוי להקפיד להשתמש בברזלים עבים כמקובל, כדי שיעמוד זמן רב. לתועלת העוסקים בעירובין, נציין שהעובי המומלץ הוא, פרופיל 40x40 מ"מ, עובי 2 מ"מ].

פירצה אחת בעירוב שהרבים בוקעים בה והעומד מרובה

אמנם במקרה זה הפסול של צורת פתח זו, לא גרמה לפסול לגמרי את העירוב, מפני שהיא פחות מי' אמות, ואפשר לדון בה שהעומד מרובה על הפרוץ. אלא כיון שעוברים בה רבים, אין היתר של עומד מרובה (כמ"ש השו"ע סי' שס"ה ס"ב, וע"ש במשנ"ב בדין רחובות של זמנינו), ולכן מקפידים לעשות בכל המעברים הקטנים צורות פתח. ומ"מ באופן שכל העירוב סגור במחיצות וצוה"פ ויש רק פתח אחד שאין בו צורת הפתח, ניתן לדון עומד מרובה למרות שהרבים בוקעים, כמבואר בגמ' (עירובין דף ה:) שכמו שלחי מועיל בצד אחד, [גם במבוי מפולש אם כנגדו יש צורת הפתח], כך עומד מרובה מועיל בפתח אחד. אלא שנחלקו הפוסקים האם דין זה נאמר רק בפתח הראשי של המבוי, או גם בפירצה שהרבים בוקעים בה, ובביאור הלכה (שם ד"ה צריך) הביא כמה שיטות ואת דעת הבית מאיר שאוסר, וסיים בצ"ע.

והחזו"א (סי' ס"ה ס"ק כ"א) הכריע כדעת האבן העוזר שאינה אוסרת. והוראת הרבנים לכתחילה לתקן בצורת הפתח, כיון שהמשנ"ב נשאר בצ"ע. ובדיעבד אין לפסול את העירוב, ויש להוסיף סיבה נוספת שלא סומכים על דין זה לכתחילה, משום שמשאירים אותו בשביל פירצה שלא הבחינו בה, או כגון זו שהתקלקלה ועדיין לא הספיקו לתקן אותה. וכן יש לנהוג בכל מקום, לעשות צורת הפתח כשרה, בכל מקום שהרבים בוקעים ועוברים בו.

צורת הפתח ארוכה גורמת שהחוט ישקע מראשי העמודים

בשבועות אלו היה הבודק בעיר אחרת בעירוב עירוני, שהחוט היה רפוי, והאמצע של החוט שקע וירד כלפי מטה הרבה מאוד. הבודק ציין שהבעיה שם היתה מחמת שהמרחק בין העמודים היה יותר מחמישים מטר, בזמן שהמרחק המומלץ הוא כשלושים מטר. ולכן הורה להם להוסיף עמוד באמצע. [בתמונה רואים את העמוד שהתקינו באמצע, לפני שהעבירו את החוט עליו, וניכר כמה האמצע של החוט שוקע כלפי מטה].

צורת הפתח ארוכה שהחוט שוקע כחצי מטר והוסיפו עמוד חדש

בשבוע האחרון התנדב אחד האברכים לנסוע לאותה עיר, ולקשור חוטים חדשים לעמודים חדשים שהתקינו שם. האברך היה מסור מאוד, ועבד במשך כמה שעות וקשר כארבעים חוטים, שהם למעלה משני קילומטרים מהיקף העירוב.

ברכותינו מסורות לכל העוסקים, בכל מקום ומקום, שיזכו להמשיך בהשקעה בתיקון העירובים, ויגיעו לרמה הכשרה והמהודרת, בלי צורך להקל בדברים שההלכה להחמיר בהם. ויזכו כל העוסקים, וכל המסייעים בממונם, לראות נחת דקדושה מכל יוצאי חלציהם, ויראו ברכה בכל מעשי ידיהם.

מסגרת הסוכה מעל צוה"פ של העירוב

בין השאלות שהגיעו בשבוע האחרון למוקד הטלפוני, היו כבר כמה שאלות שבאו בעקבות עשיית הסוכות. ביום שישי התקשר האחראי באחד העירובים השכונתיים בבית שמש, ושאל שאלה שהתעוררה לו בבדיקת העירוב, והיא מלמדת על העירנות הגדולה של אותו אחראי מסור. באחד המקומות בעירוב יש לו צורת הפתח אחת נמוכה שעומדת בחצר של בית כנסת, וכעת גילה בבדיקת העירוב שבית הכנסת התחיל בהכנה לבניית סוכה גדולה, ועשה באותו מקום מסגרת ברזל שעליה יכריבו את הדפנות, ואולי גם את מעמידי הסכך. בינתיים יש רק עמודי ברזל, ועליהם שוכבות קורות ברזל, והם יוצרים כעין צורת הפתח, שאמנם לא נעשו לשם צורת הפתח, אבל יש להם את כל התנאים ההלכתיים הנדרשים לכך. מתחת לאותם ברזלים עוברת צורת הפתח של העירוב, בכיוון שונה מהברזלים, כלומר הצוה"פ של העירוב עוברת (לדוגמא) ממזרח למערב, והצו"פ שנוצרה בברזלים עוברת מצפון לדרום. שאל האחראי האם במצב כזה נפסלת הצוה"פ של העירוב, או לא.

צורת הפתח מתחת צוה"פ

והנה בדין צוה"פ מתחת צוה"פ בצורה הנ"ל, כתב השונה הלכות (בסוף הספר בהערות לסי' שס"ב דין ע"ט) ששמע בשם מרן החזו"א ששתיהן פסולות. וההסבר הוא, ע"פ המבואר בחזו"א (סי' ע' ס"ק י"ח) שמחיצה שמחלקת באמצע הפתח, פוסלת את צוה"פ, כיון שכל צד נידון לעצמו, ויוצא שבכל צד יש רק חצי צוה"פ. לפי זה גם כאשר יש צוה"פ מתחת צוה"פ, הרי הצוה"פ התחתונה נחשבת מחיצה שמחלקת את הצוה"פ העליונה. וזה טעם לפסול את העליונה. אולם כמו כן ניתן לומר שהעליונה פוסלת את התחתונה, משום שאפשר גם לומר הפוך, שהעליונה היא מחיצה שמחלקת את חלל התחתונה, כיון שדין צוה"פ הוא כאילו כל החלל סתום במחיצה, וזה מחלק גם את הצוה"פ שמתחתיה. אמנם מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, תמה שם על הסברא לפסול את התחתונה, וי"ל שסברתו כי אחרי שהתחתונה פוסלת את העליונה, הרי אין צוה"פ עליונה שתחלק ותפסול עוד, וכיון שהתחתונה שלימה ואין בתוכה כלום, אמרינן שהיא צוה"פ שמחלקת את העליונה, ולא להיפך. ועיין.

לפי דין זה יוצא, שבמקרה הנ"ל שצורת הפתח של העירוב נמצאת מתחת הברזלים שיוצרים צוה"פ, הוא המקרה שמרן החזו"א אמר ששתיהן פסולות, ומרן הגרח"ק שאל על סברתו. ולמעשה הוראת הרבנים לנקוט כדברי מרן החזו"א ולהחמיר ששתי הצוה"פ פסולות. וא"כ לכאו' יש צורך לתקן צוה"פ אחרת לעירוב.

צוה"פ שנעשתה למטרה אחרת

אולם המשיב במוקד העירוב אמר לאחראי, שיש לו כאן טעם אחר להקל, לפחות בצירוף הנידון הנ"ל. דהנה הברזלים שנעשו לצורך העמדת הסוכה, לא נעשו לשם פתח, אלא לצורך בנין, ומקרה זה נקרא בפוסקים בהלכות מזוזה, שער שנעשה "לחיזוק תקרה", ולהלכה פתח כזה אינו מחייב במזוזה. ובהלכות עירובין דין זה נקרא בפוסקים "צורת הפתח שנעשית מאליה", כלומר שלא נעשתה לשם צוה"פ, והאריכו בזה האחרונים לגבי הנידון האם אפשר להשתמש בעמודי הטלגרף (הטלפון) לצורת הפתח, והמשנ"ב (סוס"י שס"ב) ציין לדבריהם אך לא כתב דעתו בזה. והחזו"א (סי' קי"א סק"ה) כתב שצוה"פ שנעשית למטרה אחרת, יכולה להיות כשרה אם יחשבו עליה מלפני שבת שתהיה לשם צוה"פ, [למרות שהיא כבר עשויה, ואף כאשר החושב עליה אינו הבעלים], אבל מבואר מדבריו שאם לא חושבים עליה שתהיה צורת הפתח, אין לה דין צוה"פ. [ועי' בביאור הלכה (סי' -) שהביא שהפמ"ג הסתפק האם צוה"פ שנעשית מאליה צריכה מחשבה, וצ"ע אם כוונתו גם בדבר שלא משמש לכניסה כלל, כמו חוטי הטלגרף וברזלים לדפנות]. ולפ"ז כיון שהברזלים נעשו למטרה אחרת, להעמיד את דפנות הסוכה, אין להם דין צוה"פ, ואינם יכולים לפסול את הצוה"פ של העירוב, כל זמן שלא חשבו עליהם לצוה"פ.

למעשה אמר המשיב לאחראי שהדעות קצת חלוקות בין הרבנים, האם לסמוך על השיטות שצוה"פ שנעשית מאליה, לא נחשבת צוה"פ גם לקולא, או שמא צריך לחשוש לחומרא לשיטות באחרונים שהכשירו אותה. ועי' בספר בינת שמחה שהחמיר וחשש לזה מאוד. לאחר מכן העברנו את השאלה לאחד מרבני העירובים, שהורה שאפשר להקל בזה. וכאמור יש מחמירים. [ויש מקרים שיש צירופים נוספים, כגון שהמסגרת והעמודים אינם סמוכים לקיר כלשהו, וצוה"פ שאינה סמוכה לכותל פסולה לדעת כמה אחרונים].

דין פי תקרה יורד וסותם בתחתית סוכה

שאלה נוספת שהגיעה למוקד, במקרה שהיתה סוכה על ברזלים בקומה גבוהה, ורצו להשתמש בה ליצור דין פי תקרה יורד וסותם כלפי השטח שלמטה ממנה בחצר. שאל השואל האם תקרה כזו כשרה לדין פי תקרה.

דין פי תקרה בתחתית הסוכה

מחוסר מקום בגליון, התשובה תבוא בעז"ה בשבוע הבא, ובינתיים ניתן לקוראים לעיין בדין פי תקרה שאינה חלקה.

במאמר המוסגר, שמחנו לקבל תלונה על קיצור הגליון, מהרבה קוראים החפצים ללמוד ולהחכים בדיני עירובין המעשיים, ומבקשים לחזור לגליון ארוך, עשיר ומגוון, גם אנו מקוים שנוכל להמשיך ולהאריך, ולא חסר שאלות וסיפורים, אולם לע"ע הגליון יוצא במתכונת זו, ויה"ר שיהיה לתועלת, ונזכה להגדיל תורה ולהאדירה.

בדיקת גגות הבולטים מעל הסוכה

לקראת ימי חג הסוכות, רבים מבקשים להשתמש במכשיר המיוחד של העירוב, לדעת עד כמה נמשכת בליטת הגג והסכך הפסול לתוך הסוכה. ומכיון שההשתמשות במכשיר כרוכה בידע ואימון מסוים, אי אפשר לכל אדם לבדוק לבדו. לכן מוקד העירוב יעמיד בעז"ה שליחים שיצאו לאחר יום כיפור, לבדוק בבתים שמעוניינים בכך. הבדיקה בתשלום 50-30 ש"ח.

כמו כן תינתן הדרכה למעוניינים לעשות עירוב לחצר, כדי לטלטל בשבת חוה"מ מהבית לסוכה שבחצר. [וכן ביו"ט לענין הוצאה שלא לצורך].

המעוניינים ירשמו בטל' 0548483320.

חדש! ניתן לתגבר בטלפון: 03-7660505 שלוחה 323

מוקד העירוב השכונתי

קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון שאלות הלכתיות
המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 106
אלול תשע"ו

עשרות תגובות על פרסום ראשי העמודים החדשים

בין ציבור הקוראים, יש אנשים רבים שמעונינים לסייע ולעזור ברעיונות לפתרונות חדשים, שישמשו להידור ושיפור מערכות העירובים ועשייתם. דבר זה גילינו בתגובות שהגיעו לאחר מה שהתפרסם בגליון 95 ,96 על רעיון מקורי חדש לשינוי צורת ראשי העמודים, בעקבות טענה של אחד מהת"ח בירושלים, שטען כי בראשי העמודים המקובלים כיום בצורת **V**, יש בעיה שהחוט יושב צמוד על ראש העמוד, ובהכרח שאמצע החוט ישקע למטה מראשי העמודים, וע"ז כתב החזו"א (סי' ע' סק"י) לפסול כדין צורת הפתח שהחוט מן הצד, וגם המשנ"ב (שעה"צ סו"ס שס"ב) הזכיר שצריך לתקן דבר כזה. ולכן הוא הציע לייצר את ראש העמוד בצורת **Y** שהחוט יישב גבוה כשמונה ס"מ מעל ראש העמוד, שכפי הנראה, בשיעור גובה כזה החוט יחזיק מעמד מעל ראשי העמודים, אם ימתחו אותו חזק. אלא שבגליון ציינו שיש חסרון דוקא בצורה זו, שהברזל יכול להתעקם ולהישבר מלחץ החוט, אם יקרה שלא ילחימו אותו טוב, [משא"כ בצורה המקובלת, לחץ החוט הוא על העמוד, ולא על החלק המולחם].

לאחר שהדברים נכתבו בגליון, הגיעו למוקד העירוב עשרות פניות להצעות שונות מאברכים קוראי הגליונות מכל רחבי הארץ, חלק מהרעיונות היו דברים מורכבים, שעלות הייצור שלהם פי שלש או יותר, ובחלק מהרעיונות היתה בעיה הלכתית אחרת.

דיני ראש עמוד בצורת H

לדוגמא אחד הפתרונות שהציעו, שבאמת יש מקומות בארץ שעשו כך, ויש בזה בעיה הלכתית, לכן כדאי לציין שלא יעשו כך. הנה אנו רוצים שהחוט יהיה קצת בגובה, והברזל יהיה חזק, וכאשר יש רק מוט אחד שמולחם באמצע על רגל הוא יכול להתעקם, א"כ היו שטענו שאפשר לעשות בצורת **H**, להלחים שני מוטות בשני הצדדים, ואז מרויחים גם שלא צריך לכסות את ראש העמוד [שנועד להלחמה על אמצע החלל], ובין שניהם יהיה פס אחד שוכב בגובה שעליו יישב החוט.

בצורה כזו החוט נמצא בקצה העמוד

והנה דבר ראשון חייבים שהמוטות יהיו בתוך חלל העמוד, ולא כמו שיש שטענו ועשו אותם בחוץ, כי אז החוט יוזז לצד ויישב בצד של העמוד ולא מעל העמוד, ויהיה פסול. דבר שני, גם כשהמוטות מולחמים מבפנים בתוך חלל העמוד, מקום ישיבת החוט הוא רחב ומגיע עד קצה העמוד, ובשעת המתיחה החוט בורח לצד, ויוצא בקצה העמוד ממש, וא"כ יש לו בעיה אחרת, שבנדנוד קל הוא יוצא מבין העמודים. כמו"כ אם העמוד יתעקם, יכול להיות מצב שהחוט לא יהיה מעל העמוד. ויהיה פסול מטעמים אלו מקפידים לעשות **V** שהחוט יורד ונמשך למרכז העמוד דוקא. וכן מקפידים שרוחב העמוד יהיה 3 צול (9 ס"מ) בשביל להציל מנדנוד קטן בחוט, [ועוד יש מעלה גם שיהיה כיסוי לראש העמוד, כדי שלא יכנסו בו מי הגשמים, הגורמים בהצטברותם להחליש את יציקת העמוד]. לכן אין להשתמש בהצעה הזו של **H**, שיש בה שאלות הלכתיות במצבים שונים.

עירוב באירופה שנעשה במתכונת שהתפרסמה בגליון

יש לציין שעוד לפני שהתחילו בארץ לייצר את הראשים החדשים, שמענו שבאירופה כבר עשו עירוב בצורה כזו, ע"י אחד מקוראי הגליונות שראה בגליונות את המעלה בצורה הזו, כשבועיים לאחר מכן הוא היה בחו"ל לצורך השגחת כשרות, ובעל המפעלים ביקשו ממנו שיעשה עירוב לחדרי האירוח של המשגיחים, שמגיעים פעמים רבות במשך השנה. הוא הדריך את העובדים איך לעשות את הראשים האלו, וכך הם עשו את העירוב במתחם. אנו שמחים לראות שהגליונות משפיעים בס"ד גם למרחוק, לרחבי העולם הגדול, מעבר למה שידינו מגעת. ויה"ר שתמשיך התועלת ותגדל.

ייצור מערכת להקמת עירוב זמני מהודר וקל

לאחר שראינו את ההשתתפות הגדולה של הקוראים במציאת פתרונות טובים ומהודרים, יש לנו לשתף את הקוראים בפרויקט חדש, שעומד על הפרק זמן רב, ועדיין אין לנו רעיון טוב שיענה על כל הדרישות, הן בחלק ההלכתי והן בחלק הפרקטי. ואולי מבין הקוראים יהיה רעיון טוב.

בזמן האחרון הולך וגדל הציבור שיודע להקפיד שלא לטלטל בעירובים הכלליים, שמקילים מחמת ההכרח בהרבה הלכות חשובות, ומסתמכים על שיטות מקילות שהוראת מרנן פוסקי הדור לאסור אותם, מלבד שיש מקומות שהפיקוח אינו כראוי. ולכן בעת שהותם של המשפחות במקומות נופש, לשבת התאחדות או לצורך שמחה, נזקקים לעשות עירוב זמני לחצר שבין הדירות של בני המשפחה. כל פעם מנסים בני המשפחה לאלתר פתרונות שונים, ומתקשרים פעמים רבות למוקד הטלפוני, לשאול על כשרותו של עוד רעיון חדש. חלק מהשואלים מבינים בהלכות, ושואלים שאלות מקוריות, כמו להשתמש לצורת הפתח בקרש של פרגולה, או בשארית קיר ארוך, בניר דבק ובקרטון, בגילון על כסא ועוד, בעומד מרובה, ובפי תקרה שבמרפסת שפתוחה מכמה צדדים, שבכל אלו יש פרטים רבים בהלכה, וקשה מאוד לדעת שהשואלים הציגו נכון את השאלה, ולסמוך שהם יעשו כהלכה. ובנוסף לכך הרבה מהשואלים אינם יודעים את ההלכות, וצריך להסביר גם את ההלכות הבסיסיות. המשיב ב"מוקד העירוב" רכש נסיון רב בענין זה, ומשתדל לענות לכל שואל כפי צרכו, לשאוב ממנו את הנתונים הנכונים, ולברוח מן הספקות. ומ"מ בעירובין, תשובה בלי לראות, זה דבר קשה מאוד.

פיתוח מערכת ניידת להקמת עירוב זמני וקל

לאור המצב שב"ה צובר תאוצה, שרבים רוצים להקים עירובים זמניים כשרים, שוקדים במוקד העירוב על פיתוח מערכת מיוחדת קלה ונוחה, שתינתן בהשאלה עם הוראות ברורות, שיהיה אפשר ע"י לעשות עירוב כשר ומהודר עם לחיים, שבעז"ה יהיה ניתן לסמוך שהמשפחות שישתמשו בה, יוכלו להקים עירוב כשר תוך זמן קצר, בלי להסתבך במציאת אילתורים, ובשאלות הלכתיות מסובכות. מכיון שאנו מחפשים פתרון שיהיה טוב גם למי שאינו מתעסק בהתקנת עירובים, החלטנו לשתף את הציבור בהצעת פתרונות יעילים וכשרים.

הדברים הנצרכים מבחינה הלכתית, **1.** עמוד לגובה 2.30 מטר שעומד יציב, והחוט מעל גביו **2.** עם אפשרות להעמיד לפניו לחי במרחק 20-10 ס"מ. **3.** העמוד יוכל לעמוד בסמוך לקירות בתוך 20 ס"מ (שיעור לבוד ברווח).

הדברים הנצרכים מבחינה פרקטית. **1.** שתהיה יציבות לעמודים גם כשאי אפשר לחבר לקרקע או לקיר, דהיינו שיהיה בסיס שהעמוד יעמוד על ידו. **2.** מקום לחיבור החלק התחתון של הלחיים לבסיס. **3.** הבסיס לא יהיה כבד יותר מידי, ונוח לסחיבה.

הפתרון שבינתיים עומד לביצוע הוא, עשיית בסיס מפלטה של ברזל קצת כבדה 30X20 ס"מ [כמו של עמודי רלסים], עם חורים בפינות למקרה שאפשר לתקוע מסמר או בורג לרקע. באמצע הפלטה יהיה פרופיל לגובה 20 ס"מ [פחות מג' טפחים] שבו יכנס תחתית העמוד, ובצדדים מסילות להכנסת הלחי לתוכם. וחיבור נוסף עם מוט שוכב באמצע העמוד, לחיבור הלחיים.

פתרונות אחרים שהציעו, כגון ע"י חביות פלסטיק שימלאום מים לא נמצא חבית כזו בגובה מטר בגודל נורמלי. עוד הציעו במקום פלטה לעשות רגלים כמו של מאוורר, אך הן ארוכות, והעמוד יוצא רחוק מהקיר.

הצעות טובות יתקבלו בברכה, רק לאחר שהמציע סיכם לעצמו פירוט המעלות והחסרונות, ולקח בחשבון את ההלכות ואת העלויות של הביצוע.

הקמת עירוב ביום שישי לצורך ברית מילה

ביום שישי האחרון הקים "מוקד העירוב" עירוב זמני חד פעמי, עבור משפחה שהיתה צריכה לטלטל את התינוק לברית מילה אצל מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א בבית הכנסת לדרמן. כידוע מרן שליט"א מקפיד שלא להיות סנדק באופן שטלטלו

את התינוק שלא כדין, ועל כן צריך שהתינוק יהיה בשבת במקום שיש עירוב שכונתי שנבדק ומתוקן כראוי. בתחילה מרן הסכים רק באופן שהתינוק היה בעירוב שברח"ר רשב"ם הסמוך לבהכנ"ס, ובשנתיים האחרונות ניתן לסמוך על עוד כמה עירובים שמוקד העירוב מאשר אותם. במקרה זה היה הבית של התינוק מחוץ לגבול העירוב הטוב, ואבי הבן ביקש שנעשה הרחבה לעירוב השכונתי. שליח של המוקד הגיע בתחילת השבוע ותיכנן את האפשרות גם מבחינה הלכתית וגם מבחינה פרקטית, ומצא פתרון כשר עם שתי צורות פתח, בקשירת חוטים לחלון ולעץ ועוד, והעמדת לחיים תחתיהם. וביום שישי בצהרים הגיע יחד עם אברך נוסף להרכיב את העירוב. הם השקיעו הרבה כדי שהלחיים יהיו מחוברות היטב, שילד לא יוכל להזיז אותם בידיו ויפסול את העירוב, ויחד עם זה לא לקדוח ולקלקל במקומות ניכרים. בס"ד הם מצאו פתרונות טובים כגון קשירה בחוט שזור, חיבור זויות במדרכה, ועוד. אבי הבן ציין שהלחיים היו מחוברות חזק. ובכל זאת בשבת אחה"צ, מישהו התנכל ועקר בכח את אחד מהלחיים שעמד ברחוב, אלא שזה היה כבר לאחר שהם חזרו מהברית, כך שלא אירע נזק ממעשיו.

לחי שנמצא אחורי חפצים המונחים בקביעות

באחד מהלחיים התעוררה שאלה בשעת ההרכבה. המתקין הצמיד לחי לקיר מאחורי הבנין, והיו מונחות שם חתיכות גדולות של גומן פלסטיק גלי [כעין גגות של מרפסות סוכה] שנשענו צמוד לקיר, הוא הכניס את הלחי בין הגגות לקיר, מכוון מתחת החוט, ויצא שהגגות מכסים כמעט חצי מהלחי. והנה בדרך כלל חפץ הוא דבר ארעי שאינו מהווה בעיה הלכתית כלל, אבל כיון שבמקרה זה הם מונחים בקביעות לזמן ארוך, יש להסתפק האם הם נעשים כהמשך לקיר, למחיצה הקבועה, וא"כ החצי התחתון של הלחי עומד כביכול בתוך המחיצה, והרי הלחי צריך לבלוט מהמחיצה, ולסתום מקצת מהפתח כמבואר בחוז"א בכמה מקומות, ובמקרה כזה הרי חצי מהלחי אינו סותם מקצת מהפתח.

הזזת גגות המונחים לפני הלחי

והנה להלכה למעשה יש לדון ולומר, שחפץ שאינו מחובר גם אם הוא מונח בקביעות, אינו נעשה כחלק מהקיר, והוא נחשב עראי, וממילא הלחי המחובר לקיר נחשב סותם מקצת מהפתח, והוא ניכר מבפנים, ולא צריך להתייחס לגגות. ומ"מ במוקד העירוב משתדלים להסיר כל שאלה, אם אפשר בדרך קלה, ולכן המתקין שהבחין בכך, משך מעט את הגגות והניח עליהם סורג שהיה שם, כדי שהלחי יהיה גלוי ללא ספק [כפי שהוא מופיע בתמונה].

שאלות הלכתיות רבות מתעוררות לשוהים בבתי חולים

בין השאלות שהגיעו למוקד, היתה שאלה שנוגעת למעשה בזמנים שאין זמן לשאול, כאשר צריך להגיע בשבת לבית חולים, ובזמנים כאלו האדם עושה ע"פ שיקול דעתו לפי הידיעות שרכש לפני כן, ולאחר מעשה הוא שואל ומברר האם ניחש נכון ועשה כהלכה, או שמא צריך בימים אלו ימי הרחמים והסליחות לעשות גם על זה תשובה. ובאמת יש לציין הנהגה טובה שתעזור בענין זה, שכאשר שומעים על קרוב או חבר שהוצרך לנסוע בשבת לבי"ח, מתעניינים גם איך הסתדר עם החלק ההלכתי, כיצד טלטל את המסמכים, ואיך העביר דברים בביה"ח, כיצד נסע, ואיך היה מותר לחזור, מצד דין תחום שבת ומצד דיני נסיעה בשבת בחזרה ע"י גוי, ועוד דינים רבים על עשיית בדיקות רפואיות וכתיבת הפקידות, דלתות חשמליות, מלאכות ע"י האחיות וכו'. בצורה כזו אדם לומד להיות ערוך לחלק ההלכתי המסובך במקומות כאלו, ויה"ר שלא ניזקק לבי"ח ולרופאים, בין בשבת ובין בימי החול.

חזרה מביה"ח באמבולנס של גוי עדיף מטלטל בעגלה

בשבוע האחרון שאל אברך, שהוצרך להגיע מבני ברק לתל השומר בשבת עם תינוק בן שנה וחצי, ולאחר שהתברר בחסדי ה' שאין לו פגיעה והוא משוחרר, התחבטו ההורים איך מותר להם לחזור. האם יש עירוב שמתיר לקחת אותו בעגלה, או שמא נמצאים מחוץ לתחום ואפילו הם עצמם לא יכולים לחזור.

והנה הוראת הרבנים במקרה זה, שלא יקחו את הילד בידיים או בעגלה, ואין אפילו צד לסמוך על עירוב במקומות שבין ב"ב לבי"ח, אלא מותר להם לחזור ע"י נהג גוי, משום שיש עמהם תינוק קטן שלא טוב לו להשאר במקום כזה, וצרכי קטן [בדברים כאלו] הוא כחולה שאין בו סכנה, שמותר לומר לגוי שיעשה מלאכה עבורו (כמ"ש ברמ"א סי' שכ"ח סי"ז). וכן אפשר שאחד מההורים יולה אותו. הנה במקרה כזה מותר לומר לגוי שיסיע אותם ברכב במלאכה דאורייתא, ולא לטלטל תינוק בידיים גם אם אומרים שיש שם איזה עירוב כללי. והטעם משום שלאמירה לגוי לצורך קטן יש היתר בהלכה, אבל לטלטל קטן או לצורך קטן במקרה שאין העירוב כשר כראוי, אפילו בכרמלית דרבנן, אין היתר בהלכה (ראה שו"ע סי' ש"ט ס"א ומשנ"ב שם, ובסי"ש"ח ס"ק קנ"ד).

הכנסת עגלה לאמבולנס והוצאתו בתוך העירוב

הוסיף השואל ושאל לאחר שההלכה שמותר לחזור באמבולנס עם גוי, האם מותר להחזיר גם את העגלה, או שמא זה טלטול שאינו מוכרח לילד. השואל היה למדן והציע רעיון מיוחד, שהוא יכניס את העגלה לרכב [אמבולנס של גוי] בביה"ח, כגון בבי"ח הנ"ל שיש עירוב כשר ומותר לטלטל במתחם, ואח"כ יוציא את העגלה מהרכב בבני ברק במקום שג"כ יש עירוב כשר ברחוב. לכאורה בצורה זו אינו מוציא מרשות לרשות, כי בשני המקומות הוא רק מעביר מרשות היחיד לרשות היחיד, וכשהרכב עובר ברה"ר, העגלה היא כל הזמן ברתוך רה"י, ואין בזה מלאכת הוצאה על העגלה.

והנה באמת הדין הזה נכון במקרה שמכניס לאמבולנס בעודו ברה"י, ומוציא כשהגיע לתוך רה"י, אין בזה מלאכת הוצאה כיון שבשני המקומות נמצא בתוך רה"י. ומ"מ אחד מרבני העירובים עורר שעדיין יש לעיין בפרטי הדינים משום שיש בזה טלטול מחצר לחצר בתוך רה"י, משום שהאמבולנס הוא מקום בפנ"ע שאינו מעורב עם שאר החצרות שבעירוב, [כיון שבעליו לא היו בתוך העירוב בכניסת שבת], והכלל בדין זה, שכלים ששבתו בחצר, מותר לטלטלם מחצר לחצר אף כשלא עירבו [אלא רק יש היקף מחיצות], משא"כ כלים ששבתו בבית אסור להעבירם מחצר לחצר, וא"כ בזה שמעביר את העגלה מהאמבולנס לחצר הבית, וכן בביה"ח מהחצר לאמבולנס, הרי זה טלטול מחצר לחצר האסור בכלים ששבתו בבית. ולכן הדין במקרה כזה תלוי היכן היתה העגלה בכניסת השבת בבין השמות. ולכאורה יש לעיין האם אמבולנס שהוא דבר נייר, מוגדר כחצר בפני עצמה לענין זה, האם לא נאמר שהוא ככלי בתוך החצר הגדולה, שאין בהעברת העגלה לתוכו, טלטול מחצר לחצר. ועיין.

דין פי תקרה יורד וסותם בתחתית סוכה

בגליון הקודם סיימנו בשאלה הלכתית שהתעוררה בהתקרב חג הסוכות. במקרה שהיתה סוכה על ברזלים בקומה גבוהה, ורצו להשתמש בה ליצור דין פי תקרה יורד וסותם כלפי השטח שלמטה ממנה בחצר. שאל השואל האם תקרה כזו כשרה לדין פי תקרה.

והנה בדין פי תקרה, כתב השו"ע (סי' שס"א ס"ב) שצריך שלא יהיה פי תקרה משופע, משום שאז הוא מוגדר שאין לו פה. וביאר המשנ"ב (ס"ק י"ד) דלא אמרינן דיורד וסותם, אלא רק כשהתקרה חלקה אבל לא כשהיא משופעת כעין גגים שלנו שעומדים בשיפוע, אם לא שיש תקרה ישרה תחתיה. והנה בביאור הגדרת הפה של ה"פי תקרה", נחלקו הת"ח בזמנינו בהבנת יסוד הדין ובדברי הראשונים, האם הכוונה על השפה של עובי התקרה, שדנים אותה כאילו יורדת וסותמת כעין דין גוד אחית, וכאשר הגג משופע היא נמצאת באלכסון ולא כלפי מטה בצורה ישרה, ולכן אינה כשרה. או שמא הכוונה לשפה של תחתית התקרה, וממנה עושים דין יורד וסותם, שכביכול סוף התקרה מגדירה את סוף המקום, ודין זה לא נאמר כאשר התקרה בשיפוע, שאין דרך תקרת הבתים בצורה כזו, וחסר בהגדרת המקום. ויש עוד סברות בזה, ואכמ"ל.

בנידון זה יש הרבה נפק"מ למעשה, כגון כאשר מלמטה יש תקרה ישרה, מעליה גג משופע, כגון גג רעפים או פנל (איסקוריט) שתחתיו יש תקרת גבס, והשפה היא מהגג המשופע שאינה שפה ישרה. ובמשנ"ב נראה שהכשיר במקרה כזה. לעומת זאת במקרה ששפת סיום התקרה הוא ישר, ומלמטה יש כל מיני שיפועים או אפילו רק בליטות, שאין תקרה בשיעור ד' טפחים בצורה חלקה, יש להסתפק האם אומרים בה דין פי תקרה יורד וסותם. [ולשון המשנ"ב דלא אמרינן יורד וסותם רק כשהתקרה חלקה, משמע שצריך שתהיה ישרה. ויש לדחוק וליישב שהכוונה שתהיה ישרה לאפוקי משופעת].

לפ"ז יש לדון בדין המקום שתחת הסוכה הנ"ל, האם אומרים בו פי תקרה יורד וסותם, כיון שאינו חלק ובולטים מתחתיו הברזלים ששוכבים לאורך ולרוחב של הסוכה. או שמא מספיק שהתקרה ישרה, והשפה שלה ישרה. העברנו את השאלה לאחד מרבני העירוב, שהכשיר ואמר שהברזלים האלו אין להם שייכות לתקרה שאינה ישרה, גם לפי ההסבר שצריך שיהיה ישר מלמטה, כיון שברוב הסוכה יש תקרה ישרה, ורק במסגרת יש ברזל שיורד, וא"כ אדרבה הוא משלים ומסייע לדין יורד וסותם, שאנו רואים את סוף התקרה כאילו יורד וסותם.

נמשכת ההרשמה לבדיקת כשרות הסוכות, וגודל הגגות והמזגנים והעצים הבולטים מעליהם.
ניתן להרשם בטל: 054-8483320

◆ ◆ ◆

ניתן להזמין שיעורים בעירובין לימי חג הסוכות השיעורים שיתקיימו בעז"ה בב"ב פ"ת וירושלים, יושמעו במערכת "קול העירוב" שלוחה 3.

◆ ◆ ◆

ניתן לתרום בכל רחבי הארץ במכשירים של "נדרים פלוס" או "קהילות", ע"י חיפוש - "מוקד העירוב" וכן במערכת הטלפונית 03-7630585 שלוחה 323

יש לציין שבתרומה לעשיית עירוב שבת, אפשר לקיים השבת גזל הרבים, בעשיית צרכי רבים, בצורה המהודרת ביותר, שכן כמעט כל משפחה משתמשת מידי שבת בעירובים השכונתיים לנשים או לילדים.

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי

קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 107
תשרי תשע"ז

השלמת העבודות בשני עירובים שכונתיים נוספים

לקראת השנה החדשה הבעל"ט, נרשמו במוקד העירוב התקדמויות נוספות בשיפור העירובים השכונתיים ברחבי הארץ בס"ד. בימים אלו הושלמה התקנת עירוב שכונתי בירושלים בתוך שכונת בית וגן, שמיועד לחלק ולהפריד את האזור שיש בו מומרים הפוסלים את העירוב, שכידוע הוראת מרנן ורבנן פוסקי הדור ובראשם מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל שבזמנינו אין כח בשכירות מהמשטרה להתיר את דיורי הגוים והמומרים, אלא צריך לשכור מכל תושב בפנ"ע. וכל זמן שלא שכרו, העירוב אינו מתיר להוציא מהבתים.

צוות מוקד העירוב, פעלו ע"פ הוראת הרב שליט"א האחראי על העירוב, והעמידו עמודים ולחיים המשלימים היקף נפרד לרוב השכונה, ואינם כוללים את המומרים [מלבד כמה חילונים בודדים ששכרו מהם באופן פרטי]. האחראי טרח הרבה מאוד בתכנון העירוב, שיהיה לפי כל השיטות וההקפדות הנהוגות בעירובים השכונתיים בזמנינו, במשך כשנה וחצי הוא היה מקדיש לכך כל פעם כמה שעות, יחד עם עוד אברך ת"ח. ולאחר שהשלים את התכנית קרא למוקד העירוב, כדי לבצע את ההתקנה ברמה המהודרת והמקצועית, מתוך שימת לב גם לדיוק של סנטימטרים קטנים, שיש בהם משמעות הלכתית. דברים כאלו אינם נמצאים בעירובים העירוניים, גם מפני שלא מקפידים כל כך, ומסתפקים במצבים שכשרים לפי חלק מהשיטות. וגם משום שהשאלות בענינים אלו מצויות יותר דוקא בתוך השכונות, שיש הרבה גדרות שחלקן גבוהות וחלקן נמוכות.

עמוד העירוב ולפניו עמוד טלפון או ארון חשמל

רוב השאלות והחשבונות, לא ניתן להעלותם בקצרה בגליון זה, מפאת המורכבות שבהם. אולם דבר אחד נציין כאן, שיכול לבוא לידי תועלת גם לעירובים אחרים, וגם לאנשים פרטיים שעושים עירוב בחצר, בפרט כעת לקראת ימי חג הסוכות. באחד הרחובות ביקש האחראי להעמדי עמוד של עירוב, וקרא לאיש מטעם עיריית ירושלים לאשר את מקומו. האיש אישר את המקום, ובכל זאת ביקש לשנות מעט, להכניס את העמוד בין הטלפון הציבורי לארון של בזק הסמוך לו, כדי שלא יבלוט כ"כ לעין ולרחוב. האחראי אמר את הדברים לצוות מוקד העירוב, אלא שכאן התעוררה שאלה הלכתית. בחזו"א מבואר בכמה מקומות שהעמוד צריך לסתום חלק מהפתח, דהיינו מהמקום הפתוח במחיצות העירוב, ולכן אם העמוד נמצא מאחורי הכותל, הוא פסול למרות שהוא נראה וניכר מבחוץ, כי צריך שיבלוט באופן הניכר מבפנים. ובמקום אחד (סי' ס"ז ס"ק כ"ג) כתב החזו"א שאפילו אם העמיד שני לחיים, שהלחי הפנימי עבה יותר מהחיצוני והוא מסתיר אותו, והחוט עובר מעל הלחי החיצוני, יוצא שהלחי החיצוני אינו סותם קצת מהמקום הפתוח, שנותר אחרי שיש את הדבר הפנימי שמצמצם את הפתח. לפ"ז בנידון דידן, אם העמוד יהיה מובלע בין הטלפון לארון, הוא לא יסתום קצת מהפתח.

עמוד ולחי מאחורי טלפון או ארון חשמל

אמנם יש לחלק בין ארון לטלפון. האחרון רחב וגבוה כשיעור מחיצה וצמוד לקיר, ובודאי שהוא מצמצם את הפתח, וא"כ אם הארון נמצא מבפנים לפני העמוד, הרי העמוד אינו סותם מהפתח. אבל טלפון ציבורי עומד על עמוד ברוחב כ-10 ס"מ בלבד, והוא אינו צמוד לקיר [לגדר של החצר], ואינו רחב כמחיצה ד' טפחים, א"כ אם עמוד העירוב יהיה צמוד לקיר, לא יהיה לפניו כלום, והוא יהיה ניכר מבפנים בין הקיר לטלפון, וי"ל שהוא סותם את הפתח שמתחיל בין הקיר לעמוד הטלפון.

אולם יש טוענים שכיון שהרווח שבין עמוד הטלפון לקיר, הוא פחות מג' טפחים במקרה זה, אומרים לבוד והרווח נחשב סתום, ושוב העמוד של הערוב נמצא אחורי מקום סתום, ואינו סותם מקצת מהפתח. בנושא זה הדעות חלוקות, ויש אומרים שלא אומרים לבוד להחמיר במקרה כזה, שאין קשר בין הטלפון לקיר, ובעיני אדם נחשב שהפתח הוא מהקיר, והטלפון נמצא כביכול באמצע המדרכה, דהיינו בחלל הפתח, ולמעשה האחראי ביקש שבהתקנה יצאו מכל ספק, ואם אין ברירה יעשו את העמוד לפני הטלפון.

עובדי המוקד שהגיעו למקום הציעו פתרון להעמיד את העמוד צמוד לקיר, והלחי שלפניו הנהוג בעירובים השכונתיים, יהיה בולט מעט מעבר לעמוד הטלפון. ובכך יתקיימו שניהם, גם העמוד לא יבלוט והלחי יהיה כמעט שווה עם הטלפון, וגם הלחי יבלוט ויועיל להכשיר לכל השיטות. העובד הצטרף לדיון וטען שהחפירה במצב כזה, בין טלפון לארון הזנה, מאוד מסוכנת שמא תגרום נזק כבד ח"ו, ואולי בשביל זה כדאי להעביר את המקום. אבל במוקד העירוב רגילים לעשות מאמץ כדי להתקין במקום טוב, וגם בענין רגישות המקום יש לעובדים את הנסיון ואת הכלים המתאימים, לחפירות עדינות. ובס"ד החפירה נעשתה בלי לפגוע בשום דבר, העמוד הוכנס למקום, והלחי הותקן כאמור בצורה שיבלוט מעבר לעמוד של הטלפון, בצורה כשרה ומהודרת ללא חשש.

במקרה זה היה צורך במיומנות נוספת, מפני שמעל מקום העמוד עוברים חוטי חשמל מגולים [ללא ציפוי שחור], וצריך לנקוט גם באמצעי בטיחות. וגם ע"ז העובד המקצועי מדד ובדק, וקיצר את העמודים לפי הצורך באופן שישאר גובה מספיק שהחוט לא יקרע ממשאיות הנוסעות בכביש. לאחר סיום ההתקנה קשרו את החוט, וגילו שהיתה סיע"ד מיוחדת בדיוק של החיתוך שאכמ"ל.

שיפוץ עירוב שהעמודים התעקמו והחוטים התרופפו

עירוב שכונתי נוסף בשכונה חרדית בצפון הארץ, ששופץ בשבוע שעבר ע"י מוקד העירוב. נושא זה הוזכר בגליונות הקודמים (סוף גליון 104), שהיו משתמשים לעירוב באותה שכונה בחוטי ברזל, ויש בהם בעיה שאינם יכולים להימתח כל צרכם, וא"כ החוט שוקע באמצע בחלל הפתח, אשר ע"ז כתב המשנ"ב (בשעה"צ סו"ס שס"ב) שיש ליזהר לתקנו. ובחזו"א (סי' ע' סק"י) פסל אותם מפני שנחשב כצורת הפתח מן הצד, כיון שאמצע החוט אינו מעל גובה ראשי העמודים. ובנוסף יש בעיה שהחוט הרפוי מתנדנד ברוח, ובמשנ"ב (שם) הביא מחלוקת אחרונים, ולא הכריע, ודעת החזו"א (שם) לפסול, במצב שבשעת הרוח יוצא אמצע החוט מהחלל שבין העמודים. כמו"כ העמודים באותו עירוב, היו עמודי עץ דקים שהוצמדו לעמודי חשמל, במשך הזמן התעקמו עמודי החשמל, ועמודי העירוב יחד איתם. והנה בשני דברים אלו, אין לפסוק שהעירוב פסול, המציאות כיום שבעירובים העירוניים מצויים בעיות אלו, ביודעים ובלא יודעים, יש שמודים בזה ואומרים שכשרות העירוב היא רק למי שמכשיר אותם, ויש שאומרים שאין להם עמודים עקומים והחוטים אינם שוקעים, אך המציאות ברורה שבמשך הזמן לא ימלט שיהיו בעיות אלו בעירוב עירוני. ומ"מ בעירוב שכונתי לא מכשירים כלל את הדברים האלו, הוראת פוסקי הדור שמשפחות אברכים לא יסמכו על עירובים כאלו, שיש בהם חוטים שוקעים ומתנדנדים, ועמודים עקומים.

חוט ברזל של עירוב, רפוי ושוקע

חובת חותמת הכשרות לעירוב

אחד האברכים שהתקשר בימי בין הזמנים למוקד העירוב, לברר על השכונה הזו שרבים ממשפחות האברכים מתארחים בה, נדהם לשמוע על הבעיה, הוא היה בטוח שבשכונה חרדית אפשר לטלטל ולא צריך אפילו לברר, והנה הוא מגלה שיש בעיה כזו שאינו יכול לטלטל. בענין זה חשוב לציין, שצריך לברר על העירוב בכל מקום ולא לסמוך על אומדן שמסתמא יש עירוב טוב. כמו שברור לנו שעל כל מאכל חייבים שתהיה חותמת כשרות, ואם מוצר אחד ללא חותמת, לא נאכל ממנו אפילו בחינם. כך בענין הטלטול, לא נסמוך בשום מקום בלי לברר ממקור מוסמך, שיודע את ההלכות ומכיר את העירוב. וכל זמן שלא שמענו את רמת כשרותו, לא נטלטל בו.

מתוך הדברים נטל האברך על עצמו לדאוג לכל הענין, יחד עם המוקד. האברך והמוקד יצרו קשר עם האחראי המקומי, שעשה מאמץ לסייע לשפר את העירוב לטובת ציבור האברכים, למרות שהוא סמך על השיטות המקילות. ואנו מודים לו, בשם כל הציבור שיהנו מכך בעתיד. לאחר שנתקבל האישור, עדיין היתה בעיה גדולה עם המימון, בגליונות קודמים התפרסם ענין זה בין שאר הפעילויות, למעוניינים לתרום לזכות את הרבים, בעירוב שהרבה משפחות מתארחות בו במשך השנה. אך התרומות שהגיעו היו רחוקות מכדי כיסוי ההוצאות, ובכל זאת מחמת חשיבות הענין, נטל המוקד על עצמו חלק גדול מההוצאות, כדי שלא יתעכב התיקון. למעשה היו עוד כמה עיכובים, וחלקם אף דברים יוצאים מכפי הרגיל, ניכר היה מהקשיים שיש כאן דבר חשוב ביותר. מימי בין הזמנים עד סוף חודש אלול נעשו כמה דברים, ולא יכלו להשלים את התיקון. לפני ראש השנה נעשה שוב מאמץ, ובס"ד הצליחו להשלים את התכנית העמידו ארבעה עמודים חדשים במקום העמודים העקומים, וכן קשרו חוטים חדשים מחוטי הדיג המשובחים שייצרו במיוחד למטרת העירובים בארץ הקודש, שבעז"ה בפיקוח נכון, הם יעמדו יציבים, ולא יתנדנדו מחוץ לעמודים.

ושוב נסיים בהודאה לאחראי שסייע בידינו ברצון ובשמחה ואף המריץ אותנו להשלים את המלאכה. וכן לכל האברכים שסייעו כל אחד בחלקו. יתן ה' שנזכה בשנה זו הבעל"ט, להמשיך בעשיית עירובים שכונתיים כשרים ומהודרים, כראוי לציבור משפחות האברכים, והאברכים ידעו להכיר את החשיבות ההלכתית, לדרוש עירוב שכונתי בכל מקום, ולסייע ביד כל העוסקים בהם.

תיקון חוט עירוב שהיה קשור בגובה שלש קומות

בבדיקת העירובים מידי שבוע, נדרשת השקעה רבה, ובפרט לרגל התרחבות הבניה והוספת בניה בכל פינה. באחד העירובים השכונתיים בבני ברק, היה חוט של עירוב קשור בגובה רב, יותר מעשר מטר מהכביש. צד אחד היה בחלון של קומה רביעית, וצד שני מעל ראש בנין. בזמן האחרון בנו קומה נוספת על גג הבנין, ולסיום הביאו מנוף גבוה להשלים את הגימור החיצוני, וכחלק מהעבודה הוא הסיר את חוט העירוב, שהיה נראה לו מיותר. הוא לא מעביר חשמל, ולא קו טלפון, אלא סתם חוט. העובד אינו יודע איזה הלכה חשובה הוא יוצר לכל השכונה.

ביום שישי נסע האחראי והביא מוט טלסקופי מיוחד שנפתח לגובה 9 מטר, וכשפתח אותו נעצב לראות שחסר עוד שלש מטר. גם לאחר טיפוס על קיר סמוך, היה חסר מעט להגיע למקום הקשירה, ולמרות שהיה עוד אפשר לפתור את הטיפוס באמצעים נוספים, הוא החליט שאם כל כך קשה לתקן את החוט, מה הוא יעשה כאשר יצטרכו שוב לתקנו. לכן הוא החליט לעבור משם, ולהתקין עמודי עירוב רגילים שקל לטפל בהם. כפי שהזכר בגליונות לעיל, יש בשנים האחרונות מהפך בענין זה, להחליף את האילתורים הווותיקים, של קשירת החוטים לבנינים, אל עמודי עירוב תיקניים, מפני שהתברר שהקושי הגדול בתיקון האילתורים, מביא לכך שהאחראים לא יכולים לעמוד בתיקונים כראוי, וכמו שאירע במקרה זה. כמובן שהעלויות הן יותר גבוהות, אך רק בצורה כזו אפשר לשמור, שהכשרות הראויה תהיה מסודרת כל שבוע בס"ד.

באותו יום שישי כבר לא היתה אפשרות להתקין עמודים חדשים, ובפרט שהתעוררה שאלה היכן כדאי להעמידם, מתוך התחשבות גם בנושא ההלכתי וגם בנושא הפרקטי. ולכן האחראי היה צריך להקים צורת הפתח זמנית, שתענה על הדרישות של מוקד העירוב, כלומר שתהיה טובה וחזקה, הלחיים שיוכלו להעמיד דלת של קש, ויהיו מחוברים בצורה שילדים לא יקלקלו אותם באמצע שבת. החוט יהיה בגובה ראוי, רוחב הלחי והמקום של הלחי, ועוד שאר פרטים הלכתיים.

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

במהלך העבודות נעצרו הרבה עוברים ושבים מכל מיני חוגים, לראות מה עושים, והפעם לא היה צריך להסביר להם מה זה, כולם מיד הבינו שמדובר בעירוב, והקרשים הם לחיים, המדידה היא לכוון את הלחי למקום החוט, ועוד. ניכר היה שהמושג של עירוב חדר לציבור. כמו"כ היו כמה צעירים שהצטרפו לעזרת העוסקים, וסייעו בידם במצוה הגדולה. למרות העזרה עבדו העוסקים עד קרוב לכניסת שבת, עד שהיה נראה שהעירוב מסודר כהלכה.

עמוד עץ מכופף לכיון החוט, והרחקת הלחי

אחד הדברים שהיה ויכוח בין שני העוסקים, לאחר שקשרו את החוט לראש מקל מעץ זמני, שהצמידו בגובה לגדר של אתר הבניה, כידוע מקל עץ ארוך, יש לו גמישות קלה, וכאשר מותחים עליו את חוט העירוב, הוא נמשך אל כיוון החוט. ולכן במקרה כזה צריך שימת לב מיוחדת בהעמדת הלחי, שאם מעמידים אותו קרוב לעמוד, יוצא לפעמים שאינו נמצא מתחת החוט, אלא מתחת החלק המכופף של העמוד, ובצורה כזו הלחי פסול. ואין לומר שהעמיד יחשב כהמשך של החוט, דהיינו כמשקוף, מפני שמשקוף הוא דבר מאוזן ששוקף על חלל הפתח, ואילו העמוד הוא מאונך ואינו נחשב משקוף, גם אם יש לו כיפוף מועט. [ומלבד זה יש דין פתחי שימאי כיון שהקרש והחוט אינם בקו ישר]. לכן צריך במקום כזה למדוד במכשיר המדידה היכן מקום החוט, ולהרחיק את הלחי מהעמוד כראוי. [במקרים שמודדים עם אנך (חוט שבקצהו משקולת), לא מספיק לראות את הכיוון של החוט, אלא צריך לקרב את האנך עד נקודת חיבור החוט לעמוד, כדי לראות מהו המקום שבו מתחיל החוט. וזו נקודה חשובה שרבים אינם מודעים לה].

לחי מקרש צמוד, ולפניו לחי צמוגן

אחד העוסקים בדק בבקבוק המדידה הידוע, וראה שגם לאחר קשירת החוט העמוד אינו מתכופף מעבר לגדר, והצמיד מיד קרש גדול ללחי, [ורחבו היה פחות מג' טפחים מן החוט ולפנים]. אחריו בא השני והתחבט מאוד במדידה, וביקש להוסיף לחי לצאת מידי ספיקו. העוסק הראשון אמר לו, שיכול לעשות כל מה שהוא רוצה עד שיצא הספק מליבו. הוא הסתובב ברחוב ביום שישי בצהרים, ומצא חתיכת פח זרוקה, ששימשה כחלק חיצוני של מזגן גדול, והעמיד אותה וקשר אותה לפני הלחי הראשון, בצורה שהיא ודאי מתחת החוט ללא ספק.

קרש שהתרופף אינו ראוי להעמיד דלת

מקרה נוסף שדרש עירנות לגלות את הבעיה, באחד העירובים שיש עדיין לחיים מקרשים, קרש אחד נשבר מעט בראשו, ונחסר בו משיעור ' טפחים. האחראי הגיע ביום שישי והביא קרש נוסף וחלק, והצמיד אותו לקרש הראשון, לאחר כמה שבועות עבר הבודק וראה שהקרש החדש ניתק מהברגים העליונים [מפני שהוא היה דיקט דק, וראש הבורג חורר את הדיקט ויצא]. במקרה כזה הלחי עדיין עומד, הוא לא יפול, אבל הוא כבר לא כשר. מפני שהשו"ע כותב (סי' שס"ב סי"א) שהלחי צריך להיות חזק שיוכל להעמיד דלת של קש, ודיקט שאינו מחובר למעלה, אלא רק למטה, אם יקשרו לו דלת הכי קלה הוא ישבר לגמרי. במקרה זה היו עוד שנים שגילו עירנות לבעיה זו והודיעו למוקד, ומיד ביום שישי תוקן הדבר, וחיברו אותו שוב בצורה טובה, עד שישפצו בעז"ה ויעשו לחי מברזל חזק וטוב.

לחי מדיקט שהתכופף בחלק העליון

צוות "מוקד העירוב", מברכים את הקוראים, ואת כל העוסקים בעירובים, שבכל עיר ושכונה, בברכת גמר חתימה טובה, שנזכה ללמוד וללמד, לשמור ולעשות ולקיים מצות עירוב, בשמחה ובדקדוק ההלכה.

נמשכת ההרשמה לבדיקת כשרות הסוכות, וגודל הגגות והמזגנים והעצים הבולטים מעליהם. (בעלות 30-50 ש"ח)
ניתן להרשם בטל: 054-8483320

◆ ◆ ◆

ניתן לתרום בכל רחבי הארץ במכשירים של "נדרים פלוס" או "קהילות", ע"י חיפוש - "מוקד העירוב"
וכן במערכת הטלפונית 03-7630585 שלוחה 323

תיקוני עירובין

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון שאלות הלכתיות
המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 108
חשון תשע"ז

שאלות רבות בעירובים בחודש תשרי

בחודש תשרי היו שאלות רבות ומגוונות סביב נושא העירוב, הכולל עירוב חצרות ועירוב תחומין, לפני ראש השנה פנו אנשים רבים לברר על שיעור התחום המותר להם בהיותם צריכים ללכת למנין מסוים, לשמש כש"ץ או כבעל תוקע וכדומה. וכן אנשים שבני משפחתם שהו בביה"ח, והיו צריכים במשך היומיים של ר"ה לבוא לבקרם, ולא רצו לשהות כל הימים הנוראים בסביבת ביה"ח. חלק מהשאלות היו בערים המוכרות, שכבר דנו ומדדו את שיעור תחומם, וחלקם היו ממקומות חדשים, שהיה צורך לשבת ולמדוד ולעיין בדינם.

מדידת התחום להליכה לביהכנ"ס בראש השנה

אחת השאלות מאדם ששהה לילד ישוב גרנות בצפון, והיה פחות מ2000 אמה מבית הכנסת שבישוב גרנות עד תחילת הישוב ששהה בו, אבל כביש הכניסה היה מהכיוון הנגדי, והכניסה רחוקה 3000 אמה ומעט יותר, ולפיכך אין אפשרות להניח עירוב תחומין בישוב של בית הכנסת, כי הכניסה לישוב שלן בו אינה בתוך התחום. וכן אי אפשר לו לשבות בעיר שלן בה, משום שממנה עד בית הכנסת יש יותר מאלפיים אמה.

הפתרון במקרה זה הוא, להניח עירוב תחומין באמצע הדרך, באופן שגם ביתו וגם בית הכנסת יהיו בתוך אלפיים למקום הנחת העירוב. בצורה כזו אינו יכול לדון את כל הישוב כד' אמות, מפני שדין זה נאמר רק במי ששובת או מניח עירוב בתוך הישוב, משא"כ כשמניח באמצע הדרך, מודד אלפיים גם בתוך הישוב, והיכן שהן מסתיימות בישוב, אסור לו להמשיך יותר. לכן היה צריך לחשב היטב וללמדו שלא ילך בתוך הישוב מעבר לאזור בית הכנסת. כמו"כ היה צורך לתאם מקום מדויק להנחת העירוב. כדי שלא תהיה טעות, אמר לו המשיב שבמוקד, שכאשר יגיע למקום יתקשר, ואז המשיב הדריך אותו לפי המפה האוירית, היכן המקום המדויק שיניח בו את העירוב. ועפ"ז הוא הלך להתפלל תפילות הימים הנוראים בבית הכנסת.

כמו"כ היו אנשים שהתקשרו לזכות בעירובי התחומין המונחים בשכונות בירושלים, על מנת להגיע מרמות ומהשכונות המנותקות, אל הכותל המערבי.

עשרות פניות לבדיקת מקום הכשר בסוכות

לקראת חג הסוכות התפרסם בגליונות הקודמים שמוקד העירוב נותן אפשרות לקרוא למודד שיבדוק את שיעור המקום הכשר שבסוכה, משום שע"פ הנסיון יש הרבה סוכות שהגגות והמרזבים המחוברים לבנין, ממעטים חלק ניכר מהסוכה, ורבים טועים לחשב אותם בצורה לא נכונה. יש אנשים שממעטים מהמידה, ויש אנשים שמרבים על המידה, ובכל מקרה קשה לדעת לפי מראה עין מהו השיעור. למוקד העירוב יש את המכשיר המיוחד לבדיקת המקום המדויק של חוט העירוב, כדי לדעת לכוון את הלחי מתחתיו, ובמכשיר זה אפשר להשתמש גם למדידת המקום הכשר שבסוכה.

בעקבות הפרסום היו עשרות פניות למוקד, חלק שאלות של סוכות גדולות שנפסלו מעט, והרבה הם שאלות קריטיות של סוכות מצומצמות, שהמקום הפסול פוסל את כל הסוכה. המוקד ניסה לעמוד בלחץ הפניות, ואכן נבדקו עשרות סוכות, אולם לצערנו לא כולם קיבלו מענה לפנייתם, מחמת העומס הגדול שהיה מכל רחבי העיר. אנו מתנצלים בזאת מכל מי שלא נענה, ומקוים לשנה הבאה להרחיב את מספר המודדים, ולזכות להמשיך לזכות את הרבים.

בדברים דלהלן נביא חלק מהנידונים המעניינים שהיו במדידת הסוכות, אמנם איננו נכנסים בזה להכרעות ההלכתיות.

סוכה ששפת החלון ממעטת ל67 ס"מ

בין הסוכות הבעייתיות שפגש המודד של "מוקד העירוב", במרפסות בתי העיר בני ברק, היתה מרפסת סוכה שהשטח הכשר שלה היה 73x80 ס"מ. בשיעור זה יש הכשר סוכה, לכל השיטות, שהשיעור הגדול של ז' על ז' טפחים, הוא 70x70 ס"מ. אולם היה בצד אחד חלון גדול שמתחיל מגובה חצי מטר מהריצפה, והיתה לו אבן שפה בולטת מאוד כ-6 ס"מ, ומקצה האבן נשאר בסוכה רק 67 ס"מ פנויים עד סוף הכשר הסוכה. בעל הדירה ציין שעשו את הבליטה בכונה כדי שיוכלו לשבת עליה בסוכות במקום להכנים ספסל, אולם הם חשבו שיש במרפסת שיעור סוכה, וממילא לכל הדעות היא נחשבת בתוך הסוכה הכשרה, אבל בשנים האחרונות הם גילו שאין שיעור הכשר סוכה, אם מודדים מקצה אבן שפת החלון.

והנה ידוע שדנו פוסקי זמנינו האם אפשר לצרף את השטח שבחלון עצמו להשלים לשיעור ז' טפחים, ובענין זה בעל הדירה החמיר כשיטות שלא מצרפים, אבל כאן השאלה היא אחרת, משום שמתחת האבן של שפת החלון, ג"כ יש שיעור סוכה, ומעליה יש שיעור סוכה, ורק כנגד עובי אבן זו [בערך 4 ס"מ] היה חסר משיעור סוכה. נשאלת השאלה האם דבר קטן, שבולט רק במעט מגובה הסוכה כגון האבן שממעטת רק כנגד עוביה, בטל ואינו פוסל את שיעור הסוכה, או שמא גם זה ממעט, דהיינו שצריך קוביה של ז' על ז' טפחים בגובה י' טפחים חלל ריק, כדי שיהיה אפשר לשבת בה. ולפ"ז יש לעיין מה השיעור, האם גם מסמר שבולט מן הקיר בסוכה שהיא ז' על ז' מצומצמים ממעט משיעור סוכה ופוסל אותה.

בסוכות רבות בולטים גגות הממעטים מהשיעור

וכן יש לעיין לפ"ז בסוכה שהיא י"ג טפחים על י"ג טפחים, ובמרכז הסוכה יש עמוד דק, ונמצא שאין בשום צד ז' על ז' פנויים לגמרי ולכאו' היא תהיה פסולה, למרות שהשטח הוא יותר מפי שלש משיעור סוכה, דעכ"פ אין אפשרות לשבת בתוכה בז' על ז' מרובעים. והדבר צ"ע לדינא, ועיין בזה.

סוכה עם 37 ס"מ פסול, 43 כשר

סוכה נוספת שהיה קשה להכריע את דינה. היתה מרפסת צרה וארוכה, שרחבה הוא 80 ס"מ בלבד. מתוך שיעור זה חלק הסמוך לבנין הוא פסול, מחמת מרזבים וגגונים הבולטים בקומות שמעל המרפסת. האברך שגר בדירה זו ביקש ממוקד העירוב, שיבוא למדוד כמה נפסל, וכמה נשאר כשר. האברך ידע שאין לו 70 ס"מ כשרים, אולם אם המקום הפסול הוא פחות מג' טפחים, הרי הם מצטרפים לשיעור הכשר סוכה. המודד הגיע ובדק במשך זמן רב, כיוון שהיה קשה לדייק את המידה, ונמצא שבחלק גדול מאורך הסוכה, בולטים מרזבים וגגונים עד כ37 ס"מ, ויוצא שהמקום הכשר הוא רק 43 ס"מ.

הנה במקרה זה יש במקום הפסול יותר מג' טפחים, בין לשיעור הגרח"נ ובין לשיעור חזו"א. וא"כ במצב כזה אין להחשיב את המקום הפסול כחלק מהסוכה, ויוצא שנשאר לו רק רוחב של 43 ס"מ שאין בהם שיעור סוכה כלל. אמנם במקרים כאלו אנשים מכשירים את הסוכה ע"י שמחלקים את המקום הפסול במחיצה, ומקטינים את שטח הסוכה, באופן שבתוך הסוכה יש רק פחות מג' טפחים מהמקום הפסול, ואז הם מצטרפים להשלים את שיעור הסוכה. וכידוע נחלקו פוסקי זמנינו האם מספיק לעשות צורת הפתח, וכך י"א בשם מרן הגרש"ז אויערבך זצ"ל, ולעומת זאת דעת מרן הגר"ש ואזנר זצ"ל

(בקובץ מבית לוי) ודעת מרן הגר"נ קרליץ שיבדלח"ט, שצריך דוקא דופן ז' טפחים והשאר בצוה"פ.

במקרה זה היתה בעיה הלכתית קשה ביותר, שאינו יכול לעשות גם את הפתרון הזה של הוספת פחות מג' טפחים. משום שצריך מצד אחד שהחלק הפסול יהיה פחות מג' טפחים לכל השיטות, גם לשיעור הקטן, ומצד שני שיהיה בה בסה"כ ז' טפחים כשרים גם לשיעור הגדול. והנה שיעור ג' טפחים להגר"ח נאה הוא 24 ס"מ, ולפי השיעור החדש הוא 22.8 ס"מ, וא"כ כדי שיהיה פחות מג' טפחים לכל השיטות יכול לצרף רק כ-22 ס"מ, וא"כ גם אם נצרף אותם לאותם 43 הכשרים נגיע רק ל-65 ס"מ, שאין בהם ז' טפחים לכל השיטות, דהיינו שעדיין חסר לו ז' טפחים לשיעור חזו"א, ובסוכה דאורייתא מחמירים את שני השיעורים לחומרא.

גגות הרעפים בולטים קרוב ל-40 ס"מ

צוה"פ שמחלקת בתוך הז' טפחים

אברך אחר שנקלע לבעיה דומה לזו, הציע [וגם עשה לעצמו] פתרון מחודש, ע"י שתי צורות הפתח, אחת בסיום 22 ס"מ, מתחילת הסכך הפסול, ואז יש לו 65 ס"מ שהם ז' טפחים רק לשיעור הגר"ח נאה. ועוד צוה"פ לאחר 6 ס"מ, שהם בסה"כ 28 מתחילת הסכך הפסול, שהם פחות מג' טפחים לשיעור חזו"א, ובהצטרפות עם ה-43, הם 71 ס"מ שיש בהם ז' טפחים לשיעור חזו"א.

אולם יש לדון ולעיין הרבה בזה, האם צוה"פ שנמצאת באמצע הז' טפחים [של שיעור חזו"א], אינה מחלקת לגמרי את הסוכה, א"כ לא יעזור שיש עוד 6 ס"מ אחריה. ואפשר לשאול שאלה זו גם בסוכה של י' טפחים, ועשה צורת הפתח באמצע הסוכה, שנשאר ה' טפחים לכל צד, האם נחשב שאין כאן אף סוכה כשרה, או שמא הדין צוה"פ אינו מונע משני הצדדים להצטרף יחד, כיון שהם פתוחים לגמרי זה לזה. ומסברא אפשר להכריע בזה, אך לא מצאנו ראיה לדבר. וניתן לקוראים לעיין בכל זה.

סוכה ברוחב 68 ס"מ

מלבד הנידונים ההלכתיים שהיו סביב המדידה של המקומות הפסולים שבסוכות, היה פעמים רבות קושי ואחריות רבה להכריע על דיוק המדידה, שלפעמים סנטימטר אחד או חצי ס"מ, מבדיל בין סוכה כשרה לסוכה פסולה. באחת הסוכות היו 71 ס"מ לרוב אורך הסוכה, ובשאר הסוכה היה עוד פחות משיעור זה. סוכה זו היתה ע"י פתיחת גג בקצה חדר הסלון. במקרה כזה אין אפשרות להחשיב פחות מג' טפחים נוספים מתקרת הסלון, כיון שהתקרה רחבה מד' טפחים, [אלא רק ע"י צוה"פ ודופן כנ"ל]. ואף כאשר המקום הפתוח הוא 80 ס"מ אלא שהסכך שממשיך עוד טפח לאחר הז' טפחים, נפסל מחמת מרזב שנמצא מעליו, ג"כ יש לצדד שהטפח נחשב כהמשך עם תקרת הגג ואינו מצטרף לסוכה כיון שבסה"כ המקום הפסול הוא יותר מד' טפחים. [ומש"כ ד' טפחים, משום שבסוכה גדולה שיש ז' טפחים מלבד הפסול, מעיקר הדין שיעורו בד' ולא בג', ועיין משנ"ב (סי' _ ס"ק) דיש להחמיר גם בזה בג' שאין ישנים תחתיו].

בעל הסוכה הבחין שהשכן בקומה עליונה, פותח מעל סוכתו גג גדול שמתקפל עם פתיחתו ונצמד לקיר, ובכל זאת יש לו גג עובי מסוים, וגם הוא אינו צמוד ממש, וא"כ הוא בולט ופוסל את הסכך שמתחתיו. ואמנם בלא"ה יש 10 ס"מ שנפסלים מחמת חתיכת פח שמסביב לגגון של בעל הסוכה, אך יתכן שהגג המקופל בולט יותר. הרי כיון ששיעור הסוכה מצומצם כ"כ, מספיק שיבלוט מעט וכבר יפסול את הסוכה. בעל הסוכה הזמין את המודד, אך גם למודד היה קשה לפסוק את הדין. הוא ישב ובדק זמן רב, וניסה לדייק עד כמה שאפשר, והגיע למסקנה שרוחב המקום הכשר הוא 68-69 ס"מ, ולא היה יכול להכריע בין 68 ל69, וההבדל ביניהם משמעותי מאוד.

סנטימטר אחד מבדיל בין סוכה כשרה לסוכה פסולה

ידוע מש"כ בשיעורין של תורה למרן הקהילות יעקב זצ"ל, שלכתחילה מחשבים את הטפח 10 ס"מ, ושיעור סוכה הוא 70 ס"מ, וכך נוהגים לכתחילה. ומ"מ בשעת הצורך מעיקר הדין שיעור הטפח לחזו"א הוא 9.6 ס"מ, ולפ"ז ז' טפחים הם 67.2 ס"מ. אבל החזו"א הסתפק וצידד לומר ששיעור טפח שוחק הוא 9.8 ס"מ, וכיון שהכלל מבואר בגמ' (עירובין דף) שצריך למדוד בכל דין להחמיר, דהיינו שבשיעור סוכה צריך טפח שוחק, א"כ ז' טפחים של שיעור סוכה הם 68.6 ס"מ, ולפ"ז בסוכה הנ"ל, אם יש רק 68 ס"מ, יוצא שאין ז' טפחים שוחקות לשיעור חזו"א, זאת אומרת שבסנטימטר הזה שהסתפק המודד, תלוי נידון בעל אחריות כבידת משקל, האם הסוכה כשרה לכל הדעות, או שמא לא לכל הדעות [המקובלות להלכה]. המודד שהבין את המשמעות ההלכתית של המדידה, חזר שוב ומדד היטב במתינות, ולא היה יכול להכריע בענין. [כמובן שלהכרעת הדין בשעת הצורך, יש דעות שונות אצל מורי ההוראה, ואכמ"ל].

מדידות שלאחר חג הסוכות בדיני ממונות בין שכנים

לאחר ימי חג הסוכות, המשיכו להגיע למוקד העירוב, מספר בקשות מאנשים שמבקשים לבדוק את גודל הסוכה המדויק. והפעם המדידות התמקדו בעיקר בדיני ממונות, כמה בעל הגג שבקומה העליונה, חייב לחתוך מגגו, כדי לא לפסול לסוכה שמתחתיו. אנשים רבים הרחיבו את דירתם, ועשו שהגג יבלוט כדי שמי הגשמים יישפכו רחוק מהקיר ומהחלון, ולא שמו לב שהם מכסים על הסוכות שמתחתיהם, ואחרי שהשכן למטה פתח את הסוכה בערב סוכות, חשכו עיניו למראה הגג השוכב מעל סוכתו. הנידונים האלו גם כן היו עם הכרעות קשות, אי אפשר להחמיר במדידה, כיון שלפי זה השכן העליון יהיה צריך לחתוך משלו.

כדרכו של עולם, יש אנשים ויש אנשים. במקום אחד הגיע הבודק בהזמנת השכן העליון, שביקש לדעת כמה הוא "מזיק" על מנת לחתוך מגגו. והתברר שאחרי ניכוי שאר הצינורות והדברים המכסים בלא"ה, נשאר שטח של 10 ס"מ לאורך 20 ס"מ בלבד, שרק מעל השטח הזה הוא פוסל את הסוכה ובכל זאת הוא אמר בביטחון שרוצה לחתוך אפילו בשביל מעט, כי אין לו רשות להיות "מזיק".

לאחר מכן עבר הבודק לסוכה אחרת, ושם המזמין הוא בעל הסוכה בקומה הראשונה, שביקש לדעת כמה השכן שבנה בגג הוציא גגון מעל סוכתו, התברר שאחרי ניכוי המסגרת של בעל הסוכה, יש עוד 20 ס"מ באורך 3 מטר שהעליון פוסל את סוכת התחתון, והשכן התחתון שאל את המודד אם יש לו עצה איך לדרוש את הדבר מהשכן העליון, כיון שכבר שנה שלימה הוא מדבר עימו על כך. איננו באים לשפוט, ואין לדון אדם עד שתגיע למקומו. ומ"מ כל אדם נקלע לפעמים לצד התובע, ולפעמים לצד הנתבע, וטוב להבין ולדעת שיש שני אפשרויות לכל צד לגשת את הדבר. ואכמ"ל.

כוללים רבים התחילו בלימוד עירובין

עם תחילת זמן חורף, התבשרנו על כוללים רבים שהתחילו בלימוד מסכת עירובין, וחלקם אף ייחסו את הדבר להוצאת הגליונות ומסירת השיעורים ברחבי הארץ, שהנושא של העירובים נעשה מוכר יותר, וגם קל יותר ונעים, לאחר הסיפורים והדוגמאות עם הסבר ההלכות.

אנו מודים ומתפללים שנזכה להמשיך ולהוסיף בחיזוק לימוד דיני עירובין וקיומם כהלכה, בכל בית ישראל. וכל המסייעים יתברכו בכל טוב, ברוחניות ובגשמיות.

נ. ב. ניתן לרכוש חוברות "פתח העירוב" של הנושאים האקטואלים על סדר המסכת. וכן "פתח העירוב" קובץ חבורות הלכתיות. וחוברת סיכום השו"ע ומשנ"ב. בטל' של מוקד העירוב: 054-8483320

ניתן לתרום בכל רחבי הארץ
במכשירים של "נדרים פלוס"
וכן במערכת הטלפונית 03-7630585 שלוחה 323
או במכשירים של "קהילות", וכן בטל: 073-2757-008
עבור: "מוקד העירוב" בני ברק

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי
קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים
ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון שאלות הלכתיות
המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 109
חשון תשע"ז

פרויקטים רבים עומדים על הפרק

לקראת ימי החורף הבעל"ט מונחים לפני צוות המוקד, מגוון רחב של תוכניות ופרויקטים שמיועדים להרחיב את לימוד העירובים, וההידור בכשרות עשייתם. ומרוב דברים, איננו יכולים להספיק לטפל בהם ולקדם אותם. בשלב זה אנו זקוקים לכח עזר נמרץ ויוזמתי, המעונין לזכות את הרבים לחזק ולהרבות את ידיעת ההלכות ולימודם, ולהרחיב את גבולות העירובים המהודרים, בפעולות שאין בהם הוצאות. מי שיכול לסייע ולקחת על עצמו לטפל באחד מהדברים העומדים על הפרק, יפנה בהקדם לטל' של מוקד העירוב, וזכות הרבים תלויה בו.

שיעורים בעירובין ברחבי הארץ

בימי בין הזמנים התקיימו מספר שיעורים בכמה ערים בארץ, בפתח תקוה, בירושלים ובאשדוד. בכל המקומות היו הרבה משתתפים, מכל שכבות הציבור, מאברכים ובעלי בתים, מכל העדות ומכל הגילאים, ובחלקם אף מהציבור הדתי, שהתאספו לשמוע ולראות את ההלכות המצויות כל כך, שבעצם כל משפחה סומכת עליהן בכל שבת, ובכל זאת איננו יודעים בכלל איך נראה העירוב, ומה הן ההלכות של החוטים המקיפים אותנו.

רבים פנו לאחר מכן להודות ולספר, שלאחר השיעורים נפתחו להם העיניים, לפתע הם מבחינים באותם רחובות שתמיד היו עוברים בהם, שיש עמודים וחוטים ולחיים, ומתבוננים בדינים הכלולים בהם. בזמן שהם הולכים ברחוב, הם עסוקים בלימוד תורה, בהלכות עירובין. והם מבינים יותר כמה מורכב וקשה לעשות עירוב חלק בלי פקפוק.

בעירוב אי אפשר להשיג בכל מקום כשרות מהודרת

הסיבה שאיננו מתעניינים בעירובים, משום שאנו סומכים על האדם הממונה, שמכשיר את כל האזור עבור כולנו, כמו בשאר נושאי הכשרות בזמנינו, כמו שחיטה ומאכלות אסורות, שקונים מלכתחילה רק כשר מהודר, וסומכים על אנשי הכשרות המוסמכים לכך. אמנם יש כמה הבדלים גדולים, שבעירוב אי אפשר סתם לומר אני לוקח כשרות מהודרת. דבר ראשון, במוצרי מאכל אפשר לקחת עמנו ולהביא לכל מקום כשרות מהודרת, וגם כשנוסעים לעיר אחרת ולמקום נופש קונים רק מה שבהכשר המהודר. לעומת זאת את העירוב המהודר שבשכונתינו אי אפשר לקחת, וכשנמצאים בישוב אין יותר מהכשרות שמתאימה לבני הישוב, שאינם דורשים רמת כשרות כמותנו. וכל שכן בישוב חילוני, או חצי חילוני, לא ניתן להשתמש בעירוב בכשרות מהודרת, אם בכלל יש בו עירוב. ואפילו בערים הידועות, העירוב אינו מתקרב לרמת הכשרות הנדרשת מאיתנו.

דבר שני, במאכלים יש בחנות כמה כשרויות, ואנו בוחרים את הכשרות המהודרת, שהיא מצויה כמעט בכל מקום, לפחות בחלק מהמוצרים. לעומת זאת בעירוב איננו יכולים לבחור, אלא יש רק עירוב אחד, שבדרך כלל הוא של הרבנות, ולא בהתאם להוראות רבותינו פוסקי דורנו. וזה כל מה שיש. בנוסף יש דבר שלישי, שעד שנה זו עדיין אין פיקוח של הרבנות מי יבדוק את העירוב, ואיזה כללים הלכתיים הוא צריך לדעת ולעשות. בכל מקום בוחרים לעצמם, ובהרבה מקומות מדובר במתנדב בשכר מינימום, שלא עסק בלימוד ההלכות, אלא ניגש לתפקיד רק משום שלא היה מישהו אחר, שמוכן להתמסר כ"כ בימי שישי כל שבוע.

לכן בנושא העירוב, בעל כרחנו אנו צריכים לדעת בעצמנו לבחון את המצב, האם זו כשרות מהודרת או סתם כשרות, או ללא כשרות. ובהרבה מקומות עלינו להתייחס אל העירוב כמי שאינו, ולא לטלטל. זה בודאי לא קל, למי שהורגל לטלטל, אבל עלינו להבין ולדעת שהעירובים הסטנדרטים בארץ, הם ברמת כשרות מאוד ירודה, שלדעת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל ושאר פוסקי דורנו, יש בהם דברים הפוסלים מן הדין ממש, ורק בדוחק גדול עושים אותם בשביל להציל את המטלטלים מאיסור גמור. ונושא הטלטול הוא לא פחות מכשרות המאכלים, שאנו מקפידים מאוד שלא לסמוך על כשרות כזו. ועוד יותר מכך, משום שכאמור בעירובים אין פיקוח על המועצה, את מי היא ממנה על העירוב, ואי אפשר לדעת כלל שיש כשרות.

עשיית עירובים כלליים, שלא יהיו מחללי שבת

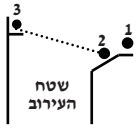
בענין זה שמעתי מאחד מגדולי העוסקים בעירובין בארץ, שפועל ועושה במסירות ממש בעשרות ערים וישובים, וכמובן הוא יודע שיש הרבה בעיות הלכתיות בעירובים הכלליים, בין מצד הגוים ומחללי שבת שצריך לשכור את רשותם, ובין מצד כשרות העמודים והחוטים. באחת ההזדמנויות ישבו אצל מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, לקבל חיזוק לעשיית העירובים, וכידוע היתה דעתו נחרצת שאין אפשרות בזמנינו לשכור מהמשטרה ומהממשלה, להתיר את נושא הגוים והמומרים, ואסר לטלטל במקום שלא עשו שכירות באופן פרטי, גם בטלטול ע"י נשים. לפתע מרן מעורר את השאלה, מה מועיל שמתקנים את העירובין בצורות הפתח, אם לא מתירים את ענין הגוים.

מרן המתין בדממה, והמשתתפים חשבו שעוד רגע הוא אומר להם להפסיק עם כל הענין. כידוע מרן לא נושא פנים בהלכה. לאחר כחצי דקה, אמר מרן זצ"ל, אם יש שיטה אחת שמותר לטלטל בלי שכירות, א"כ המטלטלים כבר לא מוגדרים מחללי שבת, וזה רווח ששווה בשבילו כל הענין. ואמנם לגבי ההוראה לשואלים, צריך להסביר שאסור לטלטל כשענין השכירות אינו מסודר, כי ע"פ הלכה פוסקים שחייבים לעשות שכירות, וכמו"כ כשיש בעיות של רשות הרבים, או פקפוקים בחוטים ובצוה"פ. מ"מ יש צורך להשקיע בתיקון העירובים ההם, בשביל שאנשים שלא יודעים ומטלטלים, לא יהיו מוגדרים מחללי שבת.

נמצאנו למדים שגם עירובים כלליים יש ענין לעשותם, ומ"מ ההוראה הברורה היא לנו שלא לטלטל בהם. ולכן נחוץ מאוד לעשות עירובים שכונתיים, שיהיו בנויים ע"י המומחים לעירובין, שיודעים את כל פרטי ההלכות והפרקטיקה המצויה בימינו, לעשותם ללא חשש ופקפוקים הלכתיים, ובאופן שיהיו חזקים ומפוקחים, כראוי לכשרות מהודרת לציבור האברכים. ובשאר מקומות שעדיין לא זכינו להגיע לרמה זו, יש להימנע מלטלטל.

כמה אופנים מצויים בדין עמוד אחורי הכותל

בימי בין הזמנים, לאחר מסירת אחד השיעורים בירושלים, ביקש האחראי על העירוב שיצאו לרחוב הסמוך לראות את הצוה"פ החדשה שעשו להרחבת העירוב השכונתי. הבודק הגיע למקום, והעמודים היו חזקים ויפים, אבל שניהם עמדו במקומות לא מוצלחים, שיש בהם שאלה הלכתית, שבעירובים העירוניים לא רגילים לשים לב לכך, ובעירובים השכונתיים מקפידים מאוד עליהם. בצד אחד העמוד עמד מאחורי קיר אלכסוני. בדין זה מבואר בחזו"א שצריך שלא יהיה נראה מבחוץ ומוסתר מבפנים (כמספר 1 בציור). לפ"ז גם כשיש קיר אלכסוני (כמספר 2 בציור) הרי זה מוסתר מבפנים. בעירוב עירוני מספיק שרואים את העמוד מאיזה מקום בעירוב. ולכן המתקין שהיה עוסק בעירובים עירוניים, לא הקפיד על כך והעמיד את העמוד אחורי האלכסון. אבל דעת הרבנים שצריך שיהיה פנוי לפניו ד' טפחים [כשיעור רשות מינימלית] ללא מחיצה. וגם במחיצה באלכסון, צריך שיהיה ד' טפחים בקו ישר. [והקו נמדד לפי צורת העירוב, או לפי צורת אותו רחוב, ויש להאריך בזה ואכמ"ל]. אמנם במקרה ההוא הצוה"פ היתה ביחס אלכסוני לרחוב, באופן שלדעת הרבנים בב"ב ניתן למדוד ד"ט באלכסון, ולדעת הרבנים בירושלים יש למדוד בקו ישר.

בעמוד השני היתה שאלה דומה, שלפני העמוד היה עמוד של טלפון רחב (כמס' 3 בציור), ובתוך ג' טפחים לקיר, והלחי היה מאחורי העמוד וסמך לו, שלא היה ד' טפחים לפניו, בדין זה יש סתירה בחזו"א. במקום אחד (סי' ס"ז ס"ק כ"ג) מבואר שדינו כמו במס' 1, עמוד שעומד אחורי הכותל. ובמקום אחר

(סי' ע' ס"ק י"ט) משמע שאינו דומה למס' 1 ששם העמוד אינו כנגד שטח העירוב כלל, משא"כ במס' 3 הוא סותם כנגד שטח העירוב, אלא שיש עוד סתימה לפניו, וניתן לומר ששניהם סותמים. בענין זה יש רבנים בירושלים שמקילים, והרבנים בבני ברק מחמירים. והדברים אינם מוכרעים.

ולמעשה במוקד העירוב, וכן שאר המומחים לעירובים שכונתיים מקפידים על שני הדברים, ואם היו מתקינים את העמודים במרחק של 20 ס"מ, היו פותרים את שתי הבעיות. ולכן חשוב לעשות את התקנת העירובים, ע"י ת"ח הבקיאים ומנוסים בעירובים שכונתיים.

חשיבות עשיית עירובים פרטיים בצורה מושקעת ותקינה

בזמן האחרון יש הרבה פניות ושאלות מאברכים שעושים עירוב פרטי לבנין ולחצר שלהם, או לקטע של מדרחוב שאין בו חשש רה"ר. ובפרט בימי חג הסוכות, שלמרות שמקפידים כל השנה שלא לטלטל מחמת החששות בכשרות העירוב, בשבת זו מוכרחים לטלטל, כאשר עושים את הסוכה בחצר. היו משפחות שביקשו עזרה ממוקד העירוב, שיבואו להראות להם מה צריך לעשות כדי לערב את החצר כהלכה, ורבים בדקו בעצמם ורק שאלו את שאלותיהם במענה הטלפוני של המוקד.

אמנם יש לציין ולעורר על צורת עשיית עירובים אלו, שצריך להשקיע לעשותם בצורה תקינה ומסודרת, ע"י קרשים מתאימים, גם כאשר צריך לשלם עבורם כמה עשרות שקלים. הפתרונות המאולתרים משאריות של קרשי סוכה, או מגרוטאות שונות, כרוכים בשאלות הלכתיות רבות, שאדם שאינו עוסק בעירובים, אינו יכול לחשוב על כך שיש בהם שאלה, והמשיב דרך הטלפון שנשאל על שאלה מסויימת על החוט, אינו יכול לדעת שיש עוד שאלה אחרת בלחי. ובדרך כלל הבעיות הם מחמת שמשתמשים בשאריות ובדברים שאינם מתאימים.

באחת החצרות שקראו למוקד העירוב, מצא הבודק פתרון קל יחסית לערב את החצר, ע"י עשיית צורת הפתח במקום אחד, ושאר ההיקף היה טוב, ע"י מחיצות קיימות ועומד מרובה. הבודק הדגיש לאברך שלא יעשה מעמוד דק, ולא ע"י לחי, מחשש שהחוט לא יעמוד במקום. אלא יקח קרש ארוך ורחב כ10-15 ס"מ, ויחבר את החוט מעל גביו ממש, כדי שנהיה בטוחים שהחוט מעל העמוד, וגם יותר קל להשגיח שיהיה ישר. [במקרה זה מדובר בצוה"פ קצרה כ-3 מטר, ומספיק קרש רחב בשביל נדנוד החוט ועקמימות קלה, משא"כ בצוה"פ רחבה, צריכים יותר להקפיד על לחי רחב כראוי].

זהירות מפתרונות מאולתרים שיכולים להיות פסולים

לאחר החג עבר הבודק וראה שלמרות ההבהרה, הוא השתמש בשאריות של קרשים דקים וחיברם זה לזה. כמובן שבמקרה כזה הקרשים אינם כשרים להחשב עמוד, מפני שהקרש העליון תלוי בגובה, ואינו מגיע עד הקרקע, וכל מחיצה [או עמוד שדינו כמחיצה] שיש תחתיה חלל ג' טפחים פסולה. והקרש התחתון לעצמו אינו כשר, כיון שהחוט אינו עובר מעל גביו. וגם כאשר התכוונו שהחוט יעבור מעליו, לא ימלט שהקרש העליון יקבל נטיה קטנה והחוט יזוז, כיון שהם מחוברים בקשירה ובאזיקונים בלבד. כמו"כ גם אם יוסיף לחי לפני המקלות הללו, צריך ג"כ להרחיקו כמה ס"מ, כיון שמצוי מאוד, בפרט בעמוד כ"כ דק, שבמתיחת החוט נמשך ראש העמוד קדימה אל החוט, ואז הלחי אינו מתחת החוט אלא מתחת העמוד, והוא פסול.

עמוד דק ולחי דק בעירוב פרטי שאינו כראוי

בשביל לפתור את כל הבעיות שיכולים להיות, אמר לו הבודק מראש שיקח דוקא קרש רחב, ויקשור את החוט על גביו ממש, ולא ישתמש בקרש דק, וחוט מן הצד עם לחי, כי יתכן שלא יעמידנו כראוי. האברך שאל מה הם ההלכות, כדי להקפיד עליהם. הבודק הסביר ואמר שיש הרבה פרטים, ולא יכול להדריך מראש על כל הדברים שיכולים להיות. ובכל זאת מתוך שהוא הסביר לאברך יותר מידי, סבר האברך שהוא כבר יודע הכל, והשתמש בדברים הבעיתיים האלו. [ועוד הוסיף עליהם, שעשה לחי דק וצר מלייסט של סוכה, וקשר את החוט מן הצד לבורג, באופן שהחוט לא מגיע עד העמוד, ויותר סביר שהלחי לא יהיה מתחתיו].

מדברים אלו לומדים כמה צריך להשקיע על מנת להתרחק מבעיות, נכון שמי שבקי באמת, יכול לאלתר פתרונות שונים, ויש אחראים על העירובים שיודעים את ההלכות וכבר עוסקים בהם כמה שנים, שהם יודעים איך לעשות ומה לא לעשות. אבל מי שאינו מנוסה כ"כ, וכל שכן אדם פרטי, אפילו שלמד את ההלכות, אך אינו עוסק בהם בתדירות, ואינו מורגל לחשוב על הבעיות יכולות להיות, אין להשתמש בפתרונות אלא בדברים ברורים וחלקים וחובה להשקיע בכך, למרות שאינם מן הדין, כי הם נוגעים לדברים של עיקר הדין.

מחיצת חזית הבנין מתחת צורת הפתח

חצר נוספת שביקשה עזרה בעשיית עירוב, חצר שיש לה קירות גבוהים משלש צדדים, וצד החזית פתוח כולו. הגדר שלפני הבנין נמוכה מאוד. במקרה כזה הפתרון הטוב הוא, לעשות צורת הפתח ארוכה, לכל רוחב צד החזית, מקיר לקיר. אמנם צריך להקפיד שהיא לא תעבור על מחיצה, ובמקרים כאלו מצוי שיש גדרות בצידי שביל הכניסה, או צמח חי בגובה י' טפחים ורוחב ד' טפחים, שיש לו דין מחיצה, וזה מחלק את הפתח לפי המבואר בחזו"א (סי' ע' ס"ק י"ח). בחצר הנ"ל לא היתה שום גדר גבוהה י', וגדר נמוכה מי' אינה פוסלת.

קרש רחב וחוט על גביו כראוי, שהתעקם לאחר התג

גם כאן הבודק הזהיר את בעל החצר שיקח קרש רחב ארוך, ויקשור חוט מעל גביו ממש, ולא יתעסק עם לחיים, כיון שיצטרך להרחיקם מהקרש של העמוד, מפני שע"י המתיחה הוא מתכופף לכיוון החוט, ואם הלחי קרוב לעמוד הוא לא יהיה מתחת החוט כאמור לעיל, וא"כ יצטרך להוסיף כמה קרשים, ויהיה קושי לחברם, וגם אח"כ מי יודע אם הלחי יהיה מרוחק מספיק. לכן עדיף לעשות עמוד מסודר, תואם ורחב, שיהיה ברור שהעירוב יעשה כתקנו. האברך הזה לא סירב, ויצא לקנות קרש מתאים, אלא שלבסוף מצא קרש מתאים בשאריות הסוכה בביכנ"ס הסמוך, ולאחר נטילת רשות, עשה ממנו את העירוב כראוי.

לאחר ההתקנה הוא הבחין שלמרות החיבור בברגים, ראש העמוד קיבל עקמימות וכיפוף כלפי החוט, כמבואר לעיל שמתיחת החוט גורמת לכופף את החוט, ונמצא שהעמוד התעקם לכיוון החוט. שאל האברך שלפי ידיעותיו יש בעיה בעמוד עקום, האם במקרה זה העירוב כשר לכתחילה.

ארבעה כיוונים בדין עמוד שהתעקם

והנה בענין עמוד עקום, יש ארבעה כיוונים שהוא יכול להתעקם, בשנים מהם אין בעיה, ושנים יש בעיה. א. במקרה שהעמוד התעקם לכיוון החוט כנ"ל, מבואר בחזו"א (סי' ע"א סק"ו וי"א) שכשר, מדין צורת הפתח העשויה ככיפה, [דהיינו כקשת עגולה] שהיא כשרה (שו"ע סי' שס"ב סי"ב) [אמנם יש מפקפקים, שתלוי במחלוקת הראשונים בדין כיפה שאין בה כדי לדחוק קנה עליון ישר, ואכמ"ל].

ב. במקרה שהעמוד התעקם להיפך מכיוון החוט, בקו ישר עם החוט, ויוצא שהחוט עובר מעל כל העמוד, מבואר במשנ"ב (סי' שס"ג שעה"צ ס"ק י"א) שכשר, וכן מבואר בחזו"א שם. [אמנם כלפי החוט השני, של הצוה"פ הבאה יהיה דין אחר, כמו באפשרות א', או שהחוט השני אינו בקו ישר, ויהיה דנו כאפשרות ג'].

ג. ד. אם העמוד התעקם לצד, אל תוך העירוב, או להיפך אל מחוץ לעירוב, ע"ז דיברו הפוסקים שיש בעיה שהחוט אינו עובר מעל החלק התחתון של העמוד, וחסר בדין "על גביו" של צורת הפתח, כיון שעיקר העמוד הוא הי' טפחים התחתונים, והחוט אינו נמצא מעליהם. וההוראה המקובלת בדורנו להקפיד שהעמודים יהיו ישרים, אלא שבעירובים הכלליים לא עומדים בגודל הבעיות. ולשם כך משקיעים בעירובים השכונתיים בכמה דברים להתגבר על הבעיות.

לפ"ז במקרה הנ"ל שהעמוד התעקם לכיוון של החוט בלבד, ולא לצדדים, הוא כשר לכתחילה גם לעירוב של בנין פרטי.

לאחר החג, עבר שבוע, והאברך החליט שישאיר את צורת הפתח כדי להתיר את הטלטול בחצר כל השנה. אך תוך שבוע התרופף בורג אחד והעמוד התעקם לצד, במקרה זה כבר נכנסים לבעיה שבאות ג'. שאינה כשרה בעירוב שכונתי או פרטי. ושוב יש לציין בענין זה, שדברים פרטים שנעשים בצורה ארעית, אינם מיועדים לעמוד לזמן ארוך. ובשביל שיהיה עירוב טוב, יש צורך להשקיע בהתקנה טובה.

לרגל תחילת לימוד עירובין במקומות רבים
ניתן לרכוש חוברות וספרים על עירובין
וכן לקבל עותק אחד כתרומה (לפי התקנון)

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי

קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 110
חשון תשע"ז

הקיפו עמוד ולחי בתוך גדר אתר בניה

בגליון הקודם הבאנו כמה מקרים, שיש בהם כדי ללמוד וללמד על החובה הגדולה לעשות בצורה מקצועית וחזקה, אחרת יכולים להסתבך בשאלות הלכתיות קשות, ואפילו להגיע למצב שהעירוב נפסל בחוסר שימת לב. בתקופה האחרונה היה אדם ת"ח שנזקק לטלטל בשבת, וביקש לעשות עירוב מהודר וקטן, מביתו עד בית הכנסת שמתפלל בו, כדי שלא להסתמך על העירוב של כל השכונה. הוא פנה למוקד העירוב שיסייע לו ויתקין את העירוב בצורה מקצועית, ושילם את ההוצאות הכרוכות בכך. לאחר תקופה החלו לבנות בסמוך לצורת הפתח, והעמידו גדרות לבנות (איסקוריט) מסביב לאתר הבניה, וכידוע בבני ברק בונים עד הס"מ האחרון, לכן העמידו את הגדרות על קטע מהמדרכה, וסגרו את הלחי שעמד שם, בתוך גדרות האתר.

מיד באותו שבוע, הגיעו למוקד הטלפוני של מוקד העירוב מספר הודעות על העירוב שנפסל, מאברכים שעברו שם, ולמדו מהגליונות להתבונן בדרכים, על כשרות העירובים ודיניהם. והנה בדין לחי או עמוד שנמצא בתוך מקום מוקף, כתב המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק קי"ג) שאפילו אם רק עמוד אחד נמצא בתוך מקום המוקף גדר מארבע רוחותיו, אינו כשר ולאו כלום הוא. [ובחזו"א (סי' ע' ס"ק י"ח) מבואר שאפילו אינו מוקף מארבע רוחותיו, אלא שיש גדר בתוך חלל הפתח, הרי זה מחלק את הפתח לשנים, ופוסל אותו]. שאלה זו מצויה מאוד, ולדוגמא בשבוע זה התקשר למוקד העירוב הרב האחראי בעיר חריש, לשאול על עמוד שהוקף בתוך אתר בניה.

קשירת לחי בחוט, והלחי יכול לזוז בתוך החוט

המוקד קיבל את ההודעות בשמחה, וציין לשבח את העירנות של האברכים, אלא שכאמור לא מדובר בדבר ששייך לעירוב השכונתי, רק לאדם פרטי, והמוקד העביר לו את ההודעות. במקרה זה לא תיקנו את הלחי באותו שבוע, כיון שבאותו שבוע הוא לא היה צריך לטלטל, [וזה אחד הדברים שחשוב לדעת בעירוב פרטי, שאין אחריות לתקנו כל שבוע, ובמקרה שהעוסק לא חייב להשתמש בו, הוא משאירו פסול כשנפסל], לאחר מכן תיקנו את הדבר, ע"י שהוסיפו קרש לפני הגדר, ובמקום לחבר אותו עם ברגים כראוי, קשרו אותו עם חוט פשוט. והנה יש מקרים שמחוסר ברירה קושרים לחי עם חוט, עד שיחברו אותו יותר טוב, אבל צריך לקשור היטב בצורה שהלחי לא יוכל לזוז ממקומו. במקרה זה הקשירה היתה רפויה ורחבה, והלחי זז בתוך החוטים, עד כדי שלא היה מכוון מתחת החוט. המתקן היה סבור שאפשר להניח לחי ברחוב, ולא יגעו בו, והוא ישאר באותו מצב. הוא לא העלה על דעתו בשעת התיקון דבר כ"כ פשוט, שלחי שיכול לזוז ממקומו, יזוז במהלך השבוע ואולי כבר במהלך השבת. כל מי שעוסק בעירוב יודע, שגם לחי שקשור טוב, צריך רחמים שלא ימשכו בו ויפסלו אותו. ק"ו כשאינו מחובר טוב.

לחי קשור בחוט ויכול לזוז ממקומו

מדבר זה שוב אנו לומדים, שכאשר באים לעשות עירוב, וכל שכן מי שמתאמץ לעשות עירוב פרטי כדי שיהיה מהודר, צריך להקפיד על המינימום, שהלחי יהיה מחומר טוב ומחובר טוב, כיון שמצוי מאוד שהעירובים שנעשים בצורה עראית כזו, לא מחזיקים מעמד, מגיעים עד כדי פסול ממש.

יש זמנים שממתינים לעירוב שיהרס, ומתקנים בצורה זמנית

במקביל למה שהודגש שמצויים בעיות בדברים עראיים, יש לציין שלפעמים אין כ"כ ברירה, ומוכרחים לעשות דברים זמניים, כאשר יודעים שבקרוב יבנו גדר חדשה באותו מקום, או שיש שם אתר בניה, שכל תיקון שנעשה ייהרס תוך שבוע או שבועיים. ולכן צריך לציין כאן וללמוד גם על עשיית דברים ארעיים, לעשות אותם בצורה חזקה, מחומר טוב, ובצורה שאינה יכולה להיפסל במגע קל, ובנוסף לפקח ולבדוק כל שבוע בצורה יותר יסודית, ודוקא ביום שישי בזמן שאינו מוקדם מידי, כדי לברר ולהיות בטוח שהדברים יעמדו במשך כל השבת בצורה כשרה.

באחד הרחובות בבני ברק היתה צורת פתח של עירוב שכונתי, שעמדה צמוד לגדר מאבן רעועה. בשנים האחרונות היו פעמים שנשבר מעט, והוסיפו טיט ובטון באופן ידני, כדי להחזיק את האבנים, ופעמים רבות התחבטו האם צריך להרוס את הקיר, מתי הוא הרגע הנכון שהוא לפני שח"ו יהיה אסון.

באותם זמנים אמרו לאחראי על העירוב, שכדאי לו להעביר את העירוב [כלומר את צורת הפתח] למקום אחר, כיון שזה רק ענין של זמן עד שהקיר יפול או יהרס. האחראי השיב להם שהם צודקים, ובכל זאת כל זמן שהקיר עומד, אינו טורח לעשות דברים חדשים, יש לו מספיק דברים לתקן מלבד זה, ובפרט שקשה למצוא שם פתרון אחר, א"כ נעקוב טוב, וכאשר הקיר יפול, נחפש את הפתרון.

ענין זה מצוי כל הזמן אצל האחראים. יש דברים שיודעים כמה שבועות קודם שיהיה שינוי כלשהו והעירוב יפסל, ואפשר מראש להקדים את פני הרעה, ואנשים טובים מתריעים על כך, ובכל זאת האחראי מעדיף להמתין, משום שבהרבה מקרים נדחה לבסוף הענין ונשאר העירוב על כנו, או שהסתדרו בלי לפגוע בו, וכן בהרבה מקרים אין פתרון חילופי טוב כ"כ, אלא כשנהרס עושים תיקון זמני, עד שיגמרו את העבודות במקום, ואח"כ מחזירים את העירוב כאשר היה.

התמסרות האחראים בימי שישי וערבי חג קצרים

כך עמד העירוב במשך כשלש שנים, ובשנה זו לפני חג הסוכות, הכריעו דיירי הבנין שהרגע המסוכן קרב ובא, והקדימו אותו והרסו את הקיר כולו, יחד עם העמוד של העירוב והלחי שהיה מחובר אליו. מיד הגיעו הודעות למוקד העירוב, מאברכים שראו שהעירוב נהרס, והודיעו לאחראי שצריך להתקין שם דבר חדש. בשנה זו ימי ערב חג הסוכות היו קצרים, יום וחצי בלבד, והאחראי כמו כל אדם היה טרוד בצרכי ביתו, סוכה וד' מינים ועוד, אך לא היתה לו ברירה והגיע במסירות לתקן.

בהזדמנות זו נודה לכל העוסקים בעירובים, די בכל אתר ואתר, על ההשקעה והמסירות בזמנים שאינם זמנים, לבדוק ולתקן לנו את עירובי השכונות הנעשים בהידור ובהקפדה גדולה. זכות הרבים בשמירת השבת, תעמוד לכל העוסקים, שתהיה מלאכתם נעשית ע"י אחרים, ויתברכו בכל טוב ברוחניות ובגשמיות.

האחראי הגיע ובירר אצל השכנים, שאכן מתכוננים להמשיך ולבנות קיר חדש אחרי החג, וממילא לא כדאי להשקיע בתיקון קבוע, אלא להמתין עם תיקון זמני. בערב החג קרוב לכניסת החג, הוא הגיע עם חוטים ולחיים, בכמה דקות שנותרו לו באמצע סידור צרכי ביתו, ועשה שם צורת פתח חדשה זמנית.

למעשה, כדרכם של הבונים, עברו כמה שבועות שהאחראי עושה תיקון זמני, ועדיין לא נבנה הקיר. והאחראי מתחבט האם להביא פועל לעשות תיקון קבוע. ובנתיים ממשיך לעקוב על כשרות הלחי הזמני, ואחרי כל שינוי, כדי לשמור על כשרות העירוב כהלכה.

פירצה סמוכה ללחי

הפתרון שהאחראי מצא להכשיר את העירוב, היו בו כמה דינים חשובים, שהיה צריך לעשות את התיקון בזהירות, כדי שיענה על כל פרטי ההלכה. בתוך החצר היו עמודי ברזל של סוכה, שהיו קרובים להמשך של אותה גדר, שמהעמודים והלאה היא נשארה קיימת, אך עדיין היה רווח כחצי מטר בין העמוד לגדר. האחראי שאל רשות מבעל הסוכה לקשור את החוט לעמודי סוכתו, והוא הסכים ברצון, ובכך פתר את הבעיה שנחסר לו עמוד. בתחילה הוא חשב לקשור את החוט מעל גבי העמוד, אלא שאז הוא שם לב, שאם יוסיף אח"כ לחי צמוד לעמוד, תהיה בעיה

תיקון זמני בהמתנה ללחי לעמוד של סוכה, וקרש לפירצה

שיהיה הפסק בין הלחי לחוט, מפני שבראש העמוד של הסוכה יש פלטה מרובעת שבולטת כמה ס"מ [אא"כ ירחיק את הלחי מהעמוד, וכיון שאינו יכול לחבר טוב, ירד מהיציבות של הלחי]. לכן קשר את החוט מסביב לעמוד [מתחת הפלטה, בצד שהעמוד ישר], והעמיד לחי מתחתיו. אבל האחראי שם לב שעדיין יש לו בעיה נוספת, שהעמוד אינו מגיע עד הגדר שמשמשת להמשך מחיצות העירוב.

בדין זה כתב המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק כ"ג) להחמיר אפילו בפירצה של ג' טפחים. אמנם בשער הציון הביא את דעת המקור חיים, שאם הפירצה רק בצד אחד של צורת הפתח, ניתן לדון עומד מרובה ע"י צוה"פ [אם הצוה"פ מכוונת כנגד הקיר, בתוך י' אמות], והחזו"א צידד להקל כשיטה זו, מ"מ מדברי המשנ"ב משמע שלא היקל בזה, ולכן ההוראה היא להחמיר לכתחילה גם בפירצה בצד אחד. כדי לסגור את הפירצה, הוסיף האחראי עוד קרש שגבהו י' טפחים, והוא ממלא את הפירצה עד שנשאר רק פחות מג' טפחים בכל צד, ופחות מג' טפחים נידון כסתום מדין לבוד, וא"כ הרי זה מחיצה המשלימה את ההיקף, מהלחי עד הגדר, שהיא המשך מחיצות העירוב.

בדין לחי רחב, ולחי שאינו בולט מהמחיצה

לאחר החג שאל אחד האברכים שראה את הפתרון שנעשה, מדוע אין בעיה שיש מחיצה שממשיכה כביכול את הלחי, ויוצא שיש כאן לחי ארוך עד הקיר. ואם הם שני לחיים הרי אחד מסתיר את השני.

והנה יש כמה תשובות בדבר, ולמרות שהדברים פשוטים, מ"מ הם מעוררים ומלמדים שוב את הדינים בצורה מעשית, שזה החלק החשוב בהתבוננות בנעשה במלאכת העירובים, במסגרת גליונות אלו. דבר ראשון, גם אם נאמר ששתי הלוחות נחשבים לחי אחד ארוך, אין בעיה בלחי רחב, כאשר החוט נמצא בתחילתו, בתוך ג' או ד' טפחים הראשונים [מהצד של העירוב]. משום שלדעת המקור חיים (במאמר תיקון עירובין) לחי יכול להיות עד ד' אמות, ולדעת החזו"א (סי' ע' ס"ק י"ח בהערה) החשש הוא רק כאשר יש ג' או ד' טפחים מהחוט ולפנים [מדין פתחי שימאי, שהלחי רחב מהמשקוף יותר מידי], אבל אין בעיה שהלחי נמשך כלפי חוץ אפילו הרבה.

דבר שני, האמת היא שהם שני לחיים, דהיינו שני קרשים, ולא נחשבים קרש אחד ארוך. וא"כ אחד מהם הוא לחי, זה שהחוט עובר מעליו, והשני הוא מחיצה. ומ"מ אין בעיה שאחד מסתיר את השני, מפני שהלחי האמיתי הוא הקרש הקרוב אל העירוב, והוא אינו מוסתר כלל. ואם היה להיפך, שבתחילה יש קרש שהוא מחיצה, ואחריו הלחי [כגון שהחוט היה עובר על הקרש השני], היה צריך להקפיד שהלחי יבלוט מהמחיצה, כדי שלא יהיה מוסתר וכדי שיסתום מקצת מהשטח המוקף [כמבואר בחזו"א (סי' ס"ז ס"ק כ"ג). וי"ל דבכה"ג הוא יותר חמור, דהוי אחורי מחיצה שעומדת לאורך המבוי, ובודאי נחשב נראה מבחוץ ושווה מבפנים, ואינו דומה ללחי אחורי מחיצה המקבילה לצוה"פ, שהבאנו בגליון הקודם ובכמה מקומות שיש סתירה בחזו"א בזה, מחמת ששם הלחי הוא כנגד השטח המוקף, רק יש עוד סתימה של מחיצה לפניו, ויש מקום לומר ששניהם סותמים בשווה, (למרות שתמיד הפנימי הוא הסותם). משא"כ כאן הקרש הוא מחיצה לאורך, ואם הלחי מאחוריו, הרי זה מחוץ למקום הפתח לגמרי].

משא"כ במקרה הנ"ל שהלחי הוא הפנימי, והשני הוא מחיצה. אין חסרון שהקרש השני אינו סותם מעבר ללחי, והוא יכול להיות לכתחילה אחורי הלחי.

תיקון בין שני עירובים נושקים, שיהיה טוב לשניהם

אמנם יש מקומות שיש שני עירובים שכונתיים הנושקים זה לזה, וכל עירוב משתדל שיהיו לו מחיצות כשרות לבד, כדי שאם ח"ו יפסל אחד מהם, לא יהיה פסול בעירוב השני. ובמקומות אלו כאשר עושים תיקון בגבול שביניהם, צריך שהוא יהיה כשר לשני הצדדים. וגם במקום הנ"ל היה עירוב מהצד השני, ולפיכך הדין קצת שונה.

לגבי הדין הראשון, אילו היה באמת קרש ארוך, היתה בעיה שלצד השני יש יותר מג' או ד' טפחים מהחוט ולפנים. אבל הדין ברור ששני קרשים נחשבים שני לחיים. ולגבי הדין השני, יש להקפיד שהלחי יבלוט מהמחיצה, גם מהצד השני. ולכן האחראי שתיקן כאן הקפיד שהקרש השני שאינו לחי, יהיה מאחורי הלחי, ולא לפניו, ובצורה כזו גם מהצד השני ניכרת הסתימה של הלחי.

הבדיקה דורשת התמחות, והסיוע בדברים אחרים

לאחר הבקשה שהתפרסמה בגליון הקודם, לסייע להרחבת פעילויות בנושא העירוב, היו כמה שהתקשרו ונטלו חלק בדברים מסוימים. ביניהם היו אברכים שביקשו לסייע לבדוק עירובים, אחרי שהם למדו בכולל מסכת עירובין. אבל לצערנו דוקא בבדיקה שהיא מאוד מעניינת ומלמדת, יש צורך בבקיאות בהרבה פרטים הלכתיים וידיעות פרקטיות, מעבר ללימוד שבספרים. כגון במקרה הנ"ל, שצריך לדעת מהו לחי רחב, ומאיזה צד אסור שיהיה רחב, הם דברים שאינם מפורשים כ"כ בשאר ספרים, וצריך לעשות שימוש ולימוד המציאות ופסקי הרבנים, כדי לשמש כבודק. ואכן אנו מקוים שנגיע גם לפתיחת מסגרת שיעורים מסוג זה, אלא שהיא ארוכה ודורשת מאמץ רב.

בין הדברים שנשמח כעת על הסיוע בהם, א. לארגן שיעורים ברחבי הארץ, במקומות שיש ציבור החפץ בכך, (כולל מציאת מקום ומודעות). ב. יצירת קשר עם אחראים נוספים, ועשיית מפות העירובים. ג. סיוע בעשיית עירובים (בסיוע זה ניתן תשלום. נצרך רשיון נהיגה, וידע טוב בריתוך).

השקעה ותיקון דברים שהם חשש הלכתי

במסגרת בדיקת העירובים מידי שבוע, יש דברים שדורשים מהאחראים הרבה יר"ש להקפיד עליהם. מן הסתם נוטים להקל בדברים שלא ברור שהם פוסלים, אבל בעירובים שכונתיים מקפידים להסיר כל חשש, וזה חלק מאוד קשה. כי מה שברור לאדם שהוא צריך לעשות, יש לו יותר כח לעשותו, מאשר דבר שהוא רק ספק.

יש דבר ידוע, שילדים מוכשרים תולים זוגות נעליים על חוטי חשמל וטלפון, ע"י שקושרים אותם זה לזה, וזורקים אותם על החוטים. מידי פעם הדבר נעשה גם על חוט של עירוב, ואז האחראי מתחבט, האם צריך לטרוח להורידם מהחוט, האם הם מהוים בעיה הלכתית. בחודש האחרון היה מקום אחד בבני ברק שהאחראי שם לב לכך, שבין חמשת הזוגות שתלו על החוטים, היה זוג אחד על חוט העירוב. האחראי התקשר למוקד, ושאל איזה בעיה יכולה להיות מהנעליים.

והנה בדין זה יש שתי בעיות א. הנעליים כבדות וגורמות לחוט לשקוע כלפי מטה. ובדין חוט שוקע כתב המשנ"ב (שעה"צ סו"ס שס"ב שצריך ליזהר לתקנו. והחזו"א (סי' ע' סק"י) פוסל חוט שוקע, מטעם שהאמצע של החוט יורד למטה מראשי העמודים, והוא מן הצד. ובענין זה יש קולא כאשר יש לחיים, כנהוג בעירובים השכונתיים המהודרים, משום שהחוט לעולם אינו שוקע למטה מראשי הלחיים. רק צריך שלא תהיה שקיעה גדולה, שיש בה חשש פתחי שימאי (כמבואר במשכנות יעקב, שציין המשנ"ב). ב. בעיה נוספת נגרמת מהנעליים, שעי"ז החוט מתנדנד יותר ברוח, מחמת שהנעליים מתנגדות יותר לרוח, והרוח מנדנדת אותם עם החוט. ובדין חוט מתנדנד, המשנ"ב (סו"ס שס"ב) מביא מחלוקת באחרונים, והחזו"א (סי' ע' סק"י) אוסר. ושיעור הנדנוד הפוסל הוא כאשר יוצא מבין העמודים והלחיים, לכן כשיש לחיים של 30 ס"מ, שיעור הנדנוד שאינו פוסל [לדעת החזו"א] הוא עד כ-15 ס"מ. [ויתכן שלדעת המשנ"ב יש להקפיד גם על פחות מכך].

המאמין בהסרת נעליים מחוטי העירוב

בשלב ראשון הוא פתח את הקשר של החוט, ומתח את החוט, באופן שנראה לו שהחוט כמעט אינו שוקע, וגם אינו מתנדנד כל כך. אבל להוריד את החוט לגמרי כדי להסיר את הנעליים זה היה קשה, כיון שהוא עובר על כביש ראשי וחוטי חשמל. אמנם המשיב במוקד העירוב אמר לו שזה תיקון טוב ליום שישי, אבל אח"כ כדאי שימצא זמן באמצע שבוע, להסיר את הנעליים לגמרי.

האחראי בא באמצע שבוע, ולקח ממחסני מוקד העירוב את המוט הארוך הנצרך לכך. אבל לא הגיע לידי מעשה עד יום שישי בצהרים. כשבא למקום ראה שהדבר מסובך, הוא ניסה זמן רב וכמעט התייאש, ואז עצר אברך לעזור לו, העמיד את רכבו, ועלה על הרכב, נטל את המקל וניסה להפיל את הנעליים. אך הם היו מסובבות וכרוכות על החוט, והוא עבד קשה במשך כרבע שעה, עד שהצליח להסירם.

בתוך כדי כך התאספו ונקהלו אנשים נשים וילדים, והתבוננו כיצד מתקינם את העירוב במסירות ובמאמץ, התפלפלו ודנו מה הבעיה בנעליים, ומה הדין של החוט. לאחר השבת הגיע האחראי למוקד העירוב וסיפר על כל המאורע, ואמר בהתרגשות שעבד שם הרבה זמן, אבל יצא מזה הרבה קידוש שם שמים, שכ"כ הרבה עוברים בכביש הזה ביום שישי, וכל האוטובוסים שנכנסים לעיר עוברים שם, וכולם ראו ולמדו והתחזקו בהכרת העירוב ותיקונו.

יהי רצון שיתחזק ויתרבה לימוד העירובין וקיום הלכותיהם, ונזכה לעשות נחת רוח לבורא יתברך שמו.

ניתן לתרום בכל רחבי הארץ
במכשירים של "נדרים פלוס"
וכן במערכת הטלפונית 03-7630585 שלוחה 323
או במכשירים של "קהילות", וכן בטל: 073-2757-008
עבור: "מוקד העירוב" בני ברק

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:
מוקד העירוב השכונתי
קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על נבולות העירובים השכונתיים
ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון שאלות הלכתיות
המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 111
חשון תשע"ז

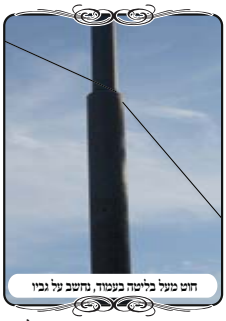
מקומות רבים מבקשים להרחיב את העירוב השכונתי

בס"ד יש מקומות רבים שמבקשים, להרחיב את העירובים השכונתיים המהודרים. יש מקומות שמדובר בשכונה שלימה שעדיין אין בה עירוב שכונתי, ויש מקומות שמדובר על רחוב או כמה בנינים, שאברכים צעירים קנו דירות בבנינים של חילונים הסמוכים לשכונות חרדיות, ולכן רוצים להרחיב את העירוב השכונתי, ולהוסיף את הרחוב שלהם לעירוב. כמובן במקומות אלו נשארת עדיין בעיית השכירות מהמומרים, והעירוב מתיר רק לכלים ששבתו בחצר. אלא שגם לגבי זה חשוב מאוד ההיקף השכונתי, שנעשה ע"פ הכרעות המשנ"ב והחזו"א, לעומת ההיקף העירוני שנדחקים להתיר בו גם דברים שהמשנ"ב או החזו"א אסרו אותם, והפיקוח עליו בעייתי ומורכב.

בשבוע שעבר קראו לבודק של מוקד העירוב לבדוק תוספת של עירוב שכונתי שנעשה בירושלים, במקום שאין אפילו את העירוב של הבד"ץ, ודין הטלטול שם חמור מאוד. כמובן שהמשפחות החרדיות שגרות שם, אינן מודעות לגודל חומרת הדבר, ואינם יודעים כמה הם צריכים להשקיע ולהזדרז לעשות את העירוב השכונתי, ומ"מ יש להם רצון שיעשו עירוב שכונתי. בקטע מסוים כבר עשו הרחבה על צד אחד של המדרכה, ומתחו חוטים על עמודי התאורה, וכעת צריכים להוסיף בהמשך הרחוב.

כשרות עירוב בעמודי תאורה שהחלק התחתון רחב

והנה בעמודי תאורה אי אפשר לקשור את החוט מעל גביו של העמוד מכמה סיבות, [כגון מפני שאין עליו וו לקשירת החוט, העמוד גבוה מאוד, ועוד], לכן קושרים את החוט מן הצד, וא"כ לכאורה אינו כשר, כיון שצורת הפתח שעשאה מן הצד, פסולה (שו"ע סי' שס"ב סי"א). ובהכרח צריך להתקין לחי לפני העמוד, שיהיה מכוון מתחת החוט, ואז הלחי נחשב במקום עמוד, כמבואר בשו"ע שם.

חוט מעל בליטה בעמוד, נחשב על גביו

אבל יש דבר מצוי בעמודי תאורה בזמנינו, שאפשר להחשיבם כעמוד כשר בצורה מסוימת, וכך עשו בעירוב הזה. בהרבה עמודים החלק התחתון רחב יותר משאר העמוד, ויש בליטה לחלק הרחב [ולא שהולך ומתקצר כצורת משולש], ובצורה כזו אפשר שהחלק התחתון של העמוד, הוא עצמו יהיה הלחי, באופן שיש בו גובה י' טפחים, והעמוד ישר בצורה שהחוט עובר מעל החלק התחתון. ויש להדגיש מאוד את הפרט הזה, שהעמוד יהיה ישר מאוד, כיון שהחלק התחתון מתרחב בסה"כ 2-4 ס"מ, ואם העמוד נוטה מעט לכיוון החוט, כבר מגיע למצב שהחוט אינו מעל החלק הרחב, דהיינו שאם נמתח מהמקום הרחב, קו ישר של גוד אסיק כלפי מעלה, הוא לא יהיה תחת החוט, אלא מתחת העמוד. וכבר היו מקרים בעירוב שכונתי שהשתמשו בעמודים כאלו עם חוט מהצד, ולאחר זמן התברר שלא היה עירוב, מסיבה זו. לכן צריך לדעת לבדוק היטב ע"פ הבקיאים בהלכות אלו.

חוט המתנדנד ברוח, ומעלת הלחיים ורוחבם

אמנם יש ענין נוסף שבשבילו עושים את הלחיים בעירובים השכונתיים, והוא לא מתקיים בעמודים אלו. מטבעי הבריאה שחוט העומד בשמש ונתון לשינויי קור וחום, הוא מתפשט מתרחב ומתרופף, ולכן מצוי שחוטי העירוב רפויים מעט, והם מתנדנדים ברוח, ושוקעים מעט. בדין זה הביא המשנ"ב (סי' שס"ב ס"ק ס"ד) מחלוקת אחרונים, האם בחוט יש פסול של מחיצה שאינה עומדת ברוח, או שמא אין לו דיני מחיצה. והמשנ"ב לא הכריע, רק כתב שלפי האוסרים צריך למתוח את החבל בחזקה, שלא ינידנו הרוח. ובחזו"א (סי' ע' סק"י) כתב שחוט מתנדנד פסול, וביאר מהו שיעור הנדנוד הפוסל, אם הוא בשיעור שבשעת הרוח יוצא אמצע החוט מבין העמודים. והטעם משום שהחוט של צורת הפתח צריך להיות מעל העמודים ולא מן הצד כמבואר בשו"ע, וכאשר בשעת הרוח האמצע של החוט מתנדנד ויוצא מבין העמודים, הרי האמצע של החוט הוא מן הצד, [למרות שבמקום החיבור של החוט לעמוד, הוא מעל גביו]. ולפ"ז ככל שהעמוד יותר רחב, ניתן יותר להקפיד שהחוט לא ייצא מבין העמודים. בשביל זה מקפידים בעירובים השכונתיים הטובים, לעשות לחיים ברוחב כ-30 ס"מ לפני כל עמוד, [למרות שהחוט קשור מעל גביו של העמוד], כדי שגם אם יהיה נדנוד קל, לא תהיה בעיה שיוצא מבין הלחיים, כי עד נדנוד של כ-15 ס"מ לא יוצא מביניהם. לעומת זאת בעירובים גדולים, אין אפשרות לעשות לחיים, ואין אפשרות לפקח על מתיחת החוטים, ונאלצים לסמוך על המקילים.

וככל שהפיקוח על העירוב יותר טוב, ויש תקציב לעשות לחיים כהלכה, משקיעים יותר מאמץ שלא יהיה נדנוד, ומותחים את החוטים שלא ישקעו, אפשר שהעירוב יהיה כשר לכל הדעות.

לפ"ז יש בעיה בפתרון הנ"ל בעמודי התאורה, שהוא לא יכול להתאים לעירוב שכונתי. כיון שכאמור החוט שקשור מן הצד מכוון מעל החלק המתרחב, שהוא בסה"כ 2-4 ס"מ, וא"כ רק זה רוחב הלחי שלו, ובנדנוד של 4 ס"מ [שזה מאוד מצוי], כבר יוצא מבין העמודים, וכל כשרות העירוב תלויה במחלוקת הפוסקים שבמשנ"ב, ולדעת החזו"א אינו כשר. ואין להכשיר מצב כזה בעירוב שכונתי, אלא יש להוסיף לחיים לפני העמודים. [אמנם במקרה זה מדובר באזור חילוני, ויש להם קצת בעיה לעשות עמודים ולחיים, ונאלצים לעשות מה שאפשר].

הבעיות מצויות בתל המתלקט

בהמשך גבול העירוב הנ"ל, היה קטע מסוים שסמכו על "תל המתלקט", שמבואר בגמ' (שבת דף קא.) ובמשנ"ב בכמה מקומות (סי' שמ"ה סק"ד), שאם הוא מתלקט [עולה] לגובה י' טפחים, בתוך ד' אמות, דינו כמחיצה. אמנם צריך שכל התל יתלקט בשיפוע רצוף, אבל אם באמצע השיפוע יש מדרגה [קטע ישר], צריך להגיע לדין צירוף מחיצות. בביאור הלכה (רס"י שס"ב ד"ה שעשה) משמע שמצרפים את שני חלקי התל, עד ד' אמות בסה"כ, ורק במחיצות זקופות כתב שם להסתפק שאין מצרפים במדרגה של ג' או ד' טפחים. אבל החזו"א (סי' ס"ה ס"ק ע') חולק ואומר שאין הבדל בין מחיצה לתל, שהרי תל הוא סוג של מחיצה, וברגע שיש באמצע מקום ישר ברוחב ד' טפחים [או אפילו משופע אבל אינו בשיעור המתלקט], הוא מפסיק את צירוף התל, ויוצא שבהרבה מקרים אין גובה י' טפחים במקום אחד.

תל המתלקט שיש בו שביל להולכי רגל

כמו"כ כתב החזו"א (סי' קי"א סק"ד) שגם כאשר המקום הבעייתי הוא פחות מי' אמות, יש בעיה לדון בו דין עומד מרובה, כיון שדעת החזו"א (סי' ע"ב סק"א) שעומד מרובה יכול להמשיך רק כאשר יפגוש בצד שכנגדו בקו ישר [לפי צורת המחיצה], ובתל עפר קשה למצוא שיהיה קו ישר מדויק מצד אחד לצד שני [כי ערימת עפר היא מתעגלת]. ולכן כתב החזו"א שאין לסמוך על תל המתלקט בערימות עפר. וכן ההוראה בעירובים הטובים, מלבד מקרים שהתל זקוף וברור, ונבדק ע"י ת"ח המנוסה ובקי.

והנה לגופו של ענין, עברו הבודקים על אורך התל, ובאמת היו בו שני מקומות בעייתיים. אחד מהם היה מפני שהיו שתי מדרגות, שהם מהווים הפסק לדעת החזו"א. ובמקום השני היה מעבר שאנשים עוברים בו, וכמובן שממילא נהיו בו כמה מקומות ישרים, שפסלו אותו מזקיפותו. זאת אומרת שבמצב כזה העירוב אינו טוב, לפי ההוראות שנתקבלו להלכה ע"פ רבני העירובים.

עמוד שמחובר בגובה על מדרגת בטון

בעוד הבודקים מתבוננים בתל, האם החסרון ברור או שיש דרך להכשירו, ולעומת זאת רואים את הציבור שגר שם, ועובר ברחוב לפניהם, שהוא סומך על העירוב הזה ומטלטל בו, ומסתפקים האם צריך לעורר אותם על הבעיה ההלכתית בעירוב, לפתע הם הבחינו בקצה התל שהרכיבו עמוד חדש בפינה.

עמוד בגובה מעל רצועת בטון

אמנם עדין אין עליו חוט, אבל ניכר שהאחראי שם לב לבעיה בתל, ועושה משהו כדי לעקוף אותו עם צורת הפתח. הם התבוננו בעמוד החדש ומיד גילו בו בעיה הלכתית, שהוא לא נעשה במקום הראוי. העמוד היה מחובר לקיר בגובה 70 ס"מ מהמדרכה, על גבי בליטה [קורת בטון] בקיר, ואינו יושב על הקרקע.

בענין זה יש דין שעמוד שאינו עומד על הקרקע, אלא גבוה מן הקרקע ג' טפחים או יותר, פסול, כדין מחיצה תלויה, [כמבואר בשו"ע (סי' שס"ג ס"י) לגבי לחי של מבוי, וה"ה בלחי של צוה"פ (רמ"א סעיף ז)]. ולפ"ז גם כאשר העמוד עומד על דבר כלשהו, אבל אין בו שיעור קרקע, אינו כשר. ויש לדון מהו שיעור גודל שטח הקרקע שיהיה מסביב לעמוד, שיחשב עמוד על גבי קרקע. והוראת הפוסקים בזה, שצריך שיהיה ד' על ד' טפחים, כשיעור המינמלי של רשות היחיד או כרמלית (שו"ע סי' שמ"ה ס"ב וי"ד), וצריך שהד' טפחים יהיו ממקום העמוד ולפנים, וד' טפחים לחלל הפתח, ולא מועיל אם יש ד' טפחים מהעמוד ולחוץ, כיון שאז העמוד אינו עומד על הקרקע של העירוב. במקרה הנ"ל לא היה לפני העמוד ד' טפחים, לא לפניו ולא לכיוון חלל הפתח. וא"כ הוא פסול, כדין עמוד גבוה מן הקרקע.

דין זה ידוע ומפורסם מאוד אצל המומחים העוסקים בהתקנת עירובים, אבל לפעמים נותנים את העבודה לסתם מסגר, ולמרות שהוא מקצועי בעשיית עבודות ברזל, והוא יכול לרתך את העמוד בצורה חזקה, אבל אינו מעלה על דעתו כמה הלכות כרוכות במקום שבו צריך להעמיד את העמוד. וכל פעם מגלים אחרי ההתקנה בעיה אחרת, כגון שהעמוד אחורי הכותל, אחורי עמוד של בזק (כמבואר בגליון הקודם), מעל תל המתלקט, או רחוק ג' טפחים מהמחיצה, ראש עמוד באופן שהחוט מן הצד ועוד ולכן יש להקפיד לבצע את התקנת העירוב ע"י המומחים העוסקים בעירובים דוקא גם אם המחיר לפעמים יקר יותר, מחמת שזקוקים להחזיק עובד מסוים וכלים רבים, מ"מ מרויחים שהעירוב נעשה כהלכה, ולא צריכים אח"כ לשנות ולתקן את מה שקילקל המתקין. ולפחות יש להקפיד שבשעת ההתקנה עצמה, יהיה צמוד לעובד אדם שבקי בהלכות, כדי להדריכו בכל הפרטים הקטנים, שהמשמעות ההלכתית שלהם רבה מאוד.

עמוד מחובר בתוך קופסת שימורים גדולה

בשבוע זה היה מקום נוסף בבני ברק, שיש בו עירוב שכונתי עם צורות הפתח טובות עם לחיים, ואחראי מסור ובקי בהלכות, אבל גרים בשטח העירוב חילונים, שכידוע הם פוסלים את השיתוף בפת העירוב, וממילא מחיצות העירוב אינן יכולות להתיר לטלטל מהדירה לחדר מדרגות או להיפך, ואין ההיתר אלא

עמוד מחובר בתוך קופסת שימורים גדולה

ל"כלים ששבתו בחצר", דהיינו עגלה שהניחוה מלפני שבת בחדר מדרגות, ולא מכניסים אותה לבית (ראה פרטי ההלכות בחוברת "פתח העירוב" דיני כלים ששבתו בחצר). בתוך השכונה הגדולה יש כמה בנינים עם ביכנ"ס שכולם שומרי שבת, ושם עשו עירוב קטן, שבו מניחים פת בפנ"ע, ושם יכולים לטלטל גם מהבתים לחצרות. אחד האברכים שגר בסמוך, ביקש ממוקד העירוב לעשות לו תכנית, שיוכל להרחיב את העירוב עד הבנין שלו, עם עוד כמה בתים, שגם בהם כולם שומרי שבת. והוא הוסיף ואמר שמישהו כבר התחיל לעשות שם עירוב, ולא השלימו.

הבודק הגיע למקום, בדק והמליץ כיצד לעשות. ובין הדברים הגיע לצורת הפתח שנעשתה שם, אך גם כאן העושה לא הקפיד על כל פרטי ההלכה. בצד אחד הוא העמיד עמוד צמוד לקיר של מדרגות בית הכנסת, ולמטה הכניס את העמוד בתוך קופסת שימורים גדולה מלאה בבטון, שכפי הנראה העמיד אותה בשביל להחזיק את העמוד. והנה בצורה כזו יש את הבעיה שהזכרנו בקטע הקודם, כיון שהקופסה גדולה ויש בה גובה ג' טפחים, הרי היא כעין קרקע מוגבהת, ואין בה שיעור קרקע של ד' על ד' טפחים, וא"כ הקרקע של הרשות היא המדרכה, נמצא שביחס לקרקע שלפניו, העמוד גבוה ג' טפחים. ואם תאמר שהקופסה עצמה תחשב חלק מהעמוד, שהרי גם היא דומה לעמוד רחב. הרי יש בזה בעיה של פתחי שימאי, שהעמוד אינו חלק, אלא רחב מלמטה (הקופסה) ואח"כ יש בו שקע ונהיה צר (העמוד). לכן אין להכשיר עמוד בצורה כזו.

הפתרון לתיקון עמוד כזה, לחותכו ולהוציא את הקופסה ולחבר את העמוד על הקרקע, או להוסיף בטון מסביב לקופסה להגביה את הקרקע בשטח של ד' על ד' טפחים (40 ס"מ), עד שיהיה בגובה הקופסה פחות מג' טפחים, ופחות מג' אומרים לבוד. וי"ל בשני אופנים, א. אפשר לומר לבוד כאילו העמוד מגיע עד הקרקע, בלי להתחשב בקופסה. אמנם במקרה זה יש לעיין למ"ד שאין אומרים לבוד כשיש באמצע דבר ממשי. ב. אפשר לומר לבוד לדין קרקע שהשטח שעל הקופסה [שאין בו שיעור רוחב], מצטרף עם הקרקע שמסביבו לשטח ד' על ד' טפחים, וממילא העמוד עומד על שטח ד', והוא כשר.

ילד שהודיע וסייע בשמירת חוט העירוב

בימים אלו ממשיכים במסירת שיעורים ברחבי הארץ. להדגים מהו עירוב, חוטים עמודים ולחיים, עם עשרות הלכות הכרוכות בהם. השבוע נמסרו שיעורים בירושלים, בשני כוללים העוסקים בלימוד מסכת עירובין. אחד מהכוללים מיועד לעוסקים בעירובים ברחבי הארץ, אשר יש להם נסיון בהתמודדות עם השאלות המצויות כיום. ובשני המקומות ציינו שהיתה הנאה ותועלת מרובה, מסידור הדברים בשיעור תמציתי, הכולל תמונות מהנעשה כיום במערכות העירובים, וממחיש את ההלכות בצורה הטובה ביותר.

בעקבות הגברת המודעות של הציבור לדיני עירובין, הן בקיומן בבירור על מקומות שהעירוב טוב או לא טוב, והן בהבחנה נכונה מהו חוט של עירוב, מהו לחי ומהו עמוד, פעמים רבות אנשים מעוררים על תקלות שאירעו, ומסייעים ביד העוסקים להתגבר עליהם. ואפילו ילדים צעירים מעוררים ומסייעים בכך. בשבוע זה התקשר למוקד העירוב ילד צעיר, וסיפר שחוט העירוב ברח' הרב דסלר בב"ב נקרע, והוא ראה ילדים משחקים בו, וחותכים אותו. הילד לקח את שארית החוט, וגילגל אותה לצד, כדי לשמור על הנותר. והודיע למוקד שיתקנו את הדבר.

מתקן של גניזה שעומד לפני הלחי

ביום שישי התקשר אברך לדווח על דבר לא שגרתי, שהיה באחד העירובים השכונתיים בבני ברק, בעקבות החלפת המדרכה [כנהוג מידי שנה בעיר זו], העבירו את מתקן הגניזה הכחול הידוע, והעמידו אותו בדיוק במקום שעמד לחי של צורת הפתח של העירוב השכונתי, והלחי נהיה מוסתר בין המתקן לקיר. המודיע לא ידע מהי הבעיה ההלכתית שבדבר, ומה דינה, אבל כיון שראה דבר משונה, הוא הודיע על כך למוקד.

מתקן הגניזה שעמד לפני הלחי

והנה יסוד השאלה ההלכתית במצב כזה, שיש בתוך צורת הפתח, דבר גדול שיש בו שיעור מחיצה, והוא גם רשות היחיד, שלפי המבואר בחזו"א (סי' ע' ס"ק י"ח) הוא מחלק את הפתח לשנים, וצוה"פ נפסלת. אבל הוראת רבני העירובים שדבר ארעי, בפרט אם הוא כלי, אינו מחלק את הפתח ואינו פוסל. כגון מכונית או פח צפרדע, שעומד מתחת חוט העירוב, אינו פוסל מפני שהוא ארעי. [והסברא בזה, משום שחפץ נחשב דבר המונח בתוך הפתח, ואינו מגדיר את הפתח כשני פתחים], ולפ"ז אם המקום הקבוע של מתקן הגניזה היה במקום הזה, יש לדון בו. אבל כיון שהעבירו אותו לכאן רק לזמן קצר, וגם אם הם לא התכוונו להחזיר, הרי מסתמא האחראי על העירוב ידאג להזיז, ממילא אינו פוסל באותו שבוע ושבועיים שעומד כך לפני הלחי. כמו"כ יש שרוצים לדון שהמתקן לבוד לקיר, וכאילו הלחי טמון בקיר, או במקום שאין בו שטח ד' טפחים. אך גם לענין זה יש לומר, שכלי המונח באופן זמני, אינו עושה שום בעיה.

ניתן לתרום בכל רחבי הארץ
במכשירים של "נדרים פלוס"
וכן במערכת הטלפונית 03-7630585 שלוחה 323
או במכשירים של "קהילות", וכן בטל: 073-2757-008
עבור: "מוקד העירוב" בני ברק

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי

קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 112
כסלו תשע"ז

ארגון הפעילים בישובים למען בדיקת העירוב

בשבוע זה יצאו צוות "מוקד העירוב" לבדוק עירוב של אחד המושבים באזור טירת יהודה, במרכז הארץ. במושב המדובר יש אחראי על העירוב, שעובר על העירוב כל יום שישי וכל ערב חג, ונוסע עם טרקטורון או טנדר מסביב כל המושב, מתקן את הצריך תיקון, וקושר את החוטים שנקרעים מידי פעם. בכל יום לקראת הערב מגיע למושב אברך מקרית ספר, שהקדיש מזמנו למסור שיעורים ולחזק את העם שבשדות, בקיום המצוות ולימוד ההלכות, ביראת שמים ואמונה. האברך מוסר להם שיעורים, ומתעניין במצבם. בתוך כדי ההתעניינות הוא מצא בין המשתתפים, אדם שאמר לו שהוא בודק את העירוב שבישוב כל שבוע. האברך שהיה מודע לפעילות של מוקד העירוב, ע"י גליונות אלו, הציע מיד לאותו אחראי על העירוב, שיביא לו ת"ח מומחה לנושא עירוב שבת, שיבדוק יחד איתו את העירוב, ואולי ילמד אותו דברים שצריך לתקן, או שאפשר לשפר ולהוסיף.

האחראי הסכים בשמחה, והוסיף ואמר שהוא יודע שיש מקומות שהעירוב לא הכי טוב, רק הוא לא יודע את ההלכות, לומר אם זה טוב או לא טוב. האברך שיבח אותו על הרצון הטוב ללמוד ולהוסיף, ואמר לאחראי שידאג להביא לו את המומחה. בנתיים החליט האברך שלא להמתין עד שימסור לאחראי את מספר הטלפון, ועד שהאחראי יזום את הביקור של מוקד העירוב, אלא פנה בעצמו למוקד העירוב, ומסר את המספר של האחראי. המוקד יצר קשר עם האחראי, ושמע את הנכונות החיובית שלו, וכבר למחרת הופיע בשערי הישוב, על מנת לזכות עוד ישוב, בשמירת שבת וקיום הלכות טלטול בשבת.

בהזדמנות זו יש לציין שזו האפשרות היחידה שלנו להגיע לתיאום עם האחראים בישובים. אין רשימה באיזה מקום שהוא מי האחראי בכל ישוב, המינוי הזה לא עובר דרך הרבנות הראשית, ולא רשום כלל בשום מקום. העוסקים ברובם לא עברו מסלול לימוד הלכות עירובים, ואפילו לא קיבלו הדרכה נכונה. אין שום דרך להגיע אליהם, אלא ע"י אברכים שמוסרים שיעורים לבני הישובים או שיש להם קשר עם רב של ישוב, וכן ע"י משפחות שמתארחות בישוב ומתעניינות אצל המשכיר או בבית הכנסת מי האחראי על העירוב. לכן אנו פונים אל הקוראים, שישאלו ויעוררו אותם להזמין את מוקד העירוב, אפילו רק בשביל לתת הדרכה נכונה לאחראי, לאיזה דברים צריך לשים לב יותר ואיך להתמודד עם בעיות מצויות, דברים שהמוקד רכש ידע רב מהנסיון בעשרות ישובים בארץ. בהרבה מקרים הפגישה הזו עם מוקד העירוב, נותנת לאחראי ידע הלכתי בסיסי ביותר, שגם אותו לא היה לו בישוב איך ללמוד. העם שבשדות צמא לדעת, ורק ע"י הציבור יכול להיות לנו את הכלים להעביר להם אותו. התקשרו ותמסרו לנו את שמות האחראים ומספרי הטלפון, ותזכו בזכות הגדולה.

ההבנה הבסיסית, עירוב זה לא חוטים, אלא צורות פתח

שני האברכים ממוקד העירוב, הגיעו אל ביתו של האחראי בישוב הנזכר, ויצאו איתו אל השדות לעבור לאורך גבולות העירוב, לראות את העמודים וצורת קשירת החוטים, אולי יש מתוכם מקומות בעייתים הצריכים תיקון. מיד בתחילת הסיבוב פתח הבודק בהסבר הענין של חוטי העירוב, שצריכים להיות דוקא מעל העמוד, מפני שהם בעצם משמשים לצורת הפתח, והיסוד של צורת הפתח היא, שני עמודים ומעליהם משקוף, החוט הוא בעצם משקוף, שצריך להיות שוקף על שני העמודים, ואם הוא מחובר מהצד של העמוד, אינו כשר כלל.

לא החוטים הם העיקר, אלא העיקר שתהיה צורה של פתח, שיש משקוף מעל שני העמודים. ובתוך כדי הסבר הוא מראה לו על עמוד מסוים ששיש להסתפק אם החוט מן הצד, וכשהתקרב ראה שהוא אמנם בקצה של העמוד, אבל עדיין מעליו, וזה כשר.

האחראי שמע את הדברים בצמאון רב, והוסיף ושאל מה מועיל שיש כאן פתח, איך זה מקיף את הישוב. הסביר לו הבודק, שלכל עמוד הרי יש שני חוטים, אלו הם שתי צורת הפתח, שסמוכות מאוד זה לזה, כפי רוחב העמוד, וכך צורת פתח אחת צמודה לשניה, והשניה לשלישית, עד שנוצר היקף שלם של צורות פתח, שהם כמחיצה. האחראי קלט את הדברים, והוסיף ושאל, והבודק הסביר לו, והוא הבין, והיה ניכר שאורו עיניו להבין מה הוא בעצם מתקן כל שבוע, אלו אינם חוטים, אלא הם מרכיב הלכתי של פתח שדינו כמחיצה, סביב כל הישוב. הם המשיכו לצעוד לאורך גבולות העירוב, והאחראי אמר שאם כך ודאי יש לו בעיה באיזה מקום, שהחוט לא קשור מעל העמוד.

חוט שהיה קשור מן הצד ממש

הם עברו יחד על כל ההיקף של הישוב, למעלה ממאה צורות פתח, הבודק נעץ את עיניו כל הדרך בראשי העמודים, יחד עם שימת לב גם לשאר ההלכות הנוגעות לכשרות העירוב. עד שבאחד מהפינות בין החממות, שוב הוא עצר והתבונן וגילה שהחוט קשור מן הצד של העמוד ממש. האחראי התבונן ועזר לו להבין את הסיבה לכך, מפני שהחוט הראשון נקרע, והקושר תלה את החוט החדש על החוט שבצד השני של העמוד, כיון שהיה לו קשה לטפס לקשור בראש העמוד. אילו הוא היה יודע את מה שהאחראי יודע עכשיו, שהחוט חייב להיות מעל העמוד ולא מן הצד, מסתבר שהחוט הזה היה קשור כמו שצריך.

חוט העירוב קשור מן הצד של העמוד

בדברים אלו ראינו כמה האחראים זקוקים לקבל הנחיה והבנה בסיסית, הם לא למדו את הדינים האלו בבית הספר, וכאשר התמנו לתפקיד בדיקת העירוב לא דרשו מהם שום לימוד ושום התמקצעות, כאילו העירוב הוא דבר מובן מאליו, הוא יותר קל מכל מקצוע. והאמת שהוא יותר קשה, מדובר בעשרות הלכות, בהבחנה נכונה, ידע פרקטי, נסיון ועוד. כיצד יתכן שלא דורשים מהם את ההתמחות הזו? העוסקים רוצים לשמוע, רוצים ללמוד, אבל אין מי שיקשר אותם אל הכתובת הנכונה. בלית ברירה מוטל עלינו למצוא את הדרך להגיע אליהם וללמדם.

חוט שקשור לאוזן בצד של העמוד

בהמשך דרכם הם הגיעו לשער הישוב, והאחראי כבר ידע מעצמו להבחין בנעשה, בתוך כדי חצי סיבוב עם מוקד העירוב, הוא כבר למד את הדרישה ההלכתית שבחוטים, ואמר מיד שיש כאן בעיה, החוט קשור מן הצד ללא ספק. בעמוד שבצד ימין של הכניסה, לא היו מסמרים בראש העמוד, אלא היתה אוזן, כעין טבעת ברזל, מהצד של העמוד, והחוט מושחל בתוך הטבעת. גם בעמוד שבצד שמאל, אמר האחראי שהוא מבחין שהחוט אינו מעליו, אלא תקעו חתיכת עץ בתוך הצינור של העמוד, וכרכו את החוט מסביב לקרש. הבודק אישר את דברי האחראי, ושיבח אותו שכבר הספיק לתפוס את ההלכה כ"כ טוב.

חוט העירוב קשור לטבעת מן הצד, ופסול

שאל האחראי האם זה אומר שלא היה פה עירוב כבר תקופה ארוכה... הבודק לא רצה להוציא מהפה את המשפט הנורא הזה, אלא נתן לאחראי להבין לבד, ואמר לו שבשביל זה באנו, ללמוד כיצד לתקן.

מדוע נפסל העירוב דוקא בשערי הישוב

מה קרה במיוחד בשער הישוב? כל העמודים בנויים בצורה תקינה, ודוקא בשער הישוב עשו אחרת? מה אפשר להעתיק מכאן, ללמוד מהנסיון המר.

במקרה זה הסיבה לשינוי הנורא היא, שעשו תיקון בעמוד, ע"י מתנדב מהישוב שאינו מתמחה לעירובין. בתחילה היו שם עמודים תקינים כמו בכל המושב, והחוט היה נקרע בתדירות גבוהה, כמעט כל שבוע. הבין האחראי שהעמודים אינם מספיק גבוהים, ביחס למשאיות שעוברות בכביש הראשי של הישוב, ולכן עשו תיקון והאריכו את העמוד.

התיקון הזה לא נעשה ע"י החברה שבנתה את העירוב, אלא ע"י אדם מן הישוב, שלא ידע שיש איזה הלכה איך לקשור את החוט, אלא בסה"כ צריך שתהיה אפשרות לקשור אותו. כמובן שיותר קל לעשות טבעת בצד, מאשר לשים מכסה לראש הצינור ולחבר מעליו V, שהוא ברזל מכופף בזוית חזקה. וכן בעמוד שבצד השני, עשה פתרון יותר פשוט, שכרך את החוט מסביב לחתיכת קרש.

אם כן הלימוד שנלמד מכך, שהתיקון חייב להעשות ע"י מי שבקי בהלכות עירובין, וגם יודע את פרטי המקצוע שבדבר. לכל מלאכה יש את בעל המקצוע המתאים, שלמד והתמחה באותו נושא. גם בעירוב יש צורך בהתמחות לא פחות מורכבת, שכוללת גם לימוד ההלכות וגם הכרת המציאות והפרקטיקה, וידיעת הטכניקות החדשות שמונעות מכשול ח"ו.

המעלות בצורת ראשי העמודים המקצועיים

במהלך בדיקת העירוב הבחין הבודק בדבר נוסף, שצורת הקשירה אינה סטנדרטית, למרות שהעמודים היו בנויים עם V דומה לצורה המקובלת. כידוע הצורה הטובה שנקבעה ע"י העוסקים הוותיקים במשך עשרות השנים האחרונות, לעשות V בראש העמוד, ולא רק מסמר אחד [כפי שהיה לפני כן], והענין בזה, הוא כדי להעביר את החוט באמצע, בין השינים, על מנת שהחוט יישב טוב על מרכז העמוד, וגם כדי שהקצה של החוט ישתלשל למטה, באופן שיהיה אפשר למתוח אותו מלמטה. ולקשור אותו מלמטה, בלי לעלות לראש העמוד. הצורה הזו התקבלה כמעט בכל הארץ במשך למעלה מחמש עשרה שנה, והיא מועילה הרבה, גם מבחינה הלכתית, וגם מבחינה פרקטית. משום שבצורה הישנה שהיה רק מסמר בודד בראש כל עמוד, אי אפשר לשלשל את החוט ולמתוח אותו מלמטה, ולכן כל פעם שחוט נקרע צריכים לטרוח להביא סולם גדול, ולטפס על הסולם לראש העמוד, ולקשור את החוט למעלה, וכמובן שקשה למתוח חוט כאשר תלויים בראש סולם בגובה חמש מטר, והסולם נתמך בעמוד דק ומתנדנד. וממילא החוט היה נשאר רפוי ומתנדנד ברוח, ושוקע כלפי מטה, שבשני דברים אלו פקפקו הפוסקים בכשרותם. לגבי חוט מתנדנד, המשנ"ב (סי' שם"ב ס"ק ס"ד) הביא מחלוקת אחרונים ולא הכריע, והחזו"א (סי' ע' סק"י) פסק כשיטות האוסרות. ולגבי חוט שוקע, כתב המשנ"ב (שעה"צ שם ס"ק נ"ו) יש ליזהר לתקנו. וגם החזו"א דן לפסול בזה.

לכן אחד מהדברים החשובים שהעירוב יהיה בנוי בצורה הטובה והמקצועית, למרות שמדובר בשינוי קטן, יש לו משמעות גדולה. ובהרבה מקומות חוסכים בשעת ההתקנה, וסומכים על מסגר שיעשה חיקוי, אך כיון שאינו מבין מה הסיבה לכל פרט, החיקוי אינו מדויק, וסובלים אח"כ מבעיות קשות, מצד התחזוקה ומצד הכשרות ע"פ ההלכה.

חוסר הדרכה פשוטה איך קושרים חוט של עירוב

בישוב הנזכר היה V בראש כל עמוד, זאת אומרת שההתקנה נעשתה ע"י מישהו שמבין בעירובים, אבל אנשי הישוב לא ידעו להשתמש בו. כל החוטים היו קשורים למעלה וכרוכים מסביב לשני המסמרים, כמו שהיו עושים כשהיה בעמודים רק מסמר אחד. כמובן שהם הפסידו את שני הדברים החשובים, שמחמת זה היו חוטים רפויים מאד, שחלק גדול מהם הוא מחמת הקושי למתוח את החוט בצורה כזו. וכן שאל הבודק איך אתה קושר חוט שנקרע, והאחראי השיב שבאמת זו טירחה, אם יש להם אפשרות הם באים עם טרקטור ויושבים בתוך הכף שמרימה אותם לראש העמוד, ואם לא הם מביאים סולם גבוה.

הבודק נדהם מחוסר ההדרכה של העוסקים. מאז בניית העירוב, לא היה מי שיסביר להם איך קושרים את החוטים בעמודים כאלו, זה היה יכול לחסוך מהם כ"כ הרבה מאמץ וטירחה. ודאי שטירחתם לא היתה לשוא, כל טירחה במצוה יש עליה שכר רב, וזכות זו תעמוד להם. אבל כעת שהגיעו שלוחי מוקד העירוב, הם לימדו את האחראי שהתקינו לו בראש כל עמוד, פתרון פשוט לקשירת החוט בקלות, צורה שתעזור לו גם למתוח את החוטים היטב, וכל זה בלי להביא טרקטור, ובלי לטפס בסולם. מצטיידים במקל שעולה מאתיים שקל, והעבודה נעשית בעשירית מהזמן. האחראי שמח כל כך מהפתרון, ורצה שיחליפו כבר עכשיו את כל החוטים.

והנה מלבד הבעיה הנזכרת בצורת הקשירה שבישוב זה, שהחוטים רפויים, והקשירה בחוט שנקרע עולה במאמץ רב, התבונן הבודק שמא יש בעיה נוספת של חוט מן הצד, כיון שבחלק גדול מראשי העמודים הV היה פתוח מאוד, והמסמרים היו רחוקים זה מזה, ועמדו על קצה העמוד. וא"כ אם היו מעבירים את החוט בפנים, בין שני המסמרים מסתבר שהם תמיד מעל העמוד. אבל כיון שקשרו את החוטים מסביב לשניהם, יוצא שהחוט יוצא מצידם, שזה ממש על גבול קצה העמוד. ואם יש מקום שהמסמר עובר את רוחב העמוד, א"כ החוט שיוצא מצידו, אינו מעל גבי העמוד, והוא פסול, ופוסל את כל העירוב.

בכמה מקומות ניגש הבודק והתקרב לעמוד, בחן אותו מכמה זויות, היה קשה לפעמים להכריע האם זה עדיין מעל גביו, אבל היה נראה שהחוט על גביו. אנו מקוים שבקרוב יחליפו את צורת הקשירה, ויצאו גם מידי החשש הזה. ומ"מ גם מהפרט הזה רואים, איך כל שינוי קטן בעירוב, מגיע לשאלות קשות של כשר או ח"ו פסול.

דברים קטנים מול דברים גדולים

בדרך כלל אנשים מחכים לסיפורים על דברים בולטים, כמו עמוד עקום בצורה זוועתית, או חוט שיורד עד הקרקע. גם זה היה בישוב הנזכר, עצרנו ליד אחד העמודים, הצלם שהצטרף לסיור הוציא את המצלמה ועמד לצלם, הוא חשש שהאחראי יכנס ללחץ ולבושה, אבל אדרבה האחראי [ייאמר לשבחו] עודד ואמר לו תצלם, יהיו עוד שילמדו מכאן וידעו איך לעשות עירוב כשר, יהיה עוד תמונה למצגת, זו מצוה וזכות. ואין שום בעיה.

עמוד עקום מאוד, שישמש ללימוד ההלכה

אבל אנחנו הארכנו כאן דוקא על הדברים הקטנים, על השינוי הקטנטן בראש העמוד, שהוא יותר גרוע מהעמוד העקום. על העמוד העקום יש נידון בפוסקים האם הוא פסול, ומתי הוא פסול, לעומת זאת על חוט שקשור לטבעת מן הצד, אין נידון כלל, הדין שלו ברור חד וחלק. וזה הדבר שצריך ללמוד בבדיקת עירובים, לגשת אל הפינות, לשים לב לפרטים, שגם דברים קטנים, הם מאוד משמעותיים, וכל הכשרות אם יש עירוב או ח"ו אין עירוב, תלויה בהם.

אנו עומדים בזה לסיים את הגליון, בעצם כולו סובב על מה שנמצא בישוב אחד, מלבד זה היו עוד דברים שצריך לכתוב עליהם, וגם מתוך הדברים שנמצא בישוב הזה, סיפרנו בקושי חצי. ולא מדובר בעירוב מוזנח, אלא בעירוב שנבדק כל שבוע! בזמנים שעברו היה גליון בן ארבעה עמודים, וגם הוא לא הספיק לכל הסיפורים וההלכות. כיום מחמת כמה סיבות הגליון כולל רק שני עמודים, והפעילות התרחבה בס"ד, ודאי שמדובר בקומץ קטן מתוך הלימוד וההתמודדות, עשיה והדרכה. נקח מכאן את הלימוד עבורנו, לימוד המושגים של ההלכות החשובות, שכולנו צריכים להוסיף בלימודם, ואת המסר הנוגע לשמירה וקיום ההלכה, לנו ולבנינו, וגם לקטנים שלנו, הטלטול בעירוב, הוא רק בעירוב מפוקח באישור המומחים. שמועה שיש עירוב, וידיעה שיש בודק לעירוב, עדיין אינם מבטיחים שהוא באמת עירוב. ויהי רצון שנזכה כולנו לשמור שבת כהלכתה, ללמוד וללמד, לשמור לעשות ולקיים, את כל דברי התורה, ולא ייצא מכשול מתח"י. ולמזהיר ולנזהר, שלומים תן כמי נהר.

ניתן לתרום בכל רחבי הארץ
במכשירים של "נדרים פלוס"
וכן במערכת הטלפונית 03-7630585 שלוחה 323
או במכשירים של "קהילות", וכן בטל: 073-2757-008
עבור: "מוקד העירוב" בני ברק

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי
קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים
ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון שאלות הלכתיות
המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 113
כסלו תשע"ז

הרחבת עירוב שכונתי בחוט אחד ולחי אחד

בשבוע זה היתה התקדמות נוספת בעשיית העירובים השכונתיים. באחד הקצוות של בני ברק, מחוץ לגבולות העירובים השכונתיים, הוסיפו כמה בנינים חדשים. הבנינים עדיין בתחילת האיכלוס, עדיין לא גמרו את הבניה, והחצר נראית כמו אתר בניה. אין אפשרות להעמיד עירוב מסודר עם עמודים, הכל זמני ועומד לשינוי בהקדם ממש, אבל האברכים שנכנסו זה עתה לדירתם החדשה אומרים למוקד העירוב, שגם בזמן הזמני הזה הם צריכים להוציא את הילדים מהבית, האשה צריכה לקחת את העגלה לבית ההורים, וכמובן שלא יתירו לה לטלטל בלי עירוב שכונתי.

בדרך כלל במצב כזה, לוקחים התושבים כמה קרשים, קושרים חוט בגובה, ומחברים איכשהו את הקרשים מלמטה. אבל כיום הרבה אברכים כבר למדו מהגליונות, שמי שאינו מונח בעירובין ואינו מכיר את הפרטים ההלכתיים המצויים, יכול לטעות ולעשות עירוב פסול ממש. משום כך הם קראו למוקד שיראה ויעשה את העירוב, כדי שלמרות שהוא זמני, הוא יהיה עשוי כהלכה.

בשלב ראשון הביאו את אחד המומחים לעירובים בב"ב, שמומחה במיוחד להמציא פתרונות מאולתרים, והוא מצא פתרון לסגור את כל העירוב עם חוט אחד ולחי אחד. כיצד יתכן, הרי החוט שעושים היום, הוא משקוף של צורת הפתח, וכל צורת פתח צריכה שני עמודים, או שני לחיים, כמ"ש השו"ע (סי' שס"ב סי"א) קנה מכאן וקנה מכאן, וקנה על גביהן. וא"כ אפילו כדי לעשות צורת הפתח אחת, חייבים שיהיו שני לחיים מתחת החוט, שהם שני עמודים המשמשים כמזוזות המשקוף, ומדוע כאן יספיק לחי אחד.

ההסבר הוא שבאמת יהיו שני לחיים, אלא שלחי אחד כבר עומד מוכן לכך, והלחי הוא קופת צדקה של קופת העיר. בסמוך לקיר שיכול לשמש גבול לעירוב, יש עמוד חשמל, שקשורה אליו קופה גדולה, שיש בה גובה י' טפחים, והיא ישרה בצד הקדמי שלה, וא"כ אם יקשרו את החוט בזוית מסויימת, הוא יעבור מעל הקופה, ויהיה לחי אחד מוכן. ויצטרכו רק עוד לחי אחד בצד שני.

קופת צדקה שתשמש ללחי, ומצאת מעל מדרגה רחבה

המומחה הנ"ל תכנן גם את המיקום של הצד השני, וכך יצא עירוב חסכוני מחוט אחד ולחי אחד. אך המומחה הנ"ל אמר להם שכדאי לכוון נכון מעל הקופה, כדאי שיקחו את "מוקד העירוב".

האברכים ביקשו מהמוקד לבוא, והתחייבו לשלם את הנדרש. המוקד הגיע למחרת וקשר את החוט במקום המתוכנן וחיבר את הלחי ממולו אבל הבודק ההלכתי של המוקד הוסיף ובדק לאחר מכן במכשיר המיוחד, שאכן התכנון של החוט מעל הקופה הוא מדויק. ובאמת היה ראוי להזיז את הקופה מעט. שני העובדים שהיו שם, הרימו מעט וסיבבו את הקופה למקום המתאים. אבל אז אמר הבודק שאם אפשר כ"כ בקלות לסובב את הקופה סביב לעמוד, צריך לעשות משהו שמכאן ולהבא היא תישאר במקומה, ולא יסובבו אותה לכיוון אחר. בשביל הדבר הזה היה חשוב שהביאו את מוקד העירוב, להבחין שצריך להזיז את הקופה, ולשים לב שהיא גם יכולה לזוז בהמשך ולהיפסל, ושצריך לקשור אותה במקום הרצוי, ובכך למנוע מראש את הבעיה.

לחי שעומד על מדרגת בטון ג' טפחים

והנה בקופה זו לכאורה, יש בעיה אחרת, שהיא עומדת על גבי יציקת בטון גדולה, כעין מדרגה שגבוהה ג' טפחים מקרקע הפתח, ועמוד שאינו עומד בתוך ג' טפחים לקרקע הפתח, אינו כשר [מדין מחיצה תלויה]. מקרה דומה לכך הובא לעיל (גליון 111) לגבי עמוד שמחובר על מדרגת בטון, שהוא פסול.

אבל במקרה זה התכנון נעשה ע"י ת"ח מומחה לעירובים, והוא כבר חשב על השאלה הזו, ואמר שאין כאן בעיה, מפני שהמדרגה הזו רחבה מאוד, ויש בה לפני הלחי מכל צד, ד' על ד' טפחים, כשיעור המינימלי של רשות, א"כ העמוד עומד על שיעור קרקע של פתח, ומה שאחרי ד' טפחים יורדת הקרקע ג' טפחים, אין בזה פסול, כי אפשר שיהיה מדרון וחריץ [בתוך הפתח, עד עומק של י' טפחים, שאינו חולק רשות לעצמו. ורק מי' טפחים שהחריץ נחשב רשות בפני עצמו כתבו חלק מהראשונים שהוא פוסל גם כשאין בו מים, וכ"כ החזו"א (סי' קי"א סק"ג)].

אמנם יש לציין שזו דעת רבני העירובים בבני ברק, וכך נוהגים בעירנו, אבל דעת הגר"מ רוזנר שליט"א ע"פ שו"ת האלף לך שלמה (או"ח סי' קנ"ד), לאסור גם במדרגה של ג' טפחים באמצע הפתח, באופן שאנשים לא הולכים על המדרגה, ומש"כ הראשונים שחריץ פוסל רק בעומק י' טפחים, היינו כשהאנשים משתמשים והולכים גם במקום הגבוה שעליו העמוד, דהיינו על המדרגה, שבכה"ג המדרגה נחשבת קרקע הפתח, והשימוש קובע אם זה חלק ממקום הפתח.

צירוף טפח וחצי חלל בתחתית הלחי, וטפח וחצי מדרון לפניו

אבל הת"ח הנ"ל שתכנן את השימוש בקופה, עורר שאלה יותר עדינה בענין זה. שאולי הלחי גבוה ג' טפחים מהמדרגה עצמה, ואע"פ שאם נמדוד מתחת הקופה, ברור שהחלל הוא פחות מג"ט, אבל כיון שהמדרגה הזו שבורה בצד שלפני הקופה, [שזה המקום שעובר החוט] וצריך למדוד שהלחי תוך ג"ט לקרקע ביחס לכל השטח ד' טפחים שלפניו, א"כ אם לאחר שני טפחים יש מדרון, שאמנם הוא רק טפח וחצי, אבל מצטרף עימו עוד טפח וחצי מהלחי עצמו, הרי יוצא שהלחי גבוה ג' טפחים מהקרקע. והנה יש בזה חידוש, משום שיש כאן שני דינים שונים, ולכאורה ניתן לומר לבוד מהלחי לקרקע שתחתיו, ועוד דין שקרקע משופעת עד ג' טפחים נחשבת קרקע. ומ"מ הוראת הרבנים שיש בזה חסרון, ולכן צריך להשלים את החלק השבור שבמדרגה, שהמדרון לא ישלים לג' טפחים מתחתית הלחי.

אבן שיש שבולטת מעל הלחי

בצד השני שכנגד הקופה, היה צורך לחבר קרש באופן זמני, עד שיעשו ציפוי שיש לקיר. ולכאורה היה נראה שהדבר פשוט, אבל גם בו היה צריך לשים לב לפרטי ההלכה. דבר ראשון היה צריך לכוון את הלחי עם המכשיר המיוחד [הבקבוק והשרשרת], ולא לסמוך רק על מראה עין, שכידוע המכשול גדול בענין זה, שהלחי אינו עומד במקום הנכון. דבר שני במקרה כזה אי אפשר להצמיד את הלחי לקיר, כיון שבראש הקיר יש אבן שפה שמכסה ובולטת מהקיר, ואם הלחי יהיה צמוד, יהיה מעליו כעין גג קטן, וכתב המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק קי"ב) שכיון שיסוד הדין של לחי בצורת הפתח, הוא מדין גוד אסיק שרואים כאילו הוא עולה עד החוט. א"כ כשיש גג הוא מפסיק את הגוד אסיק, ויוצא שהחוט לא ישוב על הלחי והוא פסול. אמנם נחלקו בזה גדולי פוסקי זמנינו. דעת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, שאפילו גג קטן כזה פוסל, לעומת זאת דעת מרן הגר"נ קרליץ שליט"א שרק גג טפח ומעלה פוסל. לפ"ז הבליטה של אבן השיש פוסלת רק לדעת מרן הגריש"א. וכדי לצאת מכל ספק הרחיקו את הלחי בעזרת קרשים שחיברו מאחורי הלחי.

לחי מרוחק מהקיר, כדי שיבלוט מהאבן שמעליו

בדברים אלו אנו רואים כמה הלכות צריכים בשביל צורת פתח אחת, וכמה צריך שימת לב לדעת ולהיות עירניים מראש, לעשות את העירוב בצורה כשרה. שלא תהיה מדרגה, שלא יהיה בה מדרון שיכול להצטרף, שלא יהיה גג המפסיק, ושהלחי יהיה קבוע במקומו ולא שיתכן יסובבו אותו. ולכן בכל מקום יש להתיעץ עם המומחים, שיאמרו ויפקחו על ההלכות הנוגעות לאותו מקום.

סיוע בהשלמת עירוב שכונתי בשכונה מתחרדת בירושלים

באחת השכונות המתחרדות בירושלים גרים כבר כמה עשרות אברכים, אבל אין להם עירוב טוב. במשך שנתיים הם מתכננים לעשות עירוב, וכבר התחילו ועברו על התכנית עם שני רבנים, ועשו כמה דברים, אבל בעקבות הקשיים הרבים, מהתכנון ומגיוס התרומות, ומציאת המתקין הראוי לכך, התיאש האברך היקר שהתחיל במצוה, וכעת התעורר לכך אברך אחר, ופנה למוקד העירוב להשלים את העירוב.

בשבוע זה הגיעו עובדי מוקד העירוב במיוחד לירושלים, והחלו בהתקנת הדברים החסרים, ואנו מקוים שהיקף העירוב יושלם בימים הקרובים.

יש לציין להודות לכל התורמים של מוקד העירוב, המסייעים בידינו לעזור ולהתקין את העירובים לשכונות התקועות בלי עירוב, מחוסר תקציב או מחוסר בעלי מלאכה. ההוצאות הכרוכות בכך, הן יותר ממה שנדרשים האברכים לגייס מתושבי השכונה, ובחודש האחרון עלו הוצאות הציוד לבד כאלפיים שקלים. ובס"ד ע"י התרומות של האברכים משאר חלקי הארץ, התורמים בהוראות קבע ובמכשירי ההתרמה שבבתי הכנסיות, ניתן לרכוש את הציוד המתאים, ולתת את האפשרות להקים עירובים מהודרים. יהי רצון שכל התורמים והמסייעים יזכו לשפע ברכה והצלחה, ברוחניות ובגשמיות, ובנים תלמידי חכמים, כברכת מרן החפץ חיים למזהירים על שמירת שבת.

דרגות שונות בעירובי השכונות בירושלים

והנה בכשרות העירובים השכונתיים בשכונות בירושלים, יש הבדלים גדולים מאוד בין השכונות ברמת העירובים. יש שכונות שיש להם עירוב מהודר בתכלית, שתיקנו בו גם את החשש לרשות הרבים גם לשיטות שאוסרות אף כשאין ששים ריבוא, ויש שלשה פתרונות שנעשו בענין זה בירושלים. **א.** יש שכונות שיש להם ג' מחיצות שלימות משלשה צדדים, והרחובות שנכנסים לשכונה הם רק ברוח רביעית. כגון סנהדריה המורחבת, ושכונות הצפון. וזה הכי טוב. **ב.** יש מקומות שעשו שערים לסגור את הרחוב למשך כל השבת, כגון בשכונת רמות פולין, וההיתר שחל עי"ז הוא, מדין שהם משמשים בשעת סגירתם, כמחיצה הסוגרת את הרחוב, וצריך שתהיה סגורה כל השבת. [אבל אינם מועילים מדין הדלתות הננעלות המוזכרות בשו"ע סי' שס"ד, משום שהשו"ע כתב שצריכים להינעל כל לילה]. **ג.** יש שכונות שעשו עומד מרובה בג' מחיצות, דהיינו שיש רחובות מפולשים ברוחב ט"ז אמה, אלא שעשו שילוב של צורת הפתח עם עומד מרובה, דהיינו צורת הפתח שמכוונת בדיוק בזוית של העומד מרובה. וההיתר שלהם הרבה פחות מהפתרונות מהקודמים, משום שפתרון זה עושה רק שיש עוד שיטה אחת של המשכנות יעקב, שסובר שבכה"ג בטל דין רה"ר, ורבים חולקים עליו, אלא שהם מצרפים שיטה זו לשיטה שאין שישים ריבוא. משא"כ שני הפתרונות הראשונים, מועילים גם לשו"ע וכל הפוסקים.

דין רשות הרבים ברחובות העיר

מתחת לג' דרגות אלו, יש שכונות רגילות שיש בהם עירוב שכונתי עם רחובות פנימיים, שיש בהם ט"ז אמה, אבל אינם משמשים את רוב העיר, ולכן הם תלויים במחלוקת שבשו"ע (סי' שמ"ה ס"ז) האם יש רשות הרבים גם במקום שלא עוברים שישים ריבוא, ועל זה כתב המשנ"ב (ס"ק כ"ג) אין למחות ביד העולם שנהגו להקל, ובעל נפש יחמיר לעצמו כי יש בזה גרירא דחיוב חטאת. אמנם מובא בשם מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, שסבר שבירושלים יש לכל הרחובות חומרא של רחוב בעיר של שישים ריבוא, ואפילו לרחובות הפנימיים (עי' בחכמת הלב עמק החכמה סי' ו' סק"ג), וא"כ גם לשיטות המקילות, לא מועיל לעשות עירוב ברחובות בירושלים. ולפ"ז אי אפשר לטלטל בירושלים באף מקום שלא עשו אחד מהפתרונות הנזכרים בקטע הקודם. ודעת מרן הגר"נ קרליץ שליט"א שרק ברחובות הראשיים יש את הענין הזה, משום שעומדים לשימוש כל בני העיר, משא"כ ברחובות פנימיים, יש את ההיתר של השיטות שצריך שישים ריבוא.

ויש עוד דרגה של עירוב, שהיא בעייתית מאוד, ואינה יכולה להיות במסגרת של העירובים השכונתיים, והם עירובים שיש בהם את הכבישים הראשיים ביותר, שבהרבה מקומות בירושלים הם מפרידים בין השכונות, כמו כביש גולדה מאיר, הכניסה לעיר, בר אילן, ועוד, שבהם בודאי יש לפחות רוב שיטות שהם רשות הרבים, גם לשיטות שצריך שישים ריבוא, ובהם אי אפשר להסתמך על עירוב של צוה"פ בלבד, וצריך להימנע מלטלטל בעירובים שכוללים את הרחובות האלו. כמובן שהעוסקים בעירובים הכלליים דואגים לעשות בהם את חוטי העירוב המקובלים, ומנסים להוסיף עוד צירופי שיטות דחוקות, [כמו שהעמידו למשל בכניסה לעיר מחסומים קשורים בשרשראות, כדי שיחשבו דלתות לרה"ר. וכמובן יש לדון האם הם בכלל נחשבים שער, וגם אם נחשבים שער אינם ננעלים בלילה ולא בשבת, רק ראויים להינעל, וגם הראוי הזה הוא רק אילו המשטרה היתה מסכימה, אבל כעת שאינה נותנת לסגור כלל, נחלקו הפוסקים אם נחשבים שראויים להינעל].

צומת גולדה מאיר שיש לה דין רשות הרבים

לאור האמור יוצא שיש שכונות שהעירוב השכונתי כשר לפי כל שיטות ההלכה, יש מהן שמסתמכים על שיטות שיש להם עיקר בהלכה, ויש שמסתמכים בקושי על שיטות בודדות שאינן עיקר להלכה. אבל יש עוד מעבר לכך, שכונות שאין בהן עירוב שכונתי, ואינן בתוך העירוב הכללי של הבד"ץ, אלא רק בעירוב של הרבנות, וברור שהטלטול בהם חמור מאוד. וכך המצב בשכונה המדוברת בגליון זה, שהמוקד בא לסייע לה בעשיית העירוב.

חוסר המודעות לחוסר עירוב באזורים מתחרדים

בשנים האחרונות רבים מהצעירים קונים דירות בירושלים בשכונות מתחרדות, כגון גילה, רחביה, קרית מנחם ועוד, ואינם מעלים על דעתם שיש בעיה לטלטל בהם. לפני החתונה הם גרו אצל הוריהם בלב השכונות החרדיות, והתרגלו שיש עירוב ומותר לטלטל, כעת הם עוברים למקום שונה לגמרי, ולא שמים לב להבדל הגדול, כאן אין את העירוב הטוב שעליו אמרו להם שמותר לטלטל בו. בשכונות אלו אין עירוב שכונתי, ואפילו הם מחוץ לעירוב הכללי של הבד"ץ שאינו כולל הרבה שכונות. רק העירוב הכללי של הרבנות ירושלים מגיע עד שם, ובודאי איננו רוצים לסמוך עליו. ככל שהציבור הזה גדל, ויש ילדים קטנים, קשה להישאר איתם בבית כל השבת, והאמהות המתגוררות שם מורות לעצמן להקל ולהוציא את ילדיהם הקטנים, לרחובות לטיול ולגינה, והאברכים שאינם יודעים על מצב העירוב סבורים שזה ככל שכונה חרדית במרכז העיר. עד שמתעורר אחד האברכים ומתקשר ומברר, ושומע את חומרת האיסור בטלטול במקומות אלו, ומנסה לעורר את הציבור לעשות עירוב, אלא שאז כבר הורגלו לטלטל, וחושבים שהוא מדבר על חומרא בעלמא. וכמובן שההשתתפות של הציבור היא בהתאם לחומרא.

בדברים אלו יש לציין שבהרבה שכונות לא מדובר בחומרא, בפרט בירושלים, שגם באזורים החרדים שבמרכז העיר שנחשבים בעירוב טוב, יש הרבה פקפוקים חמורים ביותר, כגון מחמת רחובות שהם רשות הרבים המשמשת לעיר של שישים ריבוא, וצריך לברר בכל שכונה את רמת הכשרות של העירוב שלה. לכך יש ללמד את כל המשפחות שגרות באותן שכונות, שלא יטלטלו כלל מחוץ לביתם, עד שיהיה עירוב שכונתי, שנבנה ע"י אנשי הלכה הבקיאים בענין זה. ולדאוג לסייע בכל יכולתם להקמת עירוב שכונתי. [בכל מקומות אלו יש להמשיך אחר עשיית ההיקף, בענין השכירות מהמומרים, ולפחות מאלו שאין להם מוני חשמל במקום המתאים].

עמוד של צוה"פ צמוד למעקה, מעל קיר נמוך

בהתקנת העירוב בשכונה הנ"ל בירושלים, התעוררה שאלה דומה למקרה הקודם, באחד המעברים שבין הרחוב שבתוך העירוב [המתוכנן], לרחוב שמחוץ לעירוב, היו צריכים לעשות צורת הפתח קטנה שגם הקנה העליון [המשקוף] מברזל, כנהוג לעשות במעברים צרים, כדי לחסוך את הבעיות שיש בחוטי העירוב, [כגון חוט שוקע במשך הזמן, מתנדנד ברוח ביחס לעמודים שאינם רחבים, תיקון קריעת החוט מידי פעם. לעומת זאת הברזל אינו שוקע, ואינו מתנדנד, ולכן אפשר לעשות עמודים ברוחב 4 ס"מ בלבד (ולפעמים גם פחות מכך, לפי חוכמת המקצוע), כמו"כ בברזל לא מצוי תקלות כמו בחוט, ואין צורך לבדוק אותו כל שבוע אלא מידי פעם].

צורת הפתח גבוהה ג' טפחים מהקרקע שלפניה

אמנם האברך האחראי ביקש שיעשו מה שאפשר שלא לתפוס מקום במעבר הצר. האברך הציע שיעמידו את העמוד על הגדר צמוד למעקה. במעבר הזה היה קיר נמוך בגובה 30 ס"מ, ומעליו במרכז הקיר יש מעקה מברזל, ואם יעמידו את העמוד לפני הקיר הוא יצמצם מאוד את המעבר ביחס למעקה, א"כ הוא ביקש שיצמידו את העמוד למעקה שמעל הקיר. אבל כפי שהתבאר לעיל, אי אפשר שהעמוד יעמוד על הקיר, כיון שיוצא שהוא מתחיל בגובה ג' טפחים מעל הקרקע, והוא פסול. מקרה זה מצוי בהרבה מקומות, והיו כמה מקרים שהעובד לא ידע את ההלכה הזו, וחיבר את העמוד מעל הקיר. בשכונה זו שהזמינו את מוקד העירוב, הגיע לפני ההתקנה אחד מהבודקים, ועבר על התכנית והעיר שאי אפשר לעשות כך.

האברך ניסה להציע פתרון נוסף שיעמידו את העמוד מחוץ למעבר אחורי הגדר, ושאל האם זה כשר. אמר לו הבודק שגם בענין זה יש הלכה שהעמוד צריך להיות בשטח העירוב, ואם הוא יהיה אחורי הגדר, הוא יהיה פסול. אבל בכל זאת היו צריכים למצוא פתרון, שלא לתפוס את מהמעבר, לכן אמר הבודק שישברו מעט מהאבן, במקום שבו רוצים להעמיד את העמוד בקצה הגדר, עד שהקיר יהיה רק כ-20 ס"מ ויכולים להעמיד על זה את העמוד, כיון שהוא בתוך ג' טפחים לקרקע. וכך עשו.

בעזהי"ת יתקיים שיעור מקיף בעניני העירובים בזמנינו בליווי תמונות שנמצאו בעירובים ברחבי הארץ
השיעור יתקיים במוצאי שבת פר' וישלח,
בשעה 9:00, בביהכ"נ מאור שרגא - אלעד

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:
מוקד העירוב השכונתי
קו מידע הלכתי וסידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים
ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון מס' 114
כסלו תשע"ז

לימוד ההלכות לבודקי העירובים בישובים

במערכת בדיקת העירובים בישובים, הגיעו הבודקים לישוב שיש בו עירוב עם אחראי, והציעו לאחראי שיסתובב איתם להראות להם את העירוב. כבר בתחילת הסיבוב התחיל הבודק להסביר לאחראי את ההלכות של החוטים, כיצד הם משמשים למשקוף, ואשר על כן הם צריכים להיות בצורה ישרה, ומעל שני העמודים. וזו אחת המטרות ביציאה לישובים, ללמד את ההלכות הבסיסיות, שאכן האחראי היה נעדר מהם, ושמח ללמוד אותם והקשיב לכל פרט.

חוט שמשנה זוית מחמת שנתפס בעמוד חשמל

האחראי הסכים לבקשתם, ועבר איתם לאורך גבולות העירוב. לפתע הם הגיעו למקום שהחוט שהיה צמוד לעמוד חשמל מן הצד. הבודק של מוקד העירוב רצה להעיר לו שזה צורת הפתח מן הצד והיא פסולה, אבל לפני שאמר דבר התקרב לראות מה הסיבה לדבר. כשהתקרב ראה שהחוט אינו מחובר כלל לעמוד החשמל, אלא הוא קשור על העמודים של העירוב כדין, אחד נמצא עשרים מטר לפני עמוד החשמל, והשני עשרים מטר אחרי העמוד חשמל, והחוט שעובר מעמוד לעמוד נתקע כביכול בצד של עמוד החשמל, ואינו הולך בקו ישר.

חוט שנתפס בעמוד חשמל ומשנה זוית

והסיבה לכך משום שהאחראי היה צריך לקשור את החוט מחדש, מעמוד לעמוד, והיה קשה לו להיכנס לשדה למקום שהחוט צריך לעבור, לכן במקום להעביר את החוט בשדה מאחורי עמוד החשמל בין הקוצים, הוא הלך דרך השביל הראשי, ומשך את החוט לעמוד הבא. וממילא החוט נתפס בצד של עמוד החשמל והוא משנה זוית באמצע, בשיעור שניכר ובולט, עד כדי שנראה כמו שני חוטים שונים, שאינם מעל העמוד. מיד כשהבודק התקרב למקום, האחראי אמר מעצמו שיש כאן בעיה שהחוט אינו ישר. הבודק שיבח אותו ושמח מאוד, שכ"כ מהר הוא תפס את היסוד ההלכתי של החוטים של העירוב.

והנה המשנ"ב (סו"ס שס"ב) הביא מחלוקת אחרונים לגבי חוט מתנדנד, האם הוא נפסל מחמת שבשעת הרוח יוצא האמצע של החוט מבין העמודים, מדין מחיצה שאינה עומדת ברוח. והחזו"א פוסל מחמת זה. אבל במקרה שלנו שהחוט נתפס בעמוד החשמל, וכל הזמן הוא יוצא מבין העמודים, הרי זה פסול גם למקילים הנ"ל, שהקילו רק מחמת שברוב הזמן החוט ישר. כמו כן יש אומרים דבר נוסף, שעצם שינוי הזוית פוסל את המשקוף, אפילו באופן שאינו יוצא מבין העמודים, כגון שהחוט נתפס כלפי מטה, [או כלפי מעלה כשאינו עשוי ככיפה], כיון שהחוט צריך להיות דבר אחד ארוך מעמוד לעמוד ואכמ"ל. ולכן במקרה הזה שהחוט נתפס באמצע בעמוד חשמל, הרי הוא נפסל.

האחראי לקח את הדברים לתשומת ליבו, וביקש שנערוך רשימה של כל הדברים שהיו צריכים לשנות, ומיד באותו שבוע עבד לתקנם. וזה אחת מן הדוגמאות, שהאחראי מסור ומשקיע, ואם היה יודע את ההלכה, היה נכנס בין הקוצים וקושר את החוט בצורה הנכונה, אלא שהיה חסר לו את ידיעת ההלכה. ואף אדם שמברר על העירוב, לא יכול לדעת על הבעיות מסוג זה, מספיק שנמצא דבר אחד כזה בקצה הישוב, והעירוב כולו אינו כשר. לכן אי אפשר לסמוך על עירוב, אלא אם נבדק ביסודיות ע"י המומחים הבקיאים בפרטי ההלכות ובפרקטיקה, ויודעים שהאחראי יודע את ההלכות. וכן מי שיכול לעודד עוד ישובים לקרוא לבודק מומחה, תבוא עליו הברכה.

עמוד שהוציאו מהאדמה עם הבטון והעמידוהו מעל פני הקרקע

באחד העירובים שנבדקו בחודש האחרון היה מקום אחד שהבודק הבחין שהעמוד מצופה בבטון, לגובה של קרוב למטר מעל הקרקע. הוא התקרב ובדק, והבין את אשר נעשה. העמוד היה תקוע באדמה עם בטון, ומשום מה הוציאו את כל העמוד עם הבטון, והעמידו אותו כך בלי להכניס לאדמה כלל, ולכן היציקה שהיתה לפני כן בתוך האדמה, נמצאת כעת מעל פני האדמה, בחלק התחתון של העמוד. האחראי שהתלווה לבדיקת העירוב סיפר את הסיבה לכך, כיון שהחוט היה נמוך מידי, והיה נקרע לעיתים תכופות, לכן עשו פתרון כזה כדי שהחוט יהיה יותר גבוה, הביאו טרקטור והוציאו את העמוד עם היציקה שלו, והעמידו אותו בצד ע"י חיבור לברזל כלשהו, באופן שכל העמוד נמצא מעל פני הקרקע. [בדרך כלל העמוד הוא 6 מטר, ומתוך זה יורד כ-80 ס"מ שנכנס בתוך הקרקע. ונשאר 5.20 מטר מעל פני הקרקע, שהגובה הזה מספיק גם למשאיות גדולות. אלא שבמושב נוסעים לפעמים טרקטורים עם כף פתוחה, או מנוף עם זרוע פתוחה, ובמקומות אלו צריך שהחוט יהיה יותר גבוה. ולפ"ז כאן שהוציאו את העמוד החוצה, נהיה גובה של 6 מטר מעל הקרקע].

עמוד מצופה ביציקת בטון נחשב פתחי שימאי

אלא שהבודק עורר בזה שאלה של פתחי שימאי, כיון שהיציקה שנשארה מחוברת מסביב לעמוד, אינה חלקה, אלא יש בה בליטות ושקעים בולטים וניכרים. ובמשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק קי"ג ובשעה"צ ס"ק י"ט) הביא את מחלוקת הפוסקים האם לפסול פתחי שימאי בעירוב, וכתב שלדעת האוסרים אין להשתמש בקרש עץ שיש בו חיפופין, דהיינו בליטות. ונוהגים להחמיר כשיטות אלו.

לכן הדין במקרה כזה שצריך לשנות את העמוד, שלא יהיו בו בליטות ושקעים כאלו, שהם ממש דומים לדין אבן נכנסת ואבן יוצאת. ואע"פ שהחלק העליון של העמוד ישר וחלק כדרך עמודי עירוב, אי אפשר להחשיב את העמוד כאילו מתחיל מעל היציקה, שהרי העמוד חייב לעמוד על הקרקע, ועיקר דין מחיצה של העמוד, הוא בי' טפחים התחתונים הסמוכים לקרקע.

בדיקת גובה עשרים אמה לנרות חנוכה

בשבועות האחרונים התקשרו כמה אברכים המבקשים להשתמש במוקד העירוב ובכלי המדידה המצויים בידו, כדי למדוד את גובה החלון שבביתם מעל פני הרחוב, האם הוא למעלה מעשרים אמה, ואי אפשר להדליק בו את נרות החנוכה. כידוע יש אומרים שבימינו שיש בתים מסביב שגם הם בגובה, וכלפיהם החלון נמצא בתוך עשרים אמה, זה מועיל שההדלקה בחלון כשרה, משום שיש פרסומי ניסא ע"י ראיית התושבים שמסביב שנמצאים בגובה. אבל יש חולקים ואומרים שחז"ל תקנו להדליק במקום שיש היכר לבני רשות הרבים, ולענין זה לא מועיל שיש היכר לכמה מקומות שהם רשות היחיד דהיינו בתים פרטיים. ורבים מבקשים לצאת ידי האוסרים, או לפחות להדר לצאת ידי כל השיטות, בפרט בחנוכה שהוא זמן של הידור בהדלקה. לפיכך הם רוצים שמוקד העירוב יבוא למדוד כמה גובה החלון שלהם.

והנה לצערנו אין באפשרותינו לבוא להתעסק במדידות אלו, ובכל זאת ניתן כאן כלי פשוט שכל אדם יכול לעשות אותו ולמדוד בו, והוא עונה על רוב המצבים, שאפשר למדוד גם בלי מכשיר ליזר ובלי כלי מדידה מיוחדים. הפתרון הוא לקחת חוט ארוך (לפחות 10 מטר), לקשור לו בקצה אחד דבר קצת כבד, ולשלשל אותו למטה, מהחלון שבו רוצים להדליק את הנרות. אם אין בדרך מרפסות וגגות, משלשלים עד שהדבר הכבד נוגע בקרקע, מסמנים בחוט שבחלון עד כמה ממנו השתלשל, ומעלים אותו בחזרה. לאחר מכן מודדים את אורך החוט מהחפץ הכבד עד הסימון, ומקבלים את המידה.

[מומלץ שלא למדוד מטר ועוד מטר, כי אז המידה אינה מדויקת כשמפסיקים וחוזרים ומודדים, אלא למדוד לדוגמא את אורך הבית [בחדר גדול או בפרוזדור ישר בלבד], ולפ"ז למדוד את החוט ביחס למידת החדר].

במקרה שיש מתחת החלון גג או מרפסת, מנסים למדוד באלכסון בהשערה, ואח"כ יש בעיה שמסתפקים אם ההשערה נכונה, ונשארים בספקות. לכן כדאי למדוד ישר ובשני שלבים. א. מהחלון עד לגג או למרפסת בצורה ישרה. ב. מקצה הגג והמרפסת לקרקע בצורה ישרה. וכיון שהמרפסת ישרה והגג כמעט ישר, מקבלים מידה נכונה.

במקרה שהחצר נמוכה מהרחוב, וכלפי דין הדלקה מספיק שהחלון בתוך עשרים אמה לרחוב, יש למדוד בשלב ראשון ישר עד הקרקע של החצר, ואח"כ מהרחוב עד קרקע החצר ולמעט אותו מהחשבון. במקרה שהחצר אינה ישרה, יש בעיה ששוב נכנסים להשערות. יש פתרון להחזיק קרש ארוך עם פלס, ולשלשל ממנו את החוט. או למדוד לפ"ז איזה מקום אחר נמצא בגובה שוה, שממנו ניתן למדוד לחצר. [במדידה זו ניתן להשתמש במטר (סרט מידה), כיון שמדובר במדידה קטנה].

השיעורים השונים במידת עשרים אמה בזמנינו

לאחר שאנו יודעים כיצד למדוד, אנו צריכים לדעת מהי המידה של עשרים אמה במידות של זמנינו. והנה כידוע נחלקו האחרונים בשיעור האמה, לשיעור חזו"א מידת הטפח היא 9.6 ס"מ, ולפ"ז עשרים אמה הם 11.52 מטר. [ובמקומות שהמידה הגדולה היא להחמיר, מודדים 9.8 לטפח]. ולשיעור הגר"ח נאה מידת הטפח היא 8 ס"מ, ולפ"ז עשרים אמה הם 9.60 מטר. ולפי השיעור החדש (ע"פ הדרהם של הרמב"ם) הטפח הוא כ-7.5 ס"מ, לפ"ז עשרים אמה הם 9.10 מטר.

באופן שרואים במדידה ראשונית, שהגובה אינו קרוב לאחד מהשיעורים, אין צורך לדקדק יותר מידי. ובמקרה שהגובה קרוב יותר, מודדים יותר במדויק.

חישוב כ' אמה מקטע מסוים של רחוב מרוחק

באחת מהשאלות שהגיעו למוקד העירוב, היה מקרה של בנין גבוה, שלפניו היה רחוב שעולה במעלה ההר, ואינו ישר. והאברך שגר שם מדד את הגובה מחלון ביתו, וגילה שכלפי המקום שהרחוב מתחת החלון הוא גבוה יותר מכ' אמות, אבל אם נמדוד כלפי המשך הרחוב שהרחוב עולה כמה מטרים, יוצא שהחלון שלו בתוך כ' אמה, ונשאלת השאלה האם צריך למדוד דוקא מהרחוב שמתחת החלון, או שמא אפשר גם להתחשב ברחוב שנמצא במרחק כלשהו, ואם כן עד איזה מרחק אפשר לומר שהנרות ניכרים למי שהולך ברחוב ההוא.

האברך שאל את אחד מגדולי הרבנים, ואמר לו שאפשר להתחשב עד מרחק של כדי ראיית העין נר בלילה, ומבואר בגמ' שהוא שיעור "ריס". שיעור זה הוא רס"ו אמה, ולפיכך פנה האברך למוקד, לשאול כיצד יכול למדוד את המרחק הזה בקו אוירי מהחלון שבביתו, שמדובר במרחק של יותר ממאה מטר. המוקד מסר לו מכשיר ליזר יקר ומיוחד, שמודד עד מאה וחמישים מטר [ומשמש למוקד העירוב למדידת חיבור בתים בקמ"א אמה, לצורך מדידת התחום של שבת]. לאחר מכן הוא עשה את החשבון כמה הם רס"ו אמה לחומרא לשיעורים הקטנים [127.7 מטר לשיעור הגר"ח נאה, 121 מטר לשיעור החדש ע"פ הרמב"ם], האברך מדד עם המכשיר, ויצא לו שממרחק של כמאה מטר, שהוא לכל הדעות פחות מרס"ו אמה, הרחוב כבר מספיק גבוה, בכדי שהחלון נמצא בתוך גובה כ' אמה. וא"כ הוא יכול להדליק בו נרות חנוכה, למרות שמהרחוב שתחתיו יש יותר מכ' אמה, משום שיש בו פרסומי ניסא לאנשים שהולכים ברחוב במרחק מאה מטר [מאתיים אמה] וכלפיהם הרי החלון בתוך כ' אמה.

מקום ההדלקה בטפח הסמוך לחוט של הפתח או אפילו ללחי

בימי החנוכה רבים מתעסקים בעשיית צורת הפתח לפתחי החצרות, לפי השיטות שגם בזמנינו מקום ההדלקה הוא בפתח החצר, ונחלקו גדולי הדורות האם צריך שיהיה פתח עם דיני צורת הפתח, או מספיק מקום שהוא כניסה לחצר. ולכן רבים שואלים על דיני צורת הפתח. וכבר הזכרנו את הענין בגליונות אלו בשנים קודמות (ראה גליונות 73, 34). והתבאר שם שיסוד המחלוקת של החזו"א האם בזמנינו אפשר להדליק בפתח החצר, נאמר גם לגבי עירובין, בביאור דברי הרמ"א (סי' שס"ג סכ"ו) שבזמנינו אין דין מבואות, אלא הכל כמו חצירות, כי אין ברחובות שתי חצרות שבכל חצר שני בתים. ונתקשו האחרונים בדבריו לפי המציאות שבזמנינו, [שיש בתים משותפים והם כחצרות למבוי], וביאר החזו"א (או"ח סי' ס"ה ס"ק נ"ב) שהחצרות בזמנינו אינם מוגדרים כחצרות, משום שאינם דומים בתשמישיהם למה שהיו משמשים בזמן חז"ל לכביסה ולאכילה וכדומה. ומטעם זה סובר החזו"א שגם לענין חנוכה אין החצר נחשבת כחצר של חז"ל שאמרו להדליק בה. וע"ע מש"כ בזה בגליונות הנ"ל.

מתוך השאלות בענינים אלו, נביא כאן שאלה אחת שהרבנים הסכימו שיש מה לדון בה. הדין בנרות חנוכה שצריך להעמידם בטפח הסמוך לפתחו. והנה בצוה"פ הנהוג בעירובים, עושים לחי רחב 30 ס"מ, ומעליו חוט דק, יוצא שעמודי המשקוף רחבים מעבר למשקוף [שהוא החוט] טפח וחצי לכל צד, נשאלת השאלה מהו הטפח הסמוך לפתחו, האם טפח הסמוך ללחי, או דוקא הסמוך למשקוף, שא"כ המקום של ההדלקה הוא בתוך הלחיים, ולא מן החוץ ללחיים, שזה כבר רחוק מהפתח.

יסוד השאלה היא היכן הדין של צוה"פ במקרה כזה. והנה כתב החזו"א (סי' ס"ז ס"ק כ"ד) לגבי הדין של השתמשות בין הלחיים, שבצוה"פ שלנו שהמשקוף הוא חוט דק, והלחיים רחבים הרבה, הדין של צוה"פ הוא רק תחת החוט [כי רק שם יש משקוף ועמודים], וכל מה שמהחוט ולפנים, הרי הוא בתוך רה"י גמורה. ולפ"ז גם לענין הדלקת נרות חנוכה, לכאו' ברור שהפתח [אם צריך צוה"פ] הוא רק במקום שבו החוט, והטפח הסמוך לחוט בלבד, הוא טפח הסמוך לפתח, ולא כל טפח הסמוך ללחי.

אמנם מצאנו דין מסוים שנאמר על תחילת הלחי, שכידוע דעת החזו"א בכמה מקומות שהלחי [העמוד של צוה"פ] צריך לסתום מקצת מהפתח, והדין הזה מתקיים בתחילת הלחי, ואין עוד סתימה באמצע הלחי, ולפ"ז נראה שמ"מ חל דין פתח על כל הלחי. [ועוד יש שדנו מדברי האבני נזר שסובר שגם בצוה"פ תחילת הלחי סותם דלא כחזו"א, אמנם האבני נזר במק"א סתר דבריו וכתב כחזו"א, ואכמ"ל]. העברנו את השאלה לאחר מרבני העירובים, ואמר שנראה לו לפסוק ע"פ החזו"א הנ"ל שצריך להדליק בטפח הסמוך לחוט, אמנם אינו יכול לסתור מי שיאמר שמועיל גם בטפח הסמוך ללחי.

דין זה נוגע גם בקיר רחב, שהמשקוף נמצא בחלק הפנימי שלו, ויש לדון אם אפשר להדליק סמוך לקצה הקיר. אמנם במקרים אלו לפעמים גם הקיר עשוי כצורת פתח.

מקום המזוזה בלחי רחב והמשקוף הוא חוט דק

לפי הדין הנ"ל יש לדון גם בענין מקום המזוזה. בשבוע שעבר היו בודקי מוקד העירוב באחת הישיבות בדרום, ושם הקפידו לעשות מזוזות בכל הפתחים של העירוב, ולכן עשו מזוזות על הלחיים, שהם העמודים של מזוזת הפתח. במקרה כזה שמזוזת הפתח נמוכה, קובעים את המזוזה למעלה בראש הלחי, כי אפשר לקבוע אותה בתחילת שליש העליון של הפתח, שהרי אין בגובה הזה מזוזת הפתח, דהיינו לחי. [אמנם יש לדון אם צריך להקפיד שהמזוזה לא תהיה בטפח העליון של הלחי, כמ"ש בהלכות מזוזה, או שמא הטפח הזה נמדד לפי חלל הפתח, דהיינו שלא יהיה בטפח הסמוך לחוט, וכאשר הלחי נמוך מהחוט אפשר לשים את המזוזה בראשו ממש, וצ"ע].

מזוזה על לחי של עירוב, בחלק העליון

והנה כאמור הלחי רחב כ-30 ס"מ, והחוט עובר עליו באמצע ברוחב חצי ס"מ בלבד, וא"כ אם יקבע את המזוזה בצד הפנימי בתחילת הלחי [שכך הדין לכתחילה בשאר פתחים], הרי בכה"ג המזוזה לא תהיה בפתח כלל, כי תחילת הלחי אינו פתח, אלא צריך שהמזוזה תהיה מכוונת מתחת החוט, שהוא המקום שיש לו דין צורת הפתח, שיש מעליו משקוף, כמבואר בחזו"א. אמנם אי אפשר שכל המזוזה תיכנס בעובי החוט, ובפרט כשקובע את המזוזה באלכסון כמנהג הרמ"א, מ"מ כיון שמקצת ממנה מתחת החוט, הרי היא קבועה בפתח, ואין חסרון במה שבולטת לחוץ. ועיין בזה.

ניתן לתרום בכל רחבי הארץ
במכשירים של "נדרים פלוס"
וכן במערכת הטלפונית 03-7630585 שלוחה 323
או במכשירים של "קהילות", וכן בטל: 073-2757-008
עבור: "מוקד העירוב" בני ברק

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי
קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים
ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון שאלות הלכתיות
המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 115
טבת תשע"ז

נמשכים השיעורים ברחבי הארץ, והסיוע לעירובים שכונתיים

בס"ד נמשכים השיעורים בעניני עירובין ברחבי הארץ, בין במקומות שעוסקים בלימוד הלכות עירובין וסוגיותיהם, ובין במקומות שלא עסקו כלל בהלכות, ואפילו נערים צעירים שהשתתפו בשיעורים, ציינו שהרגישו מרותקים והבינו גם את הלימוד ההלכתי. לפני שבוע התקיים שיעור בעיר אלעד, בהשתתפות עשרות אברכים ונערים מתושבי המקום. ובשבוע זה בעז"ה בקהילת דושינסקי בירושלים. השיעורים מלווים בתמונות מהעירובים שנבדקו ברחבי הארץ, והן מלמדות וממחישות את צורת עשיית העירובים בזמנינו, עם ההלכות הרבות הכרוכות בכל פרט, בשלימות כל חוט, ואפילו בצורת קשירת החוט, שלא יהא מן הצד, שלא יתנדנד ברוח, ששינוי קטן יכול לפסול עירוב של מושב או עיר שלימה ח"ו. דברי המשנה (חגיגה דף י.) שהלכות שבת הרי הם כהררים התלויים בשערה, מקבלים משמעות חדשה (מושאלת), בכל עיר יש אלפי אנשים שמטלטלים דברים בשבת, וההבדל אם הם עושים דבר המותר, או ח"ו דבר האסור, הכל תלוי בחוט הדק הזה המקיף את העיר, מעמוד לעמוד. אם החוט כשר לצורת הפתח, זה מותר [בהשלמת כל פרטי ההלכה], ואם החוט קרוע או שאינו קשור בצורה כשרה, הוא רק חוט ולא צורת הפתח, ואינו מתיר את הטלטול, ומי יודע כמה אלפי איסורים כרוכים בו.

יחד עם המחשת הדברים הבעייתיים ממקומות שלא נבדקו כראוי, לומדים בשיעור גם את המעלות הגדולות של העירובים השכונתיים הנעשים בזמנינו בשכונות החרדיות, כל מקום מוסיף לפתור עוד בעיות, בעשיית לחיים, והוצאת שטחי קוצים, שכירות מגוים ומומרים, והיקף ג' מחיצות לבטל דין רשות הרבים, ועוד. ואכן חשוב לחזור ולעורר, לסייע בהקמת עירובים שכונתיים במקומות שעדיין לא נעשו, ולשפר את העירובים שכבר נעשו, שבמקרים רבים הם זקוקים לסיוע נוסף.

בדיקת עירובים ברחבי הארץ

בחודש זה יצאו שנים מהצוות של מוקד העירוב לדרום, לבדוק כיצד לעשות עירוב מהודר למקום מסוים, לאחר שאחד הת"ח שבמקום ציין שהעירוב אינו במצב טוב. הבודקים הגיעו ופנו קודם לבדוק את העירוב הקיים, האם אפשר לשפר אותו כמות שהוא, ע"י תיקונים בחלקים קטנים, או שמא צריך לעשותו מחדש לגמרי. במהלך הבדיקה הם ציינו כמה דברים שאי אפשר להמתין איתם עד שיתכננו ויעשו עירוב חדש, אלא צריך לתקנם באופן מיידי בשבוע זה, שלפחות יהיה עירוב מינימלי. לאחר הסיכום, ציין הבודק רשימה מפורטת של הדברים הנצרכים לתקן מיד בשבוע זה, ואת ההשקעה הנדרשת כדי להגיע למצב טוב.

בין הדברים שהיו שם, היה צורת הפתח אחת שקשרו אותה לעמוד ברזל של גגון פשוט. כמובן שבמקרה כזה החוט נקשר מסביב לעמוד ולא מעליו [כיון שמעליו יושב הגג], וא"כ הוא מן הצד, ואינו כשר, אלא צריך להעמיד מתחתיו לחי. במקום הזה העמידו לחי ממשטח של סחורות (רפסודה), שכידוע הוא בנוי מקרשים שיש רווח ביניהם.

שתי אפשרויות בהעמדת משטח ללחי, ודיניהם

והנה בעמוד הזה היו שני משטחים, בשביל שתי צורות הפתח שבשני הצדדים, כלומר צוה"פ אחת עד העמוד, וצוה"פ שניה מהעמוד והלאה עד הקיר. המשטח של צוה"פ ראשונה, היה מונח בצורה שהקרשים שוכבים במאוזן והרווחים ג"כ במאוזן, (כפי שמופיע בתמונה). במקרה כזה הנידון הוא מצד דין פתחי שימאי, כיון שבעצם יש כאן לחי, רק שיש בו חורים שהם פחות מג' טפחים, ודינם כסתום לגבי הלכות מחיצה ע"י דין לבוד, אלא שבלחי יש דין שלא עושים פתח בדבר שאינו שלם, כגון קיר שאבן ונכנסת ואבן יוצאת, או קרש שיש בו בליטות מעץ (משנ"ב סי' שס"ג ס"ק קי"ג ושעה"צ ס"ק י"ט). ואמנם עיקר דין זה שנוי במחלוקת אחרונים כמו שהביא המשנ"ב שם, מ"מ נוקטים להחמיר שלא לעשות לחי בדבר שאינו שלם וישר, ולכן יש להחליף את המשטח הזה, או להוסיף עליו, לחי שלם וישר.

אבל המשטח השני שהיה במקום הנ"ל בצד השני של העמוד, היה בצורה אחרת, שם העמידו את המשטח בצורה שהקרשים עומדים, (ניכר מעט בתמונה בין הרווחים), ובצורה כזו לכאורה אין את הנידון של פתחי שימאי, כיון שהקרשים הם שלמים לכל הגובה, והאחראי חשב שבלחי הזה הוא ייצא בסדר. אבל כאן אמר הבודק, שזה יכול להיות עוד יותר גרוע. הוא הוציא את המכשיר של מדידת החוט (הבקבוק והשרשרת) ומדד, וראה שהחוט נמצא בקצה של אחד הקרשים, ויתכן מאוד הוא נמצא מעל הרווח שבין הקרשים. והנה אם החוט עובר מעל הרווח, יש בעיה חמורה מאוד שאין כאן לחי כלל, כי אמנם מצד הלכות מחיצה הוא נידון כסתום מדין לבוד, מ"מ היינו רק הלכה שלא מתחשבים ברווח הזה, אבל לגבי צוה"פ אנו צריכים שיהיה קנה ממש, שיהיה המשקוף על גביו, ולענין זה לא יועיל הלבוד. וא"כ כאשר הלחי ממשטח עומד, מבחינה מסויימת הוא יכול להיות יותר טוב, באופן שהחוט יעבור מעל אחד הקרשים ממש, אבל הוא יכול להיות יותר גרוע, אם יהיה באופן שהחוט נמצא מעל הרווח, שאז הוא פסול ממש. לכן אי אפשר להשתמש בצורה כזו ללחי, כיון שקשה לכוון את החוט ויתכן שיהיה פסול, ובפרט שבדרך כלל לחי כזה אינו מחובר לגמרי, והוא יכול לזוז מעט, וא"כ גם אם יכוונו אותו בהתחלה, יתכן שאח"כ יזוז מעט באופן שלא ירגישו והוא יפסל.

לחי ממשטח שיש בו רווחים

הפתרון הראשוני לתקן במקרים אלו, להוסיף עוד קרש שלם וישר ברוחב הראוי (כ30 ס"מ), ולהצמיד אותו על המשטח. בצורה כזו קל לחבר אותו, וגם הוא רחוק מעט מהעמוד [למקרים שהעמוד קצת נוטה].

משטח ללא רווחים, ושיעור אורך המשטח

יש להוסיף נקודה חשובה, שיש כמה סוגים של משטחים, בצורות ובגדלים שונים. א. יש מעט משטחים שכל החלק העליון שלהם מלא בקרשים צפופים, ואז אין את החסרון של פתחי שימאי הנ"ל, מ"מ הם רחבים מאוד, וגם ע"ז כתב החזו"א (בסי' ע' ס"ק י"ח בהערה) שאם הלחי רחב מהחוט כלפי פנים ג' או ד' טפחים, אפשר דהוי פתחי שימאי, וכן מקובל להקפיד. לכן צריך להעמידו באופן שהחוט יהיה על ג' טפחים הראשונים שלו.

מחיצה ממשטחים ארוכים, והשלמה במקומות הנמוכים

ב. הרבה מהמשטחים המצויים אין בהם שיעור מספיק, דהיינו אויר מטר כשיעור י' טפחים לשיעור חזו"א, ובחלק מהמשטחים יש רק צד אחד שהאורך הוא מטר אבל ברוחב אין שיעור. ולכן גם כאשר משתמשים בהם למחיצה, צריך לבדוק שיש בהם אורך מטר, ולהעמידם בצורה הנכונה. בשבוע שעבר היו הבודקים באחת הישיבות שעשו מחיצה ארוכה, שכולה ממשטחים מחוברים זה לזה. העירוב ההוא נעשה ע"י יודע הלכה, ואכן משטחים אלו היו כמובן בגובה מטר, ובמשטחים הקטנים הוסיפו מעליהם, כדי שיהא בהם שיעור מחיצה כהלכה.

עשיית השכירות מגוים ומומרים בזמנינו

בענין העירובים שיש בהם גוים ומומרים, ידוע שתקנו חז"ל שהעירוב אינו מועיל עד שישכרו את רשותם (שו"ע סי' שפ"ב ס"א). בזמנים הקדומים היו שוכרים מהמושל של העיר את כל הבתים או החצרות שבעיר, ובכך היה חל שכירות על כל בתי הגוים והמומרים (סי' שצ"א). אולם בשלושים שנה האחרונות, התחדש מצב שביטלו את סמכויות הממשל בארץ ובמספר מקומות בעולם שהדמוקרטיה התפשטה, עד כדי שאין שוטר או שר שיכול להיכנס לבית פרטי, כאשר התושב מתנגד לכך. ולכן הוראת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל משנת תשנ"ב ואילך, שהשכירות מהממשלה ומהמשטרה כאן אינה מועילה ע"פ גדרי ההלכה. וכן עוררו על בעיה זו גם בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' צ"ז אות י"ד) ובנתיבות שבת (פל"ז הערה צ"ד) ונשאר בצ"ע.

לכן כדי להתיר את העירובים בזמנינו, צריך לשכור מכל גוי ומומר בפני עצמו, דבר זה גורם שקשה לעשות עירובים כשרים במקומות שיש הרבה חילונים, משום שקשה לפנות לכל משפחה חילונית בפנ"ע, ובהרבה שכונות כאלו עשו רק היקף מחיצות כהלכה, ולא עשו שכירות, מחמת שהדבר קשה וארוך, [והעירוב בזה מתיר רק כלים ועגלות ששבתו בחצר, ולא להכניס או להוציא מהבית]. אבל בשכונות חרדיות, או שיש מעט חילונים, מקפידים ומתאמצים לעשות את העירוב עם שכירות כהלכה, ושוכרים מאותם שאינם שומרי שבת, ע"י פתרונות וברעיונות מגוונים.

עירנות התושבים שלא נכנס דייר שאינו שומר שבת

אמנם גם בשכונות החרדיות צריך לפקוח עין היטב, שלא התחדש ובא בשטח העירוב דייר שאינו שומר שבת. דבר זה לא היה נצרך פעם כאשר היו שוכרים מהמושל, שהשכירות חלה בבת אחת על כל הנמצאים ועל כל החדשים (עי' חזו"א סי' פ"ז ס"ק י"ג), אבל כעת צריך עירנות מאוד גבוהה, והאחראי לא יכול מעצמו לדעת על כל השכונה, אלא צריך שהתושבים ידעו שהם צריכים להודיע אם בא שכן חדש כזה, ושידעו למי צריך להודיע. ורק בצורה כזו אפשר להצליח להכשיר את העירוב כראוי.

דבר זה צריך לחזור ולעורר בכל שכונה, ובכל תקופה מחדש, שהתושבים יודיעו על מחללי שבת הגרים בתחום העירוב, לטובת כולנו שיהיה עירוב כשר כהלכה. [אמנם יש לציין שעובדים זרים אינם אוסרים כאשר הם גרים בתוך בית היהודי הנזקק, אא"כ יש מצבים שהעובד נשאר בדירה לבד למשך השבת, או שיש לו חדר בפנ"ע, שהוא מבשל ואוכל בו לבדו. ולכן כאשר מעבירים לאחראי הודעה על עובד זר, יש לברר קודם אם הוא אוכל יחד עם בעה"ב, או בחדר לבדו, כדי שלא להטריח יותר מידי על האחראים העוסקים במצוה].

אשה שהתדרדרה והפסיקה לשמור שבת בצנעא

ביום חמישי התקשר למוקד העירוב אברך שגר באחת השכונות במרכז בני ברק, והודיע שהוא שמע על משפחה מחללת שבת שגרה באחד הבנינים הסמוכים אליו. שאל אותו המוקדן באיזה בנין ואיזה משפחה, אך הוא לא ידע לפרט. אמר לו המוקדן שא"כ הוא לא יכול להתייחס להודעה, אי אפשר שעל שמועה כזו, הוא יבוא עכשיו לברר על כמה בנינים אם זה נכון, אלא כיון שאתה גר שם, תברר אצל השכנים שלך אם זה נכון, ובאיזה משפחה מדובר, רק אז נוכל לטפל בענין. כעבר זמן התקשר שוב האברך, שלאחר בירור הוא מצא שמדובר באשה בודדה, שגרה בבנין פלוני [בנין אחר ממה שחשב קודם], ובתחילה היתה שומרת שבת, וכעת הדרדרה בשמירת המצוות, והוא שמע שהיא מחללת שבת. גם השמועה הזו לא היתה ברורה כ"כ, אבל לפחות ידענו על מה לברר. המוקדן התקשר לאחד ממכריו שהיה גר שם עד לא מזמן, והוא הודה שאכן לא שם לב להודיע עליה, אמנם הוא ציין שלא ראו אותה כלל מחללת שבת, אלא שניכר שאינה שומרת את המצוות. רח"ל.

והנה במקרה כזה האשה מוגדרת רק מחללת שבת בצנעא, ואינה מחללת בפרהסיא. ובשו"ע (סי' שפ"ה ס"ג) מבואר שרק מחלל שבת בפרהסיא הוי בגדר מומר שדינו כגוי, וא"כ לא צריך בכה"ג לשכור את דירתה. אבל בשו"ע (שם ס"ב) כתוב שצדוקי [שאינו מחלל שבת בפרהסיא מחמת שמפחד מהחכמים (תוס' דף סט.)], אינו כמומר אבל גם אינו כישראל כשר, והוא נקרא אינו מודה בעירוב, ואין מועיל לו פת העירוב אלא צריך שיעשה ביטול רשות. ולפ"ז לכאו' ה"ה כל מחלל שבת בצנעאי היה דינו שצריך דוקא ביטול רשות, וכיון שבזמנינו קשה לקיים כל דיני ביטול רשות, וגם הוא לא יסכים לעשות זאת, ממילא הוא צריך פתרון אחר, ולא מספיק עירוב. והפתרון יהיה לשכור ממנו את רשותו, לפי מש"כ המשנ"ב (סי' ש"פ ס"ק י"ג) שאפשר לשכור גם ממי שדינו כישראל. ולפי החזו"א (סי' ס"ק ט"ו) שחולק, באמת לא יהיה פתרון. ולמעשה נחלקו בזה האחרונים. הפמ"ג (סי' שפ"ה משב"ז א') וכן בנשמת אדם (כלל ע"ה אות ח') הסתפקו ונשארו בצ"ע. בשו"ע הרב כתב שמערב, ובערוך השולחן (שם) כתב שאינו מערב. ובחזו"א (סי' פ"ז סס"ק י"ג) התקשה איך הועילה השכירות משר העיר [לשיטתו שאין שכירות בישראל], וכתב שלמחלל בצנעא מועיל עירוב. ובספרי זמנינו הוכיחו מרש"י והרמב"ם (חולין דף ו.) שיכול לערב. אמנם באופן שהוא מחלל מתוך כפירה, רק שמפחד לעורר מהומות במקום חרדי, בפשטות לכו"ע נחשב אינו מודה בעירוב, ולחזו"א נידון כאפיקורס, וצריך לשכור ממנו. ואכמ"ל.

וא"כ יש הרבה פוסקים שמתירים מחלל שבת בצנעא ע"י עירוב, ויש מקומות שסומכים ע"ז לכתחילה. ומ"מ בבני ברק הוראת רבני העירובים להשתדל לשכור גם ממחלל בצנעא, בפרט שיש חשש שהם נכנסים בגדר של כופר שאינו מודה בעירוב, או בגדר אפיקורס. וע"ע מש"כ בזה בחוברת "פתח העירוב – קובץ חוברות" (דיני מומר, סעיפים ה-ח).

למעשה המוקד גיים את האברך המעורר, לנסות לפעול להתיר גם לשיטות שמחלל בצנעא אינו יכול להיות שותף בעירוב, האברך הלך לשכן שגר בדלת הסמוכה, ושאל אם יש מישהו בבנין שיהיה מוכן לפנות אליה לשכור ממנה, או לפחות להניח חפץ אצלה [שיועיל לחשש שנידונת כאפיקורס], אך השכן אמר שלא יהיה מישהו מוכן לכך, כי היחסים איתה בעיתיים. ולכן בלית ברירה הכריעו להשאיר את המצב של העירוב בהסתמכות על השיטות שמתירות מחלל שבת בצנעא, ובתקוה שהמצב שלה אינו יותר גרוע.

אדם שהתחזק ודואג לעירוב בישוב

מקרה אחר היה בשבוע זה בענין השכירות. אחד הת"ח בבני ברק עמד בקשר עם אחד הצעירים ממושב בצפון רמת הגולן, ובתוך כך הוא התקדם בשמירת המצוות. השבוע שאל אותו הת"ח על ענין העירוב בישוב, והצעיר ההוא סיפר שהוא דואג שיהיה עירוב בישוב. א"כ אמר הת"ח שיתקשר למוקד העירוב, שידריכו אותו מה עוד הוא צריך לעשות. הת"ח התקשר בנוכחותו, והמשיב במוקד ביקש לדבר איתו ושאל אותו איך הוא עושה את העירוב, מה מקיף את המושב. הצעיר השיב שיש להם גדר מערכת סגורה היטב, ובשער יש כבל של עירוב (כך הוא הגדיר את חוט העירוב). והוא הוסיף שהיו כמה שנים שהכבל היה קרוע, ולפני זמן מה הוא טרח לקשור אותו מחדש, הוא העמיד רכב ועלה עליו עם מקל גבוה, עד שהגיע לקשור את החוט במקום הנכון מעל העמוד. עוד הוא אמר שלקח מצות והקנה לכולם, והניח במועדון וכתב עליו שהמצות שייכות לכולם ומותר לקחת מהם, כדי שיהיה עירוב לכולם. [מן הדין לא היה צריך לכתוב ולגלות שיכולים לקחת, אלא עשה כן ע"פ הבנת עצמו שהרי זה מטרת הפת], יש לציין שהרגשנו שהדברים יוצאים מלב בוער ונמרץ, מתמודד עם קשיים ומתקדם, אשריכם ישראל שהת"ח מקרבים, והצעירים מתקרבים ומתחזקים, ומתאמצים להעמיד עירוב כשר גם כשנמצאים בסביבה לא קלה.

בהמשך השיחה שאל הת"ח האם הוא צריך לעשות משהו בענין השכירות, האם מועיל משהו לשכור מהועד או מהשיטור, כיון שבישוב זה יש גם חילונים שאינם שומרי שבת. והנה כאמור הוראת הפוסקים שבזמנינו שאין לשיטור ולועד המקומי שום זכות וסמכות להיכנס לבית כשלהו בלי שיתעורר חשד מסוים, וממילא לא מועיל לשכור מהם. יש אנשים שהדבר נראה להם כחומרא, מחמת שרואים הרבה אנשים שלא נזהרים בזה. אבל האמת שהבעיה היא מעיקר הדין, אלא שהציבור הורגל לטלטל לפני שהיתה הבעיה, ומאז שהיא התחדשה לפני כשלושים שנה, קשה להחדיר לציבור שלא יטלטלו, והעוסקים נדחקים לעשות מה שאפשר כמ"ש בשו"ת שבט הלוי הנ"ל, מחמת שאנשים מטלטלים בלא"ה.

לכן למעשה צריך שכירות כהלכה, ומ"מ בשאלה בישוב הנ"ל נראה שאפשר להקל לו במחלל שבת בצנעא, שמועיל לו עירוב. ובכלל זה כל מי שלא יחלל שבת בפני רב גדול. שאלנו אותו האם יש בישוב אנשים שמחללים שבת בפרהסיא ואפילו בפני רב גדול. והוא אמר שכמעט כולם לא יחללו, ויתכן שיש כמה בודדים, שגם עליהם הוא קצת מסופק, א"כ אמרנו לו שיחשוב וירשום אותם אלו שנראה שהם בגדר מחללים בפרהסיא. ויבקש להניח אצלם חפץ, ואז נוכל לעשות שכירות כדין.

שאל אותו צעיר, האם הוא יכול להניח להם אבן בחצר. של אותם אנשים או שצריך חפץ מסוים. התשובה היא, שלא צריך חפץ מסוים ובכל זאת אם מניחים שלא מדעתו, אינו מועיל. כיון שהמטרה בהנחת החפץ, לקבל ממנו מקום להניח דבר, ולא החפץ הוא העיקר. א"כ צריך דוקא לקבל את רשותו.

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון מס' 116
טבת תשע"ז

האם כיום מצויות תקלות בעירובים הטובים

פעמים רבות שואלים האברכים, האם היום שעושים את העירובים השכונתיים בצורה יותר טובה, אין תקלות מצויות, אולי כבר אפשר לסמוך גם על עירוב שאינו נבדק כ"כ טוב, כי מן הסתם הוא נשאר בתקינותו. ידוע שהחזו"א עורר מאוד על הדבר, שאין חזקה שהעירוב נשאר כשר, אפילו כשבדקו אותו ביום חמישי, כיון שהתקלות כ"כ מצויות, והצריך לבדוק אותו יותר קרוב לשבת, אבל אולי היום המצב השתנה, אולי היום כבר לא צריך לבדוק, אולי היום כבר אין תיקונים.

והנה המציאות היא קשה מלתאר, נכון שהעירובים כיום בנוים הרבה יותר טוב [במקומות שמשקיעים], אבל בכל זאת התקלות מצויות. לא מדובר בדברים שנופלים מעצמם בגלל שלא היו חזקים, אלא שיש הרבה דברים שגורמים נזקים לעירוב, אם זה מחמת תאונה, או מהחלפת מדרכה וחפירת תשתיות, ממנוף של פינוי זבל, או ענף שגדל או שקרס, ובעיקר משיפוצים ואתרי בינה, מהשינויים של הגדרות, מהמנופים והמשאיות ועוד. הדברים לא צפויים, הם אינם תלויים בחוזק של עמודי העירוב, אלא בסייעתא דשמיא וברצון ה'. יש מעט שכונות שהעירוב אינו סובל כ"כ מתיקונים, וזה באופן שסגנון הבניה הוא שיש רצף של בנינים מחוברים, או חצרות גדרות בקירות רצופות, והעירוב מסתמך כמעט כולו על קירות ממש, ואז יש רק מעט צוה"פ בתוך מדרכות ומדרגות ולכן אין כ"כ תקלות. אבל זה מיעוט ממש, ויותר מתשעים אחוז מהעירובים, סובלים מתקלות תדירות מאוד, ועירוב שאין לו תיקונים תדירים, בדרך כלל זה מחמת שאינו נבדק כראוי. וכל זה במקומות שמשקיעים בעשיה טובה, משא"כ במקומות שלא משקיעים, או שאין תקציב ותרומות, והאחראי נאלץ להמציא קרשים ופתרונות מאולתרים, נוסף לזה התיקונים של דברים שהתקלקלו, ולפעמים יש כ"כ הרבה תיקונים עד שאי אפשר להספיק את הכל ביום שישי קצר, ובמשך הזמן האחראי נאלץ להקל בכל מיני דברים, שלא היה ראוי להקל בהם בעירוב שכונתי.

לכן גם בימינו עירוב שלא נבדק בהקפדה כראוי, אי אפשר לסמוך עליו. ועירוב שנבדק בהקפדה כראוי, יש לו תיקונים, וצריך לסייע ביד האחראי להתגבר עליהם ולהשקיע בהם.

טרקטור הערים ערימת עפר שנסחף אל מתחת החוט

באחד הימים התקשר ת"ח שהיה אחראי וותיק על עירוב מסוים בבני ברק, והעיר על בעיה הלכתית שמצא במקום מסוים. ואכן זה שינוי שאירע, בלי שום קשר להשקעה בעשיית העירוב. במקום ההוא היה שטח פנוי, עם הרי חול קטנים שהילדים עוברים בהם ומשחקים בהם, ובקצה השטח התחילו לבנות. בעקבות הגשמים שהיו בשבועות אלו, נסחף הרבה מהרי החול, ובפרט מסביבות אתר הבניה, והצטבר על המדרכה ועל הכביש. כדי לפנות את הכמויות שהצטברו, הביאו טרקטור שאסף את החול, ובמקום לפנות אותו במשאית, הוא צבר אותו במקום אחר בשטח הפנוי. המקום הזה שהוא בחר, היה בדיוק מתחת החוט של העירוב שהיה בקצה השטח. וכיון שהוא עשה ערימה גבוהה כמטר וחצי, התעוררה בעיה של תל המתלקט תחת החוט.

וביאור הענין הוא, דהנה מבואר בגמרא (שבת דף ק.) שאם יש תל [ערימת עפר] זקופה ממש, ברור שיש לה דין מחיצה כמו קיר. מוסיפה הגמ' שגם כאשר התל אינו זקוף ממש אלא משופע כדוגמת הר, אם השיפוע מתלקט ועולה י' טפחים, בתוך משך ד' אמות, נחשב כמחיצה. ואם אינו משופע עד כדי כך, אינו מחיצה. וכיון שהתל הנ"ל שהיה תחת החוט היה משופע וגבוה, יותר משיעור תל המתלקט, יש לו דין מחיצה, ומבואר בחזו"א (סי' ע' ס"ק י"ח) שאם יש מחיצה מתחת החוט, היא מחלקת את צורת הפתח לשנים, וכל צד נידון בפני עצמו, והצוה"פ נפסלת, משום שבכל צד של הערימה יש רק חצי צוה"פ, רק לחי אחד תחת החוט.

כמה פתרונות לבעיה של תל המתלקט תחת צוה"פ

כדי לתקן את העירוב יש כמה פתרונות, ונציין אותם ואת פרטי ההלכה, לתועלת העוסקים והמעיינים. הפתרון הכי טוב במקרה כזה, אם הערימה לא מאוד גבוהה, עדיף לפנות ממנה במקום שעובר החוט, עד כדי שלא יהיה בה גובה י' טפחים [לחומרא גם לפי השיעור הקטן], ושוב לא תהיה מחיצה בחלל הפתח. במקרים שהערימה גבוהה או רחבה וקשה לפנות ממנה, צריך לעשות פתרונות אחרים, כגון להעמיד לחיים למרגלות הערימה, משני צידי הערימה ושיהיו מכוונים מתחת החוט, ואז כל צד הוא באמת צוה"פ שלימה בפני עצמה. אך צריך ג"כ להשלים שיהיה חיבור של מחיצה בין הלחי שבצד א' של הערימה ללחי שבצד ב', ולכן צריך שהתל יהיה בשיפוע חד וכשר לכל האורך שביניהם, [וזה דבר קשה בערימות חול, וגם יכול להיפסל תוך זמן קצר, ואכמ"ל]. פתרון נוסף לשנות את צוה"פ שתעבור לצידי הערימה. באחד המקומות בפאתי בני ברק, אירע דבר כזה שמשאית השליכה ערימה גדולה של פסולת עפר ובניה תחת החוט, והאחראי ראה שאינו יכול לפנות אותה, לכן הוא עשה עמוד נוסף בצד אחר, ומתח חוטים והעמיד לחיים לעמוד החדש, ועקף את מקום הערימה.

פינוי חלק מערימת העפר מהמקום שתחת החוט

יש עוד פתרון יותר קל מכולם, אלא שיש בו קצת פקפוק הלכתי. המשנ"ב (בה"ל סי' שס"ב ס"ק ד"ה שעשה) כותב מה הדין בתל המתלקט י' טפחים מתוך ד' אמות, אלא שאינו ברצף אחד, כגון שבאמה הראשונה עולה ה' טפחים בשיפוע חד, ואח"כ יש קטע ישר של ג' או ד' טפחים, ואח"כ שוב עולה ה' טפחים, האם השטח הישר שבאמצע מפסיק את צירוף שני החלקים. ודעת המשנ"ב שבתל המתלקט מסתכלים אם בסה"כ עולה י' טפחים מתוך ד' אמות הרי זה מחיצה. ורק בצירוף שני מחיצות קטנות או תל ומחיצה, הסתפק האם מצרפים כשהשטח הישר הוא ג' או ד' טפחים. ובחזו"א (סי' ס"ה ס"ק ע') כתב שגם בתל המתלקט לא מצרפים, אלא השטח הישר מחלק ופוסל, [ומחמת זה כתב שקשה להכשיר תל המתלקט, כיון שאם יש באמצע ד' טפחים ישרים, או אפילו מספיק שאינם בשיפוע התלול של תל המתלקט, הרי הם עושים הפסק בין חלקי התל.

לפ"ז יש שפותרים את הבעיה של תל מתחת החוט, ע"י שעושים מדרגות של שטח ישר ד' טפחים, כל פחות מי' טפחים [בגובה], משני צידי הערימה, ואז אין לה דין מחיצה. וזה דבר קל יחסית, לעשות שטח ישר על פני הערימה [תחת מקום החוט]. אמנם כאמור הפתרון נכון רק לפי דעת החזו"א, אבל לפי דעת המשנ"ב נשאר לתל דין מחיצה. ואמנם מקובל להחמיר כדברי החזו"א ולא להכשיר תל המתלקט שיש בו הפסק, מ"מ בנידון דידן שהדבר נוגע להקל, נכון לעשות פתרון שמועיל גם לדעת המשנ"ב.

במקרה הנ"ל עשו את הפתרון של פינוי הערימה כאמור, האחראי קרא ביום שישי אחה"צ לאברך נוסף, ובעזרת מעדר פשוט עבד לפנות חלק מצידי הערימה, במקום שהחוט עובר, עד שמיעט אותה מגובה י' טפחים. כמו"כ הוא עשה ג"כ שטח ישר של ד' טפחים, לרווחא דמילתא, כדי שלא יווצר שיפוע נוסף שיוכל להצטרף לשיעור תל המתלקט.

אברכים שנרשמו לקרוא להם לעזרה בשעת הצורך

יש לציין שהאברך הזה נרשם מראש במוקד העירוב למקרי חירום, שיהיה אפשר לקרוא לו לעזור אף בשעות הסמוכות לשבת, אם הוא יוכל לכך. וכבר כמה פעמים סייע לתיקון כמה עירובים בעירנו. דבר זה ראוי לעשות גם

בשכונת ובערים אחרות, אברכים שיודעים להתמסר ולהקדיש מזמנם למען הציבור, מומלץ שיפנו לאחראי ויאמרו לו שיכול לקרוא להם לעזרה, אם הוא יצטרך לכך. זה לא יקרה כל שבוע, אבל מצוי שהאחראי גילה פתאום כמה תיקונים, או תיקון אחד גדול, וחשוב שתהיה לו יד נוספת לעזרה, אפילו רק בהבאת הפריטים והגשתם במקום התיקון. אמנם יש מקרים שהאחראי אינו יכול למסור את התיקון לאחרים, ויותר קל לו לעשות לבד, מחמת הצורך בידיעת ההלכות הרבות הנצרכות בכל תיקון. ומ"מ יש גם מקרים שבהם האחראי יכול לקבל עזרה והוא נצרך לכך, והסיוע תורם לו הרבה מעבר לאותו תיקון מסוים, ע"י שיש לו שותפים הנושאים בעול מלאכת הקודש.

שורה גבוהה של אבנים משתלבות מתחת החוט

מקרה נוסף שאירע באחד העירובים השכונתיים בבני ברק, בעקבות התחלופה הגבוהה של המדרכות בעיר זו, יש הרבה נזקים לעירובים הפנימיים, משום שרוב הלחיים עומדים על המדרכות, וכאשר הפועלים מחליפים מדרכה, מורידים את הלחיים. ובמקרים רבים יש גם בעיה לתקן אותם בשבוע הראשון, מפני שהמקום באמצע עבודות, ומה שיעשו יתקלקל שוב. במקרים אלו האחראים מתאמצים למצוא פתרון זמני, עד שיסיימו את העבודות, ולאחר מכן להשקיע בתיקון קבוע.

במקרה שאירע הפעם, לא פגעו בלחי [שאינו נמצא על המדרכה], ובכל זאת התעוררה שאלה בכשרותו, שיש ללמוד מזה דין נוסף. הקבלן המבצע את העבודות הזמין כמות גדולה של אבני מדרכה [אבנים משתלבות], והעמידו אותם בשורה גבוהה ברחוב הסמוך, וכמובן בחרו בדיוק את המקום שמתחת חוט העירוב. האחראי שהגיע לבדוק ביום שישי, ראה את האבנים המסודרות כמחיצה גבוהה, והתעורר לשאול האם הם פוסלים את העירוב, כיון שהם כמחיצה העומדת מתחת החוט, וכאמור לעיל מדברי החזו"א מבואר שמחיצה מחלקת את צוה"פ ופוסלת אותה.

שאלה זו התעוררה כבר כמה פעמים, וההוראה שקיבלנו מרבני העירוב בשם מרן הגר"נ קרליץ שליט"א, שכיון שהאבנים מונחות במקרה כזה לשבוע או שבועיים בלבד, והם עראיים, יש להקל בהם שאינם פוסלים את הפתח, אמנם רק בתנאי שהם בתוך משהו, כגון בלוקים שנמצאים על משטח, או אבנים משתלבות שהן קשורות ברצועות ברזל, אבל אם הן מונחות על הקרקע סתם, יש לנקוט שהן מחלקות את הפתח, [ויש לעשות לחיים משני צידיהן מתחת החוט]. במקרה הנ"ל האבנים היו בחבילות קשורות [וכך הן בדרך כלל], ולכן האחראי הסתמך על כך שהן מונחות רק באופן זמני ואינן מחלקות את צורת הפתח ואינן פוסלות.

דין אתר בניה שיש בו יותר מבית סאתיים

במקביל למקרה זה, התקשר השבוע אחראי על העירוב השכונתי באחת השכונות בירושלים, וביקש עזרה ממוקד העירוב בהתקנת שני עמודים חדשים, לעשות צורת הפתח בכניסה לאתר בניה גדול, שיש בו יותר מבית סאתיים. בתחילה הוא הסתפק בשיעור גודלו, האם הוא יותר מבית סאתיים. ולשם כך הוא שלח שיביאו לו מבני ברק את מכשיר הליזר של מוקד העירוב, ומדד וראה שיש בו יותר מבית סאתיים ברווח. והדין הוא דכיון שהמקום אינו ראוי לשימוש התושבים, והם נמנעים מלהיכנס לתוכו, הרי זה דומה למקום של זרעים או חצר שהתמלאה מים, שמבואר בגמ' ובשו"ע (סי' שנ"ח ס"י י"א) שכיון שאנשים נזהרים שלא להיכנס בשטח כזה, דינו כקרפף ואסור לטלטל בו כדין כרמלית, וגם כל מקום שפרוץ אליו, נאסר מדין פרוץ למקום האסור (חזו"א סי' פ"ט סק"ז ח'). ממילא אם יש פירצה בגדרות של אתר הבניה, [או שהגדר במקום מסוים גבוהה ג' טפחים מהקרקע, והיא מחיצה תלויה], הרי זה אוסר את כל העירוב.

אמנם בדין אתר בניה יש שלב מסוים שהוא יוצא מגדר קרפף, כאשר כבר התחילו לבנות בתוכו דירה, ואע"פ שעדיין אין בה דירה כלל, והשיעור בזה שמענו בשם מרן הגר"נ קרליץ שליט"א (נדפס בשמו ברבעון קרי"ס, ובמשנ"ב מהדורת דרשו סי' שנ"ח הערה 13) שאפי' רק התחילו ביציקת היסודות והעמודים, נעשה טפל לעיר ואינו קרפף, [ולא משום שראוי לדור בו, אלא שנעשה חלק מהעיר כיון שעוסקים בו בעשיית דירה]. אבל אם רק יישרו את השטח או חפרו אותו, יש לנקוט שדינו כקרפף. ומרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל הורה פעם במקרה שכבר בנו כמה קומות ועצרו את הבניה, שהמקום נעשה קרפף, אחרי שכעת לא מקדמים אותו ומנועים מלהשתמש בו.

כמו"כ חשוב לציין שלא כל אתר בניה הוא יותר מבית סאתיים, אתר בניה של בנין אחד רגיל, הוא פחות מדונם, ואין בו חשש של בית סאתיים [שהם 1150 מ"ר לשיעור הגר"ח נאה, 1650 מ"ר לשיעור חזו"א]. השאלה מתחילה במתחם בניה של שני בנינים או שלושה. או בשטח של מרכז מסחרי גדול. במרכז בני ברק (ברח' אדמו"ר מגור) יש מתחם גדול שבונים ביהמ"ד, ויש בו יותר מבית סאתיים, ובתחילה היינו מקפידים על תיקון הגדרות, אבל כעת כבר התחילו ביציקת העמודים, וא"כ אין בו דין קרפף. ויש להוסיף שגם לפני כן, משעה שחפרו את כל הבור, הקירות של הבור משמשות מחיצה [מדין גוד אסיק], וזה מבדיל בין הקרפף לעירוב. אבל בזמן שעדיין לא פינו את כל החול מהירידה לבור, הרי הירידה היא פירצה לבור יותר מי' אמות, [כי בדרך כלל ירידה שיורד בה טרקטור, איננה בשיעור תל המתלקט], ואז צריך להקפיד על שלימות הגדרות.

אתר בניה יותר מבית סאתיים שהתחילו בעמודים

החשיבות בעשיית צוה"פ כדי לחסוך מאמץ בתיקון הגדר

והנה באתר הבניה הנ"ל מצא האחראי קטע בגדר שהעובדים נכנסו דרכו, ולא היו מקפידים לסגור אותו, ולכן כל יום שישי הוא היה מרים את חתיכת הגדר הזרוקה שם, וקושר אותה למקומה. אבל השבוע הוא החליט לעשות צורת הפתח, בתחילה הוא התיעץ איך לעשות בעצמו מפרופילים ארוכים, כדי לחסוך בהוצאות, והמוקד הדריך אותו מה הן הבעיות שיכולות להיות בפרופילים שהם מתעקמים מאוד, וכיצד להתגבר על בעיה זו. לאחר מכן הוא החליט להשקיע בעמודים חדשים וטובים, שהותקנו ע"י בעל מלאכה מקצועי.

בסוף המשא ומתן החזיר כמה פעמים, סיפר האחראי מעצמו, מדוע שינה את החלטתו, ומדוע בעצם החליט לעשות צורת הפתח, ולא לסמוך על הגדר שהוא היה סוגר בה. ביום שישי הקודם, הוא הגיע ביום שישי כדרכו, וראה שעדיין הפועלים עובדים בשטח, ואי אפשר לסגור את הגדר כעת, ואם הוא יסגור הם יפתחו אותה שוב. לכן הוא הלך מהמקום ותיכנן לבוא יותר מאוחר. ולבסוף היה עסוק וטרוד בצרכי ביתו, בפרט בימי שישי האחרונים הקצרים, ונוסף בהם ההכנות להדלקת נרות חנוכה, ומחמת זה שכח או לא הספיק, ולא הגיע לסגור את הגדר לפני שבת. לכן הוא החליט שלא לסמוך על כך שתמיד יהיה לו זמן לסגור, אלא יעשה צורת הפתח. ועדיין חשב שיעשה פתרונות זולים, וישגיח עליהם שאם יתעקמו יעשה את הלחיים במקום שצריך, ואם החוט נמוך והוא יקרע, הוא יקשור כל פעם מחדש. אבל לאחר מכן החליט שישקיע בעשיית צוה"פ כשרה שלא דורשת מאמץ לפקח עליה, כדי שלא יעמיס ויכביד עליו במלאכת הקודש, שלא יגיע ח"ו מצב שאינו יכול לעמוד בהספק התיקונים.

מדברים אלו אנו לומדים שגם בעירובים השכונתיים שהשקיעו טוב, מתחדשים כל הזמן דברים הדורשים פיקוח תמידי ועירני, והאחראים הטובים משקיעים מאמצים רבים בזמנים הכי עמוסים, בתקוה שיוכלו לעמוד בכל הדברים הנדרשים מהם. הידיעה הזו דורשת מאיתנו לברר בכל מקום, מי האחראי, ומה הן גבולות העירוב המהודר, שלא לצאת ממנו ח"ו מחוץ לעירוב, או אפילו רק לעירוב שאינו מהודר.

ובמקביל עלינו לחשוב מה עוד נוכל לעזור ולסייע, לתמוך ולעודד את האברכים היקרים המתמסרים למעננו, בחורף ובקיץ בגשם ובשמש, לפקח ולתקן עד הדקות האחרונות הסמוכות לשבת. ולתת בידם אפשרות להשקיע בהתקנת דברים חזקים שיחסכו מהם מאמץ מיותר. ויהי רצון שכל העוסקים והמסייעים יראו ברכה בכל מעשי ידיהם, ובריאות ונחת לכל משפחתם וכל יוצאי חלציהם.

לעילוי נשמת

הגאון רבי מנחם ב"ר יוסף יחיאל פרקש זצ"ל

בעל מחבר ספר "ריבוע העיר" בעניני תחומין

שפתח עיני הלומדים בסוגיות הסבוכות

ובצורות חישוב התחומין למעשה בערי גוש דן

חיבב ושיבח את הוצאת גליונות אלו וההתעוררות שבעקבותיהם

נלב"ע ד' טבת תשע"ז ת. נ. צ. ב. ה.

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי

קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 117
טבת תשע"ז

קשר ארצי ומענה נגיש, בשאלות המתחדשות בעירובין

בתקופה האחרונה רואים בס"ד תהליך חדש שמתפתח במערכות העירובין בארץ, כעין קשר ארצי בין העוסקים בעירובין, לדון בשאלות חדשות ודינים חדשים שמתעוררים בכל מיני מקומות. בעבר אם היתה לאחראי במקום כלשהו שאלה בעירוב, הוא היה צריך לחפש הרבה כדי למצוא רב מומחה לעירובין, לשאול אותו את השאלה, באופן שהרב יירד לפרטים הטכניים ולמציאות המצויה בשטח, כיון שהדינים אינם ידועים כ"כ, והמציאות עוד יותר לא מוכרת. וגם מי שהיה לו קשר עם מסוים שיודע להבין את המציאויות בהלכות אלו, לא היה יכול לדעת אם כבר עסקו בנושא ההלכתי הזה, האם מצאו ראיות נוספות, או תנאים הלכתיים המגבילים את ההיתר או האיסור.

לאחר שגליונות "תיקוני עירובין" יוצאים בס"ד ומביאים מידי שבוע שאלות מענינות בנושא העירובים, עם ביאור המציאות והמחשה בתמונה, ומעלים את הנידונים והתנאים המצויים בשטח, מתי כשר ומתי אינו כשר, הגענו ב"ה למצב שיש הרבה יותר ת"ח שמתעניינים ואפשר לשאול אותם, וכאשר יש שאלה מיוחדת אצל המומחים לעירובין, השאלה והחידוש מתפרסם ועובר גם לאחרים, ומקבלים תשובות נוספות, שלפעמים משנים את הנידון ואת ההלכה.

כמו"כ נתרבו מאוד לומדי העירובין בשנתיים האחרונות, הרבה כוללים בחרו ללמוד מסכת זו, אחרי שראו שזה נושא שנוגע לכל אדם, ויש אפשרות להבין אותו. מוקד העירוב ממשיך בס"ד במסירת השיעורים והוצאת חיבורים, המסייעים ללימוד המעשי וההבנה של ההלכות.

פירצה בתעלת ניקוז, ובאופן שמכוסה בקרקע

אחת הדוגמאות שאירע לאחרונה, בעירוב שנבדק ע"י אחד המומחים הוותיקים, והוא גילה בעיה חדשה. אחת מצורות הפתח של העירוב, עברה על תעלת ניקוז מי גשמים, אבל היא לא עברה במקום שהתעלה עמוקה, אלא בדוקא מעל מקום שיש כיסוי מעל התעלה והקרקע ישרה.

והנה אם הצוה"פ היתה עוברת על מקום שהתעלה עמוקה, הדין תלוי, אם התעלה עמוקה י' טפחים, היא נחשבת פירצה ע"פ המבואר בחוו"א (סי' קי"א סק"א). [ובאחרונים דנו האם הבעיה רק במקום שבתוך התעלה, או שהצוה"פ נחלקת לשנים ונפסלת לגמרי, משום ששני העמודים שלה נמצאים כביכול בשני מקומות, ובכל צד אין צוה"פ שלמה]. אבל במקרה שהתעלה אינה עמוקה, והיא פחות מי' טפחים, אינה פוסלת את צוה"פ מעיקר הדין. משא"כ במקרה הנ"ל שהצוה"פ עברה על הכיסוי שמעל התעלה [במקום שהתעלה עוברת בתוך ציגור בטון, כפי שמופיע בתמונה], אין לצוה"פ בעיה כלל, כיון שהיא על קרקע ישרה, והיא מחיצה כשרה.

גדיים בוקעים בציגור ניקוז, מהווה פירצה אל מחוץ לעירוב

אלא הבודק עורר בזה שאלה של מחיצה תלויה, משום שיש חור של ג' על ג' טפחים מתחת המחיצה, שהגדיים יכולים לבקוע תחתיה, והכלל הוא לגבי מחיצות, שמחיצה שהגדיים בוקעין תחתיה אינה מחיצה (שבת דף קא. ובפוסקים בהרבה מקומות), ואותו מקום נחשב כפרוץ. אמנם בדרך כלל לא שייך את הפסול הזה בצורת הפתח, כי גם אם יש שקע של ג' טפחים, הצוה"פ גודרת את כל החלל שלה, גם כשיש שינוי קל בגבהים, [כל שהשקע אינו מוגדר רשות בפנ"ע], אבל בכה"ג שיש קרקע שמפסיקה את חלל הפתח, והחלל הוא מתחת הקרקע, אינו ניתר ע"י צורת הפתח, ויוצא שבמקום הזה יש גדיים בוקעים מתחת המחיצה.

הבודק שגילה את החידוש, שיש בעיה חדשה בתעלות ניקוז שיוצאות מגבול העירוב, גם בצורה שנזהרים שהצוה"פ תהיה מעל קרקע ישרה, שלח את הדברים ויצין לשאר המומחים לשים לב לכך, כיון שהצורה הזו מצויה מאוד בישובים [בעיקר בישוב במישור], והיא יכולה לפסול מדין גדיים בוקעים תחתיה.

פירצה בצינור נמוך, ודין חורי רה"י

לאחר שהמקרה עבר גם לרבני העירובים, העיר אחד הרבנים שהשאלה אכן מוצדקת, אבל הטעם הוא אחר. משום שהפסול של גדיים בוקעים תחתיה, הוא פסול של מחיצה תלויה, דהיינו מחיצה שאינה מגיעה עד הקרקע, משא"כ במקרה זה יש קרקע מתחת המחיצה, לצורת הפתח יש קרקע ישרה, ואילו היתה עליה גדר, היא היתה מחיצה כשרה, כמו מחיצה העומדת על הגשר שהיא כשרה למרות שיש תחתיה קרקע של הגשר חלל. וא"כ גם הצוה"פ שעוברת על התעלה המכוסה היא כשרה, ואין כאן שאלה של גדיים בוקעים תחתיה.

אלא שבאמת יש בזה בעיה מסיבה אחרת, משום שסוף סוף יש כאן פירצה בתוך הציגור, למרות שאינה פוסלת את הצוה"פ שבקרקע מעליה והפירצה הזו פתוחה מתוך העירוב אל מחוץ לעירוב, לשדות המוגדרות כרמלית, וא"כ היא אוסרת את כל העירוב מדין פרוץ למקום האסור.

אבל מכיון שהנידון רק משום פירצה אל תוך הציגור, יש מקרים שהפירצה אינה אוסרת, משום שניתן להגדיר את הציגור כחורי רשות היחיד, וכתבו הפוסקים שחורי רה"י הם כרה"י למרות שאין להם מחיצות, כגון זיז או מרפסת שאין להם מעקה. וכיון שהציגור הוא רה"י, יוצא שהעירוב שפרוץ לציגור, הוא פרוץ לרה"י ואינו נאסר. ואמנם הציגור עצמו פרוץ, אך הוא לא צריך מחיצות. יוצא דבר מעניין, שלעירוב שבאמת אין מחיצה שסותמת את מקום הציגור, אלא בגלל שהוא נעשה רה"י מכח העירוב, הוא כשר גם בלי מחיצה. ויש לפלפל בזה.

אחד הרבנים הוסיף שההיתר אינו לכו"ע, אלא תלוי במחלוקת הראשונים שהביא המשנ"ב (סי' שמ"ה סק"י) בחורים שלמטה מי' טפחים ופתוחים גם לרה"ר או כרמלית, דהשו"ע והרמ"א פוסקים שנעשה רה"י, ויש חולקים. ועוד יש להוסיף שהדין הזה תלוי בגודל הציגור, ולפעמים מדובר בתעלה גדולה שאדם יכול לעבור תחתיה שהיא כרמלית בעצמה. [דאין לומר חורי רה"י, בקרקע המחוברת לכרמלית, שאל"כ הרחובות יהיו חורי רה"י משום שפתוחים לבית].

שפיכת מים וצינורות ביוב, והוצאת מים מהברזים

יש עוד שאלה בענין הצינורות שמידי פעם לומדי עירובים מעורים אותה, וכבר עמד עליה מרן החזו"א בספרו (סי' ק"ד סק"ב). דהנה כתב השו"ע (סי' שנ"ז ס"ב ג') ביב שמכוסה במשך ארבע אמות או יותר, אם הוא עשוי מעץ שאין המים ראויים להיבלע בו, אסור לשפוך בו מים, אם בסוף הם נשפכים לרשות הרבים. והוסיף הרמ"א שיש לאסור גם אם נשפכים לכרמלית שהיא בתוך העיר, ורק אם נשפכים לכרמלית שמחוץ לעיר מותר. וכתב המשנ"ב (ס"ק כ"ד) שהנפק"מ בזה לציגור, שאפילו אם הוא ארוך, יש איסור אם יוצא לכרמלית. והנה בזמנינו ניתן לומר שצינורות הביוב אינם נשפכים למקום שהוא בתוך עיר [אא"כ יש סתומה] ולכן יש היתר פשוט, שלא גזרו על ציגור שנשפך לכרמלית מחוץ לעיר, דהוי כוחו בכרמלית. אבל החזו"א עמד על מציאות שהיתה בזמנו שהצינורות שפכו לרחובות, ושאל מדוע מקילים בזה. ובחזו"א שם מבואר שהצינורות אינן חורי רה"י, כיון שבני אדם לא משתמשים בתוכם, אלא רק שופכים לשם, ולכן דינם כמקום פטור, ע"ש.

ולפ"ז עורר אחד הרבנים לדון שהציגור הנ"ל אינו חורי רה"י. אלא שהקשה שא"כ כל חור שלא משתמשים בו לא יהיה דין רה"י, ועל כרחך שקבעו גדר שכל הפתוח לרה"י כרה"י. אמנם יש לחלק בין חור שרגילים להשתמש בו, לחור כזה של ציגור שאף אדם לא משתמש בו ואינו נחשב ראוי לשימוש.

תעלה גדולה ומנהרה הפתוחה אל מחוץ לעירוב

באחת הערים בצפון הארץ, קראו לפני כחצי שנה למוקד העירוב לבדוק את העירוב, והאחראי היה בעל תשובה, שעם קבלת התפקיד לבדיקת העירוב, הוא קבע חברותא ללמוד את תמצית ההלכות, והוא מעצמו שאל את השאלה כאשר הבודק הגיע למקום. היתה שם תעלה לניקוז מי הגשמים, והיא היתה גדולה כ"כ שבימות הקיץ אנשים היו עוברים בה, והאחראי שאל האם בצורה כזו לא מספיק הגדר שיש לו מלמעלה. דוגמא כזו יש גם בעירוב בעפולה בגבעת המורה, שיש בקצה העירוב תעלה למעבר מתחת הכביש הראשי, והצד

השני שלה מחוץ לעירוב, וא"כ לצורך השלמת העירוב הם צריכים שיהיה בה צורת הפתח.

דין פי תקרה וצוה"פ בכניסה וביציאה מהמנהרה

במקרים אלו יש לדון מצד שתי הלכות, א. האם ניתן לומר פי תקרה יורד וסותם, בתחילת התעלה והמנהרה או בסופה, וזה תלוי. אם דנים לגבי שפת התקרה שבתחילת המנהרה, [כלומר שנאמר שהעירוב הוא בלי המנהרה, ואז שטח העירוב הוא מחוץ למנהרה], בכה"ג אי אפשר לומר פי תקרה מהתקרה שבכניסה למנהרה, כי הכלל הוא שתקרה גודרת רק את המקום שתחתיה, ולא את המקום שמחוץ לה (כמבואר ברש"י סוכה דף יט. ד"ה דמחיצות). ואם דנים לגבי שפת התקרה שבסוף המנהרה, כלומר אם נקוט שהמנהרה היא חלק מהעירוב, ובסוף המנהרה נאמר פי תקרה, לכאורה מועיל דין פי תקרה להחשיב אותה כסגורה. אלא שבאחד המקומות הנ"ל היתה בתקרה שפה אלכסונית שאינה כשרה. [ועוד יש אומרים שאין פי תקרה כאשר התקרה היא רק על מעט מהשטח בקצה הרשות, ואכמ"ל].

תעלת גשמים גדולה, יש בה פי תקרה וצורת הפתח

ב. יש לדון האם ניתן לומר שהכניסה למנהרה תחשב צורת הפתח, מדין ראשי הכתלים המבואר בהלכות מזוזה, שנחלקו בו הראשונים, ולגבי מזוזה קובעים מזוזה בלי ברכה.

אמנם שני דינים אלו, הם רק כאשר יש חלל י' טפחים במנהרה ובתעלה, דצוה"פ אינה כשרה בפחות מי' טפחים, וגם לגבי פי תקרה הורה אחד מרבני העירובים שצריך שיהיה תחתיה חלל י' טפחים, כשיעור רשות היחיד. ולגבי צוה"פ, צריך לחשוב עליה שיהיה לה דין צוה"פ, כיון שלא נעשתה לשם כך.

חלל שתחת הגשר הפתוח למחוץ לעירוב, ולתוך העירוב

מקרה נוסף שהיה בענין זה, באחת הערים בצפון הארץ, קראו למוקד העירוב לבדוק את העירוב, והאחראי הגיע והסתובב יחד עם הבודק של המוקד. בקצה העיר היה גשר נמוך, שלא היו עוברים תחתיו, ולכן בתחילה עשו את גבול העירוב ע"י הגדרות שמעל הגשר, ולא התיחסו לחלל שמתחתיו. האחראי סיפר שהרב המקומי שהיה שם לפני הרבה שנים, עשה לו בעיה קשה, שהמקום שמתחת הגשר הוא פרוץ, והביא מדברי תשובות האחרונים בענין זה, ולכן עשו בהוראתו צורת הפתח נוספת תחת כל אורך הגשר. כיום העירוב התרחב והגשר נמצא באמצע העירוב, והמחיצות של העירוב הן ברחוב הבא, דהיינו ששני צידי הגשר הם בתוך העירוב. א"כ כעת לא צריך את הצוה"פ שמתחת הגשר, כי הפירצה שתחתיו אינה פרוצה למחוץ לעירוב, שכאמור הכל בתוך העירוב. האחראי אמר שמלכתחילה לא היה ברור לו טעמו של הרב, אבל כיון שהרב הורה הוא עשה, ועפ"ז הוא ממשיך להחזיק בצוה"פ שנעשתה בהוראת הרב. [והאמת היא שכעת אין בה שום תועלת, ומ"מ כיון שהוא מחזיק בדברי הרב, לא רצינו לסתור את דבריו].

החלל שמתחת הגשר מהווה פירצה כשהוא בגבול

המושג 'מסתמא יש עירוב' בערים מתחרדות

בשנים האחרונות מתחילים בציבור החרדי להיכנס לערים שלא היו בהם חרדים עד כה, ולפתוח שם קהילה תורנית חרדית של אברכים ממש, וב"ה רואים סיע"ד מיוחדת בהתפתחות מקומות אלו, ויהי רצון שימשיכו להצליח ולגדול. באחת הערים בצפון הארץ, שנכנסו בה קבוצה של משפחות אברכים, ופתחו בית כנסת וכולל במקום, כידוע לוקח זמן עד שמשיגים את כל התנאים הנצרכים לחיי קהילה תורנית, ותקופת ההסתגלות קשה ואורכת זמן לא מועט, ובינתיים צריך להתאמץ ולהסתדר בתנאים הקיימים. בתחילה קונים אוכל כשר רק במרחק מהבית, ולאחר זמן נפתחת חנות כשרה וטובה קרוב לבית. וכן שולחים את הילדים לגן טוב אך רחוק, עד שנפתח גן קרוב. את רוב הדברים אפשר להביא ממרחק עם קצת מאמץ, אך ביניהם יש דברים שאי אפשר להביאם, ואחד מהם זה העירוב. העירוב חייב להיות ממוקם באותו אזור, מסביב לאותו בית ורחוב. אם הוא נמצא אפילו במרחק קטן, הוא לא מועיל כלום, אי אפשר לצאת בשבת מהבית כשיש תינוקות קטנים. בשלב זה מקיימים את הפסוק, אם תשיב משבת רגלך... אז תתענג על ה'.

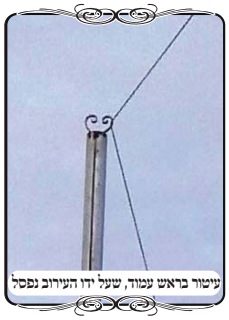
בדרך כלל יש אברכים שלא עסקו בעירובים, ואינם יודעים את המצב הקיים בארץ בתחום זה, ובטוחים שהמועצה הדתית דאגה לעירוב כשר, בפרט שיש רב בעיר, ובחלק מהמקרים הוא חרדי, א"כ בודאי הוא דואג שהעירוב יהיה כשר. הרבה אברכים ליבם אומר להם שלא ראוי לסמוך על עירוב של רבנות, ובכל זאת הם מסתפקים בכך לומר שהם בעצמם לא מטלטלים, אבל בשביל ילדים ונשים זה בסדר.

לצערנו המציאות בשטח זועקת ממש, לפני כשנתיים קראו למוקד העירוב לבדוק עירוב של אחת מן הערים האלו, והתגלה שהעירוב פסול ללא ספק. מוקד העירוב הודיע את הדבר לראשי קבוצת האברכים, אך עד היום לא הצליחו לתקן את הדבר, מחמת הגורמים העירוניים. בשבוע האחרון נבדק עירוב בעיר נוספת, שיש בה כמה עשרות משפחות אברכים, באזור אחד עשו עירוב שכונתי, ובאזור נוסף בקצה אחר, עדיין לא עשו. גם האברכים שגרים באזור זה, היו סבורים בתחילה שאולי אפשר לסמוך על העירוב של העיר, ושלחו לבדוק את העירוב, והתברר להם שאין עירוב כלל, ואין ספק בדבר, ומוכרחים לעשות עירוב פנימי.

דברים אלו מובאים כאן, במטרה לעורר את הציבור החרדי לדרוש כשרות ראויה ומוסמכת, ע"י ת"ח הבקיאים והמומחים בידיעת הדינים והפרקטיקה המורכבת שבתחום הזה. איננו באים לשנות את הנהגת המועצות בערים, תחזוקת עירוב של עיר ברמה כשרה, דורשת השקעה תקציבית רבה, ואחראי מומחה ומקצועי, שכידוע קשה להוציא תקציב לזה. אבל אנו צריכים לדעת שאין לנו אפשרות לסמוך שיש עירוב, אף לא לילדים, אלא רק בעירובים שנבדקים ומאושרים ע"י הת"ח הבקיאים.

מסגר שחיבר עיטור ברזל בראש עמוד והעירוב נפסל

בעירוב שנבדק בשבוע זה, עבר הבודק של מוקד העירוב לאורך עמודי העירוב, וראה שראש העמוד עשוי בצורה שונה מהמקובל. במקום לעשות V בראש העמוד, [שצריך לכך ייצור מיוחד, לכופף ברזל בצורה כזו, שרק בעירוב משתמשים בו], לקח הקבלן המבצע מוצר שקיים במסגריות, ברזל מכופף בצורה מעוגלת (ראה בתמונה), המשמש לעיטור בסורגים לחלונות. במבט שטחי נראה העיטור הזה יכול לשמש בדיוק לאותה מטרה, יש לו שני צדדים גבוהים, והחוט נכנס באמצע. אבל במבט הלכתי, יש הבדל קטן, שמגיע עד כדי פסילת כל העירוב, והצורך בהחלפת ראשי העמודים.

עיטור בראש עמוד, שעל ידו העירוב נפסל

בעשיית הV בראש העמוד, יש הקפדות מיוחדות הידועות למומחים המקצועיים בעירובין. וחלק מהן הנוגעים לענייננו, **א.** שיהיה לו כיפוף חד, **ב.** שהוא יהיה במרכז העמוד. **ג.** שכל הברזל לא ייצא מרוחב העמוד. והטעם בכל אלו, כדי שהחוט יהיה מעל גביו של העמוד, כי חוט שאינו ישוב מעל גביו של העמוד, אלא הוא יוצא לצד, הוא פסול לגמרי (שו"ע סי' שס"ב סי"א), ובעיה אחת כזו בכל העירוב, פוסלת את כולו. כי ברגע שחוט אחד פסול, נמצא שיש פירצה יותר מי' אמות, [המרחק מעמוד לעמוד, יותר מחמשה או ששה מטרים], וכל העירוב פרוץ למקום האסור. לכתחילה עושים שהחוט יישב במרכז העמוד, כדי שאם יהיה נדנוד קטן בחוט, הוא לא ייצא מבין העמודים, שדין זה נתון במחלוקת הפוסקים, [ולנדנוד רחב, זה בלא"ה לא יעזור]. ולכן מקפידים שהחלק התחתון של הV יהיה צר, ויהיה מכוון במרכז העמוד. אך בנוסף מקפידים שגם השניים העליונות לא ייצאו מרוחב העמוד, שמא יהיה אחראי שיקשור את החוט לשפיץ של שן הברזל, [בקשירה בצורת טבעת חנק, זה יכול לקרות], ואז החוט לא יהיה על גביו.

כמו בכל מוצר שיש בבית, יש מוצר איכותי ויש חיקוי, ההבדל ביניהם הוא לא קריטי, מקסימום המוצר יחזיק זמן קצר וישבר. בעירוב ההבדל הוא, שהחיקוי יכול להיות פסול. ויכול להחזיק זמן רב בפסול שלו. במקרה זה שהמסגר עשה כפי מומחיותו במסגרות, הוא לקח דוקא מוצר יותר יפה, מעוגל ומעוטר, אבל כיון שהחלק התחתון של רחב ופתוח, ויוצא אף מעבר לעמוד, יש מצבים שהחוט יוצא מחוץ לעמוד. אם האחראי יקשור כל חוט בפני עצמו בצורה רגילה, מסתבר שהחוט יישב מעל העמוד [רק בקצה שלו], אבל במקום הזה האחראי חסך ועשה חוט ארוך לכמה עמודים יחד, והעביר אותו בראש כל עמוד בלי לקשור, ממילא במקומות שהיה סיבוב בתוואי של העירוב, החוט נמשך לצד של הברזל המעוטר, והוא יצא מחוץ לעמוד ונפסל לגמרי.

מקוצר היריעה, אין כאן מקום להמשיך בדברים שהיו בעירוב זה, וא"ה נמשיך בגליון הבא.

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי

קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

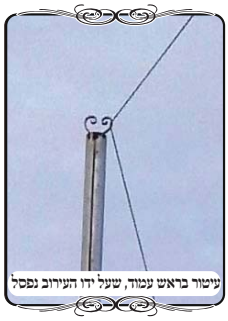
המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון מס' 118
טבת תשע"ז

חכמת המקצוע בהתקנת עירוב שייעשה כהלכה

בגליון הקודם הובא תיאור על עירוב של אחת הערים המתחרדות, שנבדק בשבוע שעבר, והתברר שיש בו שינוי קטן בצורת בנייתו, והשינוי הקטן הזה הביא לפסול את העירוב, בלי שהאחראי שם לב. ולמרבה הצער התברר שהוא משקיע כל שבוע, בודק ומתקן עירוב שאינו עירוב, משום שהוא עשה בראש העמוד מקום רחב לקשירת החוט, ולכן יש בעיות במצבים מסוימים. במקרה שהוא קשר את החוט לכל צורת הפתח בחוט נפרד, יוצא שהחוט יורד צמוד לעמוד, ואז הוא יושב מעל העמוד. אבל במקומות שהוא לא קשר כל צוה"פ בפני עצמה, אלא עשה חוט ארוך לכמה צוה"פ, ורק העביר את החוט בראש העמודים שבאמצע, ממילא במקומות שהיה סיבוב בתוואי של העירוב, החוט נמשך לצד של המקום שבתוך העיטור שנמצא בראש העמוד, והוא עומד מחוץ לעמוד, ונפסל.

עישור בראש עמוד, שעל ידו העירוב נפסל

מקרים אלו מלמדים אותנו, כמה חשוב להשקיע בבניית העירוב ע"י המומחים לתחום זה דוקא. מסגר רגיל יודע את חכמת המקצוע של סורגים, הוא יודע לעשות את העיטורים בקו ישר ומדויק, כי אחרת זה לא יהיה יפה, אבל בחכמת העירוב אינו יודע, לדוגמא שהעיטור של העמוד צריך להיות סגור בקו של מרכז העמוד, ואינו יכול להעלות על דעתו כמה פרטים יש בחכמת עשיית העירוב, שהתאימו אותו במיוחד לצרכים ההלכתיים של הלכות עירובין המורכבות, ועשו כל מיני פתרונות על מנת לצאת ידי שיטות רבות באחרונים. ויש הרבה דברים שהמסגר לא ישים לב שהוא שינה, כי בעיניו זה לא משמעותי, לעומת זאת מי שבקי בהלכות ולמד את הטכניקה המקובלת, יודע כמה המשמעות קריטית בשינוי שנראה לא משמעותי.

עובד שלא עסק בהלכות, אינו מספיק בשביל לדעת את הבעיות

באחד העירובים השכונתיים בארץ, עשו בחודש האחרון צורת הפתח חדשה, והביאו עובד חרדי שיש לו נסיון בתיקון עירוב, אלא שהוא לא התעסק בלימוד ההלכות ואת טעמם, רק הוא ביצע עבודות של עירוב ע"פ מה שאמרו לו האחראים. מחמת הנסיון הזה הוא הבין שהוא כבר מספיק מומחה לדעת איך עושים עירוב, כנראה שהאחראי החמיא לו טוב על עבודתו, וגם האחראי שהמזמין אותו כעת היה סבור שאפשר לסמוך עליו. אבל לאחר העבודה הראשונה הוא ראה, שמי שלא עסק בלימוד הפן ההלכתי של המקצוע, אי אפשר לסמוך על מעשיו בלי השגחה צמודה. ובפעם השניה שהוא הזמין אותו, התקשר האחראי לשאול על כל פרט שהעובד ניסה לשנות.

בהתקנה הראשונה הוא ביקש ממנו לחבר לחי לקיר, וכמובן הדגיש שיהיה מכוון תחת החוט. המתקין הגיע קצת באיחור, לאחר שהחשיך, ולא היה אפשר לבדוק עם מכשיר המדידה, היכן נמצא מקום החוט, כדי לדעת את המקום הנכון להעמדת הלחי. האחראי הסתפק אם לומר לו שלא יתקין בצורה כזו, אלא יבוא פעם אחרת. והמתקין אמר שהוא יודע לכוון את הלחי תחת החוט בלי מכשיר. האחראי סמך עליו, ונתן לו לחבר ולהלחים, ולמחרת בא לבדוק עם המכשיר, וראה שהחוט נמצא בקצה הלחי ממש. האחראי הצטער מאוד על כך שלא עמד על הכלל החשוב, לא לסמוך על מראה עין בהעמדת לחי, אלא רק בבדיקה ע"י מכשיר, ולבסוף חייב את המתקין לבוא ולתקן על חשבונו, כיון שהוא קיבל על עצמו להתקין לחי במקום הנכון, וזה לא נעשה במקום הנכון.

שיעור גובה העמוד הרצוי

בפעם השניה הוא הזמין אותו להתקין שני עמודי עירוב חדשים, והמתקין הביא עמודים קצרים שהאחד מהם באורך 4.6 מטר, מחמת שהם עמודים שהיו בעירוב אחר וחתכו אותם, אחרי ששינו את העירוב ולא היו צריכים אותם. המתקין טען שגובה זה מספיק, כיון שהוא מלחים אותם ולא צריך להכניס חלק מהם בקרקע. אבל האחראי כבר לא סמך עליו, והתקשר למוקד העירוב לשאול מהו הגובה הנדרש.

והנה לתועלת העוסקים בעירובים נציין כאן, שהגובה המינימלי בצוה"פ על כבישים, הוא 4.70, ולפחות 4.50, כדי שהאוטובוסים ומשאיות לא יקרעו את החוט בתדירות גבוהה. והגובה הנורמלי של עמודי העירוב הוא 5.20 מעל פני הקרקע, [אורך העמוד 6 מטר, ומתוכם 80 ס"מ בתוך הקרקע]. גובה זה מספיק באופן כללי, וזה בערך גובה הגשרים בכבישים הראשיים בארץ, ומ"מ במקומות מסוימים צריך קצת יותר [כגון ביציאה לשדות שהטרקטורים נוסעים עם זרועות פתוחות]. ובמקומות שיש טרקטורים ומשאיות שעוברים תוך כדי עבודתם, אי אפשר שהחוט יהיה גבוה עד כדי שיחזיק מעמד, ואז צריך לעשות חוט חלש שיקרע בקלות בלי נזק, ויקשרו אותו מחדש. או לעשות צוה"פ זמנית במקום אחר, עד גמר העבודה.

לפיכך אמרנו לאחראי הנזכר שלא כדברי המתקין, שגובה 4.60 אינו מספיק, ואפילו 5 מטר זה מינימום במקרה שלו, שהמקום משמש מעבר למשאיות.

המתקין הציע לו פתרון, להלחים ברזל קטן באורך חצי מטר בתוך ראש העמוד, וזה יאריך את גובה העמוד, והחוט יהיה מסביב לברזל ההוא. שוב התקשר האחראי לשאול האם זה פתרון טוב, או שיתכן בו איזו שאלה הלכתית. והתשובה היא שיתכן מאוד בעיה חמורה בצורה כזו, משום שאם העמוד יקבל עקמימות קטנה, יתכן במשך הזמן שהברזל שהוסיף יתכופף עד מחוץ לעובי העמוד [שאינו רחב כ"כ, וגם משום שבהכרח ילחים את הברזל צמוד לאחד הצדדים של העמוד מבפנים, ובאותו צד מספיק שתהיה נטיה קטנה], וא"כ החוט לא יהיה מעל גבי העמוד ויפסל. ויש להוסיף, שאם קושרים את החוט מסביב לברזל הנוסף, בודאי שהוא חייב להיות מכוון מעל ראש העמוד שתחתיו, וסטיה קלה תפסול אותו, אבל גם באופן שיעשה אפשרות לקשור את החוט מעל ראש הברזל, מקפידים בעירובים השכונתיים שלא להכשיר אותו במקרה שתהיה עקמימות, מפני שאינו שווה לעובי העמוד.

עשיית העירוב בצורה אורגינלית למניעת בעיות בעתיד

בסופו של דבר הוא אילתר דבר אחר, ומצא באתר בניה הסמוך צינור ברזל, דומה לעמוד רק קצת יותר צר, והכניס אותו בראש העמוד. האחראי שאל אם הצורה זו מקובלת עלינו ולא תהיה בזה בעיה. אך המשיב לא לקח אחריות על כל ההשלכות שתהיינה בעקבות ההתקנה המאולתרת, ובפרט שלא ראה בדיוק באיזה צינור מדובר, אלא אמר לו שעירוב טוב צריך להתקין בצורה טובה ופשוטה, ולא לחפש פתרונות שצריך לחשוב על כל הבעיות שיכולות להיות מהן אפילו בעתיד הרחוק.

תוספת להגבהת העמוד, שתהיה נראית כהמשך

האחראי שג"כ הסכים עם הדבר הזה, הפשוט והמובן כל כך, יצא מתוסכל מהעבודה, שהיה צריך להתווכח איתו על האילתורים שהמתקין עושה, ולשלם עליהם את מלוא המחיר. דוקא מפני שהוא מבין מהו עירוב, יש לו רעיונות שנראים נכונים, והוא בטוח שהם כשרים, מתוך רצון טוב לחסוך ולפתור בעיות. אבל האמת חייבת להיאמר, שכדי להחליף את האורגינל בחיקויים, צריך נסיון וידע רחב ביותר, לחשוב על כל האפשרויות והשיטות, הנידונים והספקות, המפורשים ושאינם מפורשים. ולכן אין לעשות עירוב, אלא רק בצורה שהתקבלה ע"י המומחים, שהיא תוצרת מתוך נסיון רב שנים, ושווה לשלם עבור זה תוספת מחיר. וגם אחרי שמשקיעים בזה, צריך בקיאות טובה בהלכות ובהרבה פרטים, להגיע לעירוב ברמה טובה וכשרה.

ראש עמוד שהתעקם וקשרו את החוט מחוץ לעמוד

נחזור לעירוב העירוני שנבדק בשבוע שעבר, ששינו את ראש העמוד לברזל מעוגל ומעוטר. הבודק שעבר שם היה סבור שמדובר בבעיה מסוימת, שהבודק רק לא הבחין שהחוט נמשך לצד, אבל את עיקר הענין הוא יודע, ובהערה

כלשהי הוא יבין את חומרת הענין. אך הוא המשיך לאורך העמודים, וראה שהבעיה חוזרת בצורה חמורה יותר. באחד העמודים נשבר חלק אחד מהברזל, והחלק השני התעקם אל מחוץ לעמוד, והחוט קשור לברזל שנמצא בצד העמוד ממש. במצב שברור לכל מבין שזה פסול.

הברזל בראש העמוד התעקם, והמשיכו לקשור מן הצד

כמה שהדין הזה פשוט, שאם החוט מן הצד הוא פסול, יש מקומות שעדיין צריכים ללמד אותו – העירוב אינו חוטים, לא מקיפים את העיר בחוט, אלא הם "צורות פתח" שבנויות מחוט שיושב מעל שני עמודים, חוט שאמור לשמש כמו משקוף של פתח, ולכן אם הוא לא יושב מעל העמודים הוא פסול. וחוט אחד פסול, פוסל את כל העירוב של העיר!

לצערנו פגשנו לאחרונה כמה מקרים של עירובים בארץ שעושים להם בדיקה כל שבוע, וקושרים את החוטים שנקרעים, ועם כל זאת אין עירוב ממש, ומדובר בשינויים קטנים כאלו שהבודקים לא נותנים להם חשיבות, אבל זה כל הבסיס של העירוב, שהחוט יהיה כפי הלכות "צורת הפתח".

התעוררות להקפיד על עירוב כשר ומהודר

במקביל לבעיה הכואבת שיש מקומות שהאחראים עצמם עדיין לא בקיאים במלאכתם ע"פ הלכה, יש לציין שההתעוררות של הציבור ללברר ולעשות עירובים כשרים וטובים, מתפשטת והולכת, בכל הנושאים ההלכתיים, כולל בדיקת עירובים קיימים, בירור שאלות שמתעוררות, בירור רמת העירוב במקומות נופש וישובים, בירור תחום שבת, מכל חלקי הארץ, ומכל גווני הציבור. וכל מי שיכול לסייע בהבאת גליונות אלו למקומות נוספים, ידע שבס"ד זה יכול להביא התעוררות לקיום המצוה כהלכה, גם אצל אנשים שמעולם לא ידעו מהו עירוב. וזכות הרבים, מסורה ביד כל אדם.

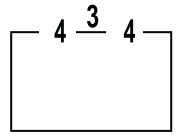
לפני שבועיים התקשר אדם מישוב דתי בצפון הרחוק, ישוב שיש רב שדואג לעירוב, ובכל זאת הוא אמר שהוא רוצה להחמיר לא לסמוך על העירוב של הישוב, ושואל כיצד לעשות עירוב לחצר הפרטית שלו, שיוכל לצאת בשבת עם דברים לשבת בחצר. השואל האריך להסביר כיצד החצר מוקפת משלש צדדים כהלכה, ע"י צירוב המבנה לגדרות שבצדדים. ובצד הרביעי הוא שאל אם מועיל להעמיד עמודים קטנים [בזנטים] כל י' אמות, [בלי חוט מעליהם], כדי שעי"ז כל פתח הוא פחות מי' אמות, וכידוע פירצה פחות מי' אמות אינה אוסרת.

שני דינים בפירצה פחות מי' אמות

שמחנו מאוד לשמוע על יהודי כזה שמשתדל להדר ולא לטלטל, וגם מתאמץ לעשות עירוב מהודר בחצרו. אבל הסברנו לו שהדין לא נאמר במצב כזה, משתי סיבות. ויש בהן גם לימוד עבורנו. א. הדין שפירצה פחות מי' אמות אינה אוסרת, נאמר כאשר יש באותו צד "עומד מרובה על הפרוץ", כלומר שבסמוך לפתח הזה יש חלק מסוים סגור במחיצה, באופן שהחלק הסגור באותו צד הוא כגודל הפתח. משא"כ בחצר זו שכל הצד הרביעי פתוח, ולפחות רובו פתוח, לא שייך ההיתר של פתח פחות מי' אמות, כיון שאין בצד הזה "עומד מרובה על הפרוץ".

ודין זה מבואר בשו"ע (סי' שס"ב ס"ט) שכתב פרוץ כעומד מותר, [כלומר אף אם העומד שווה למקום הפתוח, כשר], ובלבד שלא יהיה במקום אחד פרוץ יותר מעשר, אבל עד עשר מותר מפני שהוא כפתח. מבואר בשו"ע שגם כאשר העומד כפרוץ, אינו מתיר יותר מי' אמות, וא"כ הדין שצריך עומד כנגד הפרוץ נאמר בפתח פחות מי' אמות, שגם פתח כזה לא נהיה מותר אלא כשבסמוך לו יש חלק מאותו צד סגור במחיצה. [ומחשבים כל צד בפני עצמו, כמבואר במשנ"ב שם (תחילת ס"ק מ"ה) ובחזו"א].

ב. סיבה נוספת שלא שייך במקרה זה דין פתח פחות מי' אמות, משום שבאמת הפתח הוא יותר מי' אמות, ומה שהעמיד באמצע ברזל קטן, אינו מועיל להחשיב כל קטע פתח בפני עצמו. ודין זה מבואר בגמ' (עירובין דף י: טז:, ובכמה מקומות בש"ס) שיש כלל בדין עומד מרובה, שאם יש משני הצדדים של העומד, אויר שהוא יותר מרוחב העומד, העומד מתבטל, דאמרינן אתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה. כגון אם היה עושה מחיצה באורך 3 מטר, להפריד בין פתח לפתח, ומשני צידיה החלק הפתוח הוא 4 מטר [כדי שכל צד יהיה פחות מי' אמות], אומרים שהמחיצה האמצעית מתבטלת, מחמת האויר שבצידיה. כלומר, החלק הסגור מאבד את חשיבותו ונעשה כאילו אינו. וממילא נחשב שיש כאן פירצה אחת גדולה של 11 מטר [4,3,4], ופירצה יותר מי' אמות [שהם 4.80 מטר לשיעור הגר"ח נאה, 5.60 לשיעור חזו"א], לא ניתרת בעומד מרובה. לכן כשמעמיד מקלות דקים, אתי אוירא דהאי גיסא

ודהאי גיסא ומבטל ליה, ונחשב פירצה אחת גדולה שאין לה דין עומד מרובה על הפרוץ כלל. [והפתרון לחצר זו, רק ע"י עשיית צורת הפתח].

הנה שני דינים אלו, הם מהדינים הפשוטים והבסיסיים של עומד מרובה, לפני שנכנסים לדינים המורכבים יותר. דינים אלו אפשר לבאר כאן בסיפור ומאמר פשוט, אבל החובה לציין שיש עוד הרבה דינים והלכות בעשיית היתר של עומד מרובה, עד כדי שמרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל הורה לעירובים השכונתיים שלא לסמוך על עומד מרובה, ולעשות בכל פתח צורת הפתח, מפני שרק יחידים יכולים לחשב את כל פרטי ההלכות הנוגעות לכל מקרה ומקרה, ויש דינים שמשתנים לפי מספר המקומות שיש פירצות ופתחים בעירוב, למרות שהם רחוקים זה מזה. ולכן יש להתיעץ בכל מקרה בת"ח הבקיאים, שעוסקים למעשה בנידונים המצויים, ומתמצאים בתנאי השטח, ואכמ"ל.

להכניס בלימוד הבסיסי את הלכות טלטול והתחום

שאלה אחרת בענין תחום שבת, שהגיעה ביום שישי למוקד הטלפוני של מקוד העירוב, והיא מלמדת מצד אחד על המודעות המתפשטת לדעת לברר את התחום מלפני השבת, ומצד שני על המושגים הבסיסיים שעדיין אינם ידועים כל כך. הלכות התחום נוגעות לכל בית יהודי, כמו דיני המטבח הביתי, ודיני בישול בשבת. אמנם הם קצת פחות מצויים למי שבדרך כלל לא יוצא מהעיר, אבל כיום אנשים נוסעים לישובים קטנים בכל מיני הזדמנויות בשנה, ולכן חובה להכניס גם ידיעות אלו, בתוך ידיעת הלכות שבת של כל בן ובת.

ביום שישי בצהרים התקשר אברך שגר בקרית ספר, וכעת נמצא בבית החולים שניידר בחדר המיון, עם ילד קטן בן שנה וחצי, ואינו יודע מתי ישחררו אותו. מפני השעה המתאחרת נראה לו שישוחרר רק אחרי כניסת שבת, ואם כן לא יוכל לחזור לביתו בקרית ספר, אלא מקסימום ללכת ברגל לבני ברק, ובזה הוא התעורר לחשוב שיתכן שיש בזה איסור הליכה מחוץ לתחום. ופנה למוקד העירוב לברר את הדין.

והנה בין בני ברק לבלינסון יש שאלה של תחום שבת, כיון שהמרחק מביה"ח עד תחילת בני ברק הוא קרוב ל-4000 אמה, ובפרט שבציור כזה מחשבים גם את המרחק בתוך בני ברק לחשבון התחום. הוראת הרבנים בענין זה להניח עירוב תחומין, ואגודת "עזר מציון" הניחה עירוב תחומין ציבורי בכמות גדולה, ומזכה אתו מידי שבוע לנזקקים לכך. אבל העירוב הזה מועיל רק למי שצריך להגיע לתחילת בני ברק, בשכונות שיכון ה' ומסביב לה [או כשהולך ביום שיש לו דין עיר שלן בה]. אבל האברך היה צריך להגיע לקרוב משפחה בקצה הפנימי של בני ברק, ובמקרה כזה ההוראה להשתמש בכמה צירופי שיטות שאין כאן המקום להאריך, וגם להימנות על עירוב תחומין אחר [של מוקד ערבתם] שיחול על תנאי שהוא מועיל למקרה זה, ומותר ללכת.

עירוב תחומין לא מועיל לטלטל את התינוק

אבל המשיב במוקד העירוב הוסיף ואמר, שהעירוב תחומין הוא פתרון רק להליכה, אבל לא לטלטל את הילד הקטן, שזה נוגע לאיסור הוצאה וטלטול, שבשביל זה צריך "עירוב חצרות", עם היקף כשר כהלכה. במקום הזה מדובר בהיקף עירוני ולא שכונתי, שכרגיל מסתמך על הרבה קולות, ואין להתיר לטלטל בו כלל. ובפרט שכאן מדובר ברחובות שהם רשות הרבים להרבה פוסקים מפני שהם כבישים ראשיים וישרים ובין עירוניים, ולמרות שהמועצה דואגת לעשות עירוב בחוטים, הוא אינו יכול להועיל להרבה שיטות בפוסקים, שסוברים שיש בו ענין של טלטול האסור מן התורה. וממילא גם ברחובות פנימיים יש איסור דרבנן. ולכן אין לו אפשרות לקחת את הילד בעגלה.

משום כך הוראת הרבנים, לקרוא לגוי [ע"י גוי] שיבוא עם האמבולנס, ויקח אותם לבני ברק, ולמרות שהגוי עושה מלאכה דאורייתא, זה עדיף משהיהודי יטלטל בעירוב בעייתי. כי אמירה לגוי לצורך קטן כזה [שלא טוב לו להישאר במיון כל השבת], התירו חז"ל (רמ"א סי' שכ"ח סי"ז), משא"כ איסור טלטול לא הותר. ולכן אמרנו לו שנעשה לו את העירוב תחומין, להתיר את המרחק עד בני ברק, אך בפועל יבוא ע"י אמבולנס של גוי.

עירוב תחומין להגיע מביה"ח בלינסון בפתח תקוה עד קרית ספר

לאחר כחצי שעה התקשרה אשה ושאלה בקשר להוראה זו, כיון שהאמבולנס לוקח אותו, האם אפשר כבר להניח לו עירוב תחומין שיקח אותו עד קרית ספר. המשיב במוקד התפלא מאוד, איך יש צד כזה שעירוב תחומין יועיל למרחק של יותר מעשרים קילומטר? הרי הוא מועיל בסה"כ לשני קילומטר.

הנה ברור שאין שום טענה על אשה שלא למדה מעולם מהו תחום שבת, שתדע שעירוב תחומין לא יכול להועיל להגיע מפתח תקוה לקרית ספר. אבל אנו משתמשים במקרה זה ובמקרים נוספים ללמוד שצריך ללמד את עיקרי ההלכות הבסיסיות, גם של דיני התחומין, וכל שכן דיני הטלטול בשבת, משום שלעיתים אדם נקלע למצבים שאינם רגילים, והוא נמצא מחוץ לשכונה המצומצמת שהוא רגיל בה, ועליו לדעת כיצד לנהוג, שלא יכשל ח"ו בחילול שבת.

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי

קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על נבולות העירובים השכונתיים

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות
המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 119
שבט תשע"ז

ישיבות ומשפחות ששוכרות מתחם ורק אח"כ מבררות על העירוב

בתקופה זו מתחדש שוב המצב של ישיבות ומשפחות שנוסעות לשבתות בקבוצות גדולות, ושוכרים מתחם שלם, שיש בנין נפרד לחדרי שינה ובנין נפרד לחדר האוכל, ולאחר שכל עניני הגשמיות מסודרים היטב, וחתמו על שכירות המקום, פונים למוקד העירוב לברר על העירוב. וכמובן שבחלק מהמקומות יש בעיות קשות מאוד, והשואלים מופתעים לשמוע שבמקום פלוני יש בעיה בעירוב, ואומרים "הרי הרבה ישיבות היו שם".

והנה זה נכון שהיו הרבה ישיבות שלא ידעו אפילו שיש מה לברר על העירוב, ועד לפני זמן קצר גם לא היה איך לברר, לא היה מי שיודע, ולא היה מי שיהיה מוכן לבוא לבדוק. מעטים היו מבקשים מאברך שהכירו באופן אישי שהוא אחראי על עירוב, שיסע למקום ויאמר להם מה צריך לתקן, אם אפשר לתקן. והסיפורים ידועים על מקומות רבים שתיקנו עם קרשים וחוטים, שחלקם נפלו עוד באמצע השבת.

בשנתיים האחרונות גדלה המודעות לברר על העירובים שבמקומות אלו, וגם יש בס"ד אפשרות קלה לשאול ולברר במוקד העירוב. ואכן חלה עליה גדולה במספר השואלים והמבררים, ורבים מבקשים שנשלח בודק מומחה, לראות את כשרות המתחם וחדרי האירוח שהם שוכרים. אבל בדרך כלל הם מבררים אחרי שכבר שכרו את המקום, ורבים מהמקומות אינם כשרים, גם כשהמשכירים אומרים שאין בעיה.

אחת מהבעיות הקשות, שקיימת גם במתחמים סגורים, הנושא של שטחים יותר מבית סאתיים, שמלאים בקוצים וצמחיה סבוכה, שאי אפשר לאדם נורמלי לעבור ולהשתמש בשטח זה. בעירובים העירוניים מקילים בזה בלית ברירה, ולכן יתכן שהמשכיר יאמר על כזה מקום "עירוב מהודר", כי הוא עדיף מעירוב עירוני בהרבה דברים אחרים. אבל מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל הורה באופן ברור שדבר כזה נחשב כמקום שנכנסו בו מים (שו"ע סי' שנ"ח ס"ו), שכיון שנמנעים מלהשתמש במקום הזה כעת, הרי הוא כמקום שזרעו בו זרעים, ונעשה "קרפף", שדינו ככרמלית, והוא עושה את כל ההיקף כדין כרמלית, ואסור להוציא מהבנינים, או לטלטל במתחם כולו יותר מד' אמות. וכן דעת מרן הגר"נ קרליץ שליט"א וכן התקבל בעירובים השכונתיים. ולכן הרבה מקומות אינם כשרים לנו.

חלל ג טפחים מתחת גדר חזקה

המשכיר יודע על הבעיה, ואומר שהעירוב מהודר

בחודש זה היו כמה מקרים שונים בענין זה. היתה משפחה שעושה שבת שבע ברכות מורחבת, ושוכרת מתחם של מוסד ליד חיפה לכל המשפחות, והם דוקא זכרו לברר מראש האם יש עירוב, אבל הבירור שהם עשו הוא מדברי המשכיר בלבד. כמובן שהמשכיר אמר שהעירוב מהודר, כי כל המתחם סגור.

אבל לאחר שהכל היה מסודר וחתום, החליט אחד המחותנים לשאול את מוקד העירוב, ומיד קיבל את התשובה שבמתחם הזה יש בעיה קשה של קרפיפות גדולים, והמשכיר יודע על כך, והיו בשנה זו לפחות שתי ישיבות שאמרו לו שהם לא שוכרים את המקום בגלל שהעירוב לא מסודר ברמה שאנו צריכים. וכן יש שם באחד הקרפיפות כעשרים עמודים, שעשו בשביל להוציא את הקרפף, וגם כמה קרשים שאח"כ ניסו המתארחים הרבים לעשות לחיים לעמודים שהתעקמו. וא"כ הוא יודע על הבעיה, ובכל זאת הוא אומר לשוכרים שאין שום בעיה בעירוב, והעירוב מהודר, ומסתמך על כך שאנשים לא יודעים לראות בעצמם ולא חושבים לברר. ולאחר שכבר חתמו ושכרו ומבררים, נשארים תקועים בלי אפשרות לטלטל.

המתווך אמר שיש עירוב בלי לדעת כלל הלכות עירוב

לעומת זאת היתה ישיבה מירושלים, שעמדה לשכור מתחם אירוח בצפון, והמתווך החרדי אמר שאין שם בעיה לטלטל, כי כל הישוב מוקף בגדר בטחונית מפוקחת, מחמת שהיא סמוכה לגבול לבנון (ליד ראש הנקרא). והנה מדובר בקיבוץ חילוני, שאף אדם לא בודק אם הגדר כשרה מבחינה הלכתית, כגון שלא יהיה חלל ג' טפחים מתחת הגדר, שהוא דבר מצוי בתקופה זו, עקב סחף הגשמים. והפתח של הישוב אינו סגור בצורת הפתח. וזה עוד בעיה שאנשים לא חוששים לומר שיש עירוב בלי לדעת את ההלכות ובלי לבדוק, ולא חושבים שבשביל להודיע על כשרות כלשהי, צריך הוראה של רב או אדם שיודע את ההלכות ומוסמך לתת כשרות. איך אפשר להחליט כזה דבר סתם?

אבל אחד מצוות הישיבה פנה למוקד העירוב לפני שחתמו, והמוקד בדק את הענין וראה שיש להם גם קרפיפות גדולים בתוך הגדר, וגם אי אפשר לקיים דין שכירות מהחילונים שהם בודאי מחללים שבת בפרהסיא, ואין למתחם האירוח גדר כלשהי סביבו, א"כ ברור שהבעיה היא לא קטנה. השואל הוסיף ושאל אם אפשר לשלם כסף שמישהו יסע ויעשה עירוב בשבילם, אבל אי אפשר לעשות שם עירוב אלא בהשקעה גדולה, בהעמדת כמה צורות הפתח עם עמודים ולחיים.

המתווך החרדי שאמר שאין בעיה של עירוב, התקשר למוקד העירוב לשאול מדוע קלקלנו לו, מדוע הגדר אינה עירוב טוב. והסברנו לו שגם במקום שמוקף גדר יש עוד הלכות בעירובין, [חוץ ממה שיש לתקן את הפתח ולבדוק את הגדר]. המתווך אמר שהם דברים חדשים בשבילו, והוא לא שמע עליהם. הוא גר בעיר חרדית, שהעירוב הוא בכל מקום בעיר, ומעולם לא שמע מהבעיות האלו. אמרנו לו שיפנה לאחראי בעיר שלו, וישמע שגם הוא משקיע מאמצים ומשאבים רבים, לטפל בשתי הבעיות האלו. [כעת המתווך מנסה לדבר עם בעל המקום, שישקיע בעירוב טוב למתחם, בשביל הציבור שדורש אותו והישיבה הנ"ל עומדת לשכור בינתיים מתחם אחר, שנבדק ואושר ע"י מוקד העירוב].

מדברים אלו יש ללמוד שלא לסמוך על שמועות, או הבנות של אנשים שלא הגיעו מרבנים מוסמכים. לא לחינם צריך כשרות, וכשרות צריכה ת"ח מוסמכים, בודקים שבקיאים בהלכות וגם בפרקטיקה. ולפני כל שכירות, יש לברר אצל הרבנים המומחים לעירובין.

שאלת מחיצות שתי בלא ערב גם במתחם מוקף

מקרה נוסף שפנו למוקד הערוב מסמינר בירושלים, שעומד לערוך שלש שבתות למחזורי הכיתות שבסמינר, במתחם מסוים ליד חדרה. אחד מההנהלה התקשר למוקד העירוב לברר על המקום מבחינת עירוב, והדגיש שהוא מוכן לשלם כפי שידרש, כי הסמינר מחויב שלא להביא את הבנות למקום שיכולות להיכשל בטלטול האסור, ואפילו אם זה לא אסור לגמרי, אלא יש עירוב כלשהו, הם צריכים שיהיה עירוב חלק, ברמה שיש להן בשכונות החרדיות.

גדר שתי בלי ערב ומתחתיה רצועת בטון

שליח של המוקד נסע במיוחד באותו שבוע למתחם, ועבר ביסודיות על כל הגדרות, וכן עשה שכירות רשות מבעל המתחם, כדי להתיר גם מקרה שיהיו שם מחללי שבת בדירות המגורים. המתחם היה מגודר היטב ללא ספק, ואת השער הגדול משאירים סגור כל השבת, ואנשי המתחם אמרו לו אין לך מה לבדוק. ובכל זאת הוא היה צריך להשקיע מאמץ לבדוק דין מסוים, של מחיצות שתי בלי ערב, שיש בו מחלוקת בהלכה.

מכיון שהגדרות לא היו גדרות רשת, אלא מברזל כעין סוגרים, שהם ברזלים עומדים כל 10 ס"מ, ואין ברזלים שוכבים אלא אחד למטה ואחד למעלה. בדין זה דעת המשנ"ב (סי' ש"ס שעה"צ סק"ב) בשם הפמ"ג, שמספיק פס אחד שוכב להחשיבו כמחיצות שתי וערב, הכשרים להקיף אפילו מקום גדול. אבל

החזו"א (סי' ע"ז סק"ד) חולק בתוקף על הפמ"ג, וטוען שא"כ אין לך מחיצות ערב בלי שתי, שהרי ודאי שיש להם עמודים להחזיק את הערב, ובכל זאת נחשב ערב בלא שתי. אלא צריך שבין העומדים ובין השוכבים יהיו כל פחות מג' וגם בענין גודל ההיקף, לדעת הריטב"א כשיש ג' אנשים או יותר, מותר להקיף אפילו שטח גדול, ובלבד שלא יהיה בית סאתיים פנוי. ולדעת החזו"א אסור שיהיה בשטח יותר מבית סאתיים. ולכן בדרך כלל אנו סומכים על צירוף ב' הדברים, דברי המשנ"ב שהם מחיצות טובות, ודברי הריטב"א שמותר להקיף שטח גדול כשיש הרבה אנשים. ואנו מציינים לשואלים שלפי החזו"א יש צורך להחמיר. אבל במתחם הנזכר היה בית סאתיים פנוי, שאמנם אפשר ללכת בו ואינו כמו קרפף של קוצים, אבל הוא פנוי ולא משתמשים בו בשבת זו. ולכן נשאר רק דברי המשנ"ב בשם הפמ"ג. ובזה יש יותר מקום להחמיר.

הבודק שראה את הדבר, עבר וחישב מהו רוב ההיקף [שמקצתו היה ע"י רשת], כיון שמבואר במשנ"ב ובחזו"א שאם רוב ההיקף במחיצה טובה, אפשר להשלים את השאר במחיצות שתי בלי ערב. ובחלק מקומות הגדר עמד על קיר בטון נמוך, וכתב החזו"א שאם ה' טפחים מגובה המחיצה היא מחיצה טובה [שתי עם ערב, או סגורה], הרי זה נחשב שרוב ההיקף כשר. לסיכום יצא שצריך להוסיף שני חוטים לאורך קטע מסוים בגדר, כדי שיהיה כשר גם לפי דעת החזו"א. ודברים אלו מסר המוקד להנהלת הסמינר.

בסוף הבדיקה הוא פנה לאנשי המתחם שאמרו לו שאין צורך לבדוק, והסביר להם שיש דברים שצריך להביא בשבילם מומחה בקי, שיודע שגם במתחם סגור וטוב, יש הלכות נוספות שצריך לבדוק אותן.

בשבוע שעבר נבדק מתחם נוסף בעיר בית שמש, וגם הוא אושר שהטלטול בו מותר ע"פ הלכה.

מבצע רישום מקומות אירוח לשבתות

בעקבות דרישת הציבור אנו פותחים מחלקה לרישום ובדיקה, למקומות אירוח כשרים, שהעירוב בהם עונה על הדרישות ההלכתיות בעירובים המקובלות בכל השכונות החרדיות, ע"פ ההוראות שנתקבלו ממרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, ויבדלח"ט מרן הגר"נ קרליץ שליט"א. כולל בדיקת הגדרות, גודל הפתחים והשערים וסגירתם, שכירות מהמשכיר להתיר מקרים שיש גוי או מומר בשטח. והוראות לעשיית עירוב בפת. ובדיקת דין מחיצות שתי בלי ערב לשיטת החזו"א.

מי שיכול לסייע לנו ולציבור כולו, במסירת שמות של מקומות אירוח מוקפים כהלכה, עם כתובת [ומס' טלפון], וכן שמות של מקומות שנבדקו ואינם כשרים, נא לפנות לטל' של המוקד 05484-833-20. אנו זקוקים בזה גם לאדם שיכול לארגן את הרשימות, ולפנות לבעלי האירוח ולמתווכים, שידאגו לעירוב כשר. וכל המסייע יזכה בזיכוי הרבים בשמירת שבת מחללו, ושכרו הרבה מאוד על פי פעלו.

חוט העירוב שמוסתר אחורי תקרת הבנין

בשבוע זה הגיעה למוקד העירוב שאלה חדשה מאחד העירובים השכונתיים בבית שמש, האחראי על העירוב התקשר ושאל על פתרון חדש שהוא רוצה לעשות, והתעורר לו ספק בכשרותו. הוא רצה לקשור חוט של צורת הפתח

חוט העירוב מאחורי הבנין ואינו נראה מבפנים

בחניה של בנין, באופן שהבנין יהיה בתוך העירוב, והחוט יהיה ממש מאחורי הבנין (התמונה מהצד החיצוני), וכדי שהוא לא יקרע מהמכוניות שנכנסות, הוא רצה לקשור אותו למעלה מגובה התקרה. לפתע התעורר לחשוב, הרי הוא למד בגלינות שבלחי יש דין שיהיה ניכר למי שעומד בתוך העירוב, ואם הלחי נמצא מאחורי קיר ואינו ניכר מבפנים, הוי נראה מבחוץ ושווה מבפנים, וכתב החזו"א שאינו כשר לצורת הפתח [ומש"כ בשו"ע שכשר ללחי, היינו ללחי של מבוי, ולא לצורת הפתח]. ויש מקרים שהלחי נמצא ממש בצד ולא סמוך לשפת המבוי, והוא מוגדר "אחורי הכותל", שמבואר בחזו"א שהוא פסול [וגם בלחי של מבוי נחלקו הראשונים עי' רש"י ותוס' בעירובין דף ט. ובמחלוקת הב"י ובה"ח סי' שס"ג ס"ט]. לפ"ז הוא הסתפק במקרה שלו שהחוט אינו ניכר למי שעומד בתוך העירוב, מחמת שהחוט מעל גובה התקרה והוא צמוד לבנין מבחוץ [בתוך ד' טפחים] האם גם בחוט יש דין שלא יהיה מוסתר, ושיהיה ניכר לעומד בתוך העירוב.

דין היכר בקורה ובמשקוף של צורת הפתח

המשיב במוקד אמר לו, שבדין זה כתב החזו"א (סי' ע' ס"ק י"ט) שיש הבדל בין קורה של מבוי, לחוט של צורת הפתח. בקורה של מבוי כתוב בגמ' (עירובין דף יד. ובשו"ע סי' שס"ג סכ"ד) שאם פרס מחצלת על הקורה, והמחצלת גבוהה מן הקרקע ג' טפחים, קורה אין כאן ומחיצה אין כאן, ומבארת הגמ' קורה אין כאן, משום שהיא מכוסה ואינה נראית, ולמחיצה ג"כ אינה כשרה, כי מחיצה שגבוהה ג"ט מהקרקע פסולה, מפני שהגדיים בוקעין תחתיה. ולכן המבוי אסור בטלטול. אבל לגבי חוט של צורת הפתח כתב החזו"א שלא בטל דין צורת הפתח, כי רק קורה יש בה דין היכר, משא"כ צורת הפתח היא דין מחיצה, ואינה צריכה היכר. ולכן אם המחצלת לא סותמת את החלל של הפתח, אלא מסתירה לפניו, הצוה"פ כשרה. ועוד כתב שם שגם אם המחצלת סותמת בחלל הפתח עצמו, אם נשאר חלל ברוחב ד' טפחים וגובה י' טפחים, כשיעור המינימלי של פתח, הרי זה כשר.

לפ"ז אמר לו המשיב שהוא יכול לעשות את החוט כרצונו, מוסתר אחורי הבנין, כיון שמתחת החוט בחלל של הפתח, אין שום מחיצה ושום סתימה. ובצורת הפתח אין דין שיהא ניכר לעומדים מבפנים. [ויש להוסיף שיש דעות באחרונים שנקטו שגם בצורת הפתח צריך קצת היכר, לגבי עמוד בתוך מקום מוקף מחיצות, שיש שהקלו במקרה שהחוט ניכר מעל המחיצות (דלא כמשנ"ב סי' שס"ג ס"ק ק"ד). מ"מ לא מצאנו שהצריכו היכר עד כדי כך שיפסל כשאינו ניכר מבפנים].

גדר המחוברת למשקוף ומכסה אותו

מקרה דומה לזה נמצא באחת הישיבות הידועות, שעשו עירוב מהודר לישיבה, ובפתח אחד נתקלו בבעיה כזו. היתה שם גדר ובאמצע היה פתח עם צורת הפתח גמורה מברזל, שגם המשקוף מברזל, אך היה בה שתי בעיות א. הברזל העליון שהוא המשקוף, היה מולחם מן הצד של העמודים ובענין זה הוראת הגר"נ קרליין שליט"א שהוא נחשב מן הצד, כיון שניכרת צורת החיבור שלו שאינה מעל גבי העמוד. ב. מלבד זה היתה עוד בעיה שלא יכולים להוסיף עוד ברזל מעל העמודים, כיון שראש העמודים והברזל העליון מוסתרים בשארית של הגדר שמעל הפתח, (התמונה מהצד החיצוני, ורואים שמבפנים יורדת שארית גדר), וא"כ המשקוף לא ניכר לעומדים מבפנים.

רשת המסתירה את המשקוף של הפתח

באותה ישיבה לא התקשרו למוקד, והחליטו להחמיר בזה, ולכן הוסיפו מתחת לברזל חוט קטן, והוא קשור מעמוד לעמוד. אלא שחוט כזה אינו כשר, מפני שהוא נמצא מן הצד של העמודים ובצורת הפתח צריך שהחוט יישב מעל גבי העמודים (שו"ע סי' שס"ב סי"א). לכם הם הוסיפו בתוך הפתח שני קרשים, צמודים לשני עמודי הברזל, ועכשיו הקרשים הם עמודי הצוה"פ, והחוט מכוון מעל גביהם ממש. ולמרות שאינו יושב מעל הקרשים, הרי קי"ל (שו"ע שם) שהעמודים לא צריכים לגעת במשקוף, אלא שיהיו מכוונים מתחתיו ומספיק שיהיה בהם י' טפחים.

החזרת קטן באמבולנס של גוי

בענין מש"כ בגליון הקודם, להחזיר ילד קטן שהשתחרר מבית החולים, ע"י אמבולנס של גוי, כדי שלא לטלטלו ברחובות בידיים, יש להדגיש שמדובר במצב שלא טוב לילד להישאר בביה"ח, והוא ייחלש אם ילך את הדרך ברגליו. במקרה הנזכר היה מדובר בקטן בן שנה וחצי, אבל ה"ה בילד קצת יותר גדול, ותלוי גם אם הוא אחרי מחלה שהוא חלש, לבין בליעת דבר מסוכן וכדומה שהוא בכוחותיו. והכל לפי הענין.

ומה שרבים חושבים שקטן שיכול ללכת ברגליו מותר לשאת אותו כי חי נושא את עצמו. כבר עורר ע"ז המשנ"ב (סי' ש"ח ס"ק קנ"א) שרבים טועים בזה, והדין הוא שיש איסור דרבנן לשאת אותו, ואפילו בכרמלית. אלא שכתב שלא לומר למי שבודאי לא ישמע, משום מוטב יהיו שוגגין ואל יהיו מזידים. אנו בטוחים שהקוראים הם בגדר בודאי ישמעו, ונברכם בברכת השבת, אם תשיב משבת רגליך וכו' אז תתענג על ה'. ושכולנו נהיה תמיד בריאים ושלמים, לעבודתו יתברך שמו.

שיעור בעירובין

בעז"ה יתקיים שיעור נוסף על העירובים המצויים בזמנינו במוצש"ק פר' בשלח, ט"ו בשבט

בביהמ"ד "משכן התורה" – נתיבות בשעה 8:30

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי

קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 120
שבט תשע"ז

נזקי העירובים בסערת החורף

בכל שנה בתקופת החורף, יש מידי פעם סערת רוחות חזקה, שבין היתר גורמת נזקים כבדים לעירובים במקומות מסויימים. לא כל עירוב ניזוק ברוח, בס"ד כיום הרבה מהעירובים בנויים בצורה חזקה, והם נשארים ועומדים גם במצבים אלו, מלבד חוטים שנקרעים, שזה הנזק הקטן יחסית לשאר תיקוני העירוב. אבל בכל פעם יש מספר מקומות שסופגים נזק מהסערה, גם בזמנים שלא הודיעו בעיתונים על סערה מיוחדת, מפני שהיא לא היתה סערה ארוכה וכל כך חזקה, בכל זאת הנזקים הם גם בכאלו זמנים.

השבוע פנה למוקד העירוב אחראי על עירוב שכונתי באחת הערים השוכנות קרוב לחוף הים, וסיפר שביום שישי האחרון היתה שם רוח מהירה ביותר, ואחד מעמודי העירוב יצא ממקומו ונפל. האחראי שגילה את הדבר, לא ידע מה לעשות, הוא לא יודע להתקין עמוד מחדש, אין לו אפשרות להזמין פועל שיתקין לו את העמוד, ובנוסף מצב הרוח והגשם לא מאפשרים לעבוד כל כך. בחוסר אמצעים הוא מיהר לקרוא לכמה בחורים מישיבה הנמצאת בשכונה, בהתמסרות ובמאמץ משותף הם מצאו דרך לקשור את העמוד לבנין הסמוך, ועבדו עד סמוך לכניסת שבת לייצב אותו ולקשור את חוט העירוב מחדש. לאחר השבת הוא התקשר למוקד העירוב, שיבואו להתקין לו עמוד חדש.

גדרות אתר בניה שנפלו ברוח, ופתרון ע"י רשתות

מקרה נוסף שהיה באחת השכונות בירושלים, שיש בגבול העירוב אתר בניה גדול, והעירוב סמך על הגדרות של האתר [גדרות המצויות מאיסקוריט לבן], וכל שבוע היה בודק אם הן שלימות, ולפעמים מחזק ומסדר קצת במקומות שנוצר חור קטן. בעקבות הרוחות החזקות נפרצה הדלת ונעשתה פירצה ארוכה יותר מי' אמות. בליל שבת הגיע אברך ת"ח לאחד מהעוסקים בעירוב, לספר לו על הפירצה שנפרצה. אלא שלמעשה הוא בדק מספר שבועות קודם לכן, שניתן לסמוך על קירות שיש בתוך האתר, ולכן העירוב לא נפסל.

גדרות רשת שהאחראי השיג כדי לסגור את האתר

מקרה דומה לזה היה לפני כמה שבועות באחד העירובים השכונתיים בבית שמש, שהיה שער גדול לאתר בניה [שיש בו יותר משיעור קרפף], והרוחות שברו והפילו את השער, והקבלן לא טרח לתקן אותו. הם פנו לקבלן שוב ושוב, והקבלן לא עשה כלום, ובינתיים הם היו קושרים אותו ביום שישי. כמובן ששער כזה הוא כבד מאוד, והם חיפשו פתרון אחר. יש מקומות שעושים במקרה כזה צורת הפתח עם חוט נמוך, וכל ערב שבת קושרים אותו, וכל מוצאי שבת מורידים אותו. אבל כאן הם לא רצו להשתמש בפתרון הזה, מחמת תנאי השטח הקשים. עד שאחד האחראים מצא קבלן אחר שיש לו גדרות רשת מתניידות, שעומדות על בסיס כבד, וביקש ממנו לשאול ארבע יחידות לתקופה, והקבלן נתן להם. האחראי הביא רכב שלקח אותן למקום הנצרך, וביום שישי הם סגרו את הפתח הגדול בגדרות אלו. וכעבור זמן קצר, הקבלן עצמו ג"כ התחיל לסגור עם הגדרות שאחראי הביא. האחראי ציין שהמעלה בגדרות הרשת, שהרוח עוברת בתוכן, ולכן הן מחזיקות מעמד גם ברוחות החזקות של מרומי ההר בבית שמש.

סערה הלכתית בעקבות הגליון בדין שתי בלי ערב

בעקבות הנכתב בגליון הקודם, היתה סערה מסוג אחר, של אנשים שקראו את הגליון, והתחילו לשאול את עצמם האם הם עושים כהלכה, והתקשרו לברר את ההלכה. שמחנו מאוד לראות שהדברים מעוררים למעשה, ואיך שהקוראים חושבים מיד על קיומם. כבר ביום חמישי בלילה התקשר אחראי על עירוב שכונתי באחת הערים הבנויות על הר, ובמקום כזה העיריה מחייבת לעשות גדרות ברזל חזקות [כעין סורגים] בכל מקום, ולכן היה להם תשתית טובה לבניית עירוב, ע"י שסמכו על גדרות אלו, וסגרו בצורות פתח את היציאות לרחובות שיוצאים מהשכונה. בשעה שהאחראי קרא את הגליון הקודם, וראה שיש בעיה במתחמים של מוסדות שיש להם כאלו גדרות, משום שגדרות כאלו הם מחיצות שתי בלא ערב לדעת החזו"א, הוא שם לב שבעצם העירוב שהוא אחראי עליו, ג"כ סומך על הרבה גדרות כאלו, והוא נבהל שפתאום הוא מגלה שכל העירוב המהודר שלו שהוא משקיע בו כ"כ הרבה, אינו כשר לדעת החזו"א. ומיד התקשר לשאול האם זה נוהג גם בעירוב שכונתי, ואמר שהוא מתפלא שעד היום לא אמרו לו את הדבר הזה.

המשיב במוקד אמר לו, שדיני מחיצות שתי בלא ערב, נוהגים גם בעירוב שכונתי, אלא שבעירוב שכונתי כמעט תמיד יש איזה סיבה אחרת להתיר, ואחת מהן שהמחיצות הללו הן רק מיעוט מההיקף, כי רוב הגדרות הן קירות או רשתות, וכיון שיש עומד מרובה ממחיצות כשרות, כתב החזו"א (סי' ע"ז סק"ד) שאפשר להשלים במחיצות שתי בלא ערב. אמר האחראי שאם זה הסיבה, יש לו בעיה קשה, כי בשכונה שלו הרבה מההיקף הוא בגדרות כאלו. והאחראי התחיל לשאול האם צריך להודיע לציבור שיש פקפוק בעירוב המהודר.

אמר לו המשיב שלא ימהר כ"כ להחליט, כי מתוך הנסיון בעשרות עירובים, מסתבר שיהיה גם אצלו עומד מרובה, או באורך המחיצה, או בגובה המחיצה [שהגדר בנויה מעל קיר, שיוצא שיש חמשה טפחים שהם מחיצה גמורה, ואפשר לצרף גם את החלק התחתון שמהקיר עד הפס התחתון, שבדרך כלל זה בתוך לבוד לקיר (כמו בתמונה הסמוכה), ונחשב שתי וערב גם לחזו"א]. ובמקרה של שכונה זו יש עוד אפשרות להתיר, משום שמסתמא יש מקומות שהצד החיצוני יותר נמוך [כיון שמדובר בהר], וזה ג"כ יכול לשמש מחיצה מעולה ע"י דין גוד אסיק. וגם אם יהיה גבוה רק ה' טפחים, הרי יהיה רוב בגובה ממחיצה כשרה. לכן אל ימהר להחליט, בפרט שיש את שיטת הפמ"ג והמשנ"ב שגדר כזו שיש לה פס אחד שוכב, כבר נחשבת שתי עם ערב. ואמנם החזו"א תמה ע"ז וסתר את דבריו וכתב שאין לעשות מדברי הפמ"ג אפילו סניף להקל. וקושית החזו"א באמת קושיא אלימתא. מ"מ לגבי להודיע על פקפוק בעירוב, לא יודיע, כי בעז"ה יהיה לו פתרון, ואולי יצטרכו רק תיקון קל להוסיף לעומד מרובה. [ועי' בשבט הלוי (ח"ז סי' מ"ו) שכתב שאע"פ שדברי הפמ"ג הם חידוש, ובעצמו הניחם בצ"ע, מ"מ בגדרות ברזל שהן חזקות, אפשר לעשות מדברי הפמ"ג צירוף אם יהיה עוד ספק. אבל כל דבריו אינם לפי סברת החזו"א, וא"כ לד' החזו"א זה לא יועיל].

גדר שתי בלא ערב, ומתחתיה רצועת בטון

היקף שתי בלא ערב בשכונה שיש הרבה אנשים

האחראי לא נרגע, ופנה לאברך אחר שהיה מעורב בהקמת העירוב בשכונה זו, וסיפר לו על הדין החדש שהתברר לו כעת, ואיך הוא לא חשב ע"ז מוקדם יותר. אמר לו האברך שדין זה אינו שייך לעירוב שכונתי, כיון שיש בשכונה מאות אנשים, ולכל אדם מותר להקיף בית סאתיים במחיצה גרועה, א"כ אין נידון כזה בעירוב שכונתי. ומיד הוא התקשר למוקד העירוב, ושאל מדוע אמרנו דין זה על עירוב שכונתי.

והנה שתי תשובות בדבר. **א.** גם כשיש מאה אנשים (לדוגמא), אי אפשר להקיף סתם שטח גדול של מאתיים בתי סאה, אלא כותב השו"ע (סי' ש"ס ס"א) שמשלשה אנשים ומעלה נחשבים "שיירא", ומותר להם להקיף כל צרכן, ובלבד שלא ישאר בית סאתיים פנוי. דהיינו שאם שלשה אנשים צריכים מסיבה כלשהי שטח של עשר בתי סאה להניח את כליהם, מותר להם להקיפו במחיצה גרועה. ולעומת זאת אם הם צריכים רק שלש בתי סאה, אסור להם להקיף אפילו שש סאין (עי' משנ"ב ס"ק ח'). ולכן אם בכל השכונה אין בית סאתים פנוי, מספיק שיש שלשה אנשים. ואם יש בית סאתיים פנוי, לא יעזור אפילו שיהיו אלף אנשים. **ב.** דעת החזו"א (שם) שהקולא שמותר להקיף כל צרכן, נאמר רק בשיירא הנמצאת בדרך, משא"כ במקום ישוב [שאפשר להשיג מחיצות טובות], לא הקלו להקיף במחיצות גרועות אלא עד שטח של בית סאתיים. וסברא זו מוזכרת בגמ', אבל כבר העירו שבריטב"א בסוגיא שם (עירובין דף טז) כתב להדיא שדין שיירא נאמר גם בישוב (ועי' במשנ"ב ס"ק א').

ולכן הדינים העולים, שבאופן שהשכונה צפופה ואין בית סאתיים פנוי, לדעת הריטב"א מותר להקיף במחיצה גרועה, ולדעת החזו"א אסור [כיון שבסה"כ ההיקף

כולל יותר מבית סאתיים]. ואם יש בהיקף של השכונה בית סאתיים פנוי, למרות שאינו בגדר קרפף, כי לפעמים עוברים בו, אלא שלא משתמשים בו תדיר [ולכאו' צריך שישתמשו באותה שבת], לכו"ע אסור להקיף במחיצה גרועה, אפילו שיש בשכונה אלף אנשים. בשכונה הנזכרת יתכן מאוד שיש בתוך היקף העירוב שטח פנוי יותר מבית סאתיים, ולכן מצד הדין הזה, אין להם צירוף להקל.

ולמעשה אמר המשיב במוקד שימתין עד אחרי שבת, עד שהדבר יבדק ויתברר. ובשבוע זה הגיע הבודק של מוקד העירוב, ועבר עם האחראי על כל המקומות שהיו גדרות שתי בלא ערב, ובכל המקומות נמצא שיש עומד מרובה, או גוד אסיק מהצד החיצוני, ולכן אין פקפוק בעירוב, והוא כשר גם לפי דברי החזו"א.

צורת הפתח בנויה שניכר שהמשקוף מן הצד של העמודים

שאלה נוספת שהגיעה למוקד העירוב כבר ביום חמישי בערב, בעקבות מה שנכתב בגליון, שהורה מרן הגר"נ קרליץ שליט"א ה' ישלח דברו וירפאהו, בצורת הפתח מברזל, שחיברו את הברזל מן הצד של העמודים, הרי זה נחשב צורת הפתח מן הצד והיא פסולה, למרות שיש הלחמה שמחברת אותם באותו חומר ברזל, אי אפשר לומר כאילו הברזל העליון מגיע מעל העמוד, כיון שניכר במראה העין שהוא נמצא מן הצד. אחד הקוראים שראה את הדברים, שם לב שהמשקופים בפתחים שיש לו בבית ג"כ עשויים בצורה כזאת, וא"כ הוא התקשר ושאל האם הם לא חייבים במזוזה [בברכה]. והוסיף השואל שכל המשקופים בנויים בצורה כזו, וכיון שהטעם של צורת הפתח מן הצד היא משום שאין דרך הפתחים כן, כמו שכתב המשנ"ב (סי' שס"ב ס"ק ס"ד) א"כ כיון שזה צורת המשקופים בזמנינו, אין בזה פסול של מן הצד.

משקוף בבית שמחובר מן הצד

והנה צורת המשקופים בדרך כלל היא לא מן הצד, אלא באופן שיש שיניים בעמוד ובמשקוף, ואחד יושב בתוך השני, ובצורה כזו חלק מהמשקוף יושב ממש מעל גביו של העמוד, וזה צוה"פ כשרה וחייבת במזוזה. [ואינו שייך לדברי המשנ"ב (שם) שאם הקנה העליון תחוב בחקיקה שבעמודים, מצדד הפמ"ג להחמיר. משום שהמשנ"ב והפמ"ג מדברים כשהעמודים עודפים וממשיכים למעלה מהקנה העליון. וכן אינו תלוי בחידושו של הט"ז, שכתב המשנ"ב שם שהאחרונים חולקים עליו. משום שהט"ז חידש אפילו כשהמשקוף לא עולה בכלל על העמודים, אלא מסתיים בשוה לגובה העמודים, משא"כ במשקופים הרגילים יש שיניים שהם מעל גבי העמודים ממש]. ועכ"פ גם אם היום דרך המשקופים בצורה של מן הצד, דין הגמ' והשו"ע לא ישתנה.

ועוד יש להוסיף, שמקור הסברא שאם חיבר את הקנה העליון מן הצד באותו חומר, יכול להחשב כאילו המשקוף על גביו, הוא מדברי החזו"א (סי' ע"א סק"ח) שכתב, שאם נעשה מאבנים וטיט כשר, דלא מינכר אם הקנה על גבן או ביניהם. וכן אם כולו מאיברים [חתיכות], שלא ניכר אם הוא מהעמוד או מהמשקוף. אבל אם חיבר במסמרים שניכר המשך העמודים, לא נחשב על גביהן. ולכן זה דוקא בדומה ליציקת בטון שנעשה אחד ממש, ואפשר לומר שזה כמו דבר ארוך שכופפו אותו, דנחשבת הזווית גם כחלק מן המשקוף, והוא מעל גביו של העמוד. ולכן הורה מרן הגרנ"ק שליט"א שאם ניכר החיבור נחשב מן הצד כמבואר בחזו"א. ושאל אחד הת"ח את מרן מה יהיה הדין אם יצבעו את המשקוף ולא יהיה ניכר צורת החיבור, ואמר מרן שאז יהיה כשר, [כיון שבאמת הוא חומר אחד ומחובר כאחד]. ולפ"ז ברוב המשקופים שבבתים שהם צבועים בצבע שמן, לא ניכר צורת החיבור, ולכן גם אם באמת המשקוף לא מעל העמודים, הרי זה כשר.

חשיבות לימוד המושגים של דיני תחום שבת

בעניני התחומין כתבנו לאחרונה (גליון 118) על הצורך להכניס את המושגים הבסיסיים גם לנשים וילדים, שידעו מהו תחום שבת, מרחק לא גדול, [קילומטר אחד, שהולכים בזמנינו ב15-10 דקות], ואסור להתרחק שיעור כזה מקצה הבתים של העיר או המושב.

בשבוע זה התקיימו שיעורים בנושא התחומין, בבית שמש ובירושלים, על מנת לבאר איך הדינים מצויים מאוד למעשה, גם בערים הגדולות כשהולכים לשכונות מנותקות מהעיר [ולא רוצים לסמוך על ההיקף של העירוב הכללי, שיש בו הרבה קולות ובעיות], ובפרט כשנוסעים לישובים, שיש ישובים סמוכים וקל ללכת אליהם, ובכל זאת יש בהם איסור יציאה מחוץ לתחום.

שני דינים בתחומין שאינם ידועים

בשיעורים ניתן דגש על שני דברים שאנשים טועים בהם, וההבנה הפשוטה בלי ללמוד את ההלכות, אינה חושבת כך, ולכן המכשול בהם מצוי מאוד. **א.** אנשים סבורים שטיול של חצי שעה או שלושת רבעי שעה מסביב לישוב אין בו חשש של תחום שבת, זה בסה"כ טיול קצר, ולא מאמץ מיוחד. אבל האמת היא ששיעור התחום הוא קטן מאוד, ביחס למרחקי ההליכה הרגילים בזמנינו, [960 מטר לשיעור הגר"ח נאה, 1152 מטר לשיעור חזו"א] בסה"כ 15 דקות בהליכה רגילה, כ-10 דקות בהליכה מהירה. וא"כ בחצי שעה אפשר ללכת כפול משיעור התחום.

ב. גם במקומות שהמרחק בין הישוב שנמצא בו לישוב ב', הוא מועט מאוד, בכל זאת התחום יכול להסתיים באמצע הישוב הסמוך. מכיון שכאשר יש הפסק של יותר מקמ"א אמה, שהם בסה"כ 68 מטר לשיעור הגרח"נ, 81 מטר לשיעור חזו"א, כגודל מתחם של שלשה בנינים רגילים, מתחילים למנות 2000 אמה. ונפסק בשו"ע (סי' ת"ח ס"א) שמי שהאלפיים אמה שלו מסתיימות באמצע עיר או ישוב, אסור לו ללכת לשאר העיר, אלא רק במקומות שבתוך האלפיים. אנשים אומרים שכל העיר כד' אמות, ולכן סבורים שמותר ללכת בכל העיר הסמוכה, אבל הדין הזה שכל העיר כד' אמות, נאמר רק כשכל העיר בתוך האלפיים [או בעיר ששבת בתוכה, ולא כשהתחום אינו מגיע לסוף הישוב], לכן בישובים בזמנינו, רובם ארוכים יותר משיעור התחום, ולכן גם באופן שהמרחק בין הישובים קטן, יש לפחות חלק מהישוב שאסור ללכת לשם, וההליכה לקצה הישוב הסמוך, היא יציאה מחוץ לתחום.

שאלה על התחום מיהודי מתחזק

והנה יש לציין שלאחרונה יש הרבה יותר מודעות בציבור לכל נושאי העירובין. ומגיעות למוקד העירוב שאלות אף מאנשים רחוקים. אחת השאלות שהגיעו למוקד בחודש האחרון שאלה ששאל אחד הפעילים של לב לאחים, שעוסק בקירוב נפשות ישראל. יהודי שהיה נוסע בשבת לראות את בנו משחק בכדור רח"ל, החל להתחזק וכבר אינו נוסע בשבת, אבל עדיין הולך ברגל אל מקום המשחק, ובעז"ה יוסיף ויתעלה בקיום המצוות. כעת שאל אותו יהודי האם אין בזה איסור תחום שבת. האברך שמח על הרצון המתקדם בשמירת השבת, ונסע איתו לראות את המרחק, והתקשר למוקד העירוב לשאול, שבמד המרחק שברכב הופיע שמקצה הבתים עד המגרש יש 1800 מטר, שהוא יותר מהתחום.

והנה הכביש הוא מתפתל, ומדידת התחום היא בקו ישר, וגם בתוספת ריבוע העיר, לכן המרחק במדידה של הלכות התחום, הוא פחות מהמדידה שהוא מדד. אולם לאחר בדיקה עדיין היה 1300 מטר, שיעור שצריך עירוב תחומין. המשיב במוקד עשה חישוב הלכתי, שאותו יהודי הולך דרך זו ביום שבת ולא בלילה, ובאופן זה יש לו דין עיר שלן בה על כל הישוב, ולכן הוא אמר לו שיניח את העירוב באיזה מקום בדרך, לאחר כ-400 מטר מקצה הישוב, ויהיה מותר ללכת ולחזור. הוסיף השואל ושאל מה הוא יניח לעירוב שיהיה כשר גם לזמן ארוך. ועד מתי הוא יכול לסמוך שהעירוב שיניח ישאר קיים, הן מצד שלא יתקלקל, והן מצד שאולי לקחו אותו.

עירוב בבקבוק שמן שראשו מציין מהאדמה

המשיב חשב, ובס"ד הבריק רעיון מקורי. המאכל שהכי פחות מתקלקל ושיעורו לעירוב קטן יחסית, הוא רביעית שמן. [משא"כ תבלין, יש בו מחלוקת הפוסקים במשנ"ב סי' שפ"ו ס"ק ל']. ולכן יקח כוס שמן בתוך בקבוק, ויטמון אותו באדמה בשולי הדרך. עי"ז ירוויח את שני הדברים. **א.** שמן הוא דבר שמחזיק הרבה זמן, **ב.** הוא גם ישאר במקום זמן רב, בגלל שהוא טמון באדמה ואף אדם לא ידע על קיומו.

אך מיד הוא הוסיף שאם יכסה את הבקבוק באדמה, הוא לא יכול להיות עירוב, מפני שיש דין בשו"ע (סי' ת"ט סעיף ב' ג' ובמשנ"ב) שצריך שיהיה מותר לקחת מהמאכל בשבת [כל זמן בין השמשות], והרי יש איסור לחפור בקרקע בשבת, וא"כ אסור לו לקחת מהשמן, והעירוב אינו יכול לחול. אך גם לזה הוא מצא פתרון, שלא יכסה את כל הבקבוק באדמה, אלא ישאיר מעט מלמעלה, שראש הבקבוק יציץ ולא יהיה מכוסה, וכשראשו מציין מותר לשלוף אותו [והאדמה מיטלטלת מן הצד]. ובזה יש פתרון גם לחשש שמא מישהו יקח את העירוב, כי בצורה כזו גם יוכל להבחין מידי פעם בהליכתו, שהבקבוק עדיין קיים.

המשך רישום מקומות נופש מוקפים כדין

בעקבות ההודעה בגליון הקודם על פתיחת רישום של מקומות נופש בישובים לקבוצות, במתחמים מוקפים גדר כדין, שאפשר לטלטל בתוכם, ולא להסתמך על העירוב של הישוב שהוא עשוי בצורה מקילה או בעייתית, נתקבלו פניות במוקד העירוב, משני הצדדים, מצד אחד מאנשים שהיו במקומות מסוימים ובדקו שהם מוקפים בשלימות, ויותר מכך מהצד השני, מקבוצות שמעוניינות לדעת על מקומות המוקפים כדין, שאפשר לשכור אותם ללא חשש.

לכן אנו פונים ומבקשים, מכל מי שיכול למסור מידע בנושא זה, על מקומות שנבדקו כבר, ויודע שהם טובים או שאינם טובים, וכן מי שיכול לעזור בסידור המידע בצורה שתהיה נוחה לשימוש הציבור, שיפנה בדחיפות למוקד העירוב, על מנת לסייע לציבור המבקש לקיים שמירת שבת כהלכה.

בשורה משמחת

בס"ד הודפסה מהדורה מעודכנת של מפת העירובים השכונתיים בבני ברק, הכוללת 30 עירובין נפרדים, שנבדקים ומוחזקים כשרים בשלש דרגות כשרות, עם מספרי הטלפונים של האחראים.

המפה מחולקת לתורמים 50 ש"ח למוקד העירוב.

ניתן להשיג ברחי אור החיים 23 קומה ב'

תיקוני עירובין

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון שאלות הלכתיות
המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 121
שבט תשע"ז

חידוש הפעילות להכשרת עירובים בישובים

בס"ד פעילות מוקד העירוב מתחדשת ומשתקמת ומתרחבת בשבועות אלו, לאחר משבר קשה שאירע בחודשיים האחרונים. ומתוך הודאה לקב"ה, אנו מתפללים ומבקשים מה' יתברך שמו, עד הנה עזרונו רחמיך ולא עזבונו חסדיך, ואל תטשנו ה' אלוקינו לנצח. יתן ה' שתשרה ברכה והצלחה בכל מעשי ידינו, ונזכה להמשיך ביתר שאת לזכות את הרבים בלימוד ההלכות ובקיומם, ולסייע בעשיית העירובים, ולא יארע שום צער ושום נזק, בכל אופן שהוא.

הוצאת הגליונות ומסירת השיעורים המשיכו בחסדיו ית"ש גם בשבועות אלו, אבל יש עוד הרבה דברים שנותרו מאחורי הקלעים, ממתינים למי שיבוא ויעשה אותם.

בשבוע זה התחילו העובדים לעסוק בהכשרת עירוב בישוב ליד קוממיות, כדי שיוכל להיות ברמת הכשרות הנצרכת למשפחות האברכים. בישוב זה יש בסיס טוב לעירוב מהודר, האחראי מסור מאוד ועוסק גם בלימוד ההלכות, ובעיון בגליונות "תיקוני עירובין", ושואל את השאלות המתעוררות לו בעירוב. ההיקף בנוי ברובו על גדר, ואין חשש רה"ר בתוך הישוב. בתחילה היה בתוך העירוב גם כביש ראשי הסמוך לישוב, ובס"ד ע"פ בקשת מוקד העירוב הפרידו את העירוב של הישוב מהכביש ההוא.

דבר אחד נשאר באותו עירוב, שיש בתוך ההיקף מקום גדול [פי שלש מבית סאתיים] ללא שימוש, ועם הזמן עלו בו קוצים רבים וגבוהים, עד כדי שגם אדם שירצה לעבור בו לקצר דרכו, ימנע מלהיכנס בשטח זה ויעשה עיקוף. במצב כזה הורה מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, שהשטח נהפך לקרפף שאינו מוקף לדירה, כמ"ש השו"ע (סי' שנ"ח ס"י) בדין מים שהציפו חצר, ואסור לטלטל בשטח זה כדין כרמלית, וממילא נאסר לטלטל בכל הרחובות שבהיקף העירוב, כיון שהם פתוחים ופרוצים אל המקום האסור. הפתרון להכשיר את העירוב, הוא ע"י הפרדה בין הישוב לבין הקרפף במחיצות, או בצורות הפתח שדינן כמחיצה, ואז בקרפף ישאר האיסור לטלטל, ובשאר הישוב יהיה מותר לכתחילה. והנה זמן רב שמוקד העירוב פועל יחד עם האחראי, להשיג תקציב כלשהו לתיקון הדבר, ולאחר מאמץ השיג האחראי מעט מהתקציב, ולא היה שייך יותר. לכן מוקד העירוב נטל את התפקיד להשיג את התקציב, ובשבוע זה כבר העמידו שם ארבעה עמודים חדשים. ובעז"ה בסיום העבודות תבוא הודעה על כשרות המקום.

הקמת עמודים לחיצון בין הקרפף לישוב

מי שבידו לסייע בהשלמת התיקון שעלותו עוד 1600 ש"ח, שיפנה בהקדם לטל' של המוקד המופיע בראש הגליון, וזכות הרבים תהיה לזכותו.

התקנה שקטה של עירוב שכונתי באיזור חילוני

בשבוע האחרון הגיע אברך שעשה עירוב שכונתי קטן באזור מסוים בעיר שאינה חרדית, כדי שלא יסמוך על ההיקף הכללי של העיר, וביקש שנעזור לו לשנות את העירוב. לפני יותר משנה הוא הזמין את מוקד העירוב שיתכנן את בניית העירוב, ואח"כ העובדים של המוקד התקינו את העירוב, ובס"ד הוא עומד על מכונו. החששות להתנגדות השכנים נמוגו, אחרי שההתקנה נעשתה בשקט, והתושבים לא שמים לב כלל, שיש כאן חוטים חדשים ועמודים שאינם תמורים. ויש לציין לתועלת העוסקים, שזה חלק חשוב בהתקנת עירובים במקומות כאלו, כי עיקר הבעיה היא רק כשרואים בשעת ההתקנה, אבל אם ההתקנה היא בשקט בשעות הבוקר [כאשר הם בעבודה], חוסכים הרבה התנגדויות, א. משום שאנשים לא שמים לב כשהדבר כבר עשוי. ב. גם מי ששם לב לא ממהר להתלונן. ג. אין כ"כ דרך שיקבלו את התלונה ואין למי לפנות. [כמובן שצריך לפני העבודה ליטול אישור כלשהו מחבר בעיריה]. אמנם צריך שלא לעשות דברים בולטים במיוחד, וזה צריך ג"כ מומחיות ונסיון כיצד לעשות עירוב כשר וגם מוסתר.

לפעמים עדיף לתקן שוב מלשנות את גבול העירוב

והנה כשהגיע הבודק למקום, סיפר האברך שיש לו בעיה עם צורת פתח אחת, שבסמוך לה נמצא אתר בניה [שמרחיבים את הבנין], והמנופים קורעים את החוט מידי פעם. הוא פנה לקבלן בצורה יפה, והקבלן מאוד מתחשב בו, ואומר לעובדים לקשור לו את החוט, אבל הוא אומר שאינו יכול להשגיח לגמרי, מפני שבהרבה מקרים אינו נמצא בזמן שהמנוף מגיע. האברך הציע להרחיב את העירוב, כדי שהצוה"פ תהיה במקום אחר. אבל לאחר בדיקה יסודית אמר לו הבודק, שאם יזיז את הגבול יצטרך כמה וכמה דברים נוספים, להוסיף לחיים וגדרות, שקשה לעשותם בתנאים אלו. ועדיף לטפל במתכונת הקיימת, בקשירת החוט בזמנים שהוא נקרע, במקום להיכנס לחצרות ולתקן את הגדרות בצורות שונות.

גם זה דבר שיש ללמוד מהנסיון, שלפעמים צריכים לעקוב ולתקן בסבלנות פעם אחר פעם, עד שיסתיים הדבר הגורם את הקלקול, במקום לשנות ולהעביר את הגבול למקום אחר. למרות שהמאמץ הוא קשה מאוד. אלא שבעירוב גדול שנוסף לכך גם שאר התיקונים השגרתיים, יש לחשוש שהאחראי לא יוכל לעמוד בגודל המלאכה, ולכן צריך לשקול את הדברים לפי המקום ולפי הענין. ועלינו לדעת את ההתמודדות הקשה שיש לעוסקים המסורים הטורחים גם בשבילנו, ולהשתדל לסייע להם בהשתתפות קבועה, כדי שיוכלו להמשיך בעבודה הקדושה.

לחי מגדר פח איסקוריט של אתר בניה

באותו מקום האברך קשר את החוט לעמוד כלשהו בתוך אתר הבניה, עמוד מאולתר מקרשים שהפועלים חיברו עבורו, והחוט עבר סמוך לשער האתר, מעל חתיכת גדר צרה, שהרוחב שלה כ-40 ס"מ. שאל האברך האם הוא יכול לכוון שהגדר עצמה תהיה לחי, שהרי אינה רחבה מאוד, אלא היא כרוחב לחי רגיל, ויש בה גובה י' טפחים. א"כ הוא יחסוך לחפש פתרונות מקרשים.

אבל יש חסרון הלכתי בגדר כזו, שהאברך עצמו ציין שמקריאת הגליונות הוא הרגיש כבר שיש כאן שאלה, מצד דין פתחי שימאי. משום שהגדר אינה ישרה, אלא היא עם בליטות של 4 ס"מ כל 20 ס"מ, [כפי שיש בגדרות הלבנות של אתרי הבניה], והרי זה דומה לקיר שיש בו אבן נכנסת ואבן יוצאת, שהמשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק קי"ג) הביא מחלוקת בזה, והתקבל להקפיד שלא יהיה פתחי שימאי, וכמו שכתב המשנ"ב (בשעה"צ ס"ק י"ט) שלפ"ז עין שיש בו חיפופין [בליטות], אינו מועיל. ומשמע שאפילו כאשר העין מיוצר באופן זה, ג"כ יש בו דין פתחי שימאי. וידוע שהחזו"א היה דואג לשפות את העמודים של העירוב, שלא יהיה בהם בליטות [למרות שבספרו לא פסל אותם]. וא"כ אף בגדר זו יש לכאורה פסול של פתחי שימאי. העברנו את השאלה לאחד מרבני העירוב, והוא התחבט ואמר שאי אפשר לומר שזה פסול כמו אבן יוצאת, אבל נכון לא להשתמש בצורה כזו. ולכן יש להוסיף עליה קרש. וכן עשה האברך מעצמו, כאשר גילה את הבעיה.

לחי מגדר של אתר בניה עם בליטות

העירוב הוא יחידה אחת, וכל פינה משפיעה על הכל

במסגרת בדיקת העירובים, הוזמן הבודק לאחת הערים בצפון, והאחראי המקומי לקח אותו לסיבוב בעירוב. עם תחילת הסיבוב אמר לו האחראי, שבעירוב של העיר הזו, יש מקומות שכשרים למהדרין, ויש מקומות שהם בדיעבד או רק לפי חלק מהשיטות, לפי מה שהיו האילוצים בשטח. לדוגמא הוא לקח אותו למקום מסוים שיש שם גדר רשת פשוט, באורך כמאתיים מטרים, ורוב הגדר נמוכה, שאין בה שיעור י' טפחים לשיעור הגדול (שיעור חזו"א), אלא רק לפי השיעור הקטן של הגר"ח נאה. לעומת זאת בצד אחר של ההיקף היתה גדר גבוהה וחזקה, ולכן הוא אמר ששם זה עירוב מהדרין.

והנה חשוב להדגיש ולהסביר, שאין כזה דבר חצי עירוב מהדרין וחצי לא מהדרין, כי ברגע שיש מקום אחד בעיר שהגדר לא למהדרין, ממילא כל העירוב בכל העיר אינו למהדרין. העירוב הוא יחידה אחת, הוא צריך ליצור טבעת שלימה של מחיצות סביב לעיר או לשכונה, ואם יש חסרון בפינה אחת, כבר אין טבעת שלימה, ולפי השיטות הפוסלות את הגדר שבפינה, כל העירוב פסול. אמנם יש מקומות, בעיקר בעירובים פנימיים שכונתיים, שמפרידים כל אזור בהיקף נפרד, כדי שאם יש פקפוק באזור מסוים, הוא לא יקלקל לשאר האזורים. אבל בעירוב שכולו היקף אחד, כמו שהיה בעיר הזו, הרי שאם קטע אחד אינו מהודר, כל העירוב אינו מהודר.

הענין הזה הוא אחד הדברים הקשים ביותר במערכת כשרות העירובים. כי בכל כשרות יש אלפי פריטים, וגם אם כמה נפסלו, הכישלון הוא במיעוט. ואם ייצור מסוים אינו מהודר, הבעיה היא רק לאותם פריטים שמיוצרים באותו קו יצור, משא"כ לפני כן ואחרי יהיה מהודר. אבל בעירוב כל פרט פוגם בהכל. אם ח"ו היה פירצה אחת בפינה של העיר, כל העיר נאסרת בבת אחת! ולא מדובר בפירצה גדולה כ"כ, אלא בסה"כ באורך 5.6 מטר שאין גדר, או צורת הפתח, כבר העירוב פסול לכל השיטות (שו"ע סי' שס"ב ס"י). ואם הפירצה בצורת של פינה, אפילו 40 ס"מ פוסל את כל העירוב (שו"ע סי' שס"א ס"ב).

לכן האחריות של בודקי העירובים כ"כ גדולה וקשה, שהם צריכים להיות עירניים לכל זוית קטנה, גם בקצה העיר, במקום שאין גישה, הם צריכים לכתת רגלם לראות שלא אירע שם תקלה, מעץ שקרס או ע"י תושב שהרחיב ובנה.

גדרות שאינן מפוקחות כהלכה, פסלו את העירוב

בהמשך הבדיקה, כאשר הם הגיעו למקום של הגדר הנמוכה, עקב הבודק בעירנות גבוהה, כדי לראות שלפחות יש בגדר י' טפחים לשיעור הקטן, אך הנה קרוב לסוף הגדר, לפני החיבור לצורת הפתח הממשיכה את ההיקף, הצטברה כמות גדולה של חול סביב לגדר, והיא ירדה לגובה של 60 ס"מ בלבד, באורך של קרוב לעשרה מטרים. גדר נמוכה כזו, הרי זה כמו שאין גדר כלל, משום שאין בה י' טפחים לפי כל השיטות, ומחיצה פחות מי' טפחים, אינה מחיצה. וכיון שהבעיה הזו נמשכת על יותר מי' אמות [4.80 / 5.60], הרי זה פוסל את כל העירוב. הבודק שהגיע היה מזועזע לגלות שכל העיר מטלטלת בלי עירוב, אך הוא הבחין שהאחראי לא מבין את חומרת הענין.

חול שהצטבר סביב לגדר ואין בה י טפחים

בסמוך לאותו מקום, היתה בעיה שגם מי שאינו יודע את ההלכות, אינו יכול להתעלם ממנה. ליד תחנת אוטובוס שעמדה שם, הגדר היתה פרוצה לגמרי באורך 15 מטר. כל הרשת אינה קיימת, שכפי הנראה האנשים שממתינים בתחנה, התעסקו בה מתוך שיעמום, ובמשך הזמן היא נהרסה, ורק העמודים והמסגרת נשארו. בהתבוננות קלה היו ניכרים שיירי חוטים שקשרו שם לפני זמן רב, על מנת לתקן את הפירצה (ע"י לבוד). אבל לא היה אפילו חוט אחד שלם.

גדר שנהרסה ותיקנו בחוטים שגם הם נקרעו

הדברים האלו מצערים מאוד את הבודקים, שמגלים מקומות שהאחראי משקיע ומתמסר, ואינו יודע לשים לב לפרטים, כלומר אינו יודע שכל פרט מעכב, ומחמת זה משאיר פינות הפוסלות את כל ההשקעה, ורח"ל מותירים מאות ואלפי אנשים תחת חילול שבת בשוגג. מוקד העירוב פועל בס"ד הרבה בתחום זה, לשלוח שליחים שיבדקו וידריכו את העוסקים במצוה, לעשות את העירובים כהלכה. כמובן שבהרבה מקומות אי אפשר להגיע לרמת הכשרות השכונתית המהודרת, ומ"מ מדובר למנוע אפילו דברים הפוסלים ממש.

עשיית עירוב תחומין רק לדבר מצוה

בגליון הקודם הובא מעשה ביהודי מתחזק, שעדיין מבקש ללכת לראות במקום שמשחקים בשבת רח"ל, אבל הוא שאל האם אין לו איסור יציאה מחוץ לתחום. והבאנו בגליון כיצד המשיב חישב את שיעור התחום, וכיצד הוא מצא פתרון מעניין לעשות עירוב תחומין בדרך, באופן שהוא יחזיק זמן רב, גם מבחינת עמידות המאכל וגם שלא יקחו אותו אחרים. ובנוסף הוא שם לב לדין שצריך שיהיה מותר לקחת ממנו בשבת. הסיפור הזה הובא כדי ללמד את הלכות תחומין, ע"י שאלה מעשית שעלתה לדיון בשבועות אלו, ולא ח"ו לדון על הליכה למקומות כאלו בשבת, שאין צד לשומרי מצוות לראות בדברים אלו, ואין צורך לדון אם זריקת הכדור הוא חילול שבת. אבל היו קוראים שהעירו שיש באיסור ללכת למקומות אלו נפק"מ להלכות עשיית עירוב תחומין.

דהנה השו"ע (סי' תט"ו ס"א) פוסק שאין מערבים עירוב תחומין אלא לדבר מצוה, כגון לבית האבל או לבית המשתה, ואם עירב לדבר הרשות הרי זה עירוב. וכתב המשנ"ב שיש דברים שהם להיפך ממצוה ואסור לערב עבורם, כגון נישואי בת ת"ח או כהן, לחתן עם הארץ, שאינן נישואין של מצוה ואין עושים עירוב תחומין ללכת לשם. והוסיף המשנ"ב שהיום אין לנו עמי הארץ, אבל אנשים שמזלזלים במצוות, הם גרועים מעמי הארץ, דמצוה להתרחק מהם שמא ילמוד ממעשיהם, וכל שכן שלא להתקרב ולשמוח בשמחתן. (ע"ש בשעה"צ סק"ו). לפ"ז ברור שאין להתיר לעשות עירוב תחומין על מנת ללכת למקום המשחק ההוא. וגם בהלכות שבת כותב המשנ"ב (סי' ש"ז ס"ק נ"ט) שאסור ללכת לטרטיאות וקרקסאות, שהם מיני שחוק ושאר מיני תחבולות.

אלא שבאמת ההוראה הנ"ל ניתנה כמבואר שם לאדם שבקושי מתחיל לשמור שבת, וההוראות בענינים אלו מסובכות וקשות מאוד, והדברים מסורים לפעילים המסורים, ע"פ הנחיית הרבנים, לבחון אם עדיין אינו במצב שיאמרו לו להימנע לגמרי מללכת לשם, וע"י עשיית עירוב תחומין [שהוא מועיל בדיעבד גם לדבר הרשות], יש לקוות שהוא ימשיך להתקדם יותר, ולא לנעול דלת בפניו. ואין כאן המקום להאריך בזה. ובודאי שאין בזה הוראה לעשות עירוב תחומין שלא במקום מצוה, ולא הבאנו את הדברים בגליון אלא בשביל ללמוד ולחדד את ידיעת הדינים, ובזכות הערות של הקוראים הוספנו לחדד גם את ההלכה, שאין מערבים אלא לדבר מצוה.

ומ"מ יש לעיין במי שהוא במצב שאם לא יעשה עירוב תחומין, הוא ילך באיסור רח"ל, אלא שהוא רוצה דרך היתר. האם עשיית עירוב להצילו מאיסור, נחשב עירוב לדבר מצוה, או נשאר כדבר עבירה. ויותר נראה שאינו נחשב לדבר מצוה, משום שהגדר בתקנת חז"ל הוא שההליכה תהיה למצוה, ולא מספיק שהעירוב ימנע עבירה בדבר שההליכה היא לדבר עבירה או לדבר הרשות.

הנחת עירוב תחומין בקוממיות לצורך טיול בשבת

ביום שישי האחרון התקשר אברך למוקד העירוב, ואמר שהוא נמצא בישוב חזון יחזקאל, וידוע שהתחום של מי שנמצא בחזון יחזקאל מסתיים באמצע ישוב קוממיות, ואינו יכול להגיע אפילו לבית הכנסת שבמרכז ישוב קוממיות. ואם עושה עירוב תחומין בקוממיות, מותר לו ללכת לכל קוממיות, וכן לחזור ולהסתובב בכל חזון יחזקאל, מפני שחזון יחזקאל הוא ישוב קטן יחסית, וכולו נכנס בתחום של קוממיות, משא"כ ישוב קוממיות הוא ארוך, ורק תחילתו בתוך התחום של חזון יחזקאל. [מקרה זה הוא אחד מעשרות הדוגמאות של דין שאינו ידוע, שיתכן שאנשי עיר א' מותרים ללכת לכל עיר ב', ואילו אנשי עיר ב' אסורים ללכת לכל עיר א', אלא רק למעט ממנה].

הפתרון להתיר לאנשי חזון יחזקאל, הוא ע"י הנחת עירוב תחומין בתוך קוממיות, ואז יש להם דין כמו אנשי קוממיות, ומותרים ללכת לכל קוממיות ולכל האלפיים אמה שמסביב לקוממיות, שהם כוללים בתוכם גם את דירת האירוח בחזון יחזקאל, ואת כל חזון יחזקאל.

האברך השואל רצה ללכת בשבת לטייל בקוממיות בין שאר המקומות, והסתפק האם הנחת עירוב תחומין במקרה כזה נחשב לדבר מצוה, או לא. והנה הרמ"א (סי' תט"ו ס"א) כותב שבכלל ההיתר לערב לדבר מצוה, מותר גם בשביל לטייל בשבת בפרדס שיש בו שמחה, וזה נקרא דבר מצוה, משום עונג שבת. ולכאורה לפ"ז גם כאן ייחשב לדבר מצוה, כי הרי מדובר בטיול להנאה. אבל הספק הוא כיון שבמקרה זה אין לו שמחה מיוחדת בסיבוב בקוממיות, ואותו טיול והנאה הוא יכול לעשות גם בחזון יחזקאל או בקצה תחילת קוממיות והדרך שבינתיים, שהם בתוך התחום, וא"כ יתכן שבמקרה כזה אינו דומה לדבר הרמ"א שדיבר על טיול בפרדס שנמצא מחוץ לתחום, ואין לו פרדס קרוב שיכול לטייל בו בתוך התחום במידה שווה.

נידון זה נשאיר לקוראים המעיינים לדון בו, מהו הגדר של צורך מצוה, המתיר לעשות עירוב תחומין. ואיזה דוגמאות מצויות שאדם רוצה לעשות עירוב תחומין ואין בו צורך מצוה. נשמח לשמוע את דברים המעיינים, ובלבד עם מקורות מהפוסקים.

ניתן לתרום בכל רחבי הארץ
במכשירים של "נדרים פלוס"
וכן במערכת הטלפונית 03-7630585 שלוחה 323
או במכשירים של "קהילות", וכן בטל: 073-2757-008
עבור: "מוקד העירוב" בני ברק

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי
קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים
ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון מס' 122
שבט תשע"ז

דיני הטלטול והתחום של שבת, שניתנו במדבר קודם למתן תורה

בשבועות אלו אנו קוראים בתורה בפרשיות בשלח-יתרו, על שמירת השבת הקדושה, שנזכרה בתורה ל"ב פעמים, ונצטוינו עליה עוד לפני מתן תורה, כאשר ה' הקדים ונתן לנו כמה מצוות בזמן שעם ישראל היו ב'מרה', הוזהרנו על שמירת השבת. מתנה טובה יש לו לקב"ה בבית גנזיו, ושבת שמה. וכשעמד לתת אותה לישראל, אמר ה' למשה רבינו, לך והודיעם שהיא מתנה טובה. "מעין עולם הבא – יום שבת מנוחה".

בשבת נצטוינו על ל"ט מלאכות האסורות, וכולן אינו מפורשות בתורה, אלא נלמדו ממלאכת המשכן, מתוך המלאכות שהיו נצרכות לעשיית המשכן, למדו חכמינו ז"ל מה הן המלאכות האסורות בשבת. מלאכות בודדות יצאו מן הכלל, ונזכרו במפורש, המלאכה הראשונה שנזכרה מפורש בתורה, זו היא מלאכת הוצאה.

עם ישראל נמצאים במדבר, חודש אחרי היציאה ממצרים, וה' מוריד להם לחם מן השמים, כל יום יורד לאותו יום, ואסור להשאיר בשביל המחר. כדי שלא יבטחו בעצמם, וכל יום יתפללו מחדש (גמ' יומא דף ע"ו.), כל יום יראו נס ויאמינו. אבל יום אחד בשבוע לא ירד. "ששת ימים תלקטוהו, וביום השביעי שבת לא יהיה בו", "היום לא תמצאוהו בשדה" (שמות טז, כה כו). ליום הזה תשמרו מאתמול, הענין של הנס המתחדש שתהיה תפילה מעומק הלב, נדחה ביום הזה, מפני קדושת השבת, כי בשבת לא אוספים מן השדה, משום שיש בו איסור הוצאה, להוציא את הכלים, ולהביא את המן (ספורנו טז, כה, חזקוני טז, כז).

וכן איסור יציאה מחוץ לתחום נזכר בפרשה זו. ה' אומר למשה רבינו בפרשה זו "ראו כי ה' נתן לכם השבת, על כן הוא נותן לכם ביום השישי לחם יומיים, שבו איש תחתיו, אל יצא איש ממקומו ביום השביעי". לכאורה פשוטו של מקרא שלא ילכו לאסוף מן בכליהם, שיש בו איסור הוצאה מרשות לרשות, אבל רש"י הביא את דברי הגמ' (עירובין דף נא.) שסמכו חכמים על זה את איסור התחום, "שבו איש תחתיו – אלו ד' אמות של אדם. אל ייצא איש ממקומו – אלו אלפיים אמה. והרמב"ם (שבת פכ"ז ה"א) פוסק שהיוצא מחוץ לי"ב מיל לוקה, משום שהאיסור מפורש בפסוק הזה.

בפסוקים אלו אנו רואים את גודל החשיבות של שמירת שבת, ובפרט במלאכת הוצאה מרשות לרשות, ובאיסור התחומין. איננו יודעים לציין מהו הדבר המיוחד בשני אלו, אולי בהם ניכרת יותר השביתה והמנוחה, כשאדם לא יוצא למרחקים, ולא נושא חפצים לחוץ. ועכ"פ אלו הם שני הדברים שנתפרשו בתורה, עוד לפני מתן תורה.

הוצאה מלאכה גרועה, לכן העירוב גרוע

הראשונים כותבים (תוס' בשבת דף ב. ד"ה פשט) ש"הוצאה היא מלאכה גרועה", אנשים מן הסתם לא מחשיבים אותה למלאכה, בסה"כ העבירו דבר ממקום למקום. ולכן אנו רואים בזמנינו, שגם כששומעים שיש חשש איסור בטלטול, העירוב לא כ"כ טוב, הם נוטים שלא להאמין לכך. ואומרים מסברא שיש עירוב.

אילו היינו יודעים כמה מאמצים וכמה ניסים צריך כדי שיהיה עירוב כשר, כמה מקומות אומרים שיש עירוב כשר ומהודר, ובבדיקה קלה מתברר שהעירוב פסול מעיקרא, או שתיקנו אותו בצורה לא טובה, וכמה חודשים או שנים שאין לו דין עירוב כלל, היינו נחרדים ומזדעזעים, לא היינו שותקים. לא סתם קוראים סיפור על ישוב נוסף עם עירוב פסול ונהנים.

שני דברים מוטלים עלינו לעשות

שני דברים יאמרו אם אנחנו מבינים את מה שאנו קוראים. **א.** לא מטלטלים בכל מקום, אלא לאחר בדיקה ואחריות מוסמכת ע"י הרבנים המומחים. ומלמדים את חומרת הדבר, גם לנשים וילדים. **ב.** תורמים ומסייעים למוקד העירוב לבדוק ולסייע בהכשרת העירובים, ולמסור מידע נכון לשואלים.

כמעט בכל הישובים יש בעיות הלכתיות קשות, שאינם ראויים אפילו לטלטל ע"י ילדים. וכל זמן שלא נבדק ע"י המומחים הידועים, ולא התברר שהבודק השבועי יודע את ההלכות, הם בחזקת שאינם כשרים. כי לצערנו לעוסקים המקומיים, אין מספיק ידע הלכתי ופרקטי, לדעת כיצד להכשירם. אנשים פשוטים שרוצים לעשות טוב, אבל יותר מהרצון אין להם, הם אינם יודעים הלכות. צוות מוקד העירוב עוברים מישוב לישוב ועוברים עם הבודקים, ללמד אותם לפחות את הדברים המינימליים, שהחוט לא יהיה מן הצד, לא יהיה קשור על הגג, דברים הפוסלים ממש, וכמובן שנשאר עוד הרבה מעבר לזה, הלכות בסיסיות, שכל משגיח כשרות בעירוב חייב לדעת!

האחראי תיקן וקשר מהצד, ללא ידיעת הרב

השבוע נכנסו הצוות לישוב בדרום, לאחר שתיאמו פגישה עם רב הישוב. הרב יצא איתם למרות הגשם הסוער, כדי להראות להם את העירוב, שמוטל על אחריותו. במבט כללי הכל היה נראה יפה, עמודי עירוב תקינים, וחוטים מתוחים יחסית. אבל מאחורי אחת החצרות, מספיק מקום אחד, החוט היה קשור מן הצד. ראש העמוד נשבר, והאחראי מעצמו תיקן את החוט וקשר אותו מן הצד. הרב התקשר מיד לאחראי שיבוא למקום, ושאל אותו למה הוא קושר מהצד. והאחראי השיב, כי אין לעמוד הזה אוזן, נשבר לו הוו שהיה למעלה. האחראי לא הבין למה לא אומרים לו תודה על שהסתדר לבד.

האחראי תיקן מדעתו שלא בידיעת הרב

הרב מיד לימד אותו ואמר לו, שאם אי אפשר לקשור מלמעלה, תאמר לי שאי אפשר, ולא תתקן על דעתך. חוט אחד שנמצא מן הצד, זאת אומרת שאין עירוב לכל המושב!

הבודק של המוקד הסביר לו איך לתקן כזה דבר בצורה כשרה, לעלות בכף הטרקטור, ולהכניס לתוך חלל העמוד חתיכת עץ כרוחב העמוד, כשבראשה שני מסמרים גדולים במרכז העמוד בצורת V. בתקוה שהבעיה הזו תתוקן כהלכה, אבל מי יודע מה עוד יהיה בשבוע הבא, כאשר מדובר בחוסר בסיסי בידיעת ההלכות.

יש עירובים פסולים שגם הרב המקומי אינו מודע לכך

בשבוע שעבר נסע אחד המומחים לבדוק עירוב של עיר, שהרב היה בטוח שהעירוב כשר ללא פקפוק, ואף כתב כנגד מי שעורר לפקפק עליו. הבודק המומחה הגיע למקום, ומיד חשכו עיניו. הוא גילה מספר רב של בעיות, שאומרת שכנראה מעולם לא היה שם עירוב!

בשני מקומות החוט היה קשור ממש מן הצד בלי ספק, וכפי שהזכרנו לעיל דבר אחד כזה פוסל את כל העירוב. בנוסף היו שני מקומות שהעמוד היה מחובר באויר, יותר מג' טפחים מעל הקרקע שמתחתיו, בשני המקומות מדובר בעמוד שנמצא סמוך לתעלת מים, והעובדים שהתקינו את העירוב ניצלו את יציקת הבטון שסביב לתעלה, לחבר אליה את העמוד בצורה קלה, [במקום לחפור וליצוק בטון חדש באדמה]. משום מה היה נראה לעובד שיותר ראוי לחבר אותו בגובה, אולי כדי שהעמוד לא יעצור מעט את זרם המים שעובר שם, או כדי שהחוט יהיה יותר גבוה, והוא לא שאל אם יש בזה בעיה הלכתית, איננו יודעים אם הוא בכלל ידע מה המטרה של העמודים, ולכן עשה לפי שיקול דעתו. וחיבר את העמוד מעל ג' טפחים מהקרקע.

עמוד שחותקן גבוה ג טפחים מהקרקע

בדין דומה לזה כותב השו"ע (סי' שס"ג ס"י) שלחי שהעמידו גבוה מן הקרקע ג' טפחים, פסול. וביאר המשנ"ב (ס"ק ל"ה) שאע"פ שיש בלחי י' טפחים, אינו עדיף ממחיצה שגבוהה מן הקרקע ג' טפחים, שפסולה משום שהגדיים בוקעין תחתיה. דין זה שייך גם בעמוד של העירובים בזמנינו, שהם נועדו לשמש חלק מהמבנה של צורת הפתח, ויש לעמודים דיני מחיצה, ולכן אם העמוד גבוה ג' טפחים מהקרקע הוא פסול.

דבר כזה מורה שמאז התקנת העירוב לראשונה, הוא לא נעשה בצורה כשרה. ואילו היו מוסרים את העבודה לאנשי המקצוע הנכונים, אנשים שעסקו גם בלימוד ההלכתי של הנושא, ולפחות היו מעמידים מפקח עבודה שבקי בהלכות ובפרקטיקה, לא היה קורה דבר כזה נורא. הבעיה הזו קיימת לצערנו בהרבה מקומות, ואפילו בעירובים שכונתיים, שמנסים לחסוך בהוצאות, ומוותרים על הדבר הכי חשוב, שיהיה פיקוח הלכתי על המתקין בשעת ההתקנה. ולכן מגלים שוב ושוב שעשו עירובים בצורה פסולה או מפוקפקת.

יש לציין שהרב שראה את המצב, הגיע במסירות למרות הקשיים שהיו לו, והוציא בבת אחת שלש צוותות של עובדים, שיעבדו בכמה כיוונים בו זמנית, על מנת שיוכלו לתקן את מספר הרב של הבעיות. והדבר מראה על האחריות האמיתית של הרב, אלא שלצערינו הוא לא העלה על דעתו את המצב, והורה בשוגג שהעירוב כשר ללא פקפוק.

כיצד אדם שמזדמן יוכל לדעת אם אומרים נכון

שני מקרים אלו שהיו בשבוע האחרון, יחד עם עוד הרבה מקרים שהבאנו בגליונות קודמים, מלמדים אותנו שגם כשאומרים שיש עירוב, ואפילו כשיתכן שהוא אינו עירוב כלל. הרבנים המקומיים סומכים על הבודק ששואל אותם כמה שאלות מה לעשות כשנקרע החוט, [בבחינת היאך מעשרים את המלח], ואינם שמים לב שהוא לא יודע אפילו הלכות בסיסיות. הדברים מתגלים רק כאשר בא בודק חיצוני מומחה, ואז שואלים איך זה קרה, ואיך זה לא יקרה.

מוקד העירוב מתמודד עם בעיה נוספת, איך השואל יוכל לדעת מתי אפשר לסמוך, הרי בשני המקומות הרב אמר שהעירוב מצוין, וכשהראו לו את המציאות הוא מיד ידע שהעירוב איננו כלל. א"כ מה שחסר כאן הוא רק בדיקה נכונה ומוסמכת, שאפילו הרבנים נותנים את התפקיד לאנשים שאינם מבינים אותו, וסומכים עליהם. א"כ כיצד נוכל להביא פתרון לבעיה, כשהרב אינו חושב שיש צורך בבדיקה הראויה.

הפתרון היחיד שניתן לעשות, פתרון שנעשה בזמנינו בהרבה תחומים הלכתיים (כתיבת סתם, תפילין ועוד), שיש גוף כשרות מוכר, הנותן תעודת הכשר המעידה על הכשרות, ואין נאמנות ללא כשרות. רק בצורה כזו יוכל אדם מזדמן לדעת היכן הוא יכול לסמוך על העירוב.

כל ההתחלות קשות, ובתחילה נוכל להציג רק מעט מקומות, אבל לפי דרישת הציבור מהמשכירים בישובים הרבים, ומהמתווכים והמארגנים לקבוצות, נוכל בעז"ה להרחיב יותר ויותר את המקומות הכשרים.

חוט שקשור לעמוד של גדר תייל

דבר נוסף שהתגלה באחד מגבולות העירוב הנ"ל היה בסיס צבאי מוקף בגדר תייל גבוהה, והגדר היתה משמשת למחיצות העירוב. במקרה כזה צריך לחבר את צורות הפתח עד הגדר, ואח"כ מהגדר והלאה, ודבר כזה צריך אישור ותיאום שיהיה מותר להעמיד שם עמוד של עירוב. יש לציין שבמקרים אלו יש בעיה מצויה, שהחלק העליון של הגדר, בדרך כלל מכופף כלפי חוץ קרוב לחצי מטר, ואם יעמידו את העמוד של העירוב במקום שמסתיים החלק העליון של הגדר המכופפת, יוצא שבחלק התחתון יש פירצה בין העמוד לגדר, יותר מד' טפחים. בעיה זו מצויה גם במקרים נוספים שיש מתחם המוקף בגדר מכופפת, ומצמידים עמוד לגדר.

חוט קשור לעמוד של גדר מכופפת

עמוד הסמוך לגדר מכופפת, יש לו פירצה

בדין פירצה כזו, כותב המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק כ"ג) שנחלקו האחרונים האם אומרים עומד מרובה ע"י הצורת הפתח, ויחשב כאילו הפירצה סגורה. או שמא יש חסרון בצורה"פ במקרה כזו, משום שהעמדו חייב להיות צמדו למחיצה [ע"ש בביאור הלכה, ובשער הציון]. וכתב המשנ"ב שלכתחילה בודאי נכון לחוש להחמרי אפילו ברחוק ג' טפחים, וכל שכן בד' טפחים, ובשעת הדחק יש לסמוך להקל. ולכן אין להשאיר פירצה כזו. יש אפשרות להוסיף חתיכת גדר בין העמוד עד הגדר עצמה. ויותר מצוי שנוקבים חור קטן בגדר המכופפת, ומשחילים את העמוד בסמוך לעיקר הגדר. [אמנם יש מפקפקים בזה, מפני שראש העמוד ותחילת החוט נמצאים בתוך מקום שמוגדר רשות היחיד אחרת, כי המקום שמעל הכיפוף דינו כמו המתחם, והגוד אסיק של הגדר עולה מסוף הכיפוף. וצ"ע בזה].

והנה פתרונות אלו הם כאשר מעמידים עמוד של עירוב כהלכה, והנידון הוא איך יהיה כשר לכתחילה בלי פירצה. אבל בעיר הנ"ל לא העמידו כלל עמוד של עירוב, אלא קשרו את החוט לקצה של אחד העמודים של הגדר עצמה. האחראי היה סבור שעשה טוב, זה עמוד וזה עמוד, מה הנפק"מ אם מתקינים עמוד מיוחד לעירוב, או שמשתמשים בעמדו שכבר קיים. ובאמת לא ההבדל אם העמוד נעשה לצורך העירוב, או שהיה קודם, אכן גם דבר שלא נעשה לשם צורת הפתח, אפשר לחשוב עליו שיהיה לצורת הפתח (חזו"א סי' קי"א סק"ה), אבל חייבים שהחוט יהיה מעל גבי העמוד ממש, ואם החוט אינו מעל גבי ראש העמוד, הוא מן הצד והוא פסול (שו"ע סי' שס"ב סי"א). במקרה כזה אין לעמדו של הגדר מקום לקשור מעליו, והאחראי קשר אותו על ברזל שיוצא ממנו לצד, והרי זה צורת הפתח מן הצד, שהיא פסולה ופוסלת את כל העירוב.

[יש להוסיף שהעמודים מסוג זה עשויים בצורת Y, באופן שאחד מהמוטות הוא העמוד בעצמו, שכופפו אותו, והמוט השני הוא תוספת מן הצד. במקרה הנ"ל הוא קשר לברזל שמחובר מן הצד, אבל יש מקרים שקשרו את החוט למוט האחד, והקפידו שיהיה קשור מעל ראש העמוד, ובזה יש לדון האם המוט המכופף יכול להחשב המשך של העמוד. כמובן שיש בזה גם בעיה של עמוד עקום, ויתכן אף יותר מכך].

מידע ארצי - 100 עירובים שכונתיים, ויותר מ-50 ישובים

כנגד הדברים הבעיתיים שנמצאו בעירובים הנ"ל, יש לציין התקדמות חשובה ביותר בעירובים השכונתיים, הנעשים כראוי על פי ההלכה. אמנם גם בהם צריך לברר היטב שיש פיקוח כהלכה, וכן לברר לאיזה רמה הם הגיעו, כי יש עדיין הרבה מקומות שגם העירוב השכונתי נזקק לקולות ברמה מסוימת, ויש מקומות שדינו נשאר תלוי במחלוקת פוסקי זמנינו. אבל בכל זאת יש לציין שיש הרבה יותר פיקוח טוב, ועבודות כשרות ונכונות, ובמקומות רבים התושבים מחזיקים את העירוב בהוראת קבע חודשית, וכך ניתן להחזיקו בכשרות טובה ויציבה.

"מוקד העירוב" מרכז את המידע של העירובים השכונתיים בכל הארץ, ומשקיע הרבה על מנת לבדוק אותם ע"י מומחים מיוחדים, שיבחינו אם יש דברים שלא שמו לב אליהם, ולייעץ כיצד לתקנם מכל חשש, ומבעיות הלכתיות המתחדשות עם הזמן.

בשנים האחרונות נבדקו ע"י מוקד העירוב, יותר מ-100 עירובים שכונתיים מכל רחבי הארץ, מהצפון ועד הדרום, חלקם התפרסמו במפות מקומיות, וחלקם עדיין שמורים במערכת, לשואלים במענה הטלפוני של המוקד. כמו"כ נבדקו למעלה מ-50 ישובים שמצויים בהם נופשים חרדים, ורבים מהם במצב גרוע ביותר. אבל כבר התחלנו בס"ד ברשימה הטובה של המקומות המסודרים. כמובן שבינתיים ההיצע קטן, ויש מקומות שמדובר רק בטלטול בתוך המתחם, אבל בעז"ה ולפי דרישת הציבור מאת המשכירים, נוכל להוסיף ולהרחיב את המקומות הכשרים.

המשפחות והקבוצות, שנוסעות למקומות שונים, נקראים לברר מראש על הכשרות של העירוב, דרך המוקד הטלפוני של מוקד העירוב, ולהמשיך בתיאום עם המשכירים, על מנת לסדר מקומות נוספים בכשרות הראויה.

הפצת הגליונות מביאה את ידיעת ההלכות ללומדים ולעוסקים

הוצאת גליונות אלו עומדת בראש הפעילות להצפת ידיעת ההלכות וקיומם, והרבה אחראים הגיעו לבקש את בדיקת העירובים שבאחריותם, ע"י שקיבלו גליונות אלו. ומי שיכול לסייע ולהוסיף בהפצתם, תבוא עליו ברכה, ויזכה בזכות גדולה.

חוט העירוב קשור לעמוד תאורה גבוה, ואחד החוטים מן הצד

בשבוע האחרון התקשר רב חשוב שאחראי על בדיקת העירוב באחת הערים הגדולות במרכז הארץ, וביקש שנשלח מומחה לבדוק את העירוב בעיר שלו. והוא סיפר שקיבל את הספר ל גליונות "תיקוני עירובין" (80-1), והחליט לקבוע לעצמו סדר לימוד, וכל ערב הוא לומד קטע מהספר. ומאז הוא התחיל להקפיד בעירוב שלו בדברים נוספים, שלפני כן לא ידע על דינים אלו.

במהלך הבדיקה היו חוטים הקשורים בראשי עמודי תאורה גבוהים במיוחד, כ-9 מטר, ממש מעל מרכז העמוד, שהוא נחשב מעל גביו והוא כשר. אבל אין אפשרות להגיע אליהם אלא עם מנוף. וכשנקרע חוט, הם מבקשים מהמנוף של העיריה שיבוא ויקשור מחדש.

הרב המקומי והבודק נסעו לאורך החוטים, ופתאום הבודק שם לב שחוט אחד אינו מעל העמודים. הם יצאו מהרכב, והרב התקשה להאמין. הוא בדק והתבונן שוב ושוב מכל הכיוונים, עד שאמר שאכן הבודק צודק, כנראה החוט נקרע, וקשר אותו עובד מהמנופים ללא פיקוח צמוד של האחראי, ולכן הוא לא ידע על ההבדל הקריטי, בין חוט שקשור מעל, לחוט שקשור מן הצד. הרב ציין לעצמו להזמין השבוע שוב את המנוף, שיקשור מחדש את החוט בפיקוח כשרותי צמוד.

הערוב דורש השקעה, ההלכה דורשת בקיאות וידיעה, הציבור ידרוש את הכשרות, והכשרות בעז"ה תביא את הפתרון.

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי
קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים
ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון שאלות הלכתיות
המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 123
שבט תשע"ז

ההתקדמות הגדולה בנושא העירובים בשנים האחרונות

במלאות שלש שנים להוצאת הגליונות המיוחדים "תיקוני עירובין", המלמדים דעת ותבונה, לדעת הלכות עירובין ולקיימם, אנו חשים במהפך העצום המתרחש בס"ד בשלושת השנים האלו, החל בידיעת המושג המינימלי שצריך לברר שיש עירוב, לדעת שיש גבול ואסור לצאת ממנו, לדעת שלא כל מקום שעשו פעם עירוב הוא נשאר לעולם, לדעת שצריך פיקוח הלכתי מוסמך, לדעת לברר לפני שנוסעים לשבת, ואם כבר נסעו לומדים להישמר מלטלטל במקומות שהעירוב מפוקפק, או שהוא נסמך על קולות דחוקות.

ובנוסף לכך ההתקדמות הגדולה בלימוד ובידיעת ההלכות, שעשרות מקומות למדו בשנים האלו מסכת עירובין, או משנ"ב חלק ד' הלכות עירובין, והוסיפו לעיין ולפלפל בדינים הנוהגים למעשה.

והחלק השלישי שהשתנה, עשרות מקומות שמתקנים ומפקחים על העירובים בצורה טובה יותר ממה שהיה, ויש להם מהיכן ללמוד על צורת העשיה הנכונה, ולברר על הדינים הנוגעים למעשה בכל הלכה. מאות אנשים שאחראים על עירובים בארץ ובחו"ל, מקבלים את הגליונות ועוסקים בהם, כדי לקיים את תפקידם במלאכה הקדושה בצורה המעולה.

סגירת פתח של תעלת ניקוז

אחד מהדברים שהיו לאחרונה, בענין מה שנכתב בגליון 117 על תעלת ניקוז מי גשמים, שעברה מתחת גבול העירוב, שמצד אחד פתוחה לשטח שבתוך העירוב, ומצד שני פתוחה אל מחוץ לעירוב, ויוצא שיש מקום שהעירוב פרוץ לכרמלית שבחוץ, ועירוב שפרוץ למקום האסור, נאסר. בעקבות המאמר הגיעו למוקד שאלות נוספות, מאנשים שראו את הנידון ורצו ללמוד אותו ולדמות אותו למקרים נוספים. הרב האחראי על אותו עירוב, קיבל את הגליון, וישב לעיין בדינו יחד עם אברכי הכולל שלו, ולאחר שהסיק את מסקנותיו, הזמין את העובד שיסגור את התעלה ע"י סורג ברזל, שבין ברזל לברזל יש פחות מג' טפחים, ונידון כסתום ע"י דין לבוד. בצורה כזו הוא לא חסם את יציאת המים, ובכל זאת סגר את הפירצה של העירוב, בצורה מהודרת וטובה.

סגירת פתח תעלת ניקוז בסורגים

אילו פינו מלא שירה כים... אין אנחנו מספיקים להודות לך ה' אלוקינו, על ההצלחה המיוחדת של גליונות אלו. דברים אלו אינם בכח אדם, אלא זכות הציבור הוא, שהנושא התעורר, ושהציבור מעונין לדעת, מעונין לשמוע, ומעונין לקיים. ויה"ר שתמשיך ותלוה אותנו סיעתא דשמיא, להוסיף ולהצליח בכל הדברים.

הזכות הזו מסורה גם ביד כל אדם, לקחת גליונות ולחלקם בבתי כנסת, כוללים, ובין החברים, ולשלוח אותם לאחראים על עירובים, ולזכות לעורר ולחזק אנשים נוספים בשמירת שבת כהלכתה.

עירוב ללא פיקוח מוסמך, מגיע למצב פסול ממש

בודאי יש איזה קושי לכל אדם, לגלות את המצב הקשה השורר בעירובים בכל מיני מקומות מבוקשים, במיוחד בישובים המיועדים לנופש, ואפילו באזורי מגורים של משפחות חרדיות. מאוד קשה שאי אפשר לטלטל. גדלנו בתוך שכונות חרדיות וותיקות, במצב שהורגלנו שמותר לטלטל, ואח"כ נוסעים לישוב לשבת, או שמתחתנים ומגיעים למקום חדש, קשה לעכל שכאן אסור לטלטל. ומחמת זה יש אברכים שרוצים להקל, ושואלים אם לפי אלה שעושים ברמה הירודה זה עדיין כשר.

אנו צריכים להבין שעירוב הוא דבר כ"כ מוזנח במצב הכללי, שלכן מקום שאינו דורש בדיקת העירוב והפיקוח יהיו ע"י בודק מומחה, העירוב יגיע למצב פסול ממש, כי מספיק שיש בעיה אחת והכל נפסל. ועוד יש להוסיף שגם אם זה לא איסור גמור, לפחות אין לסמוך עליו אלא רק בשעת הדחק גדולה מאוד, ואין היתר בשביל טיול לסמוך על כזה דבר, להקל בדברים שפוסקי זמנינו פסקו לאסור וללכת לסמוך על עירוב סתם שאינו מוסמך.

עירוב מושקע, ובעמוד אחד נפסל כולו

בשבוע הזה יצאו שלוחי מוקד העירוב לאחד הישובים ליד טבריה, בעקבות ישיבה חרדית מירושלים ששכרה לשבת גיבוש, מתחם של ישיבת הסדר בתוך הישוב. הישיבה אמרה מראש שאינה חושבת לטלטל בישוב כולו, אלא רק במתחם של המקום, אלא שאחד הרמי"ם שנמנה על קוראי הגליונות, עורר את הצוות שגם המתחם עצמו טעון בדיקה ותיקון כהלכה, גם זה לא ברור מאליו. ואכן הוא בדק את המקום, וראה שהישיבה עשתה היקף של עירוב לעצמה, והוא היה פסול כל כך, עד כדי שכל קוראי הגליונות כבר יכולים לדעת ולהבחין לבד, שהוא לא נעשה כהלכה (כפי שיובא לקמן).

הבודק יצא לישוב, יחד עם אברך מרשימת הנהגים המתנדבים לסייע במלאכת הקודש (שנרשם במערכת בעקבות מה שביקשנו בגליונות קודמים), וכשהגיעו לשערי הישוב, התחיל הבודק ללמד את האברך את ה"שימוש" ההלכתי הנלמד בבדיקת העירובים. הם ראו שורה של עמודי עירוב חדשים ויפים מסביב לישוב, והחוט יושב על גביהם, אלא שאינו מתוח כ"כ. האברך הבחין בעמוד עקום, ואמר לבודק שהנה הוא מצא שהעירוב פסול. אבל הבודק אמר לו להמשיך, כי על כזו בעיה ברמה כזו אין לומר שהעירוב פסול. אמנם החכמת שלמה (סי' שס"ב סי"א) פוסל, וכן מקובל בשם החזו"א (קריינא דאיגרתא), בכל זאת יש צד להקל בזה, ובעירוב הישובים אי אפשר לדרוש דבר כזה. כמובן שבשבילנו זה בעיה, וצריך להימנע מלטלטל, אלא שאין סיכוי שלא תהיה בעיה זו שהעמוד עקום. ובזה הם בהכרח סומכים על המקילים. הם המשיכו לבדוק לאורך החוטים, עד שהגיעו ליד השער הראשי, ושם הבחינו בעמוד פסול ממש.

חוט קשור לעמוד עץ, בכניסה לישוב

בכניסה הראשית היה חסר עמוד אחד של עירוב, ובמקום זה האחראי קשר את חוטי העירוב לעמוד עץ עגול ויושן כמו שהיה לחברת החשמל, והחוטים של העירוב קשורים אליו מן הצד ממש ללא ספק. כל מי שרק מתחיל ללמוד איך עושים עירוב, יודע שלא קושרים מהצד. ואיך יתכן שקורה כזה דבר. והגרוע מכל שמדובר במקום שהשקיע למעלה ממאה עמודים כשרים וטובים, ורק עמוד אחד פסול, והוא פוסל את הכל, את כל ההשקעה, ואת כל המאמץ, וגורר בעטיו את המכשול העצום לכל בני הישוב.

אדם סתם שיבוא וינסה לראות האם יש עירוב, הוא יעבור על קטע אחד, יראה עמודים יפים וחדשים, ויאמר בטח שיש עירוב מצוין. ורק ע"י בדיקה יסודית שלא מסתפקים בבדיקת קטע אחד, אפשר לדעת אם באמת הוא עירוב מצוין, או ח"ו אין עירוב כלל!

הדבר הזה מצער מאוד, לראות מקומות שהשקיעו למען השבת, ובגלל חוסר ידיעה שצריך גם בודק ידען, נכשלים כל כך, מחמת דבר אחד קטן. ועל כל פנים אנו צריכים להבין, שלא שייך כלל לסמוך על עירוב סתם, אם לא ברור לנו שיש בודק מוסמך וידען. לא מדובר בחומרא, אלא זה עיקר הדין!

ההרגל עושה טבע, לטוב ולמוטב

ולגופו של ענין, איך אפשר להיות כל השבת בלי לטלטל לחוץ, אבותינו ג"כ גדלו במצב כזה, בחוץ לארץ ברוב המקומות בעולם אין עירוב כלל, וכולם יודעים שאסור לטלטל שום דבר מחוץ לבית. גם בארץ עד לפני עשרים שנה המשפחות הטובות ידעו שכאשר הילדים קטנים, כל זמן שאינם הולכים, לא היו יוצאים בשבת מהבית. ועד היום יש משפחות שהורגלו כך, ואפילו בישובים אנו פוגשים

הרבה אנשים שאומרים שבשבת הם לא מטלטלים, [אלא שאינם בקיאים כ"כ שכל חפץ קטן נקרא טלטול].

לפני שבוע התקשר אברך שהוא מארגן מנין באיזה ישוב, והוא אירגן שם מנין לתפילות הימים הנוראים. והגיעה לבית הכנסת אשה אחת זקנה מאוד בערך בגיל תשעים, שלא ברור כמה היא יודעת לשמור מצוות, אינה יודעת אפילו לקרוא מהמחזור, והיא רק בכתה וצעקה בזמן התפילה, ובכל זאת היא הגיעה לפני כניסת יום כיפור להביא את המחזור לבית הכנסת, וחזרה לביתה. כי כך היא הורגלה שחלק מהסדר של יום כיפור, להביא את המחזור מבעוד יום לפני כניסת החג. רואים כמה ההרגל עושה, לטוב ולהיפך. אם מורגלים שאסור לטלטל, זה נשאר גם עד גיל תשעים, בלי לדעת מה ולמה. ואם מתרגלים שהטלטול הוא דבר המותר ללא הגבלה, קשה אח"כ להימנע במקומות שאסור לטלטל.

עלינו להתחזק ללמוד ולקיים, להתרגל שאין פסק כולל לכל המקומות והמצבים, תמיד צריך לברר כראוי, ולהקפיד מאוד שלא לטלטל במקום שאינו ראוי.

התמודדות עם שתי בעיות

באופן כללי ניתן לציין שאנו מתמודדים כעת עם שתי בעיות שלא הורגלנו בהם. א. התופעה החדשה שמתרבה בציבור, שצריכים לנסוע לנופש פעם או פעמיים בשנה, וממילא פוגשים בשאלות קשות של כשרות עירובים בישובים דתיים ואפילו פחות מזה. והבעיה הקשה במיוחד בישיבות וקבוצות שנמצאים בהרבה מבנים נפרדים, באופן שמחייב אותם לטלטל מהחדרים הפרטיים עד לחדר האוכל. ב. אנשים שחושבים שכל מה שמותר במרכז בני ברק, ובשכונת עזרת תורה בירושלים, לאחר השקעה של עשרות אלפי שקלים, ועשרות שעות של התמסרות, חייב להיות גם בכל מקום בארץ שיש עשרה משפחות אברכים, מכרמיאל וצפת ונצרת עילית, ועד ישובי הדרום בכל קצוות הארץ, ובלי להשקיע אפילו עשר אלף אחד.

ההתמודדות שיש לנו כנגדם, היא ג"כ בשני מסלולים א. להחדיר ולהשריש שצריך להבין את דיני העירובין, להבין את המצוקה הקשה, שכשרות רדודה ללא משגיח מוסמך, מגיעה למצב פסול ממש, שגם לילדים אסור לטלטל שם. היסוד הזה ברור לנו לגבי כשרות מאכלים, וצריך להשריש אותו גם בכשרות העירובים. וממילא לדעת שאם נוסעים למקומות שלא קיבלו אישור מוסמך מטעם המומחים המוסמכים, הרי זה על דעת שלא מטלטלים. וקבוצות וישיבות צריכים לדאוג שיהיו בתוך מתחם מוקף כהלכה, לבדוק את המתחם, ולא לטלטל מחוץ למתחם. ב. מוקד העירוב נערך לעזור ולסייע בהקמת העירובים עם השקעה נכונה, ולהדריך ולעורר על הצורך שהציבור יצטרף בהבנת הדרישה להשקעה הטובה והחשובה. אין ספק שכל אברך מבין, שמוטל עליו להשקיע בשביל שמירת שבת שלו ושל אשתו, ואפילו של ילדיו אשר חינוכם מוטל עליו.

שני מקומות נוספים הוכשרו בשבוע זה

בשבוע זה עבדו במוקד העירוב להכשיר עוד מקומות נופש, גם במקומות שאינם מגודרים בפני עצמם. ובס"ד נמצאו עוד שני מקומות שאפשר לקבוצות להיות בהם בשבתות. באחד אפשר לטלטל רק בין המבנים, עד ביהמ"ד וחדר האוכל. ובמקום השני אפשר לטלטל בכל הישוב, לאחר שנבדק כל ההיקף, הבנוי על גדר בטיחות טובה.

יש לציין שבשני המקומות יש צורך בתיקון מסוים, לעשות צורת הפתח במקום אחד או שנים, ולשם כך יש לקבל הדרכה מותאמת לכל מקום, ולהיערך מראש לעשייתם. אלא שלפי תנאי המקום, והסכמת האחראי, הרי זה דבר קל יחסית, וביחס להשקעה של התארגנות קבוצתית, זו השקעה קלה.

פירצות הפוסלות מצויות אפילו בגדר ביטחון

במהלך בדיקת גדר הבטיחות של הישוב, אמר הרב המקומי שיש גדר טובה לכל הישוב, אבל כאשר התחלנו לשאול במפורט אם אין שום פירצה, הוא החל לפקפק בדבריו ואמר שיש קטע מסוים שסומכים על תל המתלקט, ויש צורות הפתח. הדברים האלו מלמדים, שגם כאשר שואלים על העירוב, ואומרים שיש גדר בטיחות, זה לא מספיק. כי תשובה כוללנית אינה מדויקת. בעירוב צריך שהכל הכל יהיה טוב, מאה אחוז ממש. ולכן צריך לחקור ולדרוש היטב, ע"י מי שמכיר את הנושא.

פירצה בגדרות הביטחון בישוב, לאחר שתוקן ע"י המוקד

כמו כן גם על הקטע המגודר, אי אפשר לסמוך בעצימת עיניים למרות שמדובר בישוב המוקף מסיבה בטחונית. מוקד העירוב אמר לאותה ישיבה, שאי אפשר לסמוך על ההיקף ללא בדיקת מומחה, והיא נתנה תקציב שמישהו יסע למקום במיוחד, ויבדוק את כל ההיקף ביסודיות. הבודק הגיע ועבר על הגדר, ומצא בה שלש פרצות. הפרצות היו אמנם קטנות, בערך כחצי מטר, אלא ששניים מתוכם היו פירצה בקרן זוית, ובקרן זוית כותב השו"ע (סי' שס"א ס"ב) שאפילו פירצה קטנה של ד טפחים, פוסלת את ההיקף, כיון שלא מועיל בזה שהעומד מרובה.

גדר דין פירצה בקרן זוית

הגדרת המושג קרן זוית הוא, פירצה בפינה, שחסר בגדר משני הצדדים (כגון מזרח וצפון), באופן שאם נמשיך את אחת הגדרות (לדוגמא צד מזרח) בקו ישר, היא לא תפגוש בגדר השניה (צד צפון). וכתב החזו"א, שאפילו הפרש קטן, ג"כ פוסל. ובספרי זמנינו כתבו ע"פ דברי החזו"א (סי' קי"א סק"ה) שלפ"ז אפשר שגם כאשר מדובר בפירצה באמצע צד אחד (כגון באמצע צד מזרח), אלא שהגדרות שמשני צידי הפירצה, אינם מכוונים זה כנגד זה, דהיינו שאם נמשיך צד אחד בקו ישר הוא לא יפגוש בהמשך הגדר שכנגדו, הרי זה כמו פירצה בקרן זוית, וכן ההלכה שמורים כיום בעירובים.

הבודקים עברו ביסודיות לאורך הגדר, והנה במקום אחד הם רואים פירצה שסגרו אותה בצורה מאולתרת. היה שם תושב שמגדל מעט צאן, ועשה לו חוה קטנה מחוץ לגדר המושב, עם כלב שמירה צמוד. וכדי לצאת לשם הוא פתח לו פתח, וסגר עם גדר אחרת. רוב הפירצה הוא סגר כראוי, לגובה מטר, אבל קטע קטן של חצי מטר, היה נמוך משיעור י' טפחים, וכיון שהגדר החדשה שהוא סגר, לא היתה באותו קו, אלא יותר בחוץ, נוצר פירצה קטנה בקרן זוית.

מקום נוסף, שעשו חיבור בין גדר הישנה של המושב, לגדר החדשה, והחיבור לא היה חזק, ואחד התושבים ניצל את המקום לפתוח לו פתח לצאת אל ההרים. במקרה זה הפירצה היתה ממש בפינה, ויתכן שהיא פוסלת לכל השיטות. הבודקים שעברו על הגדר, כמעט דילגו עליה, הם ראו מהכביש שיש להם ספק קטן אם הגדר שלימה, התבוננו ועמדו להמשיך הלאה, אבל אחד אמר לשני שכדאי בכל זאת להתקרב ולבדוק מקרוב, ודוקא שם גילו פירצה בעיתית ממש.

הבודקים סגרו מיד את הפירצות בציוד שהביאו עימם מראש, ואמרו לר"מ מאותה ישיבה, שמלבד התועלת שלהם, הם זכו גם לתקן לישוב כולו.

קשירת חוט העירוב לברזל קטן בצידי גג המבנה

בישוב השני, לאחר שבדקו את ההיקף הכללי של הישוב, נגשו לבדוק את ההיקף של הישיבה בפני עצמה, וגילו בה דברים מזעזעים. אחד החוטים של העירוב היה קשור לברזל קטן, שהוצמד לביתן של שומר. הבודק אמר לאברך המתנדב, לאחר שהספקנו בדרך להסביר ולהבין כמה הלכות בעירוב, כמה סיבות אתה יכול לומר שהעירוב הזה פסול.

חוט העירוב קשור לברזל מעל הביתן

ובכיוון הם החלו לחשוב ולמנות את ההלכות. א. החוט קשור לברזל מן הצד. ב. הברזל אינו כשר להיות עמוד, כיון שהוא לא מגיע עד הקרקע, אלא מחובר בגובה, וכל שהוא למעלה מג' טפחים מהקרקע, הוא פסול, כדין מחיצה תלויה (ע"פ שו"ע סי' שס"ג ס"י). ג. החוט עובר מעל מבנה שהוא רשות היחיד. ד. אף אם החוט היה מעל הברזל, הוא בודאי מתנדנד ברוח ברמה שיוצא מבין העמודים, כיון שהעמוד כ"כ דק (ברוחב ס"מ אחד בלבד). הם לא סיימו למנות את כל ההלכות, וכבר הבחינו בפסול הבא בחוט של צורת הפתח הסמוכה, החוט היה קשור למבנה, בלי שום עמוד ושום לחי מתחתיו.

חוט העירוב קשור למבנה בלי עמוד או לחי

אוי לנו שכך נראה עירוב של מוסד של שומרי תורה ומצות, כה גדול חוסר המודעות, ויהי רצון שתמלא הארץ דעה את ה', כמים לים מכסים. ועד אז, אנחנו נקפיד עלינו ועל בני משפחותינו, לברר ולהיזהר שלא להיכשל בטלטול במקומות כאלו.

ניתן לתרום בכל רחבי הארץ
במכשירים של "נדרים פלוס"
וכן במערכת הטלפונית 03-7630585 שלוחה 323
או במכשירים של "קהילות", וכן בטל: 073-2757-008
עבור: "מוקד העירוב" בני ברק

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון מס' 124
אדר תשע"ז

החובה להקיף בעירוב, מתחם של ישיבות ושבתות נופש

בשבוע זה יצאו ממוקד העירוב, לישוב "תפרח" בדרום הארץ, לצורך הקמת עירוב לישיבה השוכנת בקצה המושב. הישיבה הוותיקה "דעת שלמה" נמצאת בקצה הישוב ממש, ולא היתה בתוך ההיקף של עירוב המושב, והיא היתה מוכרחת לעשות עירוב נפרד למבנים של הישיבה, שכידוע בזמנינו אסור להשאיר מקום כזה בלי עירוב, אפילו שבת אחת. הרי במצב כזה, כל השטח שבין חדרי הפנימיה לבית המדרש, ובין בית המדרש לחדר האוכל, דינו כ"כרמלית", ואסור מדרבנן להוציא אפילו דבר קטן, מהחדרים ומבית המדרש ומחדר האוכל. לא חומש ולא גמרא, לא עוגה ולא מגבת, כלום ממש.

וכבר כתב ה"חתם סופר" בתשובותיו (או"ח סי' צ"ט) כשנשאל האם יש לכפות את בני העיר להשתתף בהוצאות הגדולות של עשיית העירוב, וכתב שם [מלבד שהוא דין פסוק בשו"ע חושן משפט (סי' קס"ב ס"א) שכופין בני המבוי לעשות עירוב], וזה לשונו, "כל בר דעת ישפוט בשכלו, שאי אפשר בשום אופן לקהל ישראל לשמור את כל בני ביתם וכו' בכל השבת, מבלי להוציא מפתח ביתו החוצה, אפילו דברים קטנים ומטפחות, וכמה צער ודוחק יסבלו הגדולים הנזהרים, ע"כ השכל הפשוט גוזר שראויים ומחוייבים לתקן את החצרות והמבואות, בעירוב המתיר טלטול". עכ"ל.

המארגנים שבתות בישובים מביאים לידי חילול שבת רח"ל

דבר זה מצוי מאוד בזמנינו, בישיבות שנוסעות עם הבחורים לישובים שונים ורחוקים שאין בהם עירוב כהלכה, ומביאים את הבחורים לנסיון קשה מאוד, שלא לטלטל כלום מחוץ לבנין חדר האוכל או בית המדרש, לא לקחת שום דבר לחדר. ומביאים אותם לידי חילול שבת רח"ל. ובפרט למשפחות של הצוות שבאים עם תינוקות קטנים שאי אפשר להשאירם לבד בחדר, וכן המכשול מצוי מאוד בשבתות שבע ברכות שנערכות בישובים אלו. למרות שגם בענין זה אנו רואים התקדמות גדולה, שיש ישיבות שמשלמות למומחה לעירובין שיבוא ויבדוק ויתקן כהלכה, בכל זאת עדיין המכשול מצוי, וצריך לעורר ולפרסם את הדבר. א. שלא ישכרו מקום שאינו מוקף בפני עצמו. ב. להביא מומחה לעירובין שיבדוק את כל גדרות המתחם ואת הפתחים, שהם שלמים כהלכה, ויתקן את הצריך תיקון, וכן יבדוק שאין שטח של קרפף במתחם, ואין גוים או מומרים [ויניחו פת לעירוב חצרות].

לפני כמה שבועות התקשר אברך מצפת שהגיע עם מוסד כלשהו לשבת כזו, בישוב ליד כפר גדעון, ואין בישוב הזה עירוב כלל. [יש כיום עשרות ישובים בכל הארץ, עם בתי כנסת ומנין קבוע לתפילות, ואין בהם עירוב כלל! בחלקם היה ונהרס לגמרי, ובחלקם לא היה כלל]. המקום שהתארחו בו בני המוסד, לא היה מוקף, אלא הם היו בצימרים פזורים, ומהחדר של האברך עד חדר האוכל, היה מרחק הליכה כשתי דקות. שאל האברך מה יעשה בשבת, כיון שיש לו תינוק קטן בן כמה חודשים, איך הוא יכול לטלטל את התינוק עד חדר האוכל. אמר לו המשיב שבמקרה כזה יש הלכה, שחז"ל אסרו לטלטל בלי עירוב, והטלטול הוא חילול שבת. יש מקרים שאנשים סבורים שיש עירוב, אבל כאן אין ספק, ברור שאין עירוב, ובלי עירוב אסור לטלטל. אמר האברך שא"כ זה "פיקוח נפש" לטלטל את התינוק, כיון שאם הוא ילך וישאיר אותו לבד בחדר, זה סכנה. אמר לו המשיב, יתכן שלהשאיר אותו לבד זה פיקוח נפש, אבל זה לא פיקוח נפש לאכול מרק ועוף, אתה יכול להישאר בחדר עם כמה לחמניות. וגם זה לא פיקוח נפש להיות בנופש, אתה יכול לנסוע עכשיו חזרה לצפת, ולא להכנים את עצמך לאיסור טלטול וחילול שבת.

השואל היה המום מהתפיסה המחשבתית שהיתה לו, ובעוד שהוא שותק אמר לו המשיב שהבין את מצוקתו, פתרון אחר שיוכל לקיימו. שיעשו תורנות בשמירה על הילד, כגון שאחד מההורים ילך לאכול בתחילת הסעודה, ויחזור לשמור על התינוק ואז ההורה השני ילך לאכול, או שיאמרו לילד קצת גדול שישאר איתו לזמן הסעודה, ויתנו לו אח"כ לאכול.

המשיב הוסיף ואמר לו שיפנה להנהלת המוסד, ויעורר אותם על המכשול החמור שהם עשו, שהביאו עשרות צעירים ומשפחות למקום שאין בו עירוב, במצב שברור שייכשלו באיסור טלטול וחילול שבת. ובאמת חייבים לעורר על כך בציבור, לכל הישיבות והמוסדות, ולכל המשפחות המארגנות נופשים ושבתות שבע ברכות, בישובים ובערים רחוקות.

קשירת החוט לעמודי תאורה, ושימת לב כשמתעקמים

נחזור לענין הישיבה הנ"ל. לפני הרבה שנים הישיבה עשתה עירוב סביב מתחם הישיבה, שחלק ממנו נעשה כצורת העירוב הנהוג במושב שם, ע"י עמודים שעומדים בתוך חביות, באופן שההחבית יכולה לשמש ללחי, וחלק ממנו ע"י קשירת החוטים לעמודי תאורה. בעמודי תאורה מסוג זה, קשירת החוט היתה מן הצד, והרי חוט מן הצד פסול (שו"ע סי' שס"ב סי"א), ובכל זאת כיון שיש בעמודים האלו צואר צר, דהיינו שהחלק התחתון רחב, ובחלק העליון מחובר צינור צר, א"כ כאשר קושרים את החוט מסביב לצינור הצר, יוצא שהוא יושב מעל גבי החלק הרחב, וזה כשר כדין חוט שיושב מעל עמוד, [כמבואר בחזו"א (סי' ע"א סקי"ב), ונוקטים שבזה גם המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק ס"ד) מכשיר]. אמנם בצורה כזו יוצא שכל נדנוד קטן בחוט, מעורר שאלה הלכתית קשה של חוט המתנדנד ברוח. משום שהחלק התחתון רחב ב2-4 ס"מ בלבד, וא"כ החוט נמצא קרוב לקצה העמוד, וכל נדנוד קטן ברוח, הוא יוצא מכנגד בין העמודים, בדין זה המשנ"ב (סו"ס שס"ב) הביא מחלוקת הפוסקים ולא הכריע, והחזו"א (סי' ע"א סק"י) פסק לפסול. לכן הוסיפו ועשו לחיים לפני כל עמוד מכל צד, כדי שהלחי יחשב כעמוד [מדין גוד אסיק, כמבואר בשו"ע סי' שס"ב סי"א], והחוט לא יתנדנד מחוץ לרוחב הלחיים.

עמוד התאורה שהחוט קושר במקום הצר

אבל עם הזמן דברים מתקלקלים, כמו כל בית ומוסד, שיש כל הזמן דברים הצריכים תיקון, ק"ו בדברים העומדים בחוץ ובשטח פתוח. ואפילו עמודי התאורה החזקים התעקמו במשך הזמן [מחמת רכות האדמה בגשמים, או מפגיעת רכב כבד, או מנזקי הבדואים], וכאשר הבודק של מוקד העירוב בא לבדוק את העירוב, הרבה מהלחיים לא היו מתחת החוט, ואף לא היה שייך להרחיק את הלחי להביאו למקום הנכון, כי בחלק מהמקומות החוט התחיל במרחק 30 ס"מ מתחתית העמוד. [כיון שהעמוד גבוה והחוט קרוב לראשו, לכן גם בנטיה קלה נוצר סטיה גדולה]. אמנם במקרה זה היה לפחות שיטות המתירות משום דין העמוד עצמו, שכאמור החוט נחשב מעל גבי החלק הרחב, אלא שהעמודים עקומים, והחוטים מתנדנדים ויוצאים ברוח מבין העמודים, במצב שאינם כשרים ברמת העירובים לשכונות החרדיות.

הקמת העירוב החדש לישיבה ע"י מוקד העירוב

בעקבות הבדיקה החליט ראש הישיבה עם צוות הישיבה, שצריך להקים עירוב חדש ממש, ברמה שכונתית מהודרת, כי לבחורי הישיבה צריכים כשרות מהודרת ממש, יותר מרמת הכשרות של שאר המושב. בתחילה היו קשיים לבצע את התקנת העירוב חדש, והמוקד הציע להם שיקחו בעל מלאכה שיעשה ע"פ התכנית ששירטט מוקד העירוב, אבל ראש הישיבה אמר שהוא רוצה שגם ההתקנה תהיה ע"י מוקד העירוב, כי לכל דבר צריך את המומחיות שלו, ובעירוב מהודר המומחיות היא בחלק ההלכתי, ואת המומחיות הזו אין לבעל מלאכה אחר.

העמודים והלחיים החדשים, והחבית זרוקה בצד

בשבוע זה הותקן העירוב החדש בס"ד ע"י מוקד העירוב, ראש הישיבה ובני הישיבה שמחו שמחה גדולה, וערכו קידושא רבה לרגל הקמת העירוב המהודר. אנו מקוים שדבר זה יגרום למקומות נוספים להשקיע כראוי בעשיית עירובים מהודרים לישיבות, שיש בזה ענין חשוב אפילו כשנמצאים בתוך עירוב שכונתי, משום ששטח העירוב קטן, ואפשר להשגיח עליו יותר מעירוב שכונתי, ואין חשש של רשות הרבים, ואין חשש של חילונים. וקל וחומר כאשר הן נמצאות מחוץ לעירוב שכונתי, שאז הדבר מוכרח ומתבקש, כדברי החתם סופר הנ"ל.

שתי ישיבות שגילו פירצות במתחם ששכרו בצפון

בשבוע זה הגיעו למוקד העירוב שני סיפורים דומים שהיו בשבת הקודמת, משתי ישיבות שהיו שבת בתוך מתחמים של מוסדות בעיר בצפון, מקומות שמושכרים בתדירות לישיבות, אבל יש הבדל קיצוני ביותר בין שני הסיפורים.

ישיבה אחת מירושלים, שכרה מתחם סגור של מוסד, והיו כמה מבני הישיבה שהגיעו גליונות "תיקוני עירובין" לידיהם, ואחד מהם השתתף בשיעורי העירובין החדשים (בליווי תמונות להמחשה), והם קראו ולמדו שגם במתחם סגור צריך לבדוק את הגדרות, כיון שיכול להיות שיהיו פירצות. בני הישיבה החליטו לבדוק בעצמם את גדרות המתחם לפני שבת, ואכן הם מצאו כמה וכמה פרצות, בנוסף לשער הגדול שהיה פתוח יותר מי' אמות. הם ניסו לסגור את הפירצות שמצאו, אך לא הספיקו להשלים הכל לפני שבת. בעקבות הדברים הורו רבני הישיבה שלא יטלטלו בשבת, אפילו בתוך המתחם.

ישיבה אחרת שנסעה, וג"כ שכרה מתחם אחר באותה עיר. במקום הזה לא ערכו בדיקה לפני שבת, וסמכו על כך שהמתחם נראה מוקף בגדר טובה. בליל שבת דרש אחד הרבנים על הזהירות בטלטול מחוץ למתחם, שהוא רק עירוב של הרבנות ואין לסמוך עליו, אלא רק בתוך המתחם שהוא סגור בגדרות, מותר לטלטל. היו כמה מבני הישיבה שהחליטו לבדוק בעצמם אם המתחם סגור. סיפר אחד הבחורים, שהם מצאו שם כמה וכמה פירצות, ומלבד שהיה שער גדול פתוח בלי צורת הפתח, היה גם קטע גדול כשש מטרים, שהגדר היתה חסרה. כלומר היה בהיקף פירצה יותר מי' אמות ללא גדר וללא שער, פירצה האוסרת לכל השיטות (שו"ע סי' שס"ב ס"ט). הבחורים פנו לאותו רב מרבני הישיבה שאמר שאסור לטלטל מחוץ למתחם, ובמתחם הכל סגור, ואמרו לו שהם ראו שהמתחם אינו סגור, וממילא דין המתחם כדין כל העיר [שהוא פתוח למקום האסור], וא"כ גם בתוך המתחם אסור לטלטל כדין כל העיר, הרב הצטער מאוד על המכשול שאירע, ועדיין היתה שאלה כיצד לעורר את הבחורים שלא יוציאו שום חפץ כלשהו, וברור שיהיה כאלה שיכשלו בשוגג, בלי שימת לב. ולמעשה השתיקו את הענין, ולא הודיעו לבחורים שלא יטלטלו בתוך המתחם, מחשש שיכשלו ביודעין. וצ"ע.

יש לציין שכל הענין הזה, שיודעים שצריך עירוב טוב, ומורים לבחורים שלא לטלטל מחוץ למתחם, זו התקדמות יפה. הבדיקה שערכו במתחם, ולא הסתפקו במראה הכללי שיש גדר, זו התקדמות נוספת. הישיבה שהודיעה לבחורים שלא יטלטלו בתוך המתחם, לימדה אותם כיצד נזהרים מחילול שבת ע"פ הלכה. ומ"מ חייבים לדאוג מראש לעירוב טוב, לשלוח מומחה לעירובין, שיבוא לפני כן לבדוק, ולתקן מה שצריך להשלים את היקף המתחם כהלכה, ולא להביא את הציבור לידי מכשול חמור בחילול שבת רח"ל.

ראשי עמודים שיכולים לפסול את העירוב

במהלך בדיקת העירובים בישובים, הגיעו שלוחי מוקד העירוב לישוב בדרום, בעקבות בקשת רב הישוב שיבואו לבדוק את העירוב. הבודקים נסעו עם הרב לאורך גבולות העירוב, ועוררו על כמה עמודים בודדים שראשיהם היו עשויים בצורה לא טובה. ניכר היה שהם עמודים שנוספו לאחר ההתקנה, ומי שאחראי על התיקון, אינו יודע את המשמעות ההלכתית של החוט. בעמודים הבעיתיים, חיברו את שני הברזלים התופסים את החוט, מהצד החיצוני של העמוד. במצב כזה יתכן מאוד שהחוט לא יהיה מעל עמוד, כיון שבדרך כלל יש רווח קטן (מילימטר אחד או שנים) בין הברזל לעמוד, וכיון שקושרים את החוט לברזל שבצד, ועובי החוט פחות משני מילימטרים, יתכן מאוד שהוא נמצא ברווח שבין הברזל לעמוד, ואינו מעל העמוד. ואם אינו מעל העמוד, הוא פסול. [ואפילו אם הוא מעל העמוד, הוא יושב בקצה העמוד, שברור שכל נדנוד יוצא מבין העמודים, ובכל עקמימות אינו מעל החלק התחתון של העמוד. אלא שעל דבר כזה אי אפשר לומר שהעירוב פסול, כיון שלא התברר בדיוק כמה רווח יש, ולפעמים החוט בא מכיוון מסויים, שאז הוא כן יושב מעל העמוד [אם קושרים אותו לברזל הרחוק, כפי שמופיע בתמונה]. ומ"מ אי אפשר לעשות עירוב בצורה כזו, כי יש אפשרות שיגיע לידי פסול ממש. לכן צריכים להחליף את ראש העמוד בהקדם האפשרי.

ראש עמוד שיכול לפסול את העירוב

חוט העירוב קשור להמטה, ללא עמוד ולחי

לאחר מכן המשיכו והגיעו למקום שהחוט היה קשור מעמוד העירוב לחמטה, ומהחמטה המשיך הלאה. שאל אותו הבודק איך העירוב ממשיך. והאחראי ענה בפשטות שהחוט מתחבר לחמטה, והחמטה היא ההמשך. אמר לו הבודק שהחמטה פתוחה ואין לה מחיצות [וכשהיא סגורה, יש מצבים שהיריעות מתנדנדות ברוח, ואכמ"ל]. אמר האחראי שהוא שאל מישהו, ואמר לו שהחמטה מחברת. ניגש הבודק ובדק אולי מי שאמר לו לעשות כך, בדק שהברזלים של החמטה עשויים כצורת הפתח. אבל גם זה לא היה, הברזלים היו מחוברים מן הצד של העמודים. לא היתה ברירה אחרת, והבודק אמר לרב שחייבים להוסיף עמודים לעקוף את החמטה, ולסגור את העירוב קרוב למושב לפני החמטה.

שני היסודות שאין פחות מהם

דברים אלו נובעים מחוסר ידיעת ההבנה הבסיסית של חוטי העירוב, וזה דבר שהבודקים עמלים לעבור ממקום למקום וללמד את העוסקים המתמסרים למען העירוב, ועושים חוטים שאינם עירוב כלל. הדין הבסיסי של החוטים הוא, שהם כמשקוף של פתח, ויוצרים צורת הפתח. לכן א. חייבים שיהיו עמודים שמתחילים מהקרקע, ולא ברזל שמחובר בגובה למבנה או לחמטה. ב. חייבים שהחוט יישב מעל העמוד ולא מן הצד. מעבר לזה יש דינים נוספים, שהעמוד יהיה ישר, והחוט יהיה מתוח, בדברים אלו יש מחלוקות, והעירובים העירוניים נאלצים להקל בהם. אבל בשני היסודות אין שום אפשרות להקל, בלעדיהם העירוב פסול לחלוטין.

כפי שהזכרנו כמה פעמים, גם אם סבורים להקל לתת לילדים קטנים לטלטל בישובים, צריך לדעת שיש מקומות שאסורים מן הדין, ללא ספק, ואפילו לקטנים אסור לתת לטלטל בהם, [משום חינוך, ומשום ספיה, ומשום שביתת בנו]. לכן גם כששומעים שיש בישוב פלוני עירוב, ויש מי שמטפל בו כל שבוע, צריך עדיין בדיקת מומחה שיאשר שהאחראי יודע לעשות לפחות את המינימום כהלכה. ובודאי שגם כאשר הוא עושה את המינימום, מן הראוי שאנחנו לא נלך לנופש, אם נאלץ לשמור שבת במינימום. ובעיקר משום שיש דברים נוספים שהוכרעו ע"י גדולי הדור לאיסור, וח"ו להקל בהם. ואם תשיב משבת רגליך, אז תתענג על ה'.

"באחד באדר משמיעים על השקלים"

בימים אלו אנו פונים לציבור ליטול שותפות, בתרומה סימלית.

ידועה שאלה בפרשיות אלו, מדוע בפרשת תרומה, כאשר היו צריכים סכומים גדולים להקמת המשכן, אמר הקב"ה "מאת כל איש אשר ידבנו ליבו, תקחו את תרומתי", כל אדם לפי רצונו. ואילו בתרומה לקניית קרבנות תמידין ומוספין מידי יום ביומו, ציוותה התורה שכל אדם חייב לתת מחצית השקל, ולא רק מאת מי שרוצה.

והעולם אומר (ע"ד הרמז) תרומות להקמת בנין, תרומה חד פעמית שרואים אותה אח"כ לזמן ארוך, יש אנשים שנותנים בקלות, ויהיה את הסכום גם אם יבקשו רק ממי שרוצה. אבל בשביל ההוצאות השוטפות, שהם הוצאות קבועות, וגם אינן ניכרות לאחר זמן, אנשים לא רוצים לתת בקלות, ועל זה צריך לחייב ולומר, באחד באדר משמיעין על השקלים.

אנו נמצאים כעת במצב שצריכים לשלוח שליחים לעשרות מקומות, לבדוק ולאשר, וברוב המקרים גם לתקן מעט, ואין אפשרות לגבות מכל מקום את כל ההוצאות, מחמת שחסר מודעות נכונה להשקעה בענין זה. לכן אם כל אחד יתן תרומה שנתית, שקל אחד לשבת, נוכל בעז"ה להצליח להגיע לכל המקומות ההם, ולתת מענה לציבור ששואל ומתעניין, ומבקש למצוא דרכי היתר קלות וטובות.

שותפות ב-5 ש"ח לחודש בלבד

עם התרחבות מגוון הפעילויות של מוקד העירוב
ההוצאות גדלות ומתרבות, ואנו זקוקים לעזרת הציבור
שמכיר בעזרה הרבה שניתנת בכל התחומים

אנו באים בבקשה קטנה, למעננו שהוא למענכם
לכל משפחה 5 ש"ח לחודש בלבד

זהו סכום מועט, המחזיק את הפעילות המרובה נצל את
האפשרות לזכות את הרבים בעירוב כשר
פנה עכשיו לעמדה הקרובה של "נדרים פלוס" או "קהילות"
ותרום בהוראת קבע בכרטיס אשראי
ל"מוקד העירוב" [בחיפוש "מוקד"]
או בטלפון ישיר, מענה ממוחשב 073-2757008

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי
קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות
המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 125
אדר תשע"ז

זכות השותפות בתרומה ל"מוקד העירוב"

בפתח הגליון אנו מודים לכל האברכים שזכו כבר ליטול שותפות בפעילות של "מוקד העירוב", המתרחבת לכל חלקי הארץ. בעקבות הדברים שהתפרסמו בגליון הקודם, באחד באדר שבו "משמיעים על השקלים", לסדר פרשת "תקחו את תרומתי", ביקשנו מהציבור לסייע ולתרום למוקד העירוב בהוראת קבע חודשית, בסכום קטן של 5 ש"ח לחודש, נגשו הרבה אברכים בכמה ערים בארץ, מקום אשר דבר הגליון הגיע, ופנו למכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" ותרמו איש "כפי אשר ידבנו ליבו", בהוראה קבועה או בתשלום חד פעמי, בסיוע של ממש בתיקון העירובים ובדיקתם.

אמנם עדיין חסר סכום ניכר כדי להחזיק את הפעולות הרבות, וכל הקודם ליטול שותפות במצוה, יזכה בזכות השבת מקור הברכה. וכל העוזרים והמסייעים יראו ברכה והצלחה בכל מעשי ידיהם, וירוו נחת דקדושה מכל יוצאי חלציהם.

[במאמר המוסגר, התורמים עוררו שאלה, האם יש לתרומות אלו מעלה מכל שאר הצדקות, משום שנחשב הוצאות הנצרכות שבת שהקב"ה פורע ומחזיר אותם, או שמא זה נאמר רק כלפי ההוצאות לצורכו ולצורך בני ביתו, ולא בתרומות עבור הוצאות שבת של אחרים. והנה יש לעיין בעיקר הגדר בזה, אבל לענין התרומה למוקד העירוב, הרי זה הוצאות שבת של האדם עצמו, משום שבכל משפחה יש בני בית שמטלטלים, וצריכים עבורם עירוב מהודר. וגם אם בשכונה שגר בה כעת יש עירוב מסודר, הרי לכל משפחה יוצא לנסוע למקומות אחרים, ובשביל זה צריך מידע כשרותי נכון, ובדיקה מוסמכת, וסיוע ועוד].

שני ישובים נוספים לקראת שיפור הכשרות

במקביל קיבלנו בשבוע זה הסכמה ושיתוף פעולה, בעוד שני ישובים שהרבה משפחות אברכים מתארחים בהם במשך כל השנה, וכשרותם כעת אינה בדרגת העירובים המצויים בשכונות החרדיות, מפני שיש בהם כמה בעיות שבישובים נדחקים לתקל, ויש בהם שיטות חשובות שאוסרות ופוסלות אותם, כגון עמודים

עמוד התעקם והחוט אינו מכוון מעל הלחי

עקומים שהחוט אינו עובר מעל החלק התחתון של העמוד (עי' חכמת שלמה להגר"ש קלוגר, בשו"ע סו"ס שס"ב, חזו"א סי' ע"א ס"ק י"א). חוטים שמתנדנדים ברוח ויוצאים מבין העמודים (משנ"ב שם, וחזו"א שם). באחד מהמקומות העומדים על הפרק, השקיעו בעבר ועשו לחיים לרוב העמודים, אך המפקח השבועי אינו אחראי על בדיקתם, אלא על בדיקת החוט, וממילא במשך הזמן התעקמו העמודים, וכעת הלחיים אינם מתחת החוטים, ולחי שאינו מתחת החוט, אינו כשר כלל (משנ"ב סי' שס"ב ס"ק ס"ג).

שני מקומות אלו, ועוד שנים שנמצאים באמצע המלאכה, אינם רוצים להשקיע את ההשקעה הנצרכת בשביל להכשיר את העירוב גם לשיטת החזו"א והאחרונים, והתיקון נועד בשביל משפחות האברכים הבאים מידי שבת לשבות בישובים אלו. לכן הוצאות אלו צריכים לבוא דוקא מאיתנו. וכפי מה שהציבור יתן, נוכל בעז"ה להתקדם.

"שעת הדחק" בעקבות הנסיעה לנופש, והדין במצב שאינו ידוע

במוקד מתקבלות פניות רבות ממשפחות שמתקשרות לברר על מקומות אלו, לאחר שהם כבר שכרו דירה או צימר, ונמנו וגמרו שנוסעים לשם, וברגעים האחרונים לפני הנסיעה או לאחר שיצאו לדרך, נזכרו שצריכים לברר גם על העירוב. ואז הם שומעים שקשה לסמוך על העירוב באותו מקום, ונבוכים ואינם יודעים כיצד לנהוג, בשעת הדחק הזו, שהם הכניסו את עצמם, לצורך קיום הנופש. יש מקרים שהנושא הוא רק האם לוותר על טיול בשבת אחה"צ, בשביל להישאר עם התינוק בצימר, ויש מקרים שהנושא הוא כיצד יאכלו סעודות שבת, שלפי התכנית מקום האכילה הוא בחדר אוכל בבנין הסמוך, שאי אפשר להגיע מהצימר לחדר האוכל בלי לטלטל בחוץ.

ובאמת אלו הן שאלות קשות, ומצב מאוד דחוק, שקשה מאוד להכריע עד כמה ניתן להקל ע"י קטנים, ומה גם ע"י קטנים אי אפשר להקל. הרי כפי שאנו מביאים בגליונות, יש הרבה דברים שנראים קטנים, שהבודקים בישובים לא יודעים אפילו לשים לב לכך, וגם אם שמים לב אינם יודעים שיש בזה הלכה כלשהי, ומדובר בדברים הפוסלים ממש, כגון חוטים הקשורים מן הצד, שאין ספק שכל היקף העירוב בטל ומבוטל. וגם דברים אחרים שלא נעשה פסול לכל הדעות, מ"מ הוא פסול מן הדין לפי הכרעת הפוסקים, ולא רק חומרא, ובודאי שאסור לטלטל במצב כזה. ואם כן כיצד נוכל לומר למשפחה ההיא שנמצאת בדרך לישוב אי שם, ושואלת האם אפשר בשעת הדחק לטלטל, מנין נדע האם אין כזה דבר קטן שהוא גדול, שהוא פוסל ואוסר לטלטל.

דבר ראשון צריך שההיקף כולו ייבדק ע"י מומחה מוסמך, שיודע את כל פרטי ההלכות והפרקטיקה, שיראה שאין דבר הפוסל. אבל דבר שני, גם לאחר שהישוב נבדק ותקנו מה שצריך, אי אפשר לדעת שלא אירע אח"כ שינוי נוסף כזה, שבעצם פוסל את העירוב. ולשם כך צריך שהבודק יהיה בקי, דבר שברוב הישובים הוא לא קיים, וזו בעיה חמורה מאוד. ובינתיים עלינו לשנן, שמקום שלא ידוע ממקור מוסמך שהוא כשר, אין אפשרות הלכתית לסמוך עליו כלל, משום שהמציאות שבמקומות מסגנון זה יש הרבה פסולים.

בפתח הישוב החוט קשור מן הצד

אחת הדוגמאות שהיו בחודש זה, בישוב בדרום, שהרב קרא למוקד העירוב לבדוק את העירוב בישוב, על מנת לראות שהוא מתפקד כשורה. שני בודקים הגיעו לפתח הישוב, והבחינו מיד בטעות חמורה. בשני העמודים משני צידי הכביש, עשו הגבהה נוספת לעמוד, כדי שגם הטרקטורים וכלי השדה הגבוהים, לא יפגעו בחוט של העירוב. דבר ראשון ההגבהה נעשתה בצורה לא מוצלחת, והיא התעקמה ביחס לשאר העמוד. ויש לדון לפי המקילים בעמוד עקום, האם גם בציור כזה, נחשב שהעמוד ממשיך עד החוט. או שמא עמוד שמתעקם באמצע, הוא יותר פסול.

חוט הבא מימין קשור מהצד לפני החוספה

אבל היתה שם עוד בעיה יותר חמורה, שלא צריך לדון עליה. האחראי על תיקון העירוב בישוב, קשר את החוט שחוצה את הכביש של הכניסה, למעלה בראש העמוד מעל ההגבהה, אבל את החוטים הממשיכים לשני הכיוונים, הוא לא ראה צורך לקשור כ"כ גבוה מעל ההגבהה, ולכן קשר אותם מסביב לעמוד, בגובה של עמוד רגיל. והרי חוט שקשור מסביב לעמוד, הוא מן הצד, ופסול לכל השיטות (שו"ע סי' שס"ב סי"א). הבודקים פגשו את הרב, וקראו לו לראות בפתח הישוב, והרב אמר מיד שיסדר את הדבר, ואמר למתקן העירוב שיעלה גם את החוטים האחרים לראש העמוד. המתקן לא הבין כ"כ מה הסיבה, והבודקים ניסו להסביר לו שהענין הוא שהחוט יעמוד מעל העמוד, כדי שיהיה בצורה של פתח, שהמשקוף יושב מעל שני העמודים.

חובה שתהיה עדות של מי שבקי בהלכות

אנו מקוים שהתיקון הזה אכן נעשה. אבל איננו בטוחים שהמתקן לא יעשה שוב כזו שגיאה בצד אחר של הישוב, כיון שאינו מבין את ענין ההלכה. ובאמת זה דבר משונה ביותר, שאדם אחראי על נושא כשרותי, ולא עבר מבחן הכשרה הלכתי, ואף לא למד אותו פעם אחת. אך זה המצב בהרבה ישובים, כיון שאין תקציב לבודק מוסמך.

דברים אלו אנו צריכים לחזור ולהשריש לנו ולבני ביתינו, המצב שאין עירוב הוא מוגדר "איתחזק איסורא". העירוב לא נהיה לבד, אלא צריך מישהו שיעשה אותו. וצריך לפחות עד אחד כשר שיעיד עליו שהוא נעשה כהלכה, ואם אין עדות מוסמכת, אין שום אפשרות לטלטל במקום הזה. ומה שהמשכיר אומר שיש עירוב ויש אחראי, אינו מספיק לענין זה, עד שיתברר שהוא למד ויודע את ההלכות, מפני שעדות של מי שאינו בקי על מה צריך להעיד, אינה עדות, והמציאות כיום שהאחראים בישובים עושים לפי הבנתם בלבד, בלי ללמוד את ההלכות.

הפיקוח ושימת לב הנדרשים בעקבות צמיחת הצמחים בתקופה זו

עד כאן דיברנו על איסור טלטול גמור, שהוא חילול שבת ממש רח"ל, וגם בזה צריך עדיין חיזוק לצערנו, ובס"ד הציבור מתחזק מאוד לשמחתנו. אבל

קוראי הגליונות לא מבקשים להגיע לשאלות של פסולים גמורים כאלו, אלא רוצים לדון על רמת הכשרות המהודרת ביותר, בעירובי השכונות החרדיות, באיזה דבר נוסף יש להקפיד, כדי שיהיה כשר לכל הדעות, ללא שום חשש.

ענפים המפסיקים בין הלחי לחוט

בתקופה זו גדלים הצמחים בכל פינה, לאחר שירד הגשם, ושמש יוצאת על הארץ, כעת מתחילה תקופת הפריחה, וזה מחייב את האחראים על העירובים לפקוח עין על העמודים ועל הלחיים, א. שלא יהיה ענפים המפסיקים בין הלחי לחוט.

בענין זה ראוי לציין, שבשבועות האחרונים היו כמה אברכים שהתקשרו למוקד מכמה ערים בארץ, לעורר על כך שראו ענפים בין הלחי לחוט, ולאחר בירור קצר התברר שלא היתה בהם בעיה הלכתית. משום שהענפים פוסלים רק באותה נקודה שעולה מהלחי בקו ישר עד החוט. משום שבנקודה זו יש את הדין גוד אסיק של הלחי, משא"כ הענפים שהם ראו היו קצת יותר בחלל הפתח לפני הלחי, ואינם פוסלים, מפני שאינם בקו של הדין גוד אסיק של הלחי.

ענפים הנוגעים בחוט

ב. שלא יהיו ענפים שנוגעים בחוט ומסיטים אותו ממקומו, כי אז אמצע החוט ייצא מבין העמודים, והוא יהיה כמו צורת הפתח מן הצד. [דין זה נלמד ממה שדנו האחרונים לגבי חוט המתדנד ברוח, וכתב החזו"א (סי' ע"א סק"י) שהוא פסול משום שאמצע החוט יוצא מבין העמודים, ונעשה צורת הפתח מן הצד. וכאן שהענפים מסיטים אותו בקביעות לצד, י"ל שגם המתירים חוט מתנדנד, שרק בשעת הרוח אינו במקומו, אוסרים בזה שמוסט בקביעות לצד].

ענפים הגדלים מסביב לעמודים ולחיים

ג. צמחים שגדלים סביב לעמודים וללחיים. בשבוע זה עברו בודקי העירובים בבדיקת עירוב במרכז הארץ, וראו שאחד העמודים מוקף בצמחים רבים, שנראים כעין הר קטן סביב לעמוד. ויש לדון האם יש בזה בעיה הלכתית ומדוע.

עמוד מוקף בצמחים גבוהים

דין זה מתחלק לשני נושאים. דין ראשון כשמדובר בצמחים חזקים, יתכן שהם קבועים ונחשבים כקרקע, וממילא החלק התחתון טמון בקרקע. דין זה הוא נפק"מ בעיקר כשמשתמשים בלחיים, שגובהן י' טפחים ועוד משהו, ואם הצמחים מגביהים את הקרקע, נחסר משיעור הלחי. משא"כ בעמודים אין את החסרון הזה, כי גם אם נאמר שהעמוד מתחיל מהגובה שמעל שפת הצמחים, יש בו גובה יותר מי' טפחים.

אמנם מ"מ יש נפק"מ אם הצמחים החזקים שנעשים כקרקע, אין עליהם רוחב ד' על ד' טפחים, והם גבוהים ג' טפחים מהקרקע, יוצא שהם כעין מדריגה שהעמוד יושב עליה, וזה דומה למקרה נוסף מאוד מצוי, שיש ערימת עפר שמצטברת מסביב ללחי, ואם היא גבוהה ג' טפחים [שאינה כארעא דמיכתא], והשטח שלה פחות מד' על ד' טפחים לפני העמוד [בצד הפנימי של העירוב], דעת החזו"א (סי' ע' סס"ק י"ח) שהעמוד נחשב תלוי, ויש לו פסול של מחיצה תלויה. [משום שהעמוד מתיחס לקרקע הרשות היחיד, שהיא למטה במקום שיש ד' על ד', וביחס לקרקע שלמטה, העמוד מתחיל מעל ג' טפחים].

הרב מיישר קרקע בשטח ד' על ד' טפחים

דין שני שנוגע במקרה כזה, כאשר יש צמחים מסביב לעמוד וללחי, יש חשש של פתחי שימאי, שפירושו פתח שומם והרוס. והנה היה נראה לומר שהצמחים אינם עושים שינוי בצורת הפתח עצמה, אלא הם נחשבים כעומדים רק בחלל של הפתח, כיון שניכר שאינם חלק מהעמוד ומהלחי, אלא דבר נפרד שצמח בסמוך להם. ומ"מ דעת רבני העירובים, שאם הצמחים צמודים לעמוד או ללחי, והם עומדים בקביעות, הם מהווים חלק מהצורה של הפתח, וגורמים חשש פתחי שימאי, כיון שכעת הלחי או העמוד אינו ניכר בצורתו הישרה. בענין זה קשה לתת שיעור כמה צמחים מהווים חשש, ועד כמה אינם עושים חשש. ומ"מ י"ל שעד גובה ג' טפחים מהקרקע, אינו עושה חשש, שהרי אפילו אם לא יהיה לחי כלל בג' התחתונים כשר (כך נקטו פוסקי זמנינו ע"פ השו"ע סי' שס"ג ס"י).

צמחים קטנים שגדלים צמוד ללחי

ולמעשה בעירובים המהודרים משתדלים כמה שיותר להסיר את הצמחים שגדלו בסביבות הלחיים בין מלפניהם, ובין מצידיהם. ובדרך כלל אם העירוב בנוי טוב ומתוחזק בצורה חזקה, יש לאחראי זמן לעסוק בדברים אלו. אבל אם הוא צריך כל פעם לתקן לחיים ועמודים שהם יותר מעכבים, קשה להשקיע בדברים האלו שאינם מפורשים, ונראים כמו הידורים. ובענין זה כולם יכולים לעזור לאחראים, לסלק את הצמחים שמסביב לעמודים וללחיים, שלא יהיו צמודים להם. על ידי כך נוכל כולנו להרגיש שותפים, בקיום העירוב הלכה למעשה.

[יש עוד ענין, בלחי שסמוך לגדר חיה, להקפיד שהלחי יבלוט מהצמחים ולא יהיה שקוע ביניהם. ויש עוד ענין של קרפיפות בשטחים פנויים, שכעת עולים בהם צמחים ומגיעים לגובה שבני אדם נמנעים מלעבור בתוכם. ואכ"מ להאריך בזה].

איך יתכן שבעירוב השכונתי יש יותר בעיה מהעירוב העירוני

בשבוע שעבר התקשר אדם מבני ברק, וסיפר שהכריזו בליל שבת בבית הכנסת, שלא לטלטל בעירוב השכונתי, מפני שמצאו דירה שהושכרה לגוי גמור, והוא פוסל את העירוב. שאל אותו אדם, למה בעירוב העירוני אין את הבעיה הזו, הרי העירוב העירוני גם מקיף את המקום הזה, ועוד הרבה מקומות אחרים שיש בהם הרבה דירות קבועות של גוים ומומרים, ואיך בעירוב העירוני מותר לטלטל. עד כאן דברי השואל.

מדבקה לסימון סוף העירוב השכונתי

והנה כל קורא מבין לבד את התשובה. העירוב השכונתי שהוא בדרך כלל במצב כשר לפי שורת הדין, ומקפידים שלא יהיו דירות של גוים ומומרים, ואם יש דירות כאלו שוכרים מהם כפי המבואר בשו"ע, לכן כשיש פעם אחת גוי שלא שכרו ממנו, מודיעים שכעת יש בו בעיה האוסרת לטלטל. אבל העירוב העירוני תמיד נמצא בבעיה הזו, ותמיד רמת הכשרות שלו מתחילה אחרי שנאמר שיש אולי מי שמתיר אותו בלי לשכור מהגויים והחילונים, ממילא לא נשמע עליו שיש בו בעיה חריגה, כלומר הבעיה היא תמידית ולא חריגה.

התושבים מתבקשים להודיע על דירות גוים ומומרים

בהזדמנות זו ראוי לעורר שוב ושוב, ולבקש מכל התשובים בשכונות החרדיות, להיות עירניים, להודיע לאחראים בכל שכונה ושכונה, אם יש דירה של גוי או מחלל שבת, שע"פ הלכה צריך לשכור ממנו.

כידוע הורה מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, משינוי החוק בשנת תשנ"ב ואילך, שלא מועילה השכירות הנעשית מהממשלה, מכיון שכיום אין לה מספיר סמכות להיכנס לבתי התושבים, בתנאים הנדרשים ע"פ הלכה זו, וכן עורר בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' צ"ד אות י"ד), וכתב שהעירובים הכלליים בבחינת עושים מה שאפשר. לכן מוטל עלינו לדאוג לכל שכונה שאפשר להקיף אותה בפני עצמה, ולפקח על ענין השכירות כהלכה, וכן שאר עניני המחיצות שאי אפשר להקפיד עליהם בעירובים הכלליים, וללמד את בני הבית שלא לטלטל מחוץ לגבולות העירובים המהודרים.

אמנם יש לשים לב להקל על האחראים, ולמסור את ההודעה רק לאחר בירור מדויק, על מקום המגורים, והאם הם מחללי שבת. רח"ל. ולא להביא רק שמועות, הדורשות מהאחראים מאמץ רב בבירור הענין, בנוסף למאמץ הגדול בביצוע השכירות כהלכה.

שותפות ב-5 ש"ח לחודש בלבד

עם התרחבות מגוון הפעילויות של מוקד העירוב
ההוצאות גדלות ומתרבות, ואנו זקוקים לעזרת הציבור
שמכיר בעזרה הרבה שניתנת בכל התחומים

אנו באים בבקשה קטנה, למעננו שהוא למענכם
לכל משפחה 5 ש"ח לחודש בלבד

זהו סכום מועט, המחזיק את הפעילות המרובה נצל את
האפשרות לזכות את הרבים בעירוב כשר
פנה עכשיו לעמדה הקרובה של "נדרים פלוס" או "קהילות"
ותרום בהוראת קבע בכרטיס אשראי
ל"מוקד העירוב" [בחיפוש "מוקד"]
או בטלפון ישיר, מענה ממוחשב 073-2757008

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי
קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 125
אדר תשע"ז

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

זכות השותפות בתרומה ל"מוקד העירוב"

בפתח הגליון אנו מודים לכל האברכים שזכו כבר ליטול שותפות בפעילות של "מוקד העירוב", המתרחבת לכל חלקי הארץ. בעקבות הדברים שהתפרסמו בגליון הקודם, באחד באדר שבו "משמיעים על השקלים", לסדר פרשת "תקחו את תרומתי", ביקשנו מהציבור לסייע ולתרום למוקד העירוב בהוראת קבע חודשית, בסכום קטן של 5 ש"ח לחודש, ונגשו הרבה אברכים בכמה ערים בארץ, מקום אשר דבר הגליון הגיע, ופנו למכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" ותרמו איש "כפי אשר ידבנו ליבו", בהוראה קבועה או בתשלום חד פעמי, בסיוע של ממש בתיקון העירובים ובדיקתם.

אמנם עדיין חסר סכום ניכר כדי להחזיק את הפעולות הרבות, וכל הקודם ליטול שותפות במצוה, יזכה בזכות השבת מקור הברכה. וכל העוזרים והמסייעים יראו ברכה והצלחה בכל מעשי ידיהם, ויזרו נחת דקדושה מכל יוצאי חלציהם.

[במאמר המוסגר, התורמים עוררו שאלה, האם יש לתרומות אלו מעלה מכל שאר הצדקות, משום שנחשב הוצאות הנצרכות שבת שהקב"ה פורע ומחזיר אותם, או שמא זה נאמר רק כלפי ההוצאות לצורכו ולצורך בני ביתו, ולא בתרומות עבור הוצאות שבת של אחרים. והנה יש לעיין בעיקר הגדר בזה, אבל לענין התרומה למוקד העירוב, הרי זה הוצאות שבת של האדם עצמו, משום שבכל משפחה יש בני בית שמטלטלים, וצריכים עבורם עירוב מהודר. וגם אם בשכונה שגר בה כעת יש עירוב מסודר, הרי לכל משפחה יוצא לנסוע למקומות אחרים, ובשביל זה צריך מידע כשרותי נכון, ובדיקה מוסמכת, וסיוע ועוד].

שני ישובים נוספים לקראת שיפור הכשרות

במקביל קיבלנו בשבוע זה הסכמה ושיתוף פעולה, בעוד שני ישובים שהרבה משפחות אברכים מתארחים בהם במשך כל השנה, וכשרותם כעת אינה בדרגת העירובים המצויים בשכונות החרדיות, מפני שיש בהם כמה בעיות שבישובים נדחקים לתקל, ויש בהם שיטות חשובות שאוסרות ופוסלות אותם, כגון עמודים

עמוד התעקם והחוט אינו מכוון מעל הלחי

עקומים שהחוט אינו עובר מעל החלק התחתון של העמוד (עי' חכמת שלמה להגר"ש קלוגר, בשו"ע סו"ס שס"ב, חזו"א סי' ע"א ס"ק י"א). חוטים שמתנדנדים ברוח ויוצאים מבין העמודים (משנ"ב שם, וחזו"א שם). באחד מהמקומות העומדים על הפרק, השקיעו בעבר ועשו לחיים לרוב העמודים, אך המפקח השבועי אינו אחראי על בדיקתם, אלא על בדיקת החוט, וממילא במשך הזמן התעקמו העמודים, וכעת הלחיים אינם מתחת החוטים, ולחי שאינו מתחת החוט, אינו כשר כלל (משנ"ב סי' שס"ב ס"ק ס"ג).

שני מקומות אלו, ועוד שנים שנמצאים באמצע המלאכה, אינם רוצים להשקיע את ההשקעה הנצרכת בשביל להכשיר את העירוב גם לשיטת החזו"א והאחרונים, והתיקון נועד בשביל משפחות האברכים הבאים מידי שבת לשבות בישובים אלו. לכן הוצאות אלו צריכים לבוא דוקא מאיתנו. וכפי מה שהציבור יתן, נוכל בעז"ה להתקדם.

"שעת הדחק" בעקבות הנסיעה לנופש, והדין במצב שאינו ידוע

במוקד מתקבלות פניות רבות ממשפחות שמתקשרות לברר על מקומות אלו, לאחר שהם כבר שכרו דירה או צימר, ונמנו וגמרו שנוסעים לשם, וברגעים האחרונים לפני הנסיעה או לאחר שיצאו לדרך, נזכרו שצריכים לברר גם על העירוב. ואז הם שומעים שקשה לסמוך על העירוב באותו מקום, ונבוכים ואינם יודעים כיצד לנהוג, בשעת הדחק הזו, שהם הכניסו את עצמם, לצורך קיום הנופש. יש מקרים שהנושא הוא רק האם לוותר על טיול בשבת אחה"צ, בשביל להישאר עם התינוק בצימר, ויש מקרים שהנושא הוא כיצד יאכלו סעודות שבת, שלפי התכנית מקום האכילה הוא בחדר אוכל בבנין הסמוך, שאי אפשר להגיע מהצימר לחדר האוכל בלי לטלטל בחוץ.

ובאמת אלו הן שאלות קשות, ומצב מאוד דחוק, שקשה מאוד להכריע עד כמה ניתן להקל ע"י קטנים, ומה גם ע"י קטנים אי אפשר להקל. הרי כפי שאנו מביאים בגליונות, יש הרבה דברים שנראים קטנים, שהבודקים בישובים לא יודעים אפילו לשים לב לכך, וגם אם שמים לב אינם יודעים שיש בזה הלכה כלשהי, ומדובר בדברים הפוסלים ממש, כגון חוטים הקשורים מן הצד, שאין ספק שכל היקף העירוב בטל ומבוטל. וגם דברים אחרים שלא נעשה פסול לכל הדעות, מ"מ הוא פסול מן הדין לפי הכרעת הפוסקים, ולא רק חומרא, ובודאי שאסור לטלטל במצב כזה. ואם כן כיצד נוכל לומר למשפחה ההיא שנמצאת בדרך לישוב אי שם, ושואלת האם אפשר בשעת הדחק לטלטל, מנין נדע האם אין כזה דבר קטן שהוא גדול, שהוא פוסל ואוסר לטלטל.

דבר ראשון צריך שההיקף כולו ייבדק ע"י מומחה מוסמך, שיודע את כל פרטי ההלכות והפרקטיקה, שיראה שאין דבר הפוסל. אבל דבר שני, גם לאחר שהישוב נבדק ותקנו מה שצריך, אי אפשר לדעת שלא אירע אח"כ שינוי נוסף כזה, שבעצם פוסל את העירוב. ולשם כך צריך שהבודק יהיה בקי, דבר שברוב הישובים הוא לא קיים, וזו בעיה חמורה מאוד. ובינתיים עלינו לשנן, שמקום שלא ידוע ממקור מוסמך שהוא כשר, אין אפשרות הלכתית לסמוך עליו כלל, משום שהמציאות שבמקומות מסגנון זה יש הרבה פסולים.

בפתח הישוב החוט קשור מן הצד

אחת הדוגמאות שהיו בחודש זה, בישוב בדרום, שהרב קרא למוקד העירוב לבדוק את העירוב בישוב, על מנת לראות שהוא מתפקד כשורה. שני בודקים הגיעו לפתח הישוב, והבחינו מיד בטעות חמורה. בשני העמודים משני צידי הכביש, עשו הגבהה נוספת לעמוד, כדי שגם הטרקטורים וכלי השדה הגבוהים, לא יפגעו בחוט של העירוב. דבר ראשון ההגבהה נעשתה בצורה לא מוצלחת, והיא התעקמה ביחס לשאר העמוד. ויש לדון לפי המקילים בעמוד עקום, האם גם בציור כזה, נחשב שהעמוד ממשיך עד החוט. או שמא עמוד שמתעקם באמצע, הוא יותר פסול.

חוט הבא מימין קשור מהצד לפני החופסה

אבל היתה שם עוד בעיה יותר חמורה, שלא צריך לדון עליה. האחראי על תיקון העירוב בישוב, קשר את החוט שחוצה את הכביש של הכניסה, למעלה בראש העמוד מעל ההגבהה, אבל את החוטים הממשיכים לשני הכיוונים, הוא לא ראה צורך לקשור כ"כ גבוה מעל ההגבהה, ולכן קשר אותם מסביב לעמוד, בגובה של עמוד רגיל. והרי חוט שקשור מסביב לעמוד, הוא מן הצד, ופסול לכל השיטות (שו"ע סי' שס"ב סי"א). הבודקים פגשו את הרב, וקראו לו לראות בפתח הישוב, והרב אמר מיד שיסדר את הדבר, ואמר למתקן העירוב שיעלה גם את החוטים האחרים לראש העמוד. המתקן לא הבין כ"כ מה הסיבה, והבודקים ניסו להסביר לו שהענין הוא שהחוט יעמוד מעל העמוד, כדי שיהיה בצורה של פתח, שהמשקוף יושב מעל שני העמודים.

חובה שתהיה עדות של מי שבקי בהלכות

אנו מקוים שהתיקון הזה אכן נעשה. אבל איננו בטוחים שהמתקן לא יעשה שוב כזו שגיאה בצד אחר של הישוב, כיון שאינו מבין את ענין ההלכה. ובאמת זה דבר משונה ביותר, שאדם אחראי על נושא כשרותי, ולא עבר מבחן הכשרה הלכתי, ואף לא למד אותו פעם אחת. אך זה המצב בהרבה ישובים, כיון שאין תקציב לבודק מוסמך.

דברים אלו אנו צריכים לחזור ולהשריש לנו ולבני ביתינו, המצב שאין עירוב הוא מוגדר "איתחזק איסורא". העירוב לא נהיה לבד, אלא צריך מישהו שיעשה אותו. וצריך לפחות עד אחד כשר שיעיד עליו שהוא נעשה כהלכה, ואם אין עדות מוסמכת, אין שום אפשרות לטלטל במקום הזה. ומה שהמשכיר אומר שיש עירוב ויש אחראי, אינו מספיק לענין זה, עד שיתברר שהוא למד ויודע את ההלכות, מפני שעדות של מי שאינו בקי על מה צריך להעיד, אינה עדות, והמציאות כיום שהאחראים בישובים עושים לפי הבנתם בלבד, בלי ללמוד את ההלכות.

הפיקוח ושימת לב הנדרשים בעקבות צמיחת הצמחים בתקופה זו

עד כאן דיברנו על איסור טלטול גמור, שהוא חילול שבת ממש רח"ל, וגם בזה צריך עדיין חיזוק לצערנו, ובס"ד הציבור מתחזק מאוד לשמחתנו. אבל

קוראי הגליונות לא מבקשים להגיע לשאלות של פסולים גמורים כאלו, אלא רוצים לדון על רמת הכשרות המהודרת ביותר, בעירובי השכונות החרדיות, באיזה דבר נוסף יש להקפיד, כדי שיהיה כשר לכל הדעות, ללא שום חשש.

ענפים המפסיקים בין הלחי לחוט

בתקופה זו גדלים הצמחים בכל פינה, לאחר שירד הגשם, ושמש יוצאת על הארץ, כעת מתחילה תקופת הפריחה, וזה מחייב את האחראים על העירובים לפקוח עין על העמודים ועל הלחיים, א. שלא יהיה ענפים המפסיקים בין הלחי לחוט.

בענין זה ראוי לציין, שבשבועות האחרונים היו כמה אברכים שהתקשרו למוקד מכמה ערים בארץ, לעורר על כך שראו ענפים בין הלחי לחוט, ולאחר בירור קצר התברר שלא היתה בהם בעיה הלכתית. משום שהענפים פוסלים רק באותה נקודה שעולה מהלחי בקו ישר עד החוט. משום שבנקודה זו יש את הדין גוד אסיק של הלחי, משא"כ הענפים שהם ראו היו קצת יותר בחלל הפתח לפני הלחי, ואינם פוסלים, מפני שאינם בקו של הדין גוד אסיק של הלחי.

ענפים הנוגעים בחוט

ב. שלא יהיו ענפים שנוגעים בחוט ומסיטים אותו ממקומו, כי אז אמצע החוט ייצא מבין העמודים, והוא יהיה כמו צורת הפתח מן הצד. [דין זה נלמד ממה שדנו האחרונים לגבי חוט המתדנד ברוח, וכתב החזו"א (סי' ע"א סק"י) שהוא פסול משום שאמצע החוט יוצא מבין העמודים, ונעשה צורת הפתח מן הצד. וכאן שהענפים מסיטים אותו בקביעות לצד, י"ל שגם המתירים חוט מתנדנד, שרק בשעת הרוח אינו במקומו, אוסרים בזה שמוסט בקביעות לצד].

ענפים הגדלים מסביב לעמודים ולחיים

ג. צמחים שגדלים סביב לעמודים וללחיים. בשבוע זה עברו בודקי העירובים בבדיקת עירוב במרכז הארץ, וראו שאחד העמודים מוקף בצמחים רבים, שנראים כעין הר קטן סביב לעמוד. ויש לדון האם יש בזה בעיה הלכתית ומדוע.

עמוד מוקף בצמחים גבוהים

דין זה מתחלק לשני נושאים. דין ראשון כשמדובר בצמחים חזקים, יתכן שהם קבועים ונחשבים כקרקע, וממילא החלק התחתון טמון בקרקע. דין זה הוא נפק"מ בעיקר כשמשתמשים בלחיים, שגובהן י' טפחים ועוד משהו, ואם הצמחים מגביהים את הקרקע, נחסר משיעור הלחי. משא"כ בעמודים אין את החסרון הזה, כי גם אם נאמר שהעמוד מתחיל מהגובה שמעל שפת הצמחים, יש בו גובה יותר מי' טפחים.

אמנם מ"מ יש נפק"מ אם הצמחים החזקים שנעשים כקרקע, אין עליהם רוחב ד' על ד' טפחים, והם גבוהים ג' טפחים מהקרקע, יוצא שהם כעין מדריגה שהעמוד יושב עליה, וזה דומה למקרה נוסף מאוד מצוי, שיש ערימת עפר שמצטברת מסביב ללחי, ואם היא גבוהה ג' טפחים [שאינה כארעא סמיכתא], והשטח שלה פחות מד' על ד' טפחים לפני העמוד [בצד הפנימי של העירוב], דעת החזו"א (סי' ע' סס"ק י"ח) שהעמוד נחשב תלוי, ויש לו פסול של מחיצה תלויה. [משום שהעמוד מתיחס לקרקע הרשות היחיד, שהיא למטה במקום שיש ד' על ד', וביחס לקרקע שלמטה, העמוד מתחיל מעל ג' טפחים].

הרב מיישר קרקע בשטח ד' על ד' טפחים

דין שני שנוגע במקרה כזה, כאשר יש צמחים מסביב לעמוד וללחי, יש חשש של פתחי שימאי, שפירושו פתח שומם והרוס. והנה היה נראה לומר שהצמחים אינם עושים שינוי בצורת הפתח עצמה, אלא הם נחשבים כעומדים רק בחלל של הפתח, כיון שניכר שאינם חלק מהעמוד ומהלחי, אלא דבר נפרד שצמח בסמוך להם. ומ"מ דעת רבני העירובים, שאם הצמחים צמודים לעמוד או ללחי, והם עומדים בקביעות, הם מהווים חלק מהצורה של הפתח, וגורמים חשש פתחי שימאי, כיון שכעת הלחי או העמוד אינו ניכר בצורתו הישרה. בענין זה קשה לתת שיעור כמה צמחים מהווים חשש, ועד כמה אינם עושים חשש. ומ"מ י"ל שעד גובה ג' טפחים מהקרקע, אינו עושה חשש, שהרי אפילו אם לא יהיה לחי כלל בג' התחתונים כשר (כך נקטו פוסקי זמנינו ע"פ השו"ע סי' שס"ג ס"י).

צמחים קטנים שגדלים צמוד ללחי

ולמעשה בעירובים המהודרים משתדלים כמה שיותר להסיר את הצמחים שגדלו בסביבות הלחיים בין מלפניהם, ובין מצידיהם. ובדרך כלל אם העירוב בנוי טוב ומתוחזק בצורה חזקה, יש לאחראי זמן לעסוק בדברים אלו. אבל אם הוא צריך כל פעם לתקן לחיים ועמודים שהם יותר מעכבים, קשה להשקיע בדברים האלו שאינם מפורשים, ונראים כמו הידורים. ובענין זה כולם יכולים לעזור לאחראים, לסלק את הצמחים שמסביב לעמודים וללחיים, שלא יהיו צמודים להם. על ידי כך נוכל כולנו להרגיש שותפים, בקיום העירוב הלכה למעשה.

[יש עוד ענין, בלחי שסמוך לגדר חיה, להקפיד שהלחי יבלוט מהצמחים ולא יהיה שקוע ביניהם. ויש עוד ענין של קרפיפות בשטחים פנויים, שכעת עולים בהם צמחים ומגיעים לגובה שבני אדם נמנעים מלעבור בתוכם. ואכ"מ להאריך בזה].

איך יתכן שבעירוב השכונתי יש יותר בעיה מהעירוב העירוני

בשבוע שעבר התקשר אדם מבני ברק, וסיפר שהכריזו בליל שבת בבית הכנסת, שלא לטלטל בעירוב השכונתי, מפני שמצאו דירה שהושכרה לגוי גמור, והוא פוסל את העירוב. שאל אותו אדם, למה בעירוב העירוני אין את הבעיה הזו, הרי העירוב העירוני גם מקיף את המקום הזה, ועוד הרבה מקומות אחרים שיש בהם הרבה דירות קבועות של גוים ומומרים, ואיך בעירוב העירוני מותר לטלטל. עד כאן דברי השואל.

מדבקה לסימון סוף העירוב השכונתי

והנה כל קורא מבין לבד את התשובה. העירוב השכונתי שהוא בדרך כלל במצב כשר לפי שורת הדין, ומקפידים שלא יהיו דירות של גוים ומומרים, ואם יש דירות כאלו שוכרים מהם כפי המבואר בשו"ע, לכן כשיש פעם אחת גוי שלא שכרו ממנו, מודיעים שכעת יש בו בעיה האוסרת לטלטל. אבל העירוב העירוני תמיד נמצא בבעיה הזו, ותמיד רמת הכשרות שלו מתחילה אחרי שנאמר שיש אולי מי שמתיר אותו בלי לשכור מהגויים והחילונים, ממילא לא נשמע עליו שיש בו בעיה חריגה, כלומר הבעיה היא תמידית ולא חריגה.

התושבים מתבקשים להודיע על דירות גוים ומומרים

בהזדמנות זו ראוי לעורר שוב ושוב, ולבקש מכל התשובים בשכונות החרדיות, להיות עירניים, להודיע לאחראים בכל שכונה ושכונה, אם יש דירה של גוי או מחלל שבת, שע"פ הלכה צריך לשכור ממנו.

כידוע הורה מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, משינוי החוק בשנת תשנ"ב ואילך, שלא מועילה השכירות הנעשית מהממשלה, מכיון שכיום אין לה מספיר סמכות להיכנס לבתי התושבים, בתנאים הנדרשים ע"פ הלכה זו, וכן עורר בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' צ"ד אות י"ד), וכתב שהעירובים הכלליים בבחינת עושים מה שאפשר. לכן מוטל עלינו לדאוג לכל שכונה שאפשר להקיף אותה בפני עצמה, ולפקח על ענין השכירות כהלכה, וכן שאר עניני המחיצות שאי אפשר להקפיד עליהם בעירובים הכלליים, וללמד את בני הבית שלא לטלטל מחוץ לגבולות העירובים המהודרים.

אמנם יש לשים לב להקל על האחראים, ולמסור את ההודעה רק לאחר בירור מדויק, על מקום המגורים, והאם הם מחללי שבת. רח"ל. ולא להביא רק שמועות, הדורשות מהאחראים מאמץ רב בבירור הענין, בנוסף למאמץ הגדול בביצוע השכירות כהלכה.

שותפות ב-5 ש"ח לחודש בלבד

עם התרחבות מגוון הפעילויות של מוקד העירוב
ההוצאות גדלות ומתרבות, ואנו זקוקים לעזרת הציבור
שמכיר בעזרה הרבה שניתנת בכל התחומים

אנו באים בבקשה קטנה, למעננו שהוא למענכם
לכל משפחה 5 ש"ח לחודש בלבד

זהו סכום מועט, המחזיק את הפעילות המרובה נצל את
האפשרות לזכות את הרבים בעירוב כשר
פנה עכשיו לעמדה הקרובה של "נדרים פלוס" או "קהילות"
ותרום בהוראת קבע בכרטיס אשראי
ל"מוקד העירוב" [בחיפוש "מוקד"]
או בטלפון ישיר, מענה ממוחשב 073-2757008

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי
קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון שאלות הלכתיות
המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 126
אדר תשע"ז

שימת לב לעמוד שנעשה תלוי בסחף הגשמים

במסגרת בדיקת העירובים ברחבי הארץ, התקשר אחד הרבנים שבפיקוחו עומד העירוב של אחת הערים בגוש דן, וביקש שנבוא לבדוק את העירוב של העיר. הרב האחראי הוא ת"ח, ומאז שהגיע לידיו הספר קובץ גליונות "תיקוני עירובין", הוא קבע לעצמו סדר לימוד בספר זה, כדי להיות בקי בהלכות הנוגעות למעשה במלאכת הקודש, ולעשותם באחריות כראוי. הבדיקה של כל היקף העיר, ארכה שעות ארוכות, ומשום כך היא נעשתה בשני חלקים. בפעם השניה שהגיע הבודק לעיר זו, סיפר לו הרב האחראי על מה שתיקן מהדברים שנמצאו בבדיקת החלק הראשון, והוסיף ואמר שהיה לו דבר נוסף שהוא שם לב לבד, ותיקן אותו, וביקש שנפרסמו בגליונות כדי שגם אחרים ידעו לשים לב אליו.

אבנים שהונחו לעשות קרקע מתחת העמוד

בעקבות הגשמים מצוי שנסחף חול, עם זרם המים, וזה יוצר שינוי בגובה הקרקע, בעיקר במקומות שיש תל קטן של חול, והדבר גורם שינויים בדיני המחיצות, ע"י שנוצר חלל ג' טפחים ונעשית מחיצה תלויה. בשעת בדיקת העירוב הוא עבר ליד עמוד קטן של צורת הפתח, שהוצמד לגדר של מתחם במפלס קצת גבוה. בדרך כלל בבדיקת העירוב בימי שישי, רק מסתכלים שהחוט קיים וממשיכים הלאה, אבל פתאום הוא שם לב שמתחת העמוד יש כעין חור גדול. החול שהיה שם נסחף וירד, וכיון שהעמוד הוצמד לגדר ולא היה תקוע באדמה, הוא נשאר באויר יותר מג' טפחים מעל הקרקע. במקרה כזה העמוד פסול לגמרי, משום שלעמוד יש דין מחיצה, ומחיצה תלויה לא שמה מחיצה (ע"פ שו"ע סי' שס"ג ס"י).

כדי לפתור את הבעיה, הוא אסף אבנים גדולות והניח מתחת העמוד ובשטח שמסביב לו, כדי ליצור קרקע חדשה גבוהה יותר. ודין זה מבואר בגמ' בכמה מקומות (סוכה דף ד.ועוד) שאבנים ועפר שמניחים אותם על דעת שלא לפנותן, נעשים כחלק מהקרקע, וק"ו כשכוונתו לבטלן לקרקע. ושיעור השטח שצריך להגביה, הוא ברוחב ד' על ד' טפחים, ממקום העמוד כלפי פנים [דהיינו לצד של העירוב].

בגדר חובת הבדיקה או גילוי העירנות לתקלות בעירוב

הנה דבר כזה הוא דבר לא שגרתי, והוא לא קורה כל שנה, ובדרך כלל לא מסתכלים עליו. אבל כשאדם רוצה ומשתדל להכשיר את העירוב, יש סייעתא דשמיא שבדיוק באותו זמן ובאותו מקום הוא יסתכל על תחתית העמוד, ויבחין בדבר שצריך לתקן. ומ"מ זה באמת מלמד שצריך עירנות גדולה מאוד, ולנסות לחשוב כל הזמן מה עוד יכול להיות שאירע בכשרות העירוב. אי אפשר לומר שבגלל זה צריך תמיד לבדוק את תחתית העמודים, מפני שזה לא מצוי כ"כ. [הרי הבעיה הזו בדיוק, יכולה להיות רק בעמוד שאינו מחובר באדמה, ורק בשנמצא במדרון, ורק בשבועות שהיו גשמים. ולעיל הבאנו באחד הגליונות שהתגלה דבר כזה לפני שנתיים בעיר בצפון הארץ]. ומ"מ יש כ"כ הרבה דברים לא מצויים שקורים בעירוב, שאם לא נבדוק את הדברים שאינם מצויים, נגיע ח"ו למצב שלא מצוי שיהיה עירוב.

לכן מה שמוטל על האחרים דבר ראשון בדיקת החוטים והלחיים, שזה חובה בכל שבוע, וכן כל מקום שיש חשש מצוי שיהיה שינויים, כגון סמוך לאתרי בניה, צריך לבדוק כל שבוע מקרוב, ובזה כל אחראי צריך להכיר את מקומו. ומלבד זה להוסיף לגלות עירנות חזקה לכל שאר הדברים שיכולים להיות, בין בגדרות ובין בעמודים, ובתפילה לה' שנזכה להעמיד את העירובים בצורה כשרה ומהודרת, ולא ייצא מכשול ח"ו מתח"י.

מה החסרון בעירוב מקרשים ועמודים דקים

הרב והבודק של מוקד העירוב, עברו לאורך ההיקף שמסביב לעיר, ובדקו את צורת העמודים ומקום קשירת החוטים לעמודים, שיהיו בדיוק מעל העמוד. היו מקומות שקשרו את החוט לעמודי חשמל, והקפידו על ההלכה לקשור את החוט בדיוק במרכז, שיהיה מכוון מעל העמוד. אך בדברים אלו צריך לבדוק אחד אחד, כי היו מקרים שבהתחלה עשו טוב, ובמקום אחד שנקרע החוט, שלחו עובד עם מנוף שיתקן, והוא אינו יודע את ההלכה, וקשר מן הצד.

בעיר הזו כל העמודים לא היו בסטנדרטים המקובלים, בחלק מהמקומות היו עמודי ברזל דקים (1.5-2 צול), ובראשם תקוע חתיכת עץ בתוך הצינור, ועליו שני מסמרים. ובשאר המקומות היו קרשים ארוכים ובראשם שני מסמרים. בנוסף לכך כמעט כל העמודים לא היו יצוקים באדמה, אלא קשורים בחוטי ברזל לגדרות או בזנטים שתקעו באדמה לצורך הענין. כמובן הגורם העיקרי לכך, הוא חוסר התקציב, והבודק נדהם לראות שמדובר בעיר גדולה ומסודרת, ובכל זאת העירוב נמצא בכזה מצב, שהבודק קושר קרשים וצינורות ועושה אותם עמודים בעזרת מסמרים, אבל בכל זאת הוא חשב לעצמו, מה כ"כ גרוע בצורה כזו, אם האחראי יודע את ההלכות ועושה זאת מרצונו, הרי בסה"כ הבעיה שהעמודים נוטים קצת, קיימת בלא"ה בעירובים כלליים, והבעיה שהחוטים מתנדנדים גם אין לה פתרון בעירובים הכלליים, אלא בעירובי השכונות החרדיות שעושים לחיים לכל עמוד, וא"כ איזה חשש יש יותר בצורה כזו.

חוט קשור במרכז התאורה מעל העמוד

והנה יש ענין אחד, שבפתרונות האלו מצוי שנהרסים מאוד מהר, כי כל אדם יכול להזיק להם בקלות, ולקחת קרשים וברזלים לצרכו. ואז יש יותר תקלות, והם דורשות מאמץ יותר גדול, עד כדי שאי אפשר לפעמים לתקן הכל, והעירוב יכול להיות פסול. וענין זה תלוי קצת בסגנון המקום, שיש מקומות מעטים כמו עיר זו, שאנשים לא נוגעים בדברים האלה, אין מי שצריך אותם, וזה לא מענין אף אחד.

המסמר התעקם ופסל את צורת הפתח

אבל יש עוד ענין שני, שלא נותנים עליו דגש, ולא שמים לב אליו, ודוקא משום כך הוא יכול לפסול את העירוב מבלי שידעו. במהלך הבדיקה הגיעו לאחד העמודים שנעשה מצינור ובתוכו חתיכת עץ עם מסמר, והחוט משך את המסמר כלפי חוץ, עד שניכר שהוא אינו מגיע מעל העמוד, והוא פסול. לכאורה המסמר עצמו אולי יכול להיות המשך של העמוד בשעת הצורך, [וצ"ע מדברי המשנ"ב סי' שס"ב ס"ק ס"ג], אבל הרי החוט קשור מסביב למסמר ולא מעל המסמר, א"כ גם ביחס למסמר זה צוה"פ מן הצד, והיא פסולה. נמצא שמחמת שלא עשו את ראש העמוד בצורה הסטנדרטית המושקעת, הגיע למצב שהעירוב נפסל. [כמו"כ היו עוד מקומות שרק ע"י סיבוב העמוד יוצא שהחוט מעל גביו, ואם העמוד יסתובב מחמת שהוא רק קשור ואינו מחובר, החוט יהיה מן הצד ממש, אלא שהרב האחראי כעת יודע את הפרט הזה, ודואג לסובב את העמודים].

המסמר התעקם והחוט אינו מעל העמוד

במקרה הנזכר מדובר בצוה"פ קטנה, שיש גדר סמוכה בצורה ישרה, שיוצרת דין עומד מרובה. אבל כיון שהרבים בוקעים בה, צריך לעשות בה צורת הפתח, כמבואר בשו"ע (סי' שס"ה ס"ב, ובמשנ"ב סק"י). הרב האחראי שראה את הבעיה, טיפס מיד, חתך חתיכת קרש שמצא בסמוך, ותקע אותה בצורה יותר חזקה, באופן שהמסמר יהיה מעל העמוד ממש. תיקון זה נעשה לפי התנאים שבידו, בחוסר התקציב, אבל כאמור לא נכון לעשות כן, כאשר יש אפשרות אחרת.

עשיית צוה"פ משלט בנתיבי איילון

דבר נוסף שהיה בבדיקת העירוב באותה עיר, בקטע מסוים שהיא סמוכה לכביש הגדול נתיבי איילון, עשו עירוב לחבר בין צד אחד של הכביש לצד השני. הרב הדגיש שהעירוב של העיר אינו כולל את נתיבי איילון, מפני שלרוב הפוסקים הוא רשות הרבים דאורייתא, כיון שהוא משמ לשישים ריבוא, והוא

מפולש מקצה גוש דן הצפוני ועד קצה גוש דן הדרומי, ואי אפשר לעשות בו עירוב של צורת הפתח [עמודים וחוטים] אלא עם דלתות הננעלות בלילה. לכן גם בעירוב עירוני שנסמך על הרבה קולות, אין להקל בכביש כזה. ומ"מ כיון שיש אנשים דתיים שאינם מעלים על דעתם את חומרת הנושא, ולא שמים לב ומטלטלים גם שם מעיר לעיר, לכן היה מישהו שעשה עמודים וחוטים בנקודת המעבר, כדי שאולי יהיה להם שיטה אחת להינצל מדינה של גיהנום.

לצורך עשיית צורת הפתח, הם השתמשו באחד המקומות בשלט הגדול המוצב מעל הכביש, שהוא עשוין כעין פתח ממש. אולם היו בו שתי בעיות. בצד אחד היה ניכר שחיברו את הברזל העליון המאוזן (המשקוף), מן הצד של עמוד הברזל, והוא אינו כשר לצורת הפתח. והפתרון למקרה זה, עשו ברזל דק ברוחב סנטימטר אחד, והלחימו אותו על העמוד. במצב כזה אין צורך לעשות לחי רחב, משום שמטרת הרוחב של הלחי הוא כדי לתפוס את מקום החוט בוודאות, וכדי לתפוס את נדנוד החוט, שגם בשעת הרוח לא ייצא אפילו אמצע החוט, מבין שני הלחיים. משא"כ כשמדובר במשקוף שעשוי מברזל חזק, אפשר לכתחילה להשתמש בלחי דק, ובלבד שיהיה מולחם ישר ממש, [שהחלק התחתון יהיה מתחת החלק העליון בקו אנכי מדויק, כדי שלא יכנס לדין של עמוד עקום]. וגם שהעמוד לא יהיא נוטה מעל עובי ראש הלחי.

קרש מכוון מתחת הברזל של השלטים

בצד השני היתה בעיה אחרת, שהעמוד נמצא מאחורי חומה המפרדת בין הנתיבים, ומחיצה מחלקת את צוה"פ ופוסלת אותה, [ובפרט שיתכן שזה רשות אחרת ואכמ"ל], לכן הוסיפו לחי לפני החומה. ובצד הזה השתמשו רק בקרש קשור בחוטי ברזל, שמסתמך על הסברא שאף אדם לא יגע בו. אמנם כאמור העירוב הזה הוא בין העירובים, וכדברי הרב האחראי כל מי שיודע מהו עירוב, שלא יטלטל בו.

ונהפוך הוא, פורים בבני ברק בט"ו, וברמות בי"ד

בשנה זו יצאו שתי חוברות בענין הזמן הנכון לעשיית פורים, אחת על בני ברק, ואחת על שכונות רמות, ובדברים שנכתבו בהם יוצא דבר הפוך מהמקובל, שבבני ברק יש צד גדול לומר שקוראים בט"ו, וברמות ראוי לומר שקוראים בי"ד. כיצד יתכן הדבר, האם יש קו אחד ביניהם, או שכל אחד מנסה למשוך לפסק אחר.

כידוע נושא זה נתון למחלוקת שחוזרת כל שנה ומקבלת גוון חדש, ע"י שמחדשים סברא חדשה, וכנגדה יוצאים אחרים ומבטלים אותה. שנה אחת מחדשים שרמות תקרא בט"ו מחמת קירבתה לקבר הנביא שמואל, שהיתה שם עיר מוקפת חומה, ובשנה אחרת מכח בורגנין שנעשו רק לצורך הענין [וכבר בארנו בשנה שעברה את הבעיות שיש בהם]. שנה אחרת אמרו שיש עומד מרובה, ובשנה אחרת ע"י היקף של גדר ההפרדה. בכל הטענות היו חסרונות, שמחמתם יש אומרים שאינן מועילות, ודין רמות לקרוא מגילה בי"ד אדר.

והנה איננו באים כאן להכריע ולפסוק בענינים אלו, ולכן איננו מדברים בהם לפני ימי הפורים, ובכל זאת רבים מבקשים שלפחות נבאר את הדברים כי הם תלויים הרבה בדיני עירובין ותחומין, על כן נציין את ראשי הענינים בקצרה, ובזה נראה ששני החידושים הסותרים, עולים בקנה אחד.

סיבת החיבור לרמות, והבעיות בחיבור העירוב

הנה שכונת רמות, היא שכונה מנותקת מירושלים במרחק ניכר, שהוא בודאי גורם להפסק מצד ההלכה [יותר מקמ"א אמה ושליש ללא בתים], וגם המיקום של רמות נמצא בצד ביחס לעיר, באופן שגם אם נדון דין חיבור ע"י קשתות, רמות אינה נכנסת בחלל הקשת, כמ"ש בקונטרס מחנה ישראל. ולכן עיקר הנידון שרמות תהיה כאחת משכונות העיר, הוא רק ע"י חיבור העירוב הכללי המקיף את השטחים הגדולים והכבישים שבין רמות למרכז העיר. משום כך הנושא תלוי בכמה שאלות הלכתיות קשות.

א. נחלקו פוסקי זמנינו האם עירוב מועיל להרחבת דין הקריאה בפורים, דעת מרן הקהילות יעקב (נדפס בקריינא דאיגרתא) שהעירוב אינו מועיל לתת דין עיר אחת לקריאת המגילה, ודעת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל שעירוב יכול להועיל גם לקריאת המגילה, אם הוא עירוב כשר כהלכה. **ב.** צריך שהעירוב יהיה כשר כהלכה, והבעיות המצויות בעירוב, הם פוסלות גם כאן לענין חיבור לפורים. כגון אם צוה"פ שאחד העמודים שלה עקום אינה כשרה, ה"ה לענין פורים אין חיבור. וכן אם חוט המתנדנד ברוח ויוצא מבין העמודים פסול, גם לענין פורים הוא אינו מחבר. ומספיק שיהיה דבר אחד כזה בכל העירוב, כדי לפסול את כולו לפי שיטות אלו, וככל שהעירוב יותר גדול, יש יותר חשש לכך. **ג.** בנוסף לכך כיון שמדובר בעירוב שכולל שטח שמחוץ לעיר, וכבישים בין עירוניים ראשיים, יש יותר שיטות האוסרות את הכבישים כדין רשות הרבים דאורייתא, וברה"ר לא מועיל עירוב בצורת הפתח לבד, אלא עם דלתות הננעלות בלילה וכו'. יש שטענו שאפילו עירוב עם רה"ר יועיל לפורים, אבל מרן הגרי"ש זצ"ל הורה שרק אם אין בו קרפיפות ואין בו רשות הרבים, הוא יכול לחבר לפורים. ובענין עירוב שעובר על רשות הרבים דעת מרן הגריש"א זצ"ל להקל, שאם יש "עומד מרובה" שסוגר את הרה"ר, יועיל לענין חיבור לפורים, למרות שלענין טלטול אין להקל לטלטל שם. בעקבות הדברים עשו איזה פתרון שיהיה עומד מרובה, והיה ויכוח בין הת"ח האם מתקיים בזה דין עומד מרובה כראוי. לאחר מכן נהרס גם הדבר הזה, וכיום מסתמכים על דברים אחרים, שלא היו בזמן מרן זצ"ל. **ד.** דבר נוסף שאמר מרן שלא יהיו קרפיפות. והמציאות היא שיש מתחת לשכונות סנהדריה המורחבת, ורמות אשכול, שטחים גדולים יותר מבית סאתיים, שלדעת ועד הכשרות אינם קרפיפות, אבל לדעת מרן הגריש"א זצ"ל הם קרפיפות הפוסלות את העירוב. ולכן אם מסתמכים על החיבור הזה, הוא עירוב לפ"ד ועד הכשרות, ולא לפי דעת מרן הגריש"א זצ"ל. לאור הדברים הנ"ל, ההסתמכות על כך שעירוב יחבר את רמות לעיר ירושלים, היא בעייתית מאוד.

לעומת זאת בבני ברק הנידון הוא אחר. מרן החזו"א החמיר בסוף ימיו לקרוא בבני ברק גם בט"ו, משום שהיה חיבור בתים רצוף מבני ברק עד העיר "יפו". שנוהגים בה כעיר שהיא ספק מוקפת חומה (עי' בלוח ארץ ישראל). אבל החיבור הזה קצת נהרס, בשעה שהרחיבו את כביש נתיבי איילון והרסו כמה בתים כדי להרחיבו, ויוצא שאם נמדוד מבית לבית משני הצדדים, יש יותר מקמ"א אמה. ומשום כך עורר הגאון רבי שריה דבילצקי שליט"א שמאז אין צורך לחשוש ולקרוא בבני ברק בט"ו, כיון שהחיבור בטל.

אמנם מכיון שמדובר בהפסק קטן יחסית, ומדובר באורך של יותר מקילומטר שבשני הצדדים הערים חופפות וקרובות זה לזה, לכן יש אפשרויות לדון שהן מחוברות לפי שיטות מסוימות, [שהמקילים בירושלים לחבר שכונות, היו שמחים בהם], כגון הרוצים לומר שכביש נתיבי איילון המשמש את העיר, יצטרף לעיר [אלא שמדברי הפוסקים לגבי נהר, שכתבו הבו דלא להוסיף עלה, מבואר שאינו מצטרף]. וכן אם יאמרו שחומת נתיבי איילון תחשב חומה בקטע מסוים. או שיצרפו מסעדה בתחנת רכבת, וכדומה. אך דעת הרבנים שכל אלו אינם מועילים לחבר. אך יש דבר אחד שיכול להועיל לחבר, והוא ע"י דין חיבור של עיר הנכנסת לחלל הקשת של העיר השניה, שי"א שהם נעשות לעיר אחת. דין זה חידש החזו"א (סי' ק"י ס"ק כ"ג), מכיון שמבואר בגמ' ובשו"ע שחלל הקשת נידון כמו העיר, כאילו מלא בתים וחצרות. אמנם לגבי חיבור ערים, לא נזכר בגמ' ובשו"ע ובפוסקים חיבור בקשת, אלא רק חיבור של קמ"א אמה, וכן החזו"א עצמו בתחילה נקט שקשת אינה מחברת (בסי' פ' לדף נה:), ומ"מ לאחר שהחזו"א חידש דין חיבור בקשת, יש מפוסקי זמנינו שדנו לסמוך ע"ז לענין תחומין, וממילא ה"ה לענין פורים. ועיין לעיל גליון 6 שהארכנו בדין זה, והבאנו שמרן הגריש"א זצ"ל הכריע לענין תחומין להחמיר שקשת אינה מחברת.

סיבה נוספת לחייב את בני ברק בט"ו, משום שלכאורה יש באזור זה עוד כמה ערים המוקפות חומה מימות יהושע בן נון. יש שנמצאות ממש בסמוך לבני ברק, או לערים המחוברות לבני ברק ברצף בתים. ויש שנמצאות סמוך לחיבור קשת, ויש שנמצאות בחיבור עירובים עירוניים שכל ערי גוש דן מחוברים בעירוביהם. באורך כשלשים ק"מ, בין המקומות המוקפות הם לוד (בחיבור עירוב) ואונו (ליד אור יהודה, בחיבר עירוב וי"א קשת) שני אלו מוזכרים בגמ' במגילה שהן מוקפות חומה. ובירושלמי יש דעה שכל הערים המוזכרות בנביא יהושע ג"כ מוקפות חומה. וא"כ גם בני ברק, שלא ברור היכן הן היו בדיוק בדיוק. ויש עוד מקום סמוך לרמת גן בפארק הירקון, שמצאו שרידי ישוב עם חומה עתיקה, שטוענים שהיא מזמן יהושע בן נון. ונקראת תל ג'רישה (כמה מטרים ליד בתי ר"ג המחבורים לבני ברק). וכן עקרון, בית דגן, ועוד.

בענין חיבור העירוב בערים אלו, כתב בחוברת ההיא, שאמנם אין לסמוך עליו לענין טלטול, אך אולי לענין פורים מספיק עירוב מן התורה, למרות שאינו מועיל לטלטול. אבל כאמור מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל שסמך על חיבור של עירוב, התנה שהעירוב יהיה כשר. וא"כ אין להחשיב חיבור כזה באזורים אלו.

לסיכום הדברים, יוצא שלבני ברק יש כמה סיבות נפרדות לחייב בט"ו, גם משום חיבור ע"י קשתות ליפו. גם משום חיבור גמור [או עכ"פ משום נראה] לכמה ערים מוקפות חומה, שבודאי היו בתוך שטח גדול שכזה, שכולו כעיר אחת, וגם יש דברים ניכרים לטענת החוקרים. וזה מלבד הטענה הקלושה מכולם, של חיבור העירובים הכלליים. לעומת זאת בשכונות רמות בירושלים, עיקר הטענה מתבססת רק על העירוב הכללי, ובטענה הזו עצמה יש כמה בעיות כאמור. לכן לדעת מחברי החוברות הנ"ל, מן הראוי להפוך את היוצרות, ולקרוא ברמות בי"ד, ובבני ברק גם בט"ו.

ולענין הלכה למעשה, הסיבה לחייב את בני ברק מכח העיר יפו, היא רק ספק, וגם הדין תלוי במחלוקת המשנ"ב (סי' תרפ"ח ס"ב בה"ל ד"ה אלו) והחזו"א (סי' קנ"ג סק"ג), האם סמוך לספק צריך לקרוא בב' הימים מספק. ומצד שאר הערים שכנראה היו באזור זה, הרי אין מסורת על המיקום של הערים, והדברים מסתמכים רק על חוקרים וממצאים, והשאלה כמה לסמוך ע"ז, ולכן עכ"פ מידי ספק לא נפקא, והוראת הרבנים שעיקר דין העיר בני ברק הוא בי"ד בקריאה ובברכה, והמחמירים קוראים גם בט"ו בלי ברכה.

לבירורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי

קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 127
אדר תשע"ז

הקמת עירוב שכונתי חדש בירושלים

בימים אלו יוצאים צוות מוקד העירוב לעשיה בפועל בתיקון עירובים כשרים, ובהקמת עירובים שכונתיים. מיד לאחר ימי הפורים, יצאו צוות העובדים לירושלים, להקמת עירוב חדש בשכונת "פסגת זאב" ברחובות הסמוכים לנוה יעקב. באזור זה החלה התחרדות משמעותית, ועשרות אברכים כבר גרים במקום, מחוץ לגבולות העירוב השכונתי של נוה יעקב [הכולל ארבעה עירובים נפרדים, ברמות שונות], וכעת נוסף העירוב הזה, שבינתיים הוא כולל היקף מחיצות מהודר, אך אינו כולל שכירות ממחללי שבת, [שההיתר שלו מועיל רק ל"כלים ששבתו בחצר", דהיינו עגלה שהיתה מכניסת שבת מחוץ לדירה, וכן תינוק שכבר זוחל או הולך, ויוצא מהדירה בכוחות עצמו]. יש לציין את חשיבות עשיית העירוב

למרות שאינו מתיר כלים שהיו בבית, מפני שאיזור זה מרוחק ממרכז ירושלים, ואין בו אפילו את העירוב של הבד"ץ, אלא רק של הרבנות ירושלים שכולל הרבה שטחים בעייתיים, ובתוכם כביש מס' 1 ועוד, וע"י עשיית העירוב הזה יהיו לפחות מחיצות העירוב ברמה השכונתית המהודרת.

חודשים ארוכים עברו מאז שהתחילו האברכים לדבר על הצורך בהקמתו, ולתכנן את עשייתו. שני אברכים לקחו על עצמם את המשימה הקדושה, הכוללת השקעה בכמה נושאים. בתחילה היו צריכים לעבור יחד עם הבקיאים בהלכות, ולבדוק את האפשרויות מבחינה הלכתית. לאחר מכן לגייס את הכספים מציבור האברכים, ולבסוף להשיג את האישורים מהרשויות המקומיות. בכל נושא יש זמנים שפועלים במרץ, ויש זמנים שקטים שהדברים נשארים באותו מצב, וצריך הרבה נחישות להמשיך לפעול שוב ושוב, עד שמגיעים לשלב ההקמה בפועל. האברכים עמלו במשך תקופה ארוכה, ובפרט בחודשים האחרונים, להגיע לסכום של כמה אלפי שקלים, כדי שיוכלו להתחיל בעבודה, ועדיין לא הגיעו לכל הסכום ומבקשים תרומות נוספות.

בשלב זה הם חיפשו בעל מלאכה שבקי בהתקנת עירובים דוקא, ולא רק בקי בחיבור ברזלים, כדי שהעירוב ייעשה באמת בצורה המהודרת, ולא תרד כל ההשקעה ברמת כשרותה, מחמת התקנה שאינה מדויקת לפי כל פרטי ההלכה. האברכים פנו למוקד העירוב, לבקש את העובדים המקצועיים שהתקינו כבר הרבה עירובים שכונתיים, וגם נותנים מחיר נמוך בכ15% מהמחירים של ועדות העירובים, ובנוסף לכך יש למוקד פיקוח הלכתי צמוד לתת מענה לשאלות ההלכתיות המתעוררות בשעת ההתקנה, כגון בכמה להגביה את הלחיים, ואיך לכוון את מקום העמוד שלא יהיה אחורי מחיצה, ושלא יעבור על מחיצה, כגון סלעים גבוהים, צמחים רבים, או תל בשיפוע המתלקט. ועוד.

עמודים בגבהים שונים למנוע שיפוע בחוט העירוב

בשכונה זו ביקשו להקפיד גם על שיפוע החוט כשיטת הגר"מ רוזנר שליט"א, שהשיפוע לא יהיה עולה 1 מתוך 20, כלומר שלא יהיה הפרש ג' טפחים בגובה, כאשר צורת הפתח רחבה רק י' אמות. וכאשר היא רחבה 20 מטר, לא יהיה הפרש של 1 מטר, אלא פחות. בדין זה עי' במשנ"ב (סי' שס"ב סק"נ) שמכשיר אפילו כשהחוט בשיפוע, ובשער הציון (ס"ק מ"ו) כתב שרע"א מסתפק אם הוא משופע הרבה. ולא התבאר במשנ"ב מה נקרא הרבה. ועיין לעיל (גליון 16) שהבאנו ג' שיטות בזה, י"א בשם הגר"א קוטלר זצ"ל שהכשיר עד 45 מעלות, וזה הרבה מאוד, ויש מפקפקים בשמועה זו. רבני העירובים בבני ברק מתירים עד שיפוע תל המתלקט 22.5 מעלות, משום שבשיעור שיפוע כזה נחשב שיש בו גם זקיפות אנכית, משא"כ עד שיעור זה נידון כשוכב מאוזן. והגרמ"ר שליט"א אומר בשם מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל ששיפוע שבני אדם היו מפטרים את בעל המלאכה נחשב הרבה, ומ"מ הוכיח מדברי הרא"ם שהובא ברע"א שעד 1 מתוך 20 כשר.

לפי שיטה זו במקום שיש שיפוע בכביש או בהר [אפילו שאינו מתלקט], ועושים צורת הפתח מלמעלה למטה, הרי אם העמודים שווים בגובהן יוצא שהחוט משופע כשיפוע הקרקע. לכן צריך לעשות בחלק הנמוך עמוד גבוה במיוחד, כדי שהחוט לא יהיה משופע. באחד המקומות בעירוב זה היה שיפוע גדול במקום שצורת הפתח עוברת, והמפקח ההלכתי מדד אותו, ומצא שההפרש הוא יותר משלשה מטרים. לכן העובדים עשו עמוד אחד ארוך קרוב לשמונה מטרים, והשני פחות משמה מטרים, וע"ז החוט נמצא כמעט ישר, לצאת ידי שיטה זו, כפי בקשתם.

ג' סיבות הלכתיות המצריכות לחיים לעמודי העירוב

דבר נוסף שהשגיח המפקח ההלכתי בשעת העבודה, בגובה התקנת הלחיים, היה אזור אחד של צלע הר גדול, שאי אפשר כלל לעלות ולעבור בו, ומשום כך הוא נחשב קרפף הפוסל את העירוב, וצריך להוציאו מן העירוב, ע"י שמקיפים אותו בצורות הפתח.

בעשיית צורות הפתח בעירוב זה, הוסיפו לחיים לפני כל עמוד, כנהוג בעירובים השכונתיים, וחשיבותם גדולה מאוד, משום שלש הלכות יסודיות.

א. חוט המתנדנד ברוח, שאם האמצע יוצא בשעת הרוח מבין העמודים, כתב המשנ"ב (סו"ס שס"ב) שיש בו מחלוקת אחרונים, והחזו"א (סי' ע' סק"י) נקט שהוא פסול. ואם עושים רק עמודים, שרוחבם 9 ס"מ בלבד, כל נדנוד של 5 ס"מ לכל צד, יוצא מבין העמודים. משא"כ אם עושים לחי שרחבו 30 ס"מ, הרי עד נדנוד של 15 ס"מ אינו יוצא מבין העמודים, ואפשר להקפיד ע"ז.

ב. חוט שוקע למטה מראשי העמודים, כתב המשנ"ב (סי' שס"ב שעה"צ ס"ק נ"ו) יש ליזהר לתקנו. והחזו"א (סי' ע' סק"י) דן לפסול אותו, שיעור השקיעה אינו מפורש, אבל לפי הטעם שכתבו המשכנות יעקב והחזו"א שאמצע החוט יורד מגובה ראשי העמודים נחשב מן הצד, הרי גם אם החוט שוקע מעט, ועכ"פ באופן הניכר לעין, יש בו את הבעיה הזו. ורק אם עושים לחיים שגובהם נמוך מהחוט בהרבה, אין את הבעיה הזו, כיון שהחוט אינו שוקע עד למטה מראשי הלחיים. ומ"מ גם כשיש לחיים צריך להשתדל שהחוט לא ישקע בשיעור שכבר נעשה כפתחי שימאי [שהוא אחד מהטעמים של המשכנות יעקב שם].

ג. עמוד עקום מעט, דבר מצוי שהתקינו את העמוד ישר, ולאחר זמן הוא התעקם מעט, מפגיעת רכב או מנוף, מאדמה רכה ועוד. בדרך כלל העמוד מתעקם גם לצדדים שאינם בכיוון של החוט, ודין זה לא נזכר במשנ"ב [שאינו דומה למש"כ בשער הציון סי' שס"ג ס"ק י"א], ובחכמת שלמה (להגר"ש קלוגר זצ"ל, בגליון השו"ע סי' שס"ב סי"א) כתב שהוא פסול. ובחזו"א (סי' ע"א סק"ו וי"א) בתחילה נקט שהוא כשר, ובסוף כתב שאין מקור נאמן להכשירו, ובקריינא דאיגרתא כתב הקה"י שלמעשה החזו"א הורה לפסול כל עמוד עקום. והטעם מבואר בחזו"א, כיון שבצורת הפתח צריך שהחוט יהיה מעל גביו של העמוד, ועיקר העמוד הוא בי' טפחים התחתונים, לכן צריך שהחוט יהיה מכוון מעל החלק התחתון של העמוד. וא"כ עמוד רגיל שרחבו 9 ס"מ בלבד, מספיק שתהיה נטיה קטנה, [שמתוך גובה 5 מטר, נוטה 5 ס"מ], וכבר יוצא שהחוט אינו מכוון מעל החלק התחתון. וע"י לחיים עם פיקוח נכון, אפשר לפתור גם בעיה זו, מפני שאם העמוד התעקם והאחראי יודע לשים לב לכך, הוא יכול בקלות להוסיף לחי במקום המתאים ומכוון מתחת החוט. לאור הדברים, יש חשיבות הלכתית מיוחדת בעשיית הלחיים בעירובים השכונתיים, שבענין זה תלויה רמת כשרות העירוב.

שיעור הגבהת הלחיים ביחס לשטח שלפניהם ומתחתיהם

בשעת התקנת הלחיים בשכונה הנ"ל, נזהרו העובדים להיות צמודים למפקח ההלכתי, שיורה להם בדיוק באיזה כיוון ובאיזה גובה לחבר את הלחיים. מתוך הנסיון הם למדו שיש כמה וכמה חשבונות מתי להגביה אותם מהקרקע, ועד כמה להגביה, ולכן הם צריכים לכל דבר הוראה מדויקת, כדי שהעירוב יהיה בצורה מהודרת. לדוגמא, באחד המקומות היו צריכים להעמיד את העמודים אחרי סיום המדרכה, בשטח של עפר וסלעים. שטח העפר נמוך מהמדרכה כעשרה ס"מ, וא"כ אם היו מחברים את הלחי סמוך לקרקע, יתכן שתהיה בעיה שכלפי שטח הקרקע של המדרכה, שהוא שטח העירוב, לא יהיה בלחי י' טפחים מעל פני הקרקע. ולמרות שבמקום של הלחי עצמו יש גובה י' טפחים, צריך למדוד גם לפי הד' טפחים שלפניו, כדי שיהיה בו מחיצה לד' טפחים [כן מבואר בדין חריץ שאינו רחב ד' טפחים המבואר בכ"מ בעירובין]. וכן יש סיבה נוספת

להגביה את הלחיים במקום כזה, משום שמצוי שבמשך הזמן יצטברו אבנים קטנות ועפר בשטח זה, והם יתבטלו לקרקע, וימעטו משיעור גובה הלחי. לכן צריך להגביה את הלחי במקרה כזה.

ומצד שני צריך להקפיד שהלחי לא יהיה גבוה ג' טפחים מהקרקע, ושיעור זה נמדד בעיקר מהקרקע שמתחתיו, משום שהדין הזה הוא מחמת דין מחיצה תלויה שהגדיים בוקעין תחתיה, לכן צריך שהלחי לא יהיה גבוה ג' טפחים מהקרקע שמתחתיו, ולא רק ביחס למדרכה הגבוהה שלפניו. וכדי לצאת יד"ח כל השיעורים לכתחילה, הקפידו שלא יהיה גבוה יותר מ-22 ס"מ משטח העפר ומ"מ ישאר בו גובה י' טפחים גם ביחס לשטח המדרכה שלפניו.

תיקון העירוב לצורך הבאת התינוק לברית מילה

באחד העירובים השכונתיים בבני ברק, היה אברך שמקפיד שלא לטלטל אף בעירובים שכונתיים, וגם אשתו מקפידה על כך, וכעת נולד לו בן למזל טוב, וברית המילה בזמנה יוצאת ביום שבת קודש. בהרבה מקרים משפחות כאלה עושות את הברית בבית, מפני שלא יכולים לטלטל את התינוק לבית הכנסת או לאולם השמחות. אבל האברך הזה לא יכל לעשות את הברית בבית, והחליט שיעשה את הברית בבית הכנסת, ויטלטל את התינוק ע"י קטן, ובלבד לאחר שיברר שהעירוב בשכונה נמצא במצב טוב. הוא התקשר למוקד העירוב, ואמרו לו שהעירוב בשכונה זו זקוק לישועה, כלומר יש בו דברים הטעונים בדיקה ותיקון, אך המשיב לא ידע לציין בדיוק מה דרגת הבעיה ומהו התיקון הנצרך. האברך רצה לשלם שיעשו לו עירוב זמני ליד ביתו, כדי לחבר אותו לגבול של השכונה הסמוכה [שהיא במצב טוב], כיון שהוא מוכרח שיהיה לו עירוב טוב לקיום הברית. אבל המשיב הציע לו שבמקום זה ישלם בדיקה ותיקון זמני של העירוב של השכונה, שהוא יותר זול מעשיית הרחבה זמנית ליד ביתו. האברך קיבל את ההצעה, והבודק נסע ובדק את הדברים, ודאג שיעמידו שם לחיים כראוי, והגיע שוב לפני שבת לבדוק לאחר עשייתם.

לחי צר בעמוד עקום אינו מועיל

באחד המקומות היתה צורת הפתח מברזל כדרך שעושים בשבילים צרים, והיא נהרסה בעקבות הבניה של אחד השכנים. השכן לא חשב שהוא צריך לשלם על הנזק, או לפחות לתקן אותו. משום מה יש אנשים שחושבים שאין בעיה להרוס את חפצי העירוב, והאחראי צריך לספוג את כל הנזקים, ולהתרוצץ לאסוף את הכספים. ולכן גם כאן האחראי היה צריך לתקן בכוחות עצמו, ובמקום לעשות ברזל חדש, הוא הסתדר לתקן לבד, ע"י שקשר חוט מעל שני עמודי הברזל, בלי להוסיף להם לחיים, והבין שזה בסדר כמו שהיה לפני כן, כשהיה משקוף מברזל לא היה צריך לחיים. אחד האברכים עורר על כך שהעמוד הקטן התעקם [בשעה שנהרס המשקוף], ולכן הוא הוסיף לחי לפניו. אבל בשבוע זה הגיע הבודק, וראה שהלחי שהוא העמיד אינו מוסיף כלום. משום שהלחי שהעמיד היה ברוחב 7 ס"מ בלבד, והיה קשור צמוד לתחתית העמוד, וכיון שהעמוד עקום קצת, והלחי כ"כ צר, יוצא שהחוט אינו עובר מעל הלחי. הלחיים שמשתמשים בכל מקום, הם רחבים כשלושים ס"מ, ואמנם כאן מדובר בצוה"פ קטנה ואפשר לעשות לחי יותר צר, אך לפחות מפני שהעמוד עקום צריך לשים לחי רחב כגון חמש עשרה ס"מ, שיהיה ברור שהוא מתחת החוט, וגם אם יזוז מעט בתוך הקשירה שלו, עדיין הלחי ישאר מתחת לחוט.

לחי צר אינו מוסיף בפרט בעמוד עקום

מדוע כשהמשקוף מברזל אין צורך בלחי

עוד ציין הבודק שגם בצד השני צריך לשים לחי, ויש הבדל בין צוה"פ שהמשקוף מברזל, למשקוף של חוט, ובמיוחד כשהעמודים הם רק פרופיל דק. בצוה"פ שהמשקוף מברזל, עושים אותה יציבה, והמשקוף יציב שאינו מתנדנד מבין העמודים, ואינו שוקע מראשי העמודים, ואם העמוד ישר ברור שהמשקוף מכוון גם מעל החלק התחתון של העמוד, לכן למרות שהפרופיל דק (4 ס"מ), לא צריך לחיים. משא"כ כשקושרים חוט, יש את שלושת הבעיות הנ"ל, א. חיברו את העמוד הקטן בקלילות עם אזיקונים, ומספיק שיש עקמימות קטנה של שני ס"מ, שכבר החוט אינו מעל החלק התחתון [כיון שהעמוד הוא פרופיל דק בלבד], ב. החוט מתרופף מעט, [בפרט כאן שלא עשו מקום טוב לקשור אותו מעל הפרופיל], וממילא הוא שוקע מעט מראשי העמודים. ג. חוט נמוך מקבל מכות קטנות מבני אדם שעוברים עם חפצים, ועם הזמן מתרופף ומתנדנד ויוצא מבין העמודים. וכיון שהעמודים הם בסה"כ ברזל דק, מספיק נדנוד קל לפסול אותם.

לכן מה שמותר בצוה"פ שכולה מברזל, שלא צריכים לחיים, אינו שייך למקרים שהמשקוף הוא מחוט של עירוב, אלא צריך לעשות לחיים, והלחיים צריכים להיות ברוחב טוב, ולא צרים כל כך, וכן צריך שהאחראי יידע להבחין שהעמוד עקום לאחד מהצדדים, ולשים לב שהחוט אינו מעל הי' התחתונים.

התיק שנשכח בדרך לליז'ענסק

בשבוע שעבר היו שנסעו לשבת לציון בליז'ענסק ליום היארצייט, אחד מהם גילה סמוך לשבת ששכח את המזוודה במעבר לאוטובוס, במרחק של כמה שעות נסיעה. בלית ברירה הוא הסתדר עם מה שיש לו, ובאמצע שבת הגיע גוי מחברת הנסיעות והביא את המזוודה שנשכחה. לאחר שבת התקשרו למוקד העירוב לשאול האם היה מותר לו להשתמש בחפצים, שהרי הם הגיעו מחוץ לתחום.

והנה מצד הדין של דבר שיצא מחוץ לתחום, י"ל שאין כאן איסור, משום שהם חפצים שלו, וכליו של אדם הרי הן כרגליו, דהיינו שגם כאשר הם היו רחוקים ממנו, דין התחום שלהם הוא כרגלי הבעלים. ולכן אדרבה כעת שהגיעו לכאן, הם נכנסו לתחום שבת שלהם. אלא שיש לאסור בזה מטעם אחר, מדין גוי שעשה מלאכה לצורך ישראל, שהדין הוא שאסרו חכמים להשתמש בדבר עד מוצאי שבת לאחר שיעור בכדי שיעשה, מטעם שמא יאמר לגוי לעשות כן. אמנם רק הוא עצמו אסור, אבל לאחרים מותר, וא"כ יכול לתת אותם לאחרים, והוא ישתמש בשלהם. (ראה שו"ע סי' שכ"ה ס"ח, וסי' תקט"ו ס"ה).

הקבלן דאג לעירוב וקשר את החוט לעמוד בטון

בס"ד אנו רואים במשך הזמן שהלכות עירובים נכנסים למודעות של האנשים מכל העדות והחוגים, כה יתן ה' וכה יוסיף. בחודש זה היה מקום בבני ברק באמצע שיפוצים, והאחראי של מוקד העירוב עשה בינתיים צורת הפתח זמנית, ע"י שחיבר קרש לגדר הזמנית של מתחם הבניה, והעמיד לחי לפניו. בשבועות אלו עשה הקבלן קיר חדש מסביב, והוריד את הגדר הזמנית עם הקרש, ובכל זאת דאג לעירוב וקשר את החוט מעל אחד מעמודי הבטון של הקיר.

ביום שישי הגיע האחראי עם צוות העובדים, ועשה עמוד חדש מברזל, עם לחיים מברזל כנהוג בעירובים הטובים. באמצע העבודה הגיע הקבלן ושאל למה עושים עמוד חדש, מה לא טוב במה שהוא קשר את החוט לקיר, הרי יש שם עמוד בטון חזק ביותר. האחראי הבין שהקבלן חושש שיחייבו אותו בתיקון, והרגיע את הקבלן שהקרש היה רק דבר זמני, ולקחנו בחשבון שיורידו אותו בעוד זמן מה. אבל הקבלן ציין שזה הטריד אותו מאוד שהעירוב לא ייפגע, ואיכפת לו לדעת למה הוא לא עשה טוב.

החוט קשור לעמוד בטון שבתחתיתו הוא קיר ארוך

האחראי שמח על כך שהקבלן דואג לעירוב, ועוד רוצה להבין את יסוד ההלכה, ונעצר להסביר לו את הענין. העמוד של צורת הפתח צריך להתחיל מהקרקע, וצריך שיהיה ניכר ובולט משאר הקיר, ואם אינו בולט אינו נחשב עמוד אלא קיר. ולכן למרות שהעמוד הזה ניכר בחלקו העליון, אך כיון שאינו ניכר ובולט בחלק התחתון, בי' טפחים הסמוכים לקרקע, אינו כשר להחשב עמוד של צורת הפתח.

עירוב חצרות בפסח במצות יד ומכונה

לקראת ימי חג הפסח, לא ייצא גליון, עד ר"ח אייר בעז"ה. בחודש זה מסתמא יסעו הקוראים למקומות שונים, ויזכרו לבדוק את העירובים, ולברר את ההלכות בצורה מעשית ואח"כ ימסרו את המידע למוקד העירובים.

בשנים קודמות הארכנו בדיני עירוב חצרות בפסח. א. יש אומרים שבפסח נכון לערב במצות יד ולא במצות מכונה, משום שאם יש בשטח העירוב אנשים שאוסרים לאכול מצות מכונה, נחשב שהפת אינה ראויה לכולם, ואינה מערבת את כולם, וממילא אלו שלא משותפים במצות, אוסרים לטלטל. אבל גם לשיטת המקפידים בזה, היינו רק כאשר אותן משפחות מקפידות עליהן מן הדין ממש, משא"כ אלו שמחמירים באכילה, ועדיין נותנים מצות מכונה לקטנים או מחזיקים בביתם, אינם פוסלים את העירוב (עי' משנ"ב סי' שפ"ו ס"ק מ"ז לגבי איסור חדש).

ב. צריך שלא יקפיד על מצות העירוב, ויהיה מוכן לתת מהם למי שמבקש (שו"ע סי' שס"ו ס"ה) לכן לא יערב במצות שהכין לליל הסדר, ולא במצות יקרות שחם עליהן, אלא במצות שמסכים לתת מהן למי שיבקש. ואף אם עושה כן מחמת שמסתבר שלא יבקשו ממנו, מ"מ אם גמר בדעתו שאם יבקשו ממנו יתן, הרי זה כשר (עי' משנ"ב שם).

שותפות ב-5 ש"ח לחודש בלבד

עם התרחבות מגוון הפעילויות של מוקד העירוב ההוצאות גדלות ומתרבות, ואנו זקוקים לעזרת הציבור שמכיר בעזרה הרבה שניתנת בכל התחומים

פנה עכשיו לעמדה הקרובה של "נדרים פלוס" או "קהילות"

ותרום בהוראת קבע בכרטיס אשראי

ל"מוקד העירוב" [בחיפוש "מוקד"]

או בטלפון ישיר, מענה ממוחשב 073-2757008

תיקוני עירובין

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 128
אייר תשע"ז

אבידה גדולה בפטירתו של הגאון רבי נח ברנשטיין זצ"ל

בסייעתא דשמיא אנו זוכים אחרי תקופה של בין הזמנים, להמשיך בהוצאת הגליונות המיוחדים, העוסקים בביאור וליבון נושא העירובים, בהלכה ובמעשה. כמובן שאחרי ימי בין הזמנים יש הרבה סיפורים חדשים מעירובים נוספים שנבדקו, ומעירובים שנבנו, וכן מהציבור שהיה במקומות שונים ועורר על דברים יפים. אולם בימים אלו אבד ממנו ת"ח מיוחד מאוד, הרב הגאון רבי נח ברנשטיין זצ"ל, שהיה מהיחידים הבקיאים בהלכות עירובין וקיומן באופן פרקטי ומעשי, ופעל במסירות נפש ובכל כוחו, לסייע ולעזור, לבדוק עירובים ולייעץ כיצד לעשותם בצורה המהודרת ביותר, ועשרות עירובים היו נעזרים בו בבדיקה ובהכוונה. מאות אנשים שעשו עירובים קטנים לחצרות, היו קוראים לו ללמדם ולהדריכם.

יצירת המופת שלו, הבקבוק המיוחד של בדיקת מקום החוט והלחי, שבנוי בחכמה מיוחדת, על מנת לאפשר לעשות את העירובים כהלכה.

פטירתו של הגאון ר' נח, היא הפסד לכלל העירובים בארץ, ולבני ברק בפרט, ועלינו להקדיש כאן כמה דברים לזכרו הטהור.

ראשית הדרך בשימושה של תורה

ראשית דרכו היתה לפני יותר משלושים שנה, בזמן שהתברר לו שיש במקום מגוריו עירוב שכונתי לשיכון סאטמר בפני עצמו, אך הוא לוקה בחסר. מתוך יראתו הקודמת לחכמתו, הוא פנה לרב השיכון הגאון רבי אליהו כץ שליט"א, ואמר לו שראה שהעירוב אינו עומד כהלכה, ויש בו דברים שצריכים תיקון. אמר לו הרב אדרבה, "קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא", אני שולח אותך לתקן מה שצריך לתקן. מאז הרגיש ר' נח שזה תפקיד שלו, ומשמיא קזכו ליה, והוא קרא לת"ח מופלגים בבני ברק באותם ימים, שהם מונחים היטב בהלכות עירובין, כדרכו של מרן החזו"א, ועבר איתם על העירוב, שיאמרו מה צריך לתקן, ואיך צריך לתקן. ויחד עם ה"שימוש" שקיבל בעשיית העירוב הזה, הוא השקיע עצמו ללימוד ההלכות מתוך הסוגיות, ועמל בהם במשך שנים רבות.

חז"ל אומרים "גדולה שימושה של תורה, יותר מלימודה" (ברכות דף ז:), והביאור הוא, שע"י שימוש ת"ח ששומעים את הוראותיהם על השאלות הרבות המתחדשות, לומדים הרבה יותר כיצד לקיים, ממה שלומדים בסדרי הלימוד. יש נושאים בתורה שאיננו רואים את הצורך הגדול בשימושה של תורה, בזמנינו הספרים כבר מבארים את רוב הפרטים והשאלות שנשאלו הרבנים, ואפשר להבין מתוכם כיצד לנהוג בכל הלכה ובכל מקרה. אבל בעירובין מתקיימים דברי חז"ל כפשוטם, שעיקר הידיעה בהלכה למעשה, נלמדת רק ע"י שימושה של תורה. כל מי שעשה עירוב, או שקצת יצא להכיר מקרוב איך נעשית מלאכת העירוב בזמנינו, ושמע מהאחראי איזה שאלות היו לו בכל מקום, מה היתה ההכרעה, ומה המקור שלה, בודאי רואה כמה דינים ושאלות, חילוקים וספקות, נוספים ונלמדים בשטח, שאינם מצויים כלל בספרי הפוסקים. מי שלא עסק בדברים למעשה, קשה לו להבין עד היכן הדברים מתרחבים. קוראי גליונות אלו כבר רואים חלק גדול מהדיונים הרבים, ובכל זאת בלימוד בשטח יש עוד הרבה יותר.

כפי שר' נח זצ"ל למד את הדברים בהדרכה למעשה, כך הוא הנחיל את הלימוד גם לאחרים, והיה מתרוצץ בכל קצוות הארץ לבדוק ולהדריך את כל מי שביקש. עשרות רבות, ואולי מאות אנשים שעושים עירובים, נעזרו בו בבדיקת העירוב, וכן בעצותיו ורעיונותיו לתיקון העירוב.

הבחנה מיוחדת בשאלות הלכתיות

בנושא הזה היתה לר' נח זצ"ל יחודיות מיוחדת. בכשרון מיוחד הוא ידע להבחין בנידונים חדשים שיש לדון בכל מיני מקרים, שאף אחד לא העלה בדעתו שיש בהם שאלה הלכתית. ולאחר שהוא עורר את הבעיה, כולם השתוממו איך לא הבחינו בה.

אברך מבוגר שהיה אחראי על אחת השכונות בבני ברק סיפר, שלפני הרבה שנים הוא רצה לדעת אם העירוב שלו כשר, ואפשר לומר לציבור לסמוך עליו, וביקש מאחד מגדולי ישראל הידועים בעיר התורה ב"ב, שיבוא איתו לראות את העירוב. אמר לו אותו רב, קודם תלך עם ר' נח לראות את הבעיות שיש לדון בכל מקום, ואח"כ אני אבוא ואפסוק את הדין, כי צריך את ההבחנה של ר' נח לדעת במה יש בעיה.

כמו כן ידוע שהגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א, היה סומך רק עליו, שכאשר היו מזמינים אותו להיות סנדק, באופן שמביאים את התינוק לביהכנ"ס בשבת, הוא הסכים רק כשהתינוק הובא מבית שנמצא בעירוב שר' נח מאשר, ולא כאשר טלטלו בעירובים אחרים. גם הגאון רבי חיים גריינמן זצ"ל כשבסוף ימיו היו צריכים לטלטלו בכסא גלגלים אל ביהכנ"ס, לא הסכים אלא אם ר' נח יבדוק ויאשר את העירוב.

מהעירוב הראשון של מוקד העירוב, עד העירוב של ר' נח

גם מערכת "מוקד העירוב" עשתה את ראשית דרכה, עם ליווי של ר' נח זצ"ל, שעבר במסירות רבה במשך שעות ארוכות על העירוב הראשון ששופץ על ידינו, העירוב של שכונת "זכרון מאיר" בבני ברק. במהלך הסיור שהתפרש על כמה ימים, היו עשרות נידונים שר' נח זצ"ל לימד וביאר, איך להבחין ולדון בכל לחי ישר או עקום, ובכל מחיצה וגדר שמתעקמת או נופלת, בדיני "עומד מרובה", ומקום ד' טפחים, בלי לדלג שום פינה. ומתוך הדברים יצאה לאור חוברת בשם "סיור מודרך". שבו מבוארים הדברים לפי סדר הליכתנו, עם ציון המקומות והגדרות שבו התעמקו ודנו בהלכה.

במשך השנים המוקד התפתח ורכש את המיומנות של ר' נח, להבחין במהירות מירבית בדברים שאינם עשויים כהלכתם, וללמד את הבודקים העוסקים במלאכת הקודש בכל קצוות הארץ, לעבור איתם על העירוב ולראות יחד איתם על מה צריך לשים דגש. עד שבשנתיים האחרונות ר' נח גילה דעתו שהוא סומך על "מוקד העירוב" שיודע להבחין בכל פרט, ויודע לתקן בשימת לב לכל החומרות והדרישות ההלכתיות, ובסוף גם מסר את האחריות על העירוב שלו, לידי "מוקד העירוב".

"מוקד העירוב" ראה את הצורך הגדול של הציבור, שאינו יכול לצאת לשטח להסתובב בשמש ובין הקוצים במשך שעות ארוכות, ובכל זאת משתוקק לדעת את הלכות העירובים למעשה, ולכן התחיל לפני כשלש שנים להוציא לאור גליונות אלו, שע"י הסיפורים וההלכות המובאות בגליונות לומדים לשים לב ולעורר גם את בני המשפחה לדעת, מהו עירוב, ומה מהווה בעיה בכשרות העירוב. והדברים מתגלגלים ומביאים את האברכים לפנות גם לאחראים בישובים נידחים, במקומות שאין ידינו מגעת, ועי"ז הם מתעוררים לקרוא לבודק שילמד אותם להבחין ולעשות את הדברים כהלכה.

דברים בולטים שאינם פוסלים, מול השינויים הקטנים שפוסלים

בדרך כלל אדם מן השורה מבחין בדברים הגדולים והבולטים, שלפעמים דוקא הם אינם פוסלים לגמרי, אך ע"י שמעוררים שימת לב, ומביאים בודק מומחה, הוא יכול לעורר על שימת לב לדברים אחרים שהם בעצם פוסלים לגמרי את כל העירוב.

בחודש זה בתחילת ימי בין הזמנים, פנה אלינו אברך שגר בנתיבות, ומוסר שיעור באחד מן הישובים הסמוכים ובשיעור משתתף גם הבודק של העירוב בישוב. האברך סיפר שהוא קורא מידי פעם את הגליונות "תיקוני עירובין" (כאשר הם מגיעים לידו), וגם השתתף בשיעור שנמסר בנתיבות ע"י מוקד

העירוב, ומתוך הדברים למד להתבונן בעירוב האם הוא נעשה טוב, ולפיכך הבחין שהעירוב בישוב ההוא אינו טוב. הוא אמר לאחראי שנראה לו שהעירוב לא תקין, והאחראי ירא שמים, נבהל לשמוע שח"ו נכשלים בישוב בגללו, והוא לא עושה את מלאכתו. האחראי ציין שבאמת הוא לא למד את ההלכות, והוא לא יודע מה הדין של הבעיות שהאברך הציג מתוך השיעור שהוא שמע, ולכן אמר לאברך שיביא לו רב שיראה את העירוב. שאלנו את האברך איזה בעיות הוא ראה בעירוב, כדי לדעת אם מדובר בעירוב שאינו כשר כלל, או שאינו מהודר. והאברך אמר שהוא ראה שיש עמוד עקום, ויש חוטים ששוקעים בצורה שניכרת לעין.

עמוד עקום וחוט רפוי, הבעיות הניכרות

והנה בשני הדברים האלו בודאי שיש בעיה הלכתית, המוזכרת בספרי גדולי האחרונים, במשנות יעקב, בחכמת שלמה, ומבואר גם במשנ"ב (ס"ס שס"ב), ובחזו"א (סי' ע"א סק"י). ומ"מ אין לפסול משום כך את העירוב, והעירובים הכלליים מקילים בשני דברים אלו. כמובן שמשפחות אברכים צריכים להימנע מלטלטל במקום שהעירוב עשוי בצורה כזו, אבל לא נאמר לאחראי בישוב נידח, שבמצב כזה העירוב שלו לא טוב. כי לפי הרמה הנדרשת לו, זה העירוב שדורשים ממנו. אבל כאמור יתכן שיש בעיות אחרות, פחות ניכרות ויותר קריטיות. אם האחראי לא למד את ההלכות, יתכן שהוא יקשור במקום אחד חוט מן הצד, או שישאיר פירצה קטנה בקרן זוית, וכל העירוב יהיה פסול. לכן המוקד קיבל את ההזמנה לבוא ולבדוק את העירוב.

בהתקנת העירוב קשרו את החוטים לגגות ללא עמודים

הבודק הגיע לישוב, ונפגש עם האברך ועם האחראי, וביחד התחילו לעבור על העירוב לפי הסדר. בתחילת הדרך ראו את הבעיות שהוזכרו עמוד עקום וחוט רפוי, והבודק לימד את האחראי את השיטות וההלכה במקרים כאלו. כיצד צריך למתוח את החוטים, ועד כמה להקפיד שהעמודים יהיו ישרים. אבל הרגיע את האחראי הדתי, שזה עדיין נקרא עירוב של הרבנות, אמנם החרדים מחמירים בו, כיון שיש בזה מחלוקת בפוסקים.

כעבור כמה דקות הגיעו למשק של אחת הרפתות, ושם התגלה דבר קריטי ביותר. הבודק הבחין שהחוט קשור לגג הרפת, ואינו מחובר לעמוד כלל. במצב כזה, אין לחוט דין צורת הפתח, ואינו מהווה מחיצה, וממילא כל העירוב פסול. הבודק שאל בזהירות את האחראי, מה הסיפור של החוט הזה, האם כך הוא היה מראש. והאחראי אמר שלא. לפני שבועיים החוט נקרע, מחמת שבמשק הזה נמצאות כמה מכונות קומביין ענקיות, והן פוגעות בחוט, ולכן הוא קשר את החוט לגג, כדי שיהיה יותר גבוה.

חוט קשור לברזל שבגג, ללא עמוד תחתון

הבודק התחיל להסביר לו מהו החוט של העירוב, זה לא מעגל חשמלי של חוטים, אלא זה בניית פתח. שני עמודים שיש חוט שיושב מעליהם, זו "צורת הפתח", והיא נחשבת כמחיצה שתוחמת את הישוב. ולכן החוט חייב לשבת מעל עמודים, אבל במצב כזה שהחוט קשור לגג, אינו נקרא "צורת הפתח" כלל.

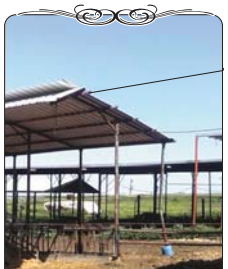
האחראי המשיך עם הבודק והראה לו, שגם בהמשך יש חוטים שקשורים לגג הרפת ולא לעמוד. החוטים האלו הם מתחילת עשיית העירוב, שכנראה מי שעשה אותם עשה ע"פ איזה רב, ובכל זאת החוטים קושרים באותה צורה, לברזל השוכב המחזיק את קצה הגג, ולא לעמודים. הבודק המשיך איתו עוד לאורך הישוב, ואכן היו עשרות מקומות בישוב שהחוטים היו קשורים לגגות של רפתות וסככות, ולא לעמודים. הבודק אמר לו שאינו מבין איך יתכן דבר כזה, אם הקבלן המתקין לא עשה ע"פ רב, או שהרב רק נתן הוראות והלך ולא ראה את מה שנעשה. ובכל מקרה המצב הזה פסול לחלוטין.

דין הגדרות של הרפתות וכמה צורות של חיבור החוט לרפת

האחראי ניסה ושאל אולי בכל זאת יש איזה שיטה שזה כשר, כי לא יתכן שהמתקין טעה טעות כזו גסה, הרי אני יודע שהוא עשה ע"פ רב, אמר האחראי. הבודק ניסה לחשוב, איך בכל זאת יכול להיות שרב הורה כזו הוראה. אולי הוא חשב שהגדרות מסביב לרפתות הן נחשבות מחיצה, וא"כ הרפת עצמה סגורה, ולכן מספיק לחבר את העירוב משני צידי הרפת ולא צריך צורת הפתח בתוך הרפת. ורק לא ידע אותו רב שהגדרות של הרפתות אינן מחיצות, כי יש בהם רק שלשה ברזלים שבין אחד לשני יש יותר מג' טפחים (המתאים לרוחב צואר הפרות), ואין דין לבוד ביניהם. אבל זה לא מיישב עדיין את הדבר. זה מצדיק רק את מה שלא עשה צוה"פ ברפת עצמה, ואינו מצדיק את מה שחיבר את החוט לרפת ללא עמוד, הרי בצורה כזו אין לחוט המגיע לרפת דין "צורת הפתח", ויוצא שהעירוב פרוץ גם משני צידי הרפת.

הבודק סיפר מנסיונו הרב, שהיו מקומות שקשרו את החוט מעל העמוד שבתוך הרפת, העמוד שמחזיק את הגג, כדי שהעמוד של הרפת יחשב עמוד. וזה באמת כשר ע"פ הלכה (כשהחוט מעל העמוד, ולא מן הצד). אבל כאן קשרו עשרות חוטים לברזל השוכב שבקצה הגג, ולא מעל העמוד.

עוד היה פעם ישוב שהשתמש ברפת, בצורה שקשר חוט הבא מימין לאחד הברזלים השוכבים שמחזיקים את הגג, ובצד השני המשיך מאותו ברזל עם חוט עד העמוד הבא אחרי הרפת, והתכוון שהברזל שברפת יחשב המשך לחוט, ותהיה כעין צורת הפתח אחת ארוכה שמורכבת מחוט-ברזל-וחוט. בצורה כזו מובן שהוא עשה עם סברה, למרות שאיננו מסכימים איתה, א. החוטים כמעט תמיד אינם בקו ישר עם הברזל, והרי זה כמו חוט שנתקע ומתעקם באמצע הפתח, שנוקטים שאינו כשר. ב. קשה לדון את הברזל כהמשך לחוט (ועי' חזו"א סי' ע"א ס"ק י"א). אבל במקרה המדובר כאן, גם זה לא יתכן, כיון שהחוטים של העירוב אינם ממשיכים באותו ברזל, אלא קשורים לקצוות שונות של הרפת, בלי שום קשר.

חוטים רבים בעירוב נקשרו מגג לגג

הבודק העלה את הצדדים, ואמר שאין שום הסבר לטעות היסודית שנעשתה כאן, ואין לזה תקנה, אלא בהוספת כמה עשרות עמודים חדשים שיעקפו את הרפתות. האחראי לקח את הדברים ברצינות, ובירר מי שנתן את ההוראות, ואכן הוא לא היה מוסמך לעירובים, ואינו יודע להסביר את מה שנעשה. האחראי הוסיף ואמר בכאב שהישוב השקיע לפני שלש שנים מאה וארבעים אלף ש"ח בעשיית העירוב, ומתברר שמעולם הוא לא היה עירוב, מחמת שנעשה ע"י רב שאינו מוסמך לעירובים. ויחד עם האברך ואישי ציבור, עמלים כעת להביא לתיקון העירוב בישוב.

לבדוק בעירוב בכל פינה, כי כל פינה קובעת

במקרה זה אנו רואים כמה חשוב לדעת איך לבדוק עירוב, וזה הדבר שר' נח צ"ל היה מעורר הרבה, שלא מספיק שרואים כמה חוטים שהם בסדר, ולא מספיק שיש אחראי שקושר את החוטים, אלא צריך לדעת את ההלכות, ולבדוק גם בפינות. לשים לב לכל חוט איך הוא קשור, ועל מה הוא קשור. במקרה זה מדובר על פסול גמור, אבל ר' נח היה עושה כן גם בדברים שהם רק מחלוקת בפוסקים או ספק שאינו מוכרע.

כאשר היו שואלים אותו האם אפשר לסמוך על עירוב כלשהו, לאחר שהוא בדק אותו. הוא היה יודע לציין כל פינה בעייתית, והיה עוקב האם תיקנו כל מה שהוא אמר. ואם היו מדלגים על איזה פינה, שמשום מה לאחראי לא היה נראה להקפיד כל כך, ר' נח היה אומר לשואל שלא יטלטל, כי העירוב הוא יחידה אחת של היקף מסביב למקום. אם יש בעיה אחת במקום אחד, זה פוסל את כל העירוב, זה לא משנה שהבעיה נמצאת בפינה שאף אחד לא רואה אותה, כי סוף סוף אין העירוב שלם.

פעמים רבות כשהיו בודקים איתו את העירוב, היה קשה להתקרב לגדר מחמת שגדלו לפניה הרבה קוצים, והיו אומרים לו שרואים מרחוק שהגדר טובה. אבל ר' נח לא היה מסתפק בכך, אלא היה נכנס על הקוצים ומתקרב לגדר, כדי לראות שהיא באמת שלימה בלי פירצה, ומגיעה עד תוך ג' טפחים לקרקע. ובאמת פעמים רבות הוא גילה פירצות ובעיות, שאחרים לא היו מגלים אותן.

מסירותו המופלגת וטירחתו לעשות עירוב כשר ללא חשש

מסירותו הגדולה של ר' נח זצ"ל לעשיית העירובים בכשרות טובה, לא ידעה גבול, ואי אפשר לתאר את הדברים עלי גליון. אנשים רבים באו וסיפורים רבים בפיהם. היו אברכים שאחראים על עירובים שכונתיים, שביקשו מר' נח לבוא ולבדוק את העירוב, והבדיקה שלו לא היתה קצרה, מכיון שהוא עבר ביסודיות, ודן ועיין בכל שאלה שהתעוררה. והאברכים אמרו שהרבה פעמים הם כבר רצו להתקדם ולעבור, ור' נח לא וויתר, אלא המשיך לבדוק שעות ארוכות.

תיקוני עירובין

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 129
אייר תשע"ז

עירובים רבים התקלקלו מהעבודות של חיזוק עמודי החשמל

בגליון הקודם הבאנו לחי שהוסר מעמוד החשמל, בעקבות העבודות של החברה בחיזוק עמודי החשמל בעיר בני ברק. במקומות ריבם בעיר נהרסו העירובים, מפני שעד לפני כחמש שנים, לא היו עושים בבני ברק עמודים של עירוב כלל, אלא היו קושרים לעמודי חשמל או לבנינים, ומעמידים לחיים למטה תחת החוט. מאז שמוקד העירוב עורר את הציבור להירתם להעלות את רמת העירובים, חל שינוי גדול בצורת בניית העירובים, והוקמו בעיר עשרות עמודי עירוב, ולאט לאט מפסיקים להשתמש בעמודי החשמל. בינתיים המקומות שעדיין משתמשים בעמודי החשמל, סובלים מידי פעם מעבודות חברת החשמל, שכאשר עושים עבודות, שמסירים את חוטי העירוב, וכעת הסירו את הלחיים. כמובן שהחברה לא דאגה להחזיר ולחבר אותם, והאחראים המסורים היו צריכים לתקן את כל המקומות על חשבונם. בנוסף לכך, הם לא היו יכולים לתקן מיד בשבוע הראשון, כיון שהתהליך לקח כמה ימים. אלא עשו תיקון זמני בהצמדת קרש, ולאחר שיגמרו יעשו בעז"ה תיקון קבוע. בעיה נוספת שנוצרה בעקבות העבודות, שיש מקומות שהיציקה החדשה רחבה מהעמוד, ואם יצמידו את הלחי לעמוד, הוא לא יעמוד ישר. אלא צריך להרחיק אותו בחלק העליון מהעמוד (כמו בתמונה). התקלות האלה הן אחת הסיבות, לעשות את העירוב נפרד מעמודי החשמל.

לחי זמני על עמוד חשמל והיציקה רחבה

מדוע מחזקים עמודי חשמל יציבים? ומה עם עמודי העירוב?

אחד האחראים פנה לעובדים ושאל אותם, מדוע הם חופרים ויוצקים עוד בטון סביב לעמודים, הרי הם כ"כ חזקים, האם גילו איזה בעיה ביציבות העמודים, או שאירע ח"ו אסון של עמוד שנפל. והעובדים אמרו שלא היתה בעיה, אבל אחרי שעברו על העמודים כך וכך שנים, צריכים לחזק אותם. בשביל זה משקיעים עשרות עובדים במשך ימים רבים, לבדוק ולתחזק את כל העמודים.

הדבר הזה הוא לימוד עבורנו, בנוגע לעמודי העירוב. אנשים חושבים שאחרי שהשקיעו ועשו עמודים לעירוב, זה יעמוד לעולם. כבר תרמנו בהתקנה, ואיך כל הזמן יש עוד תיקונים. ולפעמים העסקנים גם כן אומרים, עשינו עירוב טוב, מדוע צריך לממן אחראי שיעבור כל שבוע ויבדוק. אבל זה לא כך, אם עמודי החשמל החזקים, צריכים תחזוקה, ק"ו עמודי העירוב שהם כ"כ דקים וחלשים ביחס לעמודי החשמל.

בעמודי החשמל אף אחד לא פוגע, ולא קורע את החוט, כי הוא יודע שמיד ירגישו שאין חשמל, ויתבעו אותו לשלם תיקון מושלם. לעומת זאת בעמודי העירוב ובלחיים, רבים פוגעים בהם ויודעים שאף אחד לא יתבע אותם. האחראי יבוא ביום שישי, ויתקן לפי כוחו, אם יש תרומות הוא יתקין חדש, ואם לא הוא יעמיד קרשים, שאולי יחזיקו מעמד ואולי לא, ומה שבטוח שלאחר תקופה קצרה יצטרכו שוב לתקן אותם. פעם חברת החשמל פוגעת, ופעם עובדי העיריה שמחליפים את המדרכה. פעם רכב שפגע בלחי, ופעם מנוף שקרע את החוט.

כל אלה דורשים מהאחראי להשקיע ולחזור ולתקן שוב ושוב. אבל הדרישה מהאחראי, היא דרישה מאיתנו. העירוב הוא גם בשביל בני המשפחה שלנו. אם אנחנו מצידנו ניתן לו את הכסף לתקן, הוא יוכל לתת מצידו את ההשקעה ואת ההתמסרות. אבל אם אנחנו לא ניתן את חלקנו בעזרה הכספית, קשה מאוד יהיה לו לתת את ההתמסרות. ומי יודע אם היא לא תהיה לשוא, בתיקון שאינו מחזיק מעמד.

מסדר יומו של המוקד, שאלות תדירות מול שאלות נדירות

מתוך השאלות המגיעות מידי יום ביומו למוקד הטלפוני של מוקד העירוב, ישנן שאלות קבועות ותדירות, וכנגדן מגיעות לפעמים שאלות נדירות ומקוריות. יש אנשים ששואלים שאלות סטנדרטיות, האם עירוב בשכונה פלונית מספיק מהודר, הם יודעים שלא לסמוך על עירוב פשוט, ולעומתם מתקשרים אנשים ששואלים האם ומדוע יש בעיה לטלטל בעירוב העירוני של הרבנות בעיר פלונית. ולכל אדם יש את התשובה המתאימה לו, לפי רוחו ודרגתו. כמו כן יש אברכים ששואלים שאלות פשוטות כגון כמה מצות להניח לעירוב בתוך הבנין, ואיך לעשות שכירות מהשכן שאינו שומר שבת. ויש ששואלים שאלות מורכבות, על גוי שיכול לצאת ביציאה אחורית, ועוד. יש אחראים על עירובים שמתקשרים ושואלים מה דין לחי עם פתחי שימאי בצורה מסוימת, ויש שאלות מסובכות כגון בעומד מרובה שחלק מהגדר מסתובבת. המוקד כבר רגיל ברוב השאלות, כבר דנו עליהם עם רבני העירובים, מה לענות לכל מקרה ואיך להכריע. ועי"ז אפשר בס"ד לענות לרוב השאלות בצורה מיידית. אבל מידי פעם ישנם מקרים חריגים, שלמרות שלמדו את ההלכות, קשה לשלוף את התשובות, לדעת לסכם את הדין בכל פרטיו.

להעביר מחלון הבית לתוך אהל האבלים שבחצר שאין בה עירוב

השבוע ביום שישי התקשר אדם ושאל שהם יושבים שבעה ל"ע, ועשו בחצר אהל אבלים כפי שמצוי אצל בני ספרד, כעת מגיעה שבת והם צריכים לטלטל מהבית לאהל שבחצר, והחצר אינה מוקפת במחיצות שכשרות לעירוב. איננו יודעים באיזה עיר ובאיזה שכונה היתה החצר, השואל לא סיפר האם מדובר בישוב שהעירוב פסול, או בשכונה שיש עירוב מהודר רק שהוא לא סומך עליו. אבל היה פשוט לשואל שלא לסמוך על העירוב האזורי, והוא שאל רק איך יוכל לטלטל מהבית לאהל במצב שאין עירוב מסביב. המקרה היה שהאהל נבנה במרחק חצי מטר מהחלון של הבית, וא"כ הם יכולים להעביר את הדברים מהבית ישר אל תוך האהל, האם יש איסור במה שהחפצים עוברים באויר של החצר שאינה מוקפת.

הנה שאלה זו אינה בדיני מחיצות ועשיית עירוב, אלא היא שאלה בהלכות הוצאה ו"רשויות", והיא שאלה שאינה מצויה. המשיב מיד קישר את הנידון לדינים המבוארים בשו"ע (סי' שנ"ד ס"א) לגבי מי שדולה מים מבור דרך החלון, ויש בהם כמה וכמה פרטים, מה גודל המרחק בין הבית לבור, ומה גובה דפנות הבור, וצריך לדון ולדמות את המקרה שלנו לפרטים המבוארים שם. אבל כיון שהיא שאלה שאינה מצויה, המשיב לא רצה לענות מיד בלי לעיין שוב בפרטים, ולא היו הספרים תח"י, לכן נתן להם פתרון לעקוף את השאלה, שאפשר בקלות להעמיד מחיצה קטנה לסגור בין האהל לבית, שזה בסה"כ חצי מטר, [והוסיף דוגמא שאפשר להעמיד פח זבל ירוק המצוי בזמנינו, שגבהו מטר ורחבו כחצי מטר], מחיצה אחת לפני החלון, ואחת אחרי החלון. ואז השטח שבין החלון לאהל, מוקף מכל ארבעת הצדדים, והוא רשות היחיד מוקפת כהלכה, ויכולים לטלטל מהחלון לאהל דרך שטח זה. [וגם אין לו בעיה של עירוב עם השכנים, כיון שעי"ז השטח מיועד לשימוש עבורו בלבד, ומובדל במחיצות משאר החצר, והשכנים אינם אוסרים עליו].

טלטול מרשות היחיד לרשות היחיד דרך אויר מקום האסור

לאחר מכן התפנה המשיב לעיין בספרים, מה עולה לדינא במקרה כזה, האם כשאין מחיצות לחצר, מותר לטלטל מחלון הבית לחלון האהל, כשהדברים עוברים באויר החצר. והנה כתב השו"ע שם, בור ברשות הרבים, וחוליא סביבו [היינו ערימת חול מסביב לבור שהיא כעין מחיצה], אם הבור עומד בתוך ד' טפחים לרשות היחיד [לבית], מותר למלאות מהבור לבית אפילו אם החוליא אינה גבוהה י' טפחים, [כי האויר שביניהם הוא מקום פטור, כיון שאין בו שטח ד']. אבל אם הבור רחוק ד' מרשות היחיד, [והרי הבור עצמו עמוק והוא ג"כ רה"י, והאויר שביניהם הוא רה"ר], אין ממלאים ממנו לבית, [מפני שמטלטל דרך אויר של רה"ר], אא"כ החוליא גבוהה י' טפחים, ומבאר המשנ"ב שאז הדלי הולך רק למעלה מי', והאויר שברה"ר למעלה מי', הוא מקום פטור. [אמנם אם אדם עומד ברה"ר ומטלטל, לא עוזר שמרים ידו למעלה מי' טפחים. עיין בגמ' (שבת דף צב.) שכן משא בני קהת. וברשב"א (דף צט:), והובא בקצרה במשנ"ב (סי' שמ"ז סק"ח)]. וכתב בשער הציון (סק"ה) שאם היה כרמלית ביניהם, עיין בפרי מגדים. והמעיין בפרי מגדים (משב"ז סק"א ב') יראה שהביא שהבית יוסף והט"ז כתבו שכרמלית אסורה כמו רשות הרבים, והפמ"ג הקשה שבגמ' מבואר שטעם האיסור ברה"ר הוא גזירה שמא יוציא לרה"ר, וא"כ בכרמלית הוי גזירה לגזירה, וסיים בצ"ע. [ועי' בהגהות למשנ"ב מהדורת דרשו].

לפ"ז העולה לדינא למקרה השאלה הנ"ל, שהרווח בין האהל לבית היה חצי מטר שזה יותר מד' טפחים, ודין חצר שאינה מוקפת הוא כרמלית. א"כ באופן שחלון הבית הוא למעלה מי', וגם החלון האהל למעלה מי', מותר אפילו כשביניהם רה"ר, וכל שכן בחצר שהיא כרמלית. אבל אם אחד מהם בתוך י' טפחים לקרקע, כגון שמעבירים מחלון הבית דרך פתח האהל, תלוי בדברי הפמ"ג בדין טלטול באויר כרמלית למטה מי'. ואם אדם עומד בשטח שביניהם ומעביר מזה לזה, הרי זה אסור ודאי, כיון שכאשר לוקח את הדברים אליו נחשב כמניח בכרמלית, במקום שרגליו עומדות, ומוציא ומכניס לרה"י. [ולמעשה כדי למנוע מכשול, כדאי לעשות כפי שהציע המשיב במוקד, לעשות מחיצות ביניהם, באופן שהמעבר יהיה ג"כ רשות היחיד].

ויש להוסיף לגבי מחיצות האהל עצמם, שצריך לקושרם היטב שלא יהיו מתנדנדות ברוח מצויה, כי מחיצה שאינה עומדת ברוח, לא נחשבת מחיצה, ואז בתוך האהל עצמו נאסר לטלטל יותר מד' אמות.

בדברים אלו למדנו איך דין שאיבת מים מבור אל תוך הבית, דבר שכבר לא שייך בזמנינו בשום מקום, הנה הוא אירע בזמנינו בדיוק באותם דינים, רק באמצעים שונים. ומכאן שעלינו ללמוד גם את הדינים שאינם מצויים, ולדעת לתרגם אותם למעשים המתגלגלים לידינו.

עירוב בין בתי הארחה על קברו של הצדיק

מעשה אחר שאירע בשבת האחרונה, והוא מלמד שלא רק המשיב במוקד העירוב צריך לדעת את פרטי דיני עירובין, אלא גם כל אדם מן השורה צריך לדעת אותם, שכן לפעמים נקלעים למצבים ולמקומות שאין בהם עירוב, או שיש משהו שאי אפשר לסמוך שהוא כשר, וממילא צריך לדעת מה עושים עם הרבה פרטים. להיכן אסור לטלטל ומה מותר, איך מסתדרים עם המפתח, ומה אפשר להתיר כשיש עוד מעט זמן לפני שבת.

בימים האחרונים התפרסם דבר חדש, לנסוע לציונו של אחד הצדיקים הקבורים באירופה. איננו נכנסים לענין הצדקת הנסיעה לשם, אבל היתה קבוצה שנסעה לשם לשבת זו. בקירבת הציון יש שני בנינים לאכסניה, השייכים לגוי שגר במקום, וביניהם עובר הרחוב. אחד מבני הקבוצה שהגיעה לשם התעורר לשאול מה עם עשיית עירוב, שבלעדו אסור לטלטל מבנין לבנין, ואולי אף בתוך הבנין [כשיש משפחות שאוכלים בחדרים]. הוא פנה למארגנים, והם אמרו שהיה איזה משגיח שעשה שם עירוב, אך הוא לא ידע מי הוא המשגיח, והאם אפשר לסמוך עליו. ולכן התחיל לחשוב מה הם הדינים כאשר אין עירוב, והוא ראה שזה נוגע לו לכל סדר היום, שאסור לקחת אוכל מהמטבח לחדר, לקחת סידור מהחדר לביהמ"ד, לטייל עם טישו, לבקש פריט ששכחו להביא מהחברים בחדרים הסמוכים, ועוד ועוד הרבה דברים שקשה להסתדר בלעדיהם.

אותו אדם היה לו ידע בהלכות עירובין, והחליט שהוא יעבור ויבדוק בעצמו אם יש עירוב. הוא ראה שהבסיס בנוי לא רע, והיו רק כמה דברים שהוסיף ותיקן בעצמו במאמץ עד סמוך לשבת. אבל עדיין היתה לו בעיה שיש בבנין הזה דירה עם גוי, והוא מבטל ואוסר את העירוב, עד שישכרו את רשותו. והנה לשכור רשות מגוי במקרה כזה, הוא לא דבר קשה כ"כ, כיון שהוא מעונין לשרת את הקבוצה בכל עניני הדת, בשביל פרנסתו הרחבה. אך משום מה הם לא יכלו לשכור מהגוי את דירתו הפרטית, ונשארה להם בעיה שאמנם יש מחיצות, אבל אין עירוב בפת.

גם בשלב זה הוא ניצל את ידיעותיו, שמותר לטלטל במקרה כזה מחצר לחצר, כלים וחפצים שהיו בחצר, ואסור רק לטלטל מהבית דהיינו מהחדרים לפרוזדורים ולרחוב. ואם כן נשאר איסור להביא מאכלים לחדרי האכילה. ובעיקר מה עם המפתח, שצריכים להוציא אותו מהחדר ולנעול מבחוץ, וא"כ חייבים להוציאו מהבית לפרוזדור. גם לזה הוא מצא פתרון ואמר שישאירו את המפתחות באיזה מקום בפרוזדור, וינעלו את החדרים ע"י המפתח שנמצא כל הזמן בחוץ, ומפתח אחר שבו ישתמשו בתוך הבית. בצורה כזו לא יעשו הוצאה מהחדר שהוא בית, לפרוזדור שהוא חצר.

דין אורח שאוסר, ודין חדרי האירוח שלא אוכלים בהם

יש לציין שלמרות שהם אורחים, וכתב השו"ע (סי' ש"ע ס"ח) שאורח פחות מל' יום, אינו אוסר. מ"מ כתב הרמ"א שזה דוקא כשיש שם בעה"ב קבוע, שכל האורחים טפלים אליו, אבל אם אין בעה"ב שיהיו טפלים אליו, הרי האורחים נחשבים לעצמם, והם אוסרים זה על זה. וכתב המשנ"ב (ס"ק ס' ושעה"צ ס"ק ל"ו) שאם בעה"ב הוא גוי, לא אומרים שהם טפלים לגוי, והכריע כדברי הפמ"ג שגם כשנמצאים בפונדק של אותו גוי, היהודים אינם טפלים לגוי. ואדרבה צריכים לשכור את רשותו של הגוי. לכן צדק אותו אדם שהיה שם ואמר שהאורחים אוסרים וצריכים לשכור מהגוי.

אמנם בענין הגדרת החדרים, זה תלוי אם אוכלים בחדרים, שאז הם נחשבים כבית. או שאין אוכלים בהם אלא בחדר האוכל, שאז החדר אוכל נחשב בית, ומקום לינה לבד אינו נידון כבית, ואז יהיה מותר לטלטל מהחדרים לפרוזדורים, ולפתוח במפתח ולהכניסו לחדר, רק יהיה אסור לטלטל לחדר האוכל או להוציא ממנו [ואם יש בנין שמשמש ללינה ולא אוכלים בו, יש מקרים שנידון כ"חורבה", שנחלקו בו רש"י ותוס' ואכמ"ל].

לפעמים אדם נקלע למצב שחייב להיות בקי בדיני עירוב וטלטול

הנה במקרה זה האדם נקלע למצב שהוא חייב לדעת הרבה הלכות של עירוב. גם לבדוק את המחיצות בעצמו, וגם לשכור רשות מגוי, לדעת מה נאסר כשאין שכירות מגוי ויש מחיצות כשרות, ולהגדיר מהו כלים ששבתו בחצר ומה נקרא חצר. דין טלטול המפתח, והפתרון כהלכה.

גם במקום שיש עירוב, השאלה איזה עירוב

הדבר הזה יכול לקרוא לכל אדם, גם אם הוא לא שייך לנסיעה לקברי צדיקים בחו"ל, אבל יש עוד רוחות המנשבות בציבור לעשות דברים דומים, כגון שבת של נופש בישוב בלתי נודע, ולפעמים דוקא הדודים הכי מחוסרי אמצעים בחרו להרחיב את מעגל החובות, ולהזמין את כל הקרובים לשבת שבע ברכות בקמפוס רחוק, ומכל ההכנות שתוכננו במשך חודשיים, ונבדקו בשבע עיניים, את העירוב הם לא זכרו לבדוק אפילו יומיים. רק ביום שישי בבוקר, אחד האחיינים מתקשר ושואל שלא נעים לו להגיד לדודים היקרים, שלוקחים משפחות אברכים מבני ברק ומקרית ספר, לישוב שאולי יש עירוב ברמה של הרבנות, וגם זה לא יודעים על מי הם סומכים, וכמה הוא בקי בהלכות.

לעורר על שני דברים חשובים

הטלפונים האלו מגיעים למוקד ביום שישי, וזה כואב מאוד שאז כבר אי אפשר לעזור, ומשפחות עם תינוקות נקלעות למצב של ספק חילול שבת רח"ל. אנו באים בזה לעורר את הציבור, בשני דברים א. חייבים לדאוג מראש להביא מומחה לבדוק את העירוב, ולא לסמוך על המשכיר שמספר שהיו פה רבנים. ולא לחשוב שיגיעו למקום ויסתדרו וישאלו בטלפון, כי יש בזה מכשולים, שלא מציגים את הדברים בצורה ההלכתית, ולא מבחינים בדברים שצריך להבחין בהם. וגם בהרבה מקרים לא יכולים לתקן הכל. ובפרט המארגנים קעמפים ושבתות לקבוצות, חובה להשקיע בהוצאות העירוב, גם כשהדברים עולים סכום נכבד, שלא יהיו גורמים להחטיא את הרבים ח"ו. וזה לא יותר גרוע מכל הדברים הגשמיים שמשקיעים בהם אלפי שקלים.

ב. מצוה על כל אדם ללמוד את דיני עירובין, הם הלכות שנוגעות לכל אדם יום אחד בכל שבוע, בהרבה הזדמנויות. ואי אפשר לסמוך שתמיד יהיו באזור של עירוב טוב. כעת הגיע הזמן ללמוד את הנושא.

שיעורים בדינים המצויים בעירובים בזמנינו ברחבי הארץ

בימים אלו שוקדים במוקד העירוב, על ארגון שיעורים בעירובין ברחבי ארץ הקודש, שיעורים שכבר נמסרו בכמה ערים, לכל הגילאים, וכולם אמרו שהיתה להם תועלת עצומה, והם מקנים את הבסיס להבנת צורת העירובים בזמנינו. השיעורים מלווים בתמונות, הממחישות את הדינים, ע"י עשרות מקרים שהתגלו בבדיקת העירובים בארץ.

העוסקים בענין מתקשים למצוא זמן שיתאים לכל הציבור, יש אברכים שמעונינים שהשיעור יהיה בהפסקה שבין סדר ב' לסדר ג', ולא להפסיד פעם אחת את הלימוד בכולל ערב. לעומתם אברכים שמחויבים לעזור בזמנים אלו, ויכולים להשתתף רק כאשר השיעור יהיה בזמן של סדר ג'. מכיון שהדברים כרוכים בעוד כמה גורמים, השיעורים נקבעו לפי האפשרות שהיתה למארגנים, ואנו מקוים שהציבור יתגמש ויגיע לשעה היעודה.

שיעורים לשבוע הקרוב

יום שני י"ב אייר, במודיעין עילית – חפציבה,
בבית הכנסת "קהילת חזו"א" רחוב חזו"א 18, בשעה 9:00

יום שלישי י"ג אייר בירושלים – ליד נוה יעקב, בבהכנ"ס "משכן הלל"
רחוב הולצברג 12, בשעה 9:15 (מעריב בשעה 9:00)

השיעורים נמסרים לע"נ הגאון רבי נח ברנשטיין זצ"ל
שהתמסר מאוד לבדוק וללמד, לעשות עירובים כשרים ומהודרים

שותפות ב-5 ש"ח לחודש בלבד

עם התרחבות מגוון הפעילויות של מוקד העירוב ההוצאות גדלות ומתרבות, ואנו זקוקים לעזרת הציבור שמכיר בעזרה הרבה שניתנת בכל התחומים

פנה עכשיו לעמדה הקרובה של "נדרים פלוס" או "קהילות"
ותרום בהוראת קבע בכרטיס אשראי
ל"מוקד העירוב" [בחיפוש "מוקד"]

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי
קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על נבולות העירובים השכונתיים
טל' 054-84-833-30

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון שאלות הלכתיות
המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 130
אייר תשע"ז

הרגשת הציבור בתיקון העירוב לצימרים, ותעודה שאינה מועילה

בס"ד גוברת המודעות בקרב כל שכבות הציבור, לדרוש עירוב מהודר, ולהימנע מלטלטל בעירוב שאינו מהודר. הרבה מהמתקשרים לברר על עירובים בישובים, מדגישים שהם מבינים שלא לטלטל בעצמם, או שהם לא מטלטלים בשום מקום, ורק הם שואלים על המתחם והחצר שבו הם נמצאים. הם עוברים על הגדרות, מציינים את הבעיות, מתקשרים ושואלים, ועוסקים בעצמם בתיקון הפרצות שבחצר. לפעמים זה המקום הראשון שהם נתקלים בדיני עירוב, אבל אחרי שהם קראו כמה גליונות, הם מרגישים שהם מסוגלים להבין, מסוגלים לשאול, ומסוגלים לעשות. "לא נפלאת היא ממך, ולא רחוקה היא, ולא בשמים היא", כי אם בידך הדבר לעשותו. זו התחושה שאנו שומעים מהאנשים שמתקשרים, הם מרגישים שהם כבר נמצאים בנושא ומכירים אותו. אשרינו ואשריכם ישראל, שלומדים על מנת לשמור ולעשות ולקיים.

ביום שישי האחרון היו כמה שהתקשרו לשאול על החצר של הצימר, מכמה ישובים מהצפון ועד הדרום, אחד מהם היה בישוב "תרום" באזור בית שמש, שידוע שאי אפשר לסמוך על הישוב, ולכן כמה משפחות או מסורתיות מהישוב שיש להם צימרים להשכרה לחרדים, עשו עירוב לחצר, וחלקם אף מחזיקים 'תעודה' שיש להם עירוב מאחת העמותות שעושות עירובים בארץ, להראות שעשו להם עירוב לחצר הפרטית. אבל כל מי שקצת חושב, מבין שלתעודה כזו אין שום תוקף, כיון שאין מי שבודק שהחוט והעמוד שעשו לפני שנתיים לא השתנה, וכל שינוי שהמשפחה משפצת את הגדר, יכול לפסול את העירוב. ואפילו רק גיזום ענפים, יכול להיות שהסתמכו עליהם שייחשבו מחיצה, וע"י הגיזום נפסל העירוב. תושבי המקום אינם יודעים מה התכוונו כשעשו להם עירוב, הם רק יודעים להציג את התעודה, ולכן אי אפשר להסתמך עליה כלל בצורה כזו, אלא רק כשיש בתעודה הוראות ברורות, מה הן המחיצות והחוטים, כיצד לבדוק אותן, עם טלפון של הרב שמכיר את המתחם, ובנוסף לבוא לפקח מידי פעם.

תיקון המתחם של הצימרים בישוב תרום

וכך היה במקרה הזה, האברך שהגיע לשם אמר שהמשכיר הציג לו תעודה מאדם פלוני, אבל מאז לא היה שום פיקוח, והעמוד של צורת הפתח היה עמוד עץ עקום מאוד וקשור עם חוט, במצב שכמעט תלוש לגמרי. את הדבר הזה הוא סידר בעצמו, ואח"כ היו לו עוד שאלות לגבי שאר הפתחים, שכנראה בהם סמכו על עומד מרובה, ודבר כזה ודאי צריך מעקב, ובדיקה מחדש. מתוך דברי השואל היתה ניכרת שמחתו במצב שנקלע אליו, שזקוק לעסוק בעצמו בבירור ההלכתי של העירוב ובתיקונו, בשעה של קיום ההלכה למעשה.

מחמירים ונמנעים מלטלטל גם בעירובים טובים

מקרה נוסף שמלמד על התפשטות ידיעת המושגים והדינים של טלטול בשבת קודש. בשבוע שעבר בשבת בצהרים, הלך ברחוב חזון איש בבני ברק, אחד מהאחראים בעירובים השכונתיים, וראה שני אברכים חסידים שחזרו מהתפילה, עומדים באמצע הכביש, עם בחור נוסף, ומביטים חזק על הכביש. הדבר עורר תשומת לב של כמה מהעוברים ברחוב, והאחראי התקרב לראות מה אירע. הוא הבחין בדף המונח בין רגלי העומדים, והבין מה קרה. היה שם עלון של דברי תורה שנפל על הכביש, והם לא רצו להרים אותו, כיון שהם מקפידים לא לטלטל. האחראי קרא לבנו הקטן, הרים את העלון ומסר לו שיקח את העלון לגניזה. אחד מהאברכים שהכיר את האחראי, שאל אותו האם אתה נותן לילד לטלטל? והאחראי השיב כן, מדובר במרכז בני ברק, בעירוב שמטופל כהלכה, ואין בו חשש לחילונים וגוים, אלא רק לדין רשות הרבים שאין בה שישים ריבוא, ובזה אפשר לתת לילדים. האברכים החסידיים ג"כ ידעו שמדובר בעירוב שכונתי טוב, ובכל זאת גם הם וגם הבחור שהיה עימם, הקפידו לא לטלטל בשבת אפילו במקום כזה.

טלטול דברי תורה המונחים ברחוב בבזיון

אמנם לגופו של ענין, יש לדון במעשה, מכיון שיש כאן ענין של כבוד דברי תורה שלא להשאירם בבזיון. וענין זה נזכר כבר בגמרא ונפסק בשו"ע (סי' שנ"ב ס"א) לגבי מי שהיה קורא בספר, ונתגלגל מידו ונפתח על הקרקע, שיש דברים שהתירו כדי שלא יהיה בזיון לכתבי הקודש. אבל כאמור בגליון הקודם, זו שאלה מהשאלות שלא נשאלות בתדירות. ולכן יש לעיין בפרטי הדינים המוזכרים בפוסקים.

והנה בשו"ע שם עיקר הנידון הוא, כאשר אדם עומד ברה"י ויש לו ספר העשוי בגלילה [כמו ס"ת ונביאים בקלף], והתגלגל ונפתח צד אחד ונפל לרה"ר, ועדיין הוא אוחז בצד שני. במקרה כזה התירו למשוך אליו את מה שנפל, כאשר נפל על אסקופה שרבים עוברים בה, משום בזיון כתבי הקודש. אבל כתב המשנ"ב (ס"ק ה') שזה דוקא כשצד אחד נשאר בידו, שאינו עושה עקירה, אבל אם גם הצד השני נפל מידיו, אסור להביאו אליו [לרה"י] אפילו כשנפל לכרמלית דרבנן, ולא התירו בזה משום בזיון כתבי הקודש. לפ"ז במקרה הנ"ל שהדף מונח כולו על הכביש, וצריך להרים את כולו, ולטלטלו ולהניחו במקום אחר, בין אם חוששים שהרחוב הוא רשות הרבים דאורייתא [לשיטות שאפילו בלי שישים ריבוא הוי רה"ר], ובין אם הרחוב הוא רק כרמלית דרבנן [מחשש שיש בעיה כלשהי במחיצות של העירוב], אסור להרים [לעקור] מהכביש ולטלטלו ולהניחו במקום אחר. ואפילו אם לא יכנים לרה"י אסור, כיון שבמקרה זה יש איסור של טלטול ד' אמות. ובטלטול גמור שיש בו עקירה והנחה, לא התירו גם באופן שיש בזיון כתבי הקודש.

במה דברים אמורים, כאשר לא יודעים אם יש עירוב כשר, אבל ברחוב חזו"א בבני ברק שיש בו עירב מפוקח וכשר, והבעיה היא בעיקר מצד מחלוקת הראשונים אם יש רה"ר, עדיין יש מקום לומר שצריך להקל ולסמוך על המתירים, במקרה שמדובר בבזיון דברי הקודש. והכל לפי הענין, מה מצב העירוב באותו מקום, ויש לעשות שאלת חכם.

בדיקת העירובים בישובים בהצטרפות אברכים

לעומת ההתקדמות הגדולה אצל רבים, כבר נכתב בגליון הקודם, שאנשים שוכרים דירות לשבת בישובים נידחים, ומכניסים את עצמם ואת בני משפחתם למצבים של ספק חילול שבת רח"ל, משום שבישובים רבים אי אפשר שיהיה שם עירוב טוב, ואפילו עירוב ברמה מינמלית אינו קיים בהרבה מהם. וגם אם מלכתחילה עשו עירוב טוב אין אדם מוסמך שאפשר לסמוך שהוא בדק כהלכה, משום שבדרך כלל הרב אינו בודק בעצמו, אלא ממנה אדם מן הישוב שלא עסק מעולם בהלכות, ואומר לו רק שידאג שיהיה חוטים, מבלי ללמד אותו את פרטי ההלכות ולכן מוצאים לפעמים שחלק מהחוטים הוא קשר מן הצד. ומספיק שחוט אחד מכל העירוב קשור בצורה פסולה, וכבר כל העירוב אינו כשר. כיון שהיקף שאינו מושלם, נעשה כרמלית ואסור לטלטל בו יותר מד' אמות. וזה דבר שיכול להיות במשך כמה שנים, כי אף אחד לא חושב שצריך לעקוב אחרי הבודק, וללמד אותו לקשור חוט כהלכה. והמכשול בזה גדול מאוד.

מספיק שחוט אחד קשור לעמוד מן הצד

בשבוע זה נסע הבודק של מוקד העירוב לישוב שנמצא בדרך לירושלים, לאחר שאברך שמוסר שיעורים בישוב, התעורר לדאוג לישוב המתחזק, הוא מסר למוקד טלפון של 'בעל תשובה' מתושבי המקום, שמעונין לדאוג שיהיה עירוב כראוי. לבודק הצטרפו עוד שלשה אברכים שלומדים כעת בכולל מסכת עירובין, וביקשו לראות מקרוב את בדיקת העירוב. הם הגיעו וכתתו רגליהם יחד כשעה וחצי בשדות בין הקוצים הגבוהים, בצורה שלא הורגלו לה מעולם, המאמץ שלהם היה גדול, אבל הם נדהמו ללמוד פרק מעשי בבדיקת עירובים.

ספק אם חוט העירוב נמצא מעל העמוד

הבדיקה היתה מגוונת מאוד, היו קטעים בהיקף שהיו עם חוטים ועמודים מסודרים, היו מקומות שהיתה שאלה בהכרעת הדין, והיו שהיה פסול ברור. בשני מקומות היה חוט קשור מן הצד של העמוד ממש, בזה אין ספק שהעירוב פסול וחייבים לתקנו. מקום אחד היה חוט שקשור

לראש העמוד, אבל מי שקשר אותו סיבב את החוט הרבה סיבובים על הברזל בראשו, עד כדי כך שנראה שהחוט יוצא מחוץ לרוחב העמוד. הבודק פנה לשלושת האברכים ושאל אותם מה אתם אומרים, האם החוט מעל העמוד או מחוץ לעמוד. אחד אמר שהוא במילימטר מעל העמוד, והשני אמר שהוא מחוץ לעמוד, והנה לפניכם התמונה, שתבחנו גם אתם האם זה מעל או לא. כלומר האם זה כשר או פסול, משהו קטן ביניהם, וההבדל עצום יוצא ממנו.

האברכים היו נדהמים מגודל הבעיות המצויות בישובים, ודברו על כך שצריך להרחיב את היקף הפעילויות של "מוקד העירוב", על מנת להציל את הרבים מעון חילול שבת רח"ל, ולזכותם בשמירת שבת.

ישוב עם עירוב מסודר, ועמוד תלוי בגובה

בימי בין הזמנים, לאחר חג הפסח, יצא הבודק לדרכו ועבר באחד הישובים ליד קוממיות. מתוך סקרנות הוא בדק האם העירוב עשוי בצורה מסודרת ונכונה, או ברמה בעייתית. כלומר, יש מקומות שהעירוב בנוי בצורה גרועה, שעובר מעל גדרות ומעל מחסנים, והחוטים שוקעים בצורה מוגזמת. בעירובים כאלה צריך תשתית חדשה ואין הרבה מה לעשות. ויש מקומות שהעירוב בנוי בצורה מסודרת, שהעמודים בצורה תקינה, עם ראש נכון, והוא עובר מחוץ לגדרות ולמחסנים, ואינו כולל שדות זרעים. אלא שגם בהם מצוי שבמשך הזמן השתנה משהו כשבונים דירות ומחסנים בכמה מקומות, או שנפל עמוד ועשו פתרון לא נכון, ובהם התיקון לא גדול, ואפשר ללמד את האחראי לעשות תיקון נכון. בשביל מקומות אלו המוקד עובר בישובים, לדבר עם האחראים וללמדם את ההלכות, לבדוק ולהסביר כיצד לעשות.

עמוד של העירוב תלוי בגובה בעידי המכונה

והנה מיד כשנכנס לישוב הנ"ל, ראה שהעמודים בצורה תקינה, ישרים יחסית, ורוב החוטים מתוחים, כלומר יש סיכוי שהעירוב יהיה כשר. אך תוך שתי דקות הוא התאכזב מאוד. הוא נכנס לאחד המשקים, עקב אחרי החוט היכן הוא נכנס בין המבנים, והנה הוא רואה שהחוט קשור לברזל המחובר למחנה של המחסן, ולא לעמוד העומד על הקרקע. הבודק פנה לנהג שהיה עימו כדי ללמד גם אותו, ושאל האם אתה רואה בעיה כלשהי. והנהג מיד הבחין בבעיה, העמוד אינו כשר מפני שהוא תלוי בגובה ואינו מגיע עד הקרקע. דין זה מבואר בשו"ע (סי' שס"ג ס"ז, וברמ"א בסעיף י') שגם ללחי ולעמוד של צוה"פ יש דיני מחיצה, ומחיצה תלויה ג' טפחים מעל הקרקע, אינה מחיצה. א"כ העמוד כאן אינו עמוד כשר, וממילא שתי צורות הפתח, מימין ומשמאל העמוד, הן פסולות, כיון שכל צוה"פ צריכה עמוד מכאן ועמוד מכאן וחוט עליהם [כצורת משקוף]. וממילא גם כל הישוב נאסר בטלטול, כי יש כאן הרבה יותר מי' אמות שאין להם מחיצה.

מקרה זה הוא דוגמא לעירוב שבנוי בצורה מסודרת ונכונה, אבל כנראה שהאחראי אינו בקי בהלכות, ולכן כשאירעה תקלה והוא היה צריך לתקן אותה, הוא תיקן בצורה שמשאירה את כל הישוב בלי עירוב. ואף אדם לא חושב על כזו בעיה חמורה, שהרי יש אחראי שבודק ומתקן כל שבוע.

הדברים מלמדים אותנו, על גודל ההזהירות שנדרשת מאיתנו, שלא לסמוך רק על שיש אחראי, אלא צריך לדעת שהוא בקי בהלכות, וזה דבר שאינו מצוי בישובים, אלא במקומות מסוימים.

הקלקולים ממדורות ל"ג בעומר, והרחקתם באכיפה עירונית

בשבוע זה חל יום ל"ג בעומר במוצאי שבת, ובכל הערים הילדים זריזים ומקדימים להעמיד את המדורות על תילם כבר כמה ימים לפני שבת, שיהיו עומדים ומוכנים לשעת ההדלקה. ולכן אנשים התקשרו ושאלו, האם השבוע לא כדאי לסמוך על העירובים, מחשש שתהיה תקלה סמוך לשבת שלא יבחינו בה, או שהאחראי לא יוכל לעמוד בכמות הקלקולים שיהיו מהכנת המדורות.

מדורת ל"ג בעומר שקרובה לחוטי העירוב

והנה דוקא בשנה זו שההדלקה היא אחרי שבת, אין כ"כ הרבה קלקולים, כיון שהם לא נגרמים כ"כ מהכנת המדורות, אלא בעיקר משריפת המדורות. ולכן אם יש חשש, הוא שייך לגבי שבת הבאה. אמנם במקומות שיש פיקוח טוב ומתוקצב, בודקים היטב ורואים כל חוט וחוט, אין חשש כ"כ שלא יתקנו את כל החוטים שנקרעו, אלא שיש הרבה מקומות שעדיין אין פיקוח טוב, והאחראי מדלג על מקומות שקשה לגשת אליהם, אז באמת קיים יותר חשש בשבוע כזה. וזה דבר שחשוב כל השנה, לברר שיש פיקוח טוב ומתוקצב, שהאחראי בודק טוב, וגם יכול לתקן טוב. כיון שגם בלי המדורות, מצויים תקלות.

ובכל זאת יש לציין שיש התקדמות גדולה בציבור בעירנות לשמור על כשרות העירוב. אנשים מעירים לילדים להרחיק את המדורות מחוטי העירוב, וכן יש מקומות שפרסמו מודעה בפירסום המקומי לשמור שלא יפגעו בעירוב, [ובאחד מהם אף הוסיף לפלפל, שאם ידליקו מדורה וישרף חוט מיד בצאת שבת, יתכן שעדיין יש אנשים שלא הוציאו שבת עד זמן ר"ת או יותר, והם יכשלו בטלטול כשיסמכו על העירוב שנקרע]. ויש מקומות שהדבר נכנס לסעיף באכיפה של הפיקוח העירוני, כמו למשל בעיר אלעד, יש מדורות שקיבלו הודעה רשמית מהפקחים לפנות את המדורה, ובהודעה יש סעיף מיוחד, "מחמת שהיא סמוכה לחוטי העירוב". הדברים האלו בודאי מסייעים לאחראים להתמודד עם שמירת כשרות העירוב, אך גם מעבר לזה, הדברים מכניסים את העירוב למודעות של הציבור, שעירוב זה מההלכות שכל אדם חושב עליהם ומקיימם. כמו שזוכרים שלא להדליק אור בשבת ולהכין את התאורות לפני שבת, כן זוכרים להתכונן ולברר היכן העירוב כשר, ולא מטלטלים כאשר לא ידוע אם הוא מפוקח ומתוקן כראוי. כה יתן ה', וכה יוסיף.

דרישת הפיקוח העירוני לפירוק המדורה שקרובה לחוטי העירוב

עירנות מיוחדת, מזגן שהותקן בין הלחי לחוט

דוגמא אחת של העירנות המיוחדת שנדרשת בעירובים המהודרים, שלח אלינו הגאון רבי מאיר רוזנר שליט"א, על מנת שנפרסם את הדבר בגליון, ללמד בו את כלל האחראים ברחבי הארץ, לדעת להבחין בבעיה מסוג כזה. באחד המקומות היה חוט קשור לקיר הבנין, ולחי מברזל מחובר היטב מכוון תחתיו. בזמן האחרון עבר האחראי לבדוק את העירוב, והוא רואה את החוט כהלכתו והלחי במקומו, אבל פתאום שם לב לשינוי שנעשה באמצע ביניהם, שיש לו משמעות לכשרות העירוב. על קיר הבנין, התקין אחד השכנים מזגן חדש, והוא העמיד אותו בדיוק בקו שבין הלחי לקיר. אמנם תמיד בין המזגן החיצוני לקיר יש רווח, והלחי צמוד לקיר, וא"כ המזגן אינו מפסיק בין הלחי לחוט. בכל זאת האחראי שם לב שהצינורות שיוצאים מהמזגן עוברים יותר צמוד לקיר, והם בדיוק בין הלחי לחוט. והנה דין דבר המפסיק בין הלחי לחוט, נזכר בט"ז ובמשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק קי"ב), והטעם מבואר במשנ"ב כיון שהכשרות של הלחי הוא מדין גוד אסיק, שדנים אותו כאילו עולה עד החוט, ובאופן שיש ביניהם גג המפסיק, יוצא שהלחי לא מגיע עד החוט. אלא שכאן מדובר בצינורות שרחבם בסה"כ כחמשה ס"מ, והם כחפץ דק, יש מקום לדון שאינם דומים לגג. ולמעשה מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל הורה במקרה דומה שהיה כבל חשמל בין הלחי לחוט, שהכבל גורם הפסק ופוסל. אבל מרן הגר"נ קרליץ שיבדלח"ט הורה שצריך מינימום של גג, ומה שמצאנו השיעור הכי קטן הוא אהל לגבי שבת טפח, ואהל לטומאה טפח. א"כ במקרה שלנו רק לפי הוראת מרן הגריש"א יש בעיה בלחי.

מזגן שהוסיפו בין הלחי לחוט

לפתרון הבעיה, לקח האחראי קרש בגודל של לחי, והצמיד אותו במרחק מסוים מהלחי ומהקיר, באופן שהוא לא יהיה מתחת הצינורות, ומצד שני לא יהיה מרוחק כ"כ עד כדי שיהיה מתחת המנוע של המזגן וכיון שהוא מכוון כנגד הרווח שביניהם, הרי זה כשר, שאין דבר המפסיק את הגוד אסיק.

שיעורי העירובים ברחבי הארץ

בשבוע זה התקיימו השיעורים בקרית ספר ובירושלים, כפי שנכתב בגליון הקודם. בשני המקומות השתתפו עשרות אברכים, שהיו מרותקים למראה ההמחשה המיוחדת של צורת עשיית העירוב, והמצב השורר בעירוב ברחבי ארץ הקודש. תגובות רבות וחמות נמסרו מהציבור שהשתתף, ואנו ממשיכים בס"ד בארגון השיעורים בערים נוספות ברחבי הארץ. מי שמעונין לעזור בארגון המקום והדברים הכרוכים בכך, שיפנה לטל' 0548483320

השיעור לשבוע הקרוב

יום שני י"ט אייר, בבני ברק - בשעה 7:45 בערב

בבית צ'רנסקי, רחוב מלצר 6 (מאחורי ביהמ"ד "צעירים")

לרגל מלאת השלושים לפטירתו של הגאון רבי נח ברנשטין זצ"ל

הודעה חשובה

המכשירים לבדיקת העירוב בשיטת הג"ר נח ברנשטין זצ"ל נמצאים בתהליך ייצור, ובקרוב ייערך קורס ללימוד הבדיקה האומנותית נא לעקוב אחרי ההודעות בגליונות הבאים

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:
מוקד העירוב השכונתי
קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על נבולות העירובים השכונתיים
ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 131
אייר תשע"ז

עשיית צורת הפתח למרגלות ערימת חול המשמשת למחיצה

בגליון הקודם הזכרנו את ההתמודדות של העוסקים בעירובים, לתקן את הקלקולים שנעשים לעירוב, מידי שבוע בשבוע. ובאמת לא כל המקומות שווים, ולא כל הזמנים שווים. רוב הבעיות הם במקומות שיש אתרי בניה, שיפוצים והרחבות, או החלפת תשתיות וכבישים. במקומות כאלו לפעמים האחראי מגדיר את העירוב, שכל שבוע הוא "מעשה בראשית", צריך ליצור קו חדש או עמודים חדשים, והמאמצים שנדרשים ממנו להחזיק את העירוב בצורה כשרה גדולים מאוד. לעומת זאת יש מקומות שקטים, שאין שיפוצים כלל, ובדרך כלל העירובים האלו עומדים בצורה מסודרת, ומהאחראי נדרש רק לבדוק כל שבוע ולראות שלא התקלקל שום דבר. בהרבה מקרים הוא מסיים את הסיבוב בבדיקה בלבד, אבל בכל מקום יש מידי פעם תיקון גדול או קטן.

בזמן האחרון עבר הבודק של המוקד באחד העירובים השכונתיים בדרום, המשתדל לעמוד ברמת כשרות טובה, אבל יש בתחום העירוב שטח גדול בבניה, ולכן יש להם התמודדות קשה לתקן כל שבוע את העירוב כהלכה. והרבה פעמים האחראי מתקשר למוקד לשאול ולהתייעץ כיצד לתקן. באותו זמן שהגיע הבודק, עבדו שם בסלילת כביש, והטרקטור הערים ערימות גדולות של חול ופסל את מחיצות העירוב. האחראי הגיע ביום שישי, וניסה להעמיד עמוד באופן זמני, אך תנאי השטח לא נתנו לו, האדמה היתה קשה, ולא היו בידו כלים המתאימים לחפירה מאסיבית. האחראי המסור פעל ביצירתיות גדולה, למצוא פתרון מיידי להכשיר את העירוב. הוא מדד שהערימה עצמה היא מחיצה, מפני שהיא משופעת מאוד וזה נקרא בהלכה שיפוע "תל המתלקט", ויש בה גובה מטר וחצי, שיש שיעור מחיצה ברווח. וא"כ מספיק לעשות צוה"פ מהערימה והלאה. אח"כ אילתר כמה קרשים, והעמיד על ידם לחי למרגלות הערימה. משם מתח חוט אל הגדרות שהיו מעבר לכביש, ועשה צורת הפתח כדין, וחיבר בין הערימה לגדרות.

לחי למרגלות הערימה, ושלט המשמש למחיצה

אבל האחראי שם לב שעדיין יש כאן פירצה, והתקשר למוקד העירוב כדי לשאול מה לעשות, מפני שצורת הפתח זו מתחילה רק בתחתית הערימה [מהמקום של הלחי], והדין מחיצה של הערימה, הוא רק במקום שהשיפוע מגיע לי' טפחים, וא"כ יש רווח בחלק העליון בין הלחי לבין המקום שהערימה מגיעה לגובה י' טפחים. והשטח שבאמצע [באורך מטר], אין בו מחיצה בגובה י' טפחים. הפתרון לכך הוא להוסיף מחיצה מהלחי עד גובה התל. דין זה הוא דבר שרבים לא שמים לב אליו, שבכל מקום שמסתמכים על תל משופע ומעמידים עמוד של עירוב למרגלותיו, צריך להוסיף מחיצה להשלים מהעמוד עד למקום שהתל מגיע לגובה י' טפחים, כי רק בגובה הזה הוא נחשב מחיצה.

דין פירצה הסמוכה ללחיים

אמנם בדרך כלל כאשר הפירצה קטנה, ניתן להתיר אותה ע"י עומד מרובה [אם היא בקו ישר, ולא בקרן זוית], ולפ"ז כיון שצורת הפתח דינה כמחיצה, לכאורה אפשר שהיא תיצור דין "עומד מרובה" שיסגור מהלחי עד התל. אבל המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק כ"ג) כתב שנחלקו הפוסקים בזה, ויש אוסרים כל פירצה הסמוכה לעמודים ולחיים של העירוב, ולא מועיל שהצוה"פ דינה כמחיצה, משום שיש דין שהלחי צריך להיות סמוך למחיצה. המשנ"ב שם הכריע שרק בשעת הדחק יש לסמוך להקל, ואפילו בפירצה קטנה מג' ועד ד' טפחים, לכתחילה נכון לחוש להחמיר.

ויש להוסיף שבמקרה שרק בצד אחד של הפתח יש פירצה כזו, ובצד שני העמוד והלחי סמוכים למחיצה, הביא המשנ"ב בשער הציון (ס"ק ט"ז) שדעת המקור חיים להתיר, ומ"מ נראה שלא נקט כך להלכה. והחזו"א (סי' ע' ס"ק י"ד) צידד כדעת המקור חיים. ולכן במקרה שאירע בעירוב הנ"ל, שצד שני של הפתח היה סמוך לגדרות, ורק בצד אחד היתה פירצה, אפשר בשעת הצורך לסמוך על דעת המקור חיים והחזו"א שהיא אינה פוסלת, אבל לכתחילה מקפידים שיהיה כשר גם לאוסרים וכפי שמשמע במשנ"ב, שלא תהיה פירצה אפילו רק בצד אחד, ובפרט בעירובים שכונתיים מקפידים ע"ז מאוד. ולכן יש להקפיד להשלים את הרווח שבין העמוד לערימת העפר, שהיא תל המתלקט.

צוה"פ נוספת שאולתרה ביום שישי, והמשטח למחיצה

האחראי על העירוב המשיך בכשרונותיו למצוא פתרונות להכשיר את העירוב. ומצא לוח גדול ששימש שלט לאתר הבניה, והעמיד אותו על הקרקע, בצורה של מחיצה, ובכך תיקן את הפירצה והכשיר את הלחי. התיקון לא הסתיים בזה, והוא היה צריך לעשות עוד צורת הפתח בקצה השני של הערימה. האחראי סיפר שהמאמץ היה קשה מאוד, לאלתר את כל הפתרונות, ולהיות מחושבן היטב שהכל יהיה כשר ללא חשש, וגם שיחזיק מעמד במצב זה כל השבת. העבודות לתקן את העירוב נמשכו עד קרוב לשבת, אבל בסופו של דבר הוא יצא עם הרגשה טובה, לדעת שהוא זיכה בזה שכונה שלימה בעירוב מתוקן כהלכה.

דיני הלחיים של צורת הפתח בעמוד בתוך בטונדה

דבר נוסף שהיה בהמשך בדיקת העירוב, שגם ממנו ניתן ללמוד כמה דינים חשובים ולראות כמה הלכות כרוכות במעשה אחד, וכן לעורר תשומת לב לפירצות שיכולות להימצא בסביבת העמודים והלחיים, שכאמור פירצות אלו יותר חמורות מפירצות בגדרות, כי בסמוך ללחיים לא מתירים גם כאשר העומד מרובה. בקטע מסוים בעירוב, השתמש האחראי בעמודי חשמל זמניים, שהעמידו אותם בתוך בטונדות [קוביות בטון], הוא קשר את החוט של העירוב לעמודים, והעמיד לחיים לפני הבטון.

העמדת הלחיים על מקום גבוה

נשאלת השאלה, מדוע הוא לא העמיד את הלחיים צמוד לעמוד מעל הבטון? התשובה היא שיש בזה שתי בעיות הלכתיות. א. צריך שהלחי יעמוד על שטח שמוגדר קרקע ולא שיעמוד בגובה מעל ג' טפחים מהקרקע, ושיעור המינימלי של קרקע הוא ד' טפחים על ד' טפחים, וצריך שהשטח הזה יהיה מן המחיצה ולפנים, כלומר מהלחי [שהוא המחיצה במקרה זה], כלפי הצד של תוך העירוב. ולכן אם הוא יעמיד את הלחי למעלה, יוצא שממנו ולפנים יש רק פחות מד' טפחים, ומחיצה או לחי שאינו עומד על הקרקע הוא פסול

ב. בעיה הלכתית נוספת באופן שיעמיד את הלחי מעל הבטונדה, שהלחי נמצא ברשות אחרת. כלומר, מכיון שגודל הקוביה של הבטון בדרך כלל הוא גובה מטר ורוחב מטר, יוצא שהדפנות שלו הן מחיצות, שמקיפות את השטח שמעל הקוביה [ע"י דין גוד אסיק], וזה מפסיק ומחלק בין הלחי לבין שאר הפתח ופוסל את צורת הפתח. דין זה נזכר במשנ"ב (סי' שס"ב ס"ק ק"ג) שאם עמוד של העירוב עומד בתוך חצר מוקפת מד' רוחותיה, פסול. לכן צריך להעמיד את הלחי בקרקע לפני הבטונדה.

מתי דופן הבטונדה יכול לשמש ללחי

שאלה נוספת שרבים שואלים במקרה כזה, שהבטונדה עצמה תחשב לחי, שהרי הגובה שלה הוא מטר, שזה י' טפחים גם לשיעור החזו"א? התשובה היא שבחזו"א (סי' ע' ס"ק י"ח בהערה) מבואר שאם הלחי רחב, והוא נכנס מהחוט ולפנים [אל שטח העירוב], ג' או ד' טפחים, אפשר דהוי פתחי שימאי. וכך למעשה מקפידים תמיד בעירובים השכונתיים, שהלחי לא יהיה רחב מידי, ולא יבלוט מן החוט ולפנים ג' או ד' טפחים. [לכן רוחב הלחיים הסטנדרטיים מותאם לצורך זה, רוחב לחי רגיל הוא 40-30 ס"מ, והחוט נמצא בערך באמצע, כך שאינו בולט לפנים אפילו ג' טפחים לשיעור הקטן], לפ"ז אם

משתמשים בדופן הבטונדה ללחי, ע"י שהוא נמצאת מתחת החוט, שקשור לעמוד שנמצא באמצע הבטונדה, ברוב המקרים יוצא שיש כחצי מטר מהבטונדה שנכנס מההחוט ולפנים, וזה יותר מד' טפחים, שיש בו ענין של פתחי שימאי כמ"ש החזו"א. לכן מקפידים שלא לסמוך על דופן הבטונדה, אלא להוסיף לחי לפניה.

יש מקרים שהעמוד עקום ואז החוט קרוב לקצה הפנימי של הבטונדה, וניתן לסמוך על דופן הבטונדה, רק צריך לשים לב לנקודת הלכתיות נוספות, שאי אפשר לעמוד כאן על כל המקרים, כגון אם מצטבר חול סמוך לבטונדה ועי"ז נחסר מהשיעור. ותמיד כל תיקון צריך להיעשות ע"י מומחה, הבקי בכל פרטי ההלכות בצורה המעשית.

שימת לב למקרה שהבטונדה אינה מחיצה אלא פירצה

והנה לפני כל עמוד כזה העמידו שני לחיים, לחי בצד אחד בשביל צורת הפתח שמגיעה עד העמוד, ולחי נוסף מהצד השני, בשביל צורת הפתח השניה הממשיכה את גבול העירוב מהעמוד הזה והלאה. האחראי סיים להעמיד את הלחיים, והיה סבור שהכל עומד כהלכה, אבל הנער בן השתים עשרה שהיה עימו, עורר שעדיין יש כאן פירצה, כיון שבין הלחי שבצד אחד לבין הלחי שבצד השני [שהוא תחילת צוה"פ], יש מרחק של מטר שהוא בעצם הבטונדה עצמה. והנה בדרך כלל הדופן של הבטונדה משמש למחיצה בין הלחיים, שכאמור גבהו מטר. אבל בעמוד הזה היתה עריסת חול בצד ימין של הבטונדה, שכיסתה חצי מגובהה, והדופן הטמונה בקרקע אין לה דין מחיצה, וא"כ גובה הדופן הוא רק כחצי מטר שנשאר מעל העפר, ואין לה שיעור מחיצה, יוצא שיש פירצה בין הלחיים.

בטונדה שמטושה מעל בחול היא פירצה

האחראי ציין לשבח את הבקיאות של הנער, וחשב לפטור את הבעיה עם קרש של חצי מטר, שביחד עם גובה הבטון שנשאר גלוי יהיה גובה מטר. אבל הוא שם לב שכאן גם קרש כזה לא יעזור, כיון שאם יצמיד את הקרש לעמוד שנמצא באמצע הבטונדה, הקרש יהיה רחוק משפת הבטונדה יותר מד' טפחים, והדין הוא ששני חלקי מחיצות אינן מצטרפות כשיש ביניהם ד' טפחים (רמ"א סי' שנ"ח ס"ב), וי"א שאפילו ג' טפחים אינן מצטרפות. [וקשה לחבר את הקרש קרוב לקצה הבטונדה, מפני שאין לו במה להיתפס]. לכן במקרה כזה הפתרון הוא להעמיד למעלה קרש גדול יותר, שיהיה בו גובה מטר מעל הבטונדה, ואז יש לו שיעור מחיצה בפני עצמו, ומשלים וסותם את הפירצה שבין שני הלחיים. וכך עשה האחראי.

מדבר זה אנו רואים כמה מחשבה ועירנות צריכים האחראים כדי לעשות עירוב מושלם, לתקן כל דבר כהלכה. כמה פרטי הלכות צריכים לדעת בשביל כל לחי וכל פתרון, כיצד צריכים לתרגם את המקרים למישור ההלכתי. רק מי שלומד את ההלכות וחוזר עליהן, יכול להיות עירני ובקי בצורת עשייתן כהלכה. וממילא כשרוצים לסמוך על עירוב כלשהו, צריך לברר היטב האם האחראי בקי ומומחה כמו שצריך, ולא מספיק שיודעים שיש אחראי כלשהו, כי אם הוא אינו בקי בכל הפרטים, יכול להיות שמתקנים את העירוב, ועדיין הוא אינו כשר ח"ו.

ההתמסרות העצומה שנמצאת מאחורי הקלעים

יחד עם לימוד ההלכות מתוך סיפורי התיקונים של העירובים, וניתוח פעולותיהם של האחראים העוסקים במלאכת הקודש [כמובן בלי שמותיהם, ובהסוואת המקומות] עלינו להבין כמה מאמצים הם משקיעים בשביל להכשיר את העירובים עבורנו, לציין ולשבח אותם על ההתמסרות העצומה שלהם למען הכלל. לכל אחראי ישנם סיפורים מדהימים על מקרים שהיו לו עד הדקות האחרונות לפני שבת, ועל סייעתא דשמיא המיוחדת שמצא פתרון מקורי, או שמצא שכן רחוק מיהדות שעזר לו ברגע האחרון לפני שהתיאש. ובמקביל לניסים האלו, יש את האחראי שמסר מעצמו ומבני ביתו זמן יקר ומאמץ כביר, עד שזכה לניסים, ואחריהם, לבדוק ולפקח, להבחין בבעיות, ולברר את הדין, להשיג אמצעים לתקן, לאלתר פתרונות, ולעשות אותם בעצמו, בזמנים שכבר אין פועל שיהיה מוכן לבוא.

אין לנו מושג להבין את גודל המסירות שלהם, ושל בני ביתם שנותנים להם לצאת בזמנים האלו, שבכל בית צריכים את העזרה, והם נותנים אותו בשביל לזכות את הרבים ויוצאים למשך שעות בערבי שבתות, ערבי חגים, ואפילו בערב יום הכיפורים. דבר אחד אנחנו יודעים, שגם אם ישלמו לנו כסף לא נהיה מוכנים לעשות את הדבר במקומם, והם עושים אותו במצבים שגם את הכסף שמגיע להם אינם מקבלים.

אחד מתוך אלפי הסיפורים המדהימים, ישנו ישוב באזור מודיעין עילית, שאחד התושבים בעל משרה גבוהה התחזק מאוד, בשמירת התורה והמצוות, ונעשה כאברך מן המנין, והחליט שלא יתכן להשאיר את הישוב שלו בלי עירוב. בתחילה הסכימו לו שיעשה עירוב, אבל מהר מאוד קמו מתנגדים אנטי דתיים, אבל למרות זאת הוא לא חת מפני איש, והתמסר כל שבוע לתקן את העירוב, ועשה בעצמו עבודות של פועל בנין שאינו מתאימות לו כלל. פעמים שהוא נפצע במהלך ההתעסקות בתיקון העירוב, ובכל זאת המשיך באותה צורה כאילו דבר לא קרה, העיקר שהעירוב יהיה מתוקן עד שבת כהלכה. באחד השנים בערב יום הכיפורים היה צריך לעשות תיקון גדול מאוד, וכבר מהבוקר הוא יצא להתחיל את התיקון, בשביל שיוכל להספיק אח"כ להכין עצמו ליום כיפור כראוי. אבל התיקון היה מסובך והתמשך שעות ארוכות עד כמה דקות לפני תפילת "כל נדרי", והסעודה המפסקת שלו היתה ארוחת הבוקר!

גם במצב שאיש הבטחון מתייאש, האחראי על העירוב עושה

היתה תקופה שהרחיבו את הישוב, והטרקטורים שעלו על השטח העיפו את גדרות הבטחון, והשאירו את היישוב פרוץ. האחראי על הבטחון נשאר חסר אונים, שהבטחות הקבלנים לסגור את הגדרות לא קויימו, והחליט להשאיר את המצב פרוץ עד גמר הבניה. אבל מי שאחראי על עירוב, אינו מוותר אפילו במצבים שהבטחון מתייאש, והוא קנה ברזילים, תקע באדמה, וקשר את הגדרות בצורה שלפחות יעמדו ברוח מצויה. פעם נוספת הוא בדק את העירוב והתברר שטרקטור עבד בגבול העירוב, והרס גדר רשת ארוכה מאוד, באורך 300 מטר, ששימשה לעירוב. אותו אדם קרא לאברך נוסף שיעזור לו, וביחד הרימו במאמץ רב את הרשתות של הגדרות הקבורות בעירמות החול, וקשרו אותם אחד לאחד לכל אורך הפירצה, ע"י שהתחברו לחצרות ולבתים. האברך סיפר שהוא לא האמין שאדם כמוהו יכול להרים רשתות קבורות, ולעבוד בכזו צורה, אבל ע"י הרצון החזק לקיים את התורה, יש לאדם כוחות מיוחדים.

האחראי הוסיף שאת הכח המיוחד הוא למד מהרבנים האחראים על העירוב בקרית ספר, שהיו טורחים תמיד לבוא ולסייע לו, למרות שזמנם עמוס בלא"ה. ופעם אחת הגיעו שעה לפני שבת כדי לעשות צורת הפתח שחסרה. מזה הוא הבין, שעירוב הוא דבר שאי אפשר לוותר עליו.

לאחר שנים של התמסרות עצומה, גם הוא זכה לנס גלוי, שהתחילה מכת "שפני סלע" בישוב, שהיו נכנסות מהשטחים ההרריים שמסביב לישוב, ופוגעות בגינות הפרטיות של תושבים רבים, עד שהם הדביקו אנשים במחלות עור. ובעקבות המצב החליטו לעשות גדר חזקה. הבעיה היתה שהשפנים חופרים באדמה מתחת הגדרות ונכנסים, ולא מספיק לעשות גדר רגילה. לכן הישוב השקיע ועשה יציקת בטון בתחתית הגדר סביב כל הישוב, בהשקעה של מאות אלפי שקלים, כדי שהשפנים לא ייכנסו. ובאמת "מאת ה' היתה זאת", שעי"ז הם עשו היקף מחיצות כשרות לעירוב, והן חזקות במיוחד, שאף אחד מהתושבים לא רוצה לקלקל אותן, ו"היא נפלאת בעינינו".

מה נדרש מאיתנו

הנה לא כל אחד מאיתנו יכול להתמסר כל כך למען העירוב, אנחנו צריכים לעשות את מה שנדרש מאיתנו, לברר מראש על כל מקום שעתידים להיות בשבת, האם באמת העירוב מתוקן כהלכה. לא לסמוך על שמועות שיש עירוב, בלי לדעת האם הוא באמת כשר ובאיזה דרגה הוא. ולא לסמוך שנגיע ביום שישי ויהיה בסדר. אלא להשקיע כל מה שצריך בשביל להביא מומחה לעירובין כמה ימים קודם, שיבדוק וירא מה כשר ומה צריך לתקן, ולדעת שההשקעה הכספית הנצרכת היא מחוייבת למען קיום מצות שמירת שבת, והצלה מפני חילול שבת ח"ו. וכשנראה שיש מקום שאפשר לסייע לעשות בו עירוב טוב, או שמבקשים תרומות לשיפוץ העירוב, אנחנו נהיה מהראשונים המסייעים למצוה, ונמשיך לעודד ולדרבן את האחראים והעוסקים, להתמודד עם הטירחה המרובה.

קורס ללימוד הבדיקה

בס"ד המכשירים המיוחדים לבדיקת מקום החוט של העירוב,
סיימו את שלב הייצור.
מכיון שלימוד הבדיקה דורש הדרכה אישית ואימון טכני, הקורס יימסר רק למי שכוונתו להשתמש בלימוד למעשה, בעשיית עירובים ובדיקתם.
ניתן להירשם בטל': 05484-83320 דמי השתתפות לשיעור 20 ש"ח

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי
קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על נבולות העירובים השכונתיים
ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון מס' 132
אייר תשע"ז

התקדמות רבה בהתקנת עירובים שכונתיים ע"י מוקד העירוב

במסגרת הפעילות לעשיית עירובים שכונתיים מהודרים ברחבי הארץ, קיימת התעוררות גדולה בכל אזורי הארץ, והרבה מקומות מזמינים את "מוקד העירוב", לתכנן להם הקמת עירוב שכונתי כהלכה, עם המומחיות והנסיון, לדעת את שלל הפתרונות הקיימים, באופן שלא יפגעו ברמת הכשרות המהודרת.

גם לגבי שלב העשיה, שלפעמים אפשר למצוא איזה מסגר או איש תחזוקה, שיוכל לעשות את העבודה בהוזלה קטנה, יודעים העוסקים שחייבים לקחת רק את העובדים המומחים לעירוב דוקא, שלמדו את ההלכות ורכשו נסיון וידע גם בחלק ההלכתי, ויודעים לעשות את ההתקנה בצורה הנכונה. משא"כ אם עושים ע"י מסגר שבקי במלאכת ההלחמה ואינו בקי בהלכה, יש לפעמים דברים שהוא עושה בצורה שאינה כשרה, וצריך להסירם ולתקנם. ובעיקר הבעיה מצויה מאוד שהעובד עשה בצורה שאינה פסולה רק שאינה מהודרת, או שרגילים לעשות יותר טוב, והוא מחוסר בקיאות בתחום העירובים המהודרים, החסיר פרט מסוים, ואז כבר לא מפרקים ועושים מחדש בשביל דבר שהוא הידור, אלא משאירים כמות שהוא וסומכים על המקילים, או שמוסיפים עוד חתיכת ברזל או קרש, ליצור פתרון מאולץ.

בעירובים המהודרים תמיד הקפידו שיעמוד אדם שבקי בהלכות ליד העובד ויכוון אותו. כיום מצויים הרבה עירובים חדשים שהאחראים עצמם אומרים שאינם יודעים את כל הפרטים ההלכתיים, אלא מביאים מומחה בשעת התכנון, ושוב לאחר העבודה, והוא מעיר את הערותיו על העבודה שנעשתה, והם חוזרים ומביאים את העובד שישנה את מה שלא נעשה כראוי. אבל כעת ניתן לבצע את העבודות ע"י "מוקד העירוב", שנותן פיקוח צמוד בשעת ההתקנה, ע"י מומחה הבקי בפרטי הדינים והחומרות הנהוגות בזמנינו בעירובים המהודרים, וע"ז חוסכים הרבה טירחה להזמין מומחה שיעבור על העבודות, וחוסכים את התיקונים החוזרים לאחר העבודה. לכן רבים בוחרים בדרך זו להתקין את העירובים השכונתיים.

בחודש ניסן השלימו העובדים להתקין עירוב שכונתי גדול בשכונת פסגת זאב בירושלים, ובחודש זה הצטרפו עובדים חדשים למוקד העירוב, והותקנו עוד ארבעה עירובים חדשים, בבני ברק, רמת גן, ונתניה. מדובר אמנם בעירובים קטנים, אבל דוקא מעלתם גדולה יותר, מפני שהם מהודרים יותר. עירוב אחד נעשה עבור בית כנסת ברמת גן, שהמתפללים היו יוצאים למתחם המתנ"ס הסמוך, עם כסאות וסידורים, והרב עורר על כך שאסור להוציא לחצר ללא עירוב, ולא יתכן שיסמכו על עירוב כללי באזור כזה. הרב החליט שמוכרחים לעשות עירוב למתחם, כיון שאי אפשר שימנעו מלהוציא לחוץ. אבל מאז שעלתה מחשבה זו בליבו, ואחר שהראה את החצר למומחה, עדיין נסחב כמה חודשים, עד שימצא עובד שיהיה מתואם עם המומחה לעשות כדבריו. לפני שבועיים פנה הרב למוקד העירוב ואמר שצריך להוריד מעצמו את העול הזה שמותעכב כ"כ, וביקש שהמוקד ידאג לכל מה שצריך, מהתכנון ועד ביצוע העבודה בתיאום עם הפיקוח ההלכתי. מיד באותו שבוע הגיעו לבדוק את התכנית מבחינה מקצועית ופרקטית, עם שימת לב לאסטתיקה הנצרכת באזור כזה, והבודק אמר לרב את הסכום הנדרש לכך, הרב אישר מיד את הענין, וכעבור שבוע העירוב הותקן בס"ד. הרב הודה מאוד למוקד העירוב, ושיבח את האפשרות הנפלאה שכל האמצעים מרוכזים במקום אחד, וניתן להזמין הכל בטלפון אחד.

חוטים החסרים בגדר, פוסלים מדין "מחיצה תלויה"

הרב שהזמין את העירוב, שם לב לבעיה שהיתה בגדר, שמן הסתם לא שמים לב אליה, וראוי לציין אותה ללמוד ממנה. מסביב למתחם היתה גדר מיוחדת, שהיא בנויה עם חוטי ברזל מתוחים על עמודי ברזל לנוי. בין חוט לחוט יש כעשר ס"מ, ומדין לבוד הם נחשבים למחיצה. ואע"פ שגדר כזו נקראת מחיצה של "ערב ללא שתי", ויש לה דין מחיצה גרועה (שו"ע סי' ש"ס ס"ב), בכל זאת כאן היא כשרה לכתחילה, מפני ששטח החצר המוקפת הוא פחות מבית סאתיים, ובשיעור כזה מותר להקיף גם במחיצה גרועה.

עמוד העירוב החדש צמוד לגדר מחוטי ברזל

אבל בקטע מסוים היה חסר בגדר שני חוטים, והחוטים החסרים היו בחלק התחתון של הגדר. במצב כזה מכיון שיש במקום החסר ג' טפחים [יותר משיעור לבוד], הרי הגדר היא "מחיצה תלויה", שהגדיים בוקעין תחתיה ואינה כשרה למחיצה. [משא"כ אם החוטים החסרים היו בגובה, יש אופנים שלא היו פוסלים, מחמת דין "עומד מרובה בערב", כלומר, רוב גובה המחיצה קיים, הרי העומד מרובה על הפרוץ, ויש לזה כמה תנאים הלכתיים ואכמ"ל].

התקנת עירוב שהתעכב חצי שנה

עירוב נוסף מבין הארבעה, פנה למוקד העירוב לפני כחצי שנה, שיבוא רק לבדוק את התכנית שעשה, האם היא מהודרת מבחינה הלכתית. העבודה היתה אמורה להתבצע ע"י מישהו מהשכונה, בשביל לחסוך בעליות, והאחראי אמר שהוא יודע שיכולים להיות בעיות ועושה על דעת שאח"כ מסתמא יצטרכו לתקן איזה דבר פעם שניה. למעשה עבר כחצי שנה, ועדיין לא נעשתה העבודה, והאחראי הבין שצריך לקדם את העירוב בדרך אחרת, הוא פנה לרב שיאשר את התקציב לעשות ע"י העובדים של מוקד העירוב, והעובד הגיע כעבור שבוע, והתקין את כל העירוב.

התקנת העירוב השכונתי בשבוע זה

גם כאן האחראי התפעל ושיבח מאוד את העבודה, והוסיף שהוא עצמו למד ממנה דברים שהוא לא ידע. על כל דבר הוא קיבל הסבר, למה את הלחי הראשון עדיף לקצר, ולחי אחר צריך להגביה מהקרקע, שיהיה בו גובה י טפחים גם ממקום המדרגה הסמוכה. חוט אחד עדיף לקשור נמוך, כדי שיהיה אפשר להעמיד את הלחי קרוב לגדר במקום טוב, והחוט השני צריך לקשור גבוה בגובה מסוים, כדי שלא יפגעו בו משאיות העוברות תחתיו. בכל פרט משקיעים הרבה מחשבה ומקצועיות, כדי להגיע לעירוב מהודר, יפה ועמיד, רחוק ככל האפשר מבעיות ותקלות.

מתי עמודי בנין וקורות בטון כשרים לצורת הפתח

בעירוב החדש שנעשה בירושלים, היו גם כן פתרונות יצירתיים בשביל להסתדר להתקין את העירוב גם בבנינים חדשים ויפים, שהתושבים לא מעוניינים לראות לחיים על הקירות. באחד הבנינים גרים שני אברכים מתוך יותר מעשרים שכנים דתיים וחילונים, והם ביקשו להרחיב ולהכניס את הכניסה של הבנין שלהם לתוך העירוב. לבנין זה יש כניסה מהרחוב העליון שהוא מחוץ לעירוב, וגם מדרגות לרדת לרחוב התחתון שהוא בתוך העירוב, וא"כ היה צריך לסגור את קומת הכניסה בצורות הפתח, עד המדרגות שיורדות למטה, כדי שיוכלו לטלטל את הרחוב התחתון שנמצא בעירוב.

והנה לאורך רוב הבנין היו עמודים ועליהם קורות בנין, שיכולות להחשב צורת הפתח, וזה בתנאי שהקורות בולטות מהתקרה כלפי מטה. משא"כ אם מדובר בתקרה ישרה, שאין בליטה כלפי מטה במקום של העמודים, אין התקרה נחשבת משקוף, וממילא העמודים אינם כשרים לצורת הפתח. [וכן לא יעזור לקשור חוט לעמודים, מפני שהחוט לא יהיה מעל העמודים, אלא מן הצד והוא פסול. וגם אם יכניסו את החוט לחור בתוך העמוד, כדי שמקצת מהחוט יהיה מעל גבי העמוד, עדיין לפי המשנ"ב (סי' שס"ב ס"ק ס"ד) נחשב מן הצד ופסול, כיון שהעמוד ממשיך למעלה מן החוט].

לאחר שגמרו את העירוב, עברו ביחד עם הרב שבשכונה לראות שהכל נעשה כהלכה, ומישהו שאל ועירעה, שהרי העמודים והקורות לא נעשו לשם צורת הפתח, ואיך ייחשבו עכשיו צורת הפתח. והנה האחרונים דנו בדבר דומה, האם אפשר להשתמש בעמודי הטלגרף [טלפון] שייחשבו צורת הפתח, והיו אז כמה נידונים, ואחד מהם היתה השאלה שלא נעשו לשם צורת הפתח. וכתב החזון איש (סי' קי"א סק"ה) שאם מכוונים עליהם כעת שישמשו לצורת הפתח, הם כשרים, ואע"פ שלא נעשו לשם כך, וגם עכשיו אין עיקר תשמישן לכך, מ"מ כיון שיש

אנשים שנוח להם להשתמש בהן לצוה"פ להיתר טלטול, שפיר חשיב פתח, ואין צריך מחשבת הבעלים, אלא גם מחשבת אחרים מועילה. אם כן לפי הכרעת החזו"א אפשר לחשוב על העמודים שיש להם קורות, והם יהיו כשרים וייחשבו צורות הפתח. וכך מורים למעשה.

קשירת חוט מעל העמוד ולא בתוך העמוד

בשביל להשלים את סגירת המקום, היו ארבעה מקומות חסרים, שלא היה את הפתרון הנ"ל של העמודים. הם שאלו את המומחה של מוקד העירוב האם יש פתרון כלשהו שלא יצטרכו להעמיד לחיים ועמודים שבולטים לעין. בשנים מהם מצא המומחה של מוקד העירוב, פתרון יפה. היו שם משני הצדדים עמודים עגולים, שמעט מהם בלט כלפי חוץ, דהיינו שלא היה מעליו תקרה. בצורה כזו ניתן לקשור חוט באופן שהוא יהיה מעל העמוד ממש, כיון שבחלק הבולט הזה העמוד אינו ממשיך כלפי מעלה, והחוט נמצא מעליו, וזה כשר גם לדעת המשנ"ב. העוסקים קיבלו את הרעיון, ואח"כ הגיע אחד העובדים טיפס וחיבר חוט מעל החלק הבולט, וכך עשו צורות פתח שאינן ניכרות כמעט.

עשיית חוט מעל צד העמוד הבולט מהתקרה

בשני מקומות אחרונים היו מוכרחים לעשות צורות הפתח, המוקד הציע את האפשרות המתאימה למקום כזה, והאברכים ביקשו רשות מעוד הבית, שבס"ד הסכים בקלות, וכך לאחר השקעה מרובה זכו עוד שני אברכים להיכלל במחיצות העירוב החדש.

שטח סלעים הררי נחשב קרפף, ודינו כשצעירים מטפסים בו

יש לציין שבעירוב הזה הושקע עמל רב בכל הנושאים, בתכנון, בבקשת רשויות, ובהתקנה. האברכים המסורים שעסקו בענין, רצו להגיע לרמה המהודרת ביותר. וביקשו ממוקד העירוב שיעשה הכל כדי שיהיה גלאט, והשקיעו קרוב לעשרים אלף שקלים על מנת להכשירו כהלכה. ואכן מבחינת כשרות המחיצות הגיעו לרמה מהודרת וטובה, למרות זאת מבחינת השכירות מגוים ומומרים הגרים באזור, עדיין לא הסתדר הענין. וההיתר כעת הוא רק לכלים ששבתו בחצר.

שטח ההרי שהובדל ע"י צורת הפתח

באחד המקומות היה קרפף גדול, שטח של סלעים וצמחיה, במצב שאדם לא יכול לעבור בהם, ושטח כזה פוסל את העירוב ואוסר לטלטל, [כהוראת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, ומרן הגר"נ קרליץ שיבדלח"ט]. כדי להתיר את העירוב עשו שרשרת של צורות הפתח להקיפו ולהבדילו מהעירוב, והשקיעו בזה לבד סכום גדול.

בתוך כדי ההתקנה בשעה שהעובדים חפרו וחצבו בסלעים כדי להתקין את העמודים, הבחין המפקח מטעם המוקד, שיש קבוצה של תלמידות שמטפסות בהר בין הסלעים לשם הנאתם, ומנצלים את המקום לטיול. המפקח עצר לרגע וחשב שאם המצב כך, אולי השטח הזה אינו נחשב קרפף, ואפשר לחסוך בעבודה ולהכניס גם את השטח הזה לעירוב.

אבל כעבור רגע הוא התבונן יותר, ורואה שהן לא מסתובבות סתם בכל השטח, אלא יש שם מסלול מסוים שבו הן יכולות לעלות ולטפס בהר, ולהגיע לרחוב העליון, ודוקא בו הן הולכות. וא"כ שאר השטח אינו עומד לשימוש, ואינו ניתן לשימוש, ויש פי שלש מבית סאתיים שבכלל אינו ראוי אפילו לטיפוס, אם כן יש בו איסור קרפף, וחייבים להקיפו ולהוציא שטח זה מהעירוב. וכמובן צריך לציין במפת גבולות העירוב, שהשטח הזה אינו מותר בטלטול. [ובעיקר הענין יש לעיין, האם מקום שאינו ראוי להילוך בני אדם בצורה רגילה, ולא משתמשים בו, אבל יש נערים שמידי פעם מטפסים ונכנסים בו להנאתם, האם שימוש כזה נחשב שימוש דיורים, או לפחות יהא טפל לשימוש העיר. וצ"ע].

יש מקרים שהתקנת העירובים נתקלת בקשיים גדולים

במקביל לעבודות שהצליחו להתקין עירובים בצורה יפה, יש לציין גם עבודות שנתקלו בהתנגדות קשה, והאחראים היו צריכים להשקיע מאמץ גדול שכרוך באכזבות ובהוצאות כספיות גדולות, כדי שיוכלו להעמיד את העירוב לשבת. בשבוע האחרון היו לפחות שלשה מקרים, במקומות שונים בארץ, שהתקינו עירוב ובאו מתנגדים והרסו אותו. אחד מהם היה בישוב כפר חסידים, שמשפחה התארחה וביקשה רשות לעשות עירוב למתחם. לאחר שקיבלו רשות הזמינו מומחה לעירובים יחד עם פועל שיתקין את העירוב. הפועל שינה קצת את המיקום של העמוד וחיבר אותו לעץ, ואז התקבצו כמה חילונים, ועוררו צעקות, צילמו וביזו, ודרשו לפרק את כל העירוב. וגרמו גם למארח שכבר הסכים לעירוב, לחזור בו ולחייב אותם לפרק את מה שעשו. המומחה שכבר התנסה פעמים רבות בתקשורת עם שכנים רעים, ניסה לדבר על ליבם ולא הצליח, והיה צריך בעל כרחו לפרק את העמוד שעשה. למרות זאת הוא לא התיאש, וניסה שוב לבקש אפשרות אחרת, להעמיד בצורה זמנית רק לשבת זו, ואפילו הציע תשלום, אך הכל לא הועיל.

האחראי כבר היה לאחר יאוש, ובכל זאת המשיך לנסות לסדר להם עירוב לשבת, כיון שהוא ידע את חשיבות הדבר, שאם לא יהיה להם עירוב, ח"ו ייכשלו ויטלטלו. לשם כך הוא עשה עוד מאמץ וקרא לאדם חילוני שהכיר אותו, שיבוא לשכנע את השכנה המתנגדת העיקרית. החילוני הגיע והיא שאלה אותו, האם באמת הוא לא שומר שבת ובכל זאת מבין שכדאי לתת לחרדים לעשות עירוב. והסבירה שהיא חוששת מהתפשטות החרדים [למרות שהישוב נבנה ע"י חסידים ולא חילונים]. בסופו של דבר, לאחר שיכנוע ארוך, היא השתכנעה והסכימה, בתנאי שיורידו אותו אחרי שבת. המומחה הגיע שוב עם פועל, והשקיע שוב בהתקנה חדשה ולאחר שבת הוא בא והוריד את העמוד. ובס"ד הוא הצליח שיהיה עירוב למשפחה לשבת.

מקרה נוסף בעיר אחרת, שיש בה קהילה חרדית עם עירוב שכונתי, וכעת היא הולכת ומתרחבת, ומשפחות קונות דירות מחוץ לגבולות הקהילה וגבולות העירוב. אחת המשפחות גרה סמוך לגבול ממש, והיו חסרים רק שלשה מטרים בשביל שגם הם יהיו מתוך העירוב. במצב כזה אסור להם להוציא דבר כלשהו מחצר ביתם, משום שבין החצר [המוקפת] שלהם, לבין העירוב, יש קטע קטן שאינו בתוך העירוב השכונתי, וצריך לחשוש שאין בו עירוב והוא כרמלית. כמובן שהמצב הזה מגביל מאוד, אבל הם זוכים כל שבת להתאמץ לשמור שבת, להימנע מלהוציא כל חפץ שהוא מביתם.

המשפחה ביקשה מהאחראי שירחיב את העירוב, ויעביר את העמוד צמוד לפתח ביתם. האחראי הזמין את העובד והעביר את העמוד. והנה ברגע שגמר לחבר ולהלחים, ונשאר רק לקשור את החוט, פתאום הופיע השכן שגר בצד השני של הקיר, והרים צעקות נוראות שמכערים לו את הבנין, ודרש לפרק את העמוד, והחל בכעסו לשבור את החיבורים. המשפחה הרימה כנגדו צעקות, שלא יקלקל את מה שעשו, והמצב הגיע לאיומים, ובסוף הוא פירק את העמוד, ולא היה ניתן להחזירו בשלב זה.

המקום השלישי שפנה למוקד העירוב וסיפר על הצער שהיה לו בשבועיים האחרונים, ישוב שיש בו קבוצה שהתחזקה בשמירת המצוות, ובראשם אחד שהתמסר מאוד לקיים שיעורים ומנין תפילות מסודר בבית הכנסת שבישוב, ובמשך הרבה שנים משקיע מאמץ כביר לתקן את העירוב מידי ערב שבת. בשבועיים אלו קמו קומץ חילונים ששנו ופירשו, והם מנסים לעצור את פעולותיו למען הדת, ובשביל כך באו בזדון להרוס את העירוב שעשה, והתאמצו מאוד לקלקל בצורה שח"ו לא יספיק לתקן אותו לפני שבת.

מקרים אלו מלמדים אותנו כמה דברים. דבר ראשון אנו באים לחזק את ידי האחראים העוסקים במצוה, בהתקנת עירובים במסירות עצומה, מתוך בזיונות והתנגדויות, חיזקו ואימצו להמשיך במלאכת הקודש ואל תרתעו מהקשיים. זכות המצוה של שמירת שבת מקור הברכה, תברך אתכם בכל טוב, ברוחניות וגשמיות, ותזכו לבנים תלמידי חכמים, כברכת החפץ חיים למזהירים על השבת. דבר שני ברור שכל דבר כזה גורר הוצאות חריגות, שלא תמיד נושאים פירות, וצריכים לסייע להם גם בחלק הזה. דבר שלישי שנלמד מכך, להתמודד עם הקשיים, לדעת שאכן אנו נמצאים בין אנשים שאינם שומרי תומ"צ, שמנסים להצר צעדינו, ולפעמים זה באמת מפריע להם. בודאי צריכים לבקש רשות כפי הצורך, ולעשות בצורה שלא תפריע, אבל יחד עם זה להתאמץ ולהתמודד ולמצוא פתרונות נכונים, לעשות את העירובים למרות ההתנגדויות. ויתן ה' שתהיה סיעתא דשמיא להצליח תמיד בדרכי שלום, לעשות עירובים כשרים ומהודרים.

מבצע הכשרת מתחם לשבתות נופש וגיבוש

הידעת? כשאתה לוקח את המשפחה או את הישיבה לישוב,
אתה גורם להם לחלל שבת בטלטול האסור ח"ו.
גם בישובים דתיים, העירוב לוקה בחסר, ובהרבה מקרים אינו כשר
לפי הכרעת המשנ"ב והחזו"א ופוסקי זמנינו.

בשביל נופש - לא מתפשרים על כשרות מהודרת.

זכור! כשאתה מזמין את המתחם, לשלוח מומחה לבדוק את העירוב

מבצע קיץ, בדיקת מתחם – 420 ₪ בלבד

דרושים אברכים נמרצים, שיפנו ויעוררו את המתווכים, הישיבות והמוסדות
לדרוש בדיקה ותיקון כהלכה. מי שיכול לסייע יתקשר לטל' 0548483320

◆ ◆ ◆

נמשך הרישום לאחראים על עירובים, עבור קורס לימוד הבדיקה של מקום הלחי,
במכשיר המדידה ע"י הבקבוק והשרשרת. המעונינים ירשמו בטל' 0548483320

נתרמו 30 ספרי "תיקוני עירובין", עבור כוללים העוסקים בלימוד עירובין
ניתן לפנות למוקד העירוב לקבלת הספרים

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי
קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על נבולות העירובים השכונתיים
ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 133
סיון תשע"ז

תמיכת הציבור בפעולות "מוקד העירוב"

בשמחה רבה אנו מקבלים בחודשים האחרונים, הרבה מאוד עידוד ותמיכה מהציבור הרחב והמגוון, שמשתמש ונעזר במוקד העירוב בכל מיני צורות, בבירור מצב הכשרות, במענה לשאלות הלכתיות, ובתיקון והתקנת עירובים מהודרים. כולם מודים במיוחד על "גליונות תיקוני עירובין" שיוצאים לאור בס"ד ומגיעים למקומות רבים בכל הארץ, המלמדים ומבארים את ההלכות בצורה ברורה ונעימה, מובנת ומרתקת. יש אנשים שאומרים שרק מכח הגליונות האלו הם יודעים מושגים בעירובין, ולעומתם יש אנשים שאומרים שהם למדו בכולל את כל מסכת עירובין, והיו סבורים שהם יודעים לעשות עירוב טוב, וכשראו את הגליונות הם למדו שהקיום למעשה הוא עוד עולם בפני עצמו. לדעת להכיר את הדינים ששייכים בכל דבר, וכמה דינים צריך לחשבן על כל עמוד או לחי שמעמידים, שלא יהיה אחורי הכותל, שיהיה ניכר לפנים, שיגיע לקרקע, שיהיה שטח ד' טפחים, שיהיה ישר באופן שהקנה העליון יהיה על גבי החלק התחתון, לכוון את הלחי תחת החוט, שלא יהיה דבר המפסיק, מה נחשב מפסיק באמצע חלל הפתח, מדרגה, גדר, שיח גבוה, ומה הפתרון לכל דבר. רק לדעת את כל הדינים האלו עם הכרעותיהם, זה כבר בקיאות גדולה, ולחשוב על כל זה בשעת ההתקנה, לשים לב שלא תהיה שום בעיה, זו גם מומחיות גדולה.

בשבועות אלו נוספו עוד עובדים שמסייעים למוקד העירוב לתת מענה לביקוש ההולך וגדל, בהתקנת עירובים חדשים ובתיקון עירובים קיימים, וכן נוספו אברכים מתנדבים שמעונינים לסייע בעבודה, על מנת ללמוד את קיום ההלכות בצורה מעשית. אנו מודים לכל העוזרים והמסייעים, ולכל התומכים והמעודדים, שנותנים כח להמשיך ולפעול בכל התחומים, לחזק את שמירת ההלכה כהלכתה.

אפילו לבודק וותיק יש תועלת מהגליונות

בשבוע האחרון התקשר בודק של אחד מהעירובים השכונתיים, ואמר שהוא בודק כבר שנים רבות את העירוב, ויודע את ההלכות, והיה סבור שאין לו צורך בלימוד הדינים שבגליונות, הרי כל בעיה שהוא רואה, מיד קורא לאחראי ומתקנים כל דבר אפילו כשיש בו רק חשש, א"כ אין צורך בכל הסיפורים וההמחשות. אבל בשבוע האחרון הוא למד שגם בודק וותיק צריך לקרוא את הגליונות, ללמוד מהם כיצד לבדוק, ואת המסר הזה הוא רוצה להעביר שידעו גם אחרים. יש דברים שמשתנים ולא שמים לב שהם גורמים שינוי הלכתי לעירוב, ורק ע"י הרעיונות המיוחדים וההמחשות שבגליונות, מתעוררים לחשוב עליהם.

ביום שישי הוא בדק את העירוב, והסתכל כהרגלו על החוט והלחיים, ולפתע הבחין שהתקינו מזגן על הקיר. באותו רגע הוא נזכר במה שנכתב בגליונות "תיקוני עירובין" (גליון 130) על מקרה דומה, שהתקינו מזגן חדש על הקיר שמאחורי

הלחי לאחר התיקון מרוחק מהמזגן, והחוט במקום החוט הישן

הלחי, והיתה בעיה שהצינור של המזגן הפסיק בן הלחי לחוט, וחששו בזה לדין שכתב המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק ק"ב) בשם הט"ז שאם יש גג המפסיק בין הלחי לחוט, הוא פוסל את צורת הפתח. ולכן הבודק ניגש לבדוק האם גם אצלו יש את הבעיה הזו. הוא התקרב והביט למעלה, וראה שהמצב עוד יותר חמור, שלא רק הצינור נמצא בין הלחי לחוט, אלא המנוע עצמו עומד בין הלחי לחוט. משום שהלחי ג"כ עמד רחוק מן הקיר. והנה בדין שהוזכר בגליון הנ"ל, הלחי היה קרוב לקיר, והגוד אסיק שלו עבר בין המנוע לקיר, ורק הצינור היה מעליו. ובדין זה הזכרנו שיש אומרים שפחות משיעור טפח אינו חשוב כגג ליצור הפסק. אבל במקרה הזה המנוע עצמו היה בין הלחי לחוט, והמנוע רחב יותר מטפח, ויש לו חשיבות להוות הפסק בין הלחי לחוט. כמובן הבודק העיר את הדברים לאחראי, והם תיקנו את הדבר מיד באותו יום שישי. והזיזו את מקום החוט והלחי לצד, רחוק מהמזגן. (בתמונה הלחי לאחר התיקון, ובסימון של החץ על הקיר, היה מקום החוט הקודם).

מעשה זה מלמד אותנו, כפי שציין הבודק, שגם כשיודעים את ההלכות, ועוסקים כמה שנים בבדיקת העירוב, בכל זאת יש הרבה דברים שחשוב להוסיף וללמוד, כיצד דברים שאינם קשורים לעירוב, יכולים לשנות את דין העירוב ולפסול אותו, גם כשהחוט והלחי נשארו במקומם. פעם זה מזגן, ופעם זה מתקן של מיחזור בקבוקים, פעם זה עץ, ופעם גדר חדשה של חצר. וזה אחת מהמטרות של הגליונות, לפתח את החשיבה ולגלות עירנות, לדעת את ההלכה, ופתרונות כשרים לתיקון הבעיה.

מדוע לא אומרים לבוד בין המזגן לקיר שיחשב גג

לגופו של ענין יש לציין שאלה ששאל אחד מגדולי ראשי הישיבות, שקרא את הגליון הנ"ל, והעיר שבין המזגן לקיר יש פחות מג' טפחים, וע"י דין לבוד נחשב כסתום, א"כ גם לולי הצינור, יש כאן חסרון של גג המפסיק בין הלחי לחוט.

העברנו את השאלה לאחד מרבני העירובים, והוא אמר ששאל על כך את אחד מגדולי הרבנים לפני הרבה שנים, והוא השיב לו שהדין מבואר בט"ז שהוא מקור הדין של גג המפסיק, והט"ז כתב שם שאם עשה נקב גדול בגג, הלחי כשר. ומזה שלא פירש שגודל הנקב יהיה לפחות ג' טפחים, הוא דייק שלא אומרים לבוד להפסיק. והביאור בזה צריך לומר שדוקא גג ממשי, יכול לעכב דין גוד אסיק שהוא דבר הלכתי, משא"כ גג שע"י לבוד שהוא רק דבר הלכתי, אינו מפסיק ואינו עוצר את הגוד אסיק.

עוד יש לדון בזה, דקי"ל באופנים מסוימים שלא אומרים לבוד להחמיר, ובמשנ"ב בהלכות סוכה נקט לחלק, שלבוד למלאות [להחשיב את החלל כאילו מלא], לא אומרים להחמיר, אבל לבוד לקרב [להחשיב כאילו הדברים צמודים בלי רווח], אומרים אפילו כשיוצא מזה להחמיר. ויש לדון לפ"ז אולי כאן לא נאמר לבוד מפני שהוא רק להחמיר [ליצור חומרא], והספק הוא האם נאמר כאן שנחשב לבוד למלאות, כי אפילו אם כלפי המזגן [אם היה נפק"מ] היינו אומרים לבוד לקרב כאילו הוא מגיע לקיר, מ"מ זה לא מעכב את הגוד אסיק, כי כלפי הלחי דהיינו לגבי דין גג מפסיק, אין חסרון אלא אם נחשב כאילו הרווח מלא, ולכן כלפי הגוד אסיק מהלחי לא נאמר לבוד להחמיר, ונחשב שיש רווח. ועיין בזה.

בדיקת העירוב בישוב חרדי, שכשרותו תלויה במחלוקת גדולה

בשבוע שעבר נסע הבודק של מוקד העירוב, לבדוק את המצב המדויק באחד הישובים הידועים, שהתושבים בו חרדים, ובכל זאת העירוב אינו ברמה של השכונות החרדיות. וזה משום שבבדיקה השבועית של העירוב, לא מקפידים על הלחיים ועל ישרות העמודים, אלא רק שהחוט ישאר קיים, ולכן במשך הזמן השתנו דברים והתקלקלו, עמודים התעקמו, וחלק מהלחיים התעקמו מאוד [במצב שהם פתחי שימאי], וחלקם כבר אינם מכוונים תחת החוט [והם פסולים כדין חוט מן הצד], ואין את המודעות לחומרת הדברים שבעצם עירוב כזה תלוי במחלוקת גדולה בפוסקים, משום שכל שיש חוט המתנדנד ברוח באופן שאמצע החוט יוצא מבין העמודים, נחלקו הפוסקים האם יש בו פסול של מחיצה שאינה עומדת ברוח. והמשנ"ב (סו"ס שס"ב) הביא מחלוקת זו ולא הכריע. והחזו"א פוסל. וא"כ העירוב בספק למשנ"ב, ופסול לחזו"א. וכן עמוד שהתעקם מעט והחוט אינו עובר מעל החלק התחתון של העמוד, דעת החכמת שלמה (בגליון השו"ע סי' שס"ב סי"א) לפסול, והחזו"א (סי' ע"א סק"ו וי"א) בתחילה סבר להכשירו, ואח"כ כתב שאין מקור נאמן להכשיר, ובקריינא דאיגרתא כתב שלמעשה החזו"א פסל כל עמוד עקום, וכן ההוראה המקובלת בעירובים השכונתיים. [ואף בעירובים העירוניים אומרים להקפיד שהעמודים יהיו ישרים, אלא שבפועל מתעקמים עמודים ואין תקציב ליישרם, ובדיעבד סומכים להקל בזה]. לכן עירוב במצב כזה, לא נכון למשפחות בני תורה לסמוך עליו. הבעיות האלה מצויות מאוד בעירובים כלליים, ולכן באמת רוב הכשרויות הפשוטות אינן מיועדות למשפחות אברכים, ובכל מקום שגרים אברכים, צריך להתאמץ מאוד לעשות עירוב שכונתי מפוקח ומתוחזק כראוי.

לחיים שהתעקמו ויוצא ממקום החוט

אברך מקרית ספר שכר דירה בישוב זה, מתוך הנחה שמסתמא העירוב מהודר, לפני שבת הוא התקשר למוקד העירוב לברר שבאמת העירוב טוב, וקיבל

את התשובה שזה בכלל לא פשוט. אמנם זה לא עירוב פסול לגמרי, אבל משפחות אברכים לא מסתפקים בעירוב כזה שלא אומרים שהוא פסול, צריכים עירוב כשר, ואפילו מהודר. באותה שבת הוא לא טילטל, ומיד הוא החליט לדאוג לישוב עד כמה שהוא יכול. הוא התחיל לאסוף כספים אבל התהליך שהיה נראה לו קצר, הלך והתמשך.

כיסוי שביל בתוך הקוצים לכל אורך החוט

בשלב זה האברך דאג לכיסוי הוצאות הבדיקה היסודית, לרשום מצב כל עמוד וכל לחי, והתיקונים הנדרשים סביב כל הישוב, ואנו מקוים שעי"ז תהיה היענות לבצע את התיקונים כהלכתם, שעלותם היא כ10,000 ש"ח. מי שמעונין לתרום ולסייע בתרומה אפילו חלקית, נא לפנות למוקד הטלפוני, או לעמדות ההתרמה של "קהילות" או "נדרים פלוס" בכל הארץ, בחיפוש "מוקד העירוב", ולציין **"עבור הישוב החרדי בגלין 133"**.

שיחים גבוהים ויציבים שדינם כמחיצה סביב לעמודים

במהלך הבדיקה היו כמה דברים קבועים שחזרו על עצמם, מחמת שהעוסקים הקבועים לא ראו צורך להקפיד בהם. אחד הדברים היתה צמחיית בר גבוהה מאוד, יותר מי' טפחים, שגדלה סביב לעמודים והלחיים, עד כדי שכבר לא היה אפשר לראות שיש לחי. במקרה זה הבעיה העיקרית היא שהלחי והעמוד מוקפים במחיצה גבוהה י' טפחים, והרי זה דומה לעמוד שנמצא בתוך חצר מוקפת, שכתב המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק קי"ג) שהעמוד נפסל. וגם באופנים שהשיחים אינם מקיפים מכל הצדדים, מ"מ בחזו"א (סי' ע' ס"ק י"ח) מבואר שגם מחיצה שעומדת בחלל הפתח תחת החוט פוסלת אותו, [משום שהיא מחלקת את הפתח לשני מקומות, ובכל מקום בפני עצמו אין צורת הפתח שלימה]. ואמנם אם מדובר בשיחים דקים שמתנדנדים ברוח, יש מקרים שאין להם דין מחיצה, אבל במקומות אלו [בפרט בתקופת הקיץ] הם מתקשים ועומדים יציבים, ולכן הם מהווים בעיה לכשרות העירוב. דברים אלו דורשים הרבה תחזוקה שוטפת, כלומר כל שנה צריך לגזום אותם פעמים או שלש, ולכן העירובים הכלליים מקילים בהם [ויש שהסבירו את עצמם שדברים שצומחים מאליהם אין להם חשיבות, ואז אולי אינם כמחיצה, וצע"ג]. ובעירובים השכונתיים מקפידים על כך, שלא יהיו שיחים שדינם כמחיצה. [ובמקרה שהשיחים צמודים ללחי או לעמוד, יש גם ענין של פתחי שימאי, וא"ה יבואר בהמשך].

שיחים גבוהים י' טפחים לפני העמוד והלחי

השיחים לאחר הכיסוי, לפני הלחי

הבודק יחד עם עוד אברך שהתלווה אליו עבדו להסיר את הקוצים הגבוהים, כדי להתחיל בתיקון העירוב בפועל (בתמונה הראשונה לא רואים את הלחי, ובתמונה השניה לאחר הסרת הקוצים, הלחי ניכר במלואו). כמו כן היה מקום שלכל אורך הפתח צמחו קוצים גבוהים, והם עבדו לפלס דרך בתוך הקוצים, לכל אורך החוט, יותר מעשרים מטרים, כדי שלא תהיה מחיצה מתחת החוט.

פניות רבות מגיעות על קלקולים שאירעו בעירובים

במערכות העירובים השכונתיים בבני ברק, ממשיכים לספוג נזקים מהעבודות של חברת החשמל ברחבי העיר. ובמקביל מתגלית העירנות הגבוהה של התושבים, שלמדו להכיר מהו לחי של עירוב, ואיזה חוט אינו חוט חשמל אלא חוט עירוב, ואיזה דינים נוהגים בו. ובמקומות שחברת החשמל הורידה את הלחי, או קרעה את החוט, מיד יש אנשים ששמים לב שנפסל העירוב, ומתקשרים למוקד העירוב להודיע על כך.

בשבוע שעבר עבדו ברח' הרב דסלר בבני ברק, והורידו עמוד חשמל ששימש גם לעירוב, והיו עליו לחיים משני צדדיו. חברת החשמל לקחה את העמוד, והשליכה את הלחיים בצידי הרחוב, באותו יום התקשרו הרבה אנשים למוקד, להודיע שנבוא לקחת את הלחיים הישנות, לפני שיאספו אותם עובדי הנקיון ואוספי מתכות. המוקדן קיבל את ההודעות האלו גם בשעות הבוקר וגם בצהרים וגם בערב, אבל הוא ידע שמדובר בסוג ברזל ישן חלוד וכבד, שכיום לא נוח להשתמש בו, ואם יעשו עירוב חדש עם לחי כזה, אנשים לא יראו אותו בעין יפה, ולכן אין מה לעשות עם הלחיים הישנות. ובפרט שלשלוח לשם את העובד שיאסוף אותם ברכבו, זה עולה יותר מלקנות ברזל חדש. וא"כ הוא היה בבעיה, מצד אחד אין לו מה לעשות איתם, ולא שווה לנסוע לקחת אותם, מצד שני כל הזמן מגיעים עוד טלפונים, ולא ראוי לבטל את דבריהם ולומר לאנשים שאין צורך בהודעה זו. לכן המוקדן ביקש מאחד מהעוסקים בעירובים שנמצא באזור, שילך לשם וייאסוף אותם למקום מוצנע. ובסופו של דבר, אכן לקחו מהם להשתמש במקום אחר.

האם האחראי מחויב לטרוח לצמצם את הנזק

והנה יש לדון האם מוטל על האחראי, לטרוח וללכת לקחת את הלחי, במקרה כזה שהודיעו לו על לחי שנפל, ואם לא יאספו אותו, יהיו אחרים שיעלימו אותו. והנה סיבת החיוב לדאוג לכך היא מדין שמירת כספי ציבור. אבל יש מקום לומר שהאחראי אינו מחויב לטרוח בענין זה, כי לא קיבל עליו אלא רק את האחריות לתקן ולהכשיר את העירוב. ולמעשה יש לחלק ולדון בכל מקרה לגופו, כמה הוא צריך לטרוח עבור זה. אבל באופן כללי הדין תלוי, אם האחראי לא נוטל כסף על תפקידו, והכל נעשה בהתנדבות, יש לומר שהתנדב לתקן רק את מה שמוכרחים בשביל הכשרות, ולא התחייב למזער את הנזקים, ועל הציבור לדאוג לכך או לשאת בהוצאות. ואם האחראי נוטל כסף על מעשיו, וגם על האיסוף הוא יקבל את המגיע לו, א"כ זה נכלל בתפקיד שהוטל עליו לדאוג לכל המערכת של אחזקת העירוב, שכוללת חיסכון לציבור. אלא שלמעשה במקרה שהוא יקבל כסף על האיסוף, בדרך כלל לא ישתלם לשלוח אותו בשביל זה, כיון שעלות החומר עצמו אינה גבוהה כ"כ, וממילא אין בזה חיסכון לכספי הציבור.

דוגמא נוספת שהיתה בשבוע זה, ביום שישי האחרון הגיעה למוקד הודעה על צוה"פ מברזיל, שנחתך חצי תחתון מהעמוד שלה, והיא פסולה. העברנו מיד את ההודעה לאחראי המקומי, והוא הזדרז להגיע למקום, וגילה שאכן היא פסולה, והתפלא מאוד איך קרה דבר כזה, שנחתך חצי מהברזיל. למעשה אין כ"כ נפק"מ איך זה קרה, כי בכל מקרה צריך מיד לתקן, וכבר לא היתה אפשרות להזמין עובד שיתקן, בשעה קרובה לשבת. האחראי חיפש בסביבה איזה דבר שיוכל לשמש אותו ללחי, והעמיד אותו על חצי העמוד הנותר. לאחר השבת ילדים משכו והרסו גם את החלק הנותר, וכל הברזילים נפלו, וגם במקרה זה התקשר אברך ביום שלישי ואמר שנודיע לאחראי שיבוא לקחת את הברזילים השבורים, שאולי יהיה אפשר להשתמש בהם.

לכן לסיכום הענין, יש לציין את החשיבות של האברכים שמתקשרים להודיע על הקלקולים שארעו בעירובים. דבר ראשון כדי שהאחראי ידע שצריך לתקן, ולא יהיה מופתע ביום שישי, וכן כדי שיוכל להתארגן מראש ולקרוא לעובד המתאים. ב. לתת משוב מעודד לעוסקים במלאכת הקודש, שאיכפת לאנשים מכשרות העירוב ותיקונו. ג. לפעמים יש גם תועלת, שהאחראי יבוא ויצמצם את הנזק. אבל בהרבה מקרים אי אפשר לדרוש ממנו דבר זה, ובלא"ה הוא כבר טורח מעל ומעבר. אלא יעשה כפי ראות עיניו להקל מעליו, ולתקן בצורה חדשה וטובה, ועל הציבור לשאת בכל ההוצאות הכרוכים בכך. ונסיים בתודה מיוחדת לעוסקים בתיקון העירובים, שמשקיעים זמן רב וטירחה מרובה מידי שבוע, להתמודד עם כל הקלקולים המתחדשים, ודואגים לתקנם כהלכה. יהי רצון שתהי משכורתכם שלימה מעם ה', ותזכו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות.

מבצע הכשרת מתחם לשבתות נופש וגיבוש

הידעת? כשאתה לוקח את המשפחה או את הישיבה לישוב,
אתה גורם להם לחלל שבת בטלטול האסור ח"ו.
גם בישובים דתיים, העירוב לוקה בחסר, ובהרבה מקרים אינו כשר
לפי הכרעת המשנ"ב והחזו"א ופוסקי זמנינו.

בשביל נופש - לא מתפשרים על כשרות מהודרת.

זכור! כשאתה מזמין את המתחם, לשלוח מומחה לבדוק את העירוב
מבצע קיץ, בדיקת מתחם – 420 ₪ בלבד
דרושים אברכים נמרצים, שיפנו ויעוררו את המתווכים, הישיבות והמוסדות
לדרוש בדיקה ותיקון כהלכה. מי שיכול לסייע יתקשר לטל' 0548483320

◆ ◆ ◆

נתרמו 30 ספרי "תיקוני עירובין", עבור כוללים העוסקים בלימוד עירובין
ניתן לפנות למוקד העירוב לקבלת הספרים

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי
קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים
ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון שאלות הלכתיות
המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 134
סיון תשע"ז

ממשיכים בהתקנת עירובים שכונתיים

בס"ד ממשיכים בעשיית העירובים שכונתיים מהודרים ברחבי הארץ. מקומות רבים מכל החוגים, מבקשים את העובדים של מוקד העירוב, שיתקינו להם את העירוב בצורה המקצועית, גם מבחינת איכות החומר והעבודה, וגם מבחינת הכשרות והבקיאות בהלכה ובפרקטיקה.

בשבוע שעבר התקשרו למוקד מקהילה של חסידי גור באשדוד, שהיו צריכים להתקין צורת הפתח ולחיים בשלושה מקומות, כדי להשלים את העירוב השכונתי של הקהילה, והמוקד הגיע תוך כמה ימים לבצע את ההתקנה.

כשהגיעו לבצע את ההתקנה, המתינו להם האחראי של עירוב הקהילה, עם עוד שני אברכים ת"ח, שביקשו לראות וללמוד מעבודת מוקד העירוב, את ההלכות המעשיות. המקום הראשון היה בעשיית צוה"פ על שביל עם מדרגות, באופן שהמדרגות הם בתוך העירוב (התמונה מבחוץ). האחראי מטעם המוקד סימן את המקום הרצוי מבחינה הלכתית [שהיה מקום ד' טפחים לפני העמוד], וגם מבחינה מקצועית [שיש גובה בקירות לחבר אליהן], וגם מבחינה אסטטית [שגובה הפתח משתלב עם הגדרות ואינו בולט הרבה לגובה]. ואז האברכים התחילו להתדיין עם המומחה מטעם המוקד, על המקומות האפשריים ע"פ הלכה, האם אפשר להעמיד גם בקצה המדרגות, ומדוע אי אפשר להעמידם מאחורי הקירות [נראה מבחוץ], איך מחשבים את מקום ד' טפחים במדרגות, מתי אפשר לצרף שתי מדרגות למקום ד', ומתי צריך ג' מדרגות, ומה ההבדל שהם קראו בגליונות שיש בענין זה בין לחי לעמוד ברזל. והמומחה הסביר להם שבלחי שגבהו רק מטר, המדרגה העליונה ממעטת ממנו שיעור י' טפחים, כיון שצריך שיהיה בלחי שיעור י' טפחים גם ביחס לקרקע שלפניו באורך ד' טפחים, וכיון שהמדרגה העליונה נמצאת בתוך ד' טפחים, צריך למדוד את שיעור הגובה ממנה, ולחי שנמצא במדרגה התחתונה, לפעמים אינו גבוה י' טפחים מהמדרגה העליונה שנמצאת בתוך ד' טפחים ממנו. לעומת זאת בעמוד ברזל אין את החסרון הזה, משום שהוא גבוה הרבה, ותמיד יש בו יותר מי' טפחים ממעל למדרגה העליונה הסמוכה. האברכים הוסיפו לשאול, מהו המקור לדין מחיצה לד' טפחים, והמומחה השיב מהדין של חריץ שאין בו רוחב ד' טפחים [ע"ש בביאור של מרן הגר"ח הלוי ושל החזו"א שנחלקו בגדר הדין], והם שאלו מדין של מבוי נמוך מעשרה טפחים, שהוא ניתר בצורת הפתח, אם בסמוך לפתח הקרקע מעמיקה ויש חלל י' טפחים. ועיין בזה במשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק צ"ג), ואכמ"ל.

דין מקום ד', בצוה"פ שעומדת על מדרגות

בסיום העבודות הם הודו לאנשי המוקד שההתקנה מקצועית וחוקה, יותר ממה שעשו להם עובדים אחרים בשאר חלקי העירוב, ובנוסף גם על החלק ההלכתי, שבמקום שהם ילמדו את העובד מה צריך לעשות, וישגיחו שיעשה כמו שאמרו לו, כאן הם למדו מהעוסקים הלכות שהם לא ידעו.

שינוי עצום בגישה הכללית שמעוניינים לבדוק ולתקן

במחלקת בדיקת עירובי הישובים, ותיקון עירובי הישובים של מוקד העירוב מציינים שיש התקדמות עצומה מאוד, גם בגילוי הנכונות לבדוק בדיקה מקיפה ויסודית, לברר שאין בעירוב דבר שנעשה בטעות, וגם בביצוע התיקונים למעשה. עד לא מזמן, כשהיו פונים לאחראי בישוב ומציעים לו שיבואו לבדוק את העירוב שלו, הוא היה דוחה את הדברים על הסף, ואומר שהעירוב שלו הוא טוב ואין צורך שיבואו לבדוק. והיו צריכים לשכנע ע"י מישהו שמקורב אליו, או מישהו נחמד מהישוב, ולומר שהבדיקה נעשית רק בשביל הצעות שיפור, ולא שח"ו חוששים שהעירוב פסול. ולאחר שהסכים לקבל הצעות, היו הולכים ביחד עם הבודק השבועי לאורך העירוב, ומגלים את הדברים הפסולים המזעזעים, ועוזרים לו להבין מעצמו את חומרת הדברים, בלי ח"ו לרפות את ידיו באי נעימות. ועדיין היה ספק אם היו מתקנים, וע"י מי מתקנים.

בזמן האחרון קל יותר לפנות לרבנים ולבודקים להציע את בדיקת העירוב, וגם לא צריך לתרץ כ"כ הרבה תירוצים, אלא הם מעצמם אומרים שטוב שיבואו לבדוק, כי אולי יש דברים שלא שמו לב, או שמציינים שהבודק לא יודע הרבה באיזובים (בלשון המעטה). בצורה כזו הם באים מראש על דעת שיהיו דברים לתקן, הבודק של המוקד מנוסה בהסברת הדברים באופן שלא תהיה טענה למה עד עכשיו לא עשו טוב, אלא במבט לעתיד כיצד עושים עכשיו שיהיה טוב, לחזק ידים רפות, ולאמץ אחראים שמתקשים להשקיע. הדברים מתקבלים בהבנה וביחס טוב, ובהרבה מקומות מתקנים את הדברים תוך זמן קצר.

אין לנו הסבר הגיוני לשינוי העצום שחל בשנתיים האחרונות, שגם ישובים שאין בהם הרבה דתיים, מעוניינים לשפר ולתקן, לבדוק וללמוד, כיצד לעשות שיהיה כשר באמת.

לדברים אלו יש הסבר רוחני, על פי דברי הגאון רבי ישראל סלנט זצוק"ל, שכאשר בן תורה מתחזק, הוא משפיע על כל העולם כולו, ואפילו בלי שהדברים יגיעו לאוזנם, נכנס בהם רגש התחזקות באותו נושא. וכיון שאצלינו יש חיזוק גדול בהקפדה על עירובים מהודרים ברמה המתאימה לנו, ממילא גם לעם שבשדות יש רגש התחזקות בנושא כשרות העירוב, והם מעוניינים לשמוע ללמוד ולעשות, שיהיה להם עירוב כשר.

כמובן שאיננו מצפים מהם שיגיעו לרמת הכשרות של עירובים שכונתיים, כי בישובים יש דברים שקשה להקפיד עליהם, כגון מה שהובא בגליון הקודם, בענין חוטים המתנדנדים ברוח, שבעירובים הכלליים אין מנוס מהדבר הזה, ומוכרחים לסמוך על השיטות המקילות (שיטת המחציצת השקל), וכן בענין העמודים העקומים, שבשטחים פתוחים מתעקמים הרבה עמודים, ואינם יכולים ליישר כל עמוד שמתעקם. אלא שבדברים אלו כיון שיש פוסקים שהובאו להלכה שהקלו בזה, לכן מניחים להם להקל בדין זה, כדי שיוכלו להשקיע את המאמץ בדברים המעכבים. למרות שבשבילנו זה לא מספיק שיש תירוץ שהם מוכרחים להקל, וגם כשהעירוב בדרגת כשר בדיעבד – בן תורה צריך עירוב שעונה לפחות על ההכרעות של המשנ"ב והחזו"א ופוסקי זמנינו [ואפילו בו עדיין יש דברים שצריכים להקל]. וגם לילדים שלנו לא ניתן שיטלטלו בעירוב שהוא ספק כשר לפי המשנ"ב, ופסול לדעת החזו"א [בדין חוט מתנדנד, כמ"ש בגליון הקודם].

חלקם של השואלים בהגדלת ההתעוררות ברחבי הארץ

אמנם יש לציין שבחלק גדול מהישובים, מה שסייע להביא את ההתעוררות לידי מעשה, היו אברכים שראו בגליונות את המצב השורר בעירובים הכלליים, ומיוזמתם עוררו את האחראים על הצורך לבדוק וללמוד את ההלכות, ולא סתם לקשור חוטים, והם הפנו את האחראים לבקש מהמוקד שיבדקו את העירוב. ולכן רב חלקם של האנשים שפונים בצורה יפה לאחראים ולרבנים, ובפרט כאשר מברכים בצורה מפורטת, ששואלים האם העירוב כשר גם לשיטה שצריך עמודים ישרים, והאם אין קרפיפות, חילונים, חוטים רופפים, במקומות שעשו לחיים לעמודי חשמל האם הם טובים, ועוד. כי ע"י שמדברים איתם על הלכות העירובים הנוהגים בזמנינו, בזה מוסיפים תועלת רבה מאוד, שההשלכות באות לאחר זמן.

הבודק הודיע שמתפטר, ואז נתנו לו תקציב לתקן

בשבוע שעבר פנה למוקד אדם תימני מדרום הארץ, ואמר שהוא בודק של עירובים בעשרה ישובים בנגב, וכעת הוא רוצה לתקן אותם כהלכה, ומבקש שנבוא לבדוק איתו ישוב אחרי ישוב, על מנת שיידע מה צריך לתקן בהם. הצענו לו שנבוא ונבדוק כמה ישובים ביום אחד, אבל הוא אמר שזה לא טוב, מפני שהוא מבין שאחרי הבדיקה יהיה לו הרבה דברים לתקן, ואם נעסוק יחד בכמה ישובים, הוא לא יוכל לעמוד במשימות הרבות, ואף אחד לא יהיה מסודר, לכן עדיף שנעשה אחד אחד.

הבודק של המוקד שמח בגישה שלו, שמראה על הרצינות לבצע כהלכה. ואז האחראי סיפר את השתלשלות העניינים בתפקידו. האחראי פתח וסיפר את סיפורו. למעשה הוא בודק את הישובים כבר כחמש שנים, בתחילה כשלקח את התפקיד הוא חשב שצריך רק לקשור חוטים, שזה דבר פשוט. אבל היה רב אחד במועצה האזורית שלימד אותו קצת הלכות, עד שהוא קלט שלא מספיק שיש חוטים אלא יש עוד הרבה מעבר לזה. לאחרונה הרב נפטר, והוא התעורר לחשוב שבעצם הוא מכשיל ח"ו אלפי אנשים, שסומכים עליו שיש עירוב, ובפועל העירוב אינו עירוב. היו דברים שהוא רצה לתקן, עמודים עמוקים מאוד שהוא ידע שהם לא כשרים, אבל המועצה לא אישרה תקציב לכך. עד שהוא החליט שאין ברירה, ועדיף לו להתפטר מתפקידו, בשביל שלא ייכשלו על ידו. הוא שלח מכתבים לכל הרבנים

המקומיים שידעו שאין להם עירוב. והוא הגיש התפטרות. ואז הדבר עורר מהומה, וביקשו ממנו שיחזור, והבטיחו שיתנו לו תקציב לתקן. כעת אין לו רב שילמד אותו, והוא רוצה שהמוקד ישלח מישהו ללמד אותו כיצד לתקן כהלכה.

הבודק של המוקד יצא לדרך, עבר איתו על הישוב הראשון שבחר האחראי, שבו הוא התחיל בתיקונים, למד איתו את ההלכות בקיומן בשטח, יעץ לו בכל דבר מה לשנות ואיך לשנות, ובסוף הסיבוב ראה את מסירותו במה שכבר תיקן, ושיבח ואמר לו שיש לו זכות גדולה, כי הוא עושה מהפך עצום שאדם אחר לא היה עושה אותו. ויהי רצון שיזכה לזכות את הרבים בעירובים כשרים, בלי שום מכשול.

האם יש שיעור לעקמימות של העמוד בעירובי הישובים

במהלך הבדיקה ביקש האחראי ללמוד את ההלכות. ולכן בכל מקום שהיתה בעיה, הסביר הבודק של המוקד את סיבת הדין, ואת רמת חומרת הדין להלכה. לדוגמא האחראי הקפיד מאוד שלא יהיו עמודים עקומים, שכידוע יש בהם בעיה הלכתית. באחד מהמקומות הראשונים הוא הראה לבודק של המוקד עמוד רגיל של עירוב (שגבהו כחמש מטרים) והוא עקום ונוטה מעט, ושאל אותו האם כל עקמימות פוסלת, או שיש איזה דרגה של עקמימות שהיא כשרה.

והנה בעירובים טובים מקפידים על כל עקמימות קטנה, משום שמבואר בחזו"א (סי' ע"א ס"ק י"א) שהענין הוא שהחוט יהיה מכוון כנגד החלק התחתון של העמוד,

בניית העמודים העקומים המצויים בישובים

דכיון שעיקר העמוד הוא הי' טפחים התחתונים [ככל דיני מחיצה, וכמבואר בשו"ע (סי' שס"ב סי"א) שגם עמוד של י' טפחים כשר ע"י דין גוד אסיק], א"כ בכלל הדין שהחוט יהיה מעל גבי העמוד, צריך שיהיה מכוון מעל החלק התחתון, וכיון שהעמודים הסטנדרטים בימינו הם 9 ס"מ (3 צול), א"כ כל נטיה קטנה היא משמעותית מאוד בעמוד גבוה, (ובנטיה של 1 ס"מ למטר, נוטה 5 ס"מ, והחוט כבר אינו מעל החלק התחתון). אבל בעירובים עירוניים לא יכולים להקפיד בזה, ולמרות שבשעת ההתקנה צריך להקפיד להעמיד ישר ממש, מ"מ במשך הזמן העמודים מתעקמים מחמת כמה סיבות (פגיעות רכב, רכות האדמה בזמן הגשמים), והשאלה ששאל האחראי היא אם יש שיעור מסוים. ובאמת האחרונים כמעט לא דברו בענין זה, בחכמת שלמה (להגר"ש קלוגר) על גליון השו"ע (סי' שס"ב סי"א) כתב לפסול עמוד עקום ולא כתב שיעור בדבר. והחזו"א בתחילה שסבר להכשיר דיבר גם בעמוד עקום מאוד עד שיעור תל המתלקט, ואח"כ שנטה לאסור כתב את השיעור הנ"ל שהחוט אינו כנגד החלק התחתון. אמנם אומרים בשם הגרש"ז אויערבך זצ"ל להתיר עד עקמימות של ג' טפחים שראש העמוד נוטה מכנגד תחתית העמוד בקרקע. אבל שאר הרבנים תמהו ע"ז שדין לבוד אינו שייך בענין זה. והאחראי הנ"ל ששמע את הדברים הוסיף ואמר שגם שיעור זה מאוד קטן, ולמרות שנראה שהעמוד נוטה מעט, אם נמדוד אותו נראה שזה יותר מג' טפחים, כי גם נטיה קטנה היא גדולה כשמדובר בעמוד גבוה, וא"כ הוא הבין שצריך להחליף את העמוד.

חוט שיורד בשיפוע מעמוד העירוב לגדר

הבודק ידע שלא לדרוש מהאחראי להקפיד על זה בעירובי הישובים, כדי שיקפיד על דברים יותר מעכבים, אבל לא רצה להקל לו בחינם. אדרבה, אם הוא רוצה להקפיד על עמודים ישרים, נברך אותו שיצליח. אלא שאז הוא הבחין שכבר בעמוד הזה יש בעיה אחרת, שהחוט שיוצא מהעמוד ממשיך אל הגדר הסמוכה, וקשור מעל אחד מעמודי הגדר, ובתוך כשלש מטרים, הוא יורד מגובה חמש מטרים, לגובה מטר וחצי.

והנה יש מקרים שהאחראי של העירוב קשר את החוט סתם מסביב לעמוד של הגדר, וזה ודאי פסול מדין צורת הפתח מן הצד. אבל האחראי הזה ידע את ההלכה שחייבים שהחוט יהיה מעל גבי העמוד, ועשה טריק כלשהו שהחוט יעמוד מעל העמוד של הגדר, ולא מן הצד, [למרות שאין וו בראש עמוד של גדר]. ובכל זאת הסביר לו הבודק שיש כאן בעיה, משום שהחוט נמצא בשיפוע גדול מאוד. והנה בדין חוט משופע, כתב המשנ"ב (סי' שס"ב ס"ק ס') בשם הפמ"ג שכשר, ובשער הציון (ס"ק מ"ו) ציין שבחידושי רבי עקיבא איגר מסתפק אם מונח בשיפוע גדול. ולא התבאר מהו שיעור השיפוע המסופק, ובאיזה שיפוע גם הפמ"ג יאסור. המקילים מביאים בשם הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל שהכשיר עד שיפוע של 45 מעלות, וזה הרבה מאוד. יש מרבני זמנינו שאומרים עד שיפוע תל המתלקט שהוא כ22-24 מעלות, ויש שמחמירים משיעור שעולה 1 מטר מתוך 20 מטר. במקרה הנ"ל החוט היה משופע יותר מ45 מעלות, ולכן אין להכשירו. אלא צריך לעשות עמוד חדש צמוד לגדר, [ואז אמר האחראי שיעשה עמוד חדש ליד הגדר, ויתפטר גם מהבעיה של העמוד העקום, ע"י שידלג עליו].

האם חוט שקשור מסביב לעמוד מתרחב, נחשב מן הצד

בהמשך הבדיקה היה עוד נושא שהיו עמודים עקומים, שכאמר הוא ידע שצריך להקפיד שיהיו ישרים, ולכן הוא שינה את חוטי העירוב, וקשר אותם מסביב לעמודי תאורה גבוהים שעברו לאורך הכביש. הבודק של המוקד ראה את הדבר והתפלא מאוד, הרי בעמוד עקום עדיין יש מי שמכשיר, אבל חוטים מן הצד של העמודים הם פסולים ממש. וא"כ השינוי הזה פסל עוד יותר ממה שהיה קודם.

אמנם האחראי גם ידע שצריך שהחוט יהיה מעל העמוד ולא מן הצד, אבל חשב שכיון שהעמוד הולך ונהיה צר, ניתן להחשיב שהחוט יושב מכוון מעל החלק התחתון המתרחב. אבל הבודק אמר לו שלא יסמוך ע"ז כלל. כי אמנם בשו"ת אבני נזר סבר שזה נחשב על גביו, אבל החזו"א (סי' ע"א ס"ק י"ב) כתב שבמקרה כזה לא נחשב מעל גביו, אלא רק באופן שיש חקיקה בעמוד, כמו בעמודי התאורה חדשים שמורכבים משני צינורות ויש בליטה ניכרת, אז ניתן להחשיב את החוט מעל גבי העמוד. ועוד יש להוסיף, שגם לשיטת האבני נזר לא ניתן לסמוך על דבר כזה לעירוב, כיון שמצוי בעומדים שיש נטיה קלה לאחד הצדדים, ואז אותו צד שהעמוד נוטה אליו, נעשה ישר, דהיינו שהעמוד לא מתרחב באותו צד, וא"כ החוט שקשור מן הצד אין מתחתיו עמוד כלל. ומתוך כמה עמודים, מסתמא יהיה אחד עקום, שיפסול את העירוב. לכן הבודק הורה לו להחזיר את העמודים הישנים, והציע לו שיוכל להצמידם לעמודי התאורה, ויעביר את החוט לעמודי העירוב, ואז החוט יהיה מעל גבי העמוד הישן ללא ספק. [ולמרות שהעמודים המוצמדים יהיו מעט עקומים, כפי הנטיה של עמודי התאורה, יש להקל בעקמימות הקטנה זו, במקרה כזה שיהיה קשה לתקצב עמודים חדשים לכל אורך הכביש].

חוט שנתפס מן הצד, והעמוד מתרחב מתחתיו

בדוגמא זו רואים את החשיבות להתיעץ עם מי שבקי בעירובין בצורה פרקטית והלכתית, כיון שלולי זה יתכן שהשינוי שיעשה, יפסול עוד יותר ממה שהיה קודם.

חוט נתפס מהצד של עמוד תאורה והוא כשר לצוה"פ

באחד הישובים שנבדקו לאחרונה, היה דין הקשור למה שנתבאר כאן, באחד המקומות האחראי קשר את החוט מעמוד של עירוב אחד לעמוד השני, אבל באמצע החוט נתקע בעמוד תאורה, שהוא הסיט את החוט לצד. בדרך כלל במקרה כזה הצורת הפתח נפסלת, מפני שהחוט צריך לעבור בקו ישר, וצריך להוריד את החוט ולהעבירו מלפני עמוד התאורה, שלא יתקע בו. אבל במקרה זה כיון שהחלק התחתון של העמוד רחב יותר, אפשר שהוא ישמש כעמוד נוסף. אלא שצריך לכוון שהוא ישמש לצורת הפתח (כמ"ש החזו"א לגבי עמודי הטלגרף).

הבודק של המוקד שראה את הדבר ועלה במוחו הפתרון, לא ידע אם האחראי בישוב חשב על כך או לא, ונראה מן הסתם שלא חשב על כך, כי אז היה קושר את החוט לעמוד התאורה, וחוט אחר ממנו והלאה. משא"כ לפי ראות העין זה אותו חוט ארוך, שרק נתקע בלי כוונה. ולכן הבודק של המוקד אמר שהוא מתכוון להחשיב אותו לצורת הפתח, על מנת להכשיר את העירוב של אותו ישוב. [אמנם בפועל הוא היה פסול שוב בהמשך, ומ"מ אם יתקנו את המקום השני, לא תהיה בעיה מצד החוט הזה].

עשיית לחיים מרשת או פח שמקיף את העמוד

האחראי שאל האם יוכל להעמיד רשתות של גדרות מסביב לעמודים, שהם ייחשבו כלחיים לשני הצדדים. אבל התשובה היא שיש בזה שתי בעיות. דבר ראשון לכתחילה יש להיזהר שלא יהיה פתחי שימאי, באופן שאין כן דרך עשיית הפתחים (לשון המשנ"ב בשעה"צ סי' שס"ג ס"ק י"ט), ואין דרך לעשות משקוף של פתח עם חורים כמו רשת. ודבר שני שמצוי שהרשת תהיה צמודה לעמוד [בפינה שבה יוצא החוט], ויתכן מצב שהלחי אינו מתחת החוט. [וכידוע יש להרחיק את הלחיים מהעמודים כמה ס"מ, מסיבה זו].

רשת מסביב לעמוד המשמשת ללחיים

האחראי אמר שאם משום כך, יש לו רעיון אחר, שיקח חתיכת פח איסכוריט, ויקיף בו את העמוד [כעין צורת חבית], ויחבר אותו לעמוד עם בורג מאחורה. ובזה אמר לו הבודק, שהנסיון מעיד שבעירוב עירוני או בישוב, שבכל אופן יש להימנע מלחיים, כיון שזה דורש בדיקה ותחזוקה גבוהה יותר. כשיש רק עמודים וחוטים על גביהם מספיק שבודק את החוט שהוא קיים, והוא מותח, וממילא יודע שגם העמוד קיים. משא"כ בלחיים, לא מספיק לראות את החוט, כי אין מזה שום הוכחה לגבי הלחי, וא"כ בכל חוט, נוסף לו שצריךלהסתכל ולבדוק עוד שני לחיים. וכיון שהעירובים מסוג זה נבדקים תוך כדי נהיגה ונסיעה, כל תוספת כזו מוסיפה קושי, וגורמת שידלגו אותם בשעת הבדיקה. ויתכן שלא ישימו לב כשחסר אחד הלחיים, והעירוב יהיה פסול ח"ו.

באותו יום סיימו את בדיקת כל הישוב, והיו עוד דברים, אך הגליון קצר מלהכיל. והאחראי נפרד מהבודק, ואמר לו שיפגש שוב כשיסיים לתקנם.

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי

קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון שאלות הלכתיות
המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 135
סיון תשע"ז

ברכה למצטרפים לסייע לפעילות המתרחבת

בגליון זה נפתח בהודאה ובהודאה לכל האברכים היקרים, שהצטרפו לסייע ל"מוקד העירוב" ומקדישים מזמנם ליטול חלק בהעצמת הפעילות של המוקד ברחבי הארץ, לסייע בכמה נושאים שמתעכבים מחוסר אמצעים של עשייה, וכעת בס"ד מתחילים להרגיש את ההתקדמות ממשיכה ומתרחבת.

יישר כוחם של כל המסייעים, אשר זכות הרבים תלויה במעשיהם, ויהי רצון שכל העוזרים והמסייעים, וכל מי שיצטרף לסייע, יזכו לשפע ברכה והצלחה בכל מעשי ידיהם, ויזכו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות, בדקדוק ההלכה וביראת שמים.

לאיזה ישוב אפשר לנסוע לשבת

בס"ד התקדמנו והגענו למצב שרואים את הביקוש הגדול, של הציבור הנוהגים לנסוע לשבתות נופש, ומבררים היכן יש מקומות עם עירוב כשר. יש הרבה שמתקשרים אחרי שכבר החליטו להיכן יסעו, כבר שכרו את החדרים, ורק אח"כ נזכרו שצריכים לברר על העירוב. ואז בהרבה מקרים מתברר שנתקעו במקום בלי עירוב, או בעירוב בעייתי שאינו ראוי למשפחות אברכים. ולעומתם יש הרבה שכבר למדו לחשוב מראש על העירוב במקום, ומתקשרים מראש ושואלים לאיזה מקום לנסוע, באיזה מקום אפשר לומר לנו שמותר לטלטל, לפחות בשביל ילדים קטנים ונשים, האם במקום פלוני שרבים נוסעים אליו, מצב העירוב הוא לכתחילה. והתשובה היא לא, יש שם בעיה של עמודים עקומים וחוטים מתנדנדים, שהמשנ"ב (סו"ס שס"ב) מביא בזה מחלוקת, והחזו"א (סי' ע"א סק"י) פוסל. והשואל מעצמו כבר יודע מקריאת הגליונות, ואומר זה לא ראוי בשביל משפחתי, אולי במקום אחר בישוב פלוני המצב כן טוב, גם לשם נוסעים מאות משפחות. והתשובה היא לא, יש שם קרפף גדול יותר מכמה פעמים בית סאתיים, שכולו מלא קוצים וסלעים שאף אדם לא הולך בהם, והוראת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל ושיבדלח"ט מרן הגר"נ קרליץ שליט"א שדבר כזה פוסל את כל העירוב ואוסר לטלטל בו. וגם כאן השואל כבר מכיר את הבעיה שהעירובים הכללים מבליגים עליה, ובשביל משפחות אברכים זה לא בא בחשבון, אנחנו לא ניתן לטלטל במקום שהוא ספק למשנ"ב, ופסול לחזו"א, ולא במקום שמרן הגרייש"א אסר אותו. ואז השאלה נשארת ברקע של השיחה, אם כך לאיזה ישוב אפשר לנסוע לשבת?

השאלה באמת טובה ומתבקשת, מספר הישובים הכשרים לכתחילה ניתן לספור על יד אחת, ומה אפשר לעשות. בודאי עדיף יותר להישאר בשבת בבית, גם מלבד כשרות העירוב, יש עוד דברים בעיתיים בישובים שאדם לא נכשל בהם בביתו, יש לו חשמל של שבת, מקרר מסודר במצב שבת, מוני מים כהלכה, הוא יודע היכן המוקצה שלא להיכשל בטלטולו, המאכלים בכשרות הטובה ולא צריך לקנות מה שיש בישוב, בבית הכנסת יש מנין טוב ורציני, והאוירה של המשפחות שמסביב, ועוד. ובכל זאת אנשים מרגישים צורך לנסוע לשבת, ואפילו שאנו לא נדרבן את הענין, הם נוסעים, השאלה היא לאיפה נוסעים. אם אין מקומות כשרים, הרי רבים נוסעים ונכשלים ח"ו.

מגבית "חובת השעה" – עשיית עירובים כשרים

חובת השעה היא, לסדר כעת מקומות רבים שיהיו כשרים לציבור האברכים, כדי שהנופשים לא יבואו לידי מכשול בחילול שבת ח"ו. "מוקד העירוב" פועל כל הזמן להגיע להסדיר עוד יישובים ברמה המהודרת, אך זה תהליך מרוכב שכרוך גם בתיאום והסכמה של האחראים במקום, וגם בסיוע כספי גדול. בנוסף להשקעה בעשיית התיקון עצמו עם כל הכרוך סביבו. בשבועות אלו בסיוע אברכים, חלה התקדמות עצומה, וכעת עובדים ביחד בארבעה ישובים מבוקשים ביותר בציבור החרדי, שבכל ישוב יש כל שנה מאות משפחות, ומשקיעים להגיע לרמה של עירוב שכונתי. ולצורך זה חייבים את השתתפות הציבור.

התקנת להיים השבוע באחד הישובים

ניתן לתרום למגבית זו מכספי מעשר, משום שאין דבר שמחייב אותנו בסכום מסוים, אבל גם אם אין לנו כספי מעשר, ברור ופשוט שאנו צריכים לתרום למגבית הזו, כי היא בשבילנו, בשביל ילדינו!

חז"ל אומרים כי חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם, כלומר גם מה שנברא בשביל אחרים, נברא לשמש אותי. אבל במגבית הזו, לא צריך הסברים למה זה בשבילי, היא בשבילנו ממש, שכאשר אנחנו נרצה לנסוע, זה כבר יהיה מסודר.

הסכומים הם גדולים, אבל לא מבקשים מאיתנו את כל הסכום, חלק קטן כפי יכלתנו, אבל אי אפשר שלא לתת כלום. כשנוסעים לנופש מוציאים מאות שקלים ואפילו אלפי שקלים, וכאן אם כל משפחה תתן מאתיים שקלים או מאה שקלים, נוכל בעז"ה להשלים את המלאכה.

רשימת הישובים והעלויות הנדרשות, לתיקון העירוב כהלכה

1) ישוב חרדי מגליון 133 – עלות ההשקעה 10,000 ש"ח.	נתרם 1450
2) ישוב חרדי מבוקש ביותר – עלות ההשקעה 3000+8600 ש"ח.	נתרם 3000
3) ישוב ח. מבוקש ביותר – עלות ההשקעה 5800 ש"ח.	נתרם 1500
4) ישוב ח. מאות משפחות בשנה – עלות ההשקעה 4400 ש"ח.	נתרם 2000
5) ישוב ב. מאות משפחות בשנה – עלות ההשקעה 9200 ש"ח.	

ניתן לתרום בעמדות ההתרמה של "קהילות" או "נדרים פלוס"
בחיפוש "מוקד העירוב" עבור מגבית "חובת השעה"

דין רשות הרבים בעירובים שכונתיים, ומעלת העירובים הפרטיים

במקביל לתיקון הישובים, המשכנו בשבוע האחרון גם בתיקון העירובים השכונתיים. במסגרת זו עשו העובדים שיפוץ בעירוב מהודר, הכולל כמה בנינים ובית כנסת, שאין בהם חשש של רשות הרבים. כידוע הרבה מאוד מהעירובים השכונתיים, נתקלים בחוסר פתרון לדין רשות הרבים דאורייתא, משום שכל רחוב שיש לו דין "רשות הרבים", אי אפשר לעשות לו עירוב בצורות הפתח [עמודים וחוטים], אלא רק ע"י שערים הנעלים בלילה (שו"ע סי' שס"ד ס"ב), וכיום כמעט בשום מקום לא שייך לנעול את הכביש בלילה מסיבה חוקית, [מלבד ההוצאות הכרוכות בענין], וממילא אין אפשרות לעשות עירוב לרחוב שהוא רשות הרבים. וכיון שכמעט כל הרחובות בזמנינו מפולשים ורחבים ט"ז אמה, הרי יש להם דין רשות הרבים, והעירוב שעושים אינו מועיל.

צורת הפתח חדשות לעירוב פרטי מהודר

וכבר עמד על כך במשנ"ב (סי' שמ"ה ס"ק כ"ג, ושם סק"ח) וכתב שהעולם סומך על הדעה השניה בשו"ע (סי' שמ"ה ס"ז) שאין דין "רשות הרבים" אלא ברחוב שעוברים בו שישים ריבוא בני אדם, ולפ"ז סתם רחוב, אפילו רחוב ראשי מאוד, אין לו דין רשות הרבים, ואפשר לעשות לו עירוב ע"י צורות הפתח כנהוג. אבל המשנ"ב האריך שתנאי זה תלוי במחלוקת ראשונים גדולה, וכיון שמדובר בענין של איסור דאורייתא, של טלטול ברשות הרבים, על כן אין למחות ביד העולם שנהגו להקל, ובעל נפש יחמיר לעצמו. לכן גם בתוך העירובים השכונתיים, יש הרבה עירובים שתלויים במחלוקת זו, ורבים נזהרים שלא לטלטל בהם.

לכן במקומות קטנים שאין בהם רחוב מפולש ט"ז אמה, יש ענין גדול לעשות עירוב פרטי נפרד ומהודר, ואם עושים אותו טוב, הוא מהודר מאוד, גם מצד שהפיקוח על המחיצות יותר טוב, וכן שהתושבים כולם יהיו שומרי שבת.

במה מקילים לנשים יותר מלגברים

וזה הענין שיש מקילים לנשים לטלטל, יותר מאשר לגברים, למרות שבאמת אשה מצווה על שמירת שבת כמו איש, ובמקרה שיש בעיה בעירוב, הרי ברור שגם לאשה אסור לטלטל, אבל כאשר העירוב נעשה כהלכתו עם פיקוח מוסמך, רק יש את הנושא של הרחובות שהם במחלוקת של רה"ר, בזה הורו הרבנים שאפשר להקל לאשה, כיון שמעיקר הדין ע"פ הלכה אפשר להקל, והנשים נמצאות במצב של שעת הצורך שלא ישארו עם ילדיהן בתוך הבית כל השבת, לכן יש להקל. משא"כ גברים שאינם זקוקים כ"כ לטלטל, וגם הם לומדים ויודעים על השאלה ההלכתית ומבינים כמה ראוי להחמיר, נזהרים ונמנעים מלטלטל גם בעירובים השכונתיים.

אך כאמור זה דוקא במקום שהעירוב מתוקן כהלכה, משא"כ בישובים ובעירובים כלליים שיש עוד בעיות קשות בעירובים, שגם אם לא נקרע שום חוט, יש עוד כמה דברים שכשרותם מפוקפקת מאוד, ודאי שיש ללמד גם את הנשים שלא לטלטלו במקומות כאלו.

מקומות שאין רה"ר, לעומת מקומות שאסורים מחמת רה"ר

יש להוסיף שיש עירובים שכונתיים שעשו פתרון גם לדין הזה של רשות הרבים, כגון בקרית ספר, ובשכונת רמות פולין בירושלים, שיש להם שער שנשאר סגור למשך כל השבת, שהוא מועיל מדין מחיצה שסוגרת את רה"ר. ויש עוד כמה שכונות בירושלים, שיש להם ג' מחיצות שסוגרות מג' רוחות ללא יציאה של רחוב [שרחבו ט"ז אמות], וג' מחיצות מועילות לתת דין רה"י דאורייתא לכל הרחובות שבתוכן. בשכונות כאלו אין את דברי המשנ"ב שכתב שבעל נפש יחמיר, ואם כל שאר הדינים נעשים כהלכה ובפיקוח מוסמך, ניתן לטלטל באותן שכונות, [והנמנע מלטלטל, תבוא עליו ברכה, כי בסה"כ הפיקוח והתיקון מורכב וקשה מאוד].

ולעומת זאת יש מקומות יותר חמורים אפילו מרחוב ללא שערים, שגם לשיטות שצריך שישים ריבוא יש אוסרים אותם, כגון עירוב שכולל כבישים בין עירוניים, שדעת הרמב"ן (המובא בביאור הלכה סי' שמ"ה ס"ז) שנחשב שיש בהם שישים ריבוא, כיון שהם מסורים לכל העולם. וכיום יש גם ערים שיש בתוכם שישים ריבוא תושבים, ואז לא צריך שיעברו באותו רחוב שישים ריבוא, וכן דעת הריטב"א שגם עיר שהיא רוכלת העמים, שבצירוף הנכנסים אליה יש שישים ריבוא, ג"כ נעשים הרחובות שבה לרה"ר. ובכל העירובים הכוללים רחובות אלו, יש להיזהר שלא לטלטל, וע"ז לא אמרו להקל לנשים.

לפעמים העירובים הפרטיים גרועים ביותר

אמנם יש להזהיר שהיו הרבה מקומות שהעירוב הפרטי היה עשוי בצורה יותר גרועה מהערוב השכונתי, מחמת שלא השקיעו בעשיה טובה ובפיקוח נכון, וקשרו קרשים לעמודים רעועים, והגיעו למצב שהלחי לא היה מתחת החוט והוא פסול, או שהיו פירצות בקרן זוית שאוסרות.

במקום המדובר היו כמה תושבים שניסו לעשות לעצמם עירוב באמצעות דברים רעועים, ע"י קרשים וחוטי ברזל, וממילא היו דברים שלא תמיד עמדו כהלכה. ומידי פעם היו מוסיפים עוד קרש, או איזקון נוסף לעמוד רעוע. וכעת אחד התושבים לקח על עצמו לעשות את כל העירוב בצורה חזקה ויציבה ע"י מוקד העירוב, כדי שיהיה מהודר ויציב, אבל בדברים שנעשו לפני כן היה מקום לדון.

אחד האברכים עשה בפתח חצרו שני לחיים זה מול זה ללא חוט, ע"י שני קרשים נעוצים בחול [ללא שום חיבור נוסף], והתכוון שהם יתירו את החצר מדין "שני פסים" המבואר בשו"ע (סי' שס"ג ס"ב). אלא שיש בעיה לעשות שני פסים, משום שכתב המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ל בבה"ל סוד"ה שציד) שצריך ששניהם יהיו מכוונים זה מול זה בדיוק, לפחות לפי ראות העין. והחזו"א (סי' ע"ג סק"ט) כתב שצריך שיהיה מדויק גם במדידה מדויקת, והיינו שתחילת הקרש יתחיל בדיוק כנגד תחילת הקרש שממולו. ולא מועיל לענין זה לעשות קרש רחב, כי דין הסתימה הוא בתחילת הקרש בצד הפנימי של הפס. ולכן כתב החזו"א שהאפשרות לעשות שני פסים בצורה כשרה, זה רק ע"י שיעמיד את הפס באלכסון, שאז כל משהו ומשהו ממנו סותם עוד מתוך שטח הפתח, וכל משהו ומשהו הוי כתחילת פס, ואז בודאי שיש פס כנגד פס.

מחמת דין זה פעמים רבות אנו נתקלים בחצרות שעשו פסים שאי אפשר להכשירם, כיון שאינם אלכסונים כראוי, ולפעמים גם ניתן להבחין שאחד אינו מול השני, ואז אפילו בס"מ אחד, אינו כשר אף לדעת המשנ"ב. ויש לעורר על דין זה [ומלבד זה יש אוסרים להשתמש בפסים, מפני המנהג המוזכר ברמ"א (סי' שס"ג סכ"ו), לפי הטעם שכתב המשנ"ב שם (ס"ק קי"א)].

עשיית שני פסים מסילקון באזור תיירות

פס ד' טפחים, מהמעקה של המדרגות

בימי חודש ניסן היה הבודק של מוקד העירוב, במקום שמשמש לתיירות מחמת המבנים העתיקים שבו, וגרים שם הרבה משפחות חרדיות. אחד האברכים ניסה לעשות עירוב שכונתי, להפריד בינם לבין הדירות של הגויים והחילונים ולעשות עירוב חצרות כהלכה. אך הוא נתקל בקשיים גדולים מהגורמים הממשלתיים של התיירות, שלא נותנים להעמיד שם לחי, ואפילו צינור של מזגן, ולא היתה לו אפשרות לעשות צורות הפתח. בכל זאת הוא לא התייאש, וניסה באמצעים שלו לעשות עירוב כשר.

שני פסים ע"י פס דק ומזוגזג של סיליקון

היה מקום שהשתמש בדין של "פס ד' טפחים", דהיינו באופן שאם הוא סותם ובולט ד' טפחים, שבצורה כזו מספיק מצד אחד. באותה סימטא היו מדרגות של דירה עם מעקה, שהם בולטות לרחוב ד' טפחים, והוא התכוון על המעקה שייחשב פס ד'.

חדש! ניתן לקבל (במייל או בפקס) רשימה של מתחמים ברחבי הארץ. שנבדקו שהם מוכפים כהלכה ומותר לטלטל בתוכם לכתחילה

בחלק מהמקומות הוא השתמש בדין של "שני פסים", הוא בא בשעת לילה מאוחרת, ומרח קו דק של סיליקון על שני הקירות משני הצדדים של הסימטא, והשתדל מאוד שיהיו בדיוק זה מול זה. כמובן שקשה מאוד שפס כה דק יהיה מכוון בדיוק, אך הבעיה היתה יותר קשה, משום שהפס עצמו לא היה ישר אלא קצת מזוגזג, כיון שהאבנים בולטות ושוקעות [כדוגמת הקירות העתיקות], וא"כ לכאורה צריך שגם ה"פס" שכנגדו, יהיו מזוגזג באותה צורה, כדי שיהיה זה כנגד זה. וזה ודאי לא שייך לעשות. וצ"ע בזה.

קרש או חוט של עירוב ששוקע כלפי מטה, הדין והטעם

בהתקנת העירוב הפרטי הנ"ל, היה דין נוסף שאפשר ללמוד ממנו. במקום אחד שעמדה פרגולה של סוכה, עשו שני לחיים על הקירות, מכוונים תחת אחד הקרשים של הפרגולה, והתכוונו שהקרש ישמש למשקוף במקום חוט. אבל במשך הזמן הקרש נהרס, ומחמת כובד הסכך הוא התקפל ושקע, והאמצע שלו נוטה מאוד כלפי מטה, והבודק של המוקד עורר שיש בזה שאלה הלכתית הדורשת לתקן אותו. הנה בדין זה מצאנו לגבי חוט של עירוב ששוקע כלפי מטה, שהמשכנות יעקב (סימן קי"א) כתב כמה סיבות לפסול אותו, והמשנ"ב (בשער הציון סו"ס שס"ב ס"ק נ"ו) ציין לדבריו וכתב, עיין שם שכתב שאם החבל שנותנים על גבי הקנים נכפף למטה בעיגול, יש ליזהר לתקנו, ע"ש שהאריך בזה, עכ"ד. ובחזו"א (סי' ע"א סק"י) כתב שצ"ע אם נחשב שהקנה על גביו של העמוד.

הטעם הידוע בחסרון של חוט שוקע, הוא מש"כ החזו"א שאם ראש החוט ישוב על העמוד, ואמצע החוט שוקע, הרי הוא יורד למטה מראש העמוד, והוא "מן הצד" של העמוד, וצוה"פ מן הצד פסולה. והחידוש בזה למרות שראש החוט נמצא מעל גביו, צריך שכל החוט יימצא מעל גובה ראשי העמודים. והנה מצד הטעם הזה, כאשר העמודים הם לחיים שגובהן נמוך הרבה מהחוט, הרי גם אם החוט שוקע מעט, בכל זאת אינו מגיע לגובה הלחיים, ואינו נהיה מן הצד. [ואע"פ שכשרותם מתבססת על דין גוד אסיק (כלשון המשנ"ב סי' שס"ב ס"ק ס"ב), וא"כ רואים כאילו הלחי עולה עד מקום ראש החוט, ושוב נמצא שהחוט כביכול מן הצד לעמוד, ויהיה פסול גם כשיש לחיים. זה אינו, משום שהפסול של מן הצד הוא רק מהצד של העמוד הממשי, ולא מן הצד של דין הלכתי]. ולפ"ז במקרה הנ"ל שהקרש שוקע כלפי מטה, והלחיים נמוכות ממנו, אין פסול של מן הצד.

הקרש שמעל הלחיים שוקע, וחוט חדש מתחתיו

אבל במשכנות יעקב כתב טעמים נוספים, ואחד מהם משום "פתחי שימאי", שאין דרך הפתחים שיהיה משקוף בצורה שוקעת, וזה פתח שומם והרוס, וכן הורו הרבנים לחשוש לטעם זה, [וכעין סברה זו מצאנו ברע"א בדין חוט משופע, שחשש משום פתחי שימאי]. ולכן כאשר שקיעת החוט ניכרת בצורה בולטת לעין, יש בו חשש של פתחי שימאי, ודין זה שייך גם באופן שיש לחיים נמוכים מהחוט. וכן בקרש של הפרגולה שהוא שוקע בצורה בולטת מאוד, יש בו דין זה.

[יש עוד פסול, שיש לומדים בדברי החזו"א (סי' ע"א ס"ק ג') שאם המשקוף שוקע כלפי מטה, הוא כאילו עשוי פרקים פרקים, והוא פסול מפני שאין קו אחד מאוזן המחבר מצד לצד [כעין שיטת הראשונים בכיפה]. ודין זה ג"כ שייך באופן שיש לחיים, וגם בקרש הנ"ל. [ואמנם בקרש כזה רחב, יש מקרים שלמרות שהוא שוקע, ניתן למצוא בתוכו שיש קו אחד מצד לצד. אבל במקרה זה הקרש שוקע יותר מעובי הקרש, ואין בתוכו קו ישר מצד לצד. ואכמ"ל].

מחמת דין זה, אמר הבודק של מוקד העירוב לאברך שגר במקום, שצריך לעשות פתרון אחר להכשיר את צורת הפתח הזו, והפתרון הוא ע"י שיוסיפו חוט מתוח וכשר שיעבור מתחת הקרש בצורה ישרה. אלא שהוא הוסיף, מכיון שהלחיים דקות וצמודות לקיר, חייבים שהחוט יגיע ממש עד הקיר. כי בדרך הרגילה שמכניסים בורג עם לולאה, הרי גודל הלולאה לפחות שני ס"מ, ויוצא שהלחי יהיה תחת הלולאה, והחוט שיתחיל מקצה הלולאה, יהיה מחוץ ללחי. האברך ביקש לשלם עבור שהעובד של המוקד יעשה גם את הדבר הזה בפיקוח המוקד, כדי שיהיה כהלכה על הצד הטוב ביותר. וכך עשה העובד, הכניס את הלולאה עמוק, וגם מעך אותה, כדי שלא יהיה ספק שמא היא עוברת את עובי הלחי, והבודק הוסיף והשגיח שגם הקשר לא יבלוט הרבה, כדי שיהי מהלחי חוט נקי מקשרים.

קורס ללימוד בדיקת מקום החוט – בירושלים

בשמחה רבה אנו קוראים לכל האחראים על עירובים, הבודקים והמתקנים, לבוא ולהשתתף בלימוד הבדיקה במכשיר המדידה "הבקבוק", המראה את מקום החוט בצורה מדויקת, ונותן את האפשרות להעמיד את הלחיים בכשרות הראויה. שכידוע אין אפשרות לסמוך על מראה עין ללא מכשיר, וטעות בנושא זה יכולה לפסול את כל העירוב.

השיעור יתקיים בעז"ה ביום שני ט' תמוז, בשעה 9:15

בביהמ"ד סדיגורא, רח' שמואל הנביא 79 ירושלים (ליד צומת בר אילן)

כיבוד קל במקום

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי

קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על נבולות העירובים השכונתיים

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 136
תמוז תשע"ז

רשימת מתחמים וצימרים, עם היקף עירוב מהודר

בשבוע זה המשיכו עובדי "מוקדי העירוב" בשיפור רמת הכשרות של כמה עירובים, בישובים המבוקשים ביותר בציבור החרדי. כפי שפורסם בגליון הקודם נערכת פעילות רחבה ביותר להכשיר מקומות נוספים לציבור האברכים, המבקשים להחליף אוירה לימי בין הזמנים, ולשבתות שבתוך הזמן, בעיתות שמחה או בגיבוש משפחה, ובהרבה מקומות אי אפשר לסמוך על העירוב המקומי, מפני שאינו מפוקח כהלכה, או שבאופן רשמי מקילים בדברים שנפסקו לאיסור. והמשפחות נאלצות לא לצאת מהבית עם הילדים הקטנים, במשך כל השבת. אנו יודעים שקשה להביא את כל הארץ לרמה כשרה, ק"ו שלא לרמה המהודרת, אבל אנו משתדלים להכשיר חמשה ישובים, כדי שהציבור שנזקק מאוד לנופש עם טלטול התינוקות, יוכל לשכור חדרים באותם ישובים, ויוכל לטלטל בהם בהיתר, עם עירוב ברמה השכונתית המקובלת ע"פ הכרעות פוסקי זמנינו, ללא חשש של עמודים עקומים, חוטים מתנדנדים מבין העמודים, קרפיפות, ושאר דיני מחיצות.

בשבוע זה נערכה פעילות נוספת לעריכת רשימת מתחמים וצימרים עם חצר סגורה כהלכה, גם בישובים שבהם לא ניתן לסמוך על ההיקף הכללי. בשבוע שעבר נערכה רשימה של מתחמים גדולים, המיועדים בעיקר לקבוצות, ישיבות או משפחות מאורגנות, ובשבוע זה יצאו אל השטח אל ישובי הצפון, לבדוק ולסדר רשימה של צימרים המיועדים לזוגות או למשפחות בודדות. בשלב זה יש מספר מצומצם של מקומות, אבל ככל שיגדל הביקוש ויהיה דיווח על מקומות שאומרים שהם מוקפים, נוכל בעז"ה לבדוק את הדברים מהבחינה ההלכתית, כראוי למשפחות האברכים. בשלב זה אנו זקוקים מאוד לדרישה הציבורית של המשפחות השוכרות את המקומות, לבקש מהמשכירים אישור של המומחה לעירובין שיבוא לשטח ויבדוק את המקום, ולא לסמוך על מה שלדעת המשכיר זה כשר.

אמנם יש לציין ולהזהיר שישנם מקומות המחזיקים בכיכול תעודת כשרות של מערכת עירובין כלשהי, ומדובר בעירוב שנעשה באותה שבת וכבר אינו קיים, והמתארחים משנים אותו ועושים כרצונם על סמך שיש תעודה. בצורה כזו ברור שאי אפשר להכשיר מקום, אם אין עליו פיקוח סדיר. לעומת זאת ברשימות הנ"ל מאושרים מקומות רק בשני תנאים, א. מקומות שההיקף יציב וחזק, שנראה בעין מקצועית שאינו אמור להשתנות ולהתקלקל, מלבד בשיפוצים או במקרה חריג. ב. באישור מפורט אם יש צורות הפתח, כמה גדרות וכמה צוה"פ, כדי שהמתארח יידע לבודקם. ובכל מקרה של שינוי מהנזכר באישור, יוכל להתקשר אל הבודק ולברר. בתפילה ובתקוה שלא ייצא מכשול מתח"י.

לחי שעומד מעל יציקת בטון הגבוהה ג"ט

באחד מהישובים שהשקיעו בשבוע שעבר, והמשיכו בשבוע זה, היה באחד המקומות מקרה מיוחד, שהעובדים והמפקח היו צריכים לחשב את צורת הכשרתו עם כמה דינים, ויש ללמוד ממנו כמה הלכות. אחד מהעמודים של העירוב, הוצמד לעמוד תאורה, שעומד על בסיס מיציקת בטון, והיא בולטת מעל פני הקרקע.

לחי מעל בטון פחות מג"ט, והשלמת לבוד

בדרך כלל עושים את היציקה הזו בעומק הקרקע, ואינה בולטת כלפי מעלה, אבל במקרים שהיא בולטת מעל פני הקרקע, והעמוד עומד מעליה, יש בזה פסול של מחיצה תלויה, משום שהעמוד צריך להתחיל מהקרקע, ואם הוא מתחיל ג' טפחים מעל הקרקע, הוא פסול.

אמנם לכאורה נשאל מה הבעיה, הרי יציקת הבטון היא חלק מהקרקע, וא"כ העמוד מתחיל מהקרקע. התשובה היא שגודל שטח הקרקע המינימלי לענין רשויות של שבת, הוא ד' על ד' טפחים, דהיינו שהעמוד צריך לשמש למחיצה לשטח ד' טפחים שלפניו, [ומה שמבחוץ אינו מצטרף, כי אינו שטח הרשות המוקפת]. ולפ"ז כיון שממקום העמוד עד קצה קובית הבטון [כלפי שטח העירוב] יש פחות מד' טפחים, א"כ בהכרח שהקרקע של העמוד היא באדמה שלפני הבטון [כלומר שני טפחים מהבטון ושנים מהאדמה], וא"כ ביחס לאדמה יוצא שהעמוד גבוה מן הקרקע.

והנה דברים אלו אמורים במקרה שקובית הבטון גבוהה ג' טפחים מן הקרקע, אבל במקום הזה הקוביה עצמה היתה גבוהה רק 20 ס"מ, ובאמצע היה פלטה ברזל [תושבת] של העמוד שהיתה גבוהה עוד 3 ס"מ. וא"כ אם יעמידו את הלחי קרוב לעמוד על התושבת, יוצא שהוא גבוה מהאדמה פחות מג' טפחים גם לפי שיעור הגר"ח נאה [שג' טפחים הם 24], ולכן העובד רצה להתקין את הלחי מעל התושבת, אבל בכל זאת שאל את המפקח העומד על גביו, האם הוא מאשר את הצורה הזו. המפקח אמר לו שלא נכון לעשות כך, כיון שהשיעור מצומצם מאוד, ויש לחשוש שיבוא יום ויחסר מעט מהאדמה, אם זה יהיה ממי הגשמים, או איזה מנקה שיגרוף את הפסולת, ואז הלחי יהיה גבוה ג' טפחים מהאדמה. [ועוד הוסיף טעם, מפני שיש שיעור חדש יותר קטן, שלפ"ז ג' טפחים הם כ-22.5 ס"מ, ולפ"ז כבר עכשיו ייחשב שגבוה ג"ט מהאדמה, ועדיף שיהיה טוב לכו"ע]. לכן הורה לו להעמיד את הלחי מחוץ לתושבת, על קובית הבטון עצמה, כדי שיהיה רק 20 ס"מ מהקרקע.

שיעור הרחקת הלחי מהעמוד, ופתרון כשהלחי רחוק

והנה ישאל השואל, למה לא נחשוש יותר שמא במשך הזמן יירד מהאדמה 4 ס"מ, וא"כ נעמיד את הלחי מחוץ לכל קובית הבטון, רחוק מהעמוד, ואז אפשר להסמיך את הלחי לאדמה ממש. יש כמה תשובות לדבר. אדם סתם יגיד שזה לא יפה לחי רחוק כ"כ מהעמוד, זה סתם תקוע באמצע. העובד המסגר יגיד שאז אי אפשר לחבר את הלחי טוב, כי אין לברזלים דבר חזק להאחז בו. אבל יש עוד תשובה הלכתית, כי אז נהיה פירצה בן הלחי לעמוד. והביאור הוא כי הלחי הוא בעצם במקום עמוד, וממנו מתחילה צורת הפתח, ובין הלחי לעמוד צריך שיהיה סגור. בדרך כלל מעמידים את הלחי 15-10 ס"מ מהעמוד, ובשעת הצורך [כאשר העמוד נוטה קצת] מרחיקים עד 22/24 ס"מ כדי שיהיה "לבוד" בין הלחי לעמוד, ואז אין פירצה כלל. אבל במקרה כזה וכן כיוצא בזה שצריכים להרחיק יותר משיעור זה, וכבר אין לבוד, א"כ יש פירצה בין הלחי לעמוד ולשאר המשך ההיקף של העירוב.

אמנם בדרך כלל בפירצה קטנה כזו יש דין עומד מרובה, ואינה פוסלת את העירוב. אבל במשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק כ"ג) הביא שהאחרונים נחלקו האם גם בפירצה הסמוכה ללחי ניתן להתיר ע"י דין עומד מרובה, וצידד להחמיר כשיטת האומרים שבלחי יש דין שיהיה סמוך למחיצה, ואסור שתהיה בסמוך לו פירצה של ד' טפחים, וכתב שנכון להחמיר אף שלא תהיה פירצה של ג' טפחים. ולכן צריכים להקפיד שיהיה לבוד בין הלחי לעמוד, ובין העמוד לצוה"פ הבאה אח"כ, או למחיצה שמתחברת וממשיכה מהעמוד והלאה.

במקרה הנ"ל שהיו מוכרחים להרחיק את הלחי מהעמוד יותר מג' טפחים, הוסיפו עוד ברזל דק באמצע בצורה עומדת עד גובה מטר, וממנו לכל צד יש פחות מג' טפחים, ועי"ז נחשב שיש מחיצה בין הלחי לבין העמוד, ומהעמוד והלאה יש צוה"פ אחרת. וכך יוצא שהמחיצות של העירוב שלימות ללא פירצה.

לחי שעומד מעל יציקת הבטון שמסביב לעמודי החשמל

באותו ענין היתה שאלה דומה בעירוב העירוני של אחת מהערים החרדיות, שחברת החשמל עשתה בשנה זו יציקות בטון רחבות מסביב לעמודי החשמל, וכידוע הדבר גרם הרבה בעיות לעירובים שהסתמכו על חוטים הקשורים לעמודי החשמל, שהיו צריכים לתקן הרבה לחיים. בנוסף לכך יש בעיה כעת להצמיד את הלחיים, מפני שהיציקה הסמוכה לקרקע רחבה 10-5 ס"מ מהעמוד עצמו, ואם נעמיד את הלחי על הקרקע, שזה קצת רחוק מהעמוד, ובחלק העליון נצמיד אותו לעמוד, יוצא שהלחי יעמוד עם נטיה אחורה לכיוון העמוד. והנה מבחינה הלכתית אין בזה פסול, ודין זה מבואר בחזו"א (סי' ע"א סק"ו) כי החוט עובר מעל כל הלחי, גם על החלק התחתון שלו. ובכל זאת האחראים לא רוצים לעשות דבר כזה, שנראה לאנשים כדבר פסול. ולכן צריך להוסיף קרש או כל דבר שירחיק את החלק העליון של הלחי מהעמוד, ואז הלחי יעמוד ישר.

לחי על הקרקע לפני הבטון, ונוטה לאחוריו

אבל בעירוב העירוני היו כמה מקומות שהאחראי עשה פתרון אחר, והעמיד את הלחי מעל יציקת הבטון, שבצורה כזו הוא צמוד לעמוד בצורה ישרה. ולפי מה שהתבאר לעיל יש בזה פסול של לחי הגבוה מן הקרקע ג' טפחים [שברוב המקרים היציקה גבוהה ג' טפחים], ולחי שגבוה מן הקרקע ג' טפחים, הוא פסול (שו"ע סי' שס"ג ס"י, ורמ"א בסעיף ז'). אבל יש בזה צד להתיר, והסברא מבוארת בחז"א (סי' ע' ס"ק י"ח) במקרה כעין זה שהיה קיר נמוך לפני קיר גבוה בתוך ג"ט, והעמוד נמצא ביניהם [ויוצא שהקיר הנמוך נמצא לפני העמוד], והחז"א נקט שהקיר יוצר דין של מדרגה, כמו יציקת הבטון שלנו שהעמדו עומד עליה [ע"ש ואכמ"ל], וכתב החז"א שהעמוד נחשב תלוי מעל ג' טפחים, אבל רצה לדון שהקיר הנמוך יחשב תחילת העמוד, וא"כ העמוד מתחיל מהקרקע, מתחילת יציקת הבטון. [דוגמא כזו היתה לנו לפני חודשיים בבדיקת עירוב שכונתי בקהילה חסידית בתל אביב, שהיה לחי סמוך אחורי קיר נמוך,וכיון שהוא בתוך ג"ט לכאורה הוא ממעט משיעור הלחי, ורק אם נדון שהקיר חלק מהלחי זה יועיל. ועיין בזה]. וא"כ גם במקרה הנ"ל שהאחראי העמיד את הלחי מעל יציקת הבטון, לכאורה אפשר לדון שהיציקה היא תחילת הלחי, והוא מתחיל מהקרקע ואין חסרון של מחיצה תלויה.

לחיים שהעמידו על הבטון מעל ג"ט מהקרקע

אבל הוראת הרבנים, שהחז"א כתב דין זה רק כלפי יסוד הדין, לפני שהוסיף שם את דין פתחי שימאי, אבל אחרי שהחז"א הוסיף שם בהערה שיש פסול של פתחי שימאי, לא ניתן להחשיב את הקיר כתחילת הלחי. כי יוצא שיש באמצע הלחי מדרגה שהבטון בולט יותר מהלחי. וכן הוראת פוסקי זמנינו ורבני העירובים לגבי הלחי שעל יציקת הבטון, שמשום דין פתחי שימאי לא ניתן להחשיב את הבטון לתחילת הלחי, ואם הלחי מעל הבטון יש בו אחד משני הדינים, או דין מחיצה תלויה מעל ג', או דין פתחי שמאי. אלא צריך להוריד את הלחי לקרקע ממש, שיעמיד מחוץ למדרגת הבטון.

גישה מצויה בעירובים עירוניים

אברך שהתלווה לבודק, אמר לו שיודיע על כך לאחראי העירוני. והבודק השיב לו שהאחראים על העירוני בהרבה דברים הם עושים ברמה מינימלית, מספיק שיש שיטה שלא חושבת לפתחי שימאי, וא"כ יש שיטה שיש עירוב. האברך שאל אולי הוא לא יודע את הדין, נכון שזה בעיה שהאחראי לא יודע, אבל אולי כשידע הוא יתקן. הבודק אמר שיתכן שכשיעירו הוא יתקן, אבל הראה לו שבסמוך לאותו מקום יש עוד בעיה, שהלחי רחוק מטר מהמחיצה הממשיכה את העירוב, שהמשנ"ב מצדד לאסור כנזכר לעיל, והחזו"א מיקל בצד אחד. הנה גם בזה הם לא טרחו להוסיף חתיכת רשת, אלא מספיק להם שיש שיטה שמכשירה, פעם זה חזו"א, ופעם זה משנ"ב, ולפעמים אחרונים אחרים דלא כמשנ"ב וחזו"א. לפעמים הדבר נובע מחמת שיש להם בעיה תקציבית, לפעמים מחמת עומס העבודה, בהרבה מקרים זה מחמת שהיה מצב שהיו מוכרחים להקל, ומאז האחראי למד שכך אפשר לעשות עירוב. בכל אופן האחראי לא כ"כ אשם ברמה הבעייתית של העירוב, אבל בשבילנו זה לא מספיק כלל. [וזה אפילו במקרים שאין דברים פסולים ממש, ק"ו שיש מקומות עם חשש לדברים יותר חמורים].

לחי שלפניו יש קיר נמוך, הממעט מגובהו

חשיבות עשיית היקף פרטי לישיבה ולבכנ"ס

במסגרת הבדיקות ברחבי הארץ, הגיעו הבודקים לישיבה חרדית באחד המושבים בדרום הארץ, ובדקו את ההיקף של המקום. הישיבה עצמה היתה מגודרת היטב בגדרות רשת חזקות, אבל בכניסה היה פתח יותר מי' אמות, ללא צורת הפתח. [בימים אלו לא היה גם שער, עקב שיפוצים], ואם כן למרות שרוב ההיקף מושלם, ואפילו כמעט כולו, אבל פירצה אחת יותר מי' אמות, אוסרת לטלטל בכל המתחם, ואי אפשר להוציא שום דבר מהחדר, ולא להוציא מביהמ"ד או מחדר האוכל, שכל אחד הוא מבנה לעצמו.

אמנם מחוץ לפתח הישיבה, היה עוד המשך של צורות הפתח לאורך כשלש מאות מטרים, כדי לחבר בעירוב עם בית ראש הישיבה שנמצא באחד מבתי המושב, ולפ"ז יוצא שיש לכאורה עירוב לישיבה. אלא שכשרות העירוב של הישיבה תלויה בכל ההיקף הנוסף של כעשרים צורות הפתח, הבודק של המוקד העיר, והעביר את המסר להנהלת הישיבה, שזה גורם חסרון גדול לעירוב של הישיבה עצמה, וחשוב מאוד שיהיה לה היקף בפני עצמה, כי בהרחבת ההיקף הזה יורדת דרגת העירוב מאוד, מפני כמה דברים השנויים במחלוקת הפוסקים, שישנם בהיקף של צוה"פ ואינם בתוך הישיבה. לדוגמא העירוב עד בית רה"י כולל רחוב שהוא רשות הרבים לדעת הרבה ראשונים, ב. יש בו צוה"פ יותר מי' אמות ללא עומד מרובה, שאינו מועיל לדעת הרמב"ם. ג. בצורות הפתח ארוכות ללא לחיים, יש הרבה פעמים שהחוט מתנדנד ויוצא מבין העמודים, ובמיוחד כשיש עמודים שהתעקמו ועוד. ולכן חשוב מאוד וראוי לתחום את הישיבה בפני עצמה. ובפרט שאפשר לתקן את הדבר בקלות ע"י צורת פתח אחת בכניסה, ויהיה להם עירוב מהודר שרובו גדרות, וללא חשש רה"ר.

וזה חשוב לציין במעלת העירובים הפרטיים, שבהרבה מקומות רוב הטלטול הוא בתוך המתחם, ואת זה אפשר לסדר שיהיה לכתחילה ממש, שיהיה לכו"ע, ללא צורך להסתמך על מחלוקות ראשונים ופוסקים. וחשוב להשקיע בזה אפילו סכומים גדולים, גם בשביל המנועים מלהקל בעירובים השכונתיים, שיוכלו לטלטל במתחם. וגם בשביל המקילים, שעי"ז רוב הטלטול יהיה מהודר.

בשבוע זה עשו עובדי מוקד העירוב עוד עירוב מהודר, לחצר בית כנסת בבני ברק, שהמטבח שממנו מביאים את הדברים לקידוש ביום השבת, נמצא מסביב לבנין עם פתח לחוץ, וחייבים לעבור דרך החצר שאינה מוקפת כל צורכה. אחד האברכים בסיוע של הגבאי קרא למוקד העירוב שיבדוק אם יש אפשרות לעשות עירוב פרטי לחצר, כדי שיהיה מהודר, למרות שברחוב הזה יש עירוב שכונתי כהלכה. הבודק הגיע בלילה והצליח למצוא פתרון ע"י שני צורות פתח, ותוספת של מעט גדר, הגבאי אישר את התקציב, ולמחרת כבר בא העובד והתקין את כל העירוב בס"ד.

בעיית העמודים העקומים, לעומת חוט אחד מן הצד

מעבר לבדיקת הישיבה הנ"ל, המשיך הבודק לבדוק את העירוב שנעשה עד בית רה"י. בצד אחד של הכביש היו צורות הפתח, ובהם חסכו עמודים, והשתמשו בעמודי תאורה, שבמקרה זה הם עמודים חלקים, ואנשי העירוב חיברו מעליהם ראש כמו של עמודי עירוב, וקשרו את החוט מעליהם ממש. אבל כמובן שחלק גדול מהעמודים [בין העמודים של העירוב של המושב, ואפילו עמודי התאורה הגדולים] היו עקומים בצורה משמעותית, והחוטים לא היו מכוונים מעל החלק התחתון של העמודים, שכידוע הדין אינו פשוט בדברי הפוסקים. בחכמת שלמה (סי' שס"ב סי"א) פוסל, ובחזו"א (סי' ע"א סק"ו) סבר להכשירם, ואח"כ (בס"ק י"א) כתב שאין מקור נאמן להכשירו, ובהוראותיו היה אוסר להסתמך על עמוד עקום, וכן פשטה ההוראה, שגם העירובים העירוניים צריכים לנסות ולהשתדל בזה, ובעירובי השכונות החרדיות לא מתירים עירוב כזה שהעמוד עקום, אא"כ יעמידו לחיים מכוונות כהלכה מתחת כל חוט וחוט.

עמודי תאורה שקשרו להם חוטי העירוב

הבודק רשם לעצמו את הבעיה, ובכמה עמודים יש את הבעיה של העקמימות, והמשיך לבדוק אם זה כל הבעיה. אבל לאחר שעבר כמה צורות פתח, הוא גילה דבר חמור יותר, אמנם קל לתקן אותו, אבל כל עוד שלא תקנו אותו, ויותר נכון שלא שמו לב אליו לתקנו, יוצא שהוא פוסל את העירוב לגמרי. אחד החוטים שהיה קשור לעמודי התאורה, היה תפוס מן הצד של העמוד, ועוד חוט אחר היה קשור מעמוד אחד של תאורה לעמוד שלישי, אבל נתפס מן הצד של העמוד האמצעי, ויוצא שאינו הולך בקו ישר מעמוד לעמוד. באופן שהחוט קשור מן הצד, הרי זה פסול ממש, ובודאי חייבים לתקנו, וזה מערער את כל ההסתמכות על העירוב מכאן והלאה. אבל גם הנושא של העמודים העקומים, הוא דבר שבמקום חרדי צריכים לתקנו.

עם סגירת הגליון התקשרו מהנהלת הישיבה, שהם מעוניינים לתקן את הכל בצורה מהודרת, ולשאת בעלויות התיקונים. ונסיים בתפילה שכל המקומות יתחזקו לתקן העירוב כראוי, ונזכה לשמירת שבת כהלכתה, ולהיות שמחים לשמרו ולערב עירובו.

קורס ללימוד בדיקת מקום החוט – בירושלים

בשמחה רבה אנו קוראים לכל האחראים על עירובים, הבודקים והמתקנים, לבוא ולהשתתף בלימוד הבדיקה במכשיר המדידה "הבקבוק", המראה את מקום החוט בצורה מדויקת, ונותן את האפשרות להעמיד את הלחיים בכשרות הראויה. שכידוע אין אפשרות לסמוך על מראה עין ללא מכשיר, וטעות בנושא זה יכולה לפסול את כל העירוב.

השיעור יתקיים בעז"ה ביום שני ט' תמוז, בשעה 9:15 בערב

בביהמ"ד סדיגורא, רח' שמואל הנביא 79 ירושלים (ליד צומת בר אילן)

כיבוד קל במקום

חדש! ניתן לקבל (במייל או בפקס) רשימה של מתחמים ברחבי הארץ. שנבדקו שהם מוסמים כהלכה ומותר לטלטל בתוכם לכתחילה

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי

קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על נבולות העירובים השכונתיים

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון שאלות הלכתיות
המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 137
תמוז תשע"ז

השתתפות רבה בקורס בירושלים ללימוד בדיקת החוט

בשבוע זה נהיה נדבך נוסף בפעילות של "מוקד העירוב", בעריכת קורס ללימוד צורת בדיקת מקום החוט, ע"י מכשיר "הבקבוק", שהמציא הג"ר נח ברשנטין זצ"ל, כדי שיהיה אפשר לדעת באיזה מקום צריכים להעמיד את הלחי. עשרות בודקי עירובין באו והשתתפו בקורס שהתקיים ביום שני בירושלים, ואף רכשו את המכשיר המיוצר בימים אלו בצורה מחודשת, מהדורה מוקטנת ונוחה לשימוש, המשתתפים ציינו שהמפגש הזה מהווה גם הזדמנות ליצור קשר וארגון שהמוקד יסייע גם לשאר צרכי העירובים השכונתיים, ולערוך שיעורים תקופתיים ללימוד והדרכה בנושאים האקטואלים, ואנו מקוים לזכות להמשיך בהרחבת הפעילות, בשיתוף כל העוסקים במלאכת שמים.

בנושא בדיקת מקום החוט, המצב כיום שגם בין האחראים על העירובים יש הרבה שאינם יודעים כיצד לבדוק את מקום החוט, והם לא משקיעים בלימוד הנושא הזה, אלא מסתמכים על מראה עין. אבל מראה עין הוא מושג של השערה בלבד, שהיכולת שלו משתנה בין אדם לאדם, יש אדם שיודע לשער נכון ויש אדם שמשער רחוק מן המציאות, למרות שנראה לו ברור כדבריו. ובכל מקרה זה אינו מדויק, וגם הרבה פעמים יש דברים ברקע שמטעים מאוד, כגון עץ או בנין בזוית שונה, עמוד חשמל עקום ועוד. סיפורים רבים היו בשנים האחרונות, על עירובים שעשו לחיים בלי למדוד באמצעות מכשיר, ולאחר זמן התברר להם שלא היה להם עירוב כבר תקופה ארוכה, כי מאז שהעמידו את הלחי הוא לא היה מתחת החוט, וכאשר אין עמוד, או שהחוט מן הצד של העמוד (כגון בעמוד חשמל), ומסתמכים רק על הלחי, יוצא שכל העירוב נפסל בגלל דבר אחד כזה.

הבעיה הזו קיימת לצערנו גם אצל עובדים וותיקים, שכבר התקינו הרבה לחיים, ומתוך כך הם סבורים שאינם צריכים למדוד ויכולים להסתמך על המקצועיות שלהם, אבל למעשה באו ובדקו אחרי ההתקנה שלהם, והחוט היה קרוב מאוד לצידי הלחי, עד כדי שהעובד היה צריך לחזור ולפרק את הלחי, ולהרכיבו מחדש כראוי.

לחי רחב שבכל זאת אינו מתחת החוט

הבעיה הזו שהלחי אינו מכוון מצויה גם במקרים שהעמידו לחי רחב, לעמוד שהבחינו שהוא עקום, ולא שיערו נכון במראה עין את רמת העקמימות. באחד היישובים החרדיים שמוקד העירוב מנסה כעת להביא לשיפור העירוב לרמה המהודרת, שלחו בודק שיעבור עמוד אחרי עמוד, ויבדוק ביסודיות, ויסמן איזה עמוד התעקם, ואיזה לחי אינו במקום שמתחת החוט. הבודק עבר זמן רב ובדק 75 עמודים ויותר ממאה לחיים, ועדיין לא סיים את כל היישוב. באחד המקומות מישהו העמיד קונטיינר מתחת החוט, והאחראי ידע שיש בזה חשש הלכתי, משום שיש רשות היחיד מתחת החוט, והיא מחלקת את הפתח, ונמצא שבכל צד יש רק חצי פתח. ולכן מתח את חוט העירוב לעמוד עין שהיה בסמוך, וכיון שהעמוד עקום, הוא הוסיף לחי רחב לפניו ואחריו.

לחי רחב לעמוד עקום ואינו מתחת לחוט

הבודק הנ"ל עבר ומדד עם המכשיר לחי אחרי לחי, וכשהגיע לכאן גילה במדידה שהחוט אינו מעל הלחי. האברך שהתלווה אליו שאל אותו איך זה יכול להיות, הרי הלחי כ"כ רחב, והעמוד לא כ"כ עקום. הבודק לקח אותו לצד אחר, ואמר לו שיעמוד מתחת החוט במרחק מהעמוד, וכאשר הוא הסתכל בזוית של החוט, מיד שם לב שבכיוון הזה באמת העמוד עקום ביותר, ועובר את הלחי. את הדברים האלו מגלים רק ע"י הבדיקה במכשיר, ולכן חייבים שכל בודק עירובים ידע לבדוק במכשיר בצורה נכונה וישתמש בו.

שלש אפשרויות לבדיקת מקום החוט, וחוסר הדיוק

החשיבות העצומה לדעת לכוון את הלחי, הביאה את המוקד לפעול בנושא ללמד את צורת בדיקת החוט. ישנם שלש אפשרויות לבדיקת מקום החוט, ובשלשתם צריך לדעת איך לבדוק, ולדעת מתי הבדיקה אינה נכונה.

1. בדיקה ע"י "אנך". קושרים דבר כבד בראש חוט, וזורקים ותולים אותו על חוט העירוב, ובמקום שהדבר הכבד יורד, שם הוא המקום של חוט העירוב. הבדיקה הזו היא הבדיקה הכי פשוטה, אבל גם בה צריך לדעת לבדוק, ואפשר לטעות ולהגיע למסקנה שאינה נכונה. למשל אם חוט העירוב אינו מתוח מספיק, הוא נמשך לצד אחרי כובד המשקולת, ואז היא מראה שהחוט נמצא במקום שאינו נכון. ועוד דבר מצוי אם החוט עובר באלכסון ביחס ללחי, חייבים שחוט המשקולת יהיה על חוט העירוב בדיוק בנקודה שמעל הלחי, אבל אם הוא במקום אחר בחוט, כבר צריך להשתמש בהשערות לחשב לפי הזוית של החוט, כמה הוא זז במקום של הלחי, ואכמ"ל. לכן גם בבדיקה הזו, מי שלא בקי, יכול להגיע למסקנה שאינה מדויקת.

ולמעשה יש גם קושי בבדיקה בדרך זו, כיון שצריך לזרוק כל פעם את המשקולת לגובה החוט, ושלא יפגע בשום דבר מסביב. וכן צריך שהמשקולת תעצור וזה לוקח זמן, ובשעת הרוח זה בלתי אפשרי.

2. בדיקה ע"י פלס מיוחד עם שתי מראות וקו אדום, המיוצר במיוחד עבור בדיקת עירובים. יש לציין שהבדיקה הזו צריכה לימוד, כי לא מספיק לראות שהפלס ישר, אלא צריך גם שהקו שבין שתי המראות יהיה תואם אחד על השני, וגם החוט יהיה מכוון מעל אותו קו.

גם לבדיקה זו יש מגבלות מסוימות, שצריך שיהיה מקום להעמיד את המכשיר על הקרקע לפני הלחי. ובמקרה שהחוט הולך באלכסון ביחס ללחי, צריך להעמיד אותו לפי הזוית של החוט, ולא לפי הזוית של הלחי. כי אי אפשר לבדוק על מקום הלחי עצמו, אלא צריך לבדוק לפניו ולמתוח קו ישר לפי החוט. נקודה נוספת ידועה שהמכשיר הזה מודד רק לצדדים ימין ושמאל, ולא קדימה ואחורה (ביחס לבודק), ולכן כדי לדעת שהעמוד לא נוטה לכיוון החוט מעל הלחי, שאז הלחי אינו תחת החוט, צריך להסתובב ולבדוק מהצד, שאז המדידה של ימין ושמאל של הבודק, היא קדימה ואחורה של הלחי.

3. בדיקה ע"י מכשיר "הבקבוק", הכולל מראה בתוכו, ומחט או שרשרת שתלויה בראשו. בדיקה זו צריכה לימוד, ובעיקר צריכה אימון, לדעת להעמיד את הבקבוק והמראה בזוית מסוימות ביחס לעין הבודק, כדי שיראה את המחט כנקודה, בלי לראות את הצדדים של המחט, וגם החוט יראה במראה באותה נקודה.

לבדיקה זו יש כמה מעלות א. היא בודקת לשני זויות, ימין ושמאל, קדימה ואחורה. ב. הבדיקה במקום של הלחי, ולא רק לפניו או מצידו [נפק"מ לחוט שעובר באלכסון]. ג. הבדיקה יכולה להעשות גם בתנאי שטח שאין מקום להעמיד פלס או לזרוק אנך. ד. המכשיר קל לנשיאה. ה. עלות המכשיר זולה. ו. הבדיקה מהירה לאחר שמתרגלים אליה, עד כעשרים שניות בלבד. [ז. למרות שבעבר היה ידוע שאי אפשר לבדוק עם הבקבוק והשרשרת במקומות שיש רוח, בבקבוקים החדשים ניתן למדוד גם במקומות שיש רוח].

מכשיר זה הומצא ע"י הג"ר נח ברנשטין זצ"ל, יש לציין שהג"ר נח שהמציא את המכשיר, השקיע הרבה מחשבה בגודל המתאים להוכיח שהבדיקה נכונה, ולצורך כך דרש שתהיה דוקא שרשרת [שהיא גמישה, ולא מחט שיכול להיות בה עקמימות קלה או חוסר שיווי משקל]. וכן דרש שאורך השרשרת תהיה 17.5 ס"מ, [שבשיעור זה מבחינים יותר אם רואים את הצדדים, משא"כ במחט קטנה פחות שמים לב אם לא רואים קצת מהצד של המחט. וחסר בבירור שהסתכלות היא ישרה] אבל מכיון שקשה לאנשים לבדוק בצורה כזו, על כן שינינו קצת מהתנאים שלו, אחרי שהתברר שגם בצורה זו מגיעים לרמת דיוק טובה יחסית, אמנם לא במאה אחוז. **ולכן לא לסמוך על הדיוק עד 2 ס"מ בערך.**

מוקד העירוב ניסה בשנים האחרונות לייצר מכשירים מסגנון זה, וללמד את הבודקים להשתמש בו, אבל הענין נתקל בקשיים טכניים, והוזנח בעקבות העיסוק בפרויקטים אחרים. בשנה האחרונה הגיע אברך מבית שמש שנכנס לעובי הקורה, ועמל למצוא כלי מתאים ומחט בגודל מתאים, כדי שיהיה קל ונוח לבדוק בו, וגם יהיה קטן ופרקטי. ובזכותו נעשו המכשירים החדשים. והקורס ללימוד הבדיקה לתועלת הרבים.

הרחקת הלחי מהעמוד

בשבוע שעבר היה עובד של אחד מועדות העירובין, שעוסק הרבה בעירובים עירוניים, והיה בטוח שהוא בקי גם בעשיית עירובים שכונתיים, ואמר לאברכים מקהילה שביקשו מסוימת להתקין עירוב שכונתי מהודר, שאין צורך בפיקוח של מוקד העירוב השכונתי או כל מומחה אחר, ואפשר שהבודק של המוקד יגיע לאחר גמר העבודה, ויראה את הכל מצוין ומהודר, עם כל החומרות. האברכים קיבלו את דבריו, ונתנו לו את העבודה. בתחילת התקנת הלחיים, הבחין האברך שהם רוצים להצמיד את הלחיים לעמודים בלי רווח בין הלחי לעמוד, והאברך ידע שתמיד משאירים רווח. אמנם הוא לא ידע כ"כ את המשמעות ההלכתית של הרווח הזה, אבל שם לב שמשהו אינו כשורה. הוא פנה לעובדים והעיר להם, ודרש מהם שיתקשרו למוקד העירוב לקבל אישור שאפשר להצמיד את הלחיים לעמוד.

והנה כל מי שעוסק בעירוב שכונתי יודע שחייבים להרחיק את הלחיים מהעמודים, והענין הוא משום שבהרבה עמודים יש נטיה קטנה לכיוון החוט, לפעמים זה מחמת מתיחת החוט ולפעמים זה מפני שבהתקנה קשה לדייק במאה אחוז, וכאשר מדובר בעמוד שגבהו יותר מ-5 מטר, הרי שגם נטיה קטנה ביותר, מצוי שתגיע לסטיה של 3 ס"מ, וממילא אם הלחי צמוד לעמוד והעובי של הלחי הוא בסה"כ 2-3 ס"מ, נמצא שהחוט אינו מעל הלחי. לכן דבר זה הוא כלל חשוב ובסיסי בעשיית לחיים, שחייבים להרחיק את הלחי. לתועלת העוסקים נציין ששיעור המרחק הרצוי הוא 10-15 ס"מ. השיעור המקסימלי הוא עד 22-24 ס"מ [מגוף הלחי, ולא רק מהמסגרת], שהוא שיעור לבוד לחומרא, כדי שלא תהיה פירצה בין העמוד ללחי. במקרים שצריך להרחיק יותר, יש להוסיף לבוד באמצע, כמו שהתבאר בגליון הקודם.

לחיים חדשים שלא הותקנו במרכז החוט

לאחר שניתנה ההוראה לעובד להרחיק את הלחי מהעמודים, הוא התקין אותם במרחק מהעמוד, אבל האברך כבר הבין שהמומחיות של העובד היא בעירובים עירוניים ולא בעירובים שכונתיים כמו שהוא חשב בהתחלה, ובכל זאת קיוה שבכל שאר הדברים הוא יודע לעשות בצורה המהודרת והטובה. לאחר שהעובד גמר להתקין את כל העירוב, קראו לבודק שיאשר שהכל נעשה כהלכה, בצורה המהודרת הראויה לעירוב שכונתי לקהילת אברכים. הבודק הגיע ועבר על העירוב במשך כמה שעות, למרות החום הגדול השורר בימים אלו, והבדיקה ארכה זמן רב, כיון שהיה צריך לבדוק כל לחי עם המכשיר, לוודא כיצד הם מכוונים מתחת החוט. ולמרבה הצער היו יותר מעשרה לחיים שהחוט היה קרוב מאוד לקצה הלחי, 4-10 ס"מ מסוף הלחי. במצב כזה הלחי אינו פסול, אבל הוא לא משמש מספיק את המטרה שבשבילה הוא נועד. הלחי נועד בשביל שאם יש נדנוד בחוט בשעת הרוח,

לחי חדש והחוט בקצה במקום המסומן

לא ייצא אמצע החוט מבין העמודים. רוחב העמוד הסטנדרטי הוא 9 ס"מ, וא"כ מכל צד של החוט יש 4.5 ס"מ, או פחות [כשהחוט אינו באמצע], ובנדנוד של 5 ס"מ לכל צד הוא ודאי יוצא מבין העמודים. לכן עושים לחי ברוחב של כ-30 ס"מ שגם אם החוט יתנדנד 10 ס"מ לכל צד, עדיין יהיה כולו בין הלחיים, וא"כ כאשר החוט קרוב לקצה, מפסידים את מעלת הלחי.

לאחר מעשה התברר שהעובד הנ"ל שהתקין את הלחיים, בכלל לא בדק את מקום החוט, לא בבקבוק ולא בפלס ולא באנך, אלא עשה לפי ראות עיניו, והסתמך על מיטב המקצועיות שרכש, ולכן היו כ"כ הרבה לחיים שאינם במקום הראוי. האברך דרש מהעובד לחזור ולתקן את הלחיים ללא תשלום נוסף, כיון שהעבודה לא התבצעה כפי שהובטחה מראש, שיגיע למצב שהבודק יאשר שנעשה כראוי וכנהוג בעירובים השכונתיים המהודרים. לעובד היה קשה להסכים עם העובדה, והוא הביא את המכשיר השני – פלס, ומדד ויצא לו קצת שונה ב3-4 ס"מ. בחלק מהמקומות השינוי היה לטובה, ובחלק היה יותר גרוע. והעובד החליט שאין להתייחס למדידת הבקבוק, אלא המדידה שלו בפלס היא הנכונה. אבל האברך כבר לא הסכים לסמוך עליו, ולכן העובד בא ובדק עם אנך, ויצא לו תוצאה שלישית בין הבקבוק לפלס, ואז הוא החליט ששני המכשירים לא מדויקים, והאנך הוא הנכון. כמובן שהמסקנה הזו מעוררת ביותר, ובהכרח שיש כאן בעיה בצורת הבדיקה.

אבל האמת היא שבשלושת האפשרויות הבדיקה המהירה אינה מדויקת, וצריך סבלנות וזמן כדי להגיע לדיוק מירבי, אלא שבדרך כלל איננו זקוקים לדיוק עד כדי יותר משני ס"מ, כיון שבלא"ה אנחנו מרחיקים את הלחי ומרחיבים אותו להוציא מידי מכשול, ועושים לחי רחב 30 ס"מ, כדי שכאשר נמדוד ונעמיד אותו במרכז, ותהיה סטיה קלה, עדיין יש 12-13 ס"מ מצד אחד של החוט, וכנגד זה יש יותר בצד שני. וממילא הויכוח על שני ס"מ אם זה צודק או זה צודק, אינו שייך לענין בדיקה זו כלל, העיקר לראות שיהיה קרוב למרכז הלחי לא קרוב לצד. [ובמקרים שיש סיבה שצריך לדייק, אפשר בכל אחד מהמכשירים לדייק, אם יודעים למדוד נכון]. אבל המצב שאירע שם שלא מדדו בכלל אלא עשו לפי מראה עין, והגיעו למצב שבצד אחד יש רק 4-8 ס"מ מקצה הלחי, הרי לא השגנו את מעלת הלחי.

העובד שהתקין את הלחיים חזר לתקן את הנעשה, פירק לחיים והרכיב מחדש, והתחיל להזיז את הלחיים לפי מדידת האנך. אחרי כמה לחיים הוא ראה שאנך לוקח הרבה זמן, כי הרוח מנדנדת אותו וצריך להמתין דקות ארוכות עד שהוא יעצור, והמשיך לעשות את הלחיים לפי ראות עיניו בלי מדידה. איננו יודעים מה יהיה הסוף בכזו צורה, אבל המוקד נמנע מלהתערב ביניהם, כדי שלא להגיע למצב לא טוב, והשאיר לאברך לדרוש את שלו.

אנו לא מעוניינים לרמוז מי העובד, ולא על איזה מקום מדובר, כי זה לאנוגע לכל הציבור. אבל חייבים לעורר וללמד שצריכים למדוד היטב את מקום החוט באמצעות מכשיר המדידה. לפני העמדת הלחי, וכן אח"כ לבדוק מידי פעם שהלחי במקום הנכון. אם לא מודדים במכשיר, גם עובד מקצועי יכול לטעות הרבה. אמנם יש מקרים שהעמודים ישרים והחוט הולך בקו ישר מהעמוד, ואז קל יותר לנחש, אבל המציאות היא שיש כ"כ הרבה טעויות, שהדבר מחייב אותנו למדוד תמיד. ולא לסמוך על העובד שאומר שהוא יודע את כל ההלכות, אלא להביא ת"ח מומחה וידוע שישגיח שעושים כפי שצריך.

מלכתחילה לעשות לכתחילה

עוד יש לציין שלא לתת לעובד שיעשה לבד ואח"כ נבדוק אם עשה כראוי, המצב הזה מאוד גרוע, שצריכים להעיר לאדם ולומר שלא עשה כראוי, ובפרט שמתעוררים ויכוחים האם יש כזו הלכה, או שזו חומרא, והאם הוא חייב לתקן רק את הדברים המעכבים או גם כפי ההוראות המחמירות הידועות, ובנוסף לאחר מעשה כבר לא מתקנים את הכל, הרבה דברים נשארים אח"כ במצב שמלכתחילה היו עושים בצורה אחרת טובה יותר. לכן יש לדאוג מראש שיהיה אדם שידוע לבקי בחומרות השכונתיות, וגם עם נסיון בפרקטיקה, שיעמוד בשעת ההתקנה וירא העובדים בצורה מדויקת, בשביל שמלכתחילה יעשו לכתחילה. הענין הזה כבר הונהג בעבודות שנעשים ע"י מוקד העירוב, כפי שהוזכר כבר כמה פעמים. ואנו מקוים שגם אחרים ילמדו מכך.

הודעה חשובה בענין מגבית "חובת השעה"

בשבוע זה זכינו בס"ד לסיים את תיקון העירוב לשני ישובים מבוקשים מתוך הרשימה שהצגנו לפני שבועיים, אבל עדיין שמות הישובים לא מתפרסמים, מפני שממתינים לבדיקת מומחה שני, שיבדוק את הכל פעם נוספת במתינות ובדקדוק.

אנו מודים לתורמים שתרמו את החלק הראשון של הפרויקט, וזכות הרבים תעמוד להם. אבל עדיין נשאר גרעון של יותר מ-3000 להשלמת התקציב של תיקון שני הישובים, מלבד הסכום הנדרש לישובים נוספים העומדים על הפרק. כל מי שבידו לסייע במצוה זו, שבכל שבוע יהיו עוד מאות משפחות עם עירוב מהודר, נזקפים לזכותו, נא לפנות אילנו בהקדם, ויתברך בכל הברכות.

תושב שעשה צוה"פ לאורך שביל להגדיל את התחום

נסיים בדבר מעניין שנפגשנו בבדיקת עירובי הישובים בדרום הארץ. אחד התושבים הדתיים רצה ללכת בשבת לישוב סמוך, והיתה לו בעיה שקצה הישוב השני הוא מחוץ לתחום שבת. בשביל להתיר את ההליכה, הוא העמיד עמודים של עירוב לאורך כל הדרך משני צידי השביל המוליך מישוב לישוב, לחבר בין העירוב של הישוב שלו לעירוב של הישוב השני, ועי"ז נעשה הכל לרשות היחיד אחת [אם העירובים כשרים], וממילא התחום שלו כולל את שני הישובים ועוד אלפיים אמה מסביב לשניהם. כיון שמי ששובת בתוך מקום מוקף לדירה שדינו כרשות היחיד, כל ההיקף נעשה לו כמקומו וכד' אמותיו, (שו"ע סי' שצ"ו ס"ב). ועי"ז מותר ללכת לכל הישוב השני.

שביל עם עמודי עירוב להרחבת התחום

הדבר המעניין הוא, שהתושב השקיע בעשיית העמודים בצורה יפה, הוא העמיד כל עמוד ע"י יציקת בטון בצורת חבית, [כלומר הוא לקח חבית פתוחה לאורכה, וסגר סביב לעמוד, יצק בטון והסיר את החבית, ונשארה רק יציקת בטון עגולה כחבית]. ומעל היציקות הוא שם עציץ מחצאי חביות פלסטיק, ושתל בהם פרחים, ועשה צינורות להשקיה לכל העציצים, והם הצינורות המחוברים לאמצע העמוד (ראה בתמונה). צינורות אלו אינן פוסלות את החוט העליון שנמצא מעל העמודים. וכן העציץ אינו פוסל, כיון שהוא חלק מהחבית שהיא בעצם לחי לכל עמוד. אמנם אם הפרחים יגדלו ויבלטו הרבה מהחבית, יש לדון אם הם יהיו כגג הבולט שפוסל את הגוד אסיק של הלחי. אשרינו ישראל שאפילו פשוטים שבעם, משקיעים כ"כ הרבה לקיים אתהלכות עירובין ותחומין.

חדש! ניתן לקבל (במייל או בפקס) רשימה של מתחמים ברחבי הארץ, שנבדקו שהם מוקפים כהלכה ומותר לטלטל בתוכם לכתחילה

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי
קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים
ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

לקעמפים ולקבוצות ניתן להזמין שיעורים בעירובים בליווי תמונות
חויה שמלמדת הרבה, על צורת עשית העירובים בזמנינו

תיקוני עירובין

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון שאלות הלכתיות
המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 138
תמוז תשע"ז

עירובים פרטיים לישיבות ומוסדות חייבים פיקוח שבועי מסודר

בשבוע זה נעשה תיקון לעירוב של אחת הישיבות החרדיות בדרום הארץ, לאחר שהתגלו בעיות חמורות במה שהיה, מחמת שלא ידעו שצריך לבדוק ולתקן אותו. וזה דבר שצריך לעורר עליו, שהוא נוגע דוקא לעירובים פרטיים, ובעיקר בישיבות ומוסדות, שמביאים פעם אחת מישהו שיתקין עירוב, ונותנים תפקיד לבחור כלשהו לפקח על העירוב, וכעבור שנה או שנתיים הבחור עובר מהישיבה וממשיכים לסמוך על העירוב בלי שאף אחד יבדוק אותו. וכן יש מקומות שהבחור אחראי יותר ומעביר את התפקיד לבחור אחר, אבל הבחור השני לא שמע את פרטי ההלכות מהמומחים שעשו את העירוב, ואינו יודע כל מה שצריך לבדוק, וכעבור זמן מגלים שהיה חוט קרוע תקופה ארוכה, שאף אחד לא ידע שהחוט הזה נצרך לעירוב.

כמו כן הדבר מצוי בעירובים קטנים שעושים לכמה בנינים בודדים, ובדרך כלל יש בהם פחות צורך בתיקונים, ובמשך הזמן מפסיקים לבדוק אותם ולעקוב אחריהם, וכעבור תקופה מגלים שהיה מקום שנהרס או חוט שנקרע, ולא שמו לב שכמה שבועות העירוב היה פסול רח"ל. [הדבר הזה מעודד את האחראים על עירובי השכונות, שיש להם תיקונים תדירים מידי שבוע, כי דוקא זה נותן להם את הסיפוק לבדוק כל שבוע בדיוק כמו שצריך].

לכן בעירובים פרטיים צריך יותר לברר שיש אחראי לבדוק ולתקן, ושהוא יודע את מלאכתו. אי אפשר ע"פ דין, לסמוך על מה שעשו בעבר, בלי לבדוק באותו שבוע את כל צוה"פ הנצרכות לעירוב.

השקעה טובה בתיקון טוב

לאחר שהתבררו הבעיות בעירוב הסמוך למתחם הישיבה התקשר בנו של ראש הישיבה למוקד העירוב ואמר, דבר ראשון הוא מבקש שנבוא מיד לפני שבת ונתקן כל מה שצריך, והוסיף שהוא ישלם גם כל מה שנצרך כדי להגיע לעירוב ברמה מהודרת שכונתית, עם לחיים לכל העמודים, ושיעשו אותו ג"כ עכשיו עד השבת הקרובה. למרות שהצענו שהעובד של הישיבה יעשה חלק מהעבודה, [דבר מסוים שלא צריך בקיאות גדולה, אחרי שהראנו לו את המקום המדויק]. בכל זאת הוא אמר שהמוקד יעשה את כל העבודה, כי עם הלכה לא עושים משחקים, וצריך שיעשה מי שיודע את ההלכות. הבודק הגיע עם אחד המתנדבים באותו שבוע ועשו את התיקונים המוכרחים, אך לא יכלו להשלים את כל העבודה, ובשבוע זה המשיכו בעשיית הלחיים לשאר העמודים.

יש לציין לשבח את המקומות שיודעים מעצמם להשקיע בתיקון כהלכה, ע"י מומחים לתחום ההלכתי של עירובין, ולא מסתפקים במסגר או איש תחזוקה שמומחיותו היא רק בתחום העבודה. כי בעירובין יש הרבה הלכות, שכל שינוי קטן יש לו משמעות הלכתית, שיכולה גם לפסול, או להוריד מאוד את רמת הכשרות, כפי שהובא גם בגליון הקודם. ויהי רצון שנוכה אנחנו וכל העוסקים בעירובין, לעשות בהידור כהלכה, ולא ייצא מכשול מתח"י.

יישור העמודים והפתרון של הלחיים

בעבודות תיקון העירוב הזה, היו עמודי תאורה גדולים, שהחוט של העירוב היה קשור מעליהם [ולא מן הצד], אבל הם התעקמו במשך הזמן ב10-20 ס"מ, וממילא יוצא שהחוט של העירוב שיושב על ראש העמוד הנוטה, לא עובר מעל החלק התחתון של העמוד. בדין זה ידוע שהחכמת שלמה (להגר"ש קלוגר זצ"ל בגליון השו"ע סי' שס"ב סי"א) אוסר, והחזו"א במסקנתו (סי' ע"א ס"ק י"א) ג"כ כתב שאין מקור נאמן להכשירו, וכן הורה למעשה שלא להתיר עמוד עקום (קריינא דאיגרתא) [ומדברי השעה"צ (סי' שס"ג ס"ק י"א) אין ראיה להתיר עקום לצד, אלא רק לכיוון החוט]. הבודק אמר להם שאמנם בעירובים עירוניים ובמושבים מבליגים ע"ז, ואין כאן טענה על האחראי של המושב, אבל זה לא עירוב שמתאים למקום חרדי, ובכל העירובים השכונתיים מקפידים על כך, שלא להתיר עירוב כשיש בו עמוד עקום, אא"כ מעמידים לחי מכוון מתחת החוט. בעקבות הדברים אמר בנו של רה"י שיעשו לחיים לכל העמודים, כנהוג בעירובים השכונתיים, כדי שיהיה עירוב כשר לכתחילה מהודר לבחורי הישיבה.

יישור עמוד שהתעקם ע"י קשירתו לרכב

בשלב ראשון ניסו ליישר את העמודים העקומים, קשרו אותם בחבל עבה לאחד הרכבים, ומשכו לאט לכיוון שכנגד הנטיה, [מושכים עד כדי שינטה מעט לכיוון הנגדי, ואז כשמשחררים העמוד חוזר לאמצע]. אך בעמודים או הדבר לא עזר הרבה, למרות שיש מקרים שאפשר להגיע למצב ישר. [יש להאריך בסיבות ובהבדלים בין סוגי האדמה, וסוגי העמודים, ואין כאן המקום לכך].

טיפול בעקמימות המצויה בעמודים בשטח חקלאי

יש לציין לתועלת העוסקים בחלק הפרקטי, שדוקא במקומות כאלו סמוך לשדות מצוי מאוד שהעמודים מתעקמים מהגשמים, בלי שרכב יפגע בהם, כיון שהם עומדים על שפת שדה חקלאית, והאדמה החקלאית בזמן הגשמים, נעשית כמו עיסה רכה מאוד, ולכן העמודים שבה מתעקמים מכל משיכה קלה, ולפעמים אפילו ממתיחת חוט אם הוא נעשה בזמן שהאדמה בוצית ביותר. ולפעמים המים שוהים בצד אחד כמה ימים יותר מהצד השני, וכאשר הצד השני יבש וצד ראשון רך, זה ג"כ סיבה שכובד המשקל יכביד לצד הרך וזה מעקם את העמוד.

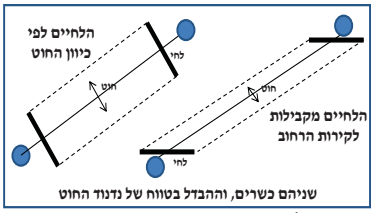
והנה יש שמתיאשים במקרים אלו, ואומרים שאין סיכוי לעירוב טוב, כי העמודים ימשיכו להתעקם, ולכן מסתפקים בעירוב מינימלי, שכמובן אין ראוי לסמוך עליו. אבל האמת היא שעם השקעה תדירה אפשר לשמור על הרמה המהודרת. דבר ראשון צריך כבר בשעת ההתקנה להעמיק יותר את יציקת הבטון לעומק מטר [ולא רק 80-70 ס"מ], והאדמה בעומק יציבה יותר. דבר שני, המציאות מראה שהעמודים שמתעקמים מחמת רכות האדמה [בלי פגיעה], נוטים רק 20-10 ס"מ בדרך כלל, וגם לא כל העמודים מתעקמים. וא"כ ודאי שאפשר להצליח בזה, אם עושים לחיים רחבים [רצוי 40 ס"מ], ומעמידים אותם בצורה הנכונה, עם משיכה לכיוון הנטיה, הרי רובם יישארו תקינים לאורך זמן, וגם אם תימשך נטיה נוספת היא תהיה נטיה קלה. ובמקרה יוצא דופן שיהיה עמוד אחד או שנים שיתעקמו יותר, הרי ניתן ליישר אותם, וא"כ אפשר לעמוד בזה, אלא שצריך יותר ידיעה ויותר השקעה, אבל זה לא כ"כ הרבה יותר. ברור שכל עירוב צריך תחזוקה. ואין להירתע מעירוב שצריך קצת יותר.

יש לחזק את ידי הנמצאים במקומות אלו שישקיעו לעשות עירוב כשר לכתחילה, ולא יסתפקו בעירוב מינימלי למרות הקושי שיש בדבר. כמובן שרוצים שיהיה קל ווזל כמו עירוב במקומות באמצע העיר, אבל זה לא הדבר היחיד שהם צריכים להשקיע יותר מחמת תנאי המקום. וההשקעה היא מחוייבת. כמו שבעניני הגשמיות אדם לא ישאר בלי חשמל, בגלל שקשה להעמיד עמודי חשמל באזור שלו. וכן כשיש לו חשמל ואין מספיק כח למזגנים, הוא ישלם כמה שצריך בשביל שיוכל להפעיל את הכל. כך גם בעניני שמירת המצוות, אין לנו להסתפק שיש חוטים של עירוב, כי זה עדיין לא מספיק בשביל שיהיה מותר לטלטל, אלא עלינו להשקיע את המאמץ הנדרש בכל מקום להגיע למצב שיהיה מותר לכתחילה. יש מקומות שצריכים להשקיע פחות, ויש שצריכים להשקיע יותר, אבל בס"ד עם השקעה, זה אפשרי.

דין העמדת לחיים בזוית שונה מחוט

בענין צורת העמדת הלחיים, יש שאלה מצויה מאוד, שנשאלה שוב בשבוע שעבר ע"י המשתתפים בקורס לימוד מדידת מקום החוט. במקרים רבים חוט העירוב חוצה את הרחוב באלכסון, ולא בקו ישר. יש לכך סיבות שונות, לפעמים כדי לא להכניס לעירוב בנין מסוים שיש בו חילונים הפוסלים את העירוב [כל זמן שלא שכרו מהם], ולפעמים כי רק בחצר מסוימת יש גדרות כשרות, ואילו בבנין שממול הגדר נמוכה מאוד, לכן חוט העירוב שנועד להיות "צורת הפתח" לחבר בין הגדרות של החצר בצד א' לחצר בצד ב', צריך להיות באלכסון. אחרי שקשרו את החוט, בודקים עם המכשיר מהו מקום החוט, ומעמידים לחי בכל צד. נשאלת השאלה האם צריך לסובב את הלחי שפניו יהיו כלפי החוט, והוא יעמוד באלכסון לכיוון החוט (90 מעלות ביחס לחוט), או שאפשר להעמיד אותו במקביל לצורת הרחוב, בקו ישר עם הגדרות, למרות שהחוט יעבור עליו באלכסון.

והנה התשובה נחלקת לשנים, מצד הלכות צורת הפתח אין נפק"מ באיזה זוית יעמידו את הלחי, משום שבעיקרון רוחב הלחי [דהיינו העמוד של צורת הפתח] הוא כלשהו (כמ"ש השו"ע סי' שס"ב סי"א שמספיק קנה, ועי' משנ"ב סי' שס"ג ס"ק כ"ו), וגם כאשר הלחי רחב, מ"מ עיקר הלחי הוא רק חלק קטן, מה שמתחת החוט, וא"כ גם כשהלחי מסובב ועומד בזוית שונה, בכל אופן יש את העיקר שהוא חלק קטן מהלחי שנמצא מתחת החוט, ולא גרע מלחי שעביו כלשהו. ואין חסרון במה שהצדדים מסובבים לכאן או לכאן. ומ"מ יש ענין בתוספת הרוחב של הלחי שבצידי החוט, בשביל שאם החוט יתנדנד בשעת הרוח, לא ייצא אמצע החוט מבין הלחיים, וכן בשביל שיהיה אפשר לכוון ולדעת בבירור שהחוט מעל הלחי, ולגבי שני דברים אלו יש קצת הבדל אם הלחי מסובב, משום שכבר שהחוט עובר בזוית אלכסונית ביחס ללחי, מתקטן הטווח שנמצא בין הלחיים (ראה בשרטוט), וא"כ אם כשהלחי בצורה כזו החוט לא יהיה במרכז הלחי, והוא גם יתנדנד מעט, יתכן מאוד שייצא מבין הלחיים. לכן מומלץ לעשות את הלחיים לפי הזוית של החוט, כדי להרויח כמה שיותר את רוחב הלחי, אבל מצד הלכות צורת הפתח, אין דין שהלחי יעמוד בזוית כלפי החוט, ואם יש צורך מחמת אסטטיקה או שלא יפריע במעבר, ניתן להעמיד את הלחי כצורת הקיר בשונה מזוית החוט, אלא שאז רצוי שהלחי יהיה יותר רחב [ולא יותר מג' טפחים מהחוט ולפנים].

קושי מיוחד במדידת מקום החוט האלכסוני

יש לציין שבמקרה שהחוט עובר באלכסון ביחס ללחי, יש קושי מיוחד למדוד את המקום הראוי ללחי, ומצוי מאוד שטועים בו, וזו היתה הסיבה שגרמה לטעות של ההתקנה שהוזכרה בגליון הקודם. ולענין זה רק מכשיר ה"בקבוק" הכי יעיל. לדוגמא אם מודדים ע"י אנך, והוא תלוי על החוט של העירוב במרחק 30 ס"מ מהעמוד, האנך מראה שהחוט נוטה לצד 10 ס"מ, ואח"כ שבא לקבוע את הלחי יותר סמוך לעמוד במרחק 15 ס"מ, הרי שם החוט נוטה רק 5 ס"מ, (כי אם במרחק 30 הוא זז 10, הרי ב-15 הוא זז 5], וא"כ אם יקבע את הלחי לפי האנך, זה לא יהיה נכון. וכן הבעיה בפלס, שאי אפשר להעמידו על הלחי, אלא מעט לפניו, ושם החוט כבר זז יותר לצד. המעלה של ה"בקבוק" שמעמידים אותו על הלחי, והוא מראה את מקום החוט מעל הלחי עצמו.

אמנם יש פתרון גם באנך ובפלס, לעמוד בזוית של החוט, ולמתוח קו ישר מהמכשיר אל מקור החוט. אבל לא כולם יודעים את הפתרון הזה. וגם בצורה הזו עדיין יש מקום לטעות במקרים שהחוט קשור לעמוד שאינו ישר. ובמדידת אנך, יש עוד אפשרות להביא את האנך קרוב לעמוד, שיהיה תלוי על חוט העירוב בדיוק במקום שמעל הלחי, אלא שלפעמים קשה להביא אותו למקום מסיבות טכניות, והמכיר יבין ואכמ"ל.

הגדרת דין הסתימה של הלחי כלפי שטח העירוב בזויות שונות

לפני שבועיים קראו לבודק של מוקד העירוב, לבדוק עירוב שכונתי חדש, של קהילה חרדית בצפון הארץ, והיה מקום אחד שהעובד עשה את הלחי בזוית המתאימה לפי החוט, ודוקא משום כך היתה לו בעיה. ודבר זה מלמד שעירוב שכונתי אינו דבר פשוט, לא מספיק לדעת כמה הלכות, אלא יש בזה הרבה חשבונות שמשתנים לפי צורת המחיצות, ולא רק לפי מקום הלחי ביחס לחוט. במקרה זה צד אחד של הצוה"פ יצא ובלט אל מחוץ לעירוב (לצד מזרח, ראה בשרטוט), והעמוד היה סמוך לקיר, וכיון שהעמיד את הלחי לכיוון החוט, יוצא שהחוד של הלחי [שהוא דין הסתימה שלו, שנחשב סותם מקצת מהצד של הפתח], הוא כלפי הקיר, ואין ד' טפחים לפניו. ולחי שאינו סותם את השטח שלפניו, אינו כשר. [ואע"פ שבארנו שעיקר הלחי הוא רק חלק קטן שנמצא מתחת החוט, מ"מ לגבי דין הסתימה באופן שהלחי רחב, דנים לפי תחילת הלחי, כי כולו מחיצה וכולו ביחד סותם את המקום הפתוח].

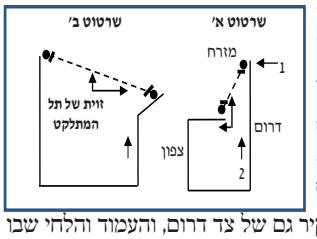

לחי שהודו פונה אל הקיר

הבודק שם לב שיש כאן בעיה, אבל הסתפק קצת ואמר, שמלכתחילה ודאי הוא היה צריך לדעת שלא לעשות כך, [וכאמור כמה פעמים שחייבים להעמיד ת"ח בזמן ההתקנה שיורה על הרבה דברים שהעובדים משנים מחוסר ידיעה]. אבל בדיעבד אינו בטוח האם לומר על כזה דבר, שהעובד צריך לפרק ולשנות את צורת הלחי, משום שבענין זה יש מחלוקת בהבנה בין הת"ח בבני ברק, לת"ח בירושלים, האם צוה"פ אלכסונית כזו (שרטוט א') סותמת את הצד הצפוני, וצריך שיהיה שטח לפניה מכיון דרום [וזה אין בצורה כזו, כי יש קיר לפניה], או שהיא סותמת את צד מזרח, שכך הוא ביחס לכלל העירוב, ואז השטח לפניה הוא במערב, וצריך שתסתום כלפי מערב [וזה לכאורה יש בצורה כזו שצד מערב פנוי].

הת"ח דב"ב הולכים במהלך שמתחשבים לפי הצלע שבו עומדת צורת הפתח, ולכן צוה"פ כזו שהולכת ממזרח למערב באלכסון, הרי היא כסותמת את צד צפון [כפי צורתה בשרטוט], וא"כ צריך שהלחי יבלוט כנגדו באלכסון כלפי דרום, וכיון שהוא קרוב לקיר, אין ד' טפחים לפניו (מכיוון החץ מס' 1), ולכן אין להכשירו. ומ"מ אם יסובבו את הלחי שיעמוד במקביל לקיר ואז הוא יבלוט למערב (לכיוון חץ מס' 2), יש מצב שאפשר להכשירו, ע"י שנחשיב אותו שהוא סותם כלפי מערב. והשיעור בזה הוא שאם הצוה"פ נוטה לדרום יותר משיעור תל המתלקט, [דהיינו שמתרחקת מקיר צפון, יותר מ1 מטר ל2.4 מטר, כפי הסימון בחץ המסתובב] היא נחשבת גם סותמת את צד מזרח, ואז מספיק שהלחי בולט כנגדו לצד מערב, והוא כשר. [ויסוד דין זה ששיעור המתלקט מועיל להגדיר איזה צד יש להגדיר את הקיר, נלמד מדברי החזו"א (סו"ס ע"ג)].

אבל הת"ח דירושלים נוקטים שמסתכלים לפי צורת הרשות, דהיינו לפי השטח הכללי של העירוב, ובצורה כזו הצוה"פ סותמת בעיקר את צד מזרח, וא"כ לכאורה היה מועיל מה שהלחי ניכר וסותם כנגד צד מערב (חץ מס' 2). אבל העברנו את השאלה לאחד מרבני העירובים בירושלים, והוא הורה שבמקרה כזה אי אפשר להכשיר, מפני שאינו סותם אפילו כלפי מערב, והטעם הוא כי פני הלחי דהיינו הצד הפונה לחלל הפתח, לעולם אינו נחשב "סותם", אלא הוא המקום הפתוח. ולכן צריך לשנות את הצורה של הלחי, ולהעמיד אותו במקביל לקיר, שאז חודו של הלחי יהיה לכיוון מערב שהוא שטח העירוב, וזה ייחשב לכו"ע סותם כלפי הרשות [העירוב].

נידון זה בהגדרת צד הסתימה של הפתח, יש בו נפק"מ מצויה מאוד במקרה הפוך, ששטח העירוב מתרחב והעמידו עמוד בחלק המתרחב, ואינו נראה מתוך שטח העירוב. שלפי הת"ח דירושלים שהצוה"פ סותמת צד מזרח, הרי זה נראה מבחוץ ואינו נראה מבפנים (מכיוון החץ), ואינו סותם כנגד הרשות [שטח העירוב], ורק אם הצוה"פ תהיה מאוד באלכסון יותר מ45 מעלות, דהיינו שהצד השמאלי יהיה בולט לחוץ הרבה מאוד, אז ייחשב שהצוה"פ סותמת צד דרום, ויספיק שתהיה ניכרת וסותמת כנגדה לצפון. אבל הת"ח בב"ב, לומדים שכאשר הקיר הימני המתרחב יש בו זוית יותר משיעור תל המתלקט כלפי מזרח, א"כ הוא נחשב כקיר גם של צד דרום, והעמוד והלחי שבו יכולים להחשב שהם סותמים כלפי מערב. ועוד מקילים שגם אם הקיר הימני ישר ואינו מתלקט, אבל הצוה"פ בזוית של תל המתלקט [ע"י שהצד השמאלי יוצא לחוץ בשיעור שהצוה"פ יוצאת למזרח יותר ממטר לכל 2.4 מטר], א"כ נחשב שסותמת גם את הצד הדרומי, ומספיק שהיא ניכרת וסותמת כנגדה לצד צפון. [ומ"מ צריך לסובב את הלחי, שחודו יהיה ניכר כלפי צפון].

בקטע זה הרחבנו קצת בעומק הדינים, למרות שהדברים אינם מתאימים לכל מגוון הקוראים מכל הגילאים, כדי למלא גם את מבוקשם של האברכים בעשרות כוללים העוסקים בזמנים אלו בלימוד הסוגיות. יש עוד הרבה פרטים להאריך ולבאר את הנושאים האלו, וכן יש שלמדו הגדרות אחרותבדיני הסתימה, ואכמ"ל. ויגדיל תורה ויאדיר.

שיעורים בעירובין לישיבות וקבוצות

פעילות רבה נערכת בימים אלו לארגון שיעורים בעירובין ברחבי הארץ, בפרט לקעמפים ולקבוצות משפחתיות, לימי בין הזמנים הבעל"ט. הגאון רבי יהודה אריה דינר שליט"א, מרבני מוקד העירוב, אמר בשבוע זה שיש להרבות שיעורים לישיבות שנוסעות לבין הזמנים, כי התועלת שלהם גדולה מאוד, להחדיר לצעירים את המושגים בעירובין, עם המחשה מעשית, עם ההלכות המצויות ביותר, זה גם ידיעת התורה, וגם קיום ההלכה. כשבחור יודע לראות מהו עירוב, איך נראים העמודים, איך צריכים להראות החוטים, מה צריך לבדוק בהם, כשהוא יגיע למקום מעצמו הוא יתעניין בעירוב. הוא יראה את העמודים בכניסה למושב, וילך ויבדוק עוד כמה עמודים, זה החדרת הלימוד והקיום בצורה הטובה ביותר.

אנו פונים בזאת לכל מי שיכול לעזור ולסייע, לפנות אל מארגני הקעמפים ומנהלי הישיבות, ולמשפחות וקבוצות, שיכניסו את התכנית הזאת בין כלל התכניות, שיעור לימוד מרתק במשך שעה עד שעה וחצי, שמקנה לבחורים ידיעות נרחבות ומעשיות. מותאם לכל הגילאים. זכות הרבים תעמוד לכל המעוררים והמסייעים להעצמת ידיעת הלכות עירובין לכל הציבור.

לקעמפים ולקבוצות ניתן להזמין שיעורים בעירובים בליווי תמונות חויה שמלמדת הרבה, על צורת עשית העירובים בזמנינו

לתיאום ולהזמנת שיעור 054-84833320

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי

קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

חדש! ניתן לקבל (במייל או בפקס) רשימה של מתחמים ברחבי הארץ, שנבדקו שהם מוקפים כהלכה ומותר לטלטל בתוכם לכתחילה

לבדיקת מתחמים נוספים, נא להתקשר מראש 054-8483320

תיקוני עירובין

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 139
תמוז תשע"ז

התעוררות רבה לברר מראש על עירוב כשר ומהודר

במערכת הטלפונית של "מוקד העירוב" מתקבלות פניות רבות בכל ימי השבוע, מאנשים שמבקשים לברר על רמת כשרות העירובים, במקומות שהם עומדים לנפוש בימי בין הזמנים. בדבר זה אנו רואים שינוי עצום שחל בשנה זו. בעבר הטלפונים היו מגיעים רק ביום שישי, חלקם התקשרו בבוקר כשכבר עלו על האוטובוס, וחלקם רק אחרי צהריים כשכבר היו באמצע להעמיד את הסירים על הפלטה, פתאום נזכרו שצריך לשאול מישהו אם יש עירוב באזור. ורק באותו ערב שבת היו עושים את הבירור, במצב שכבר נמצאים במקום, ואין כמעט מה לעשות, אפילו אם רק צריכים תיקון קל בגדר, או לעשות צורת הפתח אחת, בקושי יש זמן לכך. ובהרבה מקרים לא היו יכולים לאכול את סעודות השבת בלי לטלטל, וכמובן שבמצב כזה נאלצים לחפש סברות להקל. אבל בשנה זו מתקשרים כבר בעת, שלשה שבועות לפני אותו "ערב שבת" שבו ימצאו את עצמם בישוב הנידח, בקצה הצפוני או הדרומי של ארץ ישראל, אברכים מבררים עבור בני משפחתם, הורים עבור ילדיהם שנוסעים עם הישיבה, ואנשי הצוות שבישיבה, שואלים על העירוב בישוב פלוני בעוטף עזה, וישוב אלמוני בקצה רמת הגולן.

עובדי המוקד בישוב חוון יחזקאל עושים צוה"פ עם לחיים להבדיל שטח קוצים - קרקפ

לא לכל השאלות אנו יכולים מיד לתת מענה, חלק גדול ממקומות אלו עדיין לא נבדקו ביסודיות, ויש צורך לשלוח שליח מיוחד לבדוק אותם. אבל בזכות הציבור נוסף לרשימה מידי שבוע, עוד מקומות שנבדקו והוגדר מצבם, חלקם גדורים היטב, חלקם צריכים תיקון קטן או לבדוק ביום שישי דבר מסוים, וחלקם לצערנו אינם כשרים כלל, או בדיעבד גדול. במקרים אלו המשפחה והקבוצה נדרשת לארגן את המשפחות עם התינוקות במצב שיוכלו להישאר בבית כל השבת, ולאכול את הסעודות באותו בנין, ולא להיכשל ח"ו בטלטול האסור.

התפשטות הידיעה להימנע מלטלטל בישובים ובמקומות נופש

גם בענין ההימנעות מטלטול במקומות מפוקפקים, או שאינם בדוקים, ניכרת התחזקות עצומה מצד המתקשרים למוקד. בעבר אנשים היו מוצצים מהמשיב שיאמר להם שבדיעבד הם יכולים בשעת הדחק, ע"י קטנים, לטלטל בישוב המסוים שבו הם "נאלצים" לבחור לנפוש בשבת. לעומת זאת בשנה זו אנשים מתקשרים לברר מתוך הבנה בסיסית ומוכרחת, אם העירוב אינו מהודר או שאינו כשר לכתחילה, אלא מוגדר "בעייתי", הם ילמדו גם את הנשים והקטנים שלא להוציא שום דבר לחוץ.

הם לא צריכים לשמוע דוקא את התשובה החדה "פסול אפילו בשעת הדחק", אם התשובה היא שהעירוב "בעייתי", זאת אומרת שלפי פסקי המשנ"ב ופוסקי זמנינו יש בו דבר שאינו ע"פ הכרעת ההלכה, אם כן ברור שנמנעים מלטלטל לגמרי. הם מבינים שנופש זה לא שעת הדחק, ואם העירוב הוא רק לשעת הדחק, לא בוחרים בכזה נופש. מהמצוות אין אף פעם חופש, נופש שמביא ח"ו לזלזל בשמירת שבת, אינו נופש. שווה להישאר כל השבת בתוך הצימר, ולא להיכשל ח"ו בטלטול האסור. עירוב במושב, בדרך כלל הוא לא במצב שמתיר לנו לתת לנשים לטלטל, ואפילו לא לילדים קטנים. למושבים אין תקציב למפקח מומחה, ונותנים את התפקיד לאדם שאומר במפורש שלא למד, רק קושר חוטים, והתוצאה בהתאם, יש חוטים אבל עירוב אין. למרות שזה המצב, בכל זאת מתקשרים ומבררים, כי יש מספר ישובים שכשרים בשעת הצורך לקטנים, אבל הרוב המוחלט גם לקטנים אינו כשר, ולכן, אם אין מידע מוסמך המותאם לבני תורה, לא נסמוך על שמועה שיש שם עירוב, לא נמספיק דברי המשכיר שהעירוב מהודר, אלא בדבר כל כך בעייתי צריך כשרות מוסמכת.

את הדברים האלו אנו שמחים לשמוע כבר גם מהמתקשרים ומאנשים אחרים, ויתן ה' שנזכה כולנו לקיים את ההלכות כראוי, לדעת היכן מותר לבני המשפחה לטלטל, וכנגד זה ללמד את בני המשפחה להימנע ולהישמר מלטלטל, במקומות שלא התברר שהעירוב בפיקוח שבועי של מומחה בקי וכשר.

בדיקת כמה עירובים שכונתיים בערים הדרומיות

בשבוע זה יצאו ממוקד העירוב למסע ארוך, להסתובב ולבדוק מספר עירובים בקהילות חרדיות, בערים המרוחקות בדרום הארץ. מבין העירובים השכונתיים שנבדקו השבוע היה עירוב מהודר, שהאחראי ביקש לדעת מה עוד כדאי לו לתקן בשביל שהעירוב יהיה כשר לכתחילה, ואף רכש כמה לחיים מברזל כדי להוסיף בהידור, בעשיית לחיים יציבות, תחת הקרשים והפחונים הקשורים באזיקונים וחוטי ברזל. עירוב שני היה במצב כשר גם ברמה השכונתית עם לחיים, אבל חלקם לא היו יציבים כדבעי. ועירוב שלישי שלצערנו היה פסול ממש מכמה סיבות בכמה מקומות, מחמת לחיים שלא היו תחת החוט, ופירצות שאין בהם דין עומד מרובה, צוה"פ שעוברת מעל חצרות סגורות ועוד.

הנהג שהתנדב לעשות את הנסיעה הארוכה, על מנת לסייע לציבור ולהוסיף לעצמו בידיעת ההלכות, בהיותו עוסק בעירוב באזור מגוריו, כשהגיע לעירוב הזה הוא התבטא בחריפות ובכאב, ואמר שהדברים המתגלים כאן, מדכאים ממש! לראות מקום שהשקיעו בלחיים מברזל, חיברו אותם חזק וטוב, השקיעו כסף והשקיעו זמן, ובגלל שלא הוסיפו לקחת מומחה לעירובים אין להם עירוב, פשוט אין. העירוב פסול ללא ספק. ולא מספיק לו תיקון אחד או חמשה תיקונים, יש בו הרבה מאוד מקומות שצריך לנסר את הלחיים, ולהעמיד ולחבר אותם מחדש אותם במקום הנכון. וכן להוסיף או לשנות את מקומם של כמה עמודים. נורא ואיום.

במקרים אלו דרכנו שלא לציין ולא לרמוז, על מה מדובר, איזה שכונה, איזה עיר, או איזה אזור. למרות שהקוראים חושבים שזו תהיה התועלת הכי גדולה, שאנשים ידעו להיזהר מלטלטל במקום הזה, שהרי מודבר באזור חרדי, ומן הסתם רבים נוסעים לשם וגרים שם. אבל אנו מוכרחים שלא להעלותם על הכתב, מפני כבודם. הם לא עשו זאת במזיד, אלא הם שוגגים ממש, זה נובע מחוסר מודעות לגודל הטעויות שיכול לעשות מי שאינו בקי בהלכות. אנשים חושבים מה כבר אפשר לטעות, והמציאות כל פעם מגלה מחדש – יכול להיות שישקיעו אלפי שקלים, ולא יהיה עירוב!

מהטעויות לומדים, יעבור שבוע או שבועיים, חודש או חודשיים, ואולי שנה, ובעז"ה יהיה שם עירוב כשר. הבעיה תחלוף, אבל הכתב נשאר לאורך זמן, הרושם שנוצר על המקום לא יוצא לעולם, ולכן שם המקום גנוז ומוסתר. מערכות היחסים בעולם הזה, רגישים מאוד כידוע, וצריך בכל מקום לפעול בחכמה, אבל בסה"כ כולם רוצים לתקן, כולם רוצים לקיים, כולם רוצים שיהיה טוב וכשר. ועלינו מוטל רק לברר, לפני שנוסעים למקום כלשהו, שעדיין רמת כשרות העירוב שבו אינה מוכרת לנו, נרים טלפון, נשאל, ויהי רצון שנוכה לתקן ולא להיכשל.

קיר נמוך שיוצר פירצה בין הלחי למחיצה

באחד העירובים שנבדקו התעוררה שאלה בענין פירצה בין הלחי למחיצה. היה מקום אחד שהחלק התחתון של הקיר (בגובה כחצי מטר) היה רחב, והחלק העליון היה צר ממנו ב-30 ס"מ, והלחי שעמד לפני הקיר עמד לפני החלק התחתון של הקיר, [וכך צריך להיות, כי אם היו מעמידים אותו מעל הקיר הנמוך, הוא היה מחיצה תלויה כמ"ש בגליון 136]. יוצא שבחצי העליון של הלחי יש רווח של יותר מג' טפחים עד הקיר, וא"כ זו פירצה בין הלחי לקיר. ואמנם בחלק התחתון הוא צמוד לקיר, מ"מ כיון שלחלק התחתון של הקיר אין גובה י' טפחים, אין לו דין מחיצה, וממילא במקום הזה יש פירצה, וצריך שהלחי יהיה סמוך למחיצה.

פירצה בין הלחי לקיר העליון

והנה בדין פירצה בין הלחי למחיצה, יש מקרים שהפרצה בקרן זוית, וברור שהיא אוסרת בג' טפחים כמו כל פירצה. אבל גם במקום שהפירצה בקו ישר עם הצוה"פ, ואפשר לומר עומד מרובה ע"י הצוה"פ שדינה כמחיצה, הביא המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק כ"ג) מחלוקת אחרונים, וכתב שנכון להחמיר גם ברחוק רק ג' טפחים מן הכותל, שלא להתיר ע"י דין עומד מרובה, אלא לסתום את הפירצה, [ובד' טפחים יש לאסור אם לא בשעת הדחק]. לפ"ז בציור הזה שבין הלחי לכותל יש ג' טפחים שבהם גובה הקיר הוא רק ה' טפחים, הרי זו פירצה שאינה פוסלת לכל הדעות, אבל לפ"ד המשנ"ב צריך לתקן אותה לכתחילה.

הבדל בדין כשהפירצה בלחי אחד או בשניים

אבל החזו"א (סי' ע' ס"ק י"ד) הביא את שיטת המקור חיים, שאם בצד אחד צורת הפתח סמוכה למחיצה, אפשר לדון בצד השני דין עומד מרובה [ואכמ"ל בטעם הדינים]. לפ"ז אמר הבודק לשניים שהתלוו איתו, שהבעיה הזו אינה פוסלת לגמרי, כיון שהפירצה היא רק בצד אחד, והיא לא בקרן זוית (בסיבוב), וא"כ לפי החזו"א היא כשרה. אמנם במשנ"ב נראה שלא נקט כדברי המקור חיים, [שהביא את דבריו בשעה"צ בסוגריים], ובאמת בעירובים השכונתיים [ולכתחילה גם העירוניים], מקפידים שלא להשאיר פירצה אפילו בצד אחד של צורת הפתח.

לחי מבלוקים הבולטים מהקיר, ולידו לחי רחוק מהקיר

עברו הבודקים לצד השני של אותה צורת פתח, ושם גילו שוב את הבעיה הזו, וע"ז היא נעשתה חמורה יותר. היו שם שני לחיים, לחי אחד בנוי עם הקיר ממש, ע"י שהוסיפו בלוקים הבולטים מן הקיר, וצבעו את הבנין יחד עם התוספת של הבלוקים. במקרה כזה הלחי כשר, למרות שהוא חלק מהקיר, וקיר עצמו אינו כשר לשמש עמוד של צוה"פ, משום שכאן הוא בולט מן הקיר, והוא נחשב כתוספת בפני עצמה [ויש כאן מקצת סתימת הפתח]. ודין זה מבואר ברמ"א (סי' שס"ג ס"ז) שאפשר לעשות לחי אפילו מסיד (טיח) מחוי בכותל. א"כ הלחי הזה כשר. אלא שהאחראי הוסיף ועשה לחי אחר מברזל רחוק מהקיר, והסיבה שלו הם הבחינו מיד, מפני שמעל הלחי שבקיר עשו שני מזגנים, והצינורות של המזגנים ממלאים את הרווח שבין המזגן לקיר, ומפסיקים בין הלחי לבין החוט. ובדין זה כתב המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק ק"ב) שאם יש גג המפסיק בין הלחי לחוט, לא הוי צורת הפתח. [ועי' מה שכתבנו בזה לעיל גליון מס' 130, 133, וכאן זה יותר חמור כי הצינורות מלאו את כל החלל].

בעקבות הבעיה שנוצרה בלחי שבקיר, כנראה שהאחראי אמר לפועל שיעשה לחי אחר מברזל מרוחק מהקיר. וכך הפועל עשה, והרחיק את הלחי 40 ס"מ מהקיר. אבל כפי המבואר לעיל נהיתה לו בעיה אחרת, שיש פירצה בין הלחי למחיצה. ועכשיו זה כבר פירצה משני צידי הפתח, ובזה גם החזו"א לא התיר.

במקרה, כזה שצריכים להרחיק את הלחי מהמחיצה, צריכים להוסיף עוד מחיצה, או לפחות מקל עד גובה י' טפחים שיעמוד באמצע שיהיה לבוד [פחות מג' טפחים ממנו עד הקיר, וממנו עד הלחי], ואז הפירצה נחשבת כסתומה.

התוצאות הידועות כשהעובד מתקין ללא מומחה לעירובים

לאחר שהם דנו בבעיה הזו, והאם היא פוסלת לגמרי, או שבשעת הדחק זה כשר בדיעבד, העיר אחד מהמשתתפים שנראה שהחוט לא מעל הלחי. החוט היה קשור בגובה שלש קומות, והיה מקום לטעות במראה העין. הבודק הוציא את הבקבוק הידוע, ומדד את מקום החוט, והנה הוא 40 ס"מ רחוק מהלחי! כולם נדהמו מהמצב, ע"ז כבר אין ספק, ברור שאין כאן עירוב כבר כמה חודשים, איך יתכן שעושים לחי חדש, ומעמידים אותו במקום כל כך לא נכון. ובפרט שכבר היה לחי בקיר, והוא שינה מהמקום שהיה ועשה לחי בצד ממש. ניכר שהעובד בודאי לא ידע שצריך לכוון את הלחי תחת החוט, או שהוא לא ידע בכלל שיש קשר בין הלחי לחוט.

אמנם אין טענה עליו, כי הוא בעל מלאכה, ולא בעל עירוב, הבעיה היא שחסר תיאום בין בעל העירוב לבעל המלאכה, וזה הכלל שאנו חוזרים ומשננים, אין אפשרות לתת לבעל מלאכה לעשות עירוב, גם אם הוא עבד אצל כמה בעלי עירובים, בכל זאת בכל מקום צריך מומחה שיעמוד איתו בשעת העשיה.

איזה הלכות צריך בשביל לעשות עירוב בחצר?

אין ספור להלכות שכרוכים בכל לחי, בכל עמוד, ובכל מחיצה. אנשים נוספים כעת למקומות מרוחקים, ומבקשים שנגיד להם איזה הלכות הם צריכים לדעת בשביל לעשות היקף עירוב כשר לחצר. הרי אי אפשר לענות על כזו שאלה, זה בבחינת ללמוד את כל התורה על רגל אחת. תלוי אם יש גדרות ואיזה סוג גדרות, מה הגובה, ומה גודל הפרצות, באיזה מקום אפשר לעשות צוה"פ, ובאיזה צריך לעשות לבוד, וכו'. חייבים להביא מומחה לעירובים, שבקי גם בהלכות וגם בפרקטיקה, שיראה את המקום בעצמו ויורה מה לעשות. וגם אם זה דורש מחיר, ניתן אותו בשמחה, כי אם נשווה אותו לשאר ההוצאות שמוציאים על היומיים של הנופש, הרי זה מעט מאוד, [ובכל זאת דוקא על העירוב קשה להוציא].

אבל יחד עם הבאת המומחה, נתעניין בעצמנו ונלמד כיצד בודקים ועושים, כי בהרבה מקרים צריכים בכל זאת לדעת לעשות לבד את התיקונים, או לפקח על הדברים.

ובשאלות ניתן להיעזר במענה הטלפוני של מוקד העירוב 054-8483320

שיעורים ליום ראשון של בין הזמנים, יום רביעי י' אב

בירושלים – בביהמ"ד אהל מרים – מעלות דפנה, בשעה 12:00

במודיעין עילית – ישיבת ביה"ז בהיכל ישיבת אמרי צבי, בשעה 5:30

לקעמפים ולקבוצות ניתן להזמין שיעורים בעירובים בליווי תמונות

חויה שמלמדת הרבה, על צורת עשית העירובים בזמנינו

לתיאום ולהזמנת שיעור 054-84833320

"מדריך לנופש" בנושא העירובים

לאור הביקוש הרב של הציבור, לדעת בעצמם את הלכות העירובים הנצרכים למקומות נופש, נערך מוקד העירוב להוצאת חוברת מסודרת, הכוללת את ההלכות הבסיסיות של מכלול הדינים המצויים, עם ביאור לרשימת המושגים למתחילים, והלכות ברורות לארבעת הנושאים המרכזיים, בשילוב מדור חידונים לילדים, עם הגרלה נושאת פרסים.

ארבעת הנושאים המרכזיים **א. בדיקת גדרות החצר** בצימרים בנופש, והשלמתם כהלכה, הוא דבר נצרך מאוד מכמה סיבות. **א.** יש מושבים שאין עירוב, או שהיה עירוב ונפסל. **ב.** יש מושבים שיש עירוב, והוא ברמה ירודה שלא היינו מטלטלים בכזה מצב בשאר השנה. **ג.** רבים נזהרים שלא לטלטל אפילו בעירוב השכונה, ולא מוציאים מביתם, אבל בצימר אינם שמים לב ומוציאים לחצר, כיון שהיא נראית פרטית כמו הבית, ובפרט שהכסאות בדשא ולפעמים אפילו המרפסת פתוחים אל אחורי המושב, וכל מאכל וחפץ שמוציאים לשם, הוא הוצאה וטלטול גמור, כל זמן שהחצר אינה מוקפת כהלכה בפני עצמה.

ב. עשיית עירוב חצרות (הנחת פת של עירוב) במתחם הנופש, הוא דבר מומלץ מאוד, שבהרבה מקרים חייבים בו מן הדין, אפילו רק בשביל להעביר דברים בתוך הבנין בין חדרי הצימרים. ולכן יש לנהוג כך בכל מקום, לעשות עירוב חצרות פרטי בתוך המתחם ע"י הנחת פת עירוב, ולזכות אותו לכל הנמצאים.

ג. שכירות רשות מגוי או חילוני, דבר מצוי בקבוצות ששוכרות מתחם ויש בתוכו שומר גוי קבוע, או איש צוות שגר בדירתו ואינו שומר שבת, ואפילו במשפחה ששכרה צימר ובעה"ב השכיר אחד מהצימרים לחילוני, צריכים לעשות "שכירות רשות", כדי להתיר לטלטל בתוך הבנין ובתוך המתחם עצמו.

ד. שיעור תחום שבת, מרחק ההליכה המותר בשבת, ע"פ דיני תחום שבת, שונה בגודלו בין העיר לבין המושב. כאשר ביתו של אדם בתוך העיר מותר ללכת אפילו מרחק גדול מאוד כל זמן שהוא בתוך העיר (ע"י רצף של בתים סמוכים), לעומת זאת במושב שטח הבתים קטן, ובמרחק לא גדול, בהליכה קצרה יחסית (10-15 דקות), אפשר להגיע ליציאה מתחום שבת ח"ו. ובפרט כשיש מושבים קרובים, שהמרחק ביניהם קטן ואנשים חושבים שמותר ללכת בתוך כל המושב. אבל ההלכה היא, כיון שאינם מחוברים ברצף בתים סמוכים, יש איסור לעבור את האלפיים אמה, אפילו כשהולכים בתוך הישוב הסמוך. ולצערנו מצוי להיכשל ח"ו ביציאה מתחום שבת.

פרטי ההלכות בנושאים אלו, ראה בחוברת "מדריך לנופש".

לקראת הנופש, יוצא לאור בס"ד מדריך לנופש (המחיר 5 ש"ח)

כולל הלכות לבדיקת החצר, לעשיית עירוב לעשיית שכירות

הלכות למקומות שיש היקף ואין שכירות, כללים בסיסיים לדין תחום שבת, ועוד.

יהיה ניתן להשיג בעז"ה החל מר"ח אב.

חידון לילדים (מתוך המדריך לנופש)

המשפטים שלפניכם רומזים למושגים הקשורים לעירובים

עליכם לגלות מהו המושג ומהו הדין שרמזו בכל משפט

1) יש עלי חוטים, ואני משמש לשני כיוונים.
2) אני יכול להיות מכל דבר, אבל אם לא יעמידו אותי במקום הנכון, לא יועיל שום דבר.
3) אני דבר נמוך, ובהלכה אני עולה עד לרקיע.
4) אותי מותחים חזק, ואפילו ברוח אסור לי לזוז.
5) כשבקושי רב יוכלו לעלות עלי, רק אז אהיה כשר.
6) כשאני מתעקם, מושכים אותי שאתיישר.
7) אם יעברו בי הרבה אנשים, העירוב שלי יפסל.
8) תולים אותי על הראש, ולא נותנים לי להיות בצד.
9) כשאני בפינה, אני פוסל בשלושה.
10) גדלתי והגעתי עד החוט, ומיד האחראי גדע אותי.

בין הפותרים יוגרלו, ספרי קודש, ופרסים שונים.

ניתן לשלוח תשובות בכל ימי בין הזמנים לפקס 15336195849

בכתב ברור עם שם, כתובת וטלפון, מקום לימודים, וכיתה

השאלת חגורת מפתח, לטלטול מפתח במקומות שאין עירוב

חגורה מיוחדת נראית כחגורה רגילה, והמפתח הוא הלשונית שבאבזם

דמי שימוש 5 ש"ח, ניתן לשאול בבני ברק רח' אור החיים 03-6195849

בקשה מסופרים וסופרות, ומאיירים/ות

דרושים סופרים וסופרות שמעוניינים/ות לתרום מכשרונם עריכת סיפור, לצורך חוברת סיפורים על נושא העירוב לגיל הצעיר, במגוון רחב של אפשרויות.

האפשרות ניתנת גם למתחילים/ות. הזדמנות לתרום ללא עלות.

ליצירת קשר בענין זה, נא להתקשר לטל' 03-8000024

ניתן לתרום במכשירים של "נדרים פלוס" או "קהילות", ע"י חיפוש - "מוקד העירוב". וכן במערכת בטל' 073-2757-008

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי

קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 140
אב תשע"ז

שאלות רבות ומגוונות לקראת ימי בין הזמנים

בשבוע זה אנו עומדים לקראת ימי בין הזמנים, והשאלות ב"ה מציפות את המענה הטלפוני של המוקד. אנו שמחים על ההתעניינות הרבה, מכל חלקי הארץ, מהצפון ועד הדרום, מכל החוגים, ממשפחות ומקבוצות, ומשתדלים לתת מענה מהיר לכל הפונים. למרות זאת מחמת העומס וגודל המערכה אולי ישנם שלא קיבלו מענה לשאלתם. ואנו מתנצלים, ומציעים לחזור ולהתקשר בזמן אחר.

כמו כן ישנם ששואלים על מקומות שעדיין לא הגענו אליהם, ואנו מציעים למתקשרים לשאת בעול הכספי לשלוח בודק מיוחד למקום. בינתיים ההיענות בנושא זה קצת חלשה, אנשים מעדיפים לחסוך דוקא בנושאים כשרותיים, וסומכים על כך שהם יבואו למקום ויבדקו בעצמם.

מקרים שנקלעו למצב שהיה אסור לטלטל

והנה יש אנשים שהגיעו למקום שכולו מגודר היטב, וצריכים רק לעשות עירוב חצרות, או לשאול שאלה בעומד מרובה מסוים בכניסה, מתקשרים למוקד העירוב ועושים מה שצריך, ואין להם בעיה לטלטל בחדרים ובחצר. וכמובן נזהרים שלא לטלטל שום דבר מחוץ לחצר. אבל יש אנשים שמגיעים למקום ומגלים שהגדרות שסיפרו להם, אינן גדרות ממש, חלקם עצים קטנים שיש חללים ג' טפחים מתחתיהם, ואינם כשרים למחיצה, יש מקומות שהתכוונו שיהיה צורת הפתח, והאורח שהספיק לקרוא אפילו מעט מהגליונות, רואה כבר מיד שיש בה כמה בעיות. במקרים אלו יש מתייאשים מלתקן, ויש שמתקשרים לברר איך לעשות, ומשתדלים לאלתר פתרונות. ולפעמים הם חוזרים אח"כ עם סיפורים ושאלות, שלמרבה הצער מתברר שלא תמיד עשו כהלכה.

בשבת האחרונה היה אברך שנסע לישוב מסוים, שאין אפשרות לסמוך שם על העירוב אבל הוא חשב שהחצר תהיה סגורה, ויוכל לטלטל בחצר. כשהגיע גילה שהחצר אינה מוקפת כהלכה. חלק מהגדרות היו ע"י עצים מרווחים שאינם כשרים, וזה דבר מצוי מאוד שהם אינם כשרים. בדרך כלל הרווח ביניהם הוא 40 ס"מ, שאין לבוד ביניהם. וגם לא מועיל לדון "עומד מרובה" כאשר המצב הזה נמשך כ-5 מטר [י' אמות], ולמרות שיש באמצע גזעים של העצים הרי זה נחשב פירצה אחת ארוכה, משום שהם בטלים, דאמרינן "אתי אוירא דהאי גיסא ואוירא דהאי גיסא, ומבטל ליה", האויר הפרוץ שמשני צידיו, מבטל את העומד שבאמצע, כיון שהוא יותר ממנו.

האברך החליט שלא יוציא שום דבר מהחדר כל השבת. אבל באמצע שבת כבה המזגן, האויר היה חם מאוד, והמשכיר נתן לו חדר אחר שיעבור אליו. לא היתה לו שום ברירה לעבור או החדר השני, אא"כ יטלטל את חפציו דרך החצר שאינה מוקפת כהלכה. בזמנים כאלו האדם לחוץ למצוא פתרון, ואז עולים במוחו כל מיני משפטים הלכתיים, שלא תמיד קשורים, וברוב המקרים אינם נכונים. במקרה זה הוא הסיק שהפרגולה שהיתה לפני הפתח נחשבת "צורת הפתח", אבל מי שבדק את הענין יראה שבפרגולה תמיד רק צד אחד יכול להיות כשר, בצד שהקרש יושב על העמודים, אבל צד שני הקרש יושב על הקרשים השוכבים ולא על העמודים, ואינו כשר לצוה"פ. כעת הדבר מוטל בספק, באיזה צד היו הקרשים באותה חצר, האם היה מותר לטלטל, או לא.

סיפורים אלו מעוררים יראה ופחד, מי יודע כמה סבלנות צריך בשביל לתת לכל אחד מענה אישי איטי ומפורט, לבוא אל המקום שנמצא בו ולראות, ולבדוק ולעשות, כדי שיהודים יקרים משפחות אברכים לא ייכשלו באיסורים של שבת, מצד שני זה לא שייך, אין מי שיתרוצץ באוטובוסים ובדרכים להגיע לכל מקום. אותו אדם לא מוכן לשלם אפילו נסיעות, וכל שכן שלא את הטירחה והעשיה. אם כן מה הדרך הראויה שלא יבואו לידי מכשול.

רבני העירובים מעודדים כל פעם מחדש, ואומרים כי לא עלינו המלאכה לגמור, ואין אנו רשאים להיבטל ממנה. אי אפשר לעשות הכל, אבל בסייעתא דשמיא רואים התקדמות עצומה מכל הבחינות, המודעות לברר על כשרות העירוב גברה, יחד עם היראת שמים ודקדוק ההלכה, להישמר מטלטול האסור, כמו כן התרבו המקומות שמתקנים יותר טוב ובהידור, וזו הזכות הגדולה של כל השותפים בפעילות הזו של "מוקד העירוב" ועל הנופשים מוטל להשקיע יותר לדאוג מראש להביא מומחה, כדי שהדברים יהיו כהלכה, ולא לסמוך בנושא כשרותי כל כך מסובך, שיסתדרו בלי להיות בקיאים בפרטי ההלכות.

חומרת דין כביש בין עירוני, והוצאתו מהעירוב

בימים אלו עמלים צוות מוקד העירוב להזדרז לבדוק עוד ישובים מבוקשים בציבור החרדי, וכן להשלים לשפר עירובים בכמה ישובים. מתוך המגבית האחרונה שנערכה בגליונות הקודמים עבור כמה ישובים, הישוב הראשון שזכה שישלימו בו את המלאכה, הוא הישוב "חזון יחזקאל", בזכות האחראי המקומי שמשתדל וטורח מאוד למען ענין זה, ולמען אחזקת העירוב בכללותו מידי שבוע.

בישוב זה נעשו שני שינויים מרכזיים, בנוסף לשאר התיקונים הקטנים א. הפרדת העירוב מהכביש הראשי, שהוא דרך בין עירונית. בתחילה העירוב היה כולל גם את ישיבת הפרושים שמעבר לכביש, ולכן קטע מהכביש שנמצא ביניהם היה בתוך העירוב, והנה כביש כזה הוא הרבה יותר חמור משאר הכבישים שבתוככי הערים, משום שבתוך הערים מקילים לסמוך על השיטות שאין דין רשות הרבים אלא במקום שעוברים שישים ריבא [כמנין ישראל שהיו במדבר], אבל בכביש בין עירוני הביא המשנ"ב (בה"ל סי' שמ"ה ס"ז) שדעת הרמב"ן שבזה גם המקילים מודים, כיון שהוא מסור לשימוש לכל העולם, והרי זה כרחוב שמשמש לשישים ריבוא. ומכיון שכל ההיתר לעשות עירוב בצורת הפתח בלי שערים הנגעלים, היינו משום שסומכים על השיטות שצריך שישים ריבוא, הוא דבר דחוק מאוד, כפי שהמשנ"ב כותב בשני מקומות שיש בזה גרירא דחיוב חטאת (שם, ובסי' שס"ד ס"ב בבה"ל), ק"ו שבמקומות שנוספו עוד שיטות שאוסרות, אין להקל לטלטל, וע"ז אין מנהג להקל. לכן הפרידו את הישוב, ועשו צורות הפתח בשתי הכניסות למושב.

העבודות בשבוע זה, עשיית לחיים לעמודי תאורה

לאחר תיקון זה, נעשה העירוב מהודר בנושא הזה יותר מהרבה עירובים, כיון שהחלק של המושב בפנ"ע מגודר מד' רוחותיו, ואין שום פילוש היוצא מצד לצד, וא"כ אין בו חשש רה"ר כלל. יוצא שבתיקון הזה הוא עבר ממצב שיש איסור להרבה פוסקים מדאורייתא, למצב שאין בו חשש דאורייתא כלל, ולכו"ע מועיל לתקנו בצורת הפתח לבד.

הוצאת שטח קוצים שיש בו יותר מבית סאתיים

דבר שני שנעשה בישוב זה, להוציא את שטח הקוצים הענק, שנמצא בתוך גדרות הישוב. שטח זה הוא הרבה יותר מבית סאתיים, וגם לאחר שהישוב דאג לכסח שטח גדול ממנו, נשאר שטח של כמה בית סאתיים של קוצים, שאי אפשר לאדם לעבור בצורה נורמלית. ובדין מקום כזה, מבואר בשו"ע (סי' שנ"ח ס"ט י') שמקום שמוקף לדירה ונזרעו בו זרעים

או שהציפוהו מים, בשטח של יותר מבית סאתיים, המקום הזה נאסר מחמת שאינו יכול לשמש לדיורים במצב כזה. וממילא הוא אוסר גם את כל שאר ההיקף הפרוץ אליו. והוראת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל ושיבדלח"ט מרן הגר"נ קרליץ שליט"א שהקוצים אוסרים כמו מים, שאע"פ שנכנסו בעל כרחו, הרי הם מבטלים את הדיורים ואוסרים. וכל שכן בשטחים גדולים שבקצה המושב, שאף אדם לא ילך להשתמש במקום זה.

הפתרון שנעשה הוא ע"י העמדת צורות הפתח בין הישוב לבין שטח זה הסמוך לגדר, והצוה"פ שבשטח זה הם כעת גבול העירוב של המושב.

לקראת סיום העבודות שאל האחראי, האם הוא לא הפסיד עי"ז את המעלה שהיתה לו, שהעירוב היה בנוי על רוב מחיצות, וכעת בצד אחד של העירוב, חלק ממנו הוא רק ע"י צורות הפתח, שאורכן יותר מי' אמות, וכידוע דעת הרמב"ם שצריך שיהיו רוב מחיצות (שו"ע סי' שס"ב ס"י) וכתב המשנ"ב (ס"ק נ"ט) שנכון לחוש להחמיר כשיטה זו, תשובה לשאלה זו נשאיר לקוראים לעיין בה.

התמודדות השבועית של האחראים בתיקוני העירובים

בשבוע זה יצאו הבודקים לבדוק עירוב של עיר בצפון, שהיא מאוד מבוקשת בתקופה זו, והרבה משפחות חרדיות נמצאות בה מידי שבת. הבודקים של המוקד יצאו יחד עם האחראי, ועברו במשך חמש שעות! על כל העירוב. האחראי עצמו מבין את ההלכות, ויודע מה כשר, ומה בעייתי, והוא מתמודד עם בעיות לא פשוטות. בשבוע זה עשו עבודות שדרוג בעיר, והורידו לו ששה עמודים. האחראי סיפר בעצב על כך שלא מתחשבים כלל בעבודה שלו, והורסים לו פעמים רבות במקומות שונים, והוא צריך לעשות את הדברים מחדש בפרט שאין מי שישא בעול ההוצאות הרבות.

אנשים מהצד אינם מודעים לגודל הקשיים שיש לעוסקים בערוב, חושבים שהכל ברור מאליו, הרי פעם אחת השקיעו, עשו עירוב וזהו. נשאר רק לבדוק אותו, או מקסימום לקשור חוט שנקרע. אבל כל מי שפעם בדק עירוב, או דיבר ושמע את הבודק, יודע שזה הרבה מעבר לכך, פעמים רבות צריכים להעמיד עמודים חדשים, להוסיף לחיים על גדרות שהוסיפו בתוך חלל הפתח, ועוד עשרות מקרים והלכות, שדורשים מאמץ רב, השקעה כספית, והרבה יראת שמים, שלא לדלג ולהעלים עין מדברים הפוגמים את כשרות העירוב.

הבודקים של מוקד העירוב, שיבחו אותו ועודדו אותו, ומנסים כעת לסייע לו דרך הגורמים העירוניים. כמו כן הם עזרו לו באופן מעשי. בתוך כדי הסיור, ראו עמוד אחד שהוסיפו לפניו בתוך חלל הפתח, ארון חשמל שגבהו י' טפחים, וארכו יותר מד' טפחים, וא"כ הוא מחיצה המחלקת את הפתח ופוסלת אותה. ישנם עירובים כלליים ברמה פחותה, שאינם מקפידים על כך, אבל בעירוב הזה האחראי יודע את ההלכה ומקפיד על כך. והוא אמר לבודקים שיעזרו לו לעשות כעת את התיקון, הרי באתם בשביל לעזור. הבודקים הוציאו כלים מהציוד שהיה ברכב של המוקד, העבירו את העמוד למקום אחר, והצמידו אותו אל הגדר.

עמוד שהותקן לפניו ארון חשמל תחת החוט

הסיוע העידוד וההארה לאחראים על העירובים

האחראי שכל פעם רגיל להתמודד לבד, שמח שהגיעו אליו אנשים שמעוניינים לתת יד, ולעזור אף במעט. ודבר זה ראוי לציין כעת לקראת ימי בין הזמנים, שהרבה אנשים למדו להכיר את מלאכת העירובים, ובודאי יראו בדרכם כל מיני דרגות ובעיות. יש אפשרות שאדם מברר מי האחראי, ואומר לו ראיתי שהעירוב שלך פסול, כי במקום פלוני החוט מתנדנד מאוד, ובסמוך לו העמוד עקום מאוד. תגובה כזו בודאי פוגעת, גם אם הוא לא עשה נכון, לא קל לקבל מחאה וגערה כזו, ובפרט שהוא מרגיש שהעומד מאחורי הקו לא יודע שזה לא לגמרי פסול, הוא לא יודע שבעירובים הכלליים זה רמת הכשרות המינימלית שמסתמכים עליה, ויותר כואב לו שהוא לא יודע כמה מאמצים האחראי השקיע רק ביום שישי האחרון, על מקום אחר שהיה לגמרי פסול. איך אפשר לבוא בטענות, כשאין מי שעוזר, אין כסף מהמועצה, ועוד. באפשרות זו, אנו הקוראים לא נבחר, נבין שזו לא דרך טובה, לא נכונה ולא יעילה.

האפשרות הראויה היא, להתקשר ולשבח את האחראי המתמסר למצוה, להראות שיודעים שזו לא עבודה קלה, ולשאול בצורה יפה, מאחר ואני מתעניין בעירובים, או לומד הלכות עירובין, וראיתי דבר פלוני, אני רוצה לשאול האם זה אינו מהווה בעיה. יתכן שבצורה כזו הוא יתחמק ויאמר שזה כשר, ויאמר שהוא יודע את ההלכות שאין בזה בעיה. בתגובה כזו נראה לכאורה שלא הועלנו מאומה. לא העמדנו אותו בפינה, והוא חושב בהוא צודק. אבל זה לא נכון, יש בזה תועלת עצומה. האחראי כל שבוע עובד לבד, את אף אחד זה לא מעניין, וכל פעם רק צועקים עליו שזה מפריע. בצורה כזו שפנינו אליו ושאלנו, הוא יודע מעכשיו שזה מעניין את מישהו, יש מישהו שמסתכל על עבודתו, דבר כזה בהכרח גורם סיפוק והנאה, ואז העבודה יותר קלה, והאחראי מעצמו ישקיע אח"כ ברמה יותר טובה.

דין פתחי שמאי בלחי מלוח ברזל מחורר

נסיים בדבר אחד מעניין שראו הבודקים בעירוב של אותה עיר, והאחראי אמר שהביא לשם ת"ח גדול שחשב על כך זמן רב. באחד המקומות העיריה הוסיפה גדר לפני העמוד של העירוב, והאחראי היה צריך להעמיד לחי מחוץ לגדר. וכן במקום נוסף שהעמוד הוצמד מאחורי מבנה קט, ולא היה נראה מבפנים משטח העירוב. היה צריך להוסיף לחי, שיהיה נראה ובולט בשטח העירוב. הוא חיפש לוח ברזל שיחזיק מעמד, ומצא משהו מחורר בצורה מעוטרת, שכנראה שימש לארון או סורג, וחיבר אותו לפני הגדר.

לחי מברזל מחורר בצורה מעוטרת

בדבר כזה ידועה השאלה ע"פ ההלכה של "פתחי שימאי", שאין דרך לעשות צורת פתח מדבר מחורר, ולכן דבר כזה אינו כשר לשמש ללחי דהיינו עמוד, של צורת הפתח. אבל האחראי שכאמור יודע את ההלכות, סיפר שהת"ח שהוא הביא חישב וסידר את הלחי באופן שהחוט עובר על קו מאוד מסוים, שבקו הזה יש רצף של ברזל מלמטה עד גובה י' טפחים, והחורים הם רק בצידי מקום החוט, ובזה הוא אמר שאין את הענין של פתחי שימאי. [אמנם יש מרבני העירובים שחוששים גם למראה הכללי של הלחי שבצידי החוט, משום שגם לשאר הלחי יש דינים מסויימים של צוה"פ, כגון דין הסתימה שהוא ע"י חודו הפנימי של הלחי, ואכמ"ל].

בשבועות של ימי בין הזמנים, לא ייצא גליון.
ובעז"ה שנזכה לחזור ולהמשיך בחודש אלא הבעל"ט
בברכת בין הזמנים כשר ושמח
מערכת "תיקוני עירובין" שע"י "מוקד העירוב".

יצא לאור בס"ד מדריך לנופש (המחיר 5 ש"ח)

כולל הלכות לבדיקת החצר, לעשיית עירוב לעשיית שכירות
הלכות לבדיקת הגדרות, הלכות למקומות שיש היקף ואין שכירות,
כללים בסיסיים לדין תחום שבת, ועוד

עם מדור מיוחד "פותרים חידונים" במושגי העירובים

ניתן להשיג: בבני ברק – רח' אור החיים 23 משפחת אנגלרד
במודיעין עילית - רח' אור החיים 14 משפחת אנגלרד
לשמיעת מקומות נוספים, ניתן לשמוע במדור עדכונים 0799-333-845

לקראת ימי בין הזמנים, הרם תרומתך וטול שותפות
בפעילות הגדולה של "מוקד העירוב" ברחבי הארץ

ע"י הוראת קבע קטנה - 5 ש"ח בלבד

ניתן לתרום במכשירים של "נדרים פלוס" או "קהילות", ע"י חיפוש - "מוקד העירוב". וכן במערכת בטל' 073-2757-008

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי
קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים
ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

לקעמפים ולקבוצות ניתן להזמין שיעורים בעירובים בליווי תמונות
חויה שמלמדת הרבה, על צורת עשית העירובים בזמנינו
לתיאום ולהזמנת שיעור 054-84833320

תיקוני עירובין

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 141
אלול תשע"ז

התעוררות רבה בציבור לברר ולעשות עירובים בחצרות הנופש

לאחר תקופת בין הזמנים זו, אנו פותחים בהודאה להשי"ת, על ההתקדמות העצומה של עירנות הציבור ודרישתו לקיום הלכות עירובין, בכל הנושאים ובכל המצבים. מאות שאלות הגיעו למוקד העירוב בימים אלו, מציבור הנופשים בכל חלקי הארץ, מהצפון ומהדרום, מגבולות הארץ וממרכז הארץ, ואפילו מחוץ לארץ, כולם ביקשו לדעת דבר ה', לדעת מה הדין במצב הקיים, ומה הם יכולים לתקן ולסדר לעצמם, במתחם המקיף את חדרם.

ה"מדריך לנופש" שיצא לאור לפני ימי הבין הזמנים, הוסיף ג"כ בידיעת ההלכות הבסיסיות של עשיית העירובים במקומות נופש. מאות משפחות רכשו והצטיידו בחוברת, כדי להכשיר את העירוב במתחם שבו שהו בימי בין הזמנים, בבדיקת הגדרות, ובהנחת פת של "עירוב חצרות".

אחד מהמקרים שארעו בנופש, הובא במדריך לדוגמא ללמד שצריכים לדעת את דיני עירובים, ולא להתעלם מהם. היתה משפחה שמקפידה שלא לסמוך על עירובים אפילו במקומות מהודרים, מחמת החשש לתקלות ולדברים שלא הבחינו בהם, והגיעה לשבת לישוב מסוים. למשפחה לא היה ספק אם לסמוך על העירוב, כיון שאפילו בעירוב שכונתי הם לא מטלטלים, ק"ו בישוב שהרמה של העירוב הרבה פחות טובה, ולכן התארגנה בצורה שלא יטלטלו שום דבר מחוץ לדירה. בשבת היתה להם בעיה לצאת ולנעול את הדירה, משום שאינם יכולים להוציא את המפתח מחוץ לדירה, ואף אם יתקעו אותו בדלת בזמן שהיא פתוחה בתוך הדירה, הרי בסגירת הדלת יוצא המפתח החוצה, ויש בזה איסור הוצאה. משום כך הם החליטו שיצאו לטייל בלי לנעול את הדירה.

באותו מבנה היו כמה משפחות, כל משפחה קיבלה יחידה קטנה, אבל פלטות לסירים של שבת לא היו כמנין הדירות, והמשכיר הציע שיעמידו פלטה בפרוזדור, ושתי משפחות יניחו את הסירים על אותה פלטה, וכך עשו. בליל שבת שם לב אבי המשפחה שהוא נמצא בבעיה גדולה, מפני שהסיר מונח בפרוזדור המשותף לדירות שונות, ואסור לטלטל ממנו לחדר, כשלא עשו "עירוב חצרות". ואם כן מחר בבוקר בסעודת שבת הוא יצטרך לקום עם משפחתו, ולצאת לאכול את הטשולנט בפרוזדור מתוך הסיר, ואפילו צלחת אינו יכול להוציא לשם, כי גם מהחדר לפרוזדור המשותף אסור להוציא...

ממקרה זה אנו לומדים, שגם מי שלא מטלטל, זה לא פתרון שלא לעסוק בהלכות עירובין. יש מקרים שצריכים לדעת דוקא כיצד להתיר את המותר, במקומות כמו בתוך הבנין שאפשר לעשות עירוב מהודר, צריך לערב כהלכה כדי למנוע מכשול. לשם כך צריכים ללמוד ולדעת כיצד עושים עירוב חצרות, מזכים את הפת, ומניחים אותה בחדר שיש בו שיעור ד' אמות על ד' אמות, וכמובן גם לדעת את שאר הפרטים, כגון שאין גוי ומומר, ויש צורת הפתח או מחיצה בכניסה, ועוד.

פתרונות מגוונים של המשפחות בסידור עירוב לחצר

משפחות רבות עסקו בסידור ותיקון מחיצות החצרות והמתחמים, חלקם הזמינו את שליחי מוקד העירוב לבדוק עבורם, והרבה מאוד למדו להסתדר בעצמם, והפנו את שאלותיהם למענה הטלפוני של מוקד העירוב. היו שאלות רבות ומגוונות, רבים התעסקו עם הנושא של "עומד מרובה", שהוא משמש פתרון גדול לפירצות קטנות, אלא שצריך שיהיה מכוון, שהגדר שבצידי הפירצה תמשיך בקו ישר ותפגוש בגדר שבצד כנגדה, ואם אינה

אופנים קשורות עם חוטים להשלים למחיצה

פוגשת הרי זו "פירצה בקרן זוית", שאוסרת אף כשהיא ג' טפחים בלבד, ולא אומרים בה דין עומד מרובה (שו"ע סי' שס"א ס"ב).

אחת מהמשפחות סיפרה איך שהם אילתרו ועשו מחיצות ולחיים מאביזרים שונים ומגוונים. באחת הפינות שהיתה פירצה בקרן זוית, הם העמידו את האופניים, וקשרו עוד חוטים מלמעלה ובין הגלגלים, כדי להשלים אותם למחיצה ע"י לבוד [ע"י שיש ברווחים פחות מג' טפחים]. ובסמוך לזה מצאו קרש גדול, שהשלים את הפירצה החסרה.

האם אפשר לעשות לחי מקרטון

היו עוד ששאלו על עשיית לחי מקרטון, האם צריך שהלחי יהיה דוקא קרש או ברזל, או שאפשר לעשות לחי מכל דבר. והתשובה היא שאפשר לעשות לחי מכל דבר, אין תנאי מסוים בסוג החומר, אבל כותב השו"ע (סי' שס"ב סי"א) צריך שהלחי יהיה בחוזק מסוים שראוי להעמיד ולחבר אליו דלת של קש, דהיינו דלת קלה, ומ"מ היא בעלת משקל כלשהו. וא"כ סתם קרטון שאינו מחובר, לא יחזיק דלת כזו, כי הוא יימשך אחרי הדלת. וכן קרטון שהוא קשור טוב אבל הוא דק, הוא יתקפל ולא יחזיק דלת, ולכן אינו כשר לשמש ללחי [של צורת הפתח]. אבל אם משתמשים בקרטון עבה (כפול) וגם קושרים אותו היטב, אפשר להגיע למצב שהוא ראוי להחזיר דלת קלה, והוא כשר.

לחי מקרטון צריך שיהיה ראוי להחזיק דלת

השואל הוסיף ושאל שנגדיר לו בדיוק איזה חוזק צריך, והאם הקרטון שהוא מצא אי שם נחשב מספיק חזק. אבל המשיב אמר לו שאינו יכול להגדיר את שיעור החוזק, וגם לא לראות את הקרטון שהוא מחזיק בידו דרך קו הטלפון, אלא הדרכנו אותו כיצד ישער בעצמו, ואם הוא עדיין מסופק בשיעור החוזק, שיחפש דבר אחר.

מהו שיעור חוזק הלחי שיכול להעמיד דלת

יש לציין שכתבנו במקום אחר להסתפק בדין זה, האם צריך שיוכל להחזיק דוקא דלת של קש או קנים, או שאפשר גם דלת מדברים קלים יותר, שבזמנינו אפשר לעשות גם דלת מקרטון, או מפוליגל או קלקר וכדומה. ויסוד הספק הוא, האם חז"ל קבעו שיעור של חוזק בלחי, שהוא כשיעור שיכול להעמיד דלת של קש, ולפ"ז גם אם נמצא דלת יותר קלה, שהלחי לא צריך להיות חזק בשביל שיחזיק אותה, אינו מועיל. או שמא חז"ל לא הצריכו שהלחי יהיה חזק אלא אמרו הלכה בצורת פתח, שצריך שיהיה אפשר להעמיד דלת בפתח, ואם נוכל לעשות דלת בלי שהלחי יהיה חזק, זה ג"כ יועיל.

קרש דק צריך לקשור ולחבר אותו

והנה לשון הגמ' (עירובין דף יא:) אמר רב חסדא, צורת הפתח שאמרו צריכה שתהא בריאה כדי להעמיד בה דלת, ואפילו דלת של קטן. ובשו"ע (שם) כתב צריך שיהיו הקנים שבצדדים חזקים לקבל דלת כל שהוא, אפילו של קש או של קנים. [ויש לפלפל ולדייק לכאן ולכאן, וממה שהוסיף השו"ע של קנים, משמע שאפשר כל דלת שהיא. אבל אפשר שהשו"ע ידע ששיעור קנים הוא כשיעור הקש, וצ"ע].

דין זה נוגע גם כשמעמידים קרש חזק, אם מעמידים אותו בלי חיבור, אלא רק מניחים מסביבו אבנים, יתכן שהוא במצב שאינו יכול להחזיק דלת. אלא צריך לקשור אותו גם בחלקו העליון, כדי שיוכל להחזיק דלת.

עשיית צורת הפתח מעמודי ה"שמשיה"

בין השאלות שנשאלו על עשיית העירובים במתחם הנופש, היתה שאלה שנשאלה מחוץ לארץ, ע"י אדם ששהה במבנה עם חצר, והחצר מוקפת משני הצדדים בקירות, ובצד השלישי הבנין עצמו [שמגיע עד הקיר], אבל הצד הרביעי פתוח כולו. במצב כזה גם אם הצד הרביעי פחות מי' אמות, צריך לעשות בו מחיצה או צורת הפתח. משום שההיתר בפתח פחות מי' אמות, הוא רק כאשר באותו צד יש "עומד מרובה על הפרוץ", כלומר שרוב הצד הזה סגור במחיצות, ואם הפתח הוא 4 מטר, צריך שיהיה בצידו באותו צד 4 מטר שסגורים במחיצה. ולכן כאשר הצד הרביעי "פרוץ במלואו", אין היתר של "פחות מי' אמות", ולכן כותב השו"ע (סי' שס"ג ס"ב) במקרה כזה שהצד הרביעי פתוח כולו, שאפילו כשפתוח רק ג' טפחים צריך לסגור את הפירצה.

עשיית צוה"פ בקשירת החוט מעל עמוד השמשיה

האדם שהתקשר החליט לעשות צורת הפתח בצד הכניסה, וחיפש אביזרים שישמשו לו לעמודים או ללחיים, כדי לעשות צורת הפתח, והעלה רעיון להשתמש ב"שימשיה" שעמדה בחצר. השמשיה היא כעין מטריה גדולה, ויש עמוד שנכנס לתוך בסיס שעשוי מפלטה עגולה, שאפשר בצורה כזו להעמיד את העמוד בכל מקום שהוא. א"כ הוא יעמיד את השמשיה קרוב לקיר ויקשור את החוט מעל ראש העמוד [שבולט בראשו מעל הבד של השמשיה], וכך יעשה בצד השני עם שמשיה נוספת, ותהיה צורת הפתח כדת וכדין. למעשה הוא הסתפק אולי יש בה בעיה או הלכה שהוא לא יודע, והיא פוסלת את הצוה"פ, ולכן התקשר למוקד העירוב עם תמונה של השמשיה, ושאל האם מועיל לקשור חוט מעליה בצורה כזו, או שיש בזה איזה פסול, מחמת שיש לעמוד צורה של מטריה עם בד גדול כרוך עליה.

הנה שאלה זו מקורית ביותר, אבל לכאורה לא נראית שום בעיה בזה שיש באמצע בד פרוס כעין מטריה, כיון שהחוט נמצא מעל גבי העמוד ממש. כמו כן אין בזה בעיה של "גג הבולט" תחת החוט, משום שדין זה נאמר רק כאשר משתמשים בלחי, והגג מפסיק בין הלחי ובין החוט, שאז הגג עושה שהחוט אינו נחשב מעל הלחי (משנ"ב סי' שס"ג ס"ק קי"ב), אבל כשקושר את החוט מעל העמוד ממש [שעובר בתוך המטריה], הרי אין שום דבר המפסיק בין העמוד לחוט, וזה כשר. ומה שיש סתם גג בתוך חלל הפתח אינו פוסל, כפי שמוכח מהדין הנ"ל שכתב הט"ז שאם יש נקב בגג במקום שבין הלחי לחוט, הוא כשר, אע"פ שעדיין הגג ממשיך לתוך חלל הפתח. ולכן נראה שמצד הצורה החיצונית של השימשיה, אפשר להשתמש בה לעמוד של צורת הפתח.

אבל המשיב עורר את השואל שיש בפתרון הזה כמה חסרונות אחרים, שמונעים מלהכשיר אותה לעמוד של צורת הפתח. דבר ראשון העמוד של השמשיה אינו יציב לגמרי, והוא נוטה מעט, באופן שמגיע למצב שבו האחרונים פקפקו בכשרות של עמוד עקום, ולא מתירים את הדבר בעירונים השכונתיים. דבר שני שהחוט שיהיה קשור עליו, בודאי יתנדנד מעט ברוח, וכיון שהעמוד דק מאוד (3-4 ס"מ), הרי ברור שבשעת הנדנוד ברוח ייצא אמצע החוט מבין העמודים, והמשנ"ב (סו"ס שס"ב) הביא מחלוקת בזה, והחזו"א (סי' ע"א סק"י) פוסל, וא"כ ברור שאין לעשות עירוב בצורה כזו. כמו"כ המשיב הבחין בתמונה שתהיה לו בעיה טכנית לקשור מעל העמוד ממש, כי ראשו כפיפה עגולה, והחוט יחליק לצד ויפסל. לכן למעשה הורה לו שלא ניתן להשתמש בשימשיה לצורת הפתח. ומדבר זה לומדים שלפעמים השואל מתכוון לשאול על בעיה מסוימת שנראת לו שאלה, ובאמת הענין הזה אינו מפריע כלל, אבל יש כמה דברים אחרים שמעכבים ממש, שהוא לא שם לב אליהם. וצריך להשתדל מאוד לשאול בכל דבר את המומחים המנוסים באותו ענין.

השואל ביקש עצה אחרת, והמשיב מצא לו פתרון קל, ע"י שהבחין בתמונה שהשואל שלח, שיש בחצר כעין בית גדול מפלסטיק, המשמש למשחק לילדים, ודפנותיו גבוהות י' טפחים כשיעור מחיצה, וא"כ אפשר להעמיד את הבית הזה בכניסה, והוא יסתום את רוב הכניסה, ויהיה "עומד מרובה" בצורה ישרה כהלכה, והמחיצות יהיו בצורה יציבה וטובה, וכשרה לכל הדעות. השואל קיבל בשמחה את הרעיון, והודה מאוד על הפתרון.

האם ילד קטן כשר להניח עירוב תחומין לעצמו

בעניני התחומין היו גם כן שאלות רבות, חלקן היו פשוטות מחמת שכבר חישבו ומדדו אותם וקבעו בהם את גדרי ההלכה, וחלקן היו מורכבות מחמת שהגיעו ממקומות שלא היו חישובים ומדידות מסודרים, והיה צריך לחשב ולפסוק באופן מיידי, דבר שלא תמיד הוא אפשרי. מתוכם נביא שאלה אחת שהגיעה למוקד, על צורת עשיית עירוב תחומין ע"י קטן. ביום חמישי התקשר אביו של ילד בגיל פחות מבר מצוה, וסיפר שבנו יהיה בשבת בישוב "חזון יחזקאל", ורוצה ללכת בשבת לישוב "קוממיות". בדין זה כבר התפרסם שיש איסור יציאה מחוץ לתחום, כיון שהאלפיים אמה של ישוב חזון יחזקאל מסתיימות באמצע הישוב קוממיות. [ולא אומרים שכל העיר (קוממיות) כד' אמות, אלא כלפי מי ששובת בה (בקוממיות), או במקרה שכל העיר בתוך האלפיים, משא"כ במקרה כזה שחלק מהאלפיים נכנסות לעיר ומסתיימות באמצע, אינו יכול ללכת יותר מגבול זה].

והנה האב אמר שהוא ראה שכתבנו את הדין הזה, שצריך לעשות שם עירוב תחומין [ולהניחו בישוב קוממיות], ויודע שאפשר שנזכה עבורו שיעור עירוב ע"י שליח המיועד לכך, אבל הוא רוצה דוקא שבנו הקטן יניח בעצמו את העירוב. הילד למד לאחרונה משניות עירובין, והוא רוצה לקיים בעצמו את הדין. נשאלת השאלה האם הוא יכול להניח את העירוב בעצמו, כיון שהוא קטן.

בשו"ע (סי' ת"ט ס"ח) כותב לגבי אדם גדול, אם ירצה ישלח העירוב ע"י שליח, ויאמר בזה העירוב יהא פלוני מותר לילך, ובלבד שלא יהא השליח חרש שוטה וקטן. וביאר המשנ"ב (ס"ק מ"א) משום שהם לאו בני דיעה, ולא אלימי למקני שביתה, ואפילו עומד ורואה מרחוק שמניחים שם במקום שצוה, אינו מועיל. ומבואר שעשיית עירוב תחומין היא ענין של קנין מסוים ["חלות"], שקטן אינו יכול לעשות אותו, [ושונה מעירובי חצרות שאפשר ע"י קטן באופנים מסוימים]. לפ"ז לכאורה גם הקטן שמניח עבור עצמו אינו מועיל, כיון שלא יכול להחיל בזה קנין שביתה. לעומת זאת יש מקום לומר שקטן לעצמו יכול להניח, כיון שעד כמה שציוו אותו בדיני התחום מדרבנן, נתנו לו את האפשרות לקיימם ע"י הנחת עירוב תחומין.

המשיב של המוקד אמר לשואל שזו פעם ראשונה שהוא נשאל בשאלה זו, ואין לו הוראה מהרבנים בזה, אבל מיד אמר לו שלכאורה מצאנו דוגמא לכך בהלכות ציצית.

דעת רבינו תם שאשה פסולה לעשות ולקשור ציצית, משום שכל שאינו מחויב בלבישה, אינו כשר לעשיה. והראשונים חולקים עליו. ובביאור הלכה (סי' י"ד ס"א ד"ה להצריך אנשים) כתב ע"פ האחרונים דנפק"מ גם לגבי קטן, האם הוא כשר להטיל את הציציות בבגד. וכתב הביאור הלכה שהנידון הוא רק אם הקטן כשר לעשות לאחרים, אבל פשוט שהקטן בשביל עצמו מותר להטיל ציצית לכולי עלמא. ויש שהביאו ללמוד מזה שקטן יכול לקיים גם באופן שאינו כשר לגדולים, כיון שעד כמה שהוא חייב, הוא גם יכול לקיים. ולפ"ז י"ל גם לגבי התחומין, שאע"פ שאינו כשר לעשות בשביל אחרים, מ"מ כלפי עצמו הוא כשר לעשות, כיון שזה החיוב שלו.

אבל שוב נראה שיש לחלק בין תחומין לציצית, משום שהפסול של הקטן לגבי ציצית לדעת רבינו תם, הוא משום שאינו בר חיוב בלבישה, לפיכך כיון שמדרבנן הוא מחויב, ודאי שכשר לעשות ציצית לעצמו, כי כלפי החיוב דרבנן של חינוך, הרי הוא בר חיוב בלבישה. משא"כ לגבי תחומין החסרון אינו משום שצריך בר חיובא, אלא משום שאין לקטן דעת לפעול קנין שביתה, וא"כ אפילו שהוא בר חיובא באיסור התחומין מדרבנן, אין שום מקור לומר שנתנו לו כח ודעת לעשות קנין אפילו רק לעצמו, אלא יצטרך שאדם גדול יעשה עבורו את הקנין. וקצת דוגמא לכך, שקטן מצווה מדרבנן באיסור אכילת טבל, ובכל זאת אינו יכול להפריש תרומות ומעשרות [קודם שהגיע למופלא הסמוך לאיש], אפילו רק בשביל להתיר כלפי עצמו, כיון שההפרשה צריכה דעת, ואין מעשה קטן כלום בדבר זה. והכי נמי לגבי קנין שביתה בתחומין, כיון שלקטן אין דעת, ואינו יכול לעשות עירוב תחומין, גם כלפי עצמו אינו יכול לעשות, וצריך שגדול יעשה עבורו. ויש לחלק ולפלפל בזה. ותן לחכם ויחכם עוד. ולהלכה למעשה הרבנים אמרו בינתיים שיש להם רק הוראה ע"פ סברא, ולא מצאו ראיה ברורה, לכן הדין צ"ע למעשה.

ניתן לשלוח פתרונות לחידונים של "מדרך הנופש"

עד לתאריך ט"ו אלול

לפקס: 1533-6195849 או למייל: a83320@gmail.com

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי

קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 142
אלול תשע"ז

האם הלחיים המצויות באמת ראויים להחזיק דלת

בגליון הקודם עסקנו בפתרונות היצירתיים של המשפחות, לסדר בעצמם עירוב כהלכה בחצר ובמתחם שבו שהו בימי בין הזמנים, והשתמשו בכל מיני אביזרים שעוררו שאלות הלכתיות חדשות, ודינים שהתחדשו ע"י שאלותיהם. עשיית צורת הפתח מעמוד של שמשיה, שכרוך עליו בד פרוס כמו מטריה. ועל עשיית לחי מקרטון, שיש תנאי שיהיה ראוי להחזיק דלת קלה של קש או קנים. וכן לחי מקרש, שגם הוא צריך להיות מחובר בחוזק שיוכל להעמיד דלת. הקוראים החשובים העירו בדאגה, שאם כן הרבה מהלחיים אינם כשרים, כי אין בהם חוזק המתאים לדלת כה ארוכה, כרוחב הפתח הנעשה בזמנינו, שבמקומות רבים מדובר ב30-20 מטרים ויותר. [אמנם בפוסקים לא נזכר מהו רוחב הדלת שצריך הלחי להחזיק, אבל רבני העירובים צידדו שהדלת צריכה להיות כשיעור רוחב אותו פתח, כי הענין הוא שהצוה"פ תהיה בחוזק הראוי לסגור את הפתח].

והנה באמת זה דבר שדורש שימת לב ועירנות, לחבר את הלחי נכון כדי שיהיה כשר. שלא כל לחי שאפשר להשאיר אותו בלי שיפול, יכול להיות כשר להחזיק דלת, אלא צריך שהלחי יהיה מחובר בברגים או בקשירה טובה, גם בחלקו העליון וגם בחלקו התחתון. אבל אם עושים חיבור של בורג או קשירה, בדרך כלל הוא יוכל להעמיד דלת קלה, ע"י שיחברו גם את הדלת לאותה קשירה, שהיא חלק מחוזק הלחי. וכל שכן בלחי ברזל שמחובר בהלחמה. ומ"מ יש מקרים שהלחי לא מחובר טוב, והוא נתון בספק, האם הוא חזק בשיעור שיכול להחזיק דלת. וצריך להקפיד על כך.

לחיים שעומדות בדחיפת מקל וארון

בתקופה זו היו הבודקים של מוקד העירוב, בהרבה עירובים ברחבי הארץ, עירובים שכונתיים, ועירובים עירוניים, ועירובי הישובים. ועברו לבדוק את רמת הכשרות, על מנת לדעת להשיב לשואלים הגרים והמתארחים, שמתקשרים לשאול האם לסמוך על העירוב במקומות שונים. באחד הימים נסעו שני בודקים לעבור על עירוב שכונתי של קהילה חרדית ידועה, והעירוב בנוי בצורה טובה ומפוקחת, אבל באחד המקומות מאחורי הבתים, בפירצה שבין בית לבית (יותר מי' אמות) עשו צורת פתח קטנה, והעמידו קרש גדול בלי שום חיבור, לא עם ברגים ולא עם קשירה, אלא העמידו לפניו מקל באלכסון, שכביכול תקוע מעט באדמה, וע"ז מצמיד את הלחי לקיר (ראה בתמונה).

לחי שאינו מחובר שעומד ע"י נעיצת מקל

הבודק הוציא את מכשיר המדידה [הבקבוק הידוע], ומדד היכן מקום החוט, וגילה שהחוט עובר ממש בקצה הלחי. וזה דבר שיתכן מאוד שיקרה במשך הזמן, בלחי שאינו מחובר, שגם אם בהתחלה כיוונו אותו נכון, אח"כ הוא זז מעט ע"י שמישהו נגע בו. הבודק אמר שדבר כזה כדאי לתקן מיד. הוא הרים מעט את המקל, והזיז את הקרש למקום הרצוי, והחזיר את המקל כפי שהיה. אבל אח"כ הוא התעורר להסתפק שאולי הלחי הזה בכלל אינו כשר. כיון שבמצב כזה שרק המקל מחזיק אותו, כל משיכה קלה יכולה להפיל אותו, ואם יחברו עליו דלת קלה, הרי הלחי יפול ממקומו, וא"כ אינו ראוי להחזיק דלת.

מקרה נוסף שהיה כעין זה באחת השכונות בירושלים, אחד האברכים רצה לעשות עירוב לרחוב שסביב לביתו, קשר חוט בגובה, ועשה לחי מתחתיו. אך כמובן הוא השתדל לעשות את העירוב בזול, ומצא קרש גדול שראוי לשמש לו ללחי. האברך העמיד את הקרש ליד הקיר, ולא השקיע לחבר אותו כמו שצריך, אלא תקע לפני הלחי איזה גרוטאה של ארון קטן, כדי שהיא תחזיק את הלחי. לאחר זמן הגיע חבירו שאחראי על עירוב שכונתי במקום אחר, והוא הבחין שהלחי מתנדנד אפילו ברוח, מחמת שהוא גדול, ואין לו חיבור אלא ע"י הארון המושלך צמוד לחלקו התחתון, ולמרות שהלחי אינו נופל ברוח מ"מ יש לו פסול של מחיצה שאינה עומדת ברוח, שלפי המשנ"ב ועוד פוסקים גם נדנוד כזה פוסל, ודין זה נוהג גם בלחיים של צורת הפתח, כמבואר בשער הציון (סי' שס"ג ס"ק י"א), שלחי המתנדנד ברוח פסול. ואם הלחי במצב כזה שמתנדנד ברוח, מסתבר שגם אינו יכול להעמיד דלת של קש. [בנוסף לכך יש שחששו לדין פתחי שימאי, כאשר מדובר בחפץ שמיועד לעמוד בקביעות צמוד ללחי, על מנת להחזיקו, ונחשב כחלק ממנו. לעומת זאת יש מתירים כיון שניכר שהוא חפץ לעצמו, גם אם משמש לכשרות הלחי].

לחי שאינו מחובר ועומד ע"י ארונית זרוקה

חוסר ההשקעה בתיקון טוב, הוא מאיתנו

משני מקרים אלו אנו רואים שאם לא משקיעים בעשיית העירוב בצורה חזקה וטובה, ומחפשים לעשות בזול, בלי בעל מלאכה, ובלי כסף, יש מצבים שהעירוב אינו כשר, או שאינו לפי פסקי ההלכה הנהוגים בעירובים כיום. ולא תמיד זו אותה בעיה, אלא בכל מקום מגלים בעיה אחרת, פעם הלחי לא מחובר, ופעם הוא לא במקום, פעם הגדר נפרצה בזוית, ופעם הלחי גבוה מהקרקע ג' טפחים. אבל בסה"כ החסרון הוא שאין כסף, ולא יודעים או שלא יכולים להשקיע בתיקון חזק כמו שצריך, ומתברר ש"פתרון זול עולה ביוקר", שמגלים שלא היה עירוב טוב במשך תקופה ארוכה.

ובאמת גם לאחראים שמבקשים מהציבור כסף, לא קל לעשות התקנה מקצועית וטובה, כיון שקשה למצוא בעל מלאכה מתאים, שמוכן להרכיב את הלחיים והעמודים לפי הדרישה ההלכתית, ומי שכבר מנוסה ומומחה קשה להשיגו. וכיון שהעובד אינו מגיע מיד, והאחראי חייב לסדר את העירוב לשבת, הוא מוצא פתרון זמני ע"י קרש חלש, ומכילא דוחה את הזמנת העובד למתי שיהיה מוכרח או שיהיה לו זמן, ומעדיף להסתמך בינתיים על הקרש שחיבר מתוך עמל. בהתחלה הקרש עומד טוב, אח"כ הוא נפגע וזז וחוזרים ומתקנים אותו, ואחרי חודש או חודשיים הוא כבר בקושי מחזיק מעמד.

תיקון העירוב זו מלאכה קשה, ומלאה באחריות, שדורשת השקעה והתמסרות גדולה מאוד, וכל האחראים על העירובים עמלים מאוד, ותורמים מזמנם היקר בערבי שבתות. בין אם הם מתקנים בצורה מקצועית, ובין אם הם מתקנים בצורה זמנית, יש לנו הרבה הכרת הטוב כלפיהם, וחייבים אנו להם מאוד על כך, שהם דואגים להתיר כמה שאפשר עבור בני משפחותינו. הבעיה של המקומות שהעירוב חלש, אינה בעיה של האחראי, אלא זו בעיה שלנו. ההפסד הוא שלנו, והחסרון הוא מאיתנו, מפני שאנחנו לא מספקים להם מספיק אמצעים קלים, לשלם לבעל מלאכה הוגן, לרכוש חומרים חזקים, ולא מראים לאחראי את הרצון והצורך שאנו זקוקים לעירוב שלו, שמוכנים לתת גם מעצמינו בשביל שהוא יהיה מהודר כראוי.

האחראים משקיעים את הזמן והמאמץ - אנחנו צריכים לתת את התמיכה והאמצעים.

דרישת הציבור מביאה את הישובים לרצות עירוב מהודר

לקראת סוף ימי בין הזמנים התקשר אל מוקד העירוב, רב בישוב דתי בשטח 'מטה בנימין', וסיפר שהרבה חרדים מתארחים בישוב שלו, בכל ימות השנה ובפרט בתקופה זו, וכעת פנו אליו תושבים ואמרו שהשוכרים רצו לבטל את שכירות הדירה שהזמינו, מכיון ששמעו במוקד העירוב שאין לסמוך ולטלטל בעירוב של ישוב זה. כמובן שזה לא יפטור את השוכרים מלשלם דמי ביטול [לפי הכללים הנהוגים בכל מקום], אבל התושבים חוששים שהענין הזה יפגע להם בפרנסה, ומבקשים מהרב של הישוב שיהיה עירוב שמקובל על החרדים.

בעקבות דרישת השוכרים, שאל הרב של הישוב את מוקד העירוב, מה החסרון בעירוב שלו, הרי לפני שנה הוא השקיע לתקן את העירוב מכל הבעיות שהתגלו בו, והוא רוצה שענף הפרנסה של התושבים לא יפגע. ואכן במוקד היה את המידע הזה שעשו תיקונים בעירוב, אלא שהם נעשו בצורה שאינה מקובלת בכשרות, זאת אומרת שלפי פסיקת ההלכה המקובלת, לא מכשירים במצב כזה. אמנם הרב טען שהמידע אינו נכון, והעירוב שלהם הוא מצוין, והציע שנבוא לראות אותו. במקרה כזה המוקד היה חייב לבוא ולהראות לרב, שאיננו מוסרים מידע לא נכון ח"ו, ואם היתה טעות מתקנים אותה. ולכן מיד בתוך שבוע, נסע אחד הבודקים במיוחד לישוב הרחוק, על מנת לתת פירוט מדויק, על מה מסתמכים במסירת המידע הכשרותי של המוקד.

הרב הקדיש מזמנו לעבור יחד עם הבודק על כל היקף העירוב. יש לציין שאנשים בטוחים שהישוב הזה מוקף גדר, וכך נראה בכניסה לישוב שיש שער עם בידוק בטחוני ומחסום, אבל כבר שנים רבות שבשני צדדים אחרים של הישוב אין גדר כלל, ושם כמובן היו בעיות.

העמדת חביות תחת כבלי החשמל, ופירצות ביניהם

והנה באותו ישוב לא עשו עמודי עירוב [מחוסר תקציב], אלא השתמשו בכבלי חשמל שעוברים באזור במרחק ניכר מהישוב. הרב המומחה לעירובין שהיה בשנה הקודמת, לימד אותם שצריך לשים חביות מתחת כבלי החשמל [שלפני כן גם זה לא היה], ולא הסתפק בחבית אחת שתשמש לשני הכיוונים, משום שכבלי החשמל הרגילים אינם מגיעים עד העמוד ממש, אלא מחוברים ליתדות עם מבודדי מתח (כעין צלחות קטנות), והחבית צריכה להיות לפני העמוד כדי שתהיה מתחת הכבל, וממילא אותה חבית לא יכולה להיות גם מתחת הכבל האחר היוצא מהצד השני של העמוד. לכן צריך שתי חביות. [המקרים ששייך להשתמש בחבית אחת לכל עמוד, כאשר מסתמכים על קו המתח העליון, או על כבל הארקה שנמצא בצד, באופן שהם ללא מבודדים, והם ממשיכים ברצף אחד, אז שייך שחבית אחת תהיה חציה תחת כבל שבצד א', וחציה השני תחת כבל שבצד ב'. ויש בזה עוד כמה תנאים ואכמ"ל].

חביות פלסטיק שהוצבו תחת כבלי החשמל וחוט מעליהם לסתימת הפירצה

הבודק בחן את החביות, ושאל את הרב שלכאורה יש כאן פירצה בין החביות, שלפירצה הזו אין היתר של צורת הפתח, משום שאם נסתכל על עמוד כזה, שיש חבית מצד ימין שמשמשת צורת הפתח ממנה והלאה לעמוד שממשיך לימין, ובצד שמאל יש חבית שמשמשת צורת הפתח ממנה ולשמאל, הרי בין שתי החביות האלו יש מטר או יותר, שאין בהם צורת פתח, כי כאמור הכבל לא ממשיך מחבית לחבית, אלא מסתיים לפני עמוד החשמל. יש ערים שבמקרה כזה עשו גדר שסותמת בין הלחיים והחביות, אבל כאן לא היתה גדר, והעמוד עצמו חלול, ואין לבוד בין הברזלים, א"כ זו פירצה האוסרת. [באופנים שהחביות אינן זה כנגד זה, הרי זו פירצה בקרן זוית שאוסרת לכו"ע. וגם באופן שהחביות זה כנגד זה, נחלקו הפוסקים האם מועיל עומד מרובה בין שתי צורות הפתח, והמשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק כ"ג) מכריע להחמיר בזה]. הרב הבין את הבעיה, ואמר שבאמת היו מקומות שהורו לו לקשור חוט קטן מחבית לחבית, ואז נעשית צורת פתח קטנה משתי החביות והחוט, שהיא משלימה בין שתי הצוה"פ של כבלי החשמל. הרב לקח את הבודק להראות על מקום אחד שהיה חוט, אבל הוא אמר שלא בכל המקומות יש חוט, והוא אינו יודע מה החשבון, מתי כן ומתי לא, אלא עושה כפי שהורו לו.

הבודק הגיע עם הרב למקום אחד שהיה חוט קשור לגג החבית, והחוט היה רפוי ושוקע מאוד. הבודק מתח את החוט וקשר אותו בסיבוב, כדי שמה שאפשר לתקן בקלות יתוקן, אולי זה יועיל במשהו. והרב שראה אותו מתקן, שיבח את הבודק ואמר לו "אין המלאכה נקראת אלא על שם גומרה", אך לבודק לא היה נראה שזה נקרא "גומרה", כי יש עוד הרבה בעיות אחרת.

אבל גם זה עדיין לא מספיק בשביל לסמוך ע"ז נושא הלכתי, בעל משקל רב, של איסור חילול שבת למאות תושבים, כיון שהחביות אינן סמוכות לשום דבר ואין להם מיקום מסומן ומדויק, ואם יארע שמישהו בכל זאת יזיז את החבית, או שרכב יתקע בה, או שחברת החשמל תעשה איזה עבודה, לא יהיה לבודק שום סימן לשים לב שהחבית איננה תחת הכבל. וגם אם הוא יראה שינוי במקום של החבית, אין לו את המכשיר לבדוק את המצב שלה. ומי יודע כמה הוא מודע למשקל ההלכתי שלה, שבשינוי של עשרים סנטימטר יכול העירוב להיפסל לגמרי!

יש לציין שהרב בישוב זה לא רצה להשתמש בחביות המצויות, שהגובה שלהן רק 90 ס"מ, ואין בהם גובה י' טפחים לשיעור הגדול (שיעור חזו"א), אלא רק לשיעור הקטן (שיעור הגר"ח נאה), ולכן הזמין חביות פלסטיק של יין וכדומה, שהם בגובה מטר. דבר נוסף שהוא עשה כדי שלא יזיזו את החבית, הוא אמר לעוסקים שימלאו את החביות באבנים כבדות, כדי שאדם שינסה להזיזם יצטרך מאמץ גדול כדי להזיזם. כמו כן מחמת שבאזורים אלו מסתובבים בדואים, שגונבים כל דבר שאפשר להשתמש בו, הם חוררו את החביות בכמה כיוונים, כדי שיראו מיד שאי אפשר להשתמש בהן, ולא ינסו לקחת אותן.

בסיום הסיבוב והבדיקה שאל הרב של הישוב את הבודק של המוקד, האם יכול לתת לו אישור שראינו את העירוב. והבודק היה מוכרח להשיב לו, שאינו נותן אישור במצב כזה. נכון שהוא מעריך את המאמץ של הרב, לקבל ולעשות כפי שהורו לו, אבל עדיין יש כאן שאלות חמורות [מלבד מה שנזכר כאן ואכ"מ], ומי שמתקשר אלינו לשאול, רוצה שתהיה כשרות טובה, וזה לא עונה על דרישות ההלכה שבידינו. הרב קיבל את הדברים בכבוד, ואמר שאין לו אפשרות לעשות יותר מכך, כיון שאין להם תקציב לעשות עמודי עירוב.

המשימה לא היתה קלה, להשיב לרב כזו תשובה בלי שיהיה חלילה פגיעה. ועכ"פ המידע שנמסר לשואלים היה נכון ומדויק. אבל מדברים אלו אנו לומדים, שיש מקומות שיש עירוב שתיקנו אותו לאחרונה, ובכל זאת מחמת המוגבלות של השטח, וחסור היכולת לתקצב ולהשקיע, ממליצים להם לעשות פתרונות בעייתיים, שגם אם בשבילם זה מה שאפשר, אין לנו אפשרות לטלטל בצורה כזו. ויהי רצון שזכה לקיים וללמד, ולא להיכשל.

היערכות לקראת בדיקת הסוכות, קורס ללימוד הבדיקה

בהתקרב ימי חג הסוכות, רבים פונים למוקד העירוב להיעזר במכשיר המדידה הידוע [הבקבוק], כדי למדוד את גודל שטח הסוכה שלהם ע"פ הלכה, מחמת שיש הרבה דברים הבולטים מעל שטח הסוכה ופוסלים חלקים גדולים ממנה, עד כדי שפעמים רבות מגלים שלא נשאר שיעור סוכה כשר. יש מקומות שהשכן בנה גג חדש או הוציא מרפסת בקומה גבוהה, ולא שם לב שהוא מכסה ופוסל את סוכת השכן שלמטה בקומה ראשונה, וכן מצוי שהרכיבו מזגן על קיר הבנין והמנוע תופס שטח ד' טפחים ופוסל את המקום שמתחתיו. וכן יש מרזבים המורכבים בקצה הגג, שבולטים ופוסלים את הסוכה. או ענפים של עץ שגדלו פתאום בשנה האחרונה, והגיעו מעל למקום הקבוע של הסוכה.

בשנה שעברה הגיעו עשרות פניות למוקד העירוב, ורובם קיבלו מענה, והגיע לסוכתם בודק שמדד והכריע על כשרות הסוכה וגודלה. אבל עקב העומס הרב, היו גם כאלה שלא הספיק הבודק להגיע אליהם. וגם לאחר הוספת שני בודקים, עדיין לא היתה אפשרות לתת מענה לכולם. לכן לאחר הפקת לקחים, אנו פותחים כבר בימים אלו את ההרשמה לבדיקת הסוכות, והזריז נשכר. הבדיקות יתבצעו בעז"ה לאחר ראש השנה, ויש צורך בפתיחת גג הסוכה. ניתן להירשם בטל' של המוקד **054-84-833-20**.

בנוסף לכך ייערך בעז"ה קורס אחד בבני ברק, ללימוד צורת הבדיקה במכשיר. לאחר שראינו את התועלת הגדולה שרכשו המשתתפים בקורס שנערך בירושלים, שפעלו על פי ההוראות והתאמנו בצורה הנכונה, למדו למדוד את מקום הלחיים תחת החוט, וציינו את ההקלה הגדולה שהיתה להם בנושא הזה, שתמיד סמכו רק על מה שהפועל בדק בשעת ההתקנה, ונזהרו לשמור על המיקום של הלחי כפי שהיה, כעת הם יכולים בכל עת לגשת ולראות בעצמם שדבר לא השתנה, לתקן אם צריך להזיז שיהיה מהודר כהלכה. אנו מקוים שגם בקורס זה תהיה תועלת גדולה.

קורס זה פתוח גם לשאינם עוסקים בבדיקת עירובים, אבל יש לציין שצריך לכך קצת חוש טכני, ומיועד למי שחושב שיהיה לו תועלת מידיעת הבדיקה, ולא לסקרנות בלבד.

קורס לימוד המדידה ב"בקבוק", יתקיים בעז"ה בבני ברק
ביום א' י"ט אלול בשעה 8:00 בערב
בביהמ"ד ויזניץ רח' מהרש"ל, מתחת כולל "חזון איש" ב"ב

❖ ❖ ❖

בס"ד יתקיים שיעור מיוחד ללימוד והמחשת דיני תחום שבת, עם הדגמה בחישוב התחום במפות
השיעור יתקיים ביום ראשון י"ב באלול בשעה 7:30
בביהמ"ד ויזניץ רח' מהרש"ל, מתחת כולל "חזון איש" ב"ב

❖ ❖ ❖

שיעור בעניני עשיית העירובים בזמנינו בליווי תמונות
יתקיים בעז"ה בישוב "מיצד" ביום שני בערב בשעה 8:30

מוקד העירוב השכונתי
קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים
ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון מס' 143
אלול תשע"ז

בדיקת ישובים נוספים כדי לתת מידע לשואלים

במוקד העירוב השקיעו בשבוע זה בבדיקת העירובים במקומות נוספים, לאחר שהתקבלו בימי בין הזמנים פניות מהשואלים מכמה מקומות, שאמרו שהם יודעים שיש עירוב בישוב, ומבקשים שיבררו להם את רמת כשרות העירוב. השואלים רצו מאוד לדעת תשובה כבר בימי בין הזמנים, לקראת השבת שהתארחו בישוב, אבל הם לא היו מוכנים לשלם את המחיר על כך שיבואו לבדוק, ולכן נשארו ללא תשובה מוסמכת, ואיננו יודעים מה עשו. בשבוע זה התקשר אחד מהנהגים המתנדבים, והציע את עצמו לסייע להגיע למקומות רחוקים, ובזכותו יצאנו לבדיקת הישובים. הבודקים ביקרו בתשעה ישובים, ברובם נערכה רק בדיקה של קטעים מסוימים, שבהם כבר היה מספיק בשביל לדעת להשיב לשואלים, כיון שלמרבה הצער הבעיות היו מצויות בהרבה פינות. חלק מהדברים פוסלים ממש, וחלק מהדברים פוסלים אותם עבורנו, למרות שיש שיטות שסמכו על כך.

עירוב שנפסל מחמת שהברזל בראש העמוד רחב

נביא שתי דוגמאות מהדברים שעברנו בשבוע זה. באחד הישובים היו אנשים טובים שרצו לעשות עירוב למושב, אבל לא היה להם תקציב, ולכן החליטו שהמושב יתן רק את החומר [עמודי הברזל], ואת העבודה יעשו בעצמם. הם קראו לרב שיתן להם הוראות באופן כללי, ולפ"ז עשו. כעת כשעברו הבודקים של המוקד, הם ראו שחלק מההיקף עשוי בצורה רגילה, ובחלק מההיקף יש עמודים עם ראשים בצורה משונה. מעל העמוד העגול הרכיבו פרופיל [צינור ברזל מרובע], ובמקום לעשות לו v כנהוג, הם עשו לו כעין צורת ח הפוכה, והיא רחבה יותר מהעמוד, והקצוות שלה אינם מעל העמוד. במצב כזה כל צורה שיקשרו את החוט, זה יהיה פסול! משום שאם יקשור לברזל העומד, הרי הוא מחוץ לעמוד, והרי זה צורת הפתח שהחוט מן הצד, והיא פסולה (שו"ע סי' שס"ב סי"א). ואם יניח את החוט בין שני הברזלים [כמו שמניחים בעמוד שיש לו v], הרי החוט יימשך לצד בשעת המתיחה או בשעת הרוח, והוא לא יהיה מעל העמוד. ואין אפשרות להכשיר את העירוב במצב כזה כלל.

כשהברזל רחב, החוט אינו ע"ג העמוד ונפסל

הדבר הזה מצער במיוחד כשיודעים שמדובר באנשים שהתמסרו למען עשיית העירוב, ועשו את העבודה בעצמם ללא תשלום, והשקיעו יותר מסתם ישוב שדואג לתקציב ללא מאמץ מיוחד. וכאן אחרי כל המאמץ מתברר שלא נהיה עירוב, בגלל חוסר ידיעת הדרישות ההלכתיות, ולא עשו ע"י המתמחים בנושא העירובים.

חוט שיושב בתוך חריץ בראש העמוד

מקרה אחר שהיה בישוב אחר שנבדק השבוע, שגם שם היו עמודי עירוב רגילים, ופתאום באמצע היו שלשה עמודים עם ראשים אחרים. בעמודים אלו הוסיפו מעל העמוד צינור שבראשו יש חריץ בעומק חמשה סנטימטרים, והחוט יושב בתוך החריץ. דהיינו במקום להוסיף ברזל כעין v מעל העמוד, עשו חריץ שהצדדים של הצינור ישמשו כעין אותו רעיון. הנה במבט פשוט זה נראה פתרון טוב, והוא גם חסכוני ויותר קל, לעשות חריץ במקום לרתך כיפה. עם ברזל מכופף בצורה מיוחדת. אבל כשמעיינים בהלכה מגלים שהפתרון הזה לא פשוט, עד כדי שלדעת כמה פוסקים אין להכשירו.

חוט שיושב בתוך חריץ בראש העמוד

המשנ"ב (סי' שס"ב ס"ק ס"ד) כותב על מקרה כזה בדיוק, שאם הקנה שלמעלה [החוט], תחוב בין קנה לקנה, שנחקק קצת בקנים כעין שעושים האומנים, והקנים [שבצדדים] עודפין למעלה על גב הקנה [החוט] שמונח ביניהם, מסתפק הפמ"ג ומצדד בזה להחמיר. והטעם משום שיש בזה חסרון שהחוט אינו מעל גבי כל העמוד, אלא העמוד ממשיך מעל גובה החוט, למרות שההמשך הוא רק בצדדים. ולכאורה יש להקשות שא"כ גם בצורת הv תהיה אותה בעיה, שהעמוד ממשיך מעל גובה החוט. אבל המשנ"ב כבר עמד על כך והכשיר, וכתב שאם נועץ מסמר בראש העמוד, וקושר בו את החבל, הוא כשר, שהרי מונח מלמעלה כנגד הקנה. [ויש לבאר דבריו בשני אופנים. או משום שניכר שהמסמר אינו המשך של העמוד, אלא אמצעי לקשירת החוט. או משום שהמסמר נמצא במרכז העמוד, ובחצי הראשון של עובי העמוד, החוט יושב מעל כל העמוד, משא"כ כשעושה חריץ וחקיקה, יש בצדדים המשך כלפי מעלה לכל רוחב העמוד. ולפי שני ההסברים האלו, הוא הדין כשעושים v, דהיינו שני מסמרים, הרי זה כשר]. וא"כ יוצא שלפי דברי המשנ"ב והפמ"ג יש להחמיר שהחוט בעירוב הנ"ל אינו כשר במצב כזה, שעובר בחריץ שבעמוד. אבל החזו"א (סי' ע"א סק"ט) מיקל בזה, וכתב שהרי אם חוט יושב על עמוד רגיל, והעמיד עוד שני עמודים יותר גבוהים משני צידי העמוד, הם לא יפסלו את העמוד שבאמצע, וזה נחשב שהחוט על גביו, א"כ ה"ה בעמוד אחד רחב שחקק באמצע כמ"ש המשנ"ב, הצדדים לא יפסלו את החלק שבאמצע, ונחשב שהחוט נמצא על גביו, ולפי דברי החזו"א יש להכשיר גם את העמוד שנמצא בישוב זה.

ההכרעה וההנהגה ע"פ פסקי המשנ"ב והחזו"א

להלכה למעשה בודאי מקפידים להכשיר את העירובים גם לפי דעת המשנ"ב, שכלל ישראל נסמך על פסקיו. ובעירובים השכונתיים לא מכשירים דבר שאינו טוב למשנ"ב. אבל בעירובים עירוניים לפעמים יש מקומות שטוענים שהם יכולים לסמוך על החזו"א בזה. אמנם בדרך כלל הם אומרים שהחזו"א זה רק חומרות ואינם צריכים לחוש לדבריו, אבל בדין זה הם בוחרים בשיטת החזו"א כדי להקל ככל האפשר.

והנה לכאורה מי שיכול להקל בזה כחזו"א נגד הפמ"ג והמשנ"ב, היינו רק מי שהולך בכל דרכיו כחזו"א ומחזיק אותו כרבו, או מי שראוי להוראה ועסק בסוגיה ויש לו ראיה או סיבה להכריע כצד זה, ובאופן שבני העיר הוכלים ע"פ הוראותיו בכל הדברים, ולא אדם סתם שהחליט שהסברא שלו תקבע את ההלכה לכל העיר או לשכונה. והנה בישובים אלו ברור שאינם עושים בכל דבר כחזו"א, וגם לא נעשתה כאן הכרעה מיוחדת להקל, ומה שהכריע הוא החיסכון בתקציב, או חוסר ידיעת פרטי ההלכה. ולכן יש לתקן דבר כזה, שהחוט יהיה מעל גבי על העמוד ממש. ובמקומות שיש בעיות כאלו, הרי שיש למתארחים בישוב להימנע מלטלטל, כיון שע"י דבר אחד כזה יוצא שכל העירוב נאסר לפ"ד המשנ"ב.

הנהג שהתנדב מעצמו לנסיעה זו, על מנת לסייע בבדיקת הישובים, התעניין בחלק ההלכתי הנ"ל, וביקש מהבודק שיסביר לו את הבעיה. בתוך כדי כך הבחין הנהג שיש כאן בעיה נוספת, שפוסלת בין למשנ"ב ובין לחזו"א, מפני שכל העמוד הזה נמצא בתוך מתחם שמוקף לעצמו, וכתב המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק קי"ג) שלאו כלום הוא, ואפילו אם רק עמוד אחד נמצא בתוך מקום מוקף, העירוב אינו מועיל. וכן הסכים החזו"א (סי' ע' ס"ק כ"ב) במקרה כזה. וא"כ מסיבה זו לבד נפסל העירוב. הבודק ציין לשבח את עירנותו של הנהג, שע"י הסיוע שלו לבדיקת העירובים כמה פעמים במשך השנה האחרונה, הוא למד להבחין בעצמו בהלכות הנוגעות לכשרות העירוב.

עמודי העירוב בתוך מתחם מוקף בגדרות

בנקודה זו יש לציין, שלפעמים אנשים שואלים, האם הדבר הזה שהעמוד בתוך מקום מוקף, הוא פסול לכל הדעות, האם אין שיטה שמכשירה אותו. והתשובה היא שיש באחרונים שיטה המכשירה אותו, אבל זה לא עוזר לנו שיש שיטה, אם היא לא נפסקה להלכה. וכיון שהמשנ"ב והחזו"א פסלו אותו בצורה ברורה, וכך הוראת פוסקי זמנינו, אין שום אפשרות לעבור על ההלכה.

"יש עירוב", כמו שאמרו לו שיש גדר

באחד מתוך הישובים האלו שנבדקו השבוע, התארח בבין הזמנים אברך שיודע שהעירובים בישובים מפוקפקים, ובכל זאת הוא התקשר ושאל אולי ישוב זה יוצא דופן, האם העירוב כשר ברמה טובה, והוא הדגיש שאינו רוצה להקל בעירוב מפוקפק, ואם העירוב לא ברמה טובה הוא לא יישאר שם לשבת. כמובן שהסיכויים שהעירוב ברמה טובה הם קלושים, אבל הוא אמר שאמרו לו שהישוב כולו מוקף גדר, וא"כ אין כ"כ חשש. הסברנו לו שצריך עדיין לברר מה מצב הגדר, האם זה סוג גדר מרותכת וטובה, או גדר רשת ישנה שיש בה הרבה בעיות, כמו"כ לא בכל ישוב שיש גדר היא באמת שלימה, יש פרצות מצויות מאוד. וכן יש את הנושא של הקרפיפות, דהיינו שטחים גדולים שבין הגדר לבתי הישוב, שבאופן שאינם ראויים לשימוש האנשים, כגון שיש בהם קוצים בגובה משמעותי, או שטח הררי, הרי הוא אוסר את ההיקף כולו, [משום שהמקום עצמו נעשה כרמלית, ושאר העיר פרוצה אל המקום האסור, כמבואר בשו"ע סי' שנ"ח ס"ט, וע"ש בבה"ל].

האברך היה מעונין מאוד להישאר בישוב לשבת, ולכן הצענו לו שננסה לברר, וביקשנו שישאל בישוב, מיהו הרב ומה מספר הטלפון שלו, כדי לשאול על העירנות לבעיות המצויות בעירוב בסגנון כזה, ולפי התשובות נבחין מתוך הנסיון האם מדובר בבסיס טוב, או שמא אין טעם לבדוק. אותו אברך לא מצא כביכול דרך נעימה לשאול בישוב שאלה זו, והתקשר כמה פעמים למוקד העירוב ביום חמישי, להגיד שדבר ראשון נבדוק לו בתצלום האוירי האם יש בעיה של קרפף, בין הישוב לגדר. המשיב לא התפנה לכך עד הערב, ואמר לאברך שקודם ייצא בעצמו אל גבול הישוב, ויראה אם יש גדר טובה או גרועה, לפני שנדון כ"כ עליה. אבל גם לזה האברך לא מצא זמן, אלא רק להתקשר שוב למוקד שנבדוק לו. בערב המשיב הביט בתצלום האוירי, והיה נראה לו שאין גדר לישוב כלל. הוא התפלא מאוד והתקשר לאותו אברך, והאברך אמר שאכן בערב הוא יצא וראה שבאמת אין גדר לישוב, אבל בכל זאת אמרו לו שאמנם אין גדר אבל יש עירוב טוב. אמר לו המשיב שיש עירוב כמו שיש גדר... אם מה ש"אמרו לו" שיש גדר, כל כך מופקע מהמציאות, אפילו שזה דבר שכל אדם רואה אותו, איך הוא רוצה לסמוך על "אמרו לו" שיש עירוב, שזה דבר שרוב התושבים לא יודעים מהו ואיך הוא. ולמעשה הוא נשאר בישוב לשבת.

חוסר המודעות שלא להסתמך על כשרות שאינה מוסמכת

ממעשה זה אנו רואים שני דברים. דבר ראשון יש רצון טוב, יש עירנות לשאול ולברר, והאברך באמת רצה שלא להיכשל, ולא לבוא לידי נסיון בשהייה במקום שאין עירוב טוב, ולא רצה לסמוך על עירוב שאינו עונה על גדרי ההלכה שנמסרו ע"י המשנ"ב ופוסקי זמנינו. אבל מצד שני עדיין חסרה המודעות היסודית שאנו צריכים לשנן ולחזור, שלא מספיק לנו כשרות מינימלית, אלא אנו צריכים כשרות טובה.

בכשרות העירונית הכללית מסתמכים בכל מקום על קולות גדולות מחמת הכרח המציאות וחוסר התקציב, ואמנם קורה לפעמים שיש ישוב עם גדר קרובה ובדוקה, והוא יכול להיות כשר [כשיש מעקב על כשרותה], אבל זה לא יכול לגרום שנסמוך על מה שאומרים אנשים. כמו שבכשרות המאכלים ברור שלא קונים מאכל מכשרות שאינה לרוחנו, ולא סומכים על שמועה שבמוצר אחד היא תואמת לדרישותינו. כך גם בעירובים, אין אפשרות לסמוך בלי שיהיה אישור מכשרות מוסמכת וידועה. והשמועות של "אמרו לו", לא יכולות לעזור במקרים כאלו, עד שישמע מהכשרות עצמה, או שיראה מסמך שנותן אישור מטעמה.

חוט מושחל בחור שבעמוד חשמל

בשבוע זה היתה לנו הזדמנות להגיע לישוב המבוקש הנ"ל, ולראות מהו העירוב ומה רמת כשרותו. היו שם כמה דברים מעניינים, ואין כאן המקום להאריך. אבל נביא דבר אחד שקשור לדין שאנו עוסקים בגליון זה. הנהג יצא אל קצה הישוב אל שביל העפר, כדי למצוא את גבול העירוב. ואכן היו שם כמה עמודים רגילים, עם חוטים ארוכים, ולאחריהם החוט ממשיך לעמוד חשמל גדול, של קו מתח גבוה העובר מחוץ לישוב. הנהג שראה אמר מיד, הנה חוט מגיע לעמוד מהצד ואין תחתיו לחי, הרי זה פסול ממש. ועוד הוא הוסיף, שמהעמדו הזה והלאה, שאין חוט ממשיך לעשות צוה"פ ממנו והלאה. ולא יתכן שיש המשך אחר לגבולות העירוב, כיון שעברנו לאורך העמודים שגובלים עם הבתים, וראינו שאין חוט אחר שממיך ממנו, וכן המשכנו הלאה לאורך הבתים הבאים ולא היו עמודים של עירוב. א"כ שאל הנהג האם זה לא ברור שהעירוב הזה פסול לגמרי, האם יש טעם להמשיך לבדוק אותו.

אבל הבודק של מוקד העירוב שרכש ניסיון בעירובים מהסוג הזה, אמר לנהג להתקרב יותר אל עמוד החשמל, ואז הבחינו שהחוט מושחל לתוך חור שבעמוד הברזל, והוא לא כרוך מהצד ממש. במצב כזה הדין תלוי במחלוקת הנזכרת לעיל. לדעת המשנ"ב שאם החוט תחוב בחקיקה בראש העמוד, נחשב שאינו מעל גבי העמוד, ודאי שגם כשהחוט מושחל בחור הוא פסול, שהרי העמוד ממשיך ועולה מעליו. אבל לפי דברי החזו"א יש אומרים שהוא כשר, כי גם בזה ניתן לומר דל מהכא את החלק שמעל החוט שאיננו צריכים אותו לעירוב, וכביכול העמוד מסתיים מתחת החוט. אמנם יש מפקפקים בזה ואומרים שהחזו"א התיר רק במקרה של המשנ"ב שהעמוד אינו ממשיך מעל החוט ממש, אלא רק בצדדים, וע"ז שייך לומר דל מהכא, כי באמת מקום החוט הוא העמוד האמיתי. [וע"ש בחזו"א בסו"ד דה"ה אם תחב באמצעיתו, כשר].

חוט שקשור לתוך חור בעמוד, והעמוד חלול

לפ"ז אמר הבודק לנהג, שכוונת האחראי של העירוב היתה לסמוך על דברי החזו"א להקל, למרות שבאותו עמוד עצמו הוא גם עשה נגד פסק אחר של החזו"א שהורה לאסור עמוד עקום, ובעמוד כזה שמתחיל למטה בצורה רחבה ולמעלה נעשה צר, הרי העמודים שלו הם באלכסון, [והחוט שקשור בגובה שלש מטר, אינו מכוון מעל החלק התחתון של העמוד].

על ענין זה יש אומרים על דרך ההלצה, שעירובים כאלו "כשרים לפי כל השיטות", כלומר שאם ננקוט כשיטה מסוימת לאורך כל הדרך, הרי בכל אופן העירוב יהיה פסול, כי אחד אוסר בזה והשני אוסר בדבר אחר, אלא רק אם תקח בכל דבר שיטה אחרת ותאסוף מכל השיטות, אולי יהיה לו דין עירוב.

עמודי החשמל הרחבים אינם כשרים להחשב עמוד

לגבי המשך גבול העירוב, הסביר הבודק שהם סמכו על כבל החשמל שעובר מעל העמוד. ואמנם רוב הכבלים הם מן הצד ואינם כשרים, וכן היה באותו ישוב בצד אחר, מקום שהעמידו חביות תחת הכבלים, כדי שישמשו ללחי. [ומעל החביות היו אבנים שנועדו לכאורה להשלים את גובה החבית לי' טפחים]. אבל כאן יש קו מתח אחד שעובר באמצע מעל העמוד ממש, ובזה הם סברו שנחשב כמו חוט שמעל העמוד. אבל למעשה בסוגי העמודים האלו אי אפשר לומר כן, כיון שמדובר בעמוד ברזל שמורכב מארבעה עמודים בארבע פינות, וביניהם יש חלל ריק, [והקוים האלכסוניים אינם סמוכים בתוך ג' טפחים בשיעור לבוד], וא"כ יוצא שהחוט שעובר באמצע נמצא מעל החלל, ולא מעל עמוד כלל, ולכן לא ניתן להכשיר אותו כלל.

לאחר בדיקה זו, פנה הבודק לספר לאותו אברך שהיה משוכנע ממה שאמרו לו שיש עירוב, ולומר לו שהישוב הזה מצטרף לסידרת המקומות שמלמדים אותנו, לא לסמוך על מה שהתושבים אומרים, ולא לסמוך על הכשר של הישוב, אלא רק על הכשר מוסמך שידוע שראוי לסמוך עליו, כי כדי להכשיר עירוב, צריכים בדיקה ע"י ת"ח שבקיאים בדינים וההלכות המורכבות של העירובים.

חדש! משבוע זה ניתן לקבל את הגליון השבועי "תיקוני עירובין" לתיבת הדואר שלך, בכל עיר בארץ, ב 18 אג' בלבד! ללא דמי משלוח

המשלוח באמצעות "פרינט מייל", בטל' 5023* רשומה מס' 657

יש להרשם ולקבל מספר מנוי, לטעון תשלום ע"י כרטיס אשראי, (בסגנון ערך צבור) שממנו יורד 18 אג' לגליון, ולהזמין את הרשומה 657.

בדיקת גגות הבולטים מעל הסוכה

לקראת ימי חג הסוכות, רבים מבקשים להשתמש במכשיר המיוחד של העירוב, לדעת עד כמה נמשכת בליטת הגג והסכך הפסול לתוך הסוכה. ומכיון שההשתמשות במכשיר כרוכה בידע ואימון מסוים, אי אפשר לכל אדם לבדוק לבדו. לכן מוקד העירוב יעמיד בעז"ה שליחים שיצאו לאחר יום כיפור, לבדוק בבתים שמעונינים בכך. הבדיקה בתשלום 50-30 ש"ח.

כמו כן תינתן הדרכה למעונינים לעשות עירוב לחצר, כדי לטלטל בשבת חוה"מ מהבית לסוכה שבחצר. [וכן ביו"ט לענין הוצאה שלא לצורך].

המעונינים ירשמו בטל' 0548483320.

ניתן לתרום בכל רחבי הארץ במכשירים של "נדרים פלוס" או "קהילות", ע"י חיפוש - "מוקד העירוב" וכן במערכת הטלפונית 073-2757-008

יש לציין שבתרומה לעשיית עירוב שבת, אפשר לקיים השבת גזל הרבים, בעשיית צרכי רבים, בצורה המהודרת ביותר, שכן כמעט כל משפחה משתמשת מידי שבת בעירובים השכונתיים לנשים או לילדים.

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי

קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון מס' 144
אלול תשע"ז

דברי המערכת בסיום השנה

בגליון זה אנו עומדים בס"ד לקראת סיום שנה, שנה של לימוד והתחזקות, שנה של עשיה, שנה של תפילה להצלחה בהווה ובעתיד.

בשנה זו זכינו לעסוק ב-38 גליונות, גדושים בלימוד דינים וסוגיות בצורת עשיית העירובים בזמנינו. למדנו להבין ולהבחין, מה הם עמודי העירוב, הלחיים והחוטים, והדינים הנוהגים בהם. למדנו לשים לב ולעורר, ע"י שהבאנו דוגמאות לדברים שנמצאו באותם ימים בעירובים ברחבי הארץ, ללמוד מהם על גודל ההזירות הנדרשת באיסור הוצאה ובעשיית העירובים. לאורך כל הגליונות גם במקומות שנמצאו דברים בעיתיים ואפילו פסולים, והיה צורך ללמדם לרבים על מנת להפיק לקחים, לא היה מוזכר בשום אופן ובשום רמז, אצל מי נמצאו הדברים, כך שגם אם היתה רשלנות ח"ו, לא יוודע שום גנאי על אדם מסוים, רק הוא עצמו והנמצאים איתו יכולים לבחור, אם לספר את שמם או לא. ואם בכל זאת היה מישהו שגם זה היה למורת רוחו, הרי אנו מבקשים את סליחתו.

הזכויות הרבות של העוסקים והתורמים

במסגרת זו אנו רוצים לחזור ולהזכיר את הערכתינו הגדולה והעצומה, לכל האחראים על העירובים מכל רחבי הארץ, שמשקיעים ומתמסרים למען כולנו, בכל שבוע בזמנים הקשים של יום שישי, כשאנחנו טרודים בצרכי הבית ואין רגע להתפנות לדברים אחרים, הם עוזבים את צרכיהם האישיים, ומשקיעים שעה ושעתיים ויותר למען הציבור, בשביל שבני משפחותינו יוכלו לטלטל בשבת בצורה המהודרת עד כמה שידם מגעת, בכל מקום לפי מקסימום האמצעים שלו.

יחד עם זאת להדגיש את חלקם העצום של התומכים והמעודדים, התורמים והמסייעים בכל צורה שהיא, לפעילות המתרחבת של כלל העירובים בארץ. בסיכום שנערך במשרדי מוקד העירוב, ציינו את ההתקדמות העצומה של השנה האחרונה, 21 עירובים הוקמו או תוקנו במהלך השנה הזו, ורובם כבר עומדים ברמה המהודרת של העירובים השכונתיים. בנוסף לכך נבדקו יותר ממאה עירובים בשכונות, בערים ובישובים. וכן יש עוד כמה מקומות שעומדים בין התכנית לעשיה. רוב המקומות לא שילמו אפילו את ההוצאות של הנסיעות, אבל בסיוע של התורמים והנהגים המתנדבים היה אפשר לשאת את ההוצאות הגדולות של כלל הצרכים הנלוים, על מנת שיהיה בידינו לסייע גם בידי אלו שאינם יודעים שצריך להשקיע. ברור שכל עירוב אחד שתוקן, זו זכות עצומה שאין לתאר במילים, בכל עירוב, בכל שבת ושבת, יש מאות משפחות, אלפי אנשים שמטלטלים, כל אחד מטלטל כמה חפצים, והתיקון של העירוב מזכה בבת אחת את כולם יחד.

בעמדנו לקראת הימים הנוראים, נישא תפילה למרומים, שכל העוסקים בעירובים, וכל התורמים והמסייעים, יזכו לבריאות והצלחה בכל הענינים וירוו נחת דקדושה מכל הילדים והצאצאים, ויזכו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמעשים טובים, עד ביאת גואל צדק בבנין בית עולמים.

התרומה כשאי אפשר והתקציב כשאפשר

במאמר המוסגר יש לציין, שבמקביל לסיוע הניתן ע"י התרומות, מנסים במוקד העירוב לבקש ולהשיג את התקציב מאנשי המקום או מהועד המקומי, ולא לנצל רק את התורמים. ויש מקומות שלאחר שהמוקד מתחיל לסייע, הם מגלים פנים לתת את חלקם, ואז זכות התורמים עולה בכפליים. אחד המקרים היה בשבוע שעבר, לאחר שבמהלך השנה התפרסמה מגבית של 4800 ש"ח עבור ישוב "חזון יחזקאל", על מנת לשפר את העירוב לרמה המהודרת. בישוב זה האחראי יר"ש ומתמסר לכל מה שצריך לעירוב, רצה מאוד לעשות את התיקון, אך לא היה לו אפשרות לבקש תקציב כלל. במשך הזמן הצטברו התרומות, וזכינו ע"ז בס"ד להשלים את המלאכה (כפי שפורסם בגליונות בחודש סיון), לאחר מכן ניגשנו עם חשבון לנסות בכל זאת לבקש מהועד את התקציב הנדרש, ובשבוע שעבר הוא התקבל בס"ד. התורמים למגבית זו, זכו שכספי התרומות אכן שימשו לעשיית העירוב בישוב, במצב שלא היה ניתן לקבל תקציב, ועצת שהתקבל התקציב, יוכלו להועיל ע"ז למקומות נוספים. [נ.ב. מטעמים הלכתיים, אנו מציינים שהתרומות לא ניתנו בדוקא למקום זה].

מכולה מתחת החוט, והקיפו את הלחי במחיצה

בגליונות האחרונים ביארנו כמה נושאים מרכזיים. א. משפחות שהשקיעו בעשיית עירוב לעצמם עם שלל פתרונות, והתבארו כמה נידונים הלכתיים שהיה לדון בהם וללמוד מהם. ב. הבעיות הקשות המתגלות בבדיקת העירובים של הערים והישובים ברחבי הארץ, ומעט מהם גם במקומות חרדיים שעדיין לא נודעו לצורת ההשקעה הטובה. הדברים האלו מעוררים אותנו להתחזק לדעת שצריך לברר בכל מקום מהי כשרות העירוב, ולא רק להסתמך על המשפט הכוללני "יש עירוב". לדעת להימנע מלטלטל במקומות שהעירוב עדיין אינו ברמה הטובה. וכל שכן במקומות שמעיקר הדין יש בו בעיה. ולדעת לעשות עירוב קטן ומהודר בבנין, או בחצר כשאפשר.

פחי אשפה שהעמידה המשפחה לסגור פירצה במחיצה

בגליון זה נביא מעט בנושא נוסף מההתמודדות וההתמסרות של העירובים השכונתיים המהודרים, שמתמסרים למעננו מידי שבוע, כל יום שישי, בקיץ ובחורף, בשרב ובגשם, להעמיד את העירוב על מתכונתו המהודרת ולהסיר כל חשש הלכתי, למרות הקשיים המתחדשים תדיר.

ביום שישי עבר הבודק על גבולות העירוב, ובדק את צורות הפתח, החוטים והלחיים, לראות שכולם עומדים במקומם והנה באחד הרחובות הוא רואה שהניחו 'מכולה' גדולה של פסולת בניה, מתחת חוט העירוב. בנושא זה ידועה השאלה, כיון שלמכולה יש דין של "רשות היחיד" בפני עצמה, משום שיש בה גובה י' טפחים ורוחב יותר מד' טפחים, א"כ כאשר היא נמצאת מתחת החוט המשמש "צורת הפתח", הרי היא מחלקת את הפתח לשני צדדים נפרדים, ויוצא שבכל צד יש רק חצי צורת פתח, עמוד עם חצי מהחוט, ואין באף צד צורת פתח שלימה, וממילא נחשב שהרחוב פרוץ ללא צוה"פ. אבל הוראת הרבנים בזמנינו שבמכולה כזו אין את הבעיה הזו, ואע"פ שהדין עצמו נכון, שאם יש רשות היחיד קבועה מתחת צוה"פ, היא מחלקת ופוסלת, אבל במקרה שמדובר במכולה שהיא כלי המיטלטל, והיא אינה קבועה לזמן ארוך, היא אינה גורמת להחשיב את הפתח כמחולק לשני מקומות, אלא ההגדרה היא שהפתח הוא אחד ויש כלי בתוך הפתח. ולכן היא אינה פוסלת את העירוב.

בשבוע ראשון שעמדה המכולה, עבר האחראי וראה והמשיך הלאה, כיון שהיא אינה פוסלת. אבל בשבוע השני הוא גילה שהמצב נהיה יותר חמור, משום שהוסיפו חתיכת פח לבנה (גדר של אתר בניה) לגדור ולסגור את המעבר בין המכולה לקיר החצר הסמוכה, ויוצא שכעת הלחי מוקף במחיצות מכל הצדדים, ובדין זה כתב המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק קי"ג) שלחי כזה לאו כלום הוא כיון שהוא נמצא ברשות אחרת. אמנם גם בענין זה יש לדון שאם מדובר במחיצה עראית, היא לא תפסול את צורת הפתח.

לחי שהוקף מארבע רוחות ע"י מכולה וגדר

העברנו את השאלה לרבני העירובים, והם אמרו שבצורה כזו יש לחשוש גם במחיצה זמנית, משום שכאשר הלחי הוקף במחיצה מכל הצדדים, שנעשית לסגור שטח מסוים, זה נחשב צורת בנין, ובזה מקפידים גם בדבר זמני. וביאור הדברים הוא, שאם מדובר בכלי גדול שמונח באופן זמני, יש

לומר שהוא לא מחלק את הפתח, הוא לא מגדיר את המקום כמחולק לשנים, אלא הוא כלי המונח בתוך המקום, והמקום הוא פתח אחד גדול ושלם. משא"כ כשסוגרים אתר בניה והלחי בתוכו, הגדרות נועדו לחלק את המקום, ולכן הם מחלקים את הפתח ופוסלים את צורת הפתח, אפילו שהם זמניים.

דין זה נוגע גם לחג הסוכות, שבהרבה עירובים יש תושבים שבונים את סוכתם מתחת חוט העירוב המשמש לצורת הפתח, ואמנם הסוכה היא זמנית לכעשרה ימים, מ"מ מחמירים שהיא מחלקת ופוסלת את צורת הפתח, מפני שהיא לא כמו כלי, אלא כבנין הבנוי בקרקע, ומחלק את שטח הסוכה להגדירו כמקום נפרד.

אמנם אחד הרבנים אמר לאחר השבת שיש להתיר את המקרה של המכולה, מפני שהמכולה שהיא כלי, הרי היא כמאן דליתא, וממילא הלחי אינו מוקף במחיצות. ועיין בזה.

למעשה הפתרון המקובל למקרים אלו, לעשות שני לחיים מחוץ לסוכה או על המכולה, משני הצדדים, כדי שכל צד יחשב צוה"פ בפנ"ע, ובין שני הפתחים משתמשים בדופן הסוכה והמכולה. ובמקרה הנ"ל שצד אחד של הפתח היה סגור בגדר האתר, צריך רק לחי אחד מצד אחד של המכולה. האחראי הגיע עם הכלים והקרשים להעמיד לחי, וראה שאין לו מספיק אפשרויות לחבר את הקרש בצורה טובה [שיהיה ראוי להעמיד דלת של קש], וחיפש פתרון אחר. ומחוסר ברירה, הוא פירק חלק קטן מהגדר שסגר בין הלחי למכולה, ונשארה רק מכולה באמצע, שהיא אינה פוסלת. במקרים אלו הוראת הרבנים, שמותר לסלק דברים שקבלנים מזיקים לעירוב שעמד קודם לכן [באופן שהדבר אינו מביא לידי סכנה].

מקרה נוסף שהיה בשבוע האחרון שנשלח אלינו ע"י הגר"מ רוזנר שליט"א, שהעמידו לו אריזות של בלוקים לפני העמוד של העירוב. במקרה כזה הוראת הגר"נ קרליץ שליט"א שאם הן ארוזות הן נחשבות כמונחות בתוך כלי, ואינן פוסלות. אבל אם אינן ארוזות הן אוסרות, מ"מ הוא חשש לכך והיה לו חשבון אחר להתיר במקרה שלו, ואכמ"ל.

עירוב נוסף שמתקן ומשפר את כשרות העירוב

בשבוע זה יצאו בודקי מוקד העירוב אל קהילה חרדית באחת הערים הרחוקות מהמרכז, אחרי שכבר ידעו שיש בעירוב הזה בעיות קשות ביותר של פסול ממש. שני בודקים אחרים שהיו שם לפני כן, התחילו לעבור על העירוב הזה, והתיאשו ממנו ואמרו שכזה עירוב עם כ"כ הרבה בעיות, אין סיכוי לטפל בו, כי נראה שהאחראי לא יודע בכלל מה הוא עושה, וגם הם התחילו לומר לרב, והוא דחה אותם שלא רוצה חומרות. אבל הבודק של המוקד הגיע לשם לפני כמה שבועות, ולא הסכים להתיאש. דבר ראשון הוא אמר שהבעיה כנראה אינה מצד הרב האחראי, אלא שאין תיאום בין הרב לבין העובד, הבעיה היא שהעובד עושה בלי לדעת, וזה לא חסרון בו, כי הוא לא אמור לדעת הלכה אלא מקצוע. א"כ צריך ללמד איך יעשו ביחד. דבר שני הבודק ביקש מאברך שמתמצא בעירוב שם, שיראה לו את הגבולות והבעיות, כי הדרך להתקדם היא שיהיה ברור מה המצב, ובעז"ה זה יתקדם. האברך התחיל להראות לו את קו העירוב והראה כמה בעיות שיש בו בקטע קטן, ועזב באמצע הסיבוב ואמר שאין טעם לבדוק אותו. ובכל זאת הבודק המשיך לבד וחיפש את הגבולות ורשם את הדברים, וחזר לביתו, הניח על השולחן במוקד, על מנת שימתין לשעת הכושר, שנוכל לפנות אל הרב המקומי בצורה טובה. עברו כמה ימים, וגם כמה שבועות עד שהגיע זמנו של העירוב הזה, ובס"ד גדולה הגיע השלב שנפגשנו עם הרב וגם עם אחד מהעוסקים בשטח, וביחד עברנו והצענו את ההלכות הנוגעות לכל מקום, על מנת שהרב יכריע מה צריך לתקן ומה לא, והדברים התקבלו בסבר פנים יפות. הרב אמר לנו שטוב שנגיע לראות את העירוב, מכיון שזה לא העיסוק היחיד שלו, ומסתמא למי שמתעסק בזה כל היום, יש מה להוסיף.

עמוד חשמל שהתעקם ולא הבחינו בו

הבודק עבר איתם על העירוב במשך יותר משעתיים, ומדד ובדק, והסביר בכל מקום מדוע יש בעיה. בחלק מהמקומות היו דברים שנהרסו, כגון לחי שהתעקם, או מחיצה שנהרסה. ואין כאן המקום להאריך. אלא נביא מתוכם דבר אחד שהוא הפתיע גם את הבודק המנוסה. באחד הרחובות בכניסה לקהילה, עשו צורת הפתח באופן שקשרו את החוט לעמוד חשמל, והעמידו לחי מתחתיו. הבודק של המוקד עבר עם מכשיר המדידה "הבקבוק" הידוע, ומדד כל חוט אם הוא נמצא מעל הלחי. במקום הזה לא היתה נראית בעיה כלשהי, כיון שהחוט קשור באמצע רוחב העמוד, והלחי רחב ככל רוחב העמוד, א"כ ודאי שהחוט עובר מעל הלחי. ובכל זאת הוא רגיל שלא להסתמך על מראה העין, ובדק עם המכשיר, והנה הוא רואה שהחוט עובר מחוץ ללחי.

השניים שהיו איתו התפלאו איך זה יתכן, וגם הבודק התבונן ולא הצליח להבין איך זה יכול להיות. הוא חזר ובדק עוד פעמיים ושלש, והתוצאה היתה אותו דבר, שהחוט עובר מחוץ ללחי, ואין לו שום הסבר הגיוני. הוא כבר התחיל לחשוש אולי קרא משהו לבקבוק שאינו בודק נכון, או שיש איזה חוט אחר שמשתקף במראה. עד שהוא בא לרעיון לבדוק עם פלס האם העמוד ישר, ואז התברר שהבקבוק צדק, וכמה חשוב לבדוק בו. עמוד החשמל עצמו היה עקום מעט אבל בצורה משמעותית, בדרך כלל שני העמודים שבשני צידי עמוד כזה [שהוא שני עמודי ברזל, וביניהם קויים באלכסון], נוטים זה לעומת זה [והעמוד רחב מלמטה וצר מלמעלה], וכאן הכל התעקם עד שהעמוד השמאלי היה נוטה קצת לכיוון ההפוך מהעמוד, אמנם לא בהרבה, אבל זה כבר הספיק בשביל שהחוט שקשור בגובה, עבר מחוץ ללחי, [כיון שהוא מגיע אל העמוד בזוית אלכסונית].

עמוד חשמל נוטה לשמאל, והחוט אינו מעל הלחי

לאחר שהבודק גילה את הסטיה, עמדו השניים שהיו איתו ממול העמוד, והבחינו מיד בנטיה, והאחראי נעמד לרשום על דף את התיקון. אבל הנה במקרה זה ברור, שבלי המדידה בבקבוק שעוררה אותם לחפש מה אינו כרגיל, לא היו שמים לב לכך, כי עמוד חשמל מסוג כזה, בדרך כלל אינו מתעקם, והם לא העלו על דעתם לבדוק אותו. הבודק עצמו ג"כ התפעל מהמקרה, משום שלאחר נסיון כה רב, הוא כבר חושב לפעמים שמותר לו להסתמך על מראה העין, אבל כאן הוא נתקל במקרה שגם הוא לא שם לב בראייה רגילה, וגם אחרי המדידה בבקבוק לקח לו זמן לגלות את העקמימות. ויש ללמוד מכך גם למקומות אחרים, שחשוב למדוד את מקום החוט בכלים המתאימים, בבקבוק, או באנך או בפלס עם המראות, ולא להסתמך על מקצועיות ונסיון להבחין, כי יש דברים שמטעים את הראיה.

לימוד המדידה במכשיר "הבקבוק", שמשמש גם לבדיקת הסוכות

בשבוע זה נערך שיעור בבני ברק (ליד כולל חזו"א), ללימוד צורת המדידה במכשיר המיוחד "הבקבוק", שהמציא הגאון רבי נח ברשנטיין זצ"ל (שנפטר בשנה זו, י"ז ניסן תשע"ז). בשיעור השתתפו כמה עשרות אברכים שרובם אינם מתעסקים בבדיקת עירובים, ובכל זאת באו ללמוד את החידוש המיוחד בטכניקה פרימיטיבית אך מתוחכמת. המכשיר ששימש עד היום למספר מועט של אנשים שעוסקים בעירובים, נהפך להיות נחלת הכלל, ומשמש גם לבדיקת הסוכות, למדוד עד היכן מגיע הדבר הפוסל, המרפסת, המרזב או המזגן שמחובר מעל הסוכה, בגובה של כמה קומות בדירת השכן.

יש לציין שהשיעור הקודם שנערך בירושלים, היה מיועד רק לבודקי עירובין, מפני שהיה ידוע שקשה למי שאינו עוסק בתחום ללמוד את צורת המדידה, כיון שהיא דורשת חוש טכני אבל לאחר שהתקיים השיעור ראינו שהמשתתפים קלטו את הענין בצורה קלה יחסית. וזאת לאחר שצורת הבקבוק עברה שינוי מסוים [משרשרת למחט, ובקיצור אורך המחט], ולכן הבדיקה נעשתה יותר קלה, וגם אברכים אינם מתעסקים בעירובים, הצליחו ללמוד אותה. ואכן בשיעור שנערך בבני ברק היו כמה שהצליחו כבר במקום לאחר השיעור, למדוד בצורה נכונה ומדויקת.

לאחר ההצלחה הגדולה בלימוד הבדיקה, ייערך בעז"ה בימים אלו שיעור נוסף בירושלים בישבת מיר. ולאחר מכן בשבוע הקרוב במודיעין עילית. וכן יימכרו מכשירים מוכנים לשימוש המשתתפים בלימוד הבדיקה. עם זאת, חובה להזהיר שהבדיקה יכולה להיעשות רק ע"י מי שהשתתף בהדרכה ובלימוד צורת הבדיקה, מפני שאפשר לטעות ולמדוד בצורה שאינה נכונה, ולהביא ח"ו לידי מכשול.

לקראת ימי החגים, בשנה זו אין זמן מתאים להוצאת הגליונות, מפני שהשבתות סמוכים לימים טובים, ולכן כפי הנראה כעת נוכה בעז"ה לגיון הבא בר"ח חשון תשע"ח, הבעל"ט

יש לציין שנושא התחומין נוגע מאוד בימים אלו, שאנשים משתדלים ללכת לבתי כנסת מסוימים הנמצאים במרחק, ויש לברר כל מקה לגופו. כמו"כ בסוכות בחצר, יש להקפיד שיהיה עירוב כהלכה בשביל לטלטל מהבית לסוכה.

בברכת כתיבה וחתימה טובה

נמשכת הברשמה לבדיקת סוכות – 054-8483320

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי

קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על נבולות העירובים השכונתיים

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 145
חשון תשע"ח

הפעילות והשיעורים בחודש תשרי

בס"ד חוזרים אנו להוצאת הגליונות "תיקוני עירובין" העוסקים במגוון נושאים בעניני העירובים, לאחר הפסקה קצרה בימי החגים של חודש תשרי. בימים אלו ביקרנו בכמה ערים בארץ, וקיבלנו הרבה תגובות חמות מאברכים ות"ח שקוראים את הגליונות, וציינו את התועלת הגדולה שיש להם, בין בזמן שעסוקים בלימוד מסכת עירובין, ובין בזמן שקודם שלמדו ולאחר שלמדו, תמיד זה גם מלמד, וגם מעורר לקיים, להקפיד על דקדוק בהלכה ובשמירת שבת. האברכים הוסיפו שמסתמא גם בחודש תשרי ישנם שאלות מענינות בעירובים, ובפרט סביב חג הסוכות, וביקשו שלא ייפסקו הגליונות אפילו שבוע אחד. ואכן השאלות שהצטברו בחודש תשרי, והנידונים שנידונו בעניני העירובים ודיני מחיצות של סוכות, יכולים להספיק לגליונות של כמה חודשים, ולא נוכל להביא בגליונות אלו אפילו חצי מהם, [אלא שבחודש תשרי לא היו אמצעים להפצת הגליון כראוי], וכעת שאנו זוכים שוב להוצאת הגליונות, נביא מהם כמה נושאים עיקריים.

בחודש זה נערכו בדיקות של עירובים בכמה ערים בארץ, וכן התקיימו שיעורים בירושלים ובבית שמש [ולימוד המדידה בבקבוק במודיעין עילית]. השיעור המרכזי היה בימי חול המועד בקהילת "תולדות אהרון" בירושלים, ביום ראשון בערב, לפני שמחת בית השואבה המפורסמת, התקיים שיעור בסוכה הגדולה הסמוכה לביהמ"ד, לרגל לימוד מסכת עירובין במסגרת "עמוד היומי". השיעור נמסר באידיש ע"י הגאון רבי מאיר רוזנר שליט"א משכונת עזרת תורה, בליווי השקופיות של "מוקד העירוב", הממחישות את דיני העירובין בהתאמה למציאות המצויה בימינו.

בשיעור השתתפו כמה מאות איש, מבוגרים וילדים, שלמדו בשעה אחת להבין את מטרת העירוב, מה הוא בא להתיר – לטלטל חפצים ברחוב, בחצר, ואפילו בתוך הבנין מדירה לדירה, או מהדירה לחדר המדרגות, צריך שיהיה עירוב. כיצד הוא מתיר – על ידי היקף של מחיצות, או צורות הפתח שדינן כמחיצות, שיוצרות דין "רשות היחיד". ובנוסף צריך לעשות שיתוף בפת. כיצד עושים היום צורות הפתח – מעמודים וחוטים. ומה הם התנאים של צורת הפתח – חוט יושב מעל העמוד ולא מן הצד, חוט מתוח שלא מתנדנד ולא שוקע, ועמוד ישר. מהו לחי, כיצד הוא נחשב עמוד, וכמה דברים שיכולים לפסול אותו – גג הבולט, פתחי שימאי, ועוד. המשתתפים ציינו ושיבחו את התועלת הגדולה שקיבלו מהשיעור, ואמרו חבל שהוא נגמר כל כך מהר.

הפרויקט הגדול של בדיקת הסוכות

הפרויקט הגדול של חודש תשרי, שבשנה זו הכפיל את עצמו, הוא בדיקת כשרות הסוכות מפני הגגות והמזגנים, הבולטים מהשכנים מכל הכיוונים, ופוסלים חלקים מהשטח המסוכך. בשנה זו נערכנו מראש כדי לתת מענה לכל הפונים, אבל לאחר יום כיפור נוספו עשרות פניות, ובחלק מהסוכות נמשכה הבדיקה יותר מחצי שעה, מחמת המורכבות של מדידות מכמה כיוונים, וחישוב המקום הכשר, ולכן היו משפחות שהמתינו עד סמוך לחג. בס"ד הושלם הפרויקט בהצלחה רבה, והרבה דינים והלכות נתחדשו ונידונו בו, עם הרבה עצות פרקטיות להכשרת סוכות קטנות שלא היה בהם כשיעור סוכה.

הסוכות הקטנות שנפסלות ממרובים ומזגנים

בין עשרות הסוכות היו מקרים מעניינים מאוד, אנשים שהיו צריכים להסתפק בסוכה קטנה ביותר, ולפעמים השאלה היתה ענין של מקח טעות ממש. באחת הסוכות במערב בני ברק, אברך קנה מהקבלן דירה עם סוכה לאורך כל רוחב החדר, אבל כשהוא פותח את הגג הוא מגלה שהמקום הכשר שבו הוא פחות מ-60 ס"מ, שאין בהם ז' טפחים לשיעור חזו"א, וכמובן שההוראה שאסור לאכול ולישון בסוכה כזו. ויש לדון האם הקבלן יכול לומר "קים לי" כשיעור הגר"ח נאה, שזה נקרא "סוכה", או שמא צריך להיות סוכה שראוי לשבת בה, וסוכה של 60 ס"מ אי אפשר לשבת בה. ועיין בזה, ואכ"מ.

למעשה במקרה זה השתמשנו בהיתר הידוע להוסיף פחות מג' טפחים סכך פסול, ע"י שמבדילים את מקום הסוכה משאר החדר בדופן ז' טפחים וצורת הפתח, תוך 22 ס"מ למקום הכשר, ועי"ז שטח הסוכה מוגדר 82 ס"מ ולא כל החדר, והחלק הפסול שבו פחות מג' טפחים, שדינו שהוא מצטרף לשיעור הכשר סוכה ומותר לישן תחתיו לכל הדעות.

במקום אחר הבודק הגיע לסוכה בדירה שכורה בסמוך לרחוב רש"י במרכז העיר, והאברך ציין שאחת הסיבות ששכר דירה זו, הוא מפני שאמרו לו שיש בה סוכה, וכעת הוא בא לפתוח את הסוכה, ומגלה שהיא רחוקה מלהיות סוכה. הגג הנפתח היה כעין חור בתקרה. החור עצמו כבר פחות מ-70 ס"מ. אבל בנוסף יש מרזב מימין ומרזב משמאל, ועוד גג רעפים היוצא מעל הבנין, כך שגם אם יצרף פחות מג' טפחים, זה עדיין לא יספיק. הוא ניסה לחשב אם יוסיף פחות מג' מכאן ופחות מג' מכאן [משני הצדדים], ואז הוא גילה שאמנם פחות מג' מצטרף אבל כבר יוצא שרוב הסוכה היא מסוככת בפסול, והרי אין צילתה מרובה מחמתה ע"י סכך כשר. האברך ניסה לחשב אם יכול לעשות שתי צורות הפתח, אחת להוסיף פחות מג' לרח"נ והשניה להוסיף פחות מג' לחזו"א. המודד של המוקד מדד במשך דקות ארוכות, והתוצאה היתה שהמקום שאין מעליו דבר הפוסל, שאפשר להניח בו סכך כשר, הוא ברוחב 34 ס"מ בלבד! ברגע שהוא הגיע לתוצאה הזו, הוא אמר שאין אפשרות להכשיר את הסוכה, כי בכל אופן שנוסיף לה אפילו רק את המינימום, דהיינו להשלים ל70 ס"מ ולא יותר, בכל זאת לא יהיה רוב ממנה סכך כשר, [כי 34 הם פחות מחצי של 70]. במקרה זה האברך נאלץ לשהות כל החג בבית חמיו, למרות שהוא שכר דירה עם סוכה.

שכן שחתך את הגג או הקטין את המרזב

במקביל למקרים אלו, היו מקומות שהשכן נדרש לתקן ולהסיר את הדבר הפוסל מעל גבי סוכת חבירו. באחד המקרים היה שכן מבנין סמוך שעשה סוכה חדשה, וכשהגג נפתח הוא מכסה מעל סוכה בדירה שבבנין שלידו, בתחילה השכן לא שם לב לכך, אבל כשראה את הדבר הזמין את מוקד העירוב למדוד כמה הגג בולט, והשכן העליון חתך חלק מהגג, כדי שלא יפסול את הסוכה. [דרך אגב יש פתרון ידוע למקרים אלו, לעשות גג שנופל ומתקפל בשעת פתיחתו].

חתכו את הגגון שלא יכסה על סוכת השכן

כמו כן היה מקרה ברחוב שפת אמת, שהשכן בנה על הגג ועשה במיוחד מרזב צר שרחבו רק 20 ס"מ, כדי שלא לפסול מהסוכה שבקומה למטה. אבל השנה [לאחר כמה שנים] כשהשכן שלמטה פתח את גגון הסוכה, הוא הביט למעלה אל המרזב, והיה נראה לו שהמרזב מידי רחב. הוא התבונן מלמטה, וירד לרחוב להסתכל מהצד, ולא ידע איך יוכל למדוד כמה ס"מ המרזב מכסה לו. במקרה זה רוחב הסוכה היה 72 ס"מ, כך שאם המרזב הוא יותר מג' טפחים, הוא פוסל לגמרי את הסוכה. ידיד שלו שעבר ברחוב וראה אותו מביט למעלה, שאל אותו מה הבעיה, הרי יש ברחוב הסמוך את מוקד העירוב שיש לו כלי מדידה המשמש למטרה זו. הבודק הגיע ומדד, וגילה שהמרזב בולט בקטע מסויים 28-26 ס"מ, שהם ג' טפחים, ואז התברר שהדופן של המרזב התעקמה מלחץ המים כנראה, ולמרות שהחלק התחתון של המרזב הוא רק 20 ס"מ, בפועל זה מכסה יותר מ-24 ס"מ. בעל הסוכה שמח על הפתרון המהיר למדוד דבר כה מסובך, והשכן שבנה על הגג התחייב להזמין פועל עוד לפני החג, שיצמצם שוב את רוחב המרזב, אחרת לא תהיה לו סוכה.

ההפתעות בבירור מידת הסוכה, והשמחה שבסוכה קטנה

סיפורים רבים ומצבים מגוונים ליוו את הבודק בעבודתו. מקרים של סוכות שהיו בטוחים שהעץ מכסה להם חצי מהסוכה, והתברר שכמעט כל הענפים מחוץ לסוכה. ולעומת זאת סוכות שחשבו שיש רק פינה קטנה, והתברר שיורד

חלק נכבד מהסוכה. באחת הסוכות בקרית הרצוג, אדם שבנה סוכה כ-3X3 מטר, וכמעט כולה היתה מכוסה בענפים משני עצים גבוהים שנטו עליה, ונשאר לו רק מטר וחצי על מטר וחצי. הרבה משפחות הופתעו מגילוי האמת, חלק לטוב וחלק להיפך. באחת בדיקהת באזור ר"י בן זכאי, בעל הדירה קידם את הבודק בהתנצלות חששנית, שאינו יודע איך לא שם לב בשנים קודמות, ומסופק אם ישב בסוכה כשרה, והכנים את הבודק שימצא אם יש דרך להכשיר אותה מכאן ולהבא. הבודק מדד ואמר שיש 72 ס"מ מקום כשר, זאת אומרת יש בה ז' טפחים גם לשיעור חזו"א. האברך התפרץ משמחה, וצעק לבני ביתו "יש לנו סוכה כשרה ומהודרת, וגם בשנים קודמות ישבנו בסוכה כשרה". השמחה שהיתה שם אי אפשר לתאר במילים, שמחה של קיום מצוה. למרות הדוחק והצמצום בסוכות של ז' טפחים מצומצמים, והרבה משפחות שצריכות לעשות דופן וצוה"פ בשביל לקבל סוכה של ז' טפחים בסה"כ, או משפחה שישנים אב ושני ילדים בסוכה ברוחב 86 ס"מ בלבד, יש שמחה מיוחדת שזוכים לקיים את המצוה כהלכתה.

יהי רצון שנזכה תמיד לשמוח בקיום כל המצוות, ובהימנעות מדברים האסורים, ומטלטול בשבת במקומות שאינם כשרים כראוי ע"פ הלכה, ואפילו במצבים שדחוק וצרכים להתצטצם בבית, לא נתפתה להקל מעבר לשורת הדין. אשרינו מה טוב חלקנו, ומה נעים גורלינו.

שאלות רבות בעניני התחומין, ודיני השיעורים

בתחילת חודש תשרי היו שאלות רבות בעניני התחומין, ובפרט בשנה זו שהיו שני ימי ראש השנה סמוכים לשבת, ורבים שרגילים להתפלל בישיבות הקדושות, רצו לאחר מכן לחזור לביתם לשבת, ובעקבות המודעות שגדלה בעניינים אלו, הם התעוררו לשאול האם דרך זו היא בתוך התחום או מחוץ לתחום. היו כמה מקרים שהתשובה היתה שהמרחק יותר משיעור התחום, ואין אפשרות לחזור, והשואלים קיבלו את הדברים בהבנה ובשמחה. היה מקרה שבחור שאל אם יכול לחזור מהישיבה אל בית הוריו, והתשובה במקרה זה היתה שרק לפי שיעור האמה הגדול (שיעור חזו"א) ניתן לחזור, ולא לפי השיעור הקטן (שיעור רח"נ), והשואל אמר מעצמו שאינו רוצה להקל בדבר שהוא מחלוקת או ספק, בפרט ביום שלאחר ראש השנה.

והנה מצד ההלכה יש לדון בנושא זה, האם ניתן להקל לסמוך על אחת מהשיטות כיון שאיסור התחום של אלפיים אמה הוא דין דרבנן, וכן יש להסתפק מה הדין באדם שבשבת אחת סמך להקל על השיעור הגדול, האם יכול אח"כ באותו נושא להקל כפי השיעור הקטן. ולמרות שתמיד השיעור הקטן הוא להקל [שמספיק כמות קטנה לשיעור כזית, ורביעית, וגובה המחיצות], דוקא בתחומין השיעור הקטן יוצר חומרא [שהתחום המותר קטן יותר], והשיעור הגדול נעשה להקל להאריך את התחום. ולכן למי שאומר שאצלו העיקר תמיד כשיעור הגר"ח נאה, שזה לדעתו השיעור הנכון, וכן לפי הסוברים שהשיעור החדש הקטן יותר משיעור רח"נ הוא הנכון, ולא מסתפקים בדבר, לא יהיו יכולים להקל בתחומין כפי השיעור הגדול.

ב"מוקד העירוב" מגיעות שאלות בנושא זה משני הכיוונים, יש שואלים מדוע חוששים לשיעור הגדול בגובה המחיצות והלחיים, ששיעורם צריך להיות גובה מטר (100 ס"מ), שהם י' טפחים גם לפי השיעור הגדול, והרי השיעור הקטן הוא הנכון. ולעומת זאת יש אחרים שמתקשרים ושואלים מדוע חוששים לשיעור הקטן בענין חישוב התחום, ובענין שיעור י' אמות בפירצה שיש בה עומד מרובה, הרי השיעור הגדול הוא העיקר. מוקד העירוב משמש לכל מיני חוגים, וצריך להסביר לכל אחד שיש גם צד שני. הוראת גדולי הפוסקים שעירוב שהוא דבר ציבורי, צריך להיעשות שיהיה טוב לשני השיעורים, כדי שיוכל לשמש לכולם לכתחילה, וגם ההוראות שראינו אצל פוסקי זמנינו, היו ע"פ שני השיעורים יחד, והדברים ידועים ואכמ"ל. לכן ההוראות הניתנות במוקד העירוב, מחושבות באופן שיהיה מותר לשני השיעורים, ואם אדם שואל באופן פרטי לסמוך על שיעור מסוים, הוא מקבל את התשובה לפי דבריו. יש לציין שבמסגרת הפעילות בעירובים בערים וישובים, אנו רואים שכמעט כל המקומות דורשים מעצמם להקפיד גם על השיעור הגדול, ואפילו בישובים דתיים, וישובים שרובם חילונים. מלבד מקומות בודדים שמקילים בענין, ואנו משתדלים לציין זאת בהגדרת כשרותם.

שאלות נוספות בענין התחום, שנשאלו ע"י מוהלים שהיו צריכים לערוך ברית מילה בערים וישובים, ולחזור לעירם לתפילות ולבריתות נוספות. במקרים אלו ההוראה קשה ביותר, משום שאם מדובר בדבר שבמצב רגיל פוסקים שאסור ללכת אליו [גם לשיעור הגדול], אבל יש שיטה שמחברת את הערים [ע"י ריבועים, קשתות, של עירובים עירוניים שמחברים אבל יש בעיות רבות בכשרותם], הרי במקרים אלו אי אפשר לקחת את האחריות לבטל מצוות מילה ביום השמיני עבור זה. ויש לדון כל מקרה לגופו. וצ"ע למעשה.

שלט להכנסת ספר תורה שקשרו לעמודי העירוב

ביום שישי האחרון הגיעה למוקד העירוב שאלה מעניינת בכשרות העירוב השכונתי משכונת נוה יעקב – פסגת זאב, בירושלים. באזור זה [אזור מתחרד] התפתחה קהילה יפה של עשרות אברכים, ובשבוע הקרוב הם זוכים לערוך הכנסת ספר תורה לבית הכנסת של האברכים "אהל יעקב" (רח' משה סנה). לכבוד המעמד תלו שלטים גדולים כנהוג, ואחד מהם קשרו על שני עמודי העירוב, עם חוט לעמוד ימין וחוט לעמוד שמאל. בשעת מעשה נכחו במקום שני אברכים העוסקים בעירובים של שני האזורים הסמוכים, והחל דיון האם קשירת השלט לעמודי העירוב, פסלה את צורת הפתח, היו להם כמה סיבות לדון בדבר, כיון שהשלט נמצא מתחת החוט כעין מחיצה, או שסותם חלק מהפתח, או משום שהוא יוצר עוד משקוף בתוך הפתח, והוא אינו ישר. וגם מפני שהוא מתנדנד ברוח. האחד טען שהעירוב לא נפסל, והשני טען שהעירוב נפסל, וכיון שחשב שבלא"ה העירוב נפסל, [ואפשר לוותר עליו לשבת זו, כי הוא רק מבדיל בין שני עירובים], חיברו את השלט גם לחוט העירוב עצמו וקשרו אותו בשני אזיקונים באמצע החוט. הויכוח בין האחראים המשיך, והוחלט לשאול את מוקד העירוב, שהיה מעורב בהתקנת העירוב החדש בשנה שעברה [אמנם עדיין חסר את נושא השכירות ממומרים].

והנה אילו היו קושרים את השלט רק לעמודי העירוב בחוטים נפרדים, בלי לקשור אותו לחוט של העירוב, לא היתה בעירוב לעירוב. משום שהשלט התלוי בחלל הפתח, אין לו דין מחיצה משום שהוא מוגבה מהקרקע יותר מג' טפחים. ואין לו דין משקוף משום שאינו מגיע מעמוד לעמוד, וגם אם החוט של השלט יהיה חוט אחד רצוף שעובר מעמוד לעמוד, והוא יהיה קשור מעל העמוד [כהלכות צורת הפתח], ואז לכאורה יש שתי צורות פתח אחת מעל השניה. מ"מ אין בזה חסרון לעירוב, משום שאפשר לומר ממה נפשך, לפי מה שנוקטים להלכה בעירובים השכונתיים, שחוט שוקע ומתנדנד ברמה כזו כמו החוט של השלט, אינו כשר לצורת הפתח, א"כ אין לחוט של השלט משמעות הלכתית, והחוט העליון של העירוב כשר להחשב פתח. ואם נחשוש לשיטה שהחוט של השלט כשר להחשב צורת הפתח, א"כ העירוב כשר מכח החוט הזה של השלט, והחוט שמעליו לא מקלקל אותו. [יש שדנו בזה לפי מה שמובא בשונה הלכות (בהערות בסוף הספר סי' שס"ב דין ע"ט) בשם החזו"א בצורת הפתח שעוברת על צורת הפתח ששתיהן פסולות, וע"ש שהגר"ח השאיר בצ"ע. אבל דברי החזו"א הם כאשר צוה"פ אחת חוצה את השניה, ולא כשתיהן שוות זו על זו, שבזה ודאי שאחת כשרה].

שלט שנתלה על עמודי העירוב תחת החוט

אבל לאחר שקשרו את השלט עם אזיקונים גם לחוט של העירוב, הרי בזה הם עשו שגם החוט של העירוב יהיה שוקע ויתנדנד ברוח, ע"י נדנוד השלט [שהוא כבד וגדול], ובמצב כזה אין להכשיר את צורת הפתח בעירוב שכונתי.

האחראי ששלח את השאלה, ביקש ממוקד העירוב אם יש לו פתרון מהיר וקל להכשיר את העירוב, מכיון שאין כעת מנוף שיוכל להעלות אדם שינתק את האזיקונים מחוט העירוב. המשיב מצא לו מיד פתרון פשוט, שיקשור חוט חדש מעל שני העמודים [ע"י מוט טלסקופי, כדרך שקושרים את חוטי העירוב שנקרעים], ואז שוב יחזור הדין של ממה נפשך הנזכר לעיל, דהיינו אם חוט הישן המחובר לשלט מתנדנד ברמה שפוסלת אותו, יהיה את החוט החדש שאינו מחובר לשלט ואינו מתנדנד ברוח.

מתרחבים בהפצה

בשבועות אלו אנו עושים מאמץ בס"ד, להרחיב את הפצת הגליון בערים נוספות ברחבי הארץ. כל מי שיכול לסייע בתרומות, ובחלוקה בערים, שיפנה למוקד 054-8483320 וזכות הרבים תעמוד לו להתברך בכל הברכות.

ניתן לתרום במכשירים של "נדרים פלוס" או "קהילות", ע"י חיפוש - "מוקד העירוב". וכן במערכת בטל' 073-2757-008

שולחי הפתרונות לחידונים, מתבקשים להתקשר לשמוע שהם רשומים בכרטיסי הגרלה, עקב תקלה בקבלת שלשה פקסים. טל' 0548483320

חוברות ושיעורים לכוללים הלומדים עירובים

הכוללים העוסקים בזמן חורף בלימוד עירובין, מתבקשים לעדכן את המערכת, כדי שנוכל לשלוח להם חוברות, ולעדכן אותם על שיעורים שימסרו במשך הזמן באותו אזור.

ניתן להאזין לשיעורים ועדכונים בעירובין בטל' 0799-333-845

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי

קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון מס' 146
חשון תשע"ח

ההבדל בין סוכה שגדולה 68 ס"מ, ל-69 ס"מ

בגליון הקודם הבאנו כמה מקרים של בדיקת הסוכות הקטנות, שלא היה בהם אפילו ז' טפחים כשרים, והוצרכו לעשות מחיצה וצוה"פ כדי שיצטרף להם סכך פסול, ובלבד שיהיה פחות מג' טפחים. לשם כך היתה נצרכת מדידה מדויקת של המקום הפסול, כדי לדעת עד היכן ניתן להוסיף, באופן שיהיה כשר לכל השיטות. והארכנו בזה בחישוב השיעורים השונים. והנה רבים קראו את הדברים והתפלפלו בהם, בחישובים המדויקים של השיעורים, ובאמת יש בזה מבוכה כידוע. וגם בשיעור חז"א עצמו, יש שני שיעורים. כמבואר בגמרא (עירובין דף ג:) שיש טפח שוחק וטפח עצב ותמיד משערים לחומרא, בעירובין ובסוכות ובכל דבר. וההבדל ביניהם הוא חצי אצבע לכל אמה שהיא ששה טפחים (משנ"ב סי' שס"ג פ"ט). היו סוכות שהיה בהם מקום כשר מעט פחות מ-70 ס"מ, ובעל הדירה היה סבור ששיעור סוכה לפי שיעור חז"א הוא רק 67.2, כי הטפח הוא 9.6 ס"מ, ולכן הוא לא חשש כ"כ לכשרות סוכתו, כי גם אם באמת יש קצת פחות מ-70, מסתבר שיש לו שיעור סוכה, אלא שבכל זאת עדיף למדוד אם אפשר. כשהוא ראה שהמודד מתעכב דקות ארוכות להכריע האם יש 69 ס"מ או 68 ס"מ, שאל בעל הדירה מה הנפק"מ, הרי כיון שיש 68 ס"מ, יש ז' טפחים לכו"ע. המודד הסביר לו שבאמת השיעור המוזכר הוא 9.62 לטפח, אבל כתב בשיעורין של תורה (שיעורי המצוות אות א') שהחזו"א הסתפק אם 9.6 הוא הטפח השוחק, ואז הטפח העצב פחות ממנו, או שמא 9.6 זה הטפח העצב, ולפ"ז שיעור הטפח השוחק הוא 9.8, והורה להחמיר בזה. ולכן כדי שהסוכה תהיה כשרה לשיעור חזו"א, צריך שיהיה בה 68.6 ס"מ, והנפק"מ בין 68 ל69, היא משמעותית בענין זה.

ההכרעות בענינים אלו היו קשות מאוד, למדוד ולהכריע בסנטימטר אחד, בנושא של קיום מצוה דאורייתא ז' ימים, ואולי גם למשך כמה שנים, האם מקיימים בה מצות ישיבה בסוכה, או ח"ו איסור של אכילה ושינה מחוץ לסוכה. כמו כן היה נידון בסוכות הקטנות יותר, שעושים מחיצה וצורת הפתח בפחות מג"ט להכשירה, והחישוב שהמוקד אומר בסוכות שנבדקו, שכדי לצאת ידי כל השיטות, ניתן להוסיף רק עד 22 ס"מ, והמקום הכשר יגיע עד 48 ס"מ, כדי שיהיה ז' טפחים גם לשיעור הגדול, ופחות מג' טפחים בסכך פסול גם לשיעור הקטן. וכן צריך לקחת בחשבון שקשה לצמצם בדיוק כל כך, את בניית המחיצה וצורת הפתח.

חובת שימת לב שלא לפסול סוכות

יש עוד דברים רבים להאריך בענין כשרות הסוכות ומחיצותיהם מתוך המקרים שנבדקו בשנה זו, אך אין כאן מקום להאריך. אבל יש צורך להדגיש את חומרת הענין, שאנשים רבים ביקשו לפרסם ולהודיע, דבר שנוגע לכל השנה, לשים לב שלא להזיק לשכנים. אדם שבונה ועושה גגון, או מתקין מזגן, חייב לבדוק שאינו יוצא מעל סוכות של שכנים בקומות מתחתיו. הרבה משפחות פתחו השנה את הגגון של הסוכה לאחר יום כיפור, וגילו שהשכן הוריד להם חלק מהסוכה, ולפעמים אפילו פסל אותה. היו שכנים טובים ויראי שמים, שמיד באותו יום או למחרת, הזמינו בעל מלאכה שחתך את הגג, אבל היו מקרים שהיה קשה לשכן העליון לתקן את נזקו, וסירב או שהתעכב עד ש... ובינתיים השכן העדין שגר למטה סובל ומצטמצם ומחפש פתרונות, להתמודד במה שנשאר לו.

הענין בעשיית עירוב פרטי בבנין

בימי חג הסוכות היו נידונים ופעילות רבה גם בענין עשיית העירוב מהבית לסוכה. משפחות רבות עשו בעצמם עירוב פרטי, כדי להתיר את הטלטול לכתחילה ללא פקפוק, וללא צורך להסתמך על העירוב הכללי ואפילו השכונתי, שגם בעירוב מהודר יחסית, יש דברים שצריכים להקל בהם.

כגון בענין רשות הרבים, שרוב הרחובות בזמנינו רחבים ט"ז אמות, ופתוחים משני צידיהם לכבישים נוספים, ולדעת הרבה ראשונים הטלטול בהם אסור מן התורה, והעירוב שנעשה אינו מועיל להם, עיין משנ"ב (סי' שמ"ה ס"ק כ"ג, וסי' שס"ד סק"ח ובבה"ל). וכן יש מקומות שיש גוים או מומרים שלא שכרו מהם, שלדעת הרבה פוסקי זמנינו אין כיום היתר של שכירות מהמשטרה וכדומה, והם פוסלים את העירוב שעושים בפת. ובעירובים כלליים מצויות עוד בעיות, שכוללים קרפיפות, שלדעת גדולי ההוראה הם יוצרים פסול בהיקף העירוב ואוסרים לטלטל בו. ויש מקומות שכוללים כבישים בין עירונים, שמוסיפים חומרא בדין רשות הרבים הנ"ל. וכל זה מלבד השאלה באיזה רמה מפקחים ומתקנים את העירוב. לכן רבים נמנעים כל השנה מלטלטל מחוץ לבית, ובסוכות שעושים סוכה בחצר, מתאמצים ומשקיעים לעשות עירוב פרטי בחצר, שלא יהיו בו את כל הבעיות הנ"ל.

עשיית עירוב פרטי לטלטל לסוכה שבחצר

עשיית לחי מקולט של דוד שמש שבור

אחת השאלות הגיעה מהעיר "כפר סבא", באדם שעשה סוכה למטה, ושאל האם יכול להשתמש לעשות לחי, ע"י העמדת "קולט" של דוד שמש, [לוח גדול ובו צינורות מים המתחממים מחום השמש], מפני שזה החפץ שהוא מצא זרוק בסביבתו, נכון לאותו רגע. השואל ידע להסביר את השאלה בצורה הלכתית, ואמר שהוא קשר את הקולט באופן שכלפי חלל הפתח עומד הצד שהזכוכית שלו שבורה, והצינורות שבתוכו מגולים, האם יש בזה ענין של "פתחי שימאי", מפני שהלחי אינו ישר, אלא עשוי מרצף של צינורות קבועים בלוח.

המשיב אמר לו שאכן יש בזה שאלה, משום שאין דרך לעשות פתח בחפץ בצורה כזו, ומיד הציע לו שיהפוך את הקולט באופן שהגב שלו יהיה לכיוון הפתח, והגב עשוי בצורה חלקה, ואין בו חשש פתחי שימאי.

חוט העירוב תפוס באמצע לתקרת הבנין

שאלה נוספת ממשפחה בבני ברק שעשתה צורת הפתח מתחת בנין, כיון שלא היו מחיצות מסביב לחצר, וקומת קרקע היתה קומת עמודים, לכן הקיפו חלק מהחצר ע"י צורת הפתח. והנה החוט שעבר תחת הבנין היה מידי נמוך, וגם הוא לא נמתח להם בצורה טובה, ובמקום שעובר השביל שבו נכנסים לבנין ירד החוט ושקע כלפי מטה, עד כדי שהפריע ליוצאים והנכנסים לבניו. בתחילה הם התקשרו לשאול האם אפשר לקשור את אמצע החוט לתקרה, והמשיב ענה שיש בזה בעיה שהחוט יוצא בצורה מזוזגזת, כעין שתי קשתות כלפי מטה. לאחר מכן הוא הסתפק בתשובה זו, האם חוט ששוקע בצורה כזו של שתי קשתות, גרוע יותר מחוט ששוקע שקיעה אחת ארוכה מעמוד לעמוד, ועיין בזה.

חוט העירוב תפוס בין שתי התעלות ואינו בקו ישר

לאחר מכן התקשרו מהמשפחה וביקשו שיבואו לבדוק את מה שהם עשו, האם הוא עירוב כשר. הבודק הגיע וראה שהם עשו פתרון דומה, ובמקום לקשור את אמצע החוט לתקרה, הם תחבו אותו בין תעלות חשמל שהיו מחוברות לתקרה. והנה מצד הבעיה הנ"ל שהחוט שוקע, נשאר המצב אותו דבר, אבל הבודק עורר כאן ספק נוסף, מכיון שהחוט משנה זוית במקצת, והולך בצורת ל קטנה, כדי לעבור בין התעלות (ראה בתמונה). ויש לדון אם שינוי קטן כזה, מהווה בעיה ממש, או שמא ניתן עדיין להחשיבו כמשקוף אחד ארוך. וגם זה נידון שאינו מפורש, ותן לחכם ויחכם עוד.

בדיקות העירובים ברחבי הארץ

בימים אלו יוצאים שלוחי מוקד העירוב לבדיקת עירובים שונים ברחבי הארץ, חלקם עירובים שכונתיים ברמה טובה, וחלקם עירובים כלליים של ישובים ברמה נמוכה, שלצערינו מתגלים בהרבה מקרים ליקויים שפסלו לגמרי את העירוב. באחד הישובים באזור העיר לוד, התמנה רב חדש לישוב, והרב הקודם אמר לרב החדש שיש לו תפקיד לדאוג לעירוב. הוא לא אמר לו מה מצב העירוב, אם הוא רק לא מהודר או בקושי כשר, או פסול ח"ו, והרב מיד בשבוע הראשון להתמנותו, חיפש ת"ח שיבוא לבדוק את העירוב, והגיע אל "מוקד העירוב".

באותם ימים היה עומס גדול בפעילויות במקומות אחרים, אך לאחר שהוא ביקש בצורה מאוד רצינית, שניכר שהוא יתקן מיד מה שנצרך, נענינו לבקשתו, והבודק יצא אל הישוב, לפגוש את האחראי שבודק ומתקן את העירוב, ולעבור יחד איתו על העירוב.

העירוב שנעלם, והחובה לבדוק כל שבוע

הבודק של המוקד יצא יחד עם הרב ועם האחראי, הם פנו בראשונה למקום שהאחראי ידע שהעירוב לא כ"כ טוב, האחראי יוצא מהרכב ומשקיף, מחפש את חוט העירוב ואיננו. איפה העירוב שהיה פה, הוא קורא לרב ולבודק, אני יודע שהיה כאן באיזה מקום, הוא עבר כאן ועכשיו אני לא רואה אותו. כולם התבוננו לכל הצדדים, ולא מצאו חוט ולא עמוד. ויהי לפלא. בלית ברירה אמר האחראי, שילכו למקום אחר סמוך ושם יש עירוב, [כלומר שם יראו חוטים, אבל עירוב אינו נחשב עד שכל ההיקף יהיה שלם]. הרב כבר הרגיש שהוא באמת צריך להיכנס לענין, והמתין להוראות מהבודק של המוקד.

הקרש מושכב מעל הקיר במקום עמוד והחוט יוצא ממנו

הם פנו למשק של אדם אחר, ויצאו שוב לקצה הישוב, ושם הבחינו בעמוד נמוך שהחוט קשור אליו, והבינו שכנראה ממנו והלאה נפל החוט, והעמוד נקבר בין השיחים והקנים שצמחו סביבו, עד כדי שלא מצאו אותו. והאחראי לא בדק אותו כמה שבועות, כי לא היה נראה שהוא יתקלקל.

זה היה הדבר הראשון, שממנו צריך ללמוד דבר פשוט – לבדוק. כל שבוע חייבים לעבור על כל העירוב, ללא הנחות וללא דילוגים. אי אפשר לדעת מה יתקלקל, ובסה"כ מצוי שמתקלקל מקום כלשהו בהיקף, פעם כאן ופעם שם, לכן צריכים לבדוק כל שבוע ביום שישי. (ויש מקילים ביום חמישי, וצ"ע ואכמ"ל).

קרש שוכב על קיר במקום עמוד

באותו מקום התבונן הבודק לצד השני, להיכן ממשיך אותו חוט שהם מצאו, והנה החוט מחובר על קיר, ללא עמוד וללא לחי. הבודק התפלא ושאל את האחראי, מדוע אין כאן עמוד. והאחראי הראה לו שיש קרש שוכב על הקיר, והחוט קשור על הקרש. שאל הבודק למה הניח את הקרש. והאחראי הסביר שכך הרב (הקודם) אמר לו לעשות, לשים קרש על הקיר, ועליו לקשור את החוט. הבודק היה המום מהדבר, הרב אמר לתקן עם קרש, אבל במקום להעמיד אותו כמו עמוד או לחי, האחראי השכיב אותו מעל הקיר, בלי שום הסבר מה הקרש ששוכב על הקיר בא להועיל. זה כח התמימות והציות של יהודי לדברי התורה והרב, הוא לא מבין מה הענין לשים קרש, הרי אפשר באותה צורה לחבר את החוט על הקיר בלי קרש, אבל אם הרב אומר לשים קרש, הוא שם. ולמעשה הבודק הסביר לאחראי שהמטרה בחוטים והעמודים ליצור צורה של פתח, ולכן החוט חייב לשבת על עמודים, ובמקרה כזה שיש קיר שאינו יכול להחשב עמוד, צריך להעמיד את הקרש לפני הקיר בצורת עמוד, ולא להשכיבו מעל הקיר. אמנם האחראי לא הבין את גודל הבעיה, מפני שלדעתו הרב הקודם אמר לעשות כך בדיוק. אבל הוא קיבל את ההוראה החדשה, כפי שהרב החדש מורה לעשות.

הנה רואים בזה את הזכות וטוהר הלב של יהודים פשוטים, שמתמסרים ומתקנים את העירוב כפי יכלתם לפי מיטב הבנתם, אבל מצד שני מצער מאוד שלמרות זאת אין עירוב. הציבור יודע שיש אחראי שהוא מתקן את העירוב, ובאמת האחראי הזה במיוחד היה נכנס לתקן את העירוב במקומות שאדם נורמלי לא יכנס, בכל זאת העירוב אינו כשר, והטלטול בכל הישוב אסור בהחלט.

מדברים אלו אנו לומדים, שיש צורך שיהיה בודק בקי בהלכות, מבין את המטרה ואת ההלכה, ויודע לתקן בצורה נכונה. וכשמבררים על הכשרות, צריך לדעת שיש בודק מוסמך. משא"כ במקומות שהבודק אינו בקי לעצמו, ורק מסתמך על מה שהרב יגיד לו, מצויים מקרים רבים עם בעיות חמורות. א. שהוא לא יודע שצריך לשאול, דברים שלדעתו זה אותו דבר כמו שהיה, או כמו שעשה פעם אחרת בתיקון אחר, ב. וכן מצויים מקומות ששאל והרב ענה, ובכל זאת הוא תיקן בצורה שונה, והאחראי בטוח שהוא עושה כמו שצריך שהרי כך הרב אמר, והרב בטוח שהאחראי עושה עירוב טוב, שהרי מידי פעם הוא שואל אותו שאלות שהן באמת פוסלות.

בנושא זה חסר מודעות לגודל הבקיאות הנצרכת בבדיקת עירוב ותיקונו, ואפילו רבנים סומכים על אנשים שלא למדו מעולם את ההלכות. בזמנינו ברוב נושאי הכשרות יש צורך בהכשרה הכוללת לימוד ובחינה, ורק בכשרות העירוב סבורים שכל אדם ראוי ויודע. והמציאות מלמדת שוב ושוב, שחייבים לימוד טוב כמו בנושאים המסובכים ביותר. לשם כך אנו מביאים את המקרים שארעו בימים אלו, ואנו שואפים, מתפללים ומצפים, שנדע שגם בעירוב לא נסמוך סתם, אלא רק כשהתברר לנו שיש כשרות מהודרת כהלכה.

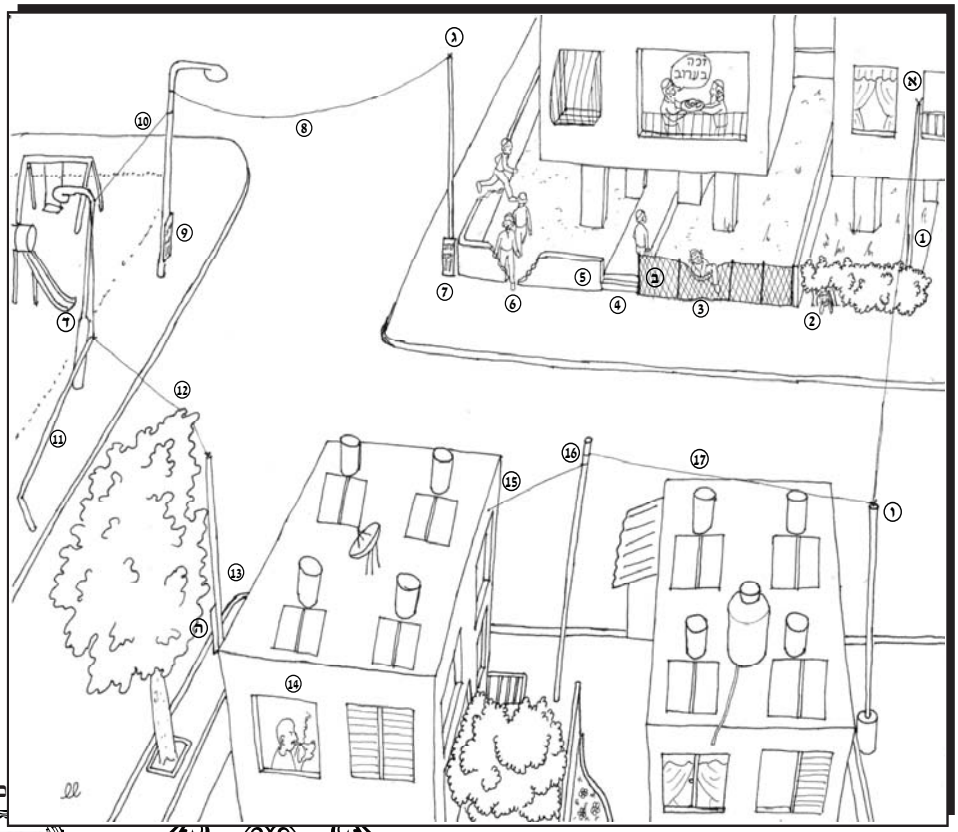
פתרונות לחידון הנפלא שבציור כיצד בודקים עירוב

רשימת דברים כשרים

א. החוט יושב על העמוד כראוי. **ב.** גדר כשרה. ופתח הבנין ניתר בעומד מרובה, רק אם הגדרות כשרות. **ג.** החוט יושב על העמוד כראוי. **ד.** בעמוד כזה גם חוט שקשור מהצד יכול להיות כשר, ע"י החלק התחתון שרחב יותר ונידון כלחי. כשהוא מכוון מתחת החוט. **ה.** לחי עומד מכוון כהלכה. **ו.** חוט קשור לעמוד כהלכה.

רשימת דברים שאינם כשרים וטעונים תיקון

1. העמוד בתוך חצר מוקפת מחיצות פסול (משנ"ב סי' שס"ג ס"ק קי"ג), ויש בתוך הפתח שיח שהוא מחיצה המחלקת (חזו"א סי' ע' ס"ק י"ח). **2.** חור בתחתית השיחים ג' טפחים, פוסל משום מחיצה תלויה שהגדיים בוקעים תחתיה (עירובין דף יב. שו"ע סי' שנ"ה ס"ג). **3.** ילד מכופף את המחיצה, ויורדת מגובה י' טפחים. **4.** פתח הבנין יכול להיות מותר מדין "עומד מרובה על הפרוץ", אך במקרה זה הגדר שכנגדו נמוכה כדלקמן, ונפסל גם דין עומד מרובה. **5.** גדר זו נמוכה מי' טפחים (ניכר לפי שראש הגדר מגיעה לילד עד החגורה, וגדר זו נמוכה מגדר הרשת). **6.** פירצה שהרבים בוקעים בה, פוסלת במבוי (רחוב). אמנם במקרה שהפירצה לחצר, ראה שו"ע (סי' שס"ה ס"ג). **7.** הלחי מסובב ואינו מתחת חוט. **8.** חוט שוקע, יש ליזהר לתקנו, (שעה"צ סי' שס"ב ס"ק נ"ו) ומחמירים לאסרו. **9.** הלחי גבוה מן הקרקע ג' טפחים (ניכר לפי יחס לגודל הלחי). **10.** החוט מן הצד ואין מתחתיו לחי כהלכתו. **11.** עמוד עקום הרבה, נוקטים לאסרו, כי החוט אינו יושב על החלק התחתון של העמוד שהוא העיקר (חזו"א סי' ע"א ס"ק י"א, ובקריינא דאיגרתא). **12.** ענפי העץ מסיטים את החוט, והוא יוצא מבין העמודים [וזה יותר גרוע מחוט מתנדנד ברוח]. **13.** פירצה בין העמוד שבקצה המדרכה, לבנין ולגדרות המשיכים את גבול העירוב. **14.** גוי שדירתו בתוך העירוב, פוסל את השיתוף והעירוב בפת. **15.** החוט קשור לבנין ללא לחי או עמוד, אין כאן צורת הפתח כלל. **16.** שני החוטים קשורים לעמוד מן הצד, [וללא לחי תחתיהם]. **17.** החוט של צורת הפתח עובר על הבנין, הבנין מחלק ופוסל את צורת הפתח.

מתרחבים בהפצה

בשבועות אלו אנו עושים מאמץ בס"ד, להרחיב את הפצת הגליון בערים נוספות ברחבי הארץ. כל מי שיכול לסייע בתרומות, ובחלוקה בערים, שיפנה למוקד 054-8483320 וזכות הרבים תעמוד לו להתברך בכל הברכות.

ם בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות
המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 147
חשון תשע"ח

התרחבות הפצת הגליונות

במסגרת המבצע להרחבת הפצת גליונות אלו בנושא העירובים, להביא את ההתעוררות והמודעות לקיום ההלכות של טלטול, הזהירות ממקומות שאין עירוב טוב, ואת לימוד הנושא של העירובים שהיה מוזנח עד כה, לערים נוספות ברחבי הארץ, ולקהילות נוספות הפורחות ומשגשגות בכל מיני מקומות בערי הפריפריה, נרתמו כמה אברכים לסייע בידינו, ובס"ד הגליונות נשלחים בשבועות אלו אל יותר מ-20 ערים וישובים בארץ, ובנוסף נשלחו לחברת הפצה לחלוקה בכ-250 מקומות בירושלים.

אנו מודים בזאת לכל האברכים שלקחו על עצמם את התפקיד, הדורש מאמץ והתמסרות רבה, וכן לכל התורמים הקבועים הנותנים בידינו אפשרות לעמוד בהוצאות הגדולות הכרוכות בדבר זה. ויהי רצון שכל המסייעים והתורמים יזכו לראות ברכה ונחת מכל יוצאי חלציהם, ויזכו לברכת המזהירים על השבת, שיהיו להם בנים תלמידי חכמים.

אמנם עדיין יש הרבה מקומות של אברכים ברחבי הארץ, שהחלוקה הנ"ל אינה יכולה להגיע אליהם, ולכן יש צורך גדול בסיוע נוסף, א. אברכים שיכולים לצלם ולחלק לכמה בתי כנסת בסביבתם. ב. תרומות העלויות של חלוקת ערים.

זכות זיכוי הרבים במצות שמירת שבת, תעמוד לכל העושים והתורמים, להתברך בברכה והצלחה בכל מעשי ידיהם, בזכות חיזוק בשמירת השבת, ובפרט בענין נשגב זה, שיש בו החדרת הידיעה והקיום של מצוה שאינה ידועה, והיא נוגעת למעשה לכל משפחה מידי שבוע כל השנה.

נמשכת בדיקת העירובים ברחבי הארץ

במסגרת בדיקת העירובים שע"י מוקד העירוב, בערים וישובים ברחבי הארץ, נבדקו בשבועות אלו עוד כמה עירובים בישובים ברחבי הארץ. אחד הישובים נמצא בשומרון, ובו קהילה מתחזקת הכוללת גם בעלי תשובה ברמה גבוהה, והרב שמוסר שיעורים ומחזקם, ביקש ממוקד העירוב שיבוא לסייע לו בענין העירוב של הישוב, כי בזמן האחרון הרחיבו את גבולות העירוב כדי לכלול שכונה נוספת, שקשה לפקח עליה, ובקטע הישן התעורר לו ספק וליבו נוקפו על כשרות התל המתלקט שסמכו עליו בעבר.

הבודק נסע אל הישוב, ועבר יחד עם הרב על רוב גבולות העירוב. בקטע מסוים היו תושבים שאינם שומרי תורה ומצוות, שהפריע להם שמעמידים עמודים לעירוב במקום בולט, ועוררו סערה עד כדי שהיה צורך להסירם. הרב והאחראי החליטו שעדיף להסיר את העמוד ולהשקיט את הרוחות, אבל במקביל לא נוותר על העירוב. האחראי המסור המציא פתרון יפה מאוד, וקשר בצנעא חוט דיג דק מעמוד עץ של החשמל אל צלע ההר, והעמיד מתחתיו שני לחיים. אחד הלחיים מוסתר בצלע ההר, משתלב עם הצמחים. והלחי השני שעומד על הכביש הראשי, הוא עשה ע"י לוח של תמרור זוהר, והעמיד אותו באופן שאדם לא יעלה על דעתו, שהלוח הזה קשור בצורה כלשהי לעירוב.

לחי שנעשה בדוגמת תמרור להסוואה

וכך צורת הפתח עומדת במקום שעוברים אותם תושבים מתנגדים, והדבר אינו מפריע לאיש. ההסואה היתה כל כך טובה, שכאשר הרב והבודק עברו בכביש לאורך קילומטר וחיפשו את צורת הפתח [והאחראי לא היה איתם, ולא ידעו כיצד היא עשויה], הם לא מצאו אותה פעם פעמיים, עד שחזרו בפעם השלישית והבחינו בלחי שבצלע ההר, ולפ"ז הבינו שגם התמרור שכנגדו הוא לחי.

מדבר זה ניתן ללמוד על הפתרונות שיהודים מסורים למצוות, מוצאים דרכים מקוריות ומיוחדות, על מנת שיוכלו לקיים את ההלכות בכל מקום ובכל מצב. מי כעמך ישראל.

עבודות הבניה והתשתיות – ההרס הגדול של העירובים

הרב והבודק המשיכו בבדיקת העירוב לקטע של ההרחבה, ושם גילו למרבה הצער, שהעירוב שהיה איננו. קטע באורך של כמאתים מטרים נהרס כליל, בעקבות עבודות עפר להרחבת הישוב, עברו הטרקטורים וסללו דרך חדשה, והסירו את עמודי העירוב שהיו שם. העמודים עם החביות שהחזיקו אותם, שכבו זרוקים בצידי הדרך הסלולה, עם שיירי חוטים קרועים, ושברי לחיים שהיו לפניהם. הרב היה בצער גדול, למרות שהעירוב אינו באחריותו, אבל הוא חייב שיהיה עירוב כלשהו לבני קהילתו. הוא התקשר לאחראי לספר לו, והתברר שהאחראי יודע ג"כ מהדבר, ואין בידו אפשרות לתקן את ההרס הגדול.

הנושא של אזורי הבניה, הם ההרס הגדול ביותר שיש בעירובים, רוב התיקונים הנדרשים מהאחראים מידי שבוע, הם בעקבות בניה והרחבה ועשיית תשתיות. וברוב המקרים הקבלנים והטרקטורים פוגעים בעירוב בלי חשבון, הם יודעים שעל זה אף אחד לא יתבע מהם לתקן. האחראי בדרך כלל שותק מחוסר אמצעים משפטיים, ונאלץ לספוג לבד את כל הנזקים, ולהתמסר ולהתייגע בעצמו לבצע את כל התיקונים. ובנוסף לכל, גם לדאוג להשיג את התקציב, [שגם במקומות שיש קופה שכונתית או מימון של המועצה, האחראי צריך לטרוח להגיש בקשות, ולקבל אישורים, ולהמתין עד שיבוא האישור ואחריו התקציב, ועד אז לתקן מכספו, או לאלתר פתרונות הדורשים מאמץ רב שאינו כלול בתשלום].

עמודי העירוב והחביות שנהרסו ע"י הטרקטורים

המסירות וההתמודדות הקשה של האחראים

איננו יודעים להעריך את גודל המסירות של האחראים, וגם אם נחזור ונספר במסגרת זו את ריבוי התקלות והקשיים, לא נוכל לאמוד את המשמעות של הקושי אפילו של יום שישי אחד, שבו האחראי יצא מביתו לבדיקה שגרתית וקצרה, כמה שעות לפני שבת, וגילה שני מקומות שהתקלקלו, והוא מתאמץ ומתייגע להמציא פתרון כשר, וטורח לבד בלי שאיש יעזור לו, מחפש קרשים, קושר חוטים, וכל דבר לוקח חצי שעה ושעה, עד שהשעה מתאחרת, והוא ממהר לגמור את הבדיקה, מתפלל שלא תימצא עוד תקלה, שאם כן הוא לא יוכל להספיק לתקן גם אותה, ואז כל עמלו לריק ח"ו, כי כשנשארת בעיה אחת כל העירוב פסול. בסוף הוא מגיע לביתו רבע שעה לפני כניסת השבת, ומכין עצמו בצורה מינימלית, בלי יכולת לעזור למשפחתו בהכנות לשבת. כמה דברים שהוא לא הספיק להכין לשבת, חסרים לו במשך השבת, והחסרון מורגש גם אצל בני משפחתו, ואחרי שבת כזו, הוא עומד ביום שישי הבא לצאת שוב אל הבדיקה, שאינו יודע כמה מאמץ היא תדרוש ממנו, מה היא תדרוש מבני משפחתו, ומי יודע מתי הוא יחזור ממנה.

אשריכם מאות האחראים המסורים, השתולים ברחבי הארץ והעולם בערים ובמושבים, אין לנו את האפשרות להעריך נכון, איננו יודעים עד כמה המילים והתרומות שלנו יכולים לסייע בידכם, ויקוים בכם תפילותינו ביום השבת, "וכל העוסקים בצרכי ציבור באמונה, הקב"ה ישלם שכרם, ויסיר מהם כל מחלה וכו', וישלח ברכה והצלחה בכל מעשי ידיהם".

יש עמודי תאורה כשרים, ויש פסולים

בהמשך הבדיקה היה מקום נוסף שבו השתמשו בעמודי תאורה ליצור צורת הפתח, ויש ללמוד להבדיל בין שני סוגים של עמודי תאורה, אחד כשר ואחד פסול. בעמודי תאורה החדשים הירוקים, החלק התחתון הוא צינור רחב יותר מהעמוד העליון, ולכן גם כאשר קושרים את החוט מסביב לעמוד [ולא מעל ראשו], שבעצם הוא נקרא "מן הצד", והוא פסול להחשב צורת הפתח (שו"ע סי' שס"ב סי"א), בכל זאת יש להכשירו ע"י החלק התחתון, שהוא משמש כעין לחי [כדוגמת חבית מסביב לעמוד], ונמצא שהחוט עובר מעל הלחי, [בתנאי שהחלק התחתון גבוה י' טפחים, והעמוד ישר מאוד בצורה שהחוט מכוון בדיוק מעל החלק התחתון המתרחב. וצריך בזה זהירות רבה ואכמ"ל].

חוט העירוב קשור מן הצד לעמוד כזה פסול

אבל יש עמודי תאורה שמורכבים מיחידה אחת, צינור שרחב מלמטה והולך ומתקצר כצורת חרוט, בעמוד כזה כתב החזו"א (סי' ע"א ס"ק י"ב) שגם אם קושרים את החוט מסביב לעמוד למעלה במקום הצר, ואם נסתכל בקו ישר יש מתחת החוט את החלק הרחב של העמוד, הרי זה פסול, כיון שבסה"כ הוא מן הצד של העמוד, ולא שייך לומר

גוד אסיק מהחלק התחתון אלא כאשר הוא בולט כעין מדרגה או בחקיקה, כעין החבית והעמודים הירוקים. לכן במצב כזה שקשרו את החוט מסביב לעמוד, העירוב אינו כשר, עד שיעמידו "לחיים" לפני העמודים, שיהיו מכוונים מתחת החוט. הלחיים נחשבים כמו עמוד [ע"י דין גוד אסיק], וממילא החוט נמצא מעל גביו של העמוד [הלחי], ונעשה צורת הפתח כשרה.

הביקור בעירובים מהודרים המוקפים בגדרות

במקביל לבדיקת העירובים הסובלים מבעיות וקלקולים קשים, ביקר הבודק גם בעירובים העומדים ברמת כשרות מהודרת במיוחד. אחד המקומות הוא העירוב של טלזסטון – קרית יערים, האחראי המסור שמח על בואו של הבודק של מוקד העירוב, לאחר שהוא עומד איתו בקשר בשאלות שמזדמנות לו בעבודת הקודש, ויחד הם הסתובבו סביב כל הישוב. האחראי סיפר בקצרה את החשבונות ההלכתיים בכל מקום, ואת הוראות המרא דאתרא הגר"י שולמן שליט"א, וכיצד כל דבר נעשה על פיו.

תמורה שהוצב בגבולות העירוב

בישוב זה כל הצדדים מוקפים בגדרות ומחיצות, והפתח הינו רק במקום אחד, ויש ג' מחיצות שלימות, לכן אין בישוב זה חשש של דין רשות הרבים, גם לשיטות שאין צריך שיעברו שישים ריבוא. [וגם בנוגע לכניסה החדשה העתידה להיות, הרב הורה כיצד יעשו באופן שלא יהיה חשש לכשרות העירוב]. כמו כן הקפידו שלא יהיה שום חשש של קרפף, ואף המקומות שבספק קרפף, מובדלים בגדר פנימית, [חוץ מקצה אחד שאינו בשימוש ומובדל בצורת הפתח]. על העירוב הזה אפשר לומר, שהלואי וכל העירובים יהיו כמוהו.

למרות שכל הישוב מוקף בגדרות, גם כאן האחראי אינו מובטל מלטפל בכשרות העירוב, וכל פעם מסיבה אחרת, ועכ"פ צריך לבדוק ולתקן אותו.

האחראי הראה במקום אחד דבר שטוב לציין אותו לקראת ימי החורף, שלפעמים הגשמים יוצרים סחף בחול והתמוטטות של אבנים, הגורמים לפסול את המחיצה מותחתיה. במקום ההוא היה שביל סלול, אבל בתקופה שהיו הרבה גשמים רצופים, אירע קריסה קטנה בקצה השביל, מחמת שהחול מתחתיו נסחף וירד במשך הזמן, ואז נוצר חלל של ג' טפחים מתחתית הגדר. במצב כזה הדין הוא, שמחיצה שיש מתחתיה חלל ג' טפחים, היא "מחיצה תלויה" שהגדיים יכולים לבקוע תחתיה, ואין לה דין מחיצה, ואפילו אם מעל החלל יש בגדר יותר מי' טפחים, הרי זה כמי שאינו. ואם החלל נמשך על פני י' אמות, או שהוא במקום שהגדר מסתובבת שנחשב "פירצה בקרן זוית", הרי זה פוסל את כל העירוב.

לבנים שהונחו לסתום חלל שנוצר תחת הגדר

האחראי שגילה את הדבר, מיהר להכניס מתחת הגדר אבנים גדולות, כדי למלא את החלל, שלא יהיה בו ג' טפחים, והמחיצה תהיה כשרה. [ואע"פ שהחלל לא נמשך על י' אמות, מ"מ בגדר רשת שהיא דקה, חוששים גם לעקמימויות קטנות, שיש אומרים [ע"פ החזו"א סי' ע"ב סק"א] שיש בהם פסול של פירצה בקרן זוית].

באותו שבוע שהגענו אירע קלקול אחר באחת החצרות שיישרו את השטח, והטרקטור רמס את הגדר ופרץ אותה יותר מי' אמות, באופן שהוא פוסל את כל העירוב של הישוב. האחראי סיפר שמיד הוא קיבל טלפונים מתושבים שראו את המעשה, והודיעו על קלקול העירוב, והוא פנה אל בעלי המקום שמיד הבטיחו לסדר את הגדר לפני השבת הקרובה, ואם לא יתקנו אותה, האחראי יביא פועל שיעלה להם ביוקר. האחראי אמר לבודק של המוקד, שהעירנות הזו של התושבים, היא בזכות הגליונות השבועיים, המלמדים בצורה מעניינת על מה להסתכל, מה הדין דורש - שיהיו מחיצות או צורות פתח שלימות, שיוצרות היקף שלם מסביב העיר או השכונה.

ג' דינים במחיצות שתי בלא ערב

אחד הדברים המיוחדים בישוב זה, שהשתמשו בחלק מהמקומות בגדרות מסורגים בסגנון החדש, שהם עשויים ממקלות עומדים ושני פסים שוכבים. בדין גדרות אלו ידועה השאלה, שיש דין שמחיצות העשויות משתי בלא ערב, כלומר מקלות עומדים ללא מקלות שוכבים, אסרו חכמים להקיף בה יותר מבית סאתים, ואם הקיפו יותר מבית סאתיים, אסור לטלטל בו (שו"ע סי' ש"ס ס"א). וא"כ לכאורה הסורגים האלה אינם יכולים לשמש את העירוב.

אבל יש בזה כמה אופנים של היתר, שחלקם שנויים במחלוקת. א. באופן שיש בתוך השטח יותר משלשה בני אדם שדרים באותה שבת, מותר להקיף כדי צרכם, אפילו יותר מבית סאתיים, ובלבד שלא ישאר בית סאתיים פנוי. לפ"ז כיון שיש בעיר בני אדם רבים, ניתן להקיף כפי הצורך. אלא שבעירוב של עיר או ישוב מצוי מאוד שיש שטח יותר מבית סאתים שאינו בשימוש, ולמרות שאינו בגדר קרפף, מ"מ לענין זה הוא מהווה סיבה לפסול את העירוב.

[ואמנם דעת השו"ע שמותר להקיף עד שיהיה בית סאתיים כנגד כל אדם ואדם, אבל המשנ"ב (סק"ח) כתב בשם האחרונים שכל הראשונים חולקים ע"ז, שבכל אופן שיש בית סאתיים פנוי, אסור לטלטל]. ויש להוסיף שדעת החזו"א (סי' ע"ז סק"ד) לאסור בכל אופן שהשטח יותר מבית סאתיים, אף שאינו פנוי, משום שלדעתו ההיתר של יותר מבית סאתיים לפי הצורך, נאמר דוקא בשיירה בדרך, ולא במי שנמצא בישוב, שיכול לעשות מחיצות טובות יותר.

ב. בגדרות כאלו שיש בהם פס אחד או שניים שוכבים, דעת הפמ"ג (הובא בשער הציון שם סק"ב) שנחשב מחיצה שיש בה גם שתי וגם ערב, ומותר להקיף בה גם יותר מבית סאתיים פנוי [כל זמן שאינו מוגדר קרפף]. אמנם החזו"א (שם) חולק בתוקף על דברי הפמ"ג, והקשה עליו וכתב שאין לעשות מזה אפילו סניף להקל אלא צריך שיהיו קנים שוכבים באופן שאין בין אחד לשני ג' טפחים, מחיצה טובה היא כשיש לה לבוד משני הצדדים, בשתי ובערב. ועי' בשבט הלוי מש"כ בזה.

ג. באופן שרק מיעוט מההיקף בנוי בגדרות כאלו, והעומד מרובה במחיצות גמורות, כתב החזו"א (שם סק"ג) שמותר להקיף אפילו יותר מבית סאתיים פנוי. ולכן בעירוב של שכונה או ישוב, שרק מעט מההיקף בגדרות מסוג זה, אין חשש לכשרות העירוב. אמנם יש לדון כל מקרה לגופו האם הוא עונה על ההגדרות של עומד מרובה על הפרוץ (כמ"ש בחוברת פתח העירוב, דיני שתי בלא ערב).

פתרונות להכשיר את המחיצות לכל השיטות

בישוב הנ"ל היו כמה צדדים שהסתמכו על גדרות מסוג זה, ולכן הם השתדלו לשנות אותם, כדי לצאת ידי כל השיטות, ולהגיע לעירוב מהודר ומושלם. באחד המקומות הצמידו לגדר רשתות ברזל חזקות, שיש בהם לבוד גם בשתי וגם בערב, והם מחיצות טובות גם לחזו"א הנ"ל באות ב'. במקום אחר הם ישבו מראש עם קבלני העבודות ונתנו להם הוראות מדויקות איזה אופן תהיה הגדר, והוסיפו ואמרו שיהיה כמו הגדרות במקום פלוני. והקבלן הלך למקום פלוני, והבין שהכוונה לגדר אחרת שהיתה בסמוך שאין בה שתי וערב, ועשה כמוה. לאחר מעשה הם נאלצו להשתמש בה, ולמצוא פתרון להכשיר אותה לשיטת החזו"א.

במקום נוסף הם השתמשו בעוד אפשרות המוזכרת בחזו"א, שאם ה' טפחים מגובה הגדר, יש בהם שתי וערב [בתוך ג' טפחים כנ"ל], ורק בשאר הגובה אין שתי וערב, נחשבת גדר טובה, כיון שיש דין עומד מרובה גם בגובה המחיצה.

גדר שתי בלא ערב, בצירוף התעלה שתחתיה

על פי זה היה קטע ארוך מהגדר שהיא עמדה על שפת תעלה של ניקוז מי הגשמים, והנה באופן שרוחב התעלה הוא ד' טפחים או יותר, שיש שיעור מקום [רשות] בתוך התעלה, הדופן של התעלה נחשב למחיצה, ויכול להועיל גם כלפי השטח העליון מדין גוד אסיק מחיצתא. במקרה זה התעלה היתה בעומק כחצי מטר, שהתעלה לבד אינה מחיצה, אבל היא הועילה לגדר שמעליה לענין שיש בה ה' טפחים שהם מחיצה גמורה, והם יוצרים דין עומד מרובה להכשיר את הגדר, גם לשיטת החזו"א שהיא נחשבת שתי בלא ערב.

בזמן האחרון אחד התושבים התחיל לעשות מעבר אל ביתו, ועשה כעין גשר על התעלה, האחראי שם לב שהגשר הזה מבטל את הגוד אסיק של התעלה, כי הוא כגג הבולט ומכסה אותה, וא"כ בקטע הזה אין את הצירוף הנ"ל, ולכן השלים בקטע ההוא עוד פסים של ערב בגדר, כדי שגם בקטע הזה יהיה שתי עם ערב לכל השיטות. [אמנם בחזו"א מוכח לכאורה שאפשר לומר עומד מרובה כפול, דהיינו שהגדרות שבצדדים שהותרו ע"י עומד מרובה בערב מכח החלק התחתון, יכולים להתיר אח"כ גם עומד מרובה בשתי מצד לצד, ועיין בזה ואכמ"ל].

פתרון דומה ניתן בשבוע האחרון לישיבה באופקים, שהתקשרו למוקד העירוב ושאלו כיצד אפשר לתקן את הגדרות של הישיבה שיהיו שתי עם ערב לכל השיטות, בצורה הכי חסכונית, אבל חזקה. והמשיב אמר להם שיקחו פסי ברזל וילחממו לאורך רוב מג' צדדים, ורק בחלק התחתון של הגדר, שעד גובה ה'טפחים [50 ס"מ לחומרא] יהיו ג' פסים שוכבים שאין ביניהם ג' טפחים (22 ס"מ לחומרא), [ויקפידו שבסיבובים שבגדרות יהיו פסים, ורק באמצע של גדר ישרה יכולים להסתמך על תיקון הרוב]. ויש בזה עוד כמה פרטים הנוגעים למעשה, ואכ"מ.

חודש כסלו – חודש של שיעורים

בחודש כסלו הבעל"ט אנו מעונינים להרבות בשיעורים בכל נושאי העירובים, ללמד את ההלכות המעשיות, לקרבם אל הציבור

ניתן להזמין מגוון שיעורים, לכל רחבי הארץ

כולל: שיעורים בסוגיות מעשיות / הסבר צורת העירובים בזמנינו / דיני צורת הפתח ולחיים / דיני גוי ומור ועשיית השכירות / דיני התחומין, אפשרות להתמקד בדיני מקומות מסוימים / שיעור עם תמונות לכל הגילאים / כינוסים להשתתפות בהוצאות העירוב המקומי.

כוללים ושכונות, בתי כנסת ות"ת, המעונינים בשיעורים, נא להירשם ולתאם את הזמן והמקום, בטל 0548483320 ההשתתפות במחיר נסיעות בלבד

מוקד העירוב השכונתי
קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים
ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 148
חשון תשע"ח

התמודדות האחראים עם נזקים

בגליון הקודם הזכרנו את גודל ההשקעה והמסירות הנדרשת מהעוסקים בעירובים בכל עיר ובכל שכונה, ואכן מי שקצת התעניין אצל האחראי בשכונתו או בעירו, יכול לשמוע דברים שהוא לא היה מאמין עליו, שאדם אחד נוטל על עצמו לבד כזה תפקיד, ומתמודד עם תיקונים כל כך קשים, וממציא ומאלתר פתרונות יצירתיים. ויחד עם כל זה סיפורי ההשגחה הפרטית שיש לכל אחראי, למצוא ברגע הנכון את הקרש המתאים, ואת האדם שיכול לעזור. סיפורים אלו מלווים את העוסקים בתדירות גבוהה, לא כל שבוע זה קורה, ולא כל פעם עם אותו גוון, פעם בהצלחה, ופעם בדוחק גדול.

קבלנים שמתקנים ושאינם מתקנים ותביעת הנזקים

בשבוע זה ישבנו עם אחד האחראים על עירוב שכונתי גדול בבני ברק, שמתמודד עם כמה אתרי בניה, הסמוכים לגבול העירוב שבאחריותו. אחד הקבלנים מתנהג כשורה, כל יום שישי בגמר העבודה, הוא דואג שהפועלים יקשרו את החוט של העירוב, ולא ישאירו לאחראי לתקן את הנזקים שהם גרמו, עד כדי שהאחראי חשש שלא ישים לב שהעירוב התקלקל ותקנו אותו, ולכן ביקש מהקבלן שיודיע לו בשבוע שהחוט נקרע ונקשר על ידו, כדי שהאחראי ידע לבדוק אם קשרו אותו כהלכה. לעומת זאת יש קבלן אחר, שאע"פ שהוא שומר תומ"צ, אינו מתייחס לעירוב כלל, וגם כשהעובדים שלו מזיקים את העירוב, הוא לא מודיע ולא מתקן. ואפילו שהאחראי דורש ממנו שיתקן הוא מתחמק, והאחראי נאלץ להתמודד לבד אם התיקונים ועם ההוצאות.

[היו תושבים שאמרו לאחראי שיתבע את הקבלן, והאחראי הסביר להם שההוצאות והטירחה לתבוע אותו, יותר יקרים וקשים מלשלם את הנזקים. אבל אנו רוצים להוסיף, שגם כשאפשר לתבוע נזקים, אי אפשר לדרוש את המאמץ הזה מהאחראי, בלי שיטול שכרו על כך [והשכר תמיד יותר מהנזק]. מספיק שהאחראי מתמסר לבדוק ולתקן, שגם זה דבר שאדם רגיל אינו מוכן לעשות, וגם בזה היה ראוי שנסייע יותר, ולא נטיל עליו טירחה נוספת שתקשה עליו את העבודה העיקרית בתיקון העירוב. ועל הציבור מוטל לתמוך ולסייע בעלויות התיקונים, עם רכישת אמצעים להקל עליו בעבודות הקודש].

חוט שנמצא קרוע בליל שבת

בליל שבת האחרון ראה אחד התושבים שחוט העירוב קרוע, למרות שהאחראי בדק אותו ביום שישי, והוא הלך אל בית האחראי להודיע לו. האחראי שמע את הבעיה, אבל ידע שיש לו גיבוי לחוט הזה, כלומר יש עוד תוספת שעשו אחריו עבור מישהו פרטי, וגבול התוספת יכול לשמש לשבת הזו את העירוב של השכונה, אלא שאם כן הוא צריך לבדוק את גבולות התוספת. הוא יצא אל המקום יחד עם אחראי נוסף מעירוב אחר שהגיע ג"כ בעקבות הודעה זו, והם בדקו את הגבול הנוסף, ובדיוק עכשיו גם הוא היה קרוע. האחראי היה בלחץ ובצער גדול, במצב כזה צריכים להביא גוי שיקשור את החוט מחדש, אבל צריך לעמוד עליו שיעשה רק קשר עניבה, [שיש בו רק איסור דרבנן של עשיית מחיצה המתרת], ולא יקשור בקשר על קשר שיש בו איסור דאורייתא, כמבואר במשנ"ב ( ), וזה דבר בעייתי שהגוי יעשה כדבריו, ושיצליח לקשור את החוט במתיחה עם קשר עניבה. האחראי הוסיף ואמר שהסתפק האם מותר לומר לגוי באופן שאומר לגוי שיעשה בקשר עניבה שהוא דרבנן, והגוי מעצמו עושה קשר גמור מדאורייתא, האם זה נחשב שהגוי עושה לצורך עצמו. [נידון זה ידוע לגבי גוים המועסקים במוסדות בשבתות בשטיפת כלים, ואכמ"ל].

האחראים התעכבו שם זמן רב, בליל שבת בשעה שהתושבים נחו מנוחת השבת, הם התרוצצו במשך כשעה וחצי לבדוק את כל האפשרויות, אולי במקרה אפשר להתיר ע"י עומד מרובה, ולבסוף הם אכן מצאו דרך להתיר את העירוב, ע"י שבסמוך לצורת הפתח הקרועה, המקום מתקצר עד פחות מי' אמות, וניתן לדון בו עומד מרובה, והאחראים חזרו לביתם מתוך תקוה ותפילה שלא יארע מכשול מתחת ידם.

פתרונות כשגדר נכנסת בתוך חלל הפתח

מקרה נוסף שאירע בשבוע האחרון בעיר נתניה, בעירוב שכונתי שהוקם לפני שנה ע"י מוקד העירוב, וכעת התחילו לבנות במתחם הסמוך לגבול העירוב, והגדרות נכנסו כחצי מטר אל תוך הפתח, באופן שרוב האתר נמצא בתוך שטח העירוב, והגדרות שבולטות אל תוך צוה"פ, מחלקות את הפתח לשנים ופוסלות אותו, ע"פ המבואר בחזו"א (סי' ע' ס"ק י"ח). האחראי המקומי שם לב לבעיה שהתחדשה, וביקש מהמוקד שישלחו מישהו שיעביר את העמוד לצד ויפתור את הבעיה. והנה להעביר עמוד זה לא דבר מעשי, עמוד שהותקן כראוי לא ניתן להוציאו, אלא רק לחתוך אותו מעל פני הקרקע. ואז אי אפשר להשתמש בו כעמוד רגיל, משום שחסר ממנו גובה של כ-80 ס"מ, והחוט הקשור על גביו יהיה נמוך, ויקרע ממשאיות ואוטובוסים שיעברו תחתיו. ורק במקומות שלא עוברים משאיות ניתן להשתמש בו שוב.

לחי על גדרות אתר הבניה שחצו את הפתח

לכן המשיב אמר לאחראי שהפתרון במקרים אלו הוא באחת משתי האפשרויות. א. להגביה או לחפור תחת הגדר, שיהיה תחתיה חלל ג' טפחים, ומחיצה תלויה אינה מחיצה, ומספיק שהחלל יהיה במקום שהחוט עובר עם עוד רוחב ג' או ד' טפחים מהחוט ולפנים. ב. להעמיד לחיים על הגדר בצד החיצוני, ושיהיו מכוונים תחת החוט, ואז יוצא שהפתח הזה נהיה שני פתחים עם שני צורות הפתח, אחת עד הגדרות, ואחת מאחרי הגדרות עד העמוד הבא, וביניהם יש את גדרות האתר שמועילות מדין מחיצה.

פתרון למדידת מקום החוט

האחראי קיבל את האפשרות השניה [שבדרך כלל זה פתרון המקובל בכל מקום], וחיפש ומצא קרשים בגודל המתאים, אלא שעדיין לא היה לו את המכשיר למדידת מקום החוט, ושוב ביקש שהמוקד ישלח מישהו להדריך אותו היכן להעמיד את הלחי. כמובן שלא שייך לשלוח נציג לכל אחראי שצריך למדוד מקום של חוט, בשביל זה נערכו שיעורים בחודש אלול בכמה מקומות ללימוד המדידה, וכן ניתן לרכוש את הבקבוק מיוצר ע"י מוקד העירוב, כדי שכל מי שנצרך לכך יוכל ללמוד ולמדוד בעצמו בשעת הצורך. כמו"כ היו אברכים שלאחר ששמעו את השיעור ואת ההדרכה, עשו בעצמם בקבוק עם שרשרת, והתיעצו עם המוקד לדעת שעשו כמו שצריך. אבל במקרה שהאחראי לא למד את המדידה, הוא באמת בבעיה. ולכן חשוב שכל אחראי ידע את אחד מדרכי המדידה.

בקבוק שעשה אברך שהשתתף בשיעור

ולמעשה גם בענין זה המשיב נתן לו עצה שיסתדר לבד, שישתמש באנך, כלומר יזרוק חוט שיש בראשו דבר קצת כבד, באופן שיהיה תלוי על החוט במקום המדויק שבו הלחי צריך להיות, והיכן שהאנך יעצור מנדנודו, זהו המקום שבו עובר החוט של העירוב, ושם צריך להעמיד את הלחי. בצורה כזו נותן המוקד סיוע מידי שבוע במענה הלכתי ופרקטי, להרבה אחראים מכל רחבי הארץ, בהתמודדות שיש להם עם הקלקולים המתחדשים בעירובים.

יש לציין שהפתרון של העמדת לחיים לפני ואחרי מחיצה המחלקת, הוא דבר שמצוי כל שנה גם בעניני הסוכות הנבנות מתחת חוטי העירוב, והם פוסלות אותו, משום שיוצרות חלוקה מתחת צורת הפתח. ואע"פ שדבר ארעי אינו פוסל, והסוכה היא רק לשבעה ימים, מ"מ כיון שהיא בנויה על הקרקע כצורת בנין ואינה ככלי הניטל, לכן ההוראה היא שהסוכה פוסלת את הפתח. והפתרון הוא להעמיד לחי אחד לפני הסוכה, ולחי אחד אחרי הסוכה, וע"ז יש שני צורות פתח לפניה ואחריה, ודופן הסוכה עצמה מחבר בין שני הפתחים. [וצריך לשים לב שתהיה מחיצה גמורה מצד לצד].

עשיית העירובים דורשת ידע מקיף

אמנם צריך לשים לב לכל ההלכות שנאמרו בענין הלחיים, שהלחי יהיה תוך ג' טפחים לקרקע, ושיהיה בו גובה י' טפחים, ורוחב בשיעור שהחוט יהיה ודאי מעליו עם עוד רווח מהצדדים, בשביל חשש שהחוט יתנדנד מעט ברוח או חשש שלא כיוונו טוב את הלחי. וכן שלא יהיה רחב יותר מידי, והשיעור המקובל הוא ע"פ המבואר בחזו"א (סי' ע' ס"ק י"ח בהערה) שלא יהיה רחב מהחוט כלפי פנים ג' או ד' טפחים. יש מקרים שאנשים עושים עירוב לחצר לחומרא, בשביל שאינם סומכים על העירוב השכונתי, אלא רוצים שיהיה עירוב מהודר בלי חששות, והם אינם עומדים אפילו בתנאים המקובלים בעירוב השכונתי. ואחד הדברים הוא לחי רחב,

שבמקרים רבים משתמשים בקרש גדול. בשנה זו היתה משפחה שהשתמשה בדופן של סוכה שנשארה מיותרת, והחוט היה קשור קרוב לצד החיצוני. והלחי בלט כלפי פנים חצי מטר. כמובן שהדבר אינו נעשה בכוונה אלא מחמת חסרון ידיעה, אבל צריך לדעת לשאול ולברר כל דבר, כי ההלכות הן מורכבות, ולא מספיק לדעת מהו לחי בשביל לעשות עירוב.

לחי רחב יותר מג"ט לפנים מהחוט

בנושא זה יש מעלה לעירוב השכונתי כאשר הוא מפוקח ע"י אברך רציני שיודע את ההלכות ומתמצא בפרקטיקה, שיודע לעשות בצורה מהודרת ונכונה [אלא שצריך להקל בנושאים מסוימים שנפסק להקל מעיקר הדין, כגון בנושא של רשות הרבים ברחוב פנימי שאין בו חשש רשות הרבים,ולכן באמת נכון להחמיר ולא לטלטל בו].

גגון של סוכה שנפתח ונכנס בין הלחי לחוט

בשנה זו העלה מוקד העירוב חידוש מעניין בענין הסוכות הפוסלות את העירובים, והדבר הובא להכרעה לפני רבני העירובים. יש דין שאם בין הלחי לחוט יש גג הבולט ומפסיק, הוא פוסל את הפתח, כיון שיסוד הענין של לחי שרואים אותו כאילו עולה ומגיע עד החוט, וכאשר הגג מפסיק ביניהם, אין אומרים גוד אסיק, ויוצא שהחוט שהוא המשקוף, אינו נמצא מעל העמודים (משנ"ב סי' שס"ג ס"ק קי"ב). לפ"ז יש מקרים שגג הסוכה נפתח ובולט לרחוב במקום שנמצאת צורת הפתח של העירוב. והנה אם הגג נמצא בקומה גבוהה מעל החוט של העירוב, הגג אינו פוסל את צורת הפתח, כי אינו מפסיק בין הלחי לחוט, [מלבד מקרים שיש דין פי תקרה במקרים שיש שני צדדים קירות ואכמ"ל]. אבל במקרים שהגג יוצא למטה מהחוט, הוא מפסיק בין הלחי לחוט וא"כ הוא פוסל את הפתח. באחד המקומות האלו בבני ברק, בא האחראי בחול המועד סוכות, ועמל במשך זמן ארוך להעמיד לחי נוסף מקרשים שיעמוד רחוק 12 ס"מ מלחי הברזל, במקום שהגג נגמר. לאחר מכן הוא בא בשבת לראות את הלחי, והבחין שהשכן סגר את הגג לשבת, ולא היה צריך לעמול בהתקנת הלחי הנוסף.

לחי נוסף מקרש במקום שהגג בלט 12 ס"מ

אבל לכאורה יש להעיר ע"ז, שמבואר בחזו"א (סי' ע"א ס"ק י"ג) שגג עראי אינו חוצץ בין הלחי לחוט, ולפ"ז הרי הגג של הסוכה הוא דבר עראי, גם אם נאמר שדבר העומד לז' ימים או אפילו ליום אחד נחשב קבע (עי' ברמ"א סי' שנ"ח ס"ב), הרי הגגות האלו נסגרים לצערנו גם בתוך ימי חג הסוכות, בשעה שיורדים גשמים, [ובמרכז הארץ הדבר מצוי כמעט כל שנה], א"כ הגג עומד במצב שאינו קבוע כלל, וכל יום יכול להגיע מצב שיסגרו אותו. וגם אין לומר שהוא נחשב "בנין", שהרי אפילו בשבת מותר לסגור אותו, ואין בו איסור עשיית אהל בשבת, כיון שהוא עומד על ציר ונחשב כדבר העומד להיפתח ולהיסגר. א"כ גם לענין העירוב, הגגון לא ייחשב גג המפסיק בין הלחי לחוט, ויהיה מותר להשאיר את הגגון באופן שהוא פתוח.

גגון של סוכה שבולט מעל הלחי

שאלה זו עורר הבודק של המוקד, והציע אותה לרבני העירובים, ודעת הגר"מ לובין שליט"א נוטה להתיר, שהגגון אינו מפסיק. ושאר הרבנים הניחו בצריך עיון.

האם ומתי לעשות עירובים בשיטות דחוקות

בשבועות אלו התחדש המאמץ לעורר מקומות נוספים בערי ארץ ישראל, שיש בהם קהילות חרדיות, ואין בהם עירוב ברמת כשרות המתאימה להם. במקומות מסוימים מדובר בשאלות של פסול ממש, ובמקומות אחרים מדובר בהסתמכות על שיטות דחוקות ביותר, שע"פ שורת הדין אין לסמוך עליהם, ורק מחמת הדחק שצריכים להציל את אלו שבלא"ה מטלטלים, לכן עושים עירובים במקומות ההם, וכידוע שאחרי שעושים עירוב מתרגלים שאפשר לטלטל בו, האנשים אינם מודעים לגודל הבעיות שיש בעירובים ההם, ובאמת אינם יכולים לדעת, זה לא הלכות פשוטות, והם לא למדו אותם, ולכן נראה שאין הבדל בין העירוב של השכונה לעירוב של העיר, שניהם נעשים מטעם רבנים, לשניהם יש אחראי, א"כ כמו שמטלטלים בשכונה מטלטלים גם בעיר, ואם מטלטלים בעיר החרדית, מטלטלים גם במושב.

אבל ההבדל הוא עצום וגדול. העירוב העירוני בערים הגדולות, גם אם יהיה מבין הטובים, אינו קרוב לרמת העירוב השכונתי, כי האילוצים הגדולים שיש בעירוב העירוני בענין רשות הרבים וקרפיפות, ועמודים שמתעקמים, דברים שגדולי הפוסקים כתבו עליהם, אינם קיימים בדרך כלל בעירובים השכונתיים [אם נעשים כראוי].

בשבוע זה עסקו במוקד העירוב באחת השכונות המתחרדות בירושלים, שנמצאות מחוץ לעירוב העירוני של הבד"ץ, והיו בה כמה אברכים שרצו לארגן להקים עירוב שכונתי, אבל תוך זמן קצר הם התייאשו, כי הם ראו שהציבור אינו תומך ביוזמה, ואינו רואה צורך בכך. וכעת במסגרת פעילות המוקד, הושקע תכנון תכנית חדשה ומסודרת, ובס"ד חזרה ההתעוררות להקמת העירוב. האברכים מהשכונה שאלו את היוזמים, הרי העירוב של השכונה לא יועיל לכל השיטות, כי יש רחובות רחבים ט"ז אמה, ויש חילונים רבים בשכונה שאי אפשר לשכור מכל אחד ואחד, וא"כ מה הענין לעשות עירוב.

המוקד השיב להם, שאם באמת מחמת זה לא היו מטלטלים הם ומשפחותיהם, יתכן שטענתם נכונה, שאין צורך לעשות עירוב כי בלא"ה לא יוכלו לטלטל. אבל כיון שהמציאות אחרת לגמרי, שכל בני משפחותיהם מטלטלים מידי שבת בשבתו, וכיון שאין להם עירוב שכונתי, הם לא נמנעים מלטלטל אפילו בעירוב עירוני, הרי ודאי החובה מוטלת על כל אברך ואברך להשקיע בהוראת קבע בסכום הגון, כדי להכשיר את המקום עד כמה שאפשר, ולמנוע את בני משפחתו מלטלטל במקומות שנאלצים להיכנס לשאלות חמורות מאוד בשמירת שבת. וגם אם לא יועיל לכל הדעות, מ"מ חובה לדאוג שיהיה כשר ברמה שכבר יש מקום לסמוך עליה.

האם מותר לטלטל במושב למי שמטלטל בעיר פלוני

פעמים רבות אנשים קובעים את ההלכה על פי מה שהורגלו בקטנותם. מידי פעם מתקשרים אברכים למוקד העירוב ושואלים על מושב כלשהו, והמשיב אומר להם שיש שם כמה בעיות, עמודים עקומים, חוטים שוקעים ומתנדנדים, קרפיפות, חילונים, ועוד. והשואל שואל האם זה יותר גרוע מהעירוב העירוני של עיר פלונית, כי המשפחה של אשתו גרים שם והם מטלטלים, א"כ זה יכריע לו שאשתו תוכל לטלטל גם כאן.

והנה יש הרבה מקרים שהעירוב במושב יותר גרוע, ולפעמים בדבר קטן הוא נפסל ממש כידוע, ולכן גם אם הם מטלטלים בעירוב של אותה עיר, אין להם להיות בטוחים בכשרות המושב ברמה זו. אבל גם אם לא נחשוש לכך, העירוב העירוני של הרבנות, אינו אמת מידה לדעת במה מותר לטלטל, וגם אם בעבר טלטלו בו מחוסר ידיעה, הרי כיום שהוא יודע שיש הבדלים בין העירובים, וכמו בכשרות המאכלים יש רמות שונות בכשרות, וכל בן תורה דורש מעצמו ומכל משפחתו, שלא להכניס לפה שום דבר שאינו בכשרות המהודרת שהוא מכיר, כך גם בענין העירוב, ישנם דרגות שונות וכשרויות שונות, וגם אם עד היום לא היו מודעים לכך, צריכים כעת ללמד ולהשריש את חובתינו לברר על רמת הכשרות, ולהימנע מלטלטל במקומות שאין את הכשרות הטובה, במושבים וישובים שאנו יודעים ושומעים שהכשרות שמה אינה מספיקה.

האם העירוב מועיל במשהו לספרדים

שאלה נוספת ששואלים במקומות רבים, כאשר נערכת מגבית לצורך אחזקת העירוב השכונתי, ובין בני הקהילה יש משפחות בני ספרד, שטוענים שהם אינם צריכים להשתתף בהוצאות של העירוב, כי דעת השו"ע שכל רחוב שיש בו ט"ז אמות הוא רשות הרבים, גם כשאין עוברים בו שישים ריבוא כמ"ש המשנ"ב סי' שמ"ה ס"ק _ בדעת השו"ע), וא"כ כל הרחובות זמנינו הם רשות הרבים, ולכן עבורם העירוב לא מתיר לטלטל, ואין להם צורך בו.

אבל התשובה היא, שאם באמת בני משפחותיהם אינם מטלטלים כל השבת, יתכן שהם צודקים, אבל כיום הבמציאות היא אחרת לגמרי, שבני משפחותיהם מטלטלים ללא הגבלה, חלקם מתירים רק לקטנים, וחלקם מתירים גם לנשים, ובהכרח הם סומכים על פסק האשכנזים שיש מקום לסמוך על המתירים לעשות עירוב ברחוב שאין בו שישים ריבוא, וא"כ ודאי חובה גמורה היא להם להשתתף בעשיית העירוב כהלכתו בכל פרטיו והלכותיו, והוא להם לתועלת גדולה ועצומה, לשמור על בני משפחותיהם המטלטלים, שהעירוב יהיה לפחות כפי שצריך לדעת פוסקי אשכנז והוראות גדולי ההוראה בזמנינו.

כיצד נחזק את ידי העוסקים בהקמת העירובים ותיקונם

בדברים אלו אנו באים לחזק את כל עירובי השכונות, שאין להם מימון ותקציב עירוני, אלא הם בנויים רק על תרומות האברכים הנהנים ממנו, בין לאלו שגרים בתוך שטח העירוב, ובין לאלו שרק עוברים דרכו, לכולם זה מועיל מאוד הרבה, וכעת לקראת ימי החורף, ישנם פעמים רבות שמתקלקלים דברים מחמת הגשמים והסופות, והבדיקה והתיקונים בימים כאלו דורשים יותר מאמץ ואמצעים כספיים, לכן עלינו מוטל לתמוך לתרום בכל שכונה, ולחזק את עשיית העירובים המהודרים. וכן משפחות שהתארחו במקום כלשהו, והיה שם עירוב טוב, יש בידם להכיר טובה בתרומה לעירוב, וק"ו אם לא היה שם עירוב כראוי, והרגישו את הדוחק שהיו צריכים להישאר עם התינוק בבית כל השבת, יש בידם לתרום למוקד העירוב ולהשקיע בקידום העירוב לרמה טובה כפי האפשר.

ניתן להזמין מגוון שיעורים, לכל רחבי הארץ

כולל: שיעורים בסוגיות מעשיות / הסבר צורת העירובים בזמנינו / דיני התחומין, אפשרות להתמקד בדיני מקומות מסוימים / שיעור עם תמונות לכל הגילאים / ועוד

כוללים ושכונות, בתי כנסת ות"ת, המעונינים בשיעורים, נא להירשם ולתאם את הזמן והמקום, בטל' 0548483320 ההשתתפות במחיר נסיעות בלבד

שיעורים בעירובין לשבוע הקרוב: מוצאי שבת פרשת תולדות

בישיבת "בני ראם", ישוב בני ראם, בשעה 8:45

מוצאי שבת פרשת ויצא - בבית הכנסת "משכנות התורה",

רח' אברבנאל 105 פרדס כץ בני ברק, בשעה 9:00

ניתן לתרום במכשירים של "נדרים פלוס" או "קהילות", ע"י חיפוש - "מוקד העירוב". וכן במערכת בטל' 073-2757-008

מוקד העירוב השכונתי

קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תיקוני עירובין

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 149
כסלו תשע"ח

בירור רמת כשרות העירוב גם במקומות שנראים טובים

בשבוע זה התחלנו בס"ד במסירת השיעורים ברחבי הארץ, להקנות את ידיעת ההלכה למעשה בעניני הטלטול וההוצאה, וכשרות העירובים בזמנינו. יש לציין שבזמן האחרון רבים מהמתקשרים לברר על עירובים, מודים מאוד על הפיעלות הרבה, להגברת המודעות והידיעות ההלכתיות בנושא העירובים בזמנינו, ומציינים שרק בזכות הגליונות, הם באו למחשבה לברר על העירוב במקום שנוסעים אליו. וכאשר התקשרו ושאלו, התברר להם שלא לחינם הם התקשרו, וגם במקום שהיה נראה להם שהעירוב מסודר, המתחם סגור, הגדרות חזקות וגבוהות, בכל זאת אם אין דרישה חזקה לעירוב טוב, או כאשר אין פיקוח טוב, יש הרבה בעיות שאינם מודעים להם. ולפעמים אפילו המתעסקים בעירוב עושים רק עבודה טכנית, ואינם מודעים לבעיות שיש בעירוב שלהם.

ביום שישי האחרון התקשרה משפחה שהתארחה בבית מלון ידוע על שפת הכינרת, אבי המשפחה שאל לתומו האם העירוב כשר. לא היה לו צד לטלטל מחוץ למתחם, הוא כבר ידע שעירוב אינו נעשה מלבד, ולא מספיק שיש עמודי חשמל, עירוב דורש עשיה השקעה ופיקוח תמידי, וכשאין ישוב שומר תורה מחוץ למתחם, בודאי שאסור לטלטל מחוץ למתחם. וגם כשיש ישוב, ומישהו עשה שם איזה עירוב, זה לא יהיה ברמת כשרות המתאימה לו. אבל כלפי הטלטול במלון עצמו, במדשאות, בשבילים, לצאת בשבת לחצר לשאוף אויר ולהשקיף על הנוף, גם לזה צריך עירוב. המתחם היה נראה מוקף עם גדרות טובות, מן הסתם היה נראה שאין בו בעיה, אך הוא לא סמך על עצמו, וגם לא בדק את כולו, ולכן התקשר למוקד העירוב לשמוע שהכל תקין.

סגירת שערי הכניסה לרכבים

המשיב במוקד אמר לו מיד, שע"פ הרשום במערכת יש במתחם זה בעיה בשער הכניסה הראשית, והעביר אותו אל הבודק שבדק את המתחם הזה, לקבל מידע והכוונה מה לעשות, אם יש ביכלתו לעשות. והנה בפתח המתחם יש שער לכניסת רכבים, שרחבו יותר מי' אמות, ואי אפשר להתירו ע"י עומד מרובה, [ואע"פ שיש בו שער, הכרעת הפוסקים ששער בלי צורת הפתח אינו נחשב כמחיצה], אלא צריך לעשות בו צורת הפתח. דין זה מצוי מאוד במתחמים שיש להם שער כניסה לרכבים, ובהרבה מקרים הוא יותר מי' אמות, ובדרך כלל במוסדות המושכרים לקבוצות, אין מעליו צורת הפתח. לכן הפתרון הוא לסגור את השער למשך כל השבת, ואז הוא מועיל מדין מחיצה. [ולהקפיד שלא יהיה מתחתיו חלל ג' טפחים, כדי שלא יהיה פסול של מחיצה תלויה].

ביום שישי האחרון התקשרו מקבוצה שערכה שבת במתחם הנמצא בישוב במרכז הארץ, ושאלו האם אפשר לטלטל. המשיב אמר להם שהעירוב באותו ישוב אינו במצב כשר, אבל המתחם מגודר היטב, וניתן לעשות עירוב בתוך המתחם ולהיזהר שלא לטלטל מחוץ למתחם, אלא שצריך לסגור את שער הכניסה לרבים, ולהשתמש בשער להולכי רגל. במקרה זה היה דבר שאינו מצוי, שהשומר סירב לסגור את השער למשך כל השבת. איננו ידועים מדוע לא היה אפשר לדרוש את סגירת השער, אבל למעשה הם נקלעו למצב כזה, ושאלו את המוקד מה הפתרון. המשיב אמר להם שיעשו עם השומר פשרה, ויסגור רק מטר אחד מהשער. במקרה כזה הפתח יהיה פחות מי' אמות [לפי המידע שבמערכת, השער במקום הזה נפתח מעט יותר משיעור י' אמות], ועי"ז יוכלו להתירו מדין "עומד מרובה", אף שנשאר פתוח ברוחב כארבע מטרים.

חוט העירוב שיורד בשיפוע מעמוד גובה לנמוך

נחזור למקרה של מתחם המלון הנ"ל. במקרה זה הנהלת המלון עשתה צורת הפתח, העמידה שני עמודים וחוט מעליהם, כדי שגם בזמן שהשער פתוח יהיה עירוב. אבל הבודק שהגיע למקום ראה דבר משונה. המתקין לא עשה את העמוד צמוד לגדר המקיפה את המתחם, אלא העמיד אותו בקצה הכביש, והשאיר את המעבר להולכי רגל פרוץ ללא צורת הפתח. כפי הנראה מישהו כבר שם לב לכך, והוא קשר חוט מראש העמוד שגבהו כחמש מטרים, אל ראש העמוד הקטן של הגדר שגבהו קצת יותר ממטר. במצב כזה החוט יורד בשיפוע תלול מאוד, וכיון שמדובר כשהמרחק בין העמודים כמטר וחצי בסה"כ, והפרש גובה של קרוב לשלש מטרים, יוצא שהחוט מאונך יותר מאשר מאוזן (יותר מ-45 מעלות) ודבר זה אינו כשר לצורת הפתח.

חוט יורד מהעמוד בשיפוע תלול ביותר

דין זה נזכר במשנ"ב (סי' שס"ב שעה"צ ס"ק מ"ו) שאם עמוד אחד גבוה מחבירו, והקנה העליון [החוט] מונח בשיפוע, כשר. אבל בחידושי רע"א מסתפק אם מונח בשיפוע הרבה, וע"ש מש"כ בשם הרא"ם עכ"ד. ובהגדרת שיעור השיפוע שעדיין כשר, ובאיזה שיפוע מסתפק, לא התבאר להדיא באחרונים, ונאמרו בזה ג' דעות בין רבני זמנינו. הגר"מ רוזנר שליט"א אומר בשם מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל שההגדרה היא שיפוע שאדם היה מפטר את העובד שעשה אותו, כיון שהטעם המוזכר ברע"א הוא משום פתחי שימאי, דהיינו פתח שנראה הרוס, שאדם לא ישאיר דבר כזה. והוא מוכיח מתשובת הרא"ם שדיבר על שיפוע שיש בו יותר מג' טפחים, מתוך אורך י' אמות שהם שישים טפחים, מוכח שעד שיעור שעולה אחד בתוך עשרים (1:20) עדיין כשר. שיטה ב', שנקטו הת"ח בני ברק והורו במשך השנים, להתיר עד שיעור תל המתלקט, והטעם משום שעד השיעור הזה נחשב מצב מאוזן, ומשיעור תל המתלקט נחשב גם כמאונך וכמחיצה (כפי הבנת החזו"א בתל המתלקט). שיעור זה הוא שיפוע בולט מאוד, ובדרך כלל בעירובים רגילים לא מגיעים לשיפוע גדול כל כך. שיטה ג', אומרים בשם הגר"א קוטלר זצ"ל שעד 45 מעלות יש מקום להכשיר, [ויש ספק אם התיר עד שיעור זה, ואסר ביותר מזה, או שהסתפק ביותר מזה, או שהסתפק על פחות משיעור זה, ובשיעור כזה כבר ברור ש אי אפשר להתיר].

ולמעשה יש הרבה עירובים שמקפידים שהחוט יהיה ישר, ובמקרה שיש שינוי בגבהים, מוסיפים עמוד נמוך שממנו יוצא החוט אל העמוד במקום הגבוה, [ובזה אין חסרון שעמוד אחד גבוה והשני נמוך, כאשר המשקוף ישר, כמבואר במשנ"ב שם]. ברוב המקומות מקילים בשיפוע מסוים, ובכל אופן הוא פחות משיעור תל המתלקט. אבל באופן כזה שהחוט משופע יותר מ45 מעלות, אין להכשירו.

פירצה סמוך לעמוד, ועומד מרובה שאינו מכוון

האברך שהיה במלון הנ"ל שאל את המוקד מה הוא יכול לעשות להתיר את הטלטול לשבת זו, והמוקד העביר אותו אל הבודק שהיה בתקופה האחרונה באותו מקום, והוא הדריך אותו כיצד לעשות תיקון זמני. והנה בעיקרון פתח של מטר וחצי יכולים להתיר בעומד מרובה וכנ"ל, אבל היו כאן שני חסרונות. א. הפירצה היא בסמוך לעמוד של צורת הפתח, והמשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק כ"ג) מביא מחלוקת באחרונים, ומצדד להחמיר ולאסור. והחזו"א מצדד להתיר באופן שהפירצה רק בצד אחד של הפתח, ולמעשה מקפידים שלא תהיה פירצה. ב. הפירצה היתה בקרן זוית, כלומר שאם נמשיך את הגדר בקו ישר, היא לא תפגוש בעמוד של העירוב. ובמצב כזה לא מועיל שהעומד מרובה על הפרוץ, כמבואר בשו"ע (סי' שס"א ס"ב). הבודק הנ"ל הציע לו פתרון קל כדי להכשיר את העירוב, שיעמיד משטח של סחורות (רפסודה) שיש לו דין מחיצה [במצב שגבוה י' טפחים] ויחבר אותו צמוד לעמוד לאורך הכביש, ואז העומד מרובה של הגדר שממשיך בקו ישר, יגיע למחיצה הזו, וממילא גם העמוד נעשה צמוד למחיצה.

השגחה פרטית בעשיית התיקון

האברך סיפר אח"כ שהוא ראה סיעתא דשמיא בעשיית התיקון, והתקשר למוקד לספר את מה שאירע לו. הוא מצא משטח מושלך סמוך למקום, אבל היה לו חשש שמא הבלעים רוצה עדין להשתמש בו האברך נכנס למקום העסק הסמוך, ופגש בנהג טרקטור והסביר לו שהוא צריך משטח בשביל עירוב. הנהג נתן לו בשמחה, אבל הוסיף ואמר שהוא גם רוצה לראות מה הוא עושה, כיון שהוא בעצמו אחראי לבדוק את העירוב בישוב שלו, והוא אינו יודע מה העירוב עושה, הוא לא למד הלכות, ואינו יודע איך ללמוד, לכן אולי ע"י שהוא יראה איך מחברים את הקרש הזה, הוא ילמד משהו.

האברך נתן לו את מספר הטלפון של מוקד העירוב, כדי שילמד דברים נוספים. באותם רגעים האברך נפגש עם המצב העגום שאנו כותבים עליו הרבה, כיצד אפשר להיות אחראי לפקח על עירוב, אם לא יודעים מהו ומה עושים בו. האם יש סיכוי שהוא יהיה עירוב כשר. ובמקביל הוא התפעל מאוד מהחשגחה הפרטית שהיתה עימו, שבזכות ההתמסרות לעשות את העירוב, הוא הגיע לעורר יהודי נוסף שידע מהו עירוב, ואולי ע"ז יזכה גם כל הישוב שלו.

שינוי קטן בראש העמוד פוסל את העירוב

בדרך אגב, הבודק הנ"ל סיפר שהוא הבחין בדבר נוסף שהיה בעירוב של המתחם, שינוי קטן מהצורה המקובלת, שיכול לפסול את העירוב, וזה מראה איזה בעיות יכולים להיות כשההתקנה לא נעשתה ע"י אנשי מקצוע המתמחים בעירובים, אלא שבמקרה זה עשו לחי ולכן זה לא פסל את העירוב.

שינוי קטן בראש העמוד והחוט נמצא בצד

בראש העמוד של העירוב המוצב בכניסה, עשו שני ברזילים קטנים לתפוש את החוט, אבל במקום לחבר אותם מעל העמוד כנהוג, חיברו אותם מן הצד של העמוד, והם גם עקומים מעט ואינם צמודים לעמוד. במצב כזה החוט נמשך תמיד לצד ויכול להגיע למצב שאינו מעל גבי העמוד, ובסטיה קטנה כזו הוא נעשה "מן הצד" והוא פסול לכל הדעות. אמנם במקום הזה היה לחי לפני העמוד, והוא משמש במקום העמוד. אבל אם העמוד יתעקם מעט והחוט לא יעבור מעל הלחי, לא יהיה ניתן להכשיר מכח העמוד. וזהו מקרה ששינוי קטן כל כך, יכול לפסול עירוב. לכן צריך להקפיד מאוד על התקנה נכונה בצורה המקובלת, ע"י המתמחים בתחום זה במיוחד.

אהל שנבנה מתחת חוט הערוב

בגליון הקודם ביארנו את הדין שאם יש מבנה או מחיצה בתוך חלל הפתח, תחת החוט, הרי זה מחלק את הפתח לשנים, ופוסל את צורת הפתח, משום שבכל צד יש רק חצי פתח. והפתרון הוא להעמיד לחיים משני צידי המבנה או המחיצה, מכוונים תחת החוט, ואז נעשו שתי צורות הפתח נפרדות וכשרו. וכן כאשר יש סוכה מתחת החוט, מעמידים לחיים משני צידי הסוכה, ויוצא שיש צוה"פ אחת עד הסוכה, וצוה"פ שניה מהסוכה והלאה, וביניהם דופן הסוכה משמש כמחיצה גם לעירוב.

לחי על דופן הסוכה שמתחת החוט

מקרה נוסף ששלח לנו אחד האחראים בעירוב שכונתי בירושלים, וגם הוא מלמד על גודל המודעות שאפשר להכניס לילדים, שאפשר לעזור בזה גם לאחראים וגם לכשרות העירובים. בשעה שהאחראי בדק את העירוב, הוא הגיע לאחת מצורות הפתח הקבועות, וגילה שהחסידות מהמתחם הסמוך העמידה מתחת החוט אהל גדול, המשמש מלתחה לשטריימלאך, במצב כזה האהל היה צמוד לבנין, והבעיה היא לא מחמת שהאהל מחלק את הפתח לשני פתחים, אלא שהוא מוריד חלק מהפתח, והלחי שצמוד לבנין נמצא מאחורי האהל, מחוץ לפתח.

האחראי חיפש דרך להעמיד לחי על דופן האהל, אבל הוא נתקל בבעיה טכנית, שהדופן עשויה מבד נילון עבה, ואי אפשר לחבר קרש על דופן כזו. האחראי לא התייאש, ופעל ביצירתיות מהירה על מנת להכשיר את העירוב של השכונה, לקח עגלת קניות, הצמיד את הקרש לעגלה, וקשר את רגלי העגלה לעמודי האהל. בשלב זה הוא הבחין שזה עדיין לא מספיק, משום שיוצא רווח בין הקרש שהוא הלחי [שהוא כעין עמוד של צורת הפתח], לבין המשך המחיצות דהיינו דופן האהל. במקרים שמדובר בסוכה שנבנתה מתחת החוט, הדופן של הסוכה כשר לשמש מחיצה עד הלחי. אבל כאן העגלה אינה כשרה לדופן, למרות שהיא גבוהה י' טפחים, מפני שבחלק התחתון אינה שלימה, ואין בה לבוד, אלא היא גבוהה מהקרקע יותר מג' טפחים והיא מחיצה תלויה [או שאינה מחיצה כשיעור]. האחראי מצא פתרון גם לדבר הזה, וקשר סביב לרגלי העגלה דבר שיסתום את החלל. וע"ז העגלה סותמת את הפירצה בין הלחי לדופן האהל.

לחי מוצמד לעגלה, על דופן האהל שתחת צוה"פ

שיתוף הילדים בהבנת עשיית העירוב

לאחר שהאחראי עשה את התיקון, התעורר לו חשש גדול שהילדים ישחקו עם כל החפצים האלו במשך השבת, בפרט כשאבותיהם נמצאים בתפילה וכו' והילדים יוצאים לשחק בחוץ, העגלה והקרשים לא ישארו שם יותר משעה אחת, והעירוב ייפסל ח"ו. הוא הודיע לגבאי שהאהל גרם לו בעיה בעירוב, והוא צריך את כל המתקן הזה, ושימצא דרך לשמור על כל זה. סיפר האחראי שהוא לא האמין שזה יחזיק מעמד, והוא נסע לשם מיד במוצאי השבת, וראה שהכל עומד בשלימות ובמקום ללא כל נזק. האחראי פנה לגבאי ושאל אותו איך הצליח שהילדים לא יגעו בזה. והגבאי אמר לו שאחד מהאנשים לקח יוזמה, וקרא בחוץ לכל הילדים, ונתן להם שיעור מה זה עירוב, והסביר להם שהעגלה והקרש עושים את הפתח של העירוב. הילדים הבינו, ואף אחד לא נגע בזה.

מדבר זה אנו לומדים איך אפשר לשתף את הילדים בלימוד והבנת עשיית העירובים בזמנינו, זה לא רק כשרואים מקרה נדיר, של קרש מוצמד לעגלה, אלא יש עוד הרבה הזדמנויות להראות להם וללמד אותם, גם ברחובות שבתוך הערים והשכונות, יש הרבה לחיים וחוטים שמשמשים את העירובים המהודרים, ואפשר להסביר להם ולהמחיש להם את ההלכות, ואז הם קולטים ונהנים מאוד, [כיון שיש בזה גם הרבה טכניקה האהובה על הילדים], וביותר כאשר שוהים במושב, שבו קל למצוא את העירוב [אם ישנו] בכל סביבות המושב, ובפרט בכניסות, ואפשר לראות בהם הרבה דברים שאינם רגילים, ולחדד בהם את ידיעת הלכות עירובין, הלכה למעשה.

פתרון להכשיר מחיצה מבד שלא תתנדנד

באותו ענין, יש להביא אחת מהשאלות שהגיעה למוקד העירוב בסוכות בשנה זו, מאדם שהיה צריך להשתמש למחיצה בדופן העשוייה מהבדים הירוקים המצויים (ברזנט), והרי זה מחיצה המתנדנדת ברוח. השאלה הגיעה בזמן שהיה צריך למצוא פתרון מיידי וקל, והמשיב אמר לו שיקח קרש כבד, וישעין אותו על הבד הזה, ואז הוא יהיה מתוח ולא יתנדנד. שאל השואל, הרי ע"ז הבד יעמוד בצורה נטויה, ולא בצורה ישרה, האם אין בזה בעיה בכשרות המחיצה. והתשובה היא שאין בזה חסרון כלל, כיון שהיא זקופה יותר משיעור תל המותלקט. [וגם בפחות משיעור המותלקט, יש אופנים שהיא כשרה, כמבואר בחזו"א ואכמ"ל].

מחיצה מבד ירוק, ברזנט המתנדנד ברוח

דרוש

נהגים מתנדבים עם רכב / בלי רכב, לנסיעות לבדיקת עירובים בישובים ברחבי הארץ, על מנת ללמוד את האחראים לעשות את העירובים כהלכתם. ולספק מידע עדכני למערכת המידע של מוקד העירוב, לתת מענה למשפחות רבות המבררות מידי שבוע על ישובים ובתי הארחה מכל רחבי הארץ.

עידכונים למתחמים ודירות אירוח עם עירוב כשר

לאחר ההצלחה הגדולה בהפקת הרשימה הראשונה של מתחמים ובתי הארחה עם עירוב פרטי, לחצר ולמתחם המגודרים כהלכה, אנו עומדים כעת לקראת הוצאת רשימה חדשה מורחבת. לכן אנו פונים לכל המשפחות הרבות שהיו במקומות שונים ופעלו על פי ההנחיות ב"מדריך לנופש", או התיעצו עם המוקד, בבדיקת הגדרות של המתחם, ומצאו אותם תקינים כהלכה, נא לעדכן אותנו בפרטי המקום, כדי שנוכל להציע אותו למשפחות נוספות, המבקשות למצוא מקום כשר לשבת.

חובה לציין שם המתחם או שם המשפחה, עם מספר הטלפון של המשכיר, כדי שנוכל לאמת את הדבר. ללא פרטים אלו, לא נוכל להכניס לרשימה (המקומות יעברו בדיקה נוספת ע"י מומחה, או יסומנו כראוי).

בתי הארחה המעונינים במודעת פרסום צבעונית, במחיר מוזל 50 ש"ח נא לפנות לטל' 0548483320 או למייל: a83320@gmail.com

ניתן להזמין מגוון שיעורים, לכל רחבי הארץ

כולל: שיעורים בסוגיות מעשיות / הסבר צורת העירובים בזמנינו / דיני צורת הפתח ולחיים / דיני גוי וממר ועשיית השכירות / דיני התחומין, אפשרות להתמקד בדיני מקומות מסוימים / שיעור עם תמונות לכל הגילאים / כינוסים להשתתפות בהוצאות העירוב המקומי.

כוללים ושכונות, בתי כנסת ות"ת, המעונינים בשיעורים, נא להירשם ולתאם את הזמן והמקום, בטל 0548483320

ההשתתפות במחיר נסיעות בלבד

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות
המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 150
כסלו תשע"ח

סידור עירוב פרטי לקבוצות וסמינרים ברחבי הארץ

בשבוע האחרון עסקו במוקד העירוב בהכשרת שני מקומות בישובים ברמת הגולן, בשביל קבוצות חרדיות שערכו שם שבת. באחד הישובים היה סמינר מירושלים, ששכר כמה מבנים בישוב, וההנהלה התקשרה למוקד העירוב לברר, האם הם יכולים להתיר לבנות לטלטל שם. המשיב ענה להם, שלפי הרשום במערכת יש שם בסיס טוב, אבל יש שני בעיות שמעכבות את כשרות העירוב, באופן שאין להתירו למשפחות חרדיות. ההנהלה ביקשה מהמוקד לשלוח מישהו בתשלום, שיבדוק ויתקן, ויכשיר להם את המקום, מפני שאינם רוצים ח"ו להכשיל את בנות הסמינר בטלטול בשבת. ואף אם המקום כשר בדיעבד או בשעת הדחק, ברור שהסמינר אינו רשאי לערוך תכניות כאלו, שמביאות את הבנות להקל במצוות יותר ממה שהן רגילות בבית הוריהן.

בבדיקת העירוב

המוקד נענה לבקשתם למרות המרחק והטירחה הגדולה, מכיון שהיה ניכר שהם רוצים באמת להקפיד על קיום ההלכה, ונתנו את חלקם בהוצאות. יש לציין שיש מקרים רבים שהקבוצות מבקשות לסדר להם עירוב מהודר, ואיננו יכולים להיענות לבקשתם כי הם רוצים רק בחינם, הם רוצים מאוד שאחרים ישקיעו ויטרחו לסדר להם עירוב ויסעו וישקיעו כמה שעות עבורם, וכשאומרים להם שישלמו הוצאות מינימליות, הם כבר מתפשרים על מה שיש, מתחמקים מאחריותם כלפי שמירת השבת של הבנות, כביכול זה לא מתפקידם.

למארגנים קשה להשקיע בסידור העירוב

בשבוע שעבר היה סמינר נוסף, ששמע שיש בעיות בעירוב של הישוב שהוא שכר, ואמר שהוא מעונין לסדר את העירוב [באופן זמני לאותה שבת]. אבל לאחר שהיה צריך לשלם סכום קטן עבור ההוצאות, הוא התחמק ואמר שמסתמא זה לא פסול ממש. יש לציין לשבח, שלבסוף אחד האברכים שהוזמן יחד עם הקבוצה, שילם את כל הסכום מכספו, השליח נסע והשאיר לו חוטים ולחיים במקומות הנצרכים, והאברך טרח אח"כ לפעול על פי ההנחיות, לסדר את העירוב עבור כולם.

החולשה הזאת קיימת אצל כולנו במידה מסוימת, שכאשר צריכים לדאוג לארוחות ותכניות, משקיעים כסף רב כדי שיהיו ברמה גבוהה, אחרת יזלזלו בהם ויהיו בושות. ובנוגע לצרכים של קיום ההלכה, מסתדרים עם מה שיש, הכל טוב בדיעבד, כי ע"ז לא יתלוננו. זה טבע של האדם, שפועל על פי מה שדורשים ממנו, ועל ידי שאנו נדרוש עירוב טוב, ומארגני הקבוצות יראו שאם לא יסדרו את העירוב, יהיו משפחות שלא יגיעו לשבת, הדבר יביא אותם להשקיע בעירוב מהודר כהלכה. הפתרון נמצא בידינו, כשמבררים על שכירות צימרים ובתי הארחה, למשפחות ולקבוצות, לומר למשכיר שהם מבררים באיזה כשרות העירוב, ובגלל זה יחפשו מקום אחר. וגם אם לבסוף שוכרים את המקום בדיעבד ולא מטלטלים, כדאי לומר למשכיר שהם שלא טלטלו, ושהיה קשה בלי לטלטל, ובכך לעורר בו את הרצון לדאוג לעירוב מהודר.

צורת הפתח בשערי הישובים ונאמנות על סגירתם

באחד מהישובים הנ"ל היה בשער הכניסה לישוב שני עמודים גבוהים וחוט מעליהם, שיוצרים צורת הפתח להשלים את מחיצות העירוב, כפי שהובא בגליון הקודם שההוראה למעשה גם בישובים, שלא מספיק שיש שער שיכול להיסגר, אלא צריך לעשות צורת הפתח. וגם בישובים שסוגרים את השער בשבת ואין בהם מחללי שבת, מקפידים לעשות צורת הפתח, משום שהשער נפתח לפעמים במשך השבת, לצורך רכבי חירום ואנשי השמירה.

שער שנשאר פתוח בשבת אוסר לטלטל

לעומת זאת היה שער אחר, שלא היה מעליו צורת הפתח, מחמת שהעמודים נהרסו, והאחראי המקומי אמר שאין צורך לתקן אותו כי השער הזה סגור כל השבת. הבודק של המוקד לא הסתפק בכך, ואמר לאברך מהקבוצה, שיעבור לפני שבת לראות שהשער סגור. האברך נסע לשם סמוך לשבת, וראה שהחשש היה נכון, השער עדיין פתוח, הוא סגר את השער וקשר אותו, והודה למוקד על ההדרכה המדויקת בכמה וכמה פרטים ותיקונים שהיה צריך לעשות שם.

הבעיה הזו של השערים, היא דבר מצוי מאוד בפרט בישובי הצפון, ובישובים באזור מירון, שיש בהם הרבה ישובים עם גדרות, מסיבות בטחוניות מהזמנים שהמקום היה מסוכן יותר, ובהם כמה שערים [מלבד הכניסה הראשית], כדי לצאת לשדות. וכעת שירדה הסכנה הזאת בס"ד, אינם מקפידים על סגירת השערים, ולמרות שמקפידים תמיד לעשות צורת הפתח בשער הכניסה, בכל זאת בשערים אלו הם מסתמכים על כך שהשער סגור במשך השבת [כי אנשים לא יוצאים לעבודה בשבת], ובפועל יש הרבה שערים שאינם נסגרים, גם בישובים שומרי שבת. באחד המקומות פנו לרב ואמרו לו כמה דקות לפני שבת שהשער אינו סגור, והרב ענה בפליאה, הרי אמרתי לרפתן שגר שם שיסגור את השער לפני שבת. אך כמובן שהרפתן אינו מכיר את חומרת הדברים, ואינו יודע מהו עירוב, והתוצאות הן שבמשך הזמן הוא מפסיק לסגור, ואיש אינו יודע על הבעיה הזו. [במקרים מסוימים אנו פונים לתושב הסמוך למקום, ושואלים כמסיח לפי תומו, האם משתמשים בשער זה בשבת, ובדרך כלל התשובה שמישהו פותח ועובר בו להגיע לרפת ועוד]. במקומות כאלו איננו יכולים לטלטל, עד שיהיה בירור שהשערים סגורים כל השבת, או שיהיה עליהם צורת הפתח כדין, וזה אחד הדברים שמעכבים את כשרות העירובים בישובים.

עמוד עקום ועמדו שמתעקם מאמצע גבהו

בישוב הנ"ל שהיתה צורת פתח בכניסה, העמודים באותו מקום היו עמודים דקים מהרגיל, והם התעקמו מאוד. והנה בדרך כלל עמוד רגיל שמתעקם, העמוד עצמו נשאר ישר, אלא שכולו נוטה [לפעמים החלק שבתוך האדמה זז, ולפעמים נהיה קימוט בסמוך לקרקע], ובדין עמוד עקום כתב החכמת שלמה (בגליון השו"ע סו"ס שס"ב) שהוא פסול. ובחזו"א בספר (סי' ע"א סק"ו וי"א) בתחילה צידד להכשיר, ואח"כ כתב שאין מקור נאמן להכשירו, ובעל פה היה אוסר את העירוב כשהעמוד עקום, כמו שכתב בקריינא דאיגרתא שהחזו"א אסר כל עמוד עקום, וכתב שם שזה אחת מבעיות המצויות בעירובים. ולמעשה ההוראה כיום גם בעירובים העירוניים שהעמודים צריכים להיות ישרים, ואם העמוד התעקם, בעירובים שכונתיים לא מכשירים אותו אלא מעמידים לחי לעקוף אותו, ובעירובים העירוניים סומכים עליו בדיעבד עד שיתקנו את הדבר. וכאמור זה אחת הסיבות שלא לטלטל בעירוב עירוני שאינו מקפיד על כך.

עמוד שהחלק התחתון ישר ובאמצע מתעקם

אבל במקרה זה התעוררה שאלה אולי הוא יותר חמור מסתם עמוד עקום, מפני שכאן החלק התחתון של העמוד מתחיל בצורה ישרה, והוא מחובר בהלחמה לעמודי השער שהם יציבים וחזקים, ורק באמצע העמוד הוא מתחיל להתעקם. האם במצב כזה יש יותר סיבה לאסור גם בדיעבד, כי יותר ניכר שאינו מעל גבי החלק התחתון, או משום פתחי שימאי.

קיבוץ חילוני שעשה עירוב מושקע לצורך המתארחים

מקרה דומה לזה היה גם במסגרת בדיקת ישובים, שנערכה בשבוע שעבר, באזור בית שמש וירושלים. באחד המקומות מדובר בקיבוץ חילוני שיתופי, שלא היה מוכן שיעשו בו עירוב, התושבים התנגדו לכך, אלא שיש בתוכו בית הארחה ידוע, ורוב המתארחים הם שומרי שבת ועורכים שם שבתות חתן וכדומה, שדרשו שיהיה עירוב כלשהו. משגיח הכשרות באותו מקום, אברך צעיר וירא שמים ופועל הרבה בכשרות וחיזוק עניני הדת, עודד ודחף את הנהלת בית הארחה לעשות עירוב, והקיבוץ היה מוכרח להסכים לצורך פרנסתם. וכך הקים המשגיח עירוב חזק ומושקע, והמשגיח בעצמו עובר עליו מידי שבוע. המשגיח האחראי אמר לשני הבודקים שהגיעו, שבעקבות ההשקעה הגדולה בבניית העירוב, אין לו שום

תיקון במשך כארבע שנים, אף חוט לא נקרע, והחוטים מתוחים יחסית ואינם מתנדנדים. אבל בכל זאת אין עירוב שאינו נפגם, ובאחת מפינות המושב בסמוך למפעל, אחד העמודים קיבל מכה כנראה ממנוף, והחצי העליון שלו התעקם יותר מג' טפחים, באופן הניכר לעין. במקרה זה שוב התעוררה השאלה, האם הוא כמו כל עמוד עקום, או שהוא חמור יותר. ויש לעיין בזה. ולמעשה גם בעמוד עקום מתחתיתו בקו אחיד צריך לתקנו, ואין לטלטל במקום שהעמודים אינם ישרים.

צורת ההשקעה ביציקות לעמודים ובחוטי ברזל

דרך אגב, נציין בקצרה את הדברים המאפיינים את צורת ההתקנה החזקה בישוב זה, שיתכן שיהיה מכך תועלת גם למקומות אחרים. א. בהתקנת העמודים עשו קודם יציקה באדמה עם צינור נמוך (כחצי מטר) שהוא קצת יותר דק מהצינור הרגיל, ואח"כ הלבישו עליו את עמודי העירוב, וחיברו אותו עם שני ברגים. בצורה כזו עושים את עמודי החממות, והמעלה שאם העמוד מתעקם, בדרך כלל נשאר החלק התחתון (היציקה) כמות שהיא ואפשר להחליף עמוד, אמנם למעשה בהרבה מקומות זה לא מתאים, כי הנזקים הם מסיבות אחרות שפוגעות גם ביציקות במצב הזה.

ב. חוטי העירוב הם חוטי ברזל עבים. המעלה בחוטי ברזל שאינם נקרעים, והם עמידים לזמן ארוך. אלא שכנגד זה אם ממנוף נתקע בחוטים אלו, הוא גורם נזק לעמודים שהוא נזק גדול, ולפעמים גם נזק למנוף, שמביא בעקבותיו התנגדות לעירוב, ותביעת נזקים ועמידה בחוקי התקנים שיש בה כאב ראש גדול. משא"כ בחוט פלסטי שמשתמשים ברוב המקומות, החוט נקרע והעמודים נשארים טובים, וקשירת החוט הפלסטי מחדש אינה מלאכה קשה. אמנם דוקא בישובים יש רבים שמשתמשים בחוטי ברזל, אלא שבדרך כלל הם לא מתוחים כראוי, מחמת שאינם גמישים ובקשירתם צריכים מתיחה ע"י אדם שעומד בגובה על ממנוף או טרקטור, ואי אפשר למתוח אותם בקלות מלמטה כמו בחוטים הפלסטיים. ומ"מ אנו מציינים את המעלות והחסרונות, כי מכל דבר אפשר ללמוד, להועיל במקרים מיוחדים.

פירצות בגדרות בטיחות מחמת הרחבות, ובתעלות ניקוז מי הגשמים

דבר נוסף שהיה בבדיקת הישובים הנ"ל, וזה דבר שחשוב לציין, שגם במקומות שהישוב מוקף גדר בטיחות עדיין הם צריכים בדיקה, כי בהרבה מקומות פותחים את הגדרות מסיבות שונות, ויש מהם פירצות האוסרות את כל העירוב. באחד המקומות התחילו לבנות הרחבה לישוב [דבר שמצוי כיום בעשרות ישובים], וכבר סללו את הכביש ועובדים על התשתיות, אך עדיין לא הקיפו את השטח בגדר, ובקטע שבו מרחיבים, פורצים את הגדר, ואם אין אחראי שהוא עירני לבעיה הזו, הגדר נשארת פתוחה, או שהיא סגורה באופן שנשאר פירצה בקרן זוית, וזה פוסל את העירוב כולו, למרות שכל שאר הישוב מוקף בגדר חזקה.

קטע פרוץ בעקבות הכנה להרחבת הישוב

בישוב אחר שנבדק, היתה תעלת ניקוז מי הגשמים, והגדר עברה מלמעלה מעל התעלה, בצורה כזו יש בעיה שהגדר שמעל התעלה היא מחיצה תלויה, והיא פסולה, וא"כ זה פירצה בגדר הפוסלת את העירוב. ואע"פ שהפירצה היא פחות מי' אמות (5.60/4.80 מטרים), מ"מ מקפידים לסתום ולא להתיר פירצה כזו, מפני שההיתר לפירצה פחות מי' אמות, הוא רק מכח דין "עומד מרובה על הפרוץ", וכאשר הפירצה היא בקרן זוית, לא נאמר דין עומד מרובה, ולכן באופן שאם נמשיך את הגדר שבצד אחד בקו ישר [לפי צורת הגדר] הוא לא יפגוש בגדר שבצד השני, לא מועיל שברוב הישוב יש גדר, ובגדר שעשויה מרשת, שהיא דקה ביותר (שהעובי שלה פחות מחצי ס"מ), מספיק עקמימות קלה שיהיה בה פסול של פירצה בקרן זוית. דבר נוסף שמהווה בעיה הלכתית להתיר תעלה שהרוחב פחות מי' אמות, כאשר התעלה עמוקה י' טפחים, ולדפנות התעלה יש שיעור מחיצה, הם מונעים את סגירת הפירצה ע"י עומד מרובה, [כיון שהמחיצה של דפנות התעלה עוצרת דין עומד מרובה]. ולכן צריך לעשות מחיצה בתוך התעלה.

גדר תלויה והשלמתה בתוך תעלת ניקוז

בישוב הנ"ל האחראי שם לב לבעיה הזו, והוסיף גדר שתרד לתוך התעלה, ותגיע לקרקע התעלה. אמנם בשעה שבאו הבודקים של מוקד העירוב, הבחינו שהגדר שהוסיפו התעקמה קצת כלפי מעלה, ונותר חלל יותר מ30 ס"מ, דהיינו יותר מג' טפחים, מיד הוציאו מהרכב חוט ברזל שזור, הנהג שהתנדב לנסיעה זו, ירד לתוך התעלה עם המים, וסידר את הגדר וקשר אותה, שלא יהיה חלל ג' טפחים מתחתיה.

חלל שנוצר תחת הגדר מסתף מי הגשמים

לאחר מכן הם המשיכו בבדיקה, והגיעו למקום נוסף, שלא היתה בו תעלה מסודרת, ומ"מ בעקבות סחף הגשמים נוצר חלל מתחת הגדר. במקום הזה לא היתה גדר לסתום את החלל, והבודקים לא טרחו לסדר את החלל, כיון שהיו להם עוד בעיות בסידור הגדר של כל הישוב, ולכן פנו לתקן את המתחם המושכר בלבד.

אין לסמוך על עירוב שנעשה כשאינו נבדק

בהמשך הבדיקה הם הגיעו למתחם שבו היו אמורים לשהות בנות הסמינר, בפתח המתחם היו עמודי עירוב, שהותקנו במיוחד לעירוב נפרד, עבור קבוצה שהיתה שם בעבר, ואף העמידו לחיים לפני העמודים כנהוג. אבל במשך הזמן העמוד התעקם, וכעת החוט כבר עבר מחוץ ללחי, ולא עמד בכשרות הנצרכת. הבודק שהצטייד לכך מראש, הוציא מרכבו לחיים אחרות, והעמיד לחי במקום המתאים, שיהיה מכוון מתחת החוט.

מדבר זה אפשר ללמוד, שגם במקומות שכבר השקיעו ועשו עירוב מהודר, ונפרד משאר הישוב, גם עליו צריך לפקח, גם אותו צריך לבדוק כל פעם מחדש, ואין אפשרות כלל להסתמך על דבר שנעשה לפני זמן מה, אלא רק ע"י בדיקה באותו שבוע.

תעלה שנחפרה מתחת חוטי העירוב

בשבוע זה קראו למוקד העירוב לפקח על התקנת עירוב לאחת הישיבות הגדולות במרכז הארץ, שנמצאת בכפר נוער מחוץ לעיר, ולכן חייבים לעשות לה עירוב סביב למתחם הישיבה. במצב כזה, העירוב אינו ענין של חומרה או הידור אלא מעיקר הדין. בכל ישיבה הבחורים מעבירים חפצים כמה פעמים במשך השבת, מהחדר לביהמ"ד, ומביהמ"ד לחדר האוכל, ואם לא יהיה עירוב כהלכה, המכשול גדול מאוד. ובפרט שמדובר בבחורים מהמשפחות הטובות, שאי אפשר להשאיר אותם בעירוב מפוקפק. [למעשה ההתקנה והפיקוח עדיין לא הושלמו].

תעלה עמוקה שנחפרה מתחת צורת הפתח

באחד המקומות חפרו תעלה עמוקה להנחת תשתיות ביוב חדשות, עבור שכונה חדשה הנבנית בקירבת מקום, והם שמו לב שזה פוסל את צורת הפתח שעוברת מעליה, והטעם הוא משום שלדפנות של התעלה יש דין מחיצה, והם עוברות באמצע הפתח ומחלקות אותו. [ויש פוסקים שלא אסרו מדין שהפתח נפסל, אלא משום שהמקום שבתוך התעלה נידון לעצמו, כי יש בו שיעור מקום לעצמו, ובתוכו אין מחיצה, והצוה"פ שלמעלה אינה מועילה אל תוכו]. בעקבות החפירות נפסל העירוב של מתחם הישיבה, והיו צריכים למצוא פתרון חילופי להכשיר את המקום, עד שייגמרו העבודות ויסתמו את התעלה.

עידכונים למתחמים ודירות אירוח עם עירוב כשר

נא לעדכן אותנו על מתחמים שנבדקו ויש להם עירוב מסודר, כדי שנוכל להציע אותו למשפחות נוספות, המבקשות למצוא מקום כשר לשבת.

חובה לציין שם המתחם או שם המשפחה, עם מספר הטלפון של המשכיר, כדי שנוכל לאמת את הדבר. ללא פרטים אלו, לא נוכל להכניס לרשימה (המקומות יעברו בדיקה נוספת ע"י מומחה, או יסומנו כראוי).

בתי הארחה המעונינים במודעת פרסום צבעונית, במחיר מוזל 50 ש"ח

נא לפנות לטל' 0548483320 או למייל: a83320@gmail.com

ניתן להזמין מגוון שיעורים, לכל רחבי הארץ

כולל: שיעורים בסוגיות מעשיות / הסבר צורת העירובים בזמנינו / דיני צורת הפתח ולחיים / דיני גוי וממר ועשיית השכירות / דיני התחומין, אפשרות להתמקד בדיני מקומות מסוימים / שיעור עם תמונות לכל הגילאים / כינוסים להשתתפות בהוצאות העירוב המקומי.

כוללים ושכונות, בתי כנסת ות"ת, המעונינים בשיעורים, נא להירשם ולתאם את הזמן והמקום, בטל 0548483320

ההשתתפות במחיר נסיעות בלבד

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי

קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על נבולות העירובים השכונתיים

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM